NUMĂR SPECIAL DE ANUL NOU

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, No. 943 — PREŢUL LEI 5 — Duminică 1 Ianuarie 1939

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREŞTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcţiei Generale P. T. T., No. 137.282/926

Adevĕrul

LITERAR ŞI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR
Semnează d-nii:

C. Argetoianu, N. Lupu, Mitiţă Constantinescu, Victor Slăvescu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Tudor Teodorescu-Branişte, M. Sevastos, Maica Savu, M. Pricopie, E. Bucov, Ioan Massof, Take Soroceanu, Gh. Nenişior N. Papatanasiu, Ner, etc.

La Tour: Nicole Ricard

W. Borawski: copii

Boucher: Narcis

An nou

de M. SEVASTOS

Un an se încheie în zângănit de arme.

Anul nou se arată plin de îngrijorări de ordin extern.

Inainte, când războaiele se declarau de mai multe forţe în cuprinsul unei ţări, şi încă scoaterea sabiei din teacă se făcea cu deosebită uşurinţă. Dar azi, când pacea sau războiul depind de voinţa unui singur om...

Incă o ţară, un petec de pământ, o colonie...

In faţa forţei, în perspectiva dezastrelor care se pot produce, ţinând seama şi de lipsa de înarmare a unelor mari puteri, nici un zăgaz nu se opune gestului războinic. Când însă revendicările vor lovi în anumite interese proprii, când pregătirile se vor fi terminat cineva dela Londra sau dela Paris va spune: veto, — şi războiul va însângera Europa. Produsele civilizaţiei, arta, literatura, omenia — totul va cădea în pulbere. Va rămânea activul crunt al fiarei din om.

Până atunci noi continuăm să credem în puterea spiritului. care îşi are sediul cu deosebire în cărţi — şi propovăduim mai departe cultul acestei evanghelii.

Ne-aducem aminte de marele războiu.

Un coleg de-al nostru a trecut prin mijlocul evenimentelor cu fruntea senină. Era un cărturar autentic care privea oamenii şi lucrurile sub specie aeternitatis.

După zile de trudă şi de chin, când aeroplanele incendiau gări şi fumul cisternelor de petrol se întindea ca o draperie neagră la orizont, când pe drumurile de ţară cădeau oameni şi cai cu albul ochilor rămas îngheţat între pleoapele deschise, când morţii de tifos exantematic erau încărcaţi în camioane, acoperiţi cu foi de cort şi duşi cu grămada la cimitir, scoţându-şi la iveală printre foi o mână crispată sau o faţă vânătă, — cărturarul nostru, reîntors seara dela îndatoririle militare în odaia fără foc, stătea ceasuri întregi — la masă sau pe divan — îmbrăcat în manta, cu căciula în cap, cu mănuşile în mână. Citea în original din Faust, Platon, Tacit... Işi luase nişte volume mici — uşor de transportat: purta în buzunarele hainelor dicţionare ruseşti liliput, avea în lada de campanie multe broşuri din Reclam-bibliotek...

Când ceilalţi colegi erau răpuşi de descurajare, după Turtucaia, Neajlov şi Bucureşti, — numai cărturarul îşi păstra echilibrul sufletesc. El angrena evenimentele în cursul istoriei universale, le judeca după justa lor valoare şi întrezărea soluţia salvatoare din viitor.

Era deprins să mediteze asupra nestatorniciei lucrurilor omeneşti.

Ne uităm cu admiraţie la Turnul Eifel. Nici el nu-i veşnic. Oamenii de ştiinţă spun că fierul lui — fără

(Continuare în pag. 11)

ACUM CINCI ANI...

de Tudor Teodorescu-Branişte

Decembrie 1933. Alegerile generale se făcuseră într'un decor splendid de iarnă, — zăpadă multă, frumoasă, — dar într'o atmosferă de ură cum rareori mi-a fost dat să trăesc. Nu înţeleg nici astăzi, din ce pricină. Fusese chemat la cârmă partidul liberal, sub conducerea lui Ion G. Duca, după patru ani de opoziţie. Era soluţia constituţională, în înţelesul cel mai pur al cuvântului. Era şi soluţia cea mai cuminte, pentru acel moment politic. Nu fusese nedreptăţit nimeni: partidul din opoziţie cu cea mai numeroasă reprezentanţă în parlament („opoziţia M. S. Regelui" cum sună formula engleză, — preluase — cum era logic şi firesc — puterea. Suveranul încercase, cu o răbdare minunată, toate ministerele date, cu atâta grabă şi cu atâta incertitudine, de partidul naţional-ţărănesc. Era vina acestui partid, dacă ministerele lui se dovedeau atât de şubrede şi dacă viaţa lor, sbuciumată de intrigi lăuntrice, era atât de efemeră. Se încercase până şi formula guvernului de tehnicieni. Se epuizaseră, deci, toate combinaţiile cu putinţă. In tot acest timp, Duca aşteptase... In parlament şi în ţară, el făcuse cea mai corectă, cea mai „englezească" opoziţie. Işi spusese cuvântul cu demnitate, — şi atât. Nici o agitaţie. Nici o demonstraţie de masse. Nicio forţare de notă. Nimic. Un anturaj nervos, dornic să vină la guvern cu cinci minute mai degrabă, îl silea să ia „ofensiva". Duca se împotrivea. Anturajul îl învinuia, — din ce în ce mai tare, — de slăbiciune. E cea mai gravă învinuire ce i se poate aduce unui conducător. Duca nu se lăsa impresionat. Aştepta.. In singurătatea dela Măldăreşti, — între florile pe cari le iubea cu o gingăşie şi cu o sensibilitate rară în lumea aspră a oamenilor politici, a oamenilor de acţiune, în tovărăşia afectuoasă a Doamnei Nadia Duca, — fostul preşedinte îşi scria memoriile. (Aflate în păstrarea fratelor său, d. Grigore Duca, aceste memorii urmează să apară la un termen fixat de fostul preşedinte. Puţinii intimi, cari au avut prilejul să cunoască pasagii din cuprinsul lor, afirmă că sunt nu numai pagini de mare interes istoric, ci şi pagini de înaltă valoare literară. E natural: Duca a fost un orator, dublat de un scriitor. E păcat că viaţa politică nu i-a dat răgazul de-a scrie mai mult decât a scris. Un prieten al meu, om de fină inteligenţă şi de frumoasă cultură, a cunoscut capitolul din memorii privitor la Consiliul de Coroană din August 1916, când s'a decis intrarea noastră în războiul cel mare. Mi l-a rezumat. Este o bucată de antologie).

...Aşa dar, patru ani Duca aşteptase cu demnitate. Câteva discursuri în parlament, câteva conferinţe minunate, — acestea fuseseră singurele lui manifestări publice în toată perioada de opoziţie.

Era atitudinea lui de totdeauna: o cuminte aşteptare. Cine i-a urmărit cariera, viaţa, — ştie că Duca totdeauna şi-a aşteptat ora. El n'a urcat niciodată, două trepte dintr'un singur pas. A urcat treaptă cu treaptă. Din prudenţă? Poate. Dar şi din acel calm rar, pe care-l au oamenii conştienţi de valoarea lor, de dreptatea lor. El nu s'a aventurat niciodată. A acţionat însă, totdeauna.

N'a cunoscut niciodată succesul neaşteptat, nebănuit. Dar n'a cunoscut nici înfrângerea. Viaţa lui este o linie dreaptă. Nu i-a luat nimeni înainte, dar nici el n'a luat locul altuia. A mers pas cu pas. Dela debutul lui — la Cooperaţie, — până la preşedinţia de consiliu, este un urcuş lin. Când a intrat prima oară în guvern, era natural să intre în guvern. Când Ion I. C. Brătianu i-a încredinţat secretariatul general al partidului liberal, era natural să i-l încredinţeze. Nimic nu este senzaţional în această viaţă. Nimic, decât sfârşitul: asasinatul săvârşit pe peronul gării Sinaia. Până la acest sfârşit, totul este normal. Obicinuit. Aproape banal.

In vechiul partid liberal, au fost — cu toată autoritatea lui Ion I. C. Brătianu — destule conflicte, destule „chestii personale", destule rivalităţi. Duca n'a pricinuit nici un conflict. Nici o chestie personală.

In Decembrie 1933, a fost chemat la guvern ca unica soluţie a momentului.

Cu toate acestea, din prima clipă s'a deslănţuit un val de ură, o furtună de proteste, un uragan de împotriviri. Toate partidele şi partiduţele — şi erau destule, slavă domnului! — au început să strige că sunt nedreptăţite. Toţi şefii — şi şefii cu partide şi cei fără partide — au purces în ţară să-şi răcnească durerea. In adunări, în ziare, peste tot, — Duca era prezentat ca un uzurpator. Nu luase locul nimănui şi, parcă, ar fi luat locurile tuturor. Işi aşteptase rândul şi, parcă, ar fi călcat în picioare drepturile celor dinaintea lui.

Gazetele de partid născociseră o infamie: Duca, abia venit la putere, deschisese graniţa, ca să intre în ţară nu ştiu câte sute de mii de evrei.. Basmul acesta, pe cât de ticălos, pe atât de absurd, — a început să fie crezut. Atmosfera de ură devenia tot mai grea. (Am scris a doua zi după asasinatul dela Sinaia şi am dovedit cu citate din presa partidelor de ordine, că TOATE aceste partide au contribuit la creiarea unei stări de spirit prielnice asasinatului).

I. G. Duca

Ciudat destin: omul acesta aşteptase o viaţă întreagă, (cum aşteaptă orice om politic), prezidenţia de consiliu; o luase în chip firesc, atunci când trebuia s'o ia; în aceiaşi clipă, s'au stârnit împotrivă-i toate vânturile adverse.. Cum va fi suportat omul acesta, — atât de sensibil, — atâta duşmănie? Câtă amărăciune trebue să se fi adunat în sufletul lui!

Dizolvarea fostei gărzi de fier a fost singurul act politic, pe care l-a putut face Duca în calitate de preşedinte al consiliului. A fost — în acelaş timp — unul dintre cele mai mari, mai curajoase şi mai patriotice acte, săvârşite în frumoasa lui carieră.

Nu mai era o taină pentru nimeni că scrisorile de ameninţare se adunau, tot mai multe, pe biuroul lui Duca.

In această atmosferă s'au desfăşurat alegerile din Decembrie 1933.

Cu toate acestea, partidul liberal, în alegeri libere, a luat majorităţi impresionante. Era natural. După dezamăgirile pricinuite de guvernele precedente, — massele se întorseseră iarăşi spre liberali.

In ajunul Crăciunului, Ion G. Duca, ţinând sub braţ o cutie cu bomboane, pe care o ducea acasă, — îşi cumpăra ziarele străine dela chioşcul din faţa Ateneului. Ca orice simplu burghez. Ca şi când nu l-ar fi pândit moartea la fiecare răspântie, la orice colţ de uliţă...

Două zile, fiind răcit şi obligat să stea în casă, l-a chemat pe prietenul lui de tinereţe, poetul Ion Minulescu, ca să-i citească ultimele poezii. Intre glume şi amintiri, Minulescu i-a spus câteva versuri, pe care le avea în manuscris...

Poliţia trimisese oameni de pază. Duca i-a trimis înapoi, fiindcă — în mica bucătărie a modestului lui apartament — oamenii nu aveau loc să se încălzească şi să mănânce...

In timpul acesta, moartea dădea târcoale în jurul omului cu cutia de bomboane şi cu pasiunea poeziei.

După Crăciun, — se terminaseră şi alegerile pentru Senat — Duca s'a dus la Sinaia să raporteze Suveranului rezultatul.

Seara urma să se întoarcă în Bucureşti. Nu s'a mai întors. A rămas într'o baltă de sânge, pe peronul gării Sinaia, în seara rece de iarnă..

*

Era în preajma reveionului. Lumea forfotea pe uliţi, prin magazine. Vitrinele scânteiau. Bucuria sărbătoarei înfloria pe toate feţele.

In redacţii, se încheiau „numerele" de Anul Nou ale ziarelor — numere massive, cu pagini multe, colorate. Fiecare gazetar se grăbia să plece mai repede spre casă, unde-l aşteptau ai lui.

In clipa aceia, au sunat telefoanele şi vestea a căzut ca un trăznet:

— Duca a fost împuşcat..

Numai rănit, desigur. Acesta a fost gândul tuturor. Nu. Ştirea era de-o tragică precizie: ridicat de pe peron şi dus pe o canapea, în cabinetul şefului de gară, — murise.

In asemenea împrejurări, informaţiile nu vin aproape niciodată complete. La început ţi-se comunică faptul brut. Apoi încetul cu încetul, la intervale neregulate, după capri-

(Continuare în pag. 7)

In amintirea lui Duca

de C ARGETOIANU

Sunt treizeci şi mai bine de ani de când am întâlnit pe Duca pentru prima oară. Eram încă în serviciul diplomatic, lipseam din ţară de mult şi nu avusesem până atunci prilejul să-l cunosc. L-am întâlnit la Paris, într'o casă amică.

Deşi Duca nu se manifestase încă în viata noastră politică, personalitatea lui m'a impresionat îndeajuns ca să-mi aduc şi acum aminte de toate amănuntele acelei întâlniri. O inteligenţă vie, o cultură fină şi o orientare excepţional de sigură pe tărâmul problemelor sociale dar mai ales o „ţinută" fizică şi morală care contrasta cu apucăturile încă semi-orientale sau semibalcanice, sau semi-occidentale — cum veţi voi — pe care eram obicinuit să le constat la cei mai mulţi din compatrioţii mei din acele vremuri.

Nu numai inteligent, dar cerebral până în măduva oaselor, tânărul Duca cu care am stat mult de vorbă mi-s'a arătat plin de încredere —poate prea plin de încredere — în puterea practică a eticei raţionaliste, care, după ce sedusese generaţiunile dela sfârşitul veacului al XIX-lea, începuse deja să fie pusă la îndoială, dar nu dăduse încă faliment. Aşa cum l-am cunoscut atunci, aproape aşa a rămas până la ultima lui clipă. Patrimoniul lui sufletesc plămădit, ca la noi toţi, din impulsiunile nelămurite ale subconştientului, din influenţa imponderabilă a tradiţiunilor şi a trecutului, din penetraţiunea năzuinţelor prezentului — era de undă scurtă. Toată viaţa lui, Duca a fost un cerebral, iar nu un intuitiv. Această formulă dă cheia întregii sale activităţi politice. Iată de ce, poate, Duca nu a avut nici amici fanatici, nici adversari personali înverşunaţi.

L-am întâlnit pentru prima dată acum treizeci de ani, şi de atunci legaţi în afară de politică printr'o prietenie trainică, i-am cunoscut mai toate gân-

(Continuare în pag. 7-a)

31518
Biblioteca Judeteana ASTRA
P31518

ANUL TEATRAL 1938

Anul 1938 nu a adus nimic nou în teatrul românesc. Monotonia vieții noastre teatrale pare să se fi accentuat în decursul celor douăsprezece luni, care au trecut. Lipsă de creație într'un spațiu cu orizonturi închise, iată caracteristicele anului dramatic românesc. Niciun autor nou, nicio o operă mare, niciun actor care să se ridice, niciun regisor nou — afară poate de d. Sava, dar care nu trebue judecat după o singură realizare. Ici-colo câte o tresărire, izolată însă, un efort individual, o inscenare de evadare către inedit, dar în general nicio inițiativă de ansamblu, nici un curent nou, nicio sforțare colectivă de a îndrepta teatrul românesc.

Atât la Teatrul Național cât și pe scenele particulare goana după captarea publicului prin orișice mijloace a fost linia de conduită urmată cu sfințenie. Dacă asociațiile particulare au măcar scuza de a fi nevoite să recurgă la asemenea procedee, din motive lesne de înțeles, lucrurile sunt mai grave în ceeace privește scenele subvenționate. Un Teatru Național are menirea de a educa masele spectatoare și nu acea de a se adapta el cerințelor publicului, spre a avea la sfârșitul anului un excedent bugetar. Această politică infiltrată încetul cu încetul în mintea directorilor Teatrului Național pare să fi devenit un principiu definitiv adoptat.

E logic deci ca prima noastră scenă, în asemenea împrejurări, să nu fi contribuit cu nimic în anul trecut la renașterea teatrului românesc.

Criteriul bază al repertoriului fiind încasările, era greu să se facă adevărată artă.

S'a vobit mult în ulitmii ani de o criză universală a teatrului. N'am crezut niciodată în ea, dar trebue să constatăm cu durere că arta dramatică românească trece printr'o criză de apatie generală. Autorii și actorii consacrați par să se fi obosit și aspiră la odihnă. Cei noi sunt incapabili de a se desprinde din anonimatul mediocrității. E o lipsă de entuziasm, de tinerețe în teatrul românesc, cum de mult n'a mai fost. Intr'o asemenea ambianță de moleșeală, de indolență, de indiferență, talentele se pierd, elanurile se înăbușe, iar făuritorii de artă, dacă se mai găsesc ici-colo câte unul, se irosesc zadarnic și dispar copleșiți sub laurii culeși de mediocritatea ce a invadat arta noastră dramatică.

Ion Iancovescu de pildă n'a mai strălucit cu nimic în anul care s'a scurs. De la „Impăratul" i-a trebuit marelui nostru comedian câțiva ani pentru a ne da un magistral „Rică Venturiano", iar de la această creație, nu a mai încercat nimic. Se vede că Ion Iancovescu, cu perspicacitatea ce-l caracterizează, și-a dat seama că atmosfera nu-i propice în teatrul românesc pentru marile creații și așteaptă să vină momentul oportun. Tâmplele au început să-i albească, dar — incorigibil bohem și veșnic optimist, — Iancovescu gândește că mai are timp să aștepte! Și așteaptă jucându-l pe Aldo de Benedetti...

Director a trei teatre principale, d. Sică Alexandrescu — cum e și normal — caută să fie pe placul publicului și se furișează în comedia muzicală și în vodevil. Din când în când însă, d-sa ne pregătește câte un spectacol de mare artă, ce rămâne fără ecou. Cine își mai amintește azi de „Noaptea Furtunoasă", jucată acum un an la Teatrul Comoedia? Toată lumea însă n'a uitat „Ionescu G. Maria" sau „Absențe nemotivate" In anul 1938, d. Sică Alexandrescu ne-a dat două singure spectacole de artă și amândouă recente „Azilul de Noapte" în regia d-lui Muratov, consilier artistic fiind d. Almassoff, și „Mama" de Csapeck în regia d-lui Sahighian.

Trebue să remarcăm — fiindcă veni vorba de d-sa — că d. Șahighian nu s'a lăsat influențat de atmosfera dăunătoare ce învălue teatrul românesc și a muncit cu râvnă în tot cursul anului. E poate singura rază de lumină în bezna vieții noastre teatrale. Inscenarea piesei „Clownul" a fost pentru d. Șahighian un prilej de consacrare.

In literatura noastră dramatică, n'a eșit la iveală, nici un nume nou, afară de acela al d-lui Mihail Sebastian. Aceiași oboseală se manifestă printre autorii noștri dramatici, capabili de a crea o capodoperă, dar complect lipsiți de suflul necesar pentru a realiza o producție de ansamblu.

D. Nicolae Iorga este singura excepție în toată literatura noastră dramatică, dând în cursul acestui an patru piese noui: „Rudele", „Cantemir Bătrânul", „Regele Christina" și „Moartea Marelui Alexandru". Teatrul d-sale însă este ocolit de public, probabil pentrucă massele noastre spectatoare nu sunt suficient de pregătite pentru a aprecia un teatru de înaltă factură artistică.

Două morți premature au îndoliat teatrul românesc în cursul anului 1938: Paul Prodan, un conștiincios slujitor al artei noastre dramatice, și C. Stăncescu, actorul cu o popularitate atât de mare în cercurile artistice.

De remarcat reapariția Bibliotecii Teatrului Național, al cărui număr inaugural conținând textul „Clopotului scufundat" de Gerhardt Hauptmann, în traducerea mult discutată a poetului Adrian Maniu, a fost bine primit de public.

In domeniul criticii teatrale, unde pare să se fi produs un reviriment, au apărut două lucrări de seamă și anume: „Modalitatea estetică a teatrului" de d. Camil Petrescu și „Schiță pentru istoria teatrului românesc" de I. Anestin.

Trebue subliniată deasemenea publicarea cronicelor dramatice ale lui I. L. Caragiale, apărute în al V-lea volum din „Operele complecte", sub îngrijirea d-lui Șerban Cioculescu și în editura Fundațiilor Regale.

Pentru ca bilanțul acestui an să fie complect, dăm mai jos repertoriul teatrelor bucureștene în 1938, cu observațiile ce se impun pentru fiecare spectacol.

TEATRUL NATIONAL

Sfântul a biruit **de Marcu Beza. Poem frumos scris, dar complect lipsit de elemente dramatice.**

Madame Sans Gène **de Victoria Sardou și Emile Moreau. Celebra comedie a cunoscut un frumos succes de public. Creațiunea d-nei Marioara Zimniceanu, — remarcabilă, dar nu strălucită.**

Regele Christina **de Nicolae Iorga, una din cele mai izbutite lucrări ale marelui nostru autor dramatic. D-na Marietta Anca a jucat rolul titular.**

Povestea lui Don Juan **de Victor Eftimiu. O nouă versiune a Don Juanului creat cu cincisprezece ani în urmă pe scena Teatrului Regina Maria. Spectacol bun, dar obositor prin lungimea lui, autorul adăogând multe pasagii textului inițial, dar neeliminând niciun vers.**

Hagi Tudose **de Barbu Delavrancea. Lucrare slabă, dar care a dat putința d-lui G. Calboreanu să ne dea un „Avar" românesc excelent.**

Summa cum laude **de Karl Franz Franchy. Piesă ce nu justifică cu nimic înscrierea ei în repertoriul Teatrului Național. Lucrare greoae, îmbâcsită de teorii filozofice fără interes.**

Suferințele tânărului Werther **de Marietta Sadova și Lucia Demetrius, după romanul lui Goethe. Adaptare scenică de bună calitate ce a dat prilej d-lui Emil Botta să se releve ca un element liric promițător.**

Premiul Nobel **de Hjalmar Bergmann. Comedie ridiculă și puerilă. Bună creație a d-lui I. Manolescu.**

Clopotul scufundat **de Gerhardt Hauptmann. Lucrare clasică, frumos inscenată de maestrul Paul Gusty. Admirabil d. G. Ciprian. Traducerea poetului Adrian Maniu, foarte personală.**

Moartea Marelui Alexandru **de N. Iorga. Viziune dramatică de toată frumusețea a morții marelui cuceritor.**

Cocoșul Negru **de Victor Eftimiu. Aniversarea celei de a o suta reprezentație. D. M. E. Balaban în rolul Dracului desvălue un minunat dar de a spune versurile.**

Bunbury **de Oscar Wilde. Vodevil ridicat la un nivel artistic acceptabil grație dialogului strălucit. Spectacol prost pus la punct.**

STUDIOUL TEATRULUI NAȚIONAL

Actrița **de Rolland Schacht. Text mediocru, dar excelentă realizare scenică datorită atât d-lui Soare Z. Soare, regisorul, cât și d-nelor Marietta Deculescu, Marioara Voiculescu și d-lui Al. Critico.**

Merele de aur **de Vladimir Tudor după un basm al d-nei Eufrosina Pala Arion. Lucrare dedicată matineurilor pentru tineret. Text frumos și cu multă rezonanță.**

Timpuri grele **de Ed. Boudet. Piesă atacând probleme sociale actuale. Spectacolul destul de șters a trecut neobservat.**

Farsele Destinului **de C. I. Aslan. Lucrare cu multe stângăcii, dar conținând unele pasagii bune. Succes de public.**

Cobayul **de Th. Scortzescu. Piesă care printr'o reușită punere în scenă a dezorientat pe mulți. Un succes „de stimă".**

O căsnicie **de G. C. Ursaki. Bătrâna comedie nu a părut chiar atât de demodată. D. Critico a avut o creație strălucită.**

Clownul **de Serek Roggers. Cel mai bun spectacol al anului datorit regiei d-lui I. Șahighian și interpretarea d-lor I. Finteșteanu și Ovid Brădescu.**

Dintr'un text mai mult decât slab regia și interpretarea au făcut un spectacol de toată frumusețea.

Șase personagii în căutarea unui autor **de Pirandello. Debut regizoral al d-lui I. Sava remarcabil. Excelent joc al d-nei Marietta Anca. Piesa lui Pirandello pare să se fi bucurat de o frumoasă primire din partea publicului.**

TEATRUL LIGII CULTURALE

Rudele **de N. Iorga. O fabulă dramatizată cu mult meșteșug.**

Hoții **de Schiller. Spectacol de o frumoasă calitate.**

Hamlet **de Shakespeare; interpretarea d-lui I. Manolescu în Prințul Danemarcei a fost destul de discutată.**

Cantemir Bătrânul **de N. Iorga. Dramă din trecutul nostru istoric învesmântată într'o limbă românească clasică prin puritatea ei.**

Oedip Rege **de Sofocle. Prezentată întâi în aer liber la Vălenii de Munte, tragedia lui Sofocle a sluiit drept deschiderea actualei stagiuni.**

Revizorul **de Gogol. Foarte reușită inscenare a d-lui N. Massim. Succes categoric de public (50 de reprezentații).**

Othello **de Shakespeare, în regia d-lui I. Șahighian.**

Din repertoriul mai sus arătat se poate vedea câtă grijă a arătat direcțiunea acestui teatru pentru întocmirea repertoriului. Dacă se va produce o înviorare în teatrul românesc, Liga Culturală va fi contribuit cu mult la această schimbare.

TEATRUL „REGINA MARIA"

Oameni în alb **de Sidney Kingslay. Piesă de reportaj din viața medicilor americani, grefată pe o melodramă banală. Spectacol bun.**

Răsbunarea lui Demosthene **de Ugo Falena. Comedie bufă mediocră Remarcabile decoruri ale pictorului Siegfried.**

Ferestrele Albastre **de Victor Eftimiu. Comedie dramatică isbutită, primită însă de public și presă cu foarte multă răceală.**

Necunoscuta **de Bisson. Melodramă lacrimogenă și învechită. Creație de seamă a d-nei St. Bulandra.**

Fata dela garderobă, **comedie naivă și nesărată. Spectacol slab, ca de sfârșit de sezon.**

Apă vie **de Victor Ion Popa. Material literar supra-încărcat dăunând desfășurării scenice. Piesa a produs mai multă consternare decât curiozitate.**

Ediție specială **de Camille F. Wynn. Incercare neisbutită de film teatralizat.**

Marele Magazin **de Kanady. Dramă banală din categoria pieselor de reportaj.**

Azilul de Noapte **de Gogol. Magistrală inscenare realistă a d-lor M. Muratov și I. Almassoff. Creație strălucită a veteranului I. Mortzun în rolul actorului.**

TEATRUL COMOEDIA

Monsarda **de Alfred Gebry. Piesă lipsită de consistență. Anumite scene reușite.**

Ionescu G Maria **de Fodor Laszlo. Mare succes de public. Comedie agreabilă, dar modestă.**

Barza **de Andre Birabeau. Temă îndrăzneață, abil tratată de autor. Spectacol omogen, ce a relevat calitățile tinerilor M. Axente și M. Anghelescu.**

De ce nu mă săruți, **comedie muzicală. Spectacol de vară.**

Jocul de-a vacanța **de Mihail Sebastian. Frumos debut în teatru a unui scriitor apreciat. Succes franc de public.**

Dragoste pe note, **operetă de un nivel artistic scăzut.**

TEATRUL LIBER

Rămânem prieteni **de Henry Jeanson. Dramă de familie cam obositoare. Prost interpretată.**

Miss România **de Arnold și Bach. Vodevil de serie. Insucces categoric.**

Mama **de Karl Csapeck. Dramă puternică, realizată scenic cu multă iscusință de d. I. Șahighian. Interpretare omogenă a unui grup de tinere elemente.**

TEATRUL MODERN

Stagiune de comedie ușoară: Răposatul Bobby, Poly-Pak, **etc. Două spectacole cu concursul lui Ion Iancovescu:** Două duzini de trandafiri **și** Treizeci de secunde de dragoste **și o frumoasă realizare scenică datorită tot d-lui Iancovescu, de astă dată regisor:** Miliția Teritorială.

TEATRUL ALHAMBRA

Stagiune de reviste, semnate N. Vlădoianu și N. Constantinescu și opereta Trei Valsuri, bine înscenată.

Din repertoriul pe care l-am înșirat în rândurile de mai sus, se poate constata cât de sărac a fost anul teatral în 1938. E de datoria noastră să nădăjduim pentru viitor, o îmbunătățire fie ea cât de mică.

Gh. NENIȘIOR

MICRO DISC

● *DEBUSSY. E vorba de o imprimare pe disc a „Nocturnelor" —* (Nouri, Serbări, Sirene), *cu ajutorul orch. Soc. concertelor conservatorului, dirij. de* Piero Coppola *(Gram. D. B. 5066 — 5068). Aceste trei piese simfonice sunt socotite drept mărturiile cele mai semnificative și mai împlinite ale artei debussyste.*

Orchestrate cu un rafinament deosebit, scrise foarte liber de un artist cu o forță magică de evocare, ele oferă visării noastre trei peisagii totodată precise și ireale: o lentă trecere a nourilor pe cerul în noapte, o sărbătoare populară, ale cărei sgomote, fanfare și focuri de artificii ne vin în urechi în isbucniri, vocalizele vrăjitorești ale copilelor mării — care înoată la lumina lunii.

Puțini șefi de orchestră au înțeles mai bine și au simțit, ca Piero Coppola, ceeace face farmecul unic al muzicii lui Debussy: fluiditatea sa vaporoasă, suplețea unduioasă și nuanțată, pudoarea lirismului său, dar în acelaș timp — bogăția substanței sale melodice. Tâlmăcirea sa, cu „nourii", se apropia, prin sensibilitate, de aceea, de neuitat, a lui Gabriel Pierné. *Această mediație în fața spectacolului cerului nocturn, degajă acelaș simțământ pătrunzător de singurătate, de melancolie și mister.*

In „Serbări", una din zugrăvirile cele mai uimitoare ale școalei impresioniste, în care muzicianul și-a apropiat tehnica prictorilor din vremea sa, singură prezența acestui cortegiu de umbre jucăușe, care se apropie și se îndepărtează apoi — într'o ninsoare de impalpabile sonorități.

Al treilea disc ne redă imaginea fidelă a uneia din paginile lui Debussy, cele mai puțin executate în concerte, din pricina greutății, aci învinse, de a reuni voci proaspete și juste. Un cor melodios de patru glasuri feminine — pare a pluti în voie — pe ața apelor mării.

Incrustarea acestor discuri este minunată, ca finețe și vigoare. Din precizia minuțioasă a execuției, din stricta fidelitate a amprentei fonografice, s'a ajuns la o ediție definitivă a acestui cap de operă de compoziție liberă — care e partiția Nocturnelor.

● *FAURÉ a trecut, multă vreme, drept un ușuratec, un monden fără de griji, care-și trăia voluptuos, bărbatul salonard, adulat de un public feminin pentru care compunea anume muzică destinată să placă, o muzică elegantă, rafinată, senzuală, care amintea de budoare și de pudră de orez.*

Nimeni n'a bănuit că exista un Fauré serios, reculeș, profund, capabil de măreție și pasiune. Ceeace nu se știe bine încă, azi, este faptul că — foarte de vreme, Fauré a surzit. Suprem supliciu pentru un muzicion, supliciul lui Beethoven Fauré l'a îndurat, la rândul său. N'a auzit vreodată, Penelopa.

Pecând percepțiunile sale auditive nu se stinseseră încă, erau însă tulburate într'un chip lamentabil: el auzia notele ascuțite cu o terță mai jos iar notele joase cu o terță mai sus. Se poate închipui ce teribilă cacofonie putea rezulta dintr'o asemenea anormală audiție. Această îngrozitoare mizerie a surdității, a suportat-o Fauré fără să se plângă; nu era un revoltat, ca Beethoven. A rămas amabil, binevoitor, mai mult încă: foarte bun. Dar s'a închis în sine și a compus lucrări din ce în ce mai înălțătoare și severe.

Din numărul acestora este și Tema cu variațiuni, *deși această lucrare nu aparține ultimei perioade a existenței sale.* Tema *datează din 1897. Fauré, născut în 1845, a murit în 1924. Ceeace dovedește că — încă destul de devreme, Fauré a manifestat această bogăție a vieții interioare și gândirea serioasă.*

Tema cu variațiuni *este una din cele mai frumoase pagini scrise, în Franța, pentru piano. Face păreche* Variațiunilor pe o temă de Rameau, *de* Paul Dukas. *Interpretarea* Temei *s'a încredințat d-rei* Carmen Guilbert *(Pathé PAT. 113 și 114), o fermecătoare sonoritate și o strălucitoare virtuozitate. Ea tulmăcește de minune, gândul lui Fauré.*

Toată aleasa frumusețe a temei nu e pusă în relief, însă. Acordurile de acompaniament iau o însemnătate exagerată: toate părțile rămân în acelaș plan și astfel, totul merge drept înainte, mânat parcă de o mână distrată. Intâia variațiune este exactă. A doua, dimpotrivă, ne farmecă pentrucă nu e vorba decât de grație și ușurință. Următoarele devin — numai — ne exprimă just și pătrunzător, intenția autorului. A 11-a nu redă ceeace am dori. D-ra Carmen Guilbert o cântă prea marcato, *îi dă o alură de marș — care o denaturează. Nu e în această interpretare destulă măreție, nici dragoste.*

Ultima față a discurilor fiind liberă, îngădue d-rei Carmen Guilbert ca să ne ofere o frumoasă execuție a nocturnei în la bemol, *în care s'ar fi cerut ca fraza să fie mai unduioasă, mai învăluitoare.*

Discurile — cel puțin pentru frumusețea lor sonoră, pot figura într'o colecție.

N. PAPATANASIU

Colette și animalele

In redacția revistei „Mercure de France", Colette vorbește cu Paul Léautand despre animale. Colette are o colecție întreagă de pisici albastre. Impresia lui Léautand este că ei nu-i plac de cât animalele de lux. Faptul că vorbește de bătăliile dintre pisici și câini i se pare o dovadă de lipsa ei de afecțiune reală pentru frații inferiori. Căci nu poate fi ceva care să inspire mai multă temere unui iubitor adevărat de animale decât lupta aceasta, adeseori de o cruzime sălbatecă.

De asemenea i se pare ciudat lui Paul Léautand faptul, că marea scriitoare aruncă la canal pisicile sale moarte. Astfel Kiki la Doucette,

COLETTE

a fost aruncată în șanțul fortificațiilor, fără nici o ezitare. Atât Léautand, cât și Vallette, care trăia pe atunci, și-au arătat mirarea: o ființă care a trăit cu noi, pe care am răsfățat'o și ne-a dezmierdat, care a făcut parte din casa și viața noastră, să fie astfel aruncată? Colette mai trebuia să aibă și o recunoștință specială pentru pisicuța care i-a dat atâtea motive drăgălașe pentru literatură.

„Face impresia că iubește animalele cam în felul îmblânzitorilor de circ", spune Léautand. „Bănuesc", urmează el, „că inima îi e ca și chipul: nas ascuțit, bărbie ascuțită, buze subțiri... și apoi ochii aceia cu strălucirea lor metalică"...

Tariful abonamentelor la revista

ADEVERUL LITERAR ȘI ARTISTIC

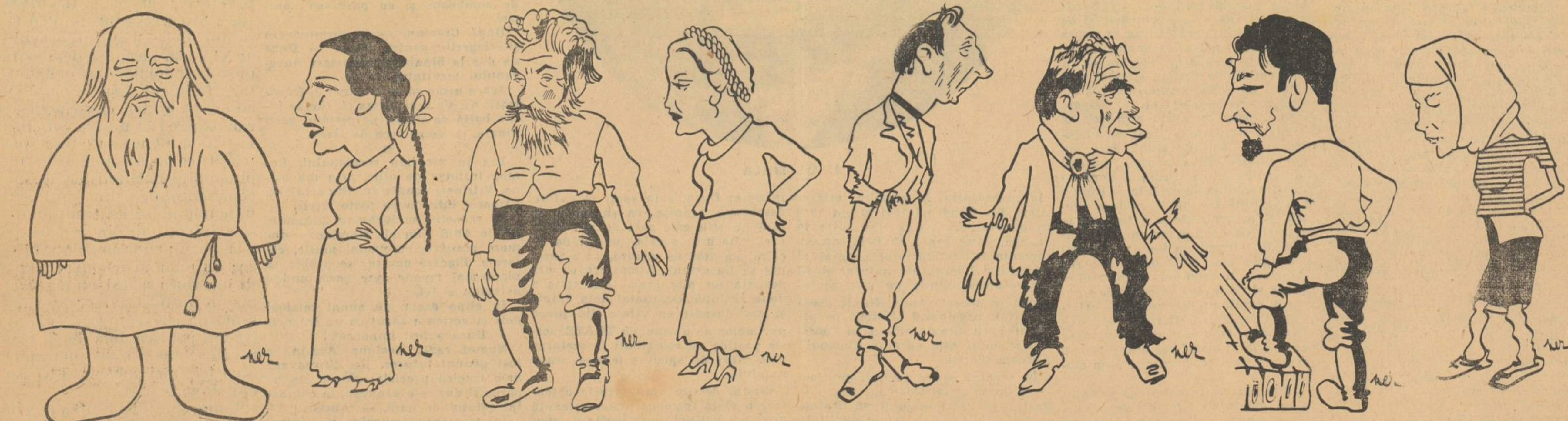
IN ȚARĂ: 1 an Lei 200; 6 luni Lei 100 și 3 luni Lei 50.

IN STRĂINĂTATE: I) Ceho-Slovacia, Grecia, Jugoslavia și Turcia: 1 an Lei 300 și 6 luni Lei 150.

II) Țările ce acordă 50 la sută reducere asupra tarifului poștal: Albania, Algeria, Argentina, Belgia, Bolivia, Brazilia, Bulgaria, Chili, Congo Belgian, Cuba, Dantzig, Egipt, Elveția cu principatul Liechtenștein, Equador, Estonia, Franța, Germania, Haiti, Iran, Iraq, Letonia, Liban, Luxemburg, Maroc, Mexic, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Syria, Tunisia, Ungaria, U. R. S. S., Vatican (Statul Cetății): 1 an Lei 350 și 6 luni Lei 175.

III) Țările ce nu acordă 50 la sută reducere asupra tarifului poștal: Anglia, Canada, Danemarca, Finlanda, Irlanda, Italia, Japonia, Lituania, Norvegia, Suedia, U. S. A., etc. 1 an Lei 500 și 6 luni Lei 250.

TIPURI DIN „AZILUL DE NOAPTE"

R. BULFINSKI în „Luca" — TANTZI COCEA în „Natașa" — MIȘU FOTINO în „Bubnov" — EUGENIA ZAHARIA în „Vassilissa Karpowna" — TONY BULANDRA în „Baronul" — ION MORȚUN în „Actorul" — GEORGE VRACA în „Vasca Pepel" — AGNIA BOGOSLAVA în „Harpista"

VIAȚA TRAGICA A LUI NIKOLAUS LENAU

de MIHAIL PRICOPIE

Lenau se gândea să meargă la Heidelberg pentru a-și continua studiile. Tot acolo credea să-și găsească și un editor pentru poesiile sale. El nu era un risipitor, dar credea că un om care e pe culmile vieții spirituale nu trebue să trăiască o viață de cizmar. Pentru cerințele vieții lui, mica moștenire nu putea să ajungă, mai ales că fusese speculat de către unele cunoștințe.

In drum. Lenau se oprise la **Karlsruhe,** apoi la **Stuttgart,** unde prietenul **G. Schwab** îi găsi un editor. De aceia și rămase aici timp de trei lun.. In Octombrie 1831, Lenau scrie lui Schurz că are mai multă încredere în sine și că s'a făcut cunoscut în Stuttgart în trei luni mai mult de cât în Viena în toți anii trăiți. Acuma compune poesia **„Das Posthorn".** In Noembrie, scrie din Heidelberg că studiază pentru a se putea înscri la Universitatea din **Wuerzburg.**

„LOTTE"

La 8 Noembrie 1931, Lenau scrie lui Schurz că făcând o excursie la Schwab cu soția și fiica lui, pe drum li s'a alăturat o fată care l'a impresionat foarte mult, dar de care nici n'a vrut să se apropie și pe care o tratã cu indiferență și mai târziu când o întâlni într'o altă excursie, făcută la **Gaissburg.** Era Lotte, care-l mișcă profund cu divinul ei dar muzical. In cele din urmă, Lenau fu doborît de adânci simțăminte. Intr'o zi, pe când Lotte cânta **(ganz göttlich),** Lenau își ascunse fața în palme și plânse amarnic. Cu tot interesul ce-i arăta Lottchen, Lenau se ținu tare și se feri să se apropie de fată. Urmă o altă excursie la castelul regal din **Würtemberg,** unde prietenul Schwab ținu ca Lenau să însoțească pe soția Consilierului de curte Reinbek, o pictoriță desăvârșită cu care poetul discută mult despre artă. In castel s'a băut și s'a mâncat bine, dar Lenau nu-și putea lua ochii dela Lotte. Totuși, nu cercă să facă nimic pentru a se apropia. Icoana ei însă îi tulbură și somnul.

In Decembrie acelaș an, scrie că nu poate face practică de medicină, de oarece clinica din Heidelberg este mai totdeauna goală. Sufletește nu se simte bine. Este prins de o adâncă melancolie și scrie că ar vrea mai bine să se simtă într'un mormânt. **„Helfen Sie mir, mein Freund"..** „Hilf Kerner!".. **„das meinem Herz entfallen ist!"**

Lui Mayer. trimețându-i poesia **„Herbstgefühl,** îi afirmă că desechilibrul sufletesc se înrăutățește din zi în zi tot mai mult și că începe să reacționeze asupra corpului **(beginnt auf meinen Kőrper zu reagieren).**

Totuși, se ocupă de zor cu studiul filosofiei lui Spinoza.

In ultimile zile ale aceluiaș an, Lenau era iarăși în Stuttgart, văzu pe Lotte și fu astfel impresionat încât amintirea ei o va păstra în tot lungul vieței sale.

Scrie lui Schurz că orice ar fi, pe Lottchen o va iubi toată viața, iar lui Mayer îi povestește că petrecându-și toată viața cu citit, ghitară și alergătură, noaptea visează rău. Așa, a visat-o pe Lotte că a venit la el să-și ia rămas bun. **„Doch, das alles sei nur Dir gesagt, lieber Freundț Ich liebe das Madehen unendlich!** (Asta s'o știi numai tu, iubite prietene: iubesc nemărginit pe fată!) La scrisoare sunt adăugate poeziile **„Schilflieder"** și **„Winternacht".**

Șase zile după aceia, scrie aceluiaș prieten: „vreau să trăiesc, să muncesc, să câștig", dar nu știe ce și cum. „Vreau să lucrez ceva în artă, ceva pentru omenire. Nu vreau să-mi gâtui iubirea, ci o voi păstra în lungul vieței mele".

Lui Klemm, care se afla la Paris, dar care vizitase pe Lenau la Stuttgart și o văzuse pe Lotte, îl scrie că chestia cu Bertha s'a stins, și că n'are curajul să-și apropie cerescul trandafir, de oare ce timpul iubirei i-a trecut. „A trecut vremea când tot dorul sufletului nostru este înlănțuit de către femeia dragă, când am putea să ne încuiem cu ea în coliba fericitei singurătăți". Tot aicea, adaugă că va rămâne puțină vreme la Heidelberg pentru studii, de oarece profesorii deacolo sunt „SO TROCKNE, GEISTLOSE WISSENSCHAFTLER!".

In Mai, acelaș an, în vreme ce se găsește pentru a merge în America, vine la Suttgart, mânat mai mult de nespusa dragoste pentru Lotte. Am trecut acum un sfert de oră, îi scrie lui Mayer, pe sub ferestrele iubitei Lottchen și m'am așezat la un hotel pentru ca să privesc noaptea spre fereastra camerei unde știu că doarme ea. O iubesc nespus. Un spirit, un demon mă mână către America. Vreau să-mi fac o existență mai bună acolo". Mai târziu, scrie lui Schurz că Lotte a luat lucrurile în serios și că, întrucât „eu n'am nici o intenție de căsătorie, de oarece plec spre America", totul s'a terminat. Dintr'o altă scrisoare trimeasă lui Mayer, rezultă că între tineri ar fi existat cel puțin o promisiune de căsătorie. Lucrurile nu se pot limpezi. Sigur este însă numai faptul că de pe urma acestei legături, literatura s'a ales cu minunate perle: „Schilflieder", „Winternacht", etc.

Prietenii cei mai intimi în această epocă, sunt: G. Schmab, L. Uhland, I. Kerner, Graf von Wurtemberg, G. Pfizer și alții.

Despre plănuitul examen de doctorat nu mai putea fi vorba, de oarece la data când trebuia să-l depuie, Lenau era 'n America.

Vezi „Adevèrul Literar" No. 941 cu data 18 Decembrie 1938.

LA ȘCOALA PĂDURILOR STRĂVECHI

„Ce trebue să fac pentru terminarea cursului meu, știe numai Dumnezeu! Poate că voi avea perspectiva unui doctor de holerici, să pot cutreera Franța și Anglia. Contemplarea vieței omenești sub toate aspectele ei, are pentru mine farmecul cel mai înalt pe care mi-l poate oferi natura", scrie Lenau la 8 Noembrie 1831, când era în Heidelberg. Poetul mai spune că trebue s'o părăsească pe cea mai iubită prietenă. „Oare nu este poesia cea mai bun prietenă a mea? Nu! Nu o pot numi astfel, de oarece poesia sunt eu însuși. In primăvara aceasta voi călători spre America. De-mi va place acolo, voi rămâne cinci ani, de nu, las averea mea în administrarea comunității și mă întorc. Acolo îmi voi trimite fantasia la școala pădurilor străvechi. Iți aduci aminte de poesia lui Chamisso, în care un pictor țântuiește pe un tânăr pe cruce numai pentru a avea sub ochi icoana vie a morței? Eu vreau să mă bat singur pe cruce numai ca să pot scrie o poiesie bună", fiindcă: **„Das Leben ist sorge und viel arbeit"** (viața este grijă și multă muncă!), Schiller n'are dreptate când spune că viața este serioasă și că numai arta este senină. Eu văd mai mult seriozitate în artă de cât în viață unde totul trece, plăcere ori durere, în vreme ce singura existență a veșniciei este numai în artă". (Scrisoare din 13 Martie 1832).

„Vreau să ascult cântecul Niagarei, fiindcă toată poiesia mea trăiește în natură, iar în America natura este mai frumoasă și mai puternică decât în Europa. Poate că Lumea Nouă îmi va prilejui o lume nouă în poiesie. Dormitează ceva în mine, ceva care este cu totul deosebit de ceia ce am făcut eu până acum. Poate că necunoscutul acesta va fi trezit la viață de către cântecul tunător al Niagarei". (Scrisoare din 13 Martie 1832).

Lenau era doară posedat de gândul Americei. El intenționa să se alăture la 13 Martie unei asociații de emigranți, dar se răsgândi și amână plecarea pentru luna Mai.

Intr'o scrisoare din 15 Martie, adresată lui Kerner, Lenau spune că, fiind într'o societate numeroasă la familia **„bunului evreu Zimmerle",** se trezi că privește împrejur. „Da, frate, eu sunt un cuib plin de fantome tinere care zboară 'mprejurul capului meu ca niște lilieci împrejurul unui stejar".

La sfârșitul lunei Mai, Lenau mergea de la **Weinsberg** la Stuttgart, în tovărășia prietenului **Matushinsky.** Lenau conveni să fie înfățișat în compartimentul diligenței drept un bolnav de nervi condus la cel mai apropiat ospiciu. Pe drum, poetul făcu pe nebunul cu atâta măestrie, încât chiar Matushinsky s'a speriat.

Pe la sfârșitul lunei Iunie, Lenau se îmbarcă pe Rin pe o corabie cu pânze, dar izbucni furtuna și nu putu pleca imediat. De-abea la 2 Iulie 1832, corabia ridică ancorele. Lenau admiră priveliștea malurilor cu sate frumoase și ruine multe, iar la 25 ale aceleiași luni, ajunge în Amsterdam. Două zile mai târziu, el se îmbarcă pe corabia „Baron von der Kapellen", de sub comanda căpitanului Tollen. La 16 Octombrie ajunge în Baltimore. Poetul scrie că „marea mi-a mers la inimă! Acestea sunt cele două însemnate momente ale vieții mele: Oceanul Atlantic, și Alpii!" La 8 Octombrie 1832, pune piciorul pe pământul american.

Câteva zile le petrecu în împrejurimile Niagarei, dar cu durere constată că în America nu este vin, nu sunt privighetori, iar oamenii n'au vreme nici să vorbească. Apoi purcese mai departe spre Pittsburg, pe drum, cumpărându-și un frumos cal alb. Iarna o petrecu în acel oraș, chinuit de dureri reumatice. De-abea la 5 Martie 1833, Lenau se află în orașul Lisbon, (Ohio).

Poetul nu se poate adapta Americei. Mai întâi pentru că „astăzi este 5 Martie, iar eu trebuie să stau lângă sobă: afară este zăpadă groasă! Drumul către libertate este foarte aspru!" și: „Oameni răi! Răi, nu pentru că ar fi fiind niscaiva naturi puternice!"

Câteva zile mai târziu, Lenau încercă o speculație asupra unui teren, dar pierdu o parte din bani. Cu ceia ce-i rămase, el se întoarse către Niagara, iar de aici la New-York. In a doua jumătate a lunei Iunie 1833, puse piciorul pe pământul german, și prin Hanovra, merse la Heidelberg ci Stuttgart, unde petrecu toată vara. Durerile reumatice însă îl țintuiră mai multe săptămâni la pat. Ochii lui își pierdură vechea lor strălucire, și tuturora le apăru foarte îmbătrânit.

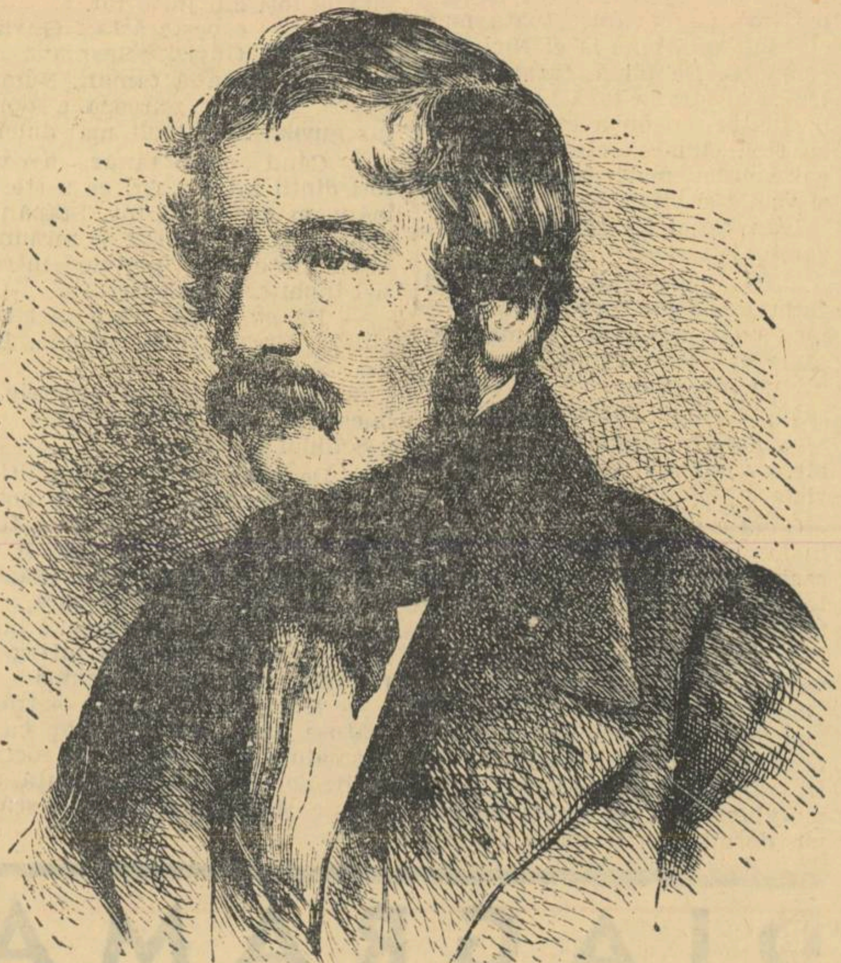
In Septembrie luă drumul patriei și fu strălucitor primit la Viena.

IL RECHEAMĂ VECHEA DRAGOSTE

Cu întoarcerea la Viena, sângerează iarăși vechea lui dragoste pentru Lotte. Lenau se îngrijește imediat de corectarea ediției a II a poesiilor lui, pentru care lucru merse la Stuttgart, de unde, la 11 Septembrie 1834 se întoarse la Viena. Intr'o scrisoare, Lenau se plânge că **hipochondria** prinde rădăcini tot mai adânci în el. „Cunoscuta prăbușire internă devine tot mai adâncă și mai largă". Mama lui Schurz, care invitase pe Theresa la țară, unde veni și Lenau, când îl văzu, exclamă: „Doamne Isuse, Domnul Niembsch parc'ar fi nebun! Ce înfățișare! Și ce sălbatec privește!..."

Insuși poetul nu se simțea bine, iar la sfârșitul lui Septembrie făcu o călătorie la **Neuberg,** unde se recreie în casa lui Schurz. Lui Reinbeck îi scrie că tot ce i-a spus odată nu este o închipuire, ci o boală adevărată. **„Timpul nu poate vindeca rănile mele".**

La 19 Noembrie, Lenau se află la Stuttgart unde i se încredințase redactarea unui almanah (Fruhlingsalmanach, dar o boală de inimă îl

LENAU în anul 1841

ținu la pat până în Iauarie 1835. Acum începe o aprigă corespondență cu Sophie Lövenstein, fata Consilierului Kleyle, cu care discută chestiuni de artă și diferite dureri sufletești.

INTRE SUFERINȚĂ ȘI CREAȚIE

Almanahul apăru în vara aceluiaș an și cu material semnat de către Lenau, Kerner, Mayer, Pfizer și alții. In Iulie 1835, Lenau făcu o plimbare în munți și intră în tratative cu editorul pentru anul II al almanahului.

Intors la Viena, stărui să intre profesor la „Academia nobiliară", ceia ce nu-i reuși. In Noembrie, este la Stuttgart și lucrează cu zor la tipărirea poiemei **„Faust".** Ipochondria începu să-l chinuie iarăși. După două luni, în Ianuarie 1836, Lenau primi la Viena vestea morței prietenului său, Fritz Kleyle. Fața de durerea care-l zgudui, își căută un refugiu în desăvârșirea poiemei **„Savonarda".**

In Septembrie 1836, Lenau era în Würtemberg, iar la sfârșitul acestei luni, în Viena, unde avu ceva neplăceri cu poliția, fiind urmărit de către censură. In iarna anului 1836-1837, poetul lucră de zor la „Savonarola", pe care o termină cu bine și o duse la tipar în Stuttgart, unde zăbovi până la jumătatea lui Septembrie. Intors la Viena, se plânge iarăși de unele dezordine sufletești. Se simțea cu deosebire trist și nu putea dormi.

In almanachul din anul al doilea, încăpură bucăți de Rückert, Mayer, Lenau, Notter, Schurz, Pfizer și Auersperg, iar editura intră la tocmeală pentru editarea operei pe încă cinci ani următori.

„In Ianuarie 1838, Lenau începe **„Albigenser",** dar are iarăși neplăcerea să vie în contact cu poliția care-l amenință cu o amendă bănească.

In toată luna Iunie și în jumătatea lunei următoare, Lenau se află printre prietenii din Stuttgart. La 13 Iulie cu volumul **„Neue Gedichte",** tipărit de curând, se duce la Ischl, unde se găsea Sophia. Aici mai scrie câte ceva, se simți din ce în ce tot mai rău. Se duse la Gmunden, unde locuia bunul prieten Schleifer, căruia-i murise soția. In Viena, citi unele critici nedrepte despre Savonarola, lucru care-l amără foarte mult, dar nu se descurajă de loc, ci continuă să lucreze la „Albigenser", măcar că foarte încet.

KAROLINE UNGER

La 25 Iulie 1839, Lenau scrie Sophiei că a fost invitat în familia contelui H., unde a luat masa în tovărășia domnișoarei Karoline Unger, o cântăreață de mare talent. La 5 Iulie acelaș an, scrie Sophiei că a petrecut o săptămână furtunoasă. „Karolina este o minunată femeie", iar la 11 Iulie, că răspunsul primit de la Sophia, i-a zguduit inima. „Karolina mă iubește și vrea să fie a mea". Iar a doua zi, 12 Iulie: „Dacă numai o oră aș putea vorbi cu d-ta! Mi-ai fost inima cea mai apropiată de pe pământ, cunoști întreaga mea soartă și ești steaua către care privesc după fiecare furtună. Astăzi îmi este mai rău ca ieri. Am fost într'adevăr bolnav. Trebuie găsit un drum care să nu atingă nici o inimă. Dar nu mă părăsi acuma".

In zilele de 16 și 17 aceiaș lună, Lenau scrie Sophiei că va pleca la Ischl cu cea dintâi diligență. „Am foarte mult de vorbit cu d-ta, dragă Sophie! Vreau să-ți desfac inima atât cât se poate!"

Lenau plecă la Ischl, stete o lună întreagă lângă Sophia, apoi se duse la Linz, pentru a o întâlni acolo pe Karolina. In seara zilei de 22 August, ei vorbiră despre proiectul lor de căsătorie. Lenau îi declară că pentru susținerea casei el n'ar putea aduce mare lucru. După câteva fermecătoare plimbări prin munți și pe frumoasele lacuri închise între ei, în care împrejurare Karolina îi cântă minunate cântece pescărești, Lenau se întoarse la Ischl unde fu „în ziua de 3 Septembrie. Focul de acum două luni, de abea mai tremura într'o slabă flăcăruie. Răsbufnelile actoricești ale Karolinei nu scăpaseră neobservate. Povestea era pe sfârșite. In Iunie anul următor, Lenau se plânge Sophiei că nu primește nici un răspuns de la Karolina. La 10 Iulie, se duce grabnic la Stutgart unde cu greutate își recapătă scrisorile trimise Karolinei. Mâncară împreună și făcură o plimbare prin pădurea care-i văzuse și'n vremea arzătoarei iubiri. Aici, Karolina săpă în coaja unui stejar următoarea inscripție:

„Karoline Unger"
născută 24 Iunie 1839, moartă
14 Iulie 1840".

Lenau a spus unui prieten că a tremurat de bucurie atunci când și-a văzut scrisorile în buzunar. El le mai citi odată în liniștea înoptată a camerei, apoi se lovi de mai multe ori cu pumnul peste frunte, exclamând: „O, du Esel, du!"

BOALA I SE AGRAVEAZĂ

O scrisoare din 30 Mai 1840, către Sophia vorbește despre două noi cunoștințe, Ema Niendorf și sora ei Agnes, căreia îi dedică două poezii: **Kommen und Scheiden și An Agnes.** Lenau cere și părerea Sophiei asupra oportunității de a scoate la iveală **„Opere complecte".**

Doamna Niendorf ni-l zugrăvește ca pe un om care se lasă uneori așteptat, iar alte ori răsare ca din pământ și cearcă să se piardă printre oameni. Invitat la masă de către editorul Cotta, veni în frac și cu mănuși albe, cumpărate pe drum, vizită cu amfitrionul lungul șir de camere mărețe împodobite, cu înfățișarea unui om pe care nu-l impresionează nimic, dar ajungând în sala de mese și văzând șirul de meseni aproape încheiat, se zăpăci, pretextă o indispoziție și pe loc se'ntoarse acasă la Reinbeck, unde găzduia totdeauna când era în Stuttgart.

Acuma începe să studieze cu interes crescând o carte de chiromancie și se credea în stare să prezică viitorul, privind în palma cuiva.

Iarna anului 1840-41, o petrecu la Viena, chinuit tot mai rău de hipochondrie, dar scriind cu silință poiezii și cântând la vioară.

In Aprilie 1841, mărturisește Sophiei că sănătatea lui merge din ce în ce tot mai rău. La 24 Aprilie, este în Ischl și scrie lui Evens că **„miros a pământ"!** In Iunie 1842, termină Albigenser și o dă la tipar. Editorul prevede un succes frumos, dar nimic nu mai poate încuraja pe Lenau.

In această vreme, fumatul devine o mare patimă. „Nu pot scrie nimic, dacă nu am în gură pipa. Numai când fumez îmi vin gândurile". De la tutun, inima-l împinse către abuzul de cafele tari, apoi către vinuri alcoolice pe care mai înainte nici nu le suferea.

Toamna târziu, în 1842, Lenau scrie marea poesie **„Mischka an der Marosch".** In Aprilie 1843, pleacă la Stuttgart pentru a trata vinderea unei noi ediții a poeziilor. Scriitorul Schloenbach, îl găsește foarte îmbătrânit. După ce și-a corectat volumul, se'ntoarce la Viena și stă o vreme în casa lui Schurz. Toamna, scrie frumosul ciclu de poiesii **„Waldlieder".**

Muzicianul Schmidt îl întâlnește pe Lenau într'o seară de toamnă într'un local. „Intrat în camera unde se găsea, mă rugă să-i cânt ceva melodii unguresti. Tăcut, Lenau se sprijini pe scaun cu capul căzut peste mâni și mă ascultă gânditor. Voiam să-i cânt încă multe alte melodii, dar el se ridică, îmi zmulse vioara din mâini și'ncepu să cânte. Nu voi uita niciodată această clipă. Căzut pe scaun, am ascultat fermecate tonuri care din întunericul nopței, fiindcă noaptea se'mputernicise în cameră, țâșneau pline de vrajă și dureros de mișcătoare. Un spirit profetic prinsese pe cântăreț și mișca arcușul din mâna lui. Parcă zugrăvea'n tonuri destinul unui popor, cu viitorul ascuns de ceața vremilor. Era o imagină pe care sufletul o prindea cu o neînchipuită putere și pe care inima o simțea cu o mișcătoare durere. Nu știu cât va fi cântat Lenau, dar dintr'odată sunetele au tăcut și o liniște mortală a coborît în cameră. Mi-am revenit, și bâjbâind ușa, m'am pomenit cu obrajii uzi pe stradă. Mi s'a părut că toată greutatea durerei care apăsa sufletul lui Lenau se rostogolise peste propria mea durere".

De-acuma încolo, Lenau fuge de societate. Sufletește, el este din ce în ce tot mai întunecat și mai trist. Pe la Crăciunul anului 1843, se plânge de dureri la o regiune a corpului care până atunci îi făcuse numai plăcere.

„DAS LICHT GEHT AUS"

„In anul acesta n'aștept prea mult bine", scrie Lenau Emiliei Reinbeck, în ziua de 9 Ianuarie 1844. Câteva zile mai târziu, o ceată de scriitori veniră să-l invite ca să ia parte la sărbătorirea jubileului de 50 ani al poetului Grilparzer. „Grillparzer mi-i drag, le vorbi poietul, dar nu pot lua parte. Mă tem de oameni.., adică îmi repugnă, mai ales când sunt în așa cantitate!"

In Aprilie merge la Stuttgart pentru o nouă ediție a poiesiilor. In timpul liber, adâncește pe Livius, Appian, Silius Italicus, și pe alți autori ai antichității. Este visitat mai ales de către Auerbach, pe care-l consideră prieten fiindcă i l'a lăudat Sophia. In Mai se duce la Wuertemberg, dar sănătatea care nu-i era tocmai bine, pe de o parte, afacerile care-i mergeau prost pe de alta, l'au făcut să sufere tot mai mult. Protestări energice pe lângă editor îmbunătățiră situația materială, dar nu și sănătatea. Totuși, reia lucrul la **„Don Juan",** fiind la aer în **Lichtenthal** și **Schwarzwald,** împreună cu Emilia Reinbeck. La 7 Iulie 1844, scrie Sophiei că dacă situația nu i se va îmbunătăți, se va duce la băi de mare. „Mă simt curat ruinat. Merg cu accelerată iuțeală tot mai în adânc".

De aici, pleacă la **Baden-Baden,** unde într'o dimineață de Iulie întâlni pe Auerbach. Fața poetului radia de fericire. Cu multă exuberanță îi povesti că în ajun fusese într'un local unde închegase o convorbire cu o tânără fată. Văzând că nu-i displace, Lenau îi oferi un volum din poesiile sale, în care scrise și o poiesioară ocasională. Ca urmare, fata, deși trebuia să plece în ziua aceia, își lungi șederea pentru câteva zile, iar poietul se simțea extrem de fericit.

Inainte de a pleca, fata, însoțită de o mătușă a ei, consimți să întâlnească pe Lenau și Auerbach. Era spre seară. Muzica intona un fel de miș-maș la modă, intitulat **„Valsul drumului de fier".** In dimineața următoare, Lenau le vizită la hotel, iar la prânz veni la Auerbach, spunându-i că fata trebuie să fie a lui. Lenau se simțea renăscut.

Pentru că Maria Behrens și mătușa ei se duseseră la **Rippolsdau,** poetul le făcu o visită și se întoarse cu siguranța în suflet că este și el iubit.

Intors la Frakfurt, Lenau simțea dese ori nevoia să plângă. Intrebat fiind de poetul **Moritz von Schwind** asupra acestui fapt, Lenau îi răspunse cu această cumplită vorbă: **„Das licht geht aus!** Lumina mi se stinge!" Aceleași vorbe îngrozitoare, le-a mai spus și lui Auerbach atunci când sta pe sofa cu pomnii între genunchi și cu trupul gârbovit: **„Das Licht geht aus!"** Apoi, sculându-se ca să plece: **„Es ist nichts, vergiss es!"** Nu-i nimica, uită!

Liniștit, dar mult mai adâncit în sine, se'ntoarse la Baden. Numai dacă vorbea despre Maria, se simțea fericit.

Lenau își făuri planul de a se stabili la Heidelberg, pentru a fi numit acolo docent la filosofie. Tot acolo gândea să'ntemeieze împreună cu muzicianul Mendelsohn un **Oratorium.** Dorea cu orice preț să-și făurească o existență nouă. La această cotitură a vieții, Lenau trebuia să ia contact cu cei din Viena, mai ales cu Sophia. I-ar fi venit mai bine să trimeată acolo un interpret, dar acest lucru nu era cu putință față de Sophia. La 27 Iulie îi scrie că a fost la Heidelberg, dar că tot ce a fost pe acolo, va trebui să-i spuie personal. După ce-și vându aici dreptul de autor, se grăbi spre Frankfurt pentru a se logodi. Evers raportează că Lenau strălucea de bucurie în această vreme, dar nevasta lui Evers și-a manifestat părerea că poetul nu ar fi în toate mințile.

Cei din Viena aflară despre logodnă din „Allgemeine Zeitung". Nici unul nu primi vestea cu încredere. Toți dădeau din cap și spuneau că este faptă de om nesocotit.

Intre acestea, Lenau veni și se înfățișă Sophiei, la Linz.

— „Niembsch, e adevărat ce spun gazetele?"

— „Dacă D-ta nu vrei, nu mă'nsor, dar atunci mă voi împușca!"

Poetul zăbovi aproape o lună la Viena, cu deosebire în Linz, găzduit fiind la Loewenthal. Vizita dese ori pe Schurz în Weidlingen și-și continuă lucrul la „Don Juan", dar arăta o veselie forțată când vorbea despre logodnică.

Fiind în Weidlingen, merse la plimbare cu toată familia Schurz către frumoasa dumbravă **„Rotgraben".** La o sută de pași mai încolo de căsuța lui Schurz, era o alee de castani umbroși, iar în dosul lor, un cimitir. Trecând prin dreptul lui, poetul se opri și privi într'acolo.

— „Thereso! nu-i mai bine acolo? Și noi vom sta acolo, unul lângă altul, liniștiți!"

Schurtz îl cercetă în Linz și-l găsi foarte abătut. Se plângea că nu poate dormi și că are ferbințeli care îl silesc să-și schimbe des cămașa. Asemeni că-și simte puterile mereu tot mai sleite. Prietenii constatară că uneori Lenau se poartă cu ei întocmai ca un sălbatec.

Pe la jumătatea lui Septembrie, își luă rămas bun dela Sophia, aceea care, el însuși o spune, a fost „doisprezece ani norocul meu". Atunci a fost clipa pe care ne-o zugrăvește în **„Moarte și Despărțire":**

Chin mai tare ar simți
De cât moartea 'ntunecoasă,
Ochiul care ar privi
Două inimi cum se lasă!...

La despărțire, Sophia suspină: „Mi se pare că nu ne vom mai vedea nici odată! Unul dintre noi amândoi trebue să înebunească!"

Lenau porni, și din depărtare mai aruncă aceste vorbe: **„Dein, fest und ewig!"**

Incărcat cu povara acestei profeții, călători până la Linz cu vaporul, apoi cu diligența prin Salzburg, Muenchen, Augsburg, spre Stuttgart, plângând în toate serile și asudând nopțile. Ajuns la destinație în ziua de 21 Septembrie, primi o scrisoare dela Sophia, scrisoare care a fost „o cerească răcoreală" a sufletului său, și la care răpunde că „prin d-ta, scumpă Sophie, am cunoscut înălțimile umanității".

Nunta trebuia să aibă loc la 15 Octombrie, dar zăbovi mult la Stuttgart, de oarece unul dintre editori era în Italia și nu putea pleca mai înainte de a-și fi rânduit treburile.

In dimineața zilei de 29 Septembrie, Lenau era la dejun împreună cu Reinbeck. Vorbea despre greutățile situației lui, când dintr'odată sări cu fața grimată și țipând dureros. Se repezi la oglindă și se privi atent, cu colțul gurei arcuit în sus, către stânga. Obrazul drept era paralizat. Ochiul din partea aceia își mai păstra mișcarea, dar avea un luciu de ghiață.

— „Emilio! M'a lovit un atac de nervi!" fu cel dintâi cuvânt al poietului.

Lenau nu suferi să fie adus un doctor. Pe la amiază se liniști, iar seara, cu toată vremea rea, ieși în oraș ca să facă unele visite. Noaptea o petrecu zbuciumându-se și asudând mereu. La 30 Septembrie, doctorul Schelling, fratele celebrului filosof, vizită pe bolnav și constată o „Paralysis rheumatica faciei". Poetul i se plânse că boala constituie o lovitură teribilă în ajunul căsătoriei sale, dar doctorul îl mângâie, spunându-i că fiind locală, nu va avea urmări mai adânci. El îi puse o lipitoare după ureche și-i bandajă fața dreaptă. Seara, poetul o petrecu liniștit în cercul celor mai intimi prieteni. Lenau vorbea despre o căsuță de lângă Viena, pe care credea să o cumpere pentru a-și stabili acolo gospodăria.

7 LEI

costă minunata revistă

DIMINEAȚA COPIILOR

numărul special de Crăciun

5 LEI

costă revista obișnuită care apare în fiecare Miercuri

Toți elevii să citească

Dimineața Copiilor

revista ilustrată a tineretului

G. NIEMOI

NUNTA MANEI

De mult se vorbea în casa noastră despre această nuntă, — de atunci, de când Jorgic a început legătura cu Manea.

Nunta se tot amâna: ba era vorba că Jorgic a lăsat-o pe Manea și s'a încurcat cu alta, ba că Jorgic e băgat la închisoare, ba că Manea l'a dat afară.

Cu toate acestea, nunta s'a făcut în toată regula. Inainte de-a merge la iscălitură, a venit coaforul să onduleze părul Manei.

Nu numai curtea noastră, dar și toată fundătura știa că Manea are rochie de crêpe de Chine verde și cercei cu briliante.

Iar când Manea cu Jorgic au plecat cu trăsura de lux la Zags (oficiul stărei civile), întreaga populație femenină și copiii s'au adunat să privească.

— Ia uitați-vă la Manea. Maria Ivanovna în supărare, a poreclit-o pisică roșie jerpelită. Și s'o vezi acum, — o frumusețe, contesă sau baronesă. Nici într'un caz n'ai spune, că e o simplă lucrătoare la fabrica de ciorapi și că mama ei este mătușa Sașa, o babă din gubernia Riazani, bucătăreasă la t r a c t i r (birt), rea de gură și scandalagioaică.

Nunta au aranjat-o în odaia mătușei Sașa. Intr'însa locuia Sașa și Manea cu Jorgic, și sora Manei, — Catea, — cu bărbatul ei Valea Zarecichin.

Era și cea mai mare odae din apartament: 9 metri pătrați. In această odae au făcut și cheful.

Mătușa Sașa și-a procurat de la vecini trei mese, scaune, iar pentru mire și mireasă, — fotolii de pluș roșu cu spătare înalte.

S'a adunat o lume imensă. Nu numai elita din curtea noastră, dar și din alte părți, de prin mahalalele: Butârchi, Tișinchi, din Suharevca, Mariina Roșcea și Zamoscvorecie.

Nemaiputând încăpe într'o singură odae, unde abia se mai respira, a trebuit să ocupe antreul, sala și bucătăria. Prietenii lui Jorgic, Colea, prietenele Manei, și ale Catei, ale lui Valea, toți și toate veniseră la chef.

Nici unul din chiriașii apartamentului nu protesta, până și Smurovii, cari erau la cuțite cu mătușa Sașa.

Față de un eveniment atât de important, că mătușa Sașa își mărită fata, inimicițiile au fost pentru moment suspendate. Toți se mirau foarte mult și invidiau. La drept vorbind, la noi mai des se făceau pomelnici, sau mici petreceri, dar nici de cum nunți. Afară de aceasta trebue luat în considerație, că Manea și Jorgic erau căsătoriți de fapt aproape de o jumătate de an. Dar nici aceasta n'are o însemnătate deosebită.

Cel mai esențial este faptul că Jorgic, se spune, câștigă 15-20 cervoneți și Manea la fabrica de ciorapi, nu mai puțin de 8; și pe lângă aceasta, mai are un mic venit — Manea o spune aceasta la toți, — în fie care săptămână, la fabrica lor se împart ciorapi, câte 10 perechi de suflet. Mătușa Sașa le vinde.

Maria Ivanovna și chiar toți chiriașii, sunt siguri că Manea fură ciorapii și că pe Catea de la aceiași fabrică, au dat-o afară pentru acelaș lucru. Manea fiind mai șmecheră nu se lasă prinsă, iar Catea e proastă și s'a prins. Așa că bani au berechet. De aceia, știut lucru, au trântit un banchet să fie de pomină în toată Moscova.

Iacă se vorbea, că părinții lui Jorgic n'au să vie la nuntă — că tatăl, Capiton Sergheici, antreprenor de vopsitorie în ulei, — nu aprobă de loc această căsătorie și nici nu și-a dat consimțământul.

Și iată că au venit și ei: Copiton Sergheici și Agrafena Filimonovna. La început toate au mers după cum se cuvenea: s'au așezat la mese acoperite cu fețe de mese albe, fiecare cu tăcâmul lui; pe bătrâni i-au așezat de o parte a mesei principale, iar tineretul, — de cealaltă. Foarte just. Mătușa Sașa — nu era femee nepricepută.

Bătrânilor le place să-și amintească de vremea lor. Cum oamenii trăiau din munca lor și nu știau de nici un fel de asupriri: ca de exemplu, să spunem, să le fie frică să-și arate ocupația și toate veniturile. Și ca pentru așa ceva să fii deportat până și la Solovchi.

Ivan Cosoi, cam cherchelit, roșu la față, se uita cu ochiul drept la Capiton Sergheici și cu cel stâng la Jorgic, care ședea de partea cealaltă a mesei.

— Eu, iată ce am să-ți spun, cetățene tată. De sigur, constituția *Resefesere* o înțeleg, o aprob. Trebue. Pentru că s'ar putea să fie fără codul civil al legilor penale? Ar fi un dezastru. Curat dezastru. Dar dați-mi voe. Dacă după fiecare articol din lege nu ese nici *be*, nici *me*, e numai moft. Adică nici un efect.

—Nda, ilegalitate și mituire și demoralizarea moravurilor peste tot în enormă preponderență, — spuse cu voce de bas, Capiton Sergheici, rumegând cârnat afumat. Și-a șters mustățile și barba și s'a uitat c'un aer de dezaprobare la Manea.

Nu-i place lui nici mireasa, cu părul ei roșu zbârlit absurd, ca la o găină creață, cu rochia prea decoltată, cu gâtul și pieptul aproape goale, cu mâinile goale, cu buzele vopsite cu roșu aprins și cu vocea răgușită, parcă de bețivă, grosolană, nu de fată. Nu-i place nici mama miresei, mătușa Sașa, cu botișorul ei de guzgan și ochii mici, hoțești, de șoarece. Nu-i place nici odaia cu tapetele murdare, pline de scuipat și uzate, și tavanul afumat și ferestrele, care dau într'un perete de piatră, strein. Nu-i plac nici tovarășii lui Jorgic, vădiți huligani. Dar nu arăta, bea și mânca și vorbea cu conmesenii lui.

— Da-da... — spuse tare și cu convingere Cosoi — dacă ar fi înțeles codul jurisdicției civile așa cum trebue...

— Eu iată ce am să vă spun, — întrerupse Andrei Stepanovici, — când am fost prizonier în Germania doi ani și jumătate, am studiat foarte bine mecanica lor. Ei n'au nimic de-ale sovietelor...

Se aplecă spre Capiton Sergheici și coborî vocea: — Nu este nimic din toate acestea, și credeți-mă pe cuvânt, toate merg cu mult mai bine la ei. Nici nu se compară. De pildă, țăranul nostru și al lor: la țară toate casele de piatră, cu două etaje, sunt și cu trei, lumină electrică, niște cai voinici, mari, greoi și sătui, și vacile și viteii. Nu se compară.

Ivan Cosoi își șterse barba, și zâmbi:

— De nemți spui. Ei au constituția lor. Știut lucru, nemții. Să nu-le dai mâncare, numai bere să le dai. Pe vremuri, cum luam un neamț prizonier, ce era în săcușorul lui? Sticla cu bere!

— Asta în limba lor se chiamă bir, — adăugă Andrei Stepanovici.

Cosoi a sughițat, a plecat capul în jos, s'a uitat pieziș la sticla cu rachiu și a rămas pe gânduri: să toarne al șaselea, sau să mai aștepte?

— Asta, știți, nu se poate compara, — urmă Andrei Stepanovici, sclipind din ochii mici și vioi de culoare cenușie. In limba noastră, spunem zdrastvuite (să fiți sănătoși), iar pe a lor, — gut morghen, sau gut naht; înseamnă, dormi liniștit toată noaptea.

La alt capăt al mesei Semenâci explica invalidului șchiop:

— Stai, Vani. Am să-ți explic... Iaca asta-i pește dorș, așa... Dar când am stat cu cavaleria la Ecaterinoslav, acolo erau guvizi (în rusește: *bâcichi*).

Șchiopul zâmbi, holbă ochii săi negri:

— Bâcec... (rusește, *bâcec*— vițel) asta, frate, spui minciuni... Ce fel de pește e ăsta? La noi e vită.

Semenâci se înecă, izbucni într'un râs plin de mulțumire și se uită la toți din jurul lui.

— Pește, e pește ăsta... Guvizi. Ai înțeles? Guvizi. Seamănă cu dorșul... Seamănă taman. Numai guvizi, înțelegi, miroasă a dorș. Iar guvizii sunt mult mai dulci.

— Când eram tânăr, aveam toți dinții întregi. Ori ce pește, îl mâncam cu os cu tot. Stăpânul meu de la Petersburg se minuna. Luam, uite așa, peștele întreg și-l înghițeam cu oase.

— Da eu, crezi, n'am să-l înghit?... Vreai? Chiar acum... Iaca... Na...

Semenâci apucă cu degetele o bucată de dorș și-l înghiți.

Șchipul căscă ochii:

— De bună seamă, l'a înghițit.. Și eu, Semenâci ,acum nu pot... N'am dinți. Când am avut toți dinții întregi, atunci, ori și ce pește vreai, — de-odată... Stăpânul de la Petersburg se mira...

— Păi... Eu pe care vreai... Iaca uite. — Apucă un dorș întreg, îl rugumă, se înecă și-l scuipă.

— Mâncați vă rog, — trata mătușa Sașa, legată la cap cu o basmaluță albă curată, cu rochia veche de cașmir transformată, cu volane, și cu ghete noi cari scârțâiau.

— N'ai nici-o grijă. O scoatem la capăt, — răspunse pentru toți Cosoi, făcând cu un ochi lui Semenâci și cu celălalt lui Capiton Sergheici.

In partea tinerilor se începu gălăgie:

— Iașa!... Iașa are să țină o cuvântare.

— Mai încet...

Coaforul Iașa, cu cărarea linsă, cu mustățile și barba rase, parfumat cu apă de colonie, ca și cum vărsase pe el toată rezerva de apă de colonie din bărbierie, cu guler alb și cravata papillon, cu smochingul scurt, se apăra parcă n'ar fi avut gust să vorbească.

Manea se culcă cu pieptul pe mâinele lui Iașa și-l imploră:

— Iașa, Iașenca! Hai, pentru mine... Dragă!

Iașa a plecat capul său mic de pasăre, cu cărarea bine făcută, orbit de frumusețea Manei, se ridică în picioare și bătu cu cuțitul în masă.

— Tovarăși și cetățeni!... Și se opri.

— Mâncați, vă rog, — rugă mătușa Sașa cu duioșie și languros.

— Mai bine ai bea cu noi, bătrâno, — propuse Semenâci.

— Da tăceți acolo, se răsti Jorgic înspre cei mari.

— Tovarăși și cetățeni...,, dădu din cap Iașa, și măsură pe toți cu o privire batjocoritoare... Deși, desigur, starea de căsătorie este un prejudițiu, așa să zicem, o aparență... Dar pe câtă vreme, noi nu putem construi socializmul, fără sexul feminin, tot așa și ele fără noi nu pot fi productive...

— Hurra, — strigă tineretul, bătrânii l'au susținut răgușit, iar Capiton Sergheici bombăni ceva supărat.

— Cer scuză, — opri Iașa cu mâna, — dați-mi voe să-mi termin ideia mea. Desigur, tinerii căsătoriți n'au nici o idee, vreau să spun de burghezie. Numai proștii ne mai spun fleacuri. Dar noi fiind proletari conștienți le desprețuim.

— Mucosule!... Nu ți s'a uscat încă laptele pe buze, și îndrăznești să spui asemenea lucruri, — strigă Capiton Sergheici.

Iașa râse, își arătă dinții stricați făcu cu ochiu lui Jorgic și Manei.

— Scuzați-mă, tăticule. Cum ? Sunteți omul prejudecăților din vechime?

— Prea le spui gogonate, mai ține-ți măsura, spuse nemulțumit Cosoi.

— Da-a... Privitor la religie ar trebui mai încet. Iaca la nemți..., începu Andrei Stepanaci. Dar l'au întrerupt...

— Noi te-am invitat, ca pe tovarăș a lui Jorgic... Și tu..., mustră mătușa Sașa.

Jorgic izbi cu pumnul în masă:

— Dă-i înainte, Iașa. Te rugăm.

— Te rugăm, te rugăm, a început să strige tineretul bătând din palme.

Iașa foarte mulțumit de efectul produs, a continuat în acelaș sens.

Capiton Sergheici încercă să se scoale și să plece dela masă:

— Nu vreau să ascult și atâta-i tot...

Ivan Cosoi, Andrei Stepanâci, mătușa Sașa, îl convingeau, îl calmau pe bătrân:

— Așează-te.

— Nu-i asculta. Ei sunt astăzi așa cum sunt. e lucru știut...

Capiton Sergheici se liniștise aproape, dar Jorgic strică toată afacerea.

— Nu te ține nimeni. Pleacă. Da erai contra căsătoriei mele cu Manea.

— Și sunt contra și nu-ți dau binecuvântarea mea.

— Scuip pe binecuvântarea ta.

— Ați auzit?... Asta, mie, tatălui lui, astfel de vorbe... Agrafena, mergem, îi spuse nevestei. Mergem...

— Lasă, Capiton.. Să bem... Par a fi oameni buni, — spunea cu limba împleticită Agrafena Filimonovna.

— Ducă-se... Nu trebue să ne contrarieze, strigă în urma tatălui Jorgic.

— Tu, tu... Nemernicule ! Ai lepădat-o pe Nastea cu doi copii... I-ai așezat pe grumazul meu. Pentru această prostituată... Toată strada știe că ea se vinde... Și mă-sa, și surorile, frații și cumnați — hoți și pungași, — striga Capiton Sergheici înfuriat, și-i tremura barbișonul.

Jorgic se repezi peste masă la tatăl său, răsturnând sticlele, paharele, farfuriile. Iașa, Colea și Valea se sforțau să-l reție.

— Il omor... Lăsați-mă... Il omor...

A răsturnat masa. Toți deodotă au început să vocifereze, s'au strâns grămadă, s'au încăerat.

— Doamne. Ce mai huligani sunt și ăștia. Au spart veselă străină. Doamne! Doamne ! Bărbățelul Arișei, huligan. Ne-a dat Dumnezeu altul. Of! nenorocita de mine,—plângea mătușa Sașa.

Manea, beată, plângea și-i țipa lui Jorgic:

— Vrea să zică sunt prostituată? Mă vând?... Nu vreau să fiu măritată cu tine. Nu vreau. Nu vreau...

— Manicică ! Iartă, scumpo ! Nu știam că are să fie așa de ticălos. Iartă. Vreai, acuș am să-l omor. Il tai în bucăți, — o ruga, o implora Jogic.

— Nu vreau să fiu măritată cu tine... Du-te dela mine la mama dracului. Nu vreau...

Jorgic, de năcaz i-a tras o palmă. Ea a început să urle. Fratele ei, Colea Iașa și Valea, i-au luat apărarea. Semenâci și doi tovarăși au luat partea lui Jorgic. Și cine știe, cum s'ar fi isprăvit bătaia, dacă n'ar fi venit harmoniștii și n'ar fi început să cânte rusească.

Pe dată au scos mesele, au măturat spărturile de veselă, și s'a început dansul.

Manea dansa cu Iașa. Jorgic dansa cu pretenele Manei.

Agrafena Filimonovna ațipise în bucătrie, unde o dusese mătușa Sașa, se trezi neînțelegând nimic și cu vocea tânguitoare de copil, cerea:

— Aș bea un ceaișor cu lămâe.

(Traducere din limba rusă)

DIAGRAMA

Ora trei, după-amiază. Obiceiul! Se repezi la telefon. Cabina era ocupată. Cu mișcări lente se așeză din nou la masă și stinse violent mucul. In scrumieră zăceau zeci de cadavre, iar fumul ultimei țigări se ridica iritant, făcându-l să tușească.

Chelnerul veni să ridice tava. Ii porunci: O cafea. A patra... Ei și! Ce se uita așa la el? Nu o plătește? Aha, nervii... Mai are nervi, sau era numai nervi? Aprinse altă țigară. Tabacherea răsună pe marmură... Trei și douăzeci! Se repezi la telefon, dar se întoarse. De ce? De ce s'o mai cheme? In timpul nopții hotărîse ruptura. Hotărârile lui erau definitive. Și totuși îl durea. Deși rațiunea în logica ei tiranică, îl adusese aci, simțea că destinul pregătise o sentință, sentință pe care n'o dorea și totuși o cerșea.

Cafeneaua era aproape goală. La o masă doi samsari se tocmeau în nemțește. La o altă masă, o femee istovită de desfrâu și povara traiului, aștepta. In fața ei zăcea un pahar cu limonadă din care un pai se ridica sfidător. Ea îmbrăcată cu o eleganță mitocănească, profesională, se rezemase de spătarul scaunului.

Ochii cercetători îl dibuiseră. Buzele îi zâmbeau. Alex. avut desgustul acestui târg mutual; „Vrei?" Cât? Ia-mă." Și parcă Raya nu se vânduse? Parcă Raya era altfel? Raya!

Respirația i se acceleră.

Că se vânduse... Asta avea poate un substrat... Dar să-și bată joc de el... Nu, nu. Nu o iartă. Nu îngăduise nimănui nici măcar o ironie. Cu ce răutate le răspundea. Dar să profaneze buna lui credință? Iși amintea că doar la școală un coleg îl umilise... Il mai ura? Se căsnea să și-l amintească... Să-i revadă fața... Să i-o schițeze... Oare în ce clasă să fi fost? A doua? Nu, atunci abia divorțaseră părinții. In a treia? Nici; o făcuse la țară, la bunica; doar îl părăsiseră acolo, în timp ce maică-sa se plimba prin toată Europa. Atunci în liceu? Nu-și reamintea precis; știa doar că faptul e fixat cândva, în copilăria lui nenorocită, când după dășpărțirea părinților a rămas ca o haină agățată în cui de care dacă tragi, se rupe. Deși își iubea mama și se lăsa răsfățat și copleșit de mângâieri, în armonia familiei era o disonanță. Tatăl! Il iubea și pe el. Ne mai avându-l zilnic printre dânșii toate defectele tatălui se estompaseră, rămânând zugrăvite în mintea copilului, ca o icoană ștearsă la care te închini și de la care aștepți minunea. Din acest trecut îndepărtat, amintirea îi revărsa azi numai frământări, suferință, obsedându-l cu aceași întrebare de totdeauna: de ce s'au despărțit părinții? Divorțul lor, durere încă vie, care îi orânduise zilele în înfrigurări și desnădejdi, uscându-i buzele cu chemări zadarnice. In calea anilor, din tot acest sbucium al ființei lui singuratice, clocotind în pregătirea unui mâine de izbândă, iluzia se desprinse, sfărâmându-se de magnificele castele, în care încrederea naivității zidise speranțe, lăsând doar să se strecoare prin crăpăturile zidurilor pe dușmănosul *nimic*. Nimic, monstru ironic și sfidător care-l îmbrățișa, paralizându-l Nimic. Iată unde ajunsese sburând pe aripile elanurilor, apoi gelos sfărâmițate de destin. Era un singuratic fără rost, cu regrete și dușmănii, privind prin microscop — familia — la care alergase în ziua morții mamei lui. Cu ce încredere adormise la ai lui și ce străin se trezise! Inspăimântătoare singurătatea în care se crezuse cizelat în copilărie și pentru a cărei răspundere adesea își învinovățea mama; abia astăzi o înțelegea, azi când toți erau drumeți pentru el; drumeți suspecți, tâlhari! De ce o mai întâlnise și pe Raya? Ar fi fost demult mort. Iată încă o soluție. Moartea!.. Moartea? Acum când i s'au întins toate tentaculele spre viață? Aum, când e uluit de beția iubirii, să moară pentru ea? Pentru o femee ca ea, una „d'aia"? Nu?...

Chelnerul aduse de mult cafeaua. Era rece. Sorbi sgomotos. Se uită la ceas... Era ora patru. Aha, îl aștepta! Ce bine-i pare... Ea nu știe că a văzut... E norocoasă... Nerăbdătoare... Se uită pe geam... Ce bine. Nu-l minte? Nu?

„Dragule de ce nu ai încredere, e un prieten demult."

Incredere a avut; și câtă! Nu i s'a descoperit? Nu s'a agățat ca de o cracă pe marginea prăpastiei? De câte ori îl sgâriau neînțelegerile lor, nu și-a impus că e vinovat? Știa că nu e, și totuși vroia să fie. Irascibil, sensibil și mândru, își descoperea desnădejdea sub o cergă de unde ea nu o mai auzia decât în surdină.

Deși nu căuta să-l schimbe, el încerca s'o facă, pentrucă nu aveau acelaș ritm de viață. Era un haihui, un trubadur, un visător, iar ea, o femee cu scop și cale precise. Voia să se încadreze în viața ei; dar era greu, foarte greu. Eforturile astea nu-l costaseră scump? Infrângerea asupra lui nu o plătise cu nopți de nesomn și unghii înfipte în palme? Raya nu știa ce-i dăruise. Ea se credea învingătoare, în clipa beției. Se înșela. Victoria o avea asupra sufletului. Sufletul era învinsul. Trupul, acelaș ca al oricărei bestii, odată săturat, cerea hrană. Hrană? O poți avea oriunde. Sufletul însă se robise, era al ei.

Chelnerul ridică tava. „O cafea"... încă una și încă o țigară... Și așa..! Acela o cuprinsese, o sărutase... Iși trecea mâna prin păr, refuzând imaginea... Il sufoca... El, înșelat! Cum știa să mintă, nemernica. Dar era ea mai mult ca alta, ca una „deaia". Stinse brutal țigara, îndoind-o sub degete. Se mișcă pe scaun, își întinse picioarele; îl dureau. Profesionista de la masă îl fixa. Acelaș târg se iscă și, desgustat, ațâțat să se răsbune, vru să-i facă semn, dar chelnerul îl întrerupse, aducându-i cafeaua. Văzuse târgul și făcu o glumă; Alex nu o înregistră.

O glumă? Ce le pasă celor din jur de frământările noastre? Ce pot ei prinde din undele noastre sufletești? Raporturile dintre indivizi sunt raze de lumină pe o placă fotografică. Sufletul e așa de sensibil în clipe de desnădejde încât, când raza pătrunde, voalează imaginea. Compătimire? Putea el primi compătimire? Dar, avea milă Raya de el? Milă! Să moară în chinuri și totuși mila nu o îngădue. Chinuit? Cine? el? Sbuciumările lui lăuntrice îl satisfăceau, îi plăcea tortura și înfrigurarea îndoelilor și a nesiguranței...

Flagerarea morală cu care singur se îndurera îi desemna pe orizont mii de imagini feerice prin care trecea, îmbătându-se cu o sensibilitate nuanțată. Și deabia atunci, sculptat de dalta obsesiunilor, când o lua pe Raya în brațe, o adora până la demență. Atunci? Era fericit! Să fie oare nebun?

Un picolo, ca de obicei, îi aduse teancul de jurnale. Scormoni în portofel și îi dădu un bacșiș. Cinci după amiază! Cafeneaua se umpluse. Huiau glasuri. Trebuia să facă ceva să-și pedepsească iubita. Vru să meargă la telefon, dar se răsgândi. Mai bine să-i scrie. Ceru hârtie. Insemnă pe plic, neciteț adresa. Coala îi aștepta, era mare, era albă, era dornică de vorbe. Toată viața lui fugea pe ea, toată dragostea lui creștea pe ea. Iar ura, clocotind se revărsa în puhoaie, smulgând și pustiind în cale. Și mâna împingea mereu vârful albăstrit al stiloului. Dar îl paralizase povara gândirei, nu o putea eternizia în slove. era imensă. Din colț de gură, unde amărăciunea fixase mucul țigărei, rotocoale de fum se ridicau melancolic. Nările asvârleau sgomotos fumul... Il așteptase. Suferise! Ii părea bine, să o poată chinui. Pe hârtie imaginea „aceluia" se întipări... Enervat, chemă chelnerul și făcu plata.

Afară era răcoare, strada se sbuciuma. Il durea capul. Incotro să apuce? Iși vârî mâinile în buzunar: îl irită un fâșâit. Era coala mototolită; o privi. Nu vedea scris nimic și totuși prin ea își citi gândul; o adora pe Raya. Nu era coala asta o rușine, mărturisirea unei răutăți nedrepte? O rupse violent și împrăștiindu-o în noroiul caldarâmului, păși grăbit, bătând pe calea ce ducea la ea.

MAICA SAVU

A APĂRUT

MEDICUL NOSTRU

DE DOCTORUL YGREC

PREMIAT DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONAR DE CONSULTAȚIUNI MEDICALE ȘI CHIRURGICALE, HIGIENĂ ȘI MEDICINĂ SOCIALĂ

EDIȚIA IV-a CORECTATĂ ȘI AUGMENTATĂ CU UN NOU SUPLIMENT

200 ILUSTRAȚIUNI IN TEXT

800 PAGINI MARI

PREȚUL 200 LEI

EDITURA ADEVERUL S.A.

DE VÂNZARE LA TOATE LIBRĂRIILE DIN ȚARĂ

DOMNUL „POFTIM"

Dacă îți place ceva la el, e că bârfește pe toți fără excepție și fuge de răspuns prin comparații toate pe delături fixându-și surâsul lui ironic pe un dinte din față, sucit, impertinent.

Crede că toate femeile s'ar putea amoreza de el, dar de aci până la adevăr, ar fi un drum ca dela soare la pământ. Și mai crede că-i mare publicist! Gurile rele, spun însă, că, în viața lui, n'a scris de cât două, trei, articole și acelea ticluite de niște bieți studenți la mare ananghie de bani.

Vine rar la adunările colegilor și atunci când vine, crede că are teorii interesante, că ai ce învăța dela el.

Când îi vorbești, îți răspunde automat: „poftim?" de unde l-am poreclit cu toții „Poftim". Știe și nu se supără. Seara, ese ca liliecii la cafenea să se întâlnească cu prietenii. Când are norocul să prindă vreunul, acest sărman ajunge la capătul răbdării căci conversația lui P. ar putea să îmbolnăvească de nervi și o oaie!! Nu bea apă rece fiindcă tușește, nu mănâncă snițel că are tensiune... La restaurante, cere întotdeauna pilaf îndemnând și pe tovarăș să guste din porția lui ca apoi, acela, să i-o plătească întreagă. E oltean din Craiova. Il cunoști după cuvântul „caise", pe care, când îl pronunță, lungește pe a; în colo nu are nimic comun cu orașul decât când trece prin el mergând la moșia lui mare și lată din ostroavele Dunărei cu țânțari. Fiindcă se duce rar pe acolo, țăranii îi zic: „boerul mare". Le vorbește radical, moșnegilor, le dă mahorcă de tutun și fetelor mărgele cu o amabilitate cavalerească.

Il cunosc bine, l-am văzut bine, dar dacă m'ar întreba cineva de ce culoare îi sunt ochii, nu aș ști ce să răspund; totuși omul acesta mă interesează într'un grad foarte înalt prin ciudățenia lui.

Intr'o zi întâlnindu-mă pe stradă, mă întreabă autoritar ca și cum ar fi avut drepturi asupra mea: ‚Unde te duci?"

— La „Amicii artelor" îi răspunsei eu surprinsă.

— Bun! acolo merg și eu, dar mai întâi, vreau să-mi dau ceasornicul la reparat pe Regală.

Trece în stânga mea, pe urmă în dreapta.

— Ce ai mai făcut de când nu te-am văzut?

— Am lucrat! Sunt așa mulțumită că am iar spor și interes pentru lucru. Tace, se uită o clipă oblic la mine. Pe urmă, scoate batista din buzunar și întinde mâna să-mi șteargă fardul după obraz ca și cum ar fi voit să-mi ia un rând de piele.

Ii spun: „Oprește-te, se uită lumea la noi!"

Sever mă ceartă: „Unei scriitoare nu-i e permis să se boiască! Dacă d-ta, femeie serioasă, te vopsești, ce să mai facă croitoresele? Și nici pălăria nu-mi place cum îți șade, ți-ascunde fruntea. Și pe față, să te învăț eu cu ce să dai: Cu lanolină ca nevastă-mea, altfel riști să te ofilești!

— Cred așa de puțin în coquetăria mea, îmi face însă în adevăr bine să văd că nu mi-o prețuiești...

— Dar am o admirație nesfârșită pentru d-ta!

Face pe omul din care țâșnește pasiunea dar eu nu știu cum să-i înfățișez deodată, din plin, indiferența mea. La capătul străzei, „Poftim" se uită grav înainte. Șirul de mașini îl sperie, se vede piftie, dus la morgă, de asta rămâne încremenit. Il las, mă strecor printre vehicule, el se minunează, m'ar certa dar nu mai e lângă mine.

Intr'un târziu, l-a trecut strada un prieten. Iată-l printre noi în odaia pe care o găsește ca întotdeauna meschină, cu aerul îmbâcsit. Iși strânge nările în batista stropită cu parfum, ce miroase mai mult a praf de pureci și cu greu, își alege un scaun. Toate sunt la fel: negre, cu spate curb, dar el găsește că nici unul nu-i făcut ca pentru el! Pe nimeni altul, nu supără modestia din cameră. Toți râd, vorbesc și lui i-ar spune: „Asta înseamnă o proastă stare de nervi. Ar trebui să te îngrijești"!

Se pune la cale o agapă, într'o grădină de vară, pentru sărbătorirea unui scriitor străin. Am socotit așa de caraghios sbuciumul lui „Poftim" de atunci, în cât și acum după câteva luni, mă face să râd cu aceiași intensitate. La ora fixată, vin în grădină dar masa era încă goală. Intimidată de ochii ațintiți asupra mea, merg pare că așì duce mâini, picioare umflate, totuși cu un dezechilibru continuu în ele.

Un chelner îmi trece abil pe deasupra capului, trei halbe. Mă zăpăcesc ca întotdeauna când intru într'o grădină, mai ales că de data asta, sunt singură. Un pas se precipită în urma mea. Mă întorc. E „Poftim".

— Eram în spatele d-tale.

— Iartă-mă, nu te-am văzut!

— Eu te-am văzut...

— Nu-i nimeresc mâna, ne încurcăm în degete, mi se împânzesc ochii. Mă împinge de spate să înaintez, apoi cu mâinile pe o spetează de scaun, îmi face semn că a găsit un loc mai bun. N'am încotro și mă așez lângă el strângându-mă ca un arici.

Dar nici nu mă deprind bine cu locul și îmi și comandă pilaful făcându-mi teorii de: contra-tensiune, liniștea somnului, cură de slăbit, claritatea inteligenței, sursă de inspirație! Mă zbat, spunându-i că detest pilaful. Răsucesc lista în mâini cu furie și-mi aleg altceva; dar până să mă hotărăsc, mă și pomenii pe o tăviță cu un cocoloș de orez, căptușit cu ace de parmezan. Imi pune în farfurie o lingură, două trei, blestem ceasul când am plecat de acasă și-i spun colțuros: „Bine, dar nu-i de loc politicos să mâncăm mai 'nainte ca sărbătoritul să apară.

— N'am nevoe de el!, și-mi arată ceasul. Trecuseră trei sferturi peste nouă.

„In țara lui, să facă cum o vrea și ce o vrea; dar la noi, nu! Știi d-ta că mie îmi trebuesc 4 ore să mi se facă digestia? Atunci, fă socoteala când să mă culc, la două? Asta nu mi s'a întâmplat nici când am fost ginere"...

Planurile mele cari să exprime cele mai curate sentimente pentru omul sărbătorit, cad în baltă față de cel care habar nu are de regulele bunei așteptări. Mi-e rușine și nu prind curaj de cât când lumea se întețește și când alături de mine se așează două doamne. Schimb păreri cu ele, masa încep să se însuflețească și am scăpat pentru moment de protecția lui „Poftim" Comand zmeură și când vede pe chelner că mi-o aduce, se repede la mine: „Riști să faci o criză de apendicită doamnă! Are sâmburi mici, periculoși. Nu te gândești?! Operație, sanatoriu, dureri, cheltuială...".

Apoi deodată: „Dați-mi voe!"

Dărîmă toată grămăjoara mea de boabe în farfuria lui, toarnă zahărul pe deasupra și tocmai după ce termină de mâncat — pe nerăsuflate, — mă gândesc și eu că poate omul a avut dreptate!

O cuvântare sfârșită cu ropot de aplauze îl ispitește acum să vorbească și el; dar îi lipsește curajul.

Unul îl îndeamnă lăudându-i verva. Il ia în serios, și-și îngăduie și asta. Sare depe scaun, cu un umăr ridicat, cu degetul proptit în cheetoarea vestei, uitându-se în sus cu ochii strânși, ca și cum ar fi privit pe firmament o stea ce cu greu se definește

Praf s'a ales din energia lui pe care mi-o trecea și mie. Observ cum îi tremură bărbia, respirația pare că-i e tăiată. Ca să am partea mea de glorie, îi fac semn cu capul să înceapă. Se hotărăște ca un școlar pripit din bancă: „Doamnelor și domnilor, deoarece anteriorul meu a spus tot ce aşi fi avut și eu de spus, nu-mi mai rămâne de cât să ridic paharul meu, în sănătatea soției dumnealui, această bucățică de zahăr, care de sigur o fi contribuit cu ceva imbolduri ocazionale când dânsul se lăsa pe tânjală ca să-i ducă la bun sfârșit operele sale. Ura!".

Se revarsă pe scaun ștergându-și picăturile emoției adunate în bărbie. Un vânt stârnit deodată îl răcorește, îl prea răcorește chiar, căci repede își înfășoară batista în jurul gâtului, se teme de un tortis-collis.

S'a înourat. Ne deslușesc pomii din fundul grădinii cu frunzișul agitat în lumină de fulger. „Vezi?" îmi spune. „Vine ploae, vine o ploae mare. Mă duc să apuc tramvaiul"...

Face socoteala grăbit cu chelnerul, lasă un leu pe masă și-mi șoptește: „Am să viu zilele astea să te văd!"

Vreau să fac sforțarea să-i spun că plec din București; dar nu pot, m'ar auzi toată lumea. Râd în mine și-i fac portretul pe care i-l și simt încadrat într'o nuvelă. „Am să vin zilele astea să te văd!" O să vie oare? Mi-e egal dacă o să vie sau a spus așa numai ca să zică ceva? Ce să caute la mine? Ah! mi-aduc aminte. Vine cu o schiță pentru un album comemorativ intitulată: Din praful de amintiri. Vrea să mi-o citească, să-i facem corecturile împreună.

Peste o săptămână sună la ușa mea, îi deschid; dar în loc de bună ziua, mă întâmpină vociferând: „Asta e inconștiența, d-nă, pur și simplu, să se dea cu ceară pe marmora hallului. Mi-au fugit picioarele ca pe ghiață și m'am oprit cu capul în ascensor.

E alb la față, mă privește ostil, cu desgust. Din frică pentru proporțiile de cari le-ar putea lua disperarea lui, trimet jupâneasa să oprească omul de serviciu de a mai da cu ceară atâta timp cât domnul P. se află în blok. Cu tot marele prilej de haz, nu râd, mă stăpânesc. Ii ofer dulceață și cafea. Le refuză pe motiv că nu mai e la modă. Se scoală să plece, dar îi frică de alunecuș. Ii promit că-l voi conduce până la ascensor, dacă vrea și până jos în stradă. Se însenineează, stă jos, scoate din buzunar schița și începe să-mi citească:

„In vara anului 19.., mă aflam cu soția mea la moșie. Intr'o zi călduroasă de vară, atât de călduroasă de pare că vara aceia, întrecuse prin căldura ei cea mai călduroasă vară din câte vezi petrecusem în viața mea....".

Rămân cu mintea răvășită, neinstare să țin piept acestui puhoi de veri. „Prea multe", îi spun; și mă reped cu creionul să retez din ele. Dar sare în sus ca ars, nelăsându-mă să-i schimb o iotă. Mă resemnez să ascult mai departe peripețiile lui pe vaporul pe care Regele Carol I împreună cu Regina Elisabeta în plimbare pe Dunăre primea salutul populației în toate porturile pe cari le atingeau. Dar nu mă pot stăpâni când îl aud că, nu el a eșit înaintea Regelui, ci acesta însoțit de Principele moștenitor, l-au întâmpinat pe „Poftim" pe chei la scoborârea lui depe vapor, i-au strâns mâna, întrebându-l de cum îi merge pe la moșie?!!.

Strunindu-mi cu greu râsul, îl intreb: „Astea-s amintirile, sau a rămas din ele numai praful?"

Nu-i place gluma, se înfurie iar.

Trebue acum să-l împac, să-i spun pe dos că sunt entuziasmată de schița-i atât de frumoasă, de poetică, de interesantă.

— Atunci, de ce părere ești: s'o dau la tipar?

— De sigur că da, îl încurajez. Iși strânge foile și-l conduc după cum i-am promis. Când mă întorc, isbucnesc în hohote lungi, pline.

„Poftim" a trecut pe lângă portar. „Acum e momentul să-ți vorbesc domnule. Să mă erți dumneata, dar dacă aveai de gând să dai cu ceară, trebuia mai întâi să avertizezi lumea cu un bilet anticipat la ușa principală. Am vrut de adineauri să-ți fac observație; dar n'am găsit de cât pe imbecilul ăsta cu pămătuful în mână. Știi d-ta că eram să-mi frâng gâtul? Și mai știi în fond cine sunt eu? Fost deputat, mare moșier, boer din tată în fiu, vice președinte, publicist dom'le!

Dar ca să înfățișeze acestui domn deodată admirația, un altul complect neînsemnat, pune mâna pe șapcă și și-o dă jos: „Vă rog să mă ertați, dar așa avem ordin!"

— Taci te rog, închide-ți pliscul... Nu vezi că nu se potrivește, că ești absurd?"

Ii pune mâinile pe umăr, se zbârlește la el, are o poftă nebună să-l zgâlțâie; pe urmă când vede că omul devine dârz, se domolește dintr'odată Esă în stradă și de acolo întoarce capul: „Să știți că nu mă mai prindeți pe aici! Eu nu sunt dement ca voi să calc pe marmora unsă cu ceară.

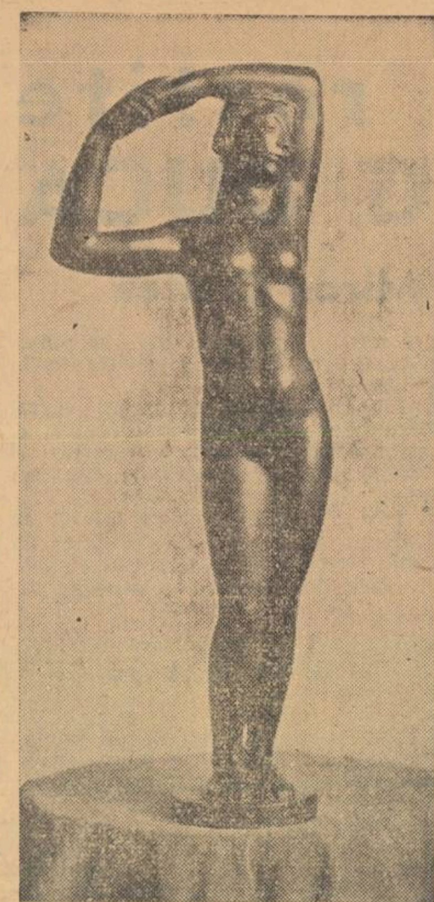
— Bonjour!

AURELIA VANGHELE

8 AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE
PIERRE DEMOUSSON
SCLAVA PIRATULUI

Tunisia! Tunisia! este strigătul cel mai de actualitate. Ei bine, cucerirea Tunisei de către Franța este însuși cadrul în care se desfășoară acest palpitant roman. Citiți-l!

8 LEI La chioșcari și librari

Ziariștii la Academie...

La întrebarea pusă lui Jean Tharaud, fratele și colaboratorul lui Jérome Tharaud, ales, de curând, printre „nemuritorii" Academiei Franceze, dacă frații Tharaud, ale căror articole au devenit din ce în ce mai numeroase, în marele cotidiane franceze, nu tind a deveni adevărați ziariști, acesta a răspuns:

— „Noi am fost, de fapt, întotdeauna ziariști. Intotdeauna s'a găsit greu un loc pentru „hârtiile" noastre în coloanele ziarelor. Acum în urmă abia, mulțumită prietenului Prouvost, am devenit „mari reporteri", în adevăratul înțeles al cuvântului. Destul de târziu, dar, în fine, s'a recunoscut că întreaga noastră operă nu e de fapt decât „reportaj de mare ținută". „Lucrurile văzute" au fost întotdeauna isvorul inspirației noastre, subiectul operelor noastre. Se poate spune cu drept cuvânt, de pildă, că chiar primul nostru volum, „Dingley, l'illustre écrivain", care a fost distins cu premiul Goncourt, nu a fost, în fond, decât lucruri direct culese din războiul Transvaalului. Realitatea lumii este, în ea însăși, atât de bogată, de diversă, cu toate cele ce se petrec în ea, încât e mai pasionată decât cea mai extraordinară invenție a unui om de geniu. Cel ce vrea să scrie nu are decât să privească în ea. Bine înțeles că trebue să posede și darul de a exprima cele ce vede. Principiul nostru, respectat în tot ce am scris, este de a ne ținea cât mai strâns apropiați de ea. Literatura însăși nu e altceva, e adevărat. De aceea chiar când am scris opere pur literare,

J. THARAUD

ca „La maîtresse servante", ne-am ținut riguros de acelaș principiu. Tot aceiaș preocupare ne-a stăpânit când am scris biografiile lui Déroulède, Barrès, Péguy, care ne-au fost persoane familiare, în intimitatea cărora am trăit.

— „Metodele noastre de lucru au fost deasemenea simple și firești. Cel dintre noi care se simțea mai inspirat, mai „lunatec", lua tocul în mână și, în această stare de suflet, ne găseam când unul, când altul. Dar, înainte de acest moment de inspirație, vorbeam, desbătând subiectul, săptămâni. O visare plină de răbdare se desfășura în fiecare dintre noi, dar comună amândurora, ajutându-ne să punem creația noastră la punct și să o lăsăm apoi a fi desăvârșită în inconștient. Astfel am lucrat în totdeauna și faptul că unul dintre noi a fost ales la Academia franceză nu va schimba nimic nici în viitor...

In adevăr cei treizeci și unu de „nemuritori" au îndeplinit minunea de a alege doi academiciani într'o singură persoană. In adevăr, niciodată doi scriitori, nici chiar frații Goncourt, n'au știut mai bine să se contopească într'un țesut atât de unic și de solid, încât partea unuia să nu se poată deosebi de a celuilalt. Ambii au avut geniul actualității care constitue valoarea și puterea jurnalisticii al cărei prestigiu se afirmă din ce în ce, alegerea la
clele ochelarilor.
Academie a lui Jerôme Tharaud fiind o strălucită recunoaștere a valorii sale ca instrument de cultură.

ZIDURI DE CARTON

Teatru în „cont-curent"...

— Mă Iancule, o fi iarăș o prostie ca aia de rândul trecut, de am plecat după actul întâi și mi-ai luat o groază de parale!

— Dom'le judecător, de data asta vă garantez eu. Vin numai dela „Național". Unul și unul! Dacă nu v'o place, să nu-mi spuneți mie pe nume, că doar nu mă cunoașteți de ieri, d'alaltăeri...

— Bine mă, dacă spui tu. Da' ai locuri bune?

— Cele mai bune! Vă dau prima bancă în mijloc.

— Hai, să'ncerc și de data asta! Da' să știi că-ți plătesc la'ntâi!

— Nu face nimic. Ce dracu, că dacă dumneavoastră n'oți fi bun la mine pentru opt sute!

— Cum, opt sute?

— Vine „Naționalul", tot ansamblul, peste o sută de persoane!

— Bine mă, da' să-mi dai două în față.

— Ce vorbă multă: banca întâia în mijloc.

Impresarul teatral al urbei, venit la „ora aperitivului" în „magazinul de coloniale și delicatese", unde știe că va întâlni „lumea bună", amatoare de spectacole de teatru, scoate din sân teancul de bilete pentru turneul care se anunță peste o lună, rupe două bilete, le înmânează judecătorului, iar cu o bucățică de creion, ținută după ureche, „îl trece" pe un carnețel soios, scos dintr'unul din cele zece buzunare ale bunului agent teatral.

Intre acestea, se vârî în vorbă și subprefectul, într'o mână cu o măslină înfiptă în scobitor și într'alta cu un păhărel de țuică:

— Ce e mă Iancule, tot nu te lași de pungășii?

— Ce pungășii, dom'le prefect! Vine „Naționalul" cu un „slagăr"!

— Fugi mă d'aci cu fleacurile tale! Ce Naționalul! Cine știe ce ciurucuri, d'alea de le-au dat afară din București și cred că ne prostesc pe noi!

— Imi pare rău, dom'le subprefect, poftiți afișul, dacă ar fi lucru neserios nu m'aș fi băgat eu!

— Fugi mă că suntem sătui de minciunile tale; nu se mai prind!

— Mă rog, cum credeți, da' o să regretați...

— Crezi tu?

— O să vedeți.

— Și câte parale?

— Prețuri obișnuite.

— Te pomenești că oi fi având locurile din fund, că așa faci tu cu mine.

— Se poate să vorbiți așa? V'am rezervat două în banca întâia la mijloc.

— Da' cu banii cum facem?

— Mi i-oți da, când oți avea.

— ... Când oi avea și nu ți-o trebui — intervine, spiritual, un căpitan de administrație, care înfuleca de zor a treia chiftea prăjită.

Dând mâna subprefectului: ei noroc șefule (făcând cu ochiul spre agentul teatral): cu ce vrea să te căpătuiască domnu'?

— Știu eu, cică vine Naționalul!

— Și ai timp să-l crezi?

— Păi dacă n'o fi așa, nu-i plătesc, ba fac eu să i se ridice și autorizația, pe motiv că ne poartă cu minciuni.

— Ba nu e nici un fel de minciună. Vine Bulandra cu „Dama cu camelii".

— Care Bulandra? — intervine, rânjind, administratorul.

— Ei, care Bulandra? Unul e Bulandra!

— Bulandra la Național! Da' ce mă, tu crezi că noi trăim în pădure? Bulandra e plecat dela Național de douăzeci de ani.

— S'a reîntors!

— Când?

— Când, ziua și ora, nu știu, da' s'a reîntors, — răspunse înciudat impresarul, plictisit de reclama proastă pe care i-o face intendantul.

— Ei, s'o fi reîntors — spune subprefectul, cam plictisit de intervenția căpitanului, care își dă aere de atoateștiutor.

— Păi dacă-i așa, să merg și eu, da' oi fi având tot laterale, d'alea de te chinuești în fața stâlpului și nu vezi nimic!

— Am un loc în banca întâia mijloc.

— Adu-l încoa.

— Plătiți acuma?

— Să ți-l plătesc — spune ofițerul gestionar, care știe că datoriile nu sunt bune.

★

In orașul de provincie, zilele se scurg monotone, cu ecouri exagerate și discuții anapoda ale întâmplărilor din Capitală.

Vine și ziua când turneul anunțat trebue să sosească.

In vremea prânzului, agentul teatral a pornit-o spre gară să aștepte trupa. In drum, întâlnește camionagiul care se înființează la gară de câte ori vine o trupă de actori, când știe că are de transportat decorurile și costumele — se așează pe capră și, îngândurat, își aprinde țigara dela luleaua camionagiului, care-l întreabă ca om de teatru ce este:

— Făcuș ceva domnu Iancu?

— Mai nimic — și, ce-am făcut, mai mult pe datorie, că le-am băgat biletele cu sila. S'au ticăloșit ăștia p'aici, de când cu cinematografele. Grea s'a făcut viața!

— Cui i-o spui!

★

Trenul sosește cu întârziere reglementară. Primul coboară administratorul turneului, care, curios, vrea să știe situația.

— Cum stăm Iancule?

— Prost.

— Prost, pentrucă nu te-ai ocupat! Ai îmbătrânit Iancule, s'o știi de la mine!

— Ba s'am pardon, că de când alerg pentru turneul ăsta mi-a eșit limba d'un cot!

— Păi atunci?

— Prea multe turneuri și pe deasupra lipsă de parale. Ș'apoi nici piesele...

— Ce e cu piesele?

— Mai veniți cu comedii, lumea vrea să râdă!

— Mă, tu știi de când jucăm asta la București?

— Ce-mi spui dumneata mie de București? Tot una e? Și schimbând vorba: dar domnii actori unde sunt?

— Se odihnesc că aseară s'au culcat târziu, că au avut banchet.

— Rău, foarte rău, ar trebui să se mai plimbe pe uliți, să-i vadă lumea, să se știe că au venit, că, o să spună, calici or fi ăștia, da' și multe chiulurí au mâncat săracii, dela ăia cari anunțau că vin și se răzgândeau în ultimul moment.

— Da' ce crezi mă, că noi suntem cu circul, că trebue să ne plimbăm pe stradă?

— Bine, bine, da' pe urmă să n'aveți pretenții că nu s'a făcut rețetă.

In seara reprezentației, intrarea teatrului e barată, în special de aceia cari trag nădejde să intre cu preț redus, după ce s'o începe spectacolul.

La casa de bilete se află agentul, purtând în spinare pe administratorul trupei, care nu-l slăbește din ochi. Impresarul semnalează, din când în când controlorului, pe unii spectatori cari au luat bilete pe datorie. Unii dintre aceștia plătesc, alții se indignează: „că n'o să fug cu banii, lasă mai târziu!"

Intre timp, în sală isbucnește, la scurte intervale, câte un scandal, greu de potolit. Iancu impresarul, om amabil, a vândut cel puțin treizeci de locuri în „banca întâia la mijloc". Plasatorii, neputând să ajungă la vreo înțelegere cu publicul revoltat, cheamă pe impresar. Acesta împăciuitor, liniștește pe cei porniți pe scandal, șoptindu-le: „las' că vă fac reducere" și, strigând după un plasator: „două suplimente la domnii" încât, la un moment dat sunt, pe margine, mai multe suplimente de cât locuri numerotate.

— Ce făcuși Iancule? — îl întreabă plin de mustrare administratorul.

— Dacă nu făceam așa, nu vindeam nici douăzeci de locuri! Lasă că mă pricep eu mai bine decât dumneata!

Pauză după actul întâi.

Pauza prelungindu-se, atât cei din sală, cât mai ales cei de pe scenă, obosiți de atâta călătorie, își pierd răbdarea, cerând ridicarea cortinei.

Alarmat, din pricina aprinderii rampei, ceeace anunța grabnica ridicare a cortinei, impresarul cheamă, disperat, pe administrator și-l amenință: „dacă începeți să știi că nu luați nici zece mii de lei. Acum ce pot să încasez, pe urmă e greu. Domnii de pe scenă să nu creadă că sunt la București, să aștepte că eu mă lupt pentru ei!"

La unul, după miezul nopții, s'a sfârșit actul al doilea. Este timpul predării socotelilor.

. . . .

— Cum Iancule, cincisprezece mii? — isbucnește administratorul. Păi nu ne-am scos nici bugetul!

— Ce vreți să vă fac? Mi-au rămas o grămadă datori...

— Eu ți-am spus să le dai pe datorie?

— Da' ce eram să fac? Dumneata crezi că ai d'aface cu public de București, să vină la casă să cumpere? Aici numai așa mai poți să-i îmbii, că altfel Maica Domnului! Dacă-i dai pe datorie, îi vine omului mai lesne. Da' sunt bani buni, n'avea nici o grije. Iți dau un bon.

— Și ce să fac cu el?

— Data viitoare vi-l achit. Mă crezi, că nu-mi ese la chestia asta, după atâta alergătură, nici măcar cinci sute?

— Data viitoare? Da' cine o să mai vină în orașul ăsta de pârliți?

— Poate s'or mai îndrepta lucrurile. Și-apoi v'am spus: greșeala d-lor artiști: trebuiau să se plimbe prin oraș, să-i vadă lumea, așa se mai putea face ceva.

Pe la trei de dimineață, impresarul, pe capra camionului, se înapoiază dela gară, schimbând câte o vorbă cu camionagiul, morocănos și somnoros, care lasă caii să meargă în voia lor.

— Ți-a plăcut? — întreabă agentul teatral.

— N'a fost rău actul întâi. Pe urmă am adormit la galerie, că făcuseră ăia prea cald...

— Crezi că nu le-am spus? Ori îngheți de frig, ori mori de cald. Dracu' să-i ia!

A doua zi, la ora aperitivului, în anexa magazinului de „coloniale și delicatese", căpitanul administrator către judecător:

— Văzuși cu porcăria d'aseară a lui domnu Iancu?

— Știi unde am stat eu? In banca a cincea! Să poftească la plată, să vadă el!

— Se lăuda că vine Bulandra!

— Ce Bulandra? Ce-am spus eu: mardalele Bucureștilor!

— Și totuș a fost Bulandra! — s'a bagă în vorbă sub-prefectul, dornic să-l înfunde pe căpitan. A fost Ion Bulandra.

— Bulandra nu e decât unul! — proclamă ofițerul gestionar.

— Ei vezi că nu le știi pe toate pe lumea asta? Aflã dela mine că sunt unsprezece frați Bulandra — să știi dumneata! — din care vreo șapte sunt artiști.

O lună de zile dela întâmplare, agentul teatral are de făcut încasări.

Și în urbea monotonă, evenimentul artistic își prelungește astfel ecoul,

IOAN MASSOFF

Din cuvântările rostite la funeraliile lui I. G. DUCA

Cuvântarea I. P. S. S. Patriarhul Miron Cristea

Stăm în fața unui caz pe cât de unic și rar pe atât de dureros: în fața osemintelor reci a unui distins fiu al țării, ridicat abia de câteva săptămâni la înălțimea de prim ministru și de prim sfetnic al tronului.

Pentru agerimea și istețimea minții sale și pentru alesele sale calități.

Pentru munca neobosită și pricepută întru promovarea intereselor țării.

Pentru experiențele și succesele de la atâtea resorte ministeriale, pe cari din tinerețe le-a ocupat.

Pentru însemnata sa contribuție la realizarea evenimentului epocal al unității naționale.

Pentru înalta stimă și reputație mondială ce și-a știut-o creia în fața factorilor externi cu cari — ca un bărbat de stat român — a avut contact de colaborare.

Precum și pentru întemeiata nădejde a tuturor de-a continua cu guvernul său conducerea destinelor, țării spre o definitivă consolidare a statului român.

S'a ilustrat și în cazul acesta tristul adevăr din cântarea bisericească, care zice: „Când dobândim lumea, atunci în groapă ne sălășluim" — sau din cuvintele înțeleptului Solomon: „Nu te lăuda cu ziua de mâine, căci nu știi, ce se poate întâmpla azi". (Proverbe, 27, 5).

Un odios asasinat a unor tineri-fanatizați i-a stins viața în o clipă, încât — după cuvântul Scripturii din cartea lui Ion — „abia dându-și seama s'a și prăbușit" (Iov, IV-20).

Trista întâmplare a zguduit până în adâncul sufletului poporul român pacinic, liniștit și cu minte, care în istoria modernă a vieții sale de stat n'a cunoscut atâtea asasinate politice, ca în alte țări.

S'a întâmplat și cu regretatul repausat întocmai ceiace a zis proorocul Samuil din legea veche (II, 3, 34): „El a căzut, cum cazi înaintea unor băețandri răi; și tocmai deaceia și mai mult îl deplânge poporul întreg".

Desigur, îl deplâng toți și pe repausatul nostru, căci mai ales — în aceste vremuri pline de amenințări și de nesiguranță — țara nu se poate lipsi ușor de munca probată a unui om de-o exemplară cinste, care — cu larga sa cunoaștere a tuturor celor ce ne-au ajutat efectiv la întregirea neamului și de al căror puternic sprijin mai avem trebuințe și în viitor, — ar fi putut să mai facă mari servicii patriei sale încă mulți ani și chiar decenii de aci înainte.

In deosebi îl deplânge biserica noastră ortodoxă, nu numai că pierde un distins bărbat de stat, nu numai ca un om cu atât de tragic sfârșit, ci și ca pe un ales credincios al acestei biserici, ai cărei fii — de sigur — vor adânci în sufletul lor ca o întărire cuvintele ce mi le-a declarat abia cu mai multe zile înainte de neașteptata sa moarte: „M'am convins — spunea el — mai ales în ultimul deceniu despre nedreptățile și tratamentul mașter, nelegal și nejustificat, de care a fost împărtășită biserica aproape a unanimității poporului român de pretutindeni, în raport cu toate celelalte culte din țară. Sunt hotărît — precum am mai anunțat în repetate rânduri — a îndrepta această situație nepatriotică și a contribui din toată inima — în măsura posibilităților acestor vremuri grele — ca această biserică să se ridice la înălțimea, ce se cuvine acelei instituții divine, care — alături de Românismul poporului nostru — a țesut pânza etnică a vieții sale sufletești, contopindu-i sentimentele naționale cu ortodoxia credinței sale într'o unitate de forță sufletească indisolubilă, care să rămâie și pe viitor pavăza probată și cea mai sigură pentru viitorul statului; bineînțeles, fără a se atinge prin aceasta dreptul la o viață liberă în atmosfera plină de toleranță a poporului nostru a celorlalte culte cu trecut istoric și a celorlalți cetățeni români, legați împreună prin acelaș ciment al iubirii patriei comune și iubitoare pentru toți. Iară chestiile mai importante de interes general al bisericii voi căuta a le soluționa în deplin acord cu factorii de răspundere și organele constituite ale bisericii organizată conform cu Constituția țării".

Cu gândul la apropiatul și tristul lui sfârșit, trebue să considerăm aceste cuvinte drept testamentul său în raport cu biserica noastră. Deci îi vom păstra cu recunoștință o vecinică amintire în via speranță, că crezul său bisericesc îl vor realiza urmașii, ce se vor succeda în cursul timpului la cârma țării, cultivând — după pilda marilor ctitori și voevozi „dătători de legi și datini" — toate tradițiile naționale, creștinești, bisericești și etnice ce le-a creat trecutul scum și de milenii al neamului român; drept temelii vecinice pentru viitorul lui și al țării, — tradiții, călite în focul suferințelor și a uriașelor sacrificii din trecut, și singure în stare a menține închegarea neamului în o puternică unitate și a însufleți pe fiii țării și în viitor la noui sacrificii salvatoare pentru ea.

In numele fiilor bisericii ortodoxe, închei zicând: Deschide-ți, tu panteon sufletesc al neamului român, porțile ca să primești și așezi între nemuritorii lui un nou fruntaș al țării, încărcat de merite pentru progresul ei; iară tu, Doamne: odihnește-i sufletul în ceata celor aleși ai tăi. Amin.

D. dr. C Angelescu

„Stăm înmărmuriți în fața nedreptei lovituri a destinului și nu putem găsi cuvinte care să exprime tot adâncul durerii noastre, pentru moartea tragică, ce a răpit țării pe unul din fiii săi cei mai de seamă.

Alături de groaza pricinuită de gestul odios, pe care umanitatea îl condamnă și sufletul românesc îl repudiază, un simțământ de gol imens se produce în noi, în urma pierderii înainte de vreme a acestui mare român, una din podoabele de frunte ale țării, una din cele mai frumoase nădejdi ale viitorului, una din cele mai puternice personalități, care era o garanție pentru îndrumarea sigură a țării în mijlocul valurilor agitate care turbură astăzi viața.

Ioan Gh. Duca a fost o fericită sinteză a unor multiple și eminente calități, o inteligență vie, sclipitoare; un strălucit talent, o vastă cultură în domeniul științelor politice și sociale; un spirit practic care-i înlesnea găsirea celor mai bune soluțiuni; un farmec personal care câștiga inimile și-i asigurau colaborări și prietenii devotate; toate acestea la un loc au justificat o rapidă ascensiune în cariera sa politică și i-au prevestit de timpuriu, un rol de conducător de oameni, de partid, de guvern, pe care în momente grele se putea rezema cu nădejde și siguranță în viitor.

Ion Duca nu a ajuns în vârful piramidei prin nici o moștenire; el s'a ridicat prin muncă, merite și talent puse în serviciul binelui obștesc.

Trăind simplu, modest, afabil cu oricine, prietenos în manifestările sale, civilizat în raporturile cu adversarii, Ion Duca și-a câștigat stima și simpatia tuturor.

D. dr. N. Lupu

Fatalitate oarbă și destinul implacabil te-au smuls prin mâini criminale din mijlocul națiunei, pentru care ți-ai jertfit întreaga-ți viață și nobila-ți fire, tocmai atunci când ea avea mai mare nevoe de tine și când prin experiența acumulată, prin frământata și adânca cugetare politică, puteai să-i oferi mai mult ca oricare dintre români, rodul întreg al sufletului tău!

Cine poate găsi cuvinte cari să exprime durerea sfâșietoare a țării și adânca întristare a ireparabilei pierderi?

D. C Argetoianu

Omorul dela Sinaia a tăiat cu o nemaipomenită brutalitate firul nădejdilor, zdruncinând adânc și nîncrederea celor care au rămas.

Cu I. G. Duca țara pierde un om de o mare experiență politică, de un incontestabil talent de conducere, de o vastă cultură, de o cinste exemplară în aceste zile de anarhie morală — într'un cuvânt, o mare forță de rezistență în fața valurilor cari ne bat temeliile din toate părțile.

Gr. Filipescu

Adevăratul curaj este acela pe care l-a dovedit Duca, în ultima fază a vieței sale.

Știind că moartea îl pândește, el și-a făcut totuși datoria până la capăt — cu bărbăție, cu simplicitate și cu bunătate.

D. N. Costăchescu

Profund îndurerat aduc un pios și meritat omagiu lui I. G. Duca, în clipa despărțirei de veci. Cu evlavie se cuvine a ne închina în fața aceluia care a pierdut viața în slujba țării. Un monstruos asasinat a curmat o viață plină de nădejdi pentru familie, partid și țară.

Nu știu cum prin cuvinte aș putea aduce o slabă mângâere celor ai săi pentru pierderea ireparabilă ce încearcă prin dispariția iubitului lor Ioan Duca.

Partidul liberal și-a pierdut conducătorul de nădejde și încredere.

Țara a pierdut pe unul din fruntașii săi, plin de vigoare, pe unui

Comemorarea lui I. G. Duca în Parlament

In ziua de 3 Februarie 1934, Camera și Senatul a omagiat memoria lui I. G. Duca. S'au rostit în ambele adunări cuvântări impresionante, scoțându-se în evidență valoarea marelui dispărut și înfierându-se odiosul atentat dela Sinaia.

Dăm mai jos, fragmente din discursurile pronunțate cu acea ocazie.

D. Gh. Tătărescu, în numele guvernului.

„Căzut în serviciu comandat, Ion Duca ne-a dat prin jertfa lui — pilda unei vieți închinată întreagă binelui și idealului — și deopotrivă imaginea sacrificiului pe care îl reprezintă azi greaua sarcină a conducerii și a răspunderilor asumate în seviciul țării.

El ne-a dat, în acelaș timp, avertismentul suprem menit să interpreteze sensul exact al amenințărilor vremurilor aspre, pe care le trăim și pe care trebuie să le stăpânim și să le învingem. Proectată în perspectiva viitorului această jertfă este un imbold epic la muncă, un îndemn zguduitor la sacrificiu o poruncă de îndârjire în voința noastră de a sluji cu orice preț binele public.

Astfel privim, astfel voim să privim sângeroasa pierdere pe care o deplângem."

D C I Brătianu

„Asasinarea președintelui partidului nostru a umplut de adâncă întristare și de vie indignare toate sufletele conștiente nu numai din România, dar și din întreaga lume civilizată. Asasinatele politice sunt totdeauna condamnabile, dar ele devin, în deosebi odioase când victimele lor sunt oameni, cu calități morale superioare.

Este inexplicabil cu un om, care nu putea inspira decât simpatie, pentru caracterul său curat, desinteresat și afabil, iar pe de altă parte, admirat pentru via sa inteligență, strălucitul său talent și profundele sale cunoștințe, să cadă victima unui complot politic".

D Ion Mihalache

Orice minte, cu dreapta cumpănă, și orice suflet românesc nu poate decât să se cutremure la gândul că în țara noastră, căreia nu i-a fost dat să cunoască în istoria ei contimporană, astfel de acte sălbatice și anarhice, s'ar putea sălășlui metodele de exterminare fizică alungate din toate statele, cu începuturi de civilizație.

Cea dintâi victimă a fost primul cetățean al țării I. G. Duca, un om al cărui trecut e plin de activitate socială, culturală și națională și care, prin faptele lui, nu poate fi socotit decât un bun român, în înțeleptul înțeles al cuvântului.

D. Gh. Brătianu

Un gest disperat a curmat însă, pe neașteptate, o viață care nu-și dase încă toată măsura. Suntem dintre aceia cari, fără reticențe și fără nici un calcul politic, repudiază violența, împotriva oricui s'ar exercita, a celor mari ca și a celor mici. Respectul vieții omului, pe orice treaptă socială s'ar găsi el stă la temelia credințelor noastre, alături de respectul legilor și al libertăților. Iată de ce, nu numai cu sentimentul unor bărbați politici răspunzători de actele lor dar și cu aceia de reprezentanți ai unei concepții de ordine, de drept și de civilizație, reprobând actul de violență împotriva fostului președinte al consiliului, partidul pe care-l conduc, nu află mângâiere decât în nădejdea că, o viață nouă, mai dreaptă și mai înaltă, va răsări din durerile noastre de astăzi.

Fie deci ca jertfa, pe care cu inimile îndoliate o deplângem cu toții, să ne aducă aminte, acum și totdeauna, că peste capul nostru al tuturor, peste pasiunile și luptele noastre, plutește, senină și veșnică, această patrie, pentru care atâtea generații au lucrat și au sângerat și care ne reclamă tuturor s'o apărăm prin muncă, prin unire și prin sacrificiu.

Octavian Coga

Cu fostul șef al partidului național-liberal, fulgerat de o moarte năprasnică, necunoscută încă în analele României moderne, a plecat din rândurile noastre una din figurile reprezentative ale generației care a pregătit războiul de întregire națională.

La Senat

Cuvântarea I. P. S. S. mitropolitul Pimen

Am cunoscut pe acest mare bărbat încă de acum 34—35 de ani. M'a făcut cunoscut cu marele bărbat de stat Duca, vrednicul de amintire ministru de instrucție și culte, Spiru Haret.

Imi aduc aminte și acuma și îmi voi aminti în toată viața mea, credința ce acest om, mare bărbat al țării noastre a avut pentru soarta viitoare a întregirii neamului și a țării noastre românești.

Din partea bisericei noastre ortodoxe, al cărei fiu și credincios a fost Duca și căreia ca ministru al cultelor i-a adus mari servicii, aduc înaintea d-stră condoleanțe, pentru faptul că I. G. Duca nu mai este printre noi din cauza unor mâini criminale, care i-au răpus viața.

D. Leonte Moldovanu, președintele Senatului

In epoca aceasta de scăderi și de rătăcire morală, onestitatea sa era steagul către care se aținteau toate privirile și prin care se aștepta toată îndreptarea.

O mână criminală l-a răpus. O mână nelegiuită l-a oprit în mersul său ascendent pentru triumful dreptății și onestității, dar prin moartea tragică abătută năprasnic asupra sa Duca a devenit, — cum cu drept s'a spus — un mucenic al neamului, pe care l-a iubit cu dragoste curată și l-a servit cu cel mai desăvârșit devotament.

Dacă neamul nostru va ști să'și dea contribuția bănească cu aceeași dărnicie cu care și-a dat în trecut contribuția de sânge finanțele Statului se vor îndrepta în curând și România Mare va dispune de mijloacele necesare pentru a proceda la temeinica ei organizare democratică

I. G. Duca

I. G. Duca, scriitor

de G CĂLINESCU

De câtăva vreme oratoria politică s'a disociat de literatură, de care mai înainte era legată prin raporturi de dependență. Când Titu Maiorescu scria celebrul articol, *Oratori, retori și limbuți*, el făcea prin aceasta chiar critică literară, ocupându-se nu de direcțiunea ideilor conținute ci de valoarea lor formală. Acel articol va sluji istoricului literar la redactarea capitolului oratoriei. Azi avem fără îndoială buni oratori. Insă e vorba de o oratorie în care prestigiul personal, gestul, impetuozitatea, violența, și alte imponderabile covârșesc elementul de pură expresie.

Un discurs parlamentar emis de alt organ decât al oratorului sau publicat își pierde aproape totalitatea interesului literar.

I. G. Duca și-a început cariera politică într'o vreme în care existau oratori în înțelesul artistic al cuvântului și probabil sub înrâurirea lui Maiorescu. De aceea el este printre ultimii oameni politici dintr'o generație care nu se mulțumea să comunice ideile și sentimentele ci se străduia să le scoată prin expresie din sfera interesului imediat.

E un lucru asupra căruia trebue să ne înțelegem însă. Nici în oratoria lui Titu Maiorescu, nici în aceea a contimporanilor săi și în sfârșit nici în aceea a lui I. G. Duca nu trebue să ne așteptăm să găsim imagini, fraze sonore și rotunde, dovezi de sensibilitate artistcă deosebită și de înclinare propriu zis literară. Și de bună seamă că farmecul elocuțiunii este în foarte mare măsură stins în fraza neagră întinsă pe hârtie. Dar vom găsi neapărat o condiție care face din activitatea lor verbală un gen literar și anume ordinea prestabilită a ideilor. Un manuscript muzical nu devine muzică decât când este executat de orchestră, dar muzicantul îl poate totuș citi în tăcere și intui mintal valoarea lui sonică. Acest lucru vine din faptul că temeiul compoziției stă în anume proporție numerică de sunete față de care orice element devine accident.

Așa stau lucrurile cu oratoria lui I. G. Duca și mai ales cu activitatea lui de conferențiar. Sub albul convențional al unui stil, ce pare că disprețuește voit orice culoare literară, descoperi o ritmică singură a ideii, supusă unui număr dinainte hotărît, o claritate a gândirii și o epuizare integrală a tonului în care a fost pornită conferința. De aci acea plăcere de a pricepe toată starea oratorului, plăcere profundă pe care nu ți-o poți explica prin simpla analiză a expresiei propriu-zise. Fie că-și scria mai dinainte piesele oratorice, cum e cazul cu conferințele, fie că le improviza după un plan mental premeditat, I. G. Duca era un orator ale cărui cuvântări se pot citi.

Câtă vreme nu vom avea o culegere a discursurilor sale parlamentare, va fi greu de dat o opinie definitivă asupra trăiniciei oratoriei politice. Avem însă dinaintea noastră portretele și amintirile, opere stând între oratorie și scris, redactate de chiar autor, și din care ne putem face o imagină adecvată a literatului Duca.

Stilul acestora din urmă este elegant și cu undă lungă dar fără nici coloratură deosebită. Este stilul care fuge de lirismul imaginativ. Dar convenționalitatea lui simbolizează retențiunea unei stări emotive profunde. La I. G. Duca puterea de a fi impresionat de marile personalități este intensă. Regele Carol, Ionel Brătianu, N. Filipescu, Titu Maiorescu, Lordul Thompson trec pe dinainte-i în staturi copleșitoare. Și deși cum am spus, forma e săracă, sentimentul năvălește din ea ca o apă umflată dintr'o albie prea mică. E oarecum curios ca un om politic de aparențe așa de active să fi fost atât de dispus la contemplație. Ai impresia că Duca n'a trăit pentru el, ci pentru fericirea de a strânge un deget al Regelui Carol, sau de a sta de vorbă cu Ionel Brătianu. Era un păstor de sentimente acest ultim om politic din generația mare de dinainte de război, un spectator doborît de emoția vremurilor pe care le trăise. De altfel ultimii ani i-au văzut memorând trecutul și venerându-l, desprinzându-se prin contemplație de orice violență activă. Și poate că Duca nici n'a fost altceva decât un mare colaborator de oameni epocali, de aceia care ca bunele soții ajută și admiră în tăcere. Așa îmi explic turburătoarea adâncime a venerației lui față de personalități din care iese imaginea unui om incapabil de orice violență și deformațiune a eului cognoscitiv.

Intr'asta residă și meritul literar al operei lui Duca. Abstrăgând dela deosebirea totală de temperamente, I. G. Duca se poate compara totuș cu d. N. Iorga, prin putința de a se desprinde în chiar focul acțiunii de prezent și a se transforma în memoralist. Și d. Iorga trăește azi dar vede cu ochiu de mâne, ceeace îl aruncă peste timp, într'o răceală observatoare de mare calitate artistică.

E deacum celebră scrierea lui I. G. Duca intitulată *Mâinile* și care începe astfel.

„In lunga mea carieră politică mi-a fost dat să cunosc de aproape pe mulți din oamenii care au jucat un rol însemnat sau care au exercitat o hotărîtoare influență asupra destinelor României contimporane.

„Le-am putut aprecia inteligența, admira talentul și pătrunde caracterul; le-am putut constata infinita varietate a temperamentelor și a metodelor. Am stat sub vraja farmecului și a spiritului lor; nu mi-au rămas necunoscute nici virtuțile, nici slăbiciunile lor.

Dar, tot odată, am avut prilejul să le cunosc și... mâinile.

„Ce mâini curioase și revelatoare, ce mâini simbolice am văzut"!

Desigur, compunerea, așa cum urmează mai departe, e plină de finețe și de inteligență a oamenilor. Dar nu într'asta e meritoasă, ci în chipul cum zugrăvește printre rânduri pe omul care a scris-o. Să fii om politic de categoria întâi, și să observi pe furiș mâna oamenilor cu care vii în contact, aceasta înseamnă o mare capacitate de a se rupe din înlănțuirea sentimentelor imediate, o mare putere de contemplație și aci e literatura.

I. G. Duca avea de altfel o impresionabilitate cu totul deosebită și o sensibilitate amicală vădită la tot pasul. El nu scria ca să caracterizeze o figură, ci ca să construiască o figură pe care o venerează, ca să-și obiectiveze într'un cuvânt entuziasmul. Când vom fi în măsură, peste câțiva ani, să-i citim memoriile, vom vedea întrucât această latură a memorialisticii lui este sau nu dominantă. Portretele de oratori sunt făcute sub imperiul admirației. Au, din cauza aceasta, o linie descriptivă viguroasă și clară, o respirație fără gâfâituri:

„O talie mijlocie (zice el despre Briand); încovoiat aproape până la diformitate. O figură ciudată, făcută parcă din două bucăți ce nu sunt bine juxtapuse: partea de sus frumoasă, nobilă, senină, dominată de niște ochi minunați; partea de jos urîtă, sub două mustăți care cad: o gură brutală.

„La tribună o gesticulație monotonă. O formă neîngrijită, puțin literară, fraze lungi, adesea încâlcite, o pornire spre declamațiune, dar un simț psihologic, o intuiție a atmosferei din sală, care cu ajutorul influenței fizice a turburătoarei sale voci îi îngădue să se joace cu mulțimile ce-l ascultă".

Este evident că I. G. Duca avea talent literar. Dacă împrejurările l-ar fi ținut (spre fericirea lui) departe de viața politică, atunci el s'ar fi încovoiat tot mai contemplativ asupra trecutului și, eliberat de considerațiile politice, ne-ar fi dat pagini vii de memoral. Și în orice caz calitatea de președinte de consiliu ar fi dat oratoriei sale o notă nouă de gravitate și răspundere, cu efect asupra calității literare.

Dar poate că *Memoriile* sale conțin tot ce nu putuse fi spus în viață și istoria literaturii va înregistra memorialul unui om care a trăit cele mai mari evenimente ale României vechi și a avut totdeodată talent.

G. CĂLINESCU

I. G. Duca

Nu m'am putut descoperi dinaintea carului negru, care a trecut către pământ, fără o remușcare. Silită de împrejurările înjurioase, mi-a scăpat acum aproape patru luni, pe rănile sufletului celui mai chinuit din generația lui, o picătură de cerneală amestecată cu o lacrimă otrăvită.

Dinaintea biruitorului n'aș fi avut cuvânt să regret. După ce el a căzut, mâhnirile mă impresoară și părerile de rău mă căznesc. Ion G. Duca nu mai așteaptă pocăință. E prea târziu pentru el și dreptatea. Mormântul lui stă în casa tuturora și calendarul nostru nou începe cu o literă neagră încâlcită cu sânge.

Dar acest mormânt comportă un înțeles, indică un termen și comandă o datorie. Oamenii politici s'au jucat pe rând, de-a surâsul, de-a complicitatea și de-a scepticismul: ei își vor face serios examenul din miezul nopții, al conștiinței. Nici plugarul, nici gânditorul nu se recunosc într'un asasinat, comis în numele brazdei, al ideii și al lui Dumnezeu. Lumina zilei face drojdii și viermi din vina altora decât a lor și actul celor trei studenți, nemotivat la instrucție cu argumentele unei credințe, oricare ar fi fost, dovedește ceva mai dezolant și mai lamentabil decât o doctrină răspicată înverșunată și de cât un fanatism identificat; o palidă morbiditate, adunată cu încetul, cu sufletul și cu trupul, târâș, din spectacolul unei vieți sociale, desorganizată divers și complicat.

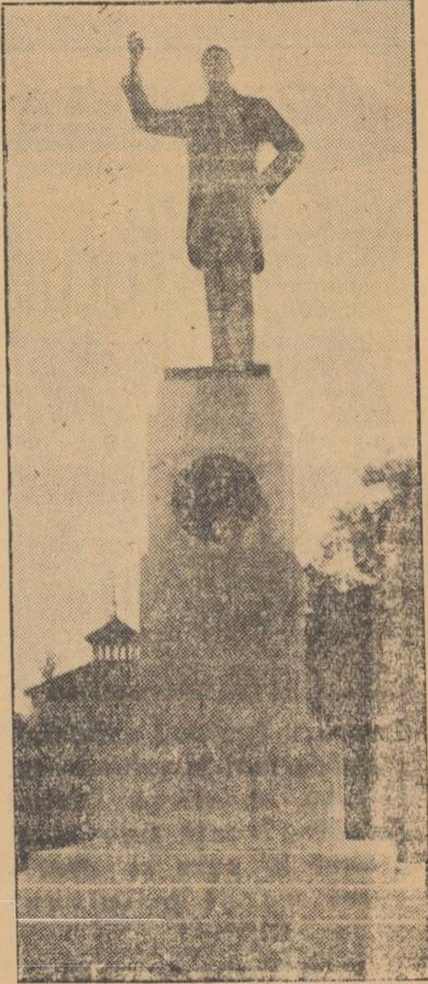
In atentatul dela Sinaia, locul chiar unde și-a sărbătorit 50 de ani de ctitorie Regalitatea românească, glonțul a fost trimis din universitate: I. G. Duca era un mare cărturar. Cartea nu s'a deslipit niciodată de ochii lui, nicio zi. Și ca să fie afară din cale de monstruos paradoxul, glonțul a fost aruncat de un interpretator al naționalismului speculativ împotriva șefului unui partid, care a creat de două ori România reală; odată mică și odată mare.

Ce fel de universitate este aceea care dă învățăceilor drept certificate revolvere; ce fel de naționalism este acela, care doboară de pe schele pe ziditorii patriei ridicați pe schele; aceste probleme pot fi decise numai dincolo de minte.

Se poate chema operă politică asemenea ispravă? Și-o pot însuși, intr'adevăr, catedra și amvonul, care atunci când mai era timp să se vorbească au tăcut? Ce-au făcut preoții și dascălii, ca să ajungă la psihologia lor copiii dela Parchet? Ce fac ei acum? Crima din Sinaia înfruntă o sută de ani de cultură, la urzirea căreia, ridicul și perimate, migălesc penibil acul, bumbacul și mătasea fiecăruia din noi. S'au lepădat la porțile temniței profesorii de elevii lor, de nu ies din tăcere să le ia în privelişte o apărare de solidaritate și răspunderi?

Moartea lui Ion G. Duca, omul cu mâinile delicate și pure și cu melancolia intimidată blajin a privirii, cinstit până la uitare de sine, până la sărăcie și până la mizeria deghizată, să fie acum pentru intelectualitate un prilej de meditație și sinceritate, zadarnic râvnită în urma unui număr de 800.000 de alți morți, ale cărora ghiulgii au rămas neprimenite.

T. ARGHEZI

Monumentul Duca la R. Vâlcea

Conșcolarul din 1894

In toamna anului 1894, promoțiunea mea dela liceul Sf. Sava intrase în clasa a cincea. De obicei această clasă era un fel de nod de căi ferate. Mulți școlari, de prin alte școli, debarcau la liceul nostru și luau trenul clasei a cincea. Intre noii sosiți era un băețandru, mai mic și mai firav decât media școlarilor, dar cu o înfățișare deosebită. Era miop, purta ochelari, avea un obraz fin și trandafiriu și subt ochelarii lui de miop: niște scăpărări de nestinsă curiozitate și de vie inteligență.

Nu ne-am împrietenit prea curând. El era un elev de o sârguință și de-o exactitate exemplară. S'a afirmat, în două-trei luni, fruntaș printre fruntași și a dobândit stima profesorilor și a colegilor. Eu eram un fel de înger apostat. Din situația mea de premiant al doilea — prin cursul inferior — dădusem simțitor înapoi. Tocmai pe atunci prin clasa a cincea, isprăveam de citit seria romanelor lui Zola „Les Rougon-Macquart", și pluteam la o depărtare înfricoșată de evenimentele clasei și de protagoniștii ei. Impărțisem studiile mele în simpatice și indiferente. De unele mă țineam prin puterea obișnuinței. De celelalte mă dezinteresam. Profesorul de chimie mă tolera ca pe un copil desmetic, dar prețuit în taină. Cel de matematici era impermeabil la orice alt fel de efluvii și de radiații de cât cele algebrice. Cu el o duceam prost de tot. Dacă n'am rămas corigent la sfârșitul anului a fost mulțumită unei eroice intervenții a șefului promoției noastre, scumpul meu amic Ioan Sterian, profesorul de azi de la Academia Superioară de Agronomie.

Dar între profesorii noștri era și un om excepțional. Acesta era vecinic pomenitul meu Ioan C. Georgian. La el nu se putea elev ceva mai răsărit și mai sufletesc care să rămâie cu materia neștiută. Ioan C. Georgian trecuse dela catedra de istorie, din cursul inferior, la cea din cursul superior, cam odată cu promoțiunea mea. Il știam, prin urmare, îl iubeam și îl admiram de ani de zile.

Acest profesor părea, însă, curios unor școlari cari se întâlneau cu el întâia oară, fie chiar în clasa a cincea. Georgian avea concepții personale, un fel sintetic special de a privi istoria universală și un robust spiritualism, atotstrăbătător, în toate lecțiile lui.

Colegul meu cel nou, băețandrul miop și cu obraz de fetiță ajunsese fără greutate să-și înțeleagă și să-și mulțumească pe toți profesorii. Se sfia, însă, de Ioan C. Georgian. Nu erau destule câteva luni ca să pricepi un sistem de cugetare ce se ridica până la un fel de filosofie a istoriei. Cu toate că, acum patruzeci de ani, generațiile școlare erau mult mai pârguite și mai intelectuale decât cele de azi, totuși profesorul nostru de istorie ne făcea niște lecții de universitate, menite celor mai precoci dintre noi. Subțiraticul meu coleg lua note, întreba, se documenta... dar probabil nu era destul de mulțumit de rezultatele dobândite. Ca notațiune, în catalog, elevul cel nou stătea foarte bine. El voia însă ceva mai mult...

A prins de veste curând că eu sunt ucenicul predilect al lui Ioan C. Georgian și acela care, la probele orale, mă apropii mai simțitor de concepțiile magistrului. Dar băețelul cu ochelari, cu pantaloni scurți și cu lavalieră albastră închisă era extern, pe când eu eram intern! Pentru acest cuvânt colegul meu n'a putut să-mi spună niciodată, în clasa cincea, cu cât foc dorea el să mă prindă odată, la largul lui, și să mă iscodească asupra tainelor filosofiei lui Ioan C. Georgian.

In clasa a șasea, am ieșit din internatul liceului Sf. Sava și cu toată familia (mutată în București) am ajuns chiriașii mătușei mele, Elena Zottu, în strada Semicerc.

Dar tot în strada Semicerc (colț cu strada Tunsului) în niște case cu etaj locuia familia lui Gheorghe Duca, directorul Căilor Ferate Române. M'am pomenit deci cot la cot (și degrabă braț la braț), pe drumul de acasă până la școală, cu conșcolarul meu cel firav, dar zbuciumat, trepidant și agil ca o zvârlugă!...

Acum putea să mă întrebe și să mă descoasă asupra sistemului și ideilor profesorului nostru de istorie!... Așa am început lunga mea prietenie cu el. Ceasuri întregi, fie la el acasă, lângă Enciclopedia Larousse, fie în bojdeuca mea, vorbeam, discutam, flecăream, făceam un ciudat schimb sufletesc — el copilul care se ducea cu toți ai lui, în fiecare Sâmbătă seara, în saloanele Carmen-Sylvei, eu visătorul timpuriu, care mă trudeam să îmbinez, în visul meu, nevinovăția Teleormanului natal, cu splendorile literaturii franceze, de la sfârșitul veacului trecut.

In odăița mea din strada Semicerc, Duca a cunoscut, rând pe rând, pe Tudor Arghezi, pe Demetrius, pe N. D. Cocea, pe Iuliu Dragomirescu, pe Popescu-Duțu și pe alții mulți, cari au isprăvit călătoria lor în viața aceasta. In 1897, Duca a luat bacalaureatul, iar eu, fiindcă repetasem de fantezie clasa a șasea, am trecut în clasa a șaptea.

Când am intrat în facultatea de Teologie, în toamna anului 1899, cred că Duca era aproape licențiat în drept, la Paris. Aproape toți colegii mei, aflând că am părăsit studiile profane pentru cele religioase s'au scărpinat în cap... Numai Duca, la prima noastră întâlnire după faptul împlinit, mi-a spus, cu un aer de glumă, un cuvânt profund, pe care nu l-am uitat și nu-l voiu uita niciodată.

In anul 1909, când am luat doctoratul în teologie, la facultatea din Cernăuți, Duca era deputat și celebru de multă vreme. In 1914 — tocmai douăzeci de ani, în luna aceasta — Duca era ministru, întâia oară.

*

Iată câteva pagini, dintr'un noian de amintiri, scrise și nescrise.... Poate că într'o zi, le voi încredința panteonului național, în care Duca a pătruns cu o zguduitoare maiestate.

Neuitatul meu amic!... Avea o misterioasă presimțire că va sfârși viața de timpuriu. Odată, la nu știu ce proect al meu cu scadență depărtată, mi-a răspuns cu cuceritoarea lui familiaritate:

— „Ei!... la ziua aceea... vă dau întâlnire, la mormântul meu dela Măldărești!...".

GALA GALACTION

I. G. Duca în parcul dela Măldărești

I. G. DUCA

Această revistă s'a ocupat de conferințele lui I. G. Duca. S'a ocupat de volumu-i „Portrete și amintiri".

Talentul de conferențiar, ziarist, scriitor și orator situiază pe șeful partidului liberal în domeniul literaturii.

Indeobște, oamenii politici nu numai că n'au nici o manifestare literară, dar din cuprinsul uscat al discursurilor, fără seva culturii generale... cași din forma neîngrijită — se cunoaște lipsa unui contact intim cu cele spirituale.

I. G. Duca a fost un cărturar. Avea respect și dragoste pentru cultură în genere și, în special, pentru literatură.

Era preocupat de problemele sufletului omenesc.

Aceste preocupări distinse care izolează un om, nu-s menite, — trebue să recunoaștem, — a ajuta pe omul politic în lupta din arena noastră publică.

Pentru viața politică românească, în stadiu-i actual, se cere claritate, hotărîre, intransigență, convingere religioasă în atotputernicia unei soluții, cruzime în aplicarea sistemelor, chiar o oarecare lipsă de scrupule.

Intelectual însă, omul culturii generale, — acel care-și împletește acțiunile cu firele gândului subtil, — acela nu mai poate avea siguranța profanului. Cel deprins să despice firul în patru — nu știe totdeauna unde-i adevărul. Adevărul e atât de complicat și se furișează, ca râurile subterane: apare ici scânteind, se ascunde dincolo în tainițele de sub pământ... ca să țâșnească iarăși la lumină în zuruit de zale sclipitoare.

Nesiguranța chinue pe cărturar. Cântărirea lucrurilor în balanțele spiritului paralizează acțiunea. Voința se încovoae subt povara rațiunii.

Nobleța de sentiment, bunătatea inimii, — cultivată din contactul cu profundele cugetări, legate de nimicnicia faptelor omenești, — nu-s de natură să întărească pe omul politic. Il slăbesc, dimpotrivă, în lupta cu meschinăria din juru-i.

In mijlocul taberelor adverse, el nu vedea soldați proprii și vrăjmași de moarte. Vedea oameni strânși la discuții la umbra unui copac.

In timpul violentelor campanii, duse de partidul liberal, șeful nu se putuse antrena — ca să aibă înverșunarea maselor. In fruntea trupelor — comandantul parcă își aranja armura, își potrivea penajul coifului... ca să nu pară ridicol. In orice caz, parcă nu se simțea bine în ipostaza de gladiator.

Felicitându-l pentru înalta demnitate care-i revenise, — președintele de consiliu nu se arăta deloc încântat. Işi dădea seama de greutăți, știa probabil că soluții miraculoase nu există... Avea simțul răspunderii și se simțea copleșit de tragedia momentului. Era un intelectual prins în angrenajul politic — din care nu mai putea eși...

M'am gândit de multe ori la suferința oamenilor distinși, luați înainte de curentul politic. Câte aud și văd ei, la câte concesii sunt siliți să adere... Alții privesc viața publică subt aspectele-i captivante. Ochii ageri însă pătrund până la măruntaele putrede ale societății.

Firea lui I. G. Duca se trădează din manifestările-i literare.

Era un om cu inteligența ascuțită. Ochelarii lui parcă nu serveau să îndrepte un viciu de vedere. Păreau mai mult un instrument de cercetare științifică.

Inzestrat cu un fin spirit de observație, el desprindea din încâlceala trăsăturilor sufletești — tocmai firul conducător. Dădea totdeauna amănuntul caracteristic, făcând astfel adevărată operă de artă.

I. G. Duca voia să prindă înțelesul lucrurilor. Ii era de ajuns o amprentă sufletească. Dela o urmă el reconstituia complicata construcție a actului. Ne-a dat dovadă de inventiv spirit creator — prin redarea unui caracter după psihologia mâinii. Semăna cu un om de știință care reconstitue o ființă după o piesă descoperită din schelet.

I-am admirat portretele literare, i-am admirat amintirile — povestite în conferințe neuitate.

Forma frazelor lui, cumpănită după regulele arhitecturii spiritului clasic, îți dădea o încântare — pe care o ai în fața unei opere realizate.

Mă atrăgea sensibilitatea care circula printre rânduri, care învăluia vorbele într'o aureolă sufletească. Nu era o expunere a minții, cât o spovedanie a inimii.

Și — deodată — omul acesta, admirat și iubit, s'a prăbușit. N'a căzut subt fatalul destin al tuturora. A fost răpus de un gest stupid.

Asasinatul parcă nu-i o lovitură dată numai lui. Parcă-i o coaliție a forțelor negre contra luminii.

Rana care nu l-a durut pe mort, ne doare pe noi. Lumea celor ce au un ideal superior în viață — nu se poate consola după depunerea sicriului în criptă.

Viscolul de-afară, peste groapa din cimitir, ne aduce de pe mormântul înghețat un fior rece — care ne pătrunde sufletul, ne crispează, ne pleacă pleoapele și ne face să nu mai vedem nimic, să nu mai pricepem nimic...

M. SEVASTOS

Cula dela Măldărești

Acum cinci ani...

(Urmare din pag. I-a)

ciul întâmplării, primești detaliile. Astfel, se poate întâmpla ca acum să afli o cumplită catastrofă de cale ferată, — care peste o oră, cu amănuntele precise, se reduce la o simplă ciocnire, fără morți, cu un singur rănit. Şi invers: un fapt, care în prima informație este cu totul neinsemnat, poate deveni în zece minute, — după ce informatorul local își face ancheta lui, — un lucru în adevăr senzațional.

In cazul asasinării lui Duca, știrea a venit dela început, brutală și completă: mort.

Au trecut cinci ani de-atunci. Astăzi încă, stărue în cugetul meu aceiaşi întrebare, pe care mi-am pus-o atunci, în clipa în care mi s'a adus vestea: cum a fost cu putință?

Nu întreb: de ce? Cunosc mentalitatea atentatorului și știu că el, niciodată în cursul veacurilor, nicăeri pe suprafața globului nu spune: pentrucă... Nici nu POATE spune. Nu există. nu poate exista: „ucid, pentrucă..." In clipa, în care și-ar spune lui însuși pentru ce ucide, n'ar mai ucide. Actul uciderii este singurul, care nu se poate justifica. Dacă un asasin ar căuta să-l justifice, nu l-ar mai săvârși, fiindcă nu i-ar putea găsi justificare. Ucigașul trage sau înfige cuțitul fără motiv. Istoria atentatelor anarhice, cari au însângerat atâtea țări, — (dar cari, până atunci, nu însângeraseră și țara noastră), — nu cunoaște atentatori raționali. Este faimoasă scena, petrecută în fața nu mai știu cărei curți cu juri. O femee își ucisese bărbatul infidel. Procurorul o întreabă: — Dece l-ai ucis? — Femeea răspunde cu convingere: — Mă părăsise și nu puteam trăi fără el... — La începutul oricărei apăsări pe trăgaci sau încleștări pe mânerul pumnalului, stă absurditatea, stă demența.

Deci, nu: pentruce? Ci: cum a fost cu putință?

Prin ce pervertire a minții au putut trei oameni tineri — vorbesc numai de cei cari au ucis, nu și de cei cari au poruncit uciderea — să-și închipue că Duca este un dușman al patriei, că Duca trebue suprimat, așa cum se suprimă un câine turbat? Ce știau ei din viața de om sărac, cinstit, bun și sensibil a lui Duca? Ce cunoșteau ei din cariera atât de dreaptă, atât de consecventă, atât de curată a lui Duca? Ce aflaseră ei din pasiunea lui pentru cărți, pentru tablouri, pentru flori? Nimic. Fiindcă nu cred să existe om, care — cunoscându-l pe Duca așa cum a fost — să fie totuși în stare a ridica arma împotrivă-i.

Cu cât trece timpul, cu atât mai bestială și mai revoltătoare mi se pare crima din Decembrie 1933. Știu că este absurd să te revolți împotriva demenței, — dar nu-mi pot stăpâni acest sentiment de protestare aproape organică.

Nici o crimă nu poate fi scuzată. Dar iarăși, puține crime au fost atât de ticăloase, atât de total neîndreptățite...

*

Am evocat aiurea figura lui Duca. (In volumul Oameni de ieri, apărut în ed. Adevărul). Nu voi reveni asupră-i. Voi reproduce însă, o caracterizare, pe care o cred justă:

„In umbra personalității covârșitoare a lui Brătianu, — ba mai mult decât atât: în umbra legendei, care sporea până la fantastic personalitatea lui Brătianu, — Duca a știut să-și contureze cu toată precizia activitatea lui. Puțini dintre oamenii politici români, contimporani cu el, ar fi izbutit, în aceiași situație, să se afirme în măsura în care s'a afirmat Duca. Intre trei oameni atât de diferiți, dar atât de puternici, — Ion I. C. Brătianu, Mihail Ferekide și Alecu Constantinescu, — Duca a știut să se impună și să-și ducă linia vieții lui, cu destulă hotărîre. Cu o discreție rară, n'a spus niciodată ce anume și cât din ceiace a făcut partidul liberal, îi aparține lui. Dar astăzi nu mai este nicio taină pentru nimeni, că anume metode și anume procedee n'au fost niciodată aprobate de Duca"...

Curm aci, citatul.

Imaginea lui Duca rămâne clară: un om, în înțelesul cel mai complect al cuvântului, — un adevărat om, ucis în chip bestial.

Cinci ani n'au izbutit să șteargă depe ecranul memoriei, această scenă oribilă.

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE

In amintirea lui Duca

(Urmare din pag. 1)

durile. Anii care treceau, evenimentele de covârșitoare importanță, aproape nu l-au schimbat. Devenise numai cu timpul mai puțin sigur în crezurile lui. Increderea în sine însuși, în puterea lui de concepție și de realizare, se cam sdruncinase — și mai ales încrederea în alții. Intr'o lungă conversație pe care am avut-o împreună astă vară era gata să mărturisească falimentul democrației ; un pas mai mult, și călca pe terenul dictaturii...

Altruist cum nu am mai cunoscut pe altul, Duca a dat tot ce 'a avut din belșug. Mica avere pe care o moștenise a lăsat-o fratelui și surorei în stăpânire iar tot ce a câștigat în strălucita lui carieră a mers în alte mâini. Toată puterea lui de muncă, toate zilele vieții lui, acest cerebral desinteresat le-a închinat partidului lui. Onorariile și situațiunile proeminente i-au venit fără ca el să le fi urmărit. Moare sărac și respectat — exemplu rar în lumea politică din țara noastră.

Moare și amărît. A venit la mine după ce fusese numit prim ministru ; nu mi-a făcut impresia unui triumfător deși învinsese atâtea greutăți ca să ajungă unde ajunsese — ci mai mult a unui deprimat. Părea cuprins de îndoială, înainte de toate fiindcă își da seamă de tot ce-i sta în cale, dar probabil și findcă nu mai avea încredere deplină în puterea exclusivă a acelei etice care-l ademenise la tinerețe. Impotriva tuturor aparențelor, pe fatalul peron dela Sinaia a pășit un învins al vieții — poate numai un învins al iluziilor. O explicație, pentru lipsa lui de prevedere și de grijă în apărarea număratelor lui zile...

E mare păcat de el. Pe lângă odiosul unei crime stupide, atentatorul dela Sinaia ni se înfățișează ca o crudă lovitură dată destinelor țării noastre. Eliberat de patimi, mai indulgent în crezul său, devenit mai puțin cerebral și mai uman, Duca putea de acum înainte să-și servească țara cu adevărat folos. E păcat de el, dar e păcat și de noi și de țară. Câte le-am văzut dela moartea lui ne îndreptățesc să o spunem sus și tare.

C. ARGETOIANU

ION G. DUCA

Motive pe o urnă funerară

Sensibilitatea febrilă pururea răscolită în adâncuri, Ion Duca întruchipa tipul reprezentativ al personalităților de elită în perpetuă mișcare.

Silueta lui sveltă, pasul lui elastic și nervos, destăinuise de la prima înfățișare, subtilitatea, eleganța și vioiciunea unei inteligențe cuprinzătoare și în veșnic neastâmpăr.

Aceste însușiri ale unei vieți interioare, de inteligență luminată, de rafinată cultură și de constante vibrații sufletești făceau din Ion Duca o superioară și nobilă personalitate cu receptivități subtile și cu posibilități de exteriorizare, ce depășeau chiar limita superioară a gradațiunii valorilor omenești.

O tare structură, cu transparente și lumini atât de impresionante, cu rezonanțe atât de adânci, cu sensibilități atât de fine, cu nuanțe atât de delicate și nobile, cu o cultură atât de vastă, — a fost așezată de mâna destinului, la marea răspântie a vieții politice românești.

Era firesc ca la răscrucea fenomenelor politice, să se deslușească din primele momente, exemplarul de rasă, unic, ce venea să împodobească, să agite, să stimuleze și apoi să călăuzească luptele în arena politică a țării

Aici, Ion Duca și-a găsit destinderea și amplitudinea virtuților cu care fusese dotat și la care, fiece an de frământare, fiece an de guvernare, avea să adaoge prisos de experiență precum și o decorativă încăruntire și maturitate a personalității lui.

Ajuns la acest meridian al vieții lui și al vieții publice românești, el a devenit punct central de echilibrare.

De aceia, dementele și lașele gloanțe criminale l-au căutat și găsit în calea lor.

Și așa, tragedia unei zile, a unor clipe a asvârlit pe umerii unei țări întregi, doliul nemângâiat, zăbranicul negru al unei dureri ce nu se poate șterge, al unei consolări ce nu poate veni..

MITIȚĂ CONSTANTINESCU

Conacul dela Măldărești

I. G. DUCA

Ceiace pot spune astăzi de fostul meu președinte de partid este că ceiace am admirat mai mult la Ion G. Duca este extraordinara lui putere de sesizare a oricărei chestiuni și apoi puterea de precizare în câteva formule simple și clare, a ceiace era esențial și însemnat. Puteam expune oricât diferitele aspecte ale unei probleme: el asculta cu atenție pe toți, pentru ca la sfârșit, în câteva fraze lapidare, clare și perfect logice, să determine o concluzie și să fixeze o atitudine de urmat. Nimic inutil nu era reținut.

De aceia toți cei care am avut cinstea să lucrăm subt conducerea lui, nu puteam să nu admirăm extraordinara lui putere de a înțelege tot, de a exprima clar și concis ceiace a gândit și de a ne trasa cadrul general în care trebuia să lucrăm și să ne documentăm.

Inteligența lui pătrunzătoare complectată cu o adâncă experiență de oameni și împrejurări îi îngăduia să ne domine întotdeauna și să ne conducă pe drumul cel drept, care ne-a dat atâtea izbânzi politice și morale.

VICTOR SLĂVESCU

In memoria lui I. G. DUCA

Durerea simțită de mine prin dispariția tragică a lui Ion Duca este asemenea cu pierderea unui frate. Inrudirea de suflet poate fi chiar mai strânsă dcât înrudirea de sânge.

Zece ani din tinerețea mea au fost o prietenie intimă cu scumpul dispărut. Nu îmi vine încă să cred că e mort. Și nu-mi pot aduna gândurile și nici să-mi întăresc simțirea pentru a spune despre el ce ar trebui și ce aşi vrea, din multele și marile clipe ce le-am trăit cu dânsul, atât în luptele date pentru Constituanta din 1914 cât și în timpul neutralității și în clipele intrării în război.

Dar iată o frântură.

In cursul războiului am luat și eu un trofeu. Unicul.

Inaintând cu armatele în Transilvania, am ajuns pe vale Buzaelor în comuna Teliu.

Populația maghiară fugise și cea românească fusese ridicată. Bătrânul preot Cojocaru, nu știu cum putuse să rămână.

M'am dus cu el la școala din sat și acolo am luat o hartă a Transilvaniei, bine legată în pânză și însoțită de o dedicație am trimis-o prietenului meu Ion Duca drept chezășie și ca simbol al viitoarei întregiri a neamului.

El a fost foarte impresionat de aceasta și trofeul trebue să se găsească undeva printre hârtiile lui.

Atâta amintire am luat din război și aceasta am ținut s'o dau celui mai bun prieten al meu de atunci.

NECULAE LUPU

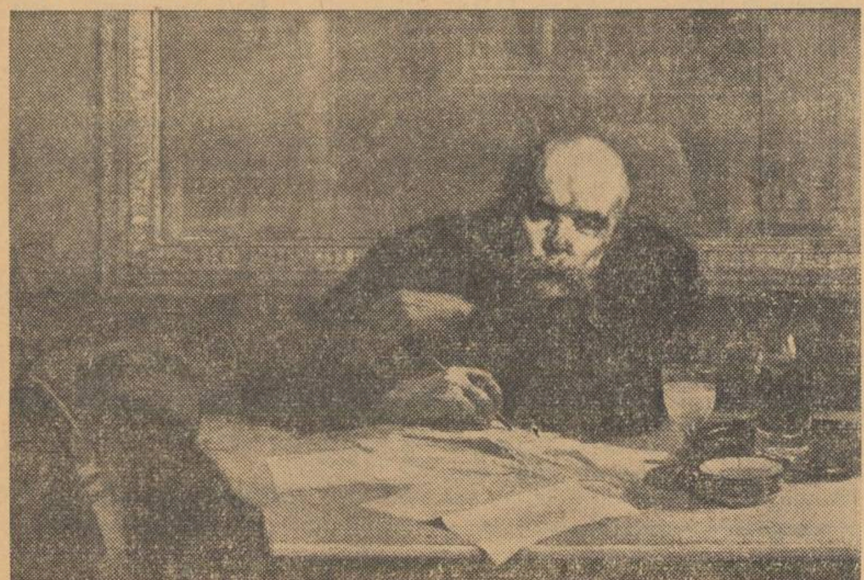
VERLAINE

Se întâmplă uneori unui om să simtă deodată asupra sa o mână invizibilă care, smulgându-l din tot ce până atunci i se păruse adevărat, să-l arunce fără de veste în vârtejul tragic al destinului său. Cel tare, în urma unei asemenea crize, dobândește mai multă încredere în forța sa. Pe cel slab și șovăelnic însă, o astfel de răscolire a ființei sale, îl face să se prăbușească pe veci.

Așa s'a întâplat cu Paul Verlaine, unul dintre cei mai mari poeți pe cari i-a avut Franța, acest geniu al liricei, care cu amară ironie s'a denumit singur „Pauvre Lelian" — „sărmanul Lelian", — schimbând așezarea literelor numelui său.

Bietul Lelian, nu avea pretenții de invingător sau erou. Viața sa nu fusese plină de luptă, revoltă sau sfidare, nu avusese nimic supraomenesc în ea și nu însemnase nici o provocare semeață față de Lucifer. Dimpotrivă, viața sa ne apare fragmentată, îmbucătățită în mii de așchii și fărâme la a căror zadarnică irosire asistăm la sfârșit.

Povestea acestui mare vraciu care a creiat melodii fermecătoare, minuni feerice de grație, culoare și sonoritate, existența acestui poet a fost sguduitoare; și aceasta datorită nu luptei îndârzite dusă contra vrăjmășiilor soartei, ci indolenței, slăbiciunei cu care s'a afundat în glodul unui trai odios. Era prea târziu, se

C. BACCHI. VERLAINE

scufundase prea [illegible] Lelian când începuse să se sbată pentru a scăpa. Prea târziu e mai amar decât „zadarnic".

Ce ironie perfidă: existența lui Verlaine părea dela început temeinic asigurată, ținând seamă de trebuințele sale în general atât de modeste.

Unicul fiu al unui căpitan de Geniu, care mai avea și nițică stare din dota soției sale îngrijit și răsfățat, înconjurat de calda afecțiune a mamei sale și a unei verișoare, Verlaine crescu într'un mediu solid burghez, la adăpost de orice grijă.

Deși începuse încă de timpuriu să scrie versuri: „Poèmes Saturniens" își au origina chiar pe băncile școalei, — tânărul nu se împotrivi să îmbrățișeze, după dorința părinților, o carieră burgheză. In adevăr, cu toate că se simte încă de pe atunci poet, nu are nici-o înclinare pentru a se comporta ca boem genial. După terminarea liceului este adus într'un birou auster unde, netrebuind să se surmeneze, găsește timp din belșug pentru a se dedica liricei sale. Pe lângă leafă, moștenirea părintească îi mai asigură după moartea căpitanului Verlaine, o mică rentă, iar maică-sa, cu drag îi strecura ceva bani când era strâmtorat. O singură primejdie amenința ființa acestui burghez atât de cumpătat în toate: alcoolul. Verlaine începe de tânăr să bea, nu poate trece pe lângă nici o cârciumă sau bodegă, fără să se oprească și când e amețit, omul acesta sensibil și blând devine brutal și certăreț, instinctele urâte izbucnind dintr'însul cu furia unor fiare ce au stat la pândă. In asemenea clipe, Verlaine, care și așa are ceva din urâțenia maimuțelor cu nas turtit, ne apare mai urât, mai respingător.

Dealtfel și el, care denumise cândva beția „singurul viciu de neiertat", speră într'o izbăvire, când întâlnind pe Mathilde Mauté de Fleurville, o copilă de 16 ani, văzu într'însa mântuirea și salvarea sa. Se logodește, renunță în adevăr la băutură, plutește într'un nour de fericire romantică și mulțumită acestui răgaz înșelător, care pare acordat de soartă, ne putem bucura de minunatele poezii „la Bonne Chanson". In vremea războiului franco-german, la 11 August 1870, are loc căsătoria.

In scurt timp căsnicia se dovedește a fi nereușită. Și nu e de mirare. Verlaine, care locuește la socrii, desigur că nu e omul în stare să educe, să formeze o creatură atât de tânără și fără experiență ca soția sa. Pe de altă parte, Mathilde, de treabă dar atât de insignifiantă, cu totul lipsită de imaginație și maleabilitate, nu are darul de a părea veșnic nouă, nici puterea de a simula calități pe cari o femeie ce vrea să fie îndelung muza unui artist trebue neapărat să le aibă.

Și, în fine, existența căsătoriei e periclitată prin decepția pe care o suferă Verlaine constatând că adevărata fire a soției sale nu e așa cum o visase el. De ciudă că nu-i putea găsi Mathildei altă vină decât pe aceia că nu-i întruchipase idealul, că nu era ea în adevăr aceea pe care o căutase în visurile sale — desamăgit — recidivează, reîncepe curând să bea și se lasă târât spre brutalitate.

Veșnic erau certuri și scandaluri cari îi făceau pe vecini să se adune, — și nici chiar după ce îi dăruește Mathildei un fiu, purtarea sa nu se schimbă. El ar dori să-și reia libertatea, o dorește cu aprindere, dar nu are curajul să o facă. Puterea trebuia să-i vină din afară.

Și destinul nenorocit al acestui om nu a vrut ca stimulentul de viață nouă, să-i vină dela o altă femee mai coaptă, mai călită sufletește și — mai talentată prin iubire — să-i recunoască geniul și să-l apere cu blândețe, dar în mod hotărât împotriva voinței sale de a se distruge singur, de a se tăvăli în noroiul desfrâului.

Această forță îi veni dela un adolescent care, asemenea unui demon, câștigă asupra lui Verlaine o autoritate infernală și exercită asupra lui o influență nefastă.

In anul 1871, prin luna Februarie, Verlaine primi o scrisoare dela un anume „Artur Rimbaud, din Charleville, al cărui scris neformat, trăda vârsta fragedă a autorului; alăturat erau niște poezii, cari îl încântară pe destinatar. In aceste rânduri „isbucnește o forță magnetică, primitivă și stranie, ca o provocare". Mai ales din poezia „Bateau ivre" atât de apreciată azi, pare că erupe un torent spumegând de viziuni fantastice, cum un altul nici să le viseze n'ar îndrăzni.

Sub impulsul unei pătimașe admirațiuni, Verlaine îl invită pe necunoscut să vină la Paris. „Vino suflet scump, îi scrie el, ești așteptat". Rimbaud vine: un băețandru încă în creștere, necioplit, înzestrat cu o forță fizică nemai pomenită „avea chipul de copil pervertit în rele și pumnii mari, roșii". Acesta este Artur Rimbaud, autorul „Vasului îmbătat". Artur Rimbaud, și el unul dintre cei mai mari poeți, deși la 18 ani încetează pentru totdeauna să mai scrie, putem spune că și-a tăiat singur cu violență firul creațiilor sale — după perigrinări și aventuri fantastice, pleacă negustor în Africa, se îmbogățește și în cele din urmă se întoarce să moară în patrie.

Se cunosc din istoria literaturii dramaticele peripeții, prin care a trecut prietenia dintre Verlaine și Rimbaud, a cărui superioritate spirituală și forță fizică exercită o puternică înrâurire asupra personalității lui Verlaine, transformând-o. Se știe cum Rimbaud, ironic, cinic și lipsit de morală sau mai bine zis, antimoralist, smulge una câte una, ultimile rădăcini ce-l mai țineau pe bietul Verlaine, care cutreeră cu prietenul său prin Belgia și Anglia, ducând o existență fără căpătâiu, plină numai de chefuri și scandaluri; cum încetul cu încetul se țese în jurul lui Verlaine o rețea otrăvită de vicii și răutate în care se trezește imobilizat, paralizat, subjugat despotismului lui Rimbaud ce-l ține prizonier în lanțul voinței sale de fier.

Și sfârșitul ne e cunoscut: la Bruxelles, după o ceartă sălbatecă, Verlaine orbit de furie, scoate revolverul și trage de două ori în Rimbaud, rănindu-l ușor. Acesta strigă după ajutor, Verlaine e prins și la judecată e condamnat la 2 ani închisoare pentru rănire corporală — doi ani pe cari îi ispășește în închisoarea din Mons — un orășel de provincie valon.

Verlaine, un depravat, un bețiv, un vagabond care a scos revolverul și a tras. Aproape un ucigaș. Verlaine un ocnaș.

Da — acesta e adevărul. Faptele nu se pot nega. Și totuși, în ciuda tuturor slăbiciunilor și rătăcirilor, omul acesta și-a păstrat neștirbit, sub un înveliș de murdărie și josnicie, un suflet nevinovat de copil; suflet sfios și încrezător de poet care, îngropat sub zgura exceselor și a desgustului de sine însuși, asculta melodii pe furiș în grădina dorului și a frumosului, în grădina c rodii aurite. Da, Paul Verlaine era un pușcăriaș păcătos, orbit de pasiuni și totuși era mai aproape de Dumnezeu decât atâția drepți cari n'au căzut niciodată în păcat; era deasupra tuturor celor ce socotindu-i-se superiori, zvârliseră cu pietre într'însul, cu toată indignarea semeței lo infailibilității,

Se pare că în închisoare, o transformare enormă se petrece în Verlaine. Dar această schimbare nu e decât o regăsire a drumului către sine însuși. Ros de remușcări, Verlaine își caută izbăvirea în credință și pocăință. Pentru prima oară, după atâția ani, se spovedește și primește împărtășania. Intre timp, soția sa obținuse divorțul a cărui sentință îl mai găsește în închisoare. Și e lesne de înțeles. Ea demna fiică a unor părinți onorabili cari manifestau de altfel destulă bunăvoință și răbdare, — nu mai voește să aibă legături cu un deținut. Dar acest pușcăriaș — căruia Victor Hugo îi trimisese o scrisoare de îmbărbătare și mângâiere în închisoare, intră acum în rândurile celor mai de seamă poeți ai catolicismului.

Minunatele, zguduitoarele versuri din „Sagesse" ca și „Romances sans paroles", cari au luat ființă în închisoare, marchează momentele supreme din viața lui Verlaine, clipele de cari, după cum o spun singur, sufletul său s'a călit în durere.

La 16 Ianuarie 1875 e liberat din închisoarea pe care cu ironie dar și cu o nuanță de regret o numește în zilele ce vor urma, castelul său fermecat.

Afară la poartă, nu-l așteaptă nici unul din prietenii săi — nimeni, numai bătrâna lui mamă.

O mamă se află totdeauna acolo unde ai nevoie de ea. Verlaine mai avea pe măicuța sa, putea deci să mai fie copilul ei.

Dar nu mult timp, căci moartea o pândește. Și odată cu ea, moare ultima bunătate, ultima mângâiere, generoasă, ultima compătimire, ultima patrie.

Odată cu mama, pierde și cel din urmă sprijin. Un om matur — deși din păcate nu o recunoaște decât prea târziu — pierde prin moartea mamei mai mult decât un copil care nu poate măsura câtă grație cerească închide într'însul cuvântul „mamă".

Verlaine e de 42 de ani și n'are cămin, nici patrie, nici sprijin. Trecem asupra bietului Lelian, încântătoarele versuri ale lui Rainer Maria Rilke:

Cine n'are acum' casă
Niciodată n'are să-și clădească
Cine singur se găsește, va rămâne
așa pe veci
Veghiind va scrie stihuri, din belșug o să citească
Și fără astâmpăr va rătăci pe poteci
Când frunza'ncepe să'nmugurească.

Verlaine începe să decadă în timp ce renumele său devine din ce în ce mai mare. Nu se mai poate opri în loc, bietul Lelian, odată pornit pe panta declinului.

Abia ținându-se pe picioare, ajunge din cafenea în spital — unde în curând doctorii și îngrijitoarele aveau să-l primească și să-i ofere adăpost ca unei cunoștințe vechi, — și abia ieșit din spital, clătinându-se, reintră în cafenea..

In curând devine în cartierul latin o figură interesantă prin grotescul ei și este obiectul curiozității străinilor.

Imbătrânit înainte de vreme, cu un chip de faun ce apărea cu trăsăturile răvășite sub o pălărie pusă strâmb pe cap, Verlaine șchiopătând, își caută anevoie drumul cu bastonul, târându-se cu un picior paralizat dela o beție la alta, înconjurat de o ceată de literați, studenți și fete.

Odată, întrun local, o americană pentru a-i arăta admirația, veni la masa sa și-i dărui o orchidee. Un pahar de absint i-ar fi făcut desigur mai multă plăcere. Pentru un pahar cu băutură devine prietenul oricui și pentru câțiva franci oricine își poate cumpăra o dedicație entuziastă în cărțile sale.

O revistă publică odată un reportaj ilustrat: „artiști renumiți la ei acasă".

Când îi vine rândul lui Verlaine, apare un moșneag urîcios, tolănit pe un divan de cafenea, privind fix în fundul paharului de absint, sub titlul: „Verlaine în căminul său".

Poate că o femeie, o adevărată femeie, l-ar mai fi putut salva prin puterea dragostei ei.

Dar care ar fi fost aceia care să-l iubească deajuns pentru a-l putea opri cu amândouă mâinile din prăbușirea vertiginoasă?

Numai o sfântă sau un supraom ar mai fi putut-o face.

Astfel că el, o glorie a Franței, trebue să caute adăpost la persoane de reputație dubioasă, când într'un moment de reculegere se simți scârbit de viața pe care o ducea și dori să aibă măcar iluzia unui cămin.

Numai în măsura în care avea bani, putea găsi la o anume Eugenie Kranz, ceia ce el însuși numea cu amărăciune: „o parodie de interior".

Intr'o bună zi, în odaia femeiei Kranz din str. Descartes, nu mai rămâne din el decât un trup bolnav, slăbit de abuzuri, ce se sbătea în chinurile morții.

La 7 Ianuarie 1896, Verlaine muri ca un vagabond, pe patul unei prostituate. Dar un convoiu de cinci mii persoane l-a condus în călătoria din urmă, ale cărei cheltueli au fost suportate de către librarul Vanier și de Vicontele Montesquieu.

Și dela cimitir din Batignolles „printre cei de față", se puteau vedea o mulțime de celebrități literare. S'au ținut discursuri peste discursuri: „sub flori, vorbe și coroane, cadavrul acestei ființe umane chinuite dispărea".

Pe mormântul său s'ar fi putut săpa cuvintele scrise cândva de dânsul:

Et je reste sanglant, tirant
Mes pas saignants vers le torrent.
Qui hurle à travers mon bois chaste
Laissez-moi mourir au moins, vous
Mes frères pour de bon, les Loups
que ma soeur, la Femme, dévaste...

A fost un om slab, însă un adevărat mare artist, incapabil de a-și făuri creațiile decât în sângele său fierbinte și clocotitor, din sufletul său rătăcitor și oprimat. Și mult a trebuit să se căiască acest vinovat fără vină.

Poate că din toate câte a spus acest vraciu se știa toate farmecele lumii, cea mai zguduitoare a fost o biată propozițiune lipsită de artă și poezie, așa cum cel mai umil dintre noi ar fi putut s'o formuleze.

Pentru acea dată geamătul lui Verlaine nu s'a transformat în poe-

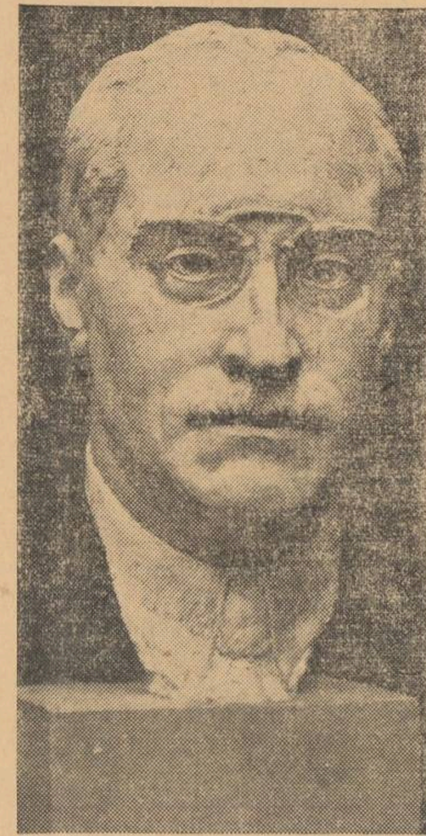

Rimbaud

zie, ci în fața propriei sale nevrednicii, a exclamat simplu, omenesc: „Ce am făcut din viața mea!"

Dar nu-i adevărat, bietul Lelian se învinovățește pe nedrept. Nu: „ce am făcut din viața mea", ci: „Ce a făcut viața din el!" Ce face viața din atâția cari nu pot s'o înfrunte, cari se sdrobesc în încercarea de a trece peste greutăți? Ei, cari nu lasă în urma lor nici opere nemuritoare, nici glorie, nici amintiri, nimic decât o mână de cenușe anonimă și uitarea ce șterge nespus de repede totul.

MAURICE SCHEYER

I. G. Duca
(de sculpt. Onofrei)

Realitatea este că:

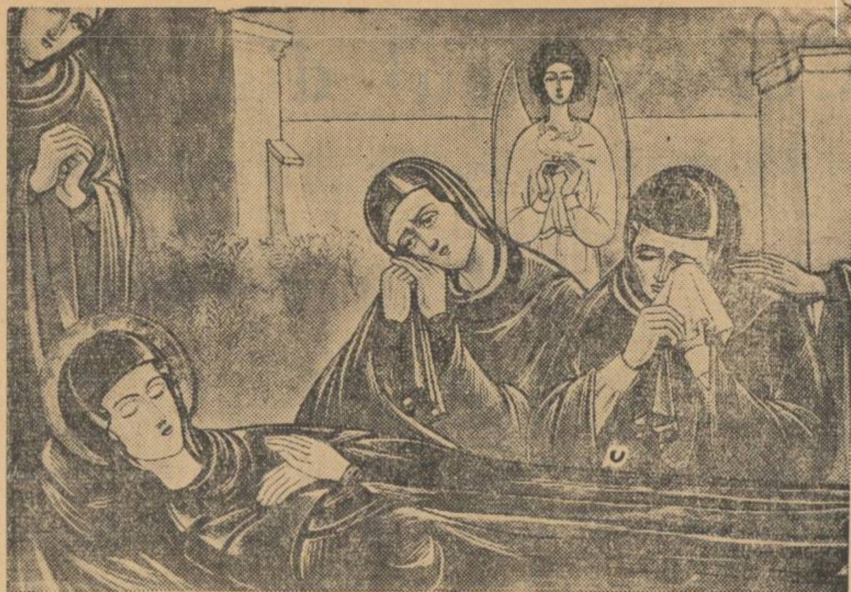
O montură bună de ochelari „Pantoscopică" cu lentile

„ZEISS"

„Busch" „STIGMAL"

Paris, găsiți numai cu prescripția medicală la „Comptuarul General de Optică și Chirurgie".

Calea Victoriei No. 90, București

Fragment din Adormire de Pictorul Bâșcu
Capela GIGURTU (Predeal)

Anul științific 1938

Caracterstica realizărilor științei pure și aplicate în 1938 o constitue preocuparea pregătirii pentru cazul unui eventual războiu. Nu numai perfecționarea armelor de luptă, — defensive și ofensive — ci mai ales contribuția la tendințele de autarhie economică imprimă o notă distinctivă tehnicei în cursul anului încheiat.

Oricât ar părea de riscată o calificare unitară pentru o producție atât de multiformă, este cert că trăsătura mai sus pomenită constitue punctul comun de plecare și de destinație al technicienilor în ultimul timp.

O rapidă trecere în revistă poate dovedi temeinicia afirmării noastre.

Să luăm pe rând diversele domenii de activitate ale savanților și tehnicienilor.

Este incontestabil că radiotehnica domină preocupările lor actuale. Or, dacă se poate urmări o schimbare în această direcție o găsim numai în sensul valorificării la maximum a transmisiunilor pe unde scurte și ultrascurte. Asistăm la un adevărat războiu radiofonic în această gamă de unde. Națiunile profitând de faptul că undele scurte au o bătaie extrem de mare și pot fi dirijate după voie, au intreprins o intensă propagandă războinică în toate colțurile globului. Din păcate, această propagandă e folosită, nu în scopuri de înfrățire internațională, ci pentru o competițiune războinică.

La rândul lor, undele ultrascurte, foarte înrudite cu razele luminoase, se pretează la o dirijare riguroasă, de natură să asigure secretul comunicațiilor, avantaj deosebit de prețios în special într'un caz de războiu

Telemecanica — tehnica deplasării obiectelor dela distanță — a înregistrat în anul 1938 realizări senzaționale. Gările în care întregul personal de mișcare e înlocuit prin roboți perfecționați, avioanele conduse în văzduh prin unde electrice torpiloarele lansate de pe uscat prin impulsuri electrice dela distanță, sunt nu mai câteva exemple senzaționale, menite să ne înfățișeze perspectivele acestei tinere ramuri de știință aplicată. E lesne de înțeles că aplicațiile războinice ale telemecanicei sunt cele care au stimulat și stimulează în primul rând ingeniozitatea inventatorilor.

Realizarea unor surogate de materii prime în țările, care duc lipsa acestor prețioase ingrediente, reprezintă un alt important domeniu de activitate a technicei din ultimii ani, imboldită de febrilitatea organizărilor autarhice.

Succesul în acest domeniu sunt impresionante. Cauciucul sintetic fabricat din var și cărbune — mai ales în Germania — lâna din lapte (caseină) în Italia, textilele de celuloză (Germania), benzina artificială (Germania) corespund unor formidabile eforturi, în care colaborarea chimiștilor cu marea industrie, sub auspiciile statului, a condus la rezultate remarcabile.

Și fiindcă problema energiei se pune cu o deosebită acuitate în cazul unui eventual războiu, toate statele tind să exploateze la maximum energiile naturale încă neutilizate. In afară de forțele hidraulice, energia mărilor și a oceanelor tropicale, precum și aceea a imensului rezervor de energie solară, tind să capete o exploatare din ce în ce mai intensă, prin concursul technicei moderne.

Până și stratosfera urmează să fie valorificată ca un teren de luptă în viitorul războiu. Intr'adevăr, alături de ascensiunile cu caracter pur științific făcute de savanți în aceste meleaguri inaccesibile ale văzduhului, asistăm acum la adevărate performanțe ale piloților ce explorează stratosfera cu avioane speciale, ispitiți de mirajul unor comunicații ultra-rapide și cu gândul ascuns de a profta de un asemenea avantaj pentru atacuri războinice.

Dacă mai adaugăm la seria pomenită de realizarea technică propriu zisă a armelor de războiu, în direcția razelor distrugătoare, gazelor toxice și a mașinilor ucigașe, avem un tablou destul de fidel al perspectivelor urmărite în ultimul timp de technicieni.

Din fericire — ca o compensație pentru tabloul întunecat ce-l formează cohorta infernală a instrumentelor de distrucție — un grup de savanți, care și-au înțeles adevărata lor misiune pacifică, ne pun la îndemână mijloace pentru prelungirea și îmbunătățirea vieții.

Intr'adevăr, biologia și medicina au înregistrat inovațiuni cu adevărat senzaționale. Grefele organice, nite să înlocuiască țesuturi și organe uzate sau bolnave, prin altele noui și sănătoase, deschid perspective, care apropie pe om de divinitate.

Pe de altă parte, tratamentul prin hormoni ne dă posibilitatea să intervenim cu succes în tehnica naturii, corijând defectele înăscute, atât în domeniul fiziologic, cât și în cel sufletesc.

Cercetările medicului american, doctorul Carrell, în colaborare cu celebrul aviator Lindbergh, ne rezervă în această privință surprize extraordinare.

Să semnalăm, în sfârșit, ca un mare triumf al medicinei, realizarea — în America — a serului contra teribilului flagel al paraliziei infantile, precum și punerea la punct în Germania a unui preparat chimic, — sulfanilamida — care combate cu succes cele mai rebele infecțiuni microbiene.

ING. I. ȘERBAN

A APĂRUT:

„DICTATURI"

Istoria pasionantă a regimurilor dictatoriale din antichitate până'n zilele noastre. Noua lucrare a d-lui

Prof. Petre-Ghiață

cuprinde viața de sbucium a conducătorilor de popoare ce-au ilustrat cu personalitatea lor istoria omenirii, dela Solon la Ataturk. Intr'un stil viu, perfect obiectiv, autorul ne înfățișează trăsături esențiale și elemente inedite ce captivează cititorul la maximum.

A APĂRUT

PITICII CEI BUNI

de I. ROVENȚA

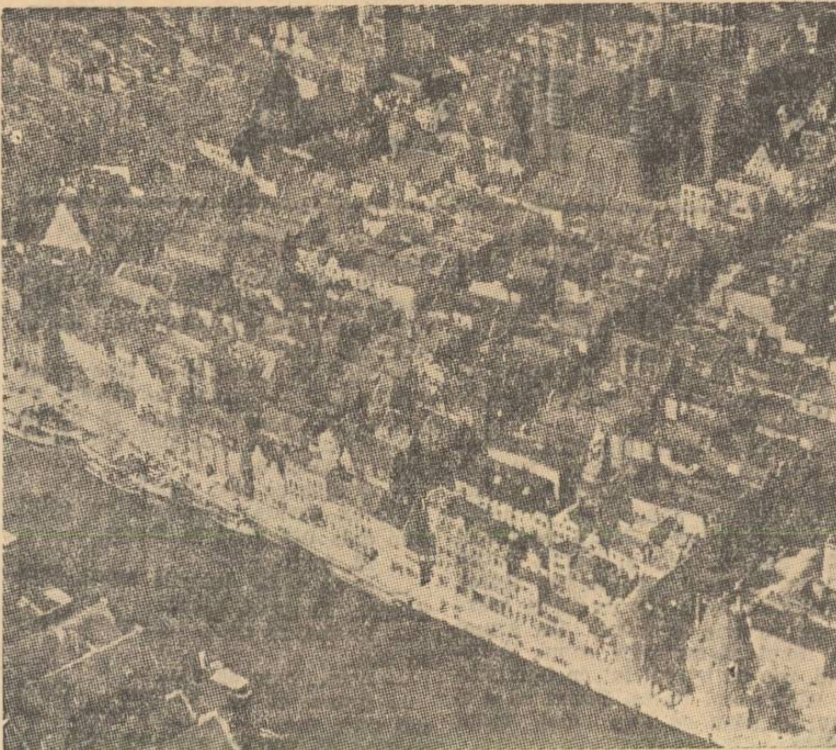
Povestiri minunate pentru copii frumos ilustrate

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

Prețul 30 Lei

DOUGLAS CHANDLER

Un sbor în jurul Mării Baltice

Danzingul medieval a rămas neschimbat.

„Și în călătoriile dumitale prin Baltică nu te-ai oprit și în Grecia?" mă întreba tânăra și drăguța străină.

Intr'un compartiment din expresul Berlin-Paris, povesteam despre aventurile mele de vară prin ținutul ale cărei ape le brăzdaseră odinioară Vikingii cu bărcile lor lungi; ale cărui popoare barbare fuseseră creștinate cu sila de cavalerii Teutoni; și ale cărui întinderi puternica Ligă hanseatică le socotise veacuri întregi drept rezervorul ei particular de pește și chihlimbar.

„E cu putință", am întrebat „să fi confundat Baltica cu Balcanii?"

Inroșindu-se, ea mărturisi că așa era.

Marea Baltică e o pânză de apă ciudată. Săltând din piatră în piatră de-alungul malurilor ei, mi s'au limpezit multe cețuri de confuzii, din minte.

Lungă de vreo 1600 de km., cu golful Bothnia cu tot și variind, ca lărgime, între 80 și 320 de km., Marea Baltică e așezată pieziș spre miază-noapte-răsărit, dela coasta germană până la punctul unde se întâlnesc Finlanda și Suedia.

Acest ocean fără flux și reflux, numit de popoarele de limbă germană Ost See, (Marea de Răsărit) e în total de trei ori și ceva mai mare decât Adriatica; dar Marea Mediterană propriu zisă e de cinci ori și un sfert mai mare decât Marea Baltică.

„Apă dulce!" strigă înnotătorul, după ce iese din prima bae făcută în Baltică. Și totuși nu e așa; e ocean adevărat, deși — chiar unde e mai sărat — are numai 8 la sută sare, față de 35 la sută în Atlantic și 39 la sută în Mediterană.

In părțile nordice însă, în golfurile unde râurile veșnice aduc zăpezile topite, apele Mării Baltice pot fi — și sunt uneori — întrebuințate ca apă de băut.

SPRE ȚARA HANSEI, CU AVIONUL HANSEI

Intre orele 6 și 6,30, în după mesele de vară, avioane uriașe cu trei motoare și aripi de metal încrețit pleacă din cinci în cinci minute de pe aerodromul Tempelhof din Berlin. Megafonul urlă: „Călătorii pentru Essen sunt rugați să-și ocupe locurile. Călătorii pentru Francfurt, Breslau, Dresda, Copenhaga, Danzig". Cum lumina zilei ține până după nouă, ai destul timp să sbori în liniște până la țintă.

Drumul nostru mergea dealungul canalului Hohenzollern. După Stettin, amurgul auriu de Iunie se închegă pe neașteptate în neguri negre și joase. Se întunecase simțitor. Dar cu câteva minute înainte de sosirea la aeroportul Danzig, ceața binevoi să piară ca prin farmec.

Zoppot e așezat la jumătatea drumului între Danzig, odinioară „împăratul Vistulei" și vesela metropolă în fașe, Gdynia, care în doisprezece ani a ajuns la o populație de 110.000 de oameni.

ORAȘUL JOCURILOR DE NOROC ȘI AL OPEREI

Pădurile elegante coboară atât de aproape de plaja întinsă dela Zoppot, încât îngădue copacilor să se uite pe fereastră în cazinoul unde Polonezii în vilegiatură plătesc tribut zeului norocului.

Zoppot e mândru de digul său cel lung. Steagurile tuturor țărilor din lume îl împodobesc și pe promenada largă auzi toate limbile din turnul lui Babel. Am ajuns prea devreme pentru cursele internaționale de cai, dar tenisul și înnotul erau în toi.

In lupta melodioasă ce s'a încins între Bayreuth și Salzburg, Zoppot aduce o provocare vitejească — Opera lui din pădure. Operele lui Wagner sunt reprezentate cu o trupă aleasă, de cântăreți germani. Dimensiunile scenei în aer liber sunt pe măsura concepțiilor mărețe ale compozitorului.

Iar băile rusești și romane dau vlagă nouă celor istoviți de sport, de jocuri de noroc și de Wagner.

In afară de cele două orașe, Zoppot și Danzig, teritoriul Orașului liber Danzig mai cuprinde însă două orășele și 254 de sate și cătune — în total 407.000 de locuitori.

Casele țăranilor din ținutul Danzigului și din Prusia răsăriteană, clădite astfel încât cuprind în ele și hambarul, au în față stâlpi, cu atât mai numeroși cu cât proprietarul e mai bogat.

ORAȘUL LUI SCHOPENHAUER ȘI AL LUI FAHRENHEIT

Danzigul, odinioară unul din cele mai bogate orașe ale Hansei, e și azi o comoară de frumusețe medievală nepătată.

Bursa lucrează zilnic în Artushof, o clădire măreață din veacul al 15-lea. In sala cea mare a Bursei sunt fresce ce slujeau în vremile vechi la încercarea ucenicilor călători. Ca să dovedească, la întoarcerea acasă, că și-a făcut cu adevărat ucenicia în meșteșugul său, la Danzig, fiecare ucenic trebuia să știe să descrie anumite personagii din frescele acestea — de pildă fata cu capul frumos încins cu un glob de sticlă. Noul sosit trebuia să măsoare cu mâinile lui baza sobei uriașe de teracotă albă, ce se înalță spre tavan, peste șase metri. Ca ucenicii din Evul mediu, m'am aplecat și am întins brațele să măsor. De-asupra capului meu a sunat, ca în vechime, un clopot.

In cursul unuia din nesfârșitele răsboaie hanseatice, o corabie a fost capturată și adusă la Danzig. Unul din obiectele ce alcătuiau prada bogată, era tabloul „Judecata de apoi", pictat de Memling la Bruges și destinat orașului Florența. Afară de anii 1807—1815, când Napoleon a „împrumutat-o" și a așezat-o la Luvru, această pânză a rămas, drept cel mai de preț odor al Orașului Liber, în biserica Sf. Maria din Danzig.

Am rătăcit pe străzile pietruite, în căutarea casei în care s'a născut Fahrenheit, vestit pentru termometrul său. In trecere am fotografiat broasca țestoasă care împodobește frontonul casei mamei lui Schopenhauer. In amintirile ei, Johanna Schopenhauer povestește că pe vreme ploioasă broasca țestoasă avea obiceiul să-și miște picioarele și capul. Mie animalul de piatră mi s'a părut foarte solid și flegmatic.

Am fost dus să văd mânăstirile întărite, Marienburg și Marienwerder, clădite în veacul al XIII-lea de cavalerii Teutoni și desăvârșit restaurate. Abătându-se din drum am ajuns la un punct lângă Vistula, unde se întâlnesc trei hotare — al Danzigului, al Poloniei și al Prusiei răsăritene; răscrucea e însemnată cu o piatră în trei colțuri, purtând inscripția „Tratatul dela Versailles, 1919".

AURUL BALTIC

Koenigsberg, în Prusia răsăriteană e orașul în care s'a născut Immanuel Kant, l'am plimbat agale prin Museul Kant privind colecția de amintiri cantiene, inteligent alcătuită.

Odată pe an, la 22 Aprilie, ziua lui de naștere, „prietenii lui Kant" din Koenigsberg se adună la un ospăț în cinstea maestrului. Atunci admiratorii filosofului își împart între ei un tort, în care e ascuns un bob mare de fasole. „Kantofilul" care nimerește partea cu fasolea e dator să pregătească un discurs despre celebrul fiu al orașului, pentru aniversarea viitoare.

Koenigsbergul mai e vestit și pentru chihlimbarul lui, „aurul baltic". Centrul producției de chihlimbar e la Palmmicken, pe coasta mării, la 40 de km. de Koenigsberg. Rășina împietrită de veacuri e scoasă din „mine" adică răzuită cu lopeți mecanice dintr'o pătură îngropată în pământ, la vre-o două sute de metri departe de mare.

Altă metodă de găsit chihlimbar e „pescuitul". Flăcăi vânjoși cu plăși în mână se avântă în apă până la umăr, printre stâncile joase. Plășile adună de pe fundul mării o mulțime de alge negricioase, încărcate de fărâmițe sau așchii de material prețios.

Din Palmischen chihlimbarul ales e trimis cu vaporul la o fabrică din Koenigsberg, unde e curățat și capătă tot felul de forme. Apoi e trimis în lumea întreagă: cingători pentru șoldurile de abanos ale frumuseților sudaneze — lanțuri alcătuite din bucăți rotunjite ca bomboanele — pentru care e preferat un chihlimbar mai de rând, deschis galben-albicios; mătănii pentru degetele sprintene ale Mahomedanilor; podoabe roșiatice pentru pălăriile negustorilor indieni și coreeni; și obiecte mai folositoare, pentru lumea apuseană.

Directorul fabricei ne-a dăruit o bucată de chihlimbar lustruit și străveziu, în inima căreia erau întemnițate două gâze gingașe. Savanții au socotit că vârsta acestor insecte preistorice îngropate în chihlimbar trebue să fie 30-40 de milioane de ani; alții spun chiar de două ori atât.

O CARARE PENTRU PASARILE CALATOARE

Fâșia îngustă de coastă care merge din dreptul Königsbergului până la Klaipeda (Memel), e Kurische Nehrung, un colț fermecat, de nedescris, adevărat rai de nisip. Ea desparte de mare un golf nu tocmai adânc, cu apă mai mult sau mai puțin dulce, Kurische Kaff. Numele acest vine dela ducii de Kurlanda, care stăpâneau odinioară tot ținutul.

La Acssitten, unde încep dunele sterpe și înalte, se află vestitul observator al păsărilor, întemeiat în 1901 de dr. I. J. Tienemann.

Un grup de ornitologi și de observatori instruiți studiază mișcările păsărilor în trecere, și înseamnă sute de pui din toate soiurile pe care le au la îndemână. Pe peretele muzeului de păsări, de curând clădit, atârnă o scrisoare înrămată. Cuprinsu-i simplu vorbește de tragedia berzelor și de credința naivă a sălbaticilor.

> Biroul Comisarului districtului Districtul Darfus de Nord. Kutum. Africa ecuatorială. Sudan.
>
> 6 Decembrie 1932
>
> Domnilor Vogelwarte, Rossitten
>
> Stimați Domni,
>
> Am onoarea a vă înștiința că la 15° 9' latitudine, 26° 10' longitudine, s'a găsit o barză moartă, purtând la picior un inel de aluminium cu inscripția „Vogelwarte, Rossitten, Germania".
>
> Inelul a fost reținut de șeful tribului Meidob, pe al cărui teritoriu a fost găsit, întrucât poporul său îl socotește drept un semn de bunăvoință și încurajare din partea zeilor.
>
> Dacă țineți ca inelul să vă fie înapoiat, voi rândui să vă fie trimis, dar v'aș fi foarte recunoscător dacă ați binevoi să-l lăsați să rămână un dar dumnezeesc pentru un trib îndepărtat în Africa.
>
> Am onoare a fi al dv.
>
> (semnat)
>
> Comisar al Districtului

Un fenomen ciudat în migrația berzelor e faptul că fluviul Weser din Germania slujește drept hotar. Berzele care-și fac cuibul la răsărit de el, călătoresc în jurul capătului răsăritean al Mediteranei, făcând vre-o 10.000 de km. până în răsăritul Africei de sud; cele de la apus de fluviu pornesc spre Africa, trecând pe deasupra Franței de sud și a Spaniei. Drumul lor, după trecerea strâmtorii Gibraltar și a Mediteranei, e puțin cunoscut; dincolo de intrarea lor în pustiu puține studii s'au putut face până acum.

„TERITORIUL MEMEL"

Dela Pillkoppen, un cătun de pescari, am plecat cu o căruță cu cai, prin ploaie, ca să trecem granița lituaniană. Nici nu era nevoe de vamă și de stema Lituaniei — un cavaler cu coif cu pene, călare pe un armăsar plin de foc — ca să ne dăm seama că am trecut în altă țară. Indată arhitectura caselor vădește o înrâurire slavă, și firmele sunt scrise într'o limbă ciudată, pe lângă limba germană.

Pe înserat am ajuns la Klaipeda, după o călătorie cu vaporul dela Nehrung. A doua zi de dimineață o plimbare prin port m'a făcut să văd o activitate neașteptată. Cărbuni, ciment, scrumbii, produse petrolifere, fosfați, zahăr — foarte felurite erau mărfurile ce se încărcau și se descărcau din magaziile vapoarelor. Pe țărm, lângă Klaipeda, se înălțau coșurile de cărămidă ale morilor de hârtie. In apă pluteau păduri întregi de bușteni mici și netezi, pentru fabricarea pastei de lemn.

Expresul de noapte care duce în capitală — Kaunas, altădată Kovno — avea paturi curate, cabine înguste și într'un fel de alcov un bufet cu două samovare ce fumegau, înștiințându-te că și ceaiul și cafeaua erau gata. Omul de serviciu era un slav simpatic, și cu figura lată; germana lui suna franțuzește, franceza suna rusește și încercările de a da pe englezește semănau cu sfârâitul samovarelor.

Ținta mea în Kaunas era turnul muzeului nou, în care sunt așezate clopotele sosite dela Tournai și dăruite de Americani. Dar am hoinărit atâta prin oraș, încât era să pierd avionul care mergea la Riga.

Curând după plecarea din Kaunas, ne și uitam peste clopotnițele, parcurile și apele întesate de bușteni ale capitalei letone, așezată pe râul Dangava.

Republica letonă. Latvia, care a făcut pe vremuri parte din Rusia, ca și statele înrudite cu ea, Lituania și Estonia, și-a căpătat neatârnarea în 1918, după ce se călise în lupte de veacuri. Nu e o țară pentru oameni firavi; epopeele ei cântă luptele eroice ale lui Latplesis, vânătorul de urși, și emblema cu chipul eroului legendar e o distincție foarte prețuită de generația tânără.

Triburile primitive din Letonia, Leții și Livonii, s'au contopit într'un singur popor, prin reacție împotriva silințelor de a-i supune și creștina, ale Cavalerilor Teutoni.

Deși Riga are și un cartier vechi cu ulițe înguste și întortochiate și clădiri care erau noi pe când cavalerii erau în floare, impresia generală e aceia de metropolă modernă, plină de viață.

Peste drum de venerabilul Hotel di Roma se înalță Opera de Stat, așezată într'un parc frumos înflorit. Wagner a condus pe vremuri, timp de mai multe luni, orchestra acestei Opere. Riga susține că are cel mai bun balet din Europa. Shakespeare e foarte des jucat în teatrele din oraș.

Acest stup de albine harnice de pe malul râului Dangava e un oraș poliglot. De cele mai multe ori chiar servitoarele înțeleg nemțește și englezește. Aceasta din urmă se învață obligator în școli.

Am vizitat grădina zoologică. Cam stânjenit, paznicul mi-a arătat puținul care era de văzut.

„In timpul cumplitelor luni de invazie comunistă, în 1919, când 5000 de locuitori ai orașului au fost omorîți, 8500 au murit de foame și 30 mii au fost întemnițați, am fost siliți să ne mâncăm menajeria", îmi explică el.

Văzând aerul meu scandalizat, urmă pe un ton mai glumeț: „Elefantul a slujit drept hrană, timp de săptămâni de zile, la o groază de oameni flămânzi".

Răscrucea unde se întâlnesc Germania, Polonia și Danzigul.

PRIMEJDIILE ȚARMULUI

Plaja Rigei, care se află la o depărtare de 20 de minute — cu trenul — de oraș, oferă condiții neobișnuit de prielnice pentru băile de mare.

Văzând o grămadă de înotători în depărtare, dealungul plăjei, am pus mâna pe aparat și l-am îndreptat în direcția aceia, cufundat în preocupările mele de ziarist. „E ceva greșit în scena asta" înregistră automat mintea mea, pe când mă apropiam de mulțime — dar, fără să bănuesc nimic, picioarele mă purtară până la vre-o patruzeci de metri de țintă.

„Un glas lângă mine mă trezi: „Nu știi că acum e ceasul doamnelor."

M'am întors și-am luat-o la fugă ca alungat de diavoli. In toată mulțimea aceia nu era o singură persoană în costum de bae. Dela opt la zece dimineața, în partea aceia a plăjii le e îngăduit bărbaților să facă bae fără costum; dela zece la douăsprezece femeile pun stăpânire pe ea, în aceleași condiții. Nici un paravan nu-i desparte de ceilalți vizitatori.

Dela Riga la Tallinor am sburat foarte jos de-asupra coastei, pe când sub noi Marea Baltică arunca dantele albe de spumă pe nisipul auriu. Dar înainte de a trece la Estonia, câteva însemnări din carnet, despre Letoni: limba, înrudită cu l. lituană, prusiană veche sanscrită, slavă, latină și greacă. Biblia a fost tradusă în l. letonă la 1689; un folclorist a adunat și transcris peste 218.000 de cântece populare. Intre alte cuvinte împrumutate din limbi străine: *motocicletș, futbola* și — ce vă închipuiți? — *tualete.*

„ORAȘUL CU SCUFIE"

Trebuia să-mi mărturisesc slăbiciunea pentru minunea cu cingătoare de ziduri: Tallinor (Reval). Mi-e deopotrivă de dragă cu Rothenburg, Nürenberg și Carcassonne. Orașele vechi au nevoe de ziduri, cum au tablourile nevoe de ramă.

Zidul medieval al Tallinn-ului s'a păstrat pe o întindere de mai bine de un chilometru; și de-alungul lui se înalță 17 turnuri, 2 porți întărite și 2 fortărețe. Imi închipui că din pricina turnurilor i se și zice „orașul cu scufie". Cu vârfurile lor țuguiate seamănă în adevăr cu niște bătrâni gata de culcare.

Slavă lui Wotan, acest oraș cu 143.000 de locuitori nu va fi niciodată „isprăvit"; datina nu-i dă voe. Legenda spune că în fiecare an, în ajun de Anul Nou, un omuleț cărunt iese din adâncurile lacului Ulemiste, vine la oraș și întreabă pe paznicul dela poartă dacă s'a isprăvit odată de clădit orașul.

„Nu", răspunde paznicul; fiindcă știe că de ar spune da, moșnegelul ar trimite apele lacului să înnece bietul oraș.

Tot cavalerii Teutoni, al căror drum l-am urmat de-alungul Balticei, au cumpărat în 1346 Tallinn-ul dela Danezi, cu 19.000 de mărci de argint. Numele actual, care l-a înlocuit pe Reval, vine dela Taani Linn, „castelul danez".

De curând toate tăblițele cu numele străzilor din oraș au fost înlocuite. Inainte, după fiecare nume urma „Tän.", prescurtarea cuvântului ce îneamnă stradă. „Pikk Tän", „Voidujooksu Tän.", etc. Acum „Tän." a dispărut. Ce-i drept, nimeni n'are nevoe să i se spună că o stradă e stradă. Inchipuiți-vă ce economie de metal, smalț și muncă, dacă toate orașele mari ar face la fel!

Șanțurile cu apă din jurul zidurilor au fost cu timpul preschimbate în idilice parcuri ce încing jumătate din oraș.

Cum să nu îndrăgești un oraș în care Camera de comerț e așezată în casa breslei Regelui Canut, clădită în 1410? Un club e instalat în Casa Arapilor, numită astfel după Sf. Mauriciu Maurul. O friză care-i împodobește fațada de-asupra catului întâi, poartă stemele celor patru centre ale Hansei, Bruges, Londra, Bergen și Novgorod.

Pentru saltul de 30 de minute peste gâtul îngust al Golfului Finlandei, dela Tallin la Suomi, sunt patru companii de aviație: germană, polonă, finlandeză și suedeză. După douăzeci de minute dela plecarea din Tallinn, pluteam peste o adevărată „cale a robilor" de insule mici de granit, care mișună în jurul coastei fineze. In total Arhipelagul cuprinde — oricât ar părea de necrezut — 80.000 de insule; și peste 60.000 de lacuri sunt risipite în tot cuprinsul Finlandei.

Nordicul Helsinki (forma suedeză a lui Helsingfors) cu 285.000 de locuitori, e un oraș nou pe lângă Tallinn, Danzig și alte torașe din epoca Hansei — fiindcă a fost întemeiat la mică depărtare de locul actual, în 1550 și strămutat în portul întreit unde e și azi, în 1640.

CATEVA CIFRE

99,1 la sută din finlandezi știu carte. Peste 3000 de cărți noi apar în fiecare an, fără să mai socotim pe cele importate. Universitatea din Helsinski are o bibliotecă de 500.000 de volume, dintre cari 37 la sută sunt literare și 20 la sută religioase. Din cele 2100 de biblioteci din toată țara se împrumută anual 2.500.000 de cărți — într'o țară cu o populație de 3.807.000 de locuitori.

Incă de acum nouă ani mă atrăsese frumusețea gării din Helsinki, vestită în lumea întreagă și al cărei arhitect, Eliel Saarineu, lucrează de mi bine de zece ani în Statele-Unite. Dar clădirea de granit trandafiriu a Parlamentului, isprăvită în 1931 de arhitectul J. S. Sirén, era nouă pentru mine.

DREPTUL DE VOT — ȘI DE LUCRU — AL FEMEILOR

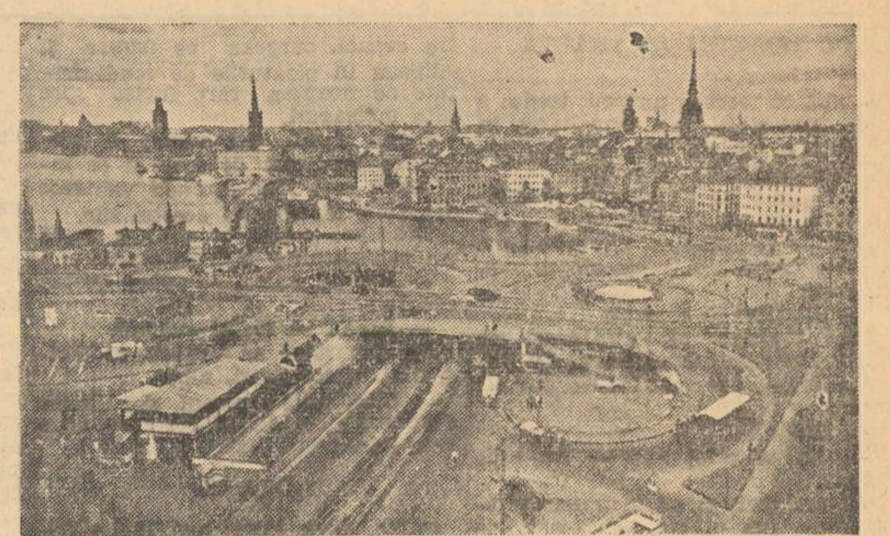
Din balconul unui restaurant, am văzut peste drum scheletul de oțel al unei clădiri înalte și, pe o schelă la al optulea etaj, mai multe femei lucrând la un loc cu zidarii.

Mai târziu, înarmat cu autorizația oficială și cu un tălmaci, m'am suit pe schelă și am luat un interview femeilor ajutoare de zidari. Mi s'au părut voinice, zâmbitoare și mulțumite cu ocupația lor din înălțimi.

Finlanda a fost prima țară care a dat femeilor drept de vot egal și universal; și azi ele se bucură în toate împrejurările de aceleași drepturi ca și bărbații. Femeile finlandeze își câștigă pâinea ca directoare de fabrici, ingineri, conducătoare de tramvae și autobuze, hamali, șefi de gară, funcționare la căile ferate. Femeile salariate trec de 700.000. Noua lege a căsătoriilor, din 1929, e întemeiată pe egalitate deplină între soț și soție.

Mi-am încheiat inspecția dela Helsinski printr'un sbor la Viipuri — tot de o oră — și, de acolo, printr'o călătorie cu trenul și vaporul la mânăstirea ortodoxă rusească Varlamo, întemeiată în anul 992 pe o insulă a lacului Ladoga, cel mai mare lac din Europa.

(Din englezește de M.)

STOCKHOLM

PASIPHAE

„Pasiphaë" ca și „Chant de Minos" sunt două poeme pe care Henry de Montherlant mărturisește că le-a extras dintr'o operă dramatică pe care a început să o scrie cu câțiva ani în urmă.

Ceia ce l'a atras spre aceste „mituri" a fost nu numai faptul că ele erau mituri solare și dintre acele care se potriveau mai bine la mai multe semnificații de ordin esențial pe care i le poate atribui omul, dar și pentru că ele se centrau în jurul celui mai vechiu și mai universal principiu vital, scrie Montherlant, adică în jurul „taurului", deci făceau parte din ciclul solar care-l interesa în primul loc pe autorul „Bestiarelor".

Mitul ne arată o fată, „Pasiphaë", îndrăgostită de un taur alb, foarte tânăr, dragoste din care se naște „Minotaurul". Problema pusă de Montherlant este acea a unei ființe omenești care se găsește în fața unui act, osândit de opinia timpului său și pe care dorește să-l înfăptuiască și îl înfăptuește. Ce se petrece în sufletul lui Pasiphaë în aceste clipe?...

Două ipoteze se pot face, spune autorul poemului: Pasiphaë, fiind regină, preoteasă și zeiță, este prada unei puteri dumnezeești și uniunea sa cu taurul poate fi privită o „hierogamie". Emoția ei este sacră și fiorul care o zguduie de asemenea. Altă ipoteză este aceia prin care ne reprezentăm pe această Pasiphaë ca femee-regină, trăind într'o epocă foarte severă, epoca eroică, epoca peeților. Creta la acea epocă era în deosebi puțin îngăduitoare în ceeace privește legiuirea, unii autori susținând că cea mai mare parte din legile Spartei au fost inspirate din morala Cretei, datând din epoca lui Minos.

Montherlant a adoptat ipoteza aceasta ultimă, care a fost aleasă și de Euripide și care este singura ce poate face subiectul mai tragic. Pasiphaë în această a doua ipoteză se consideră vinovată și aceasta face pe eroină mai patetică și subiectul e mai interesant prin faptul că poetul poate să pună în lumină și partea umană, inteligența judecătorului, pe lângă partea patetică. Ca în toate operele sale de imaginație, Montherlant a căutat și aci să fie și un cercetător al patimilor, dar să propuie și o anume morală, o morală care să fie în linii generale în acord cu morala vulgului, dar să o și corijeze în atitudinile ei greșite și nu atât de înțelegătoare cum o cere rațiunea omului de gândire și adevărata lumină a inteligenții.

In poema lui Montherlant, pe când Pasiphaë reprezintă patima care se frământă, Corul reprezintă inteligența care judecă și se pronunță pentru ceiace e mai larg și mai permanent. Această atitudine a corului a existat și în antichitate. In corul grec actorul se prezintă publicului fără mască pe față și fără cothurne în picioare, spre deosebire de actorii care reprezentau personagiile. In viitoarea reprezentare a poemului lui Montherlant, Schvain Itkin, care reprezintă actorul Corului, își va juca rolul în haină de seară modernă pentru a dovedi că vorbirea „Corului" are aceiași valoare în lumea noastră de azi, ca și în lumea antică de acum șase mii de ani

AMINTIRILE LUI BURCĂ

de BUCOV EMILIAN

CU MOARTEA LA TRANTĂ

După ce trecuse un pod, trenul a luat-o la vale, învăluind în fum copacii care stăteau înfipţi la marginea drumului.

Costea mă privi neliniştit şi arătă cu ochii primejdia. Mai întâi la locul unde se îndreptă căutătura lui Costea. Lângă uşă — un om cu şapca roşie.

— Biletele la control!

N'avui răgaz să alcătuesc un gând isbăvitor. Controlorul îşi întinse mâna drept înaintea nasului meu.

— Biletul!

— Nu te pripi aşa că nu arde şura...

Mi-am vârît mâna în buzunar pipăindu-i fundul gol, cu toate că ştiam dinainte că nu am nimic acolo. Aşa făceam când mă striga învăţătorul. Mă duceam la tablă „cu fie ce-o fi" în gând; ştiam bine că nu învăţasem lecţia de aritmetică.

— Ai ori ba?

— Da... nu prea am...

— Dar aşa niţelus poate tot ai? — rânji gura mustăcioasă a controlorului.

Semăna întocmai cu pisoiul nostru în clipa când prindea un şoarece. „Şapca roşie" nu glumea. Ne-a luat pe amândoi şi ne-a dus pe platforma vagonului, punând un om să ne păzească.

Costea îmi şopti: „Fă ce-oiu face eu".

Trenul începu să-şi târască alene paşi asemenea unui bou care se întoarce dela arat.

— Ce sat e colo? — întrebă Costea pe omul care ne păzea.

Iar în clipa următoare sări depe scară. Până să se desmeticească omul, am sărit şi eu pe iarbă.

M'am aşezat între şine, aşteptându-l pe Costea. Un şuerat ascuţit m'a făcut să-mi întorc capul. Alt tren năvălea spre mine ca un taur împuns cu furca.

N'avui timp să mă ridic. Mă culcai pe spate. Moara satului nostru face un vuet năprasnic. Dar acum părea că au năvălit asupra mea o sută de mori de m'au asurzit.

Intr'o clipă mi-au trecut prin cap anii cei mai îndepărtaţi ai copilăriei mele. Bunicul mi-a murit când eram de zece luni. Insă acum îl vedeam limpede.

Stând la umbra stejarului, din care a rămas astăzi doar trunchiul răsturnat, bunicul mă desmeardă vorbind cu mama.

„Ăsta seamănă cu tat'su... bată-l norocul de puiul şoimului".

Trenul urue deasupra mea...

... Mama mă ridică şi mă leagănă în braţe.

„Ăsta când se supără, tace, nu plânge ca ceilalţi..."

Trenul îmi sfâşie urechile...

„Te duci la cochinţ şi-i spui". „Tată, nu mă duc şi pace..."

Trenul nu se mai isprăveşte.

„Am să fug din sat, mă, unde m'o duce ochii".

Mi se pare că deasupra mea nu mai urue trenul ci sute de tauri înfuriaţi mugesc călcându-mă cu copitele. Şi prin mugetul lor se aude glasul lui Radu haiducul: „Am să vă sfinţesc pe toţi! De ce nu-s ca toată lumea? Cine mi-a dat sufletul ăsta care nu încape în mine ... să mă chinui aşa...

Cineva mă trage de mână, apoi mă ridică şi mă duce undeva la vale.

— Mai trăeşti, mă?

Deschid ochii. In ceaţa care-mi întunecă privirea, desluşesc anevoie un chip galben cu ochii plânşi. Costea mă sgâlţâe puternic.

— Mă, să nu mori! Când te faci bine, ţioiu arăta eu cum să te bagi sub tren... prinde-muşte ce eşti.

Am dormit pe iarbă. Dimineaţa ne-am sculat voioşi, odihniţi.

Razele soarelui se strecurau printre copaci, curgeau pe frunze şi sclipeau în picăturile de rouă risipite de noaptea care fugise spre alte meleaguri.

Plopii, fânul, dumbrava, se pregăteau care mai de care să se înfăţişeze mai frumos când va trece deasupra lor soarele acestei zile.

Deasupra capetelor noastre sbură un cuc cucuind fără încetare.

— E bine acilea, — spuse Costea căscând.

— Bine... să fiu al cucului.

In depărtare se vedeau acoperişurile caselor mari, albe.

— Uite, colo e oraşul, zi-i „bună dimineaţă", — strigă Costea plin de voie bună.

ORAŞUL

Oraş. Case mari, mai înalte decât zece stoguri de fân puse unul peste altul. Uliţi late cu spatele pietruit, uliţi fără fântâni. Unde-i lunca, unde-i râul? Unde-s cirezile, turmele? Nu e dumbravă, nu e privighetoare, nici cucul. Nu-s holde nici arături.

Doine nu-s, nici cioban nici caval. Oraş.

Biserici pitite sub straşina caselor.

Căruţe fără cai, oameni fără opinci, fără sumane. Sărbători fără horă, fără bătută. Flăcăi fără strigături, fete fără catrinţe, făr' de cercei... Oraş.

Mă simţeam străin, svârlit în gura lupului. Şi dacă nu-l aveam pe Costea lângă mine, mi-aş fi strâns traista subsuoară şi aş fi fugit înapoi la sat să pup boturile boilor şi să le cer iertare că le-am părăsit.

— Ce ţi-ai lăsat scăfârlia, măi, Niţă? — zise Costea râzând. Aici e altfel ca la Ciuleni, hai? Nu mai scânci că doar nu ţi-o fi bătut piatra păpuşoiul...

Mi-am adus aminte de legământul nostru şi am râs cu toate că plânsul mă strângea de gât.

Am pornit dealungul unei străzi care avea începutul la gară iar sfârşitul undeva, în depărtarea nedeslușită.

Pentru primaoară am spus şi eu vorba „stradă".

Uliţele satului se scurgeau unele în altele şi te duceau, ca o apă caldă, înspre poarta ta unde te întâmpina credinciosul câne Castan; în casă te aştepta mama.

De acum nu mai eram sătean, dar nici orăşean nu m'am făcut. Niciuna — nici alta. Eram omul străzii. Vântul mă purta dealungul trotuarului ca pe o foae de hârtie tipărită de cine ştie care tipograf. Impinsă de vânt hârtia îşi arată pe rând feţele cu slovele mute şi se mişcă în toate chipurile. Nimeni nu se apleacă s'o ridice, s'o citească şi să priceapă slova împroşcată cu noroiu.

Vântul poartă pe străzile acestui oraş pe Niţă Burcă zămislit de cine ştie care ţăran dintre aceia semănaţi cu nemiluita pe câmpiile ţării.

In jurul meu mişună oamenii. Sunt atât de mulţi încât îşi îngădue să fie mici. „Sunt omul străzii" — îmi trecea deseori prin cap. Aici în stradă o să mă lovească toate furtunile, aici în stradă ochii mei vor trăluci când de ciudă, când de bucurie, de nădejde, când de lacrimi. Şi dacă n'oiu plânge niciodată apăi asta am s'o fac de teamă să nu râdă careva de mine. Aici în stradă, undeva la răscruce, o să mă latre duşmanii, o să mă părăsească prietenii cei mai buni în care m'am încrezut ca în degetul arătător al unei călăuze.

CASTELUL

Am hoinărit pe străzi până noaptea târziu.. La o cotitură, deodată se desprinse de peretele casei din colţ o umbră scurtă. Se apropie de noi. Era un băiat ghebos; mie mi se păru că poartă o legătură mare în spate. Uitându-se la sumanul meu şi socotindu-mă pe semne un puiu de ţăran prostuţ, nu se sfii să-mi poruncească:

— Dă-mi un leu de ţigări, şi bafta...

I l'am dat.

— Mai dă-mi unu... văz că ai.

Costea i-a îndesat şapca pe cap până'n ceafă.

— Măi, ia zi, unde-i rost de dormit?

Băiatu se domoli şi spuse punând şapca la loc în creştetul capului:

— In Castel. O noapte face doi lei de căpăţână proastă, un leu de fraer; şmecherii dorm pe degeaba şi bafta.

— Se prinde. Hai într'acolo!

Ghebosul era atât de guraliv încât, cu limba lui peltică, a treerat degrabă drumul până la Castel.

— Dacă-mi daţi cinci lei, o să vă spui toată povestea Castelului. Degeaba nimeni nu v'o spune, aşa-i legea. Iacă, am ajuns la gropile Sofiţei.

Castelul — grajd dărăpănat al unei curţi părăsite de mult — era pitit după o grămadă de nuele. In întuneric nu se putea desluşi mai nimic. Ghebosul ne duse până la intrarea în Castel.

— Acuma trebue să achitaţi taxa la sicletar... şi bafta.

Lungit în faţa uşii, sicletarul întinse mâna fără să se scoale.

— Doi franci de persoană, — zise cu vocea ruginită.

I-am dat gologanii şi am păşit peste el ca peste un prag viu.

Un miros de sudoare şi de tutun plutea deasupra oamenilor care zăceau pe jos ca nişte saci plini, împrăştiaţi la întâmplare.

Ghebosul a găsit un loc liber lângă o spărtură în perete, pe semne fereastră. Ne-am aşezat toţi trei.

— O piesă de cinci şi vă spui povestea. Degeaba nu se prinde, şi bafta.

— Na, spune-o!

— Povestea nu e tocmai hazlie. Ba o fată, când i-am spus-o, a plâns ca la 'ngropăciune. Aşa-i muerea, se leagă la cap când îl doare pe altu. Mie nu-mi pasă. Am uitat să plâng. Eu nu am lacrimi nici pentru durerile mele.

SOFIŢA

Cu mâinile unite între genunchi ghebosul stătu tăcut câteva clipe. Apoi începu:

— Pe vremea lui Hairăm Djubalei Giurbă-reteveiu, hatâr-batâr cu buricu'n chimir... şi bafta, pe când bunicul meu era flăcău, locuia în strada Mânzilor, aci lângă gropi, o văduvă tânără. Ii zicea Magda. D'aia era văduvă că i se prăpădise bărbatul. P'ăsta dacă-l strigai „Bufar neam de Tătar!" îţi răspundea: „Auo-u-u!"

După un chef sdravăn, Bufar se prăvăli într'un puţ şi dădu chix.

Magda şi cu fiul ei Lor nu l'au plâns ci s'au bucurat pentrucă Bufar era beţiv şi bătăuş de treabă cum nu se mai găsesc pe vremea noastră. Tătarul dovedea la băutură chiar pe ţiganul Giurba care turna dintr'odată pe gât o ocă de jin fără măcar să-şi strâmbe nasul său cât o ceapă.

„Lor era băiat vioiu, iute ca şarpele; avea un ochiu încremenit şi mai mare decât celălalt. Când era mic, era spaima cânilor din mahala, iară când a mai crescut, vai de acela care cuteza să-l înfrunte. Pentrucă l-a sluţit aşa Dumnezeu sau dracul, Lor se răsbuna pe oameni.

„La vârsta de treisprezece ani a muşcat-o pe mă-sa... într'o noapte cu strigoi când se deslănţuise o furtună drăcească şi o ploaie furioasă care umpluse gropile astea.

„Nu ştiu dacă era beat sau inebunit de atâtea fulgere de afară, dar, fără să-şi dea seama, a muşcat-o în aşa chip pe mă-sa că peste o bucată de vreme Magda a născut o fetiţă. Lor nu ştia că el este tatăl surorii sale. Aşa s'a născut Sofiţa: din păcat făr' de iertare.

— Lorule, — ofta Magda, — du-te, Lorule, piei d'aci... că te omor...

— Taci, mămico, taci că-ţi sucesc capul.

— Du-te, Lorule, că fac un alt păcat...

Lor nu mai încăpea în strada Mânzilor.

Visa alte meleaguri.

— Magdo! — sbieră el într'o seară. — Na, ţine de noroc dela feciorul tău... şi bafta.

Şi lovi cu pumnul. Apoi puse traista 'n spinare şi o porni pe jos la Constanţa, iar de acolea — cu un vapor străin — în America.

„In acest timp Sofiţa creştea frumoasă şi neştiutoare. Aşa se 'ntâmplă: dintr'o sământă neagră, uscată şi urâtă creşte o floare care te orbeşte cu frumuseţea ei şi te zăpăceşte cu mirosul ei îmbătător; din slutul Lor s'a născut frumoasa Sofiţă cu obrajii ca două flori de mac şi ochii ca două mure coapte.

„Magda plângea fără încetare şi blestema pe nenorocita fată. Când ai nevoie de ploaie apăi blestemă cât ăi vrea cerul limpede, soarele luminează mai departe în ciuda ta.

„Sofiţa creştea şi se îmbujora tot mai mult împotriva vrerii lui Magda

„Când fata împlini cincisprezece anişori, Lor se întoarse din America, cu bani mulţi în chimir şi cu tulee sub nas.

— Lorule, Lorule... mai bine te mâncau lighioanele mării decât...

„Şi Magda isbucni într'un hohot de plâns de desnădejde Şi avea de ce. Presimţea că o paşte un alt pâcat, mai mare, mai apăsător.

„Intr'adevăr, Lor îşi pierdu cumpătul în ochii strălucitori ai fiicei şi surorii sale. Se'ndrăgi de fată.

„Intr'o noapte ploioasă ca aceia când se întâmplase păcatul, Magda vorbi frumos feciorului său, îl acoperi cu pătură şi, când i se păru că doarme, se duse în bucătărie după topor, şoptind „Lorule, am să-ţi taiu capul, Lorule...".

Insă Lor îi ghici gândul şi-o alungă de-acasă.

— Piei din faţa mea, Magdo!

— Sofiţa e fiica ta, nebunule! — ţipă Magda îngrozită.

Dar Lor nu pricepu. Rămase cu Sofiţa, fiica şi sora lui pe care o luă de nevastă.

„Nimeni n'a mai ştiut nimica de Magda. Cele din urmă cuvinte de blestem ale mamei păcătoare căzură ca un bolovan de piatră peste capetele copiilor...

Ghebosul făcu ochii mici şi se frecă cu palma pe fruntea asudată.

— O să vedeţi aci în curte un om sbârcit ca mărul uscat. Lumea îi zice moş Hodorogu, iară moşul cu chipul crăpat şi îmbătrânit înainte de vreme nu are decât patruzeci de ani. E feciorul lui Lor şi al Sofiţei.

Mai e ceva... dară să nu spuneţi la nimeni că eu v'am spus-o.

Ghebosul ne-a tras la el încât ne-am lipit capetele de faţa lui umedă. A început să ne şoptească cu tremuri în glas:

— O să vedeţi pe vătămanul nostru... încă n'a venit. Ii zice Barta. Cică şi el e copilul Sofiţei care l-a făcut cu un boer străin, un an după ce se împuşcase Lor.

Dar să nu carecumva să spuneţi asta lui Barta că vă prăpădeşte cu pumnul lui cât un munte. Toată răutatea lumii se strânse în ochiul lui roşu şi în pieptul lui de taur. Uitasem să vă spui ce s'a făcut cu Sofiţa. Adeseori părăsea casa şi umbla îmbrăcată în hainele lui Lor.

La miezul nopţii, când trecea prin mahala, copiii se desteptau şi plângeau iar cânii îngroziţi fugeau scâncind a prăpăd.

In zorii unei zile de iarnă, Sofiţa se spânzură de nucul din groapa asta din dreapta. Popa nu vroi s'o îngroape. Atunci Barta i-a săpat o groapă sub nuc şi a îngropat-o singur. Apoi a stat două zile dearândul lângă mormântul Sofiţei. Lovea cu pietrele pe cine voia să se apropie de el. Acuma ştiţi dece gropile astea poartă numele Sofiţei...

Văd că vă place povestea. Ia mai daţi-mi o piesă de cinci, şi bafta..

Ghebosul a mai vrut să spună ceva dar a înghiţit vorba începută. In această clipă isbucni un ţipăt într'un unghèr al Castelului.

Se ologesc în bătae! — se auzi o voce de fată.

— Ia nu mai spune, — strigă o gură de bărbat. Se auziră răsete şi înjurături.

Ghebosul aprinse o lumânare.

In ungherul din faţa noastră stătea în picioare o fată voinică cu ochii mari, cu faţă mâsgălită şi cu părul lung răsfirat pe umeri.

— E Anca, — şopti ghebosul, — singură fată din Castel. Numai ea doarme pe un pat de scânduri, noi dormim pe jos.

— Acuş te ating cu „apostolu" ăsta — striga Anca ridicând un briceag şi lovind cu piciorul în spatele unui vlăjgan care se aşezase pe marginea patului.

— Anca nu şăgueşte — ne lămurea ghebosul — aseară era cât p'aci să înjunghie pe unu d'acilea care încercă s'o pupe pe când dormea. Nici Barta nu i-a putut veni de hac. Săptămâna trecută o sfinţise cu pumnul dar rămase cu faţa spintecată cu briceazul Ancăei.

Doarme cu „apostolu" sub fustă şi dacă în timpul nopţii se apropie careva de dânsa... hârşt cu „apostolu" şi l'a luat dracul.

— Zău, aşa... cu mine faci pe sfânta, — ţipă vlăjganul lovit, — dară cu Ţurca te pupi, ştiu eu tot... ha, ha, ha...

— Ei şi? Ţurca mi-i drag Numai pe unul singur poţi să pupi, auzişi?

— Da, eu aduc mai mulţi bani...

— Mă scuip eu pe banii tăi — strigă fata înfuriată. Barta are şi mai mulţi şi văzuşi ce păţise...

— Găsesc eu ac de cojoc — spuse vlăjganul scuipând în tavan.

— Aoleo-o... ha-ha. Da'ce crezi, că eu îs carne de vacă din aia care se ia cu bani la măcelărie? Să ştii că dacă mai mă sâcâi, te fac turlac cu *apostolu*.

— Dară lu Ţurca îi zici „şoricelule, frumuşelule" — se strâmba vlăjganul.

Fata se înfurie din cale afară.

— Neghiobule, nătăfleţule! Ce-ţi pasă, eu îl îndrăgesc pe Ţurca.

— De nu m'ar birui somnul v'aş povesti multe despre Anca asta — spuse ghebosul, căscând.

Costea s'a culcat pe spate şi a adormit cu capul pe genunchi.

M'am întins şi eu dar somnul mi-era alungat de povestirea neobişnuită a ghebosului. Incăperea părea un cuib de strigoi. Mi se năzărea o horă zăludă. Prinşi de mâini Bufar Magda, Lor şi Sofiţa jucau în jurul nucului. In mijloc stătea un vlăjgan înalt cât nucul şi svârlea cu pietrele în mine. Un foşnet m'a făcut să-mi ridic capul. Astupând, uşa cu trupul lui de taur, stătea vătămanul Barta. Ştiam că e el şi mi se păru că l'am mai văzut undeva.

Barta se aplecă şi începu să inspecteze prin buzunarele vagabonzilor.

Se apropie de noi. Odată cu el mi se părea că se apropie o nenorocire, pentrucă ştiam eu firea lui Costea. Incepu să se lumineze de ziuă. Incăperea îşi schimba chipul din ce în ce mai mult.

Barta se aplecă deasupra prietenului meu şi-i vârî degetele în buzunar.

Costea sări ca muşcat şi-l apucă de piept.

— La mine nu se prinde...

Barta îl privi uimit cum ai privi o găină care deodată ar începe să sboare.

Ochiul lui stâng galben s'a roşit acuma şi s'a făcut rotund. Carnea şi pielea de pe toată faţa a început să se prinble de colo până colo de par'că s'a deslipit de oase.

Numai nara stângă umflată şi străbătută de un fir de vână nu se mişcă de fel.

Pentru oricine altul, era deajuns să privească acest chip ca îndată să intre în pământ fără să mai aştepte ridicarea pumnului de două ocale. Dar Costea nu era dintre aceştia. Râse tot aşa de batjocoritor cum râdea când l'am întâlnit întâia oară.

Aştepta... cu picioarele crăcănate, cu o mână la spate, iar cu cealaltă în şold.

Cu ochii pe jumătate închişi, înfrunta privirea fioroasă a lui Barta. Aşa stăteau nemişcaţi unul în faţa altuia gata să se sfâşie. Ciuda năprasnică le-a astupat gurile.

Barta şi Costea — oraşul şi satul. Primul ca o casă din acelea înalte, strâmbate de vreme; al doilea ca un munte de piatră ca acela care păzeşte satul Prunda, locul lui de naştere.

Mă uitam la ei cu nerăbdare şi teamă.

Nu era nimerit să te vâri între dânşii că te striveau ca pe un bob de grâu, prins între cele două pietre ale unei mori.

Nu era şagă. Mi se părea că dacă se prăvălea Costea, apăi se prăvălea toată strada asta cu tot oraşul ăsta mare. Costea n'are drept să cadă pentrucă eu îl ştiu nebiruit.

Barta rânji.

— Deocamdată nu-ţi fac nimic... zise cu un glas care părea scrâşnet de maşină.

— Dacă nu birui cu ochiul, nu mai ridic pumnul — urmă Barta. Dară ştiu că noi doi n'o să încăpem sub şapca acestui Castel, vorba aia.

Ne-am aşezat pe podeaua de lut.

Acum la lumina dimineţii, puteam desluşi bine chipul vătămanului de vagabonzi.

Cu mâna stângă mai lungă şi mai groasă decât cea dreaptă, cu umărul stâng lăsat în jos, vagabondul părea o balanţă de un capăt al căreia atârnă o greutate de vreo două ocale: pumnul lui Barta.

Dacă te uitai bine la faţa lui, vedeai că şi ochiul stâng cu sprânceana lui este tras în spre stânga. Gura — la fel; iar nara stângă — mai mare decât cealaltă şi bombată ca un burghiu de aramă de la mantaua unui gardian.

Sunt chipuri pe cari le vezi într'o singură clipă şi le uiţi la fel de repede. Pe alte chipuri ochiul îţi zăbăveşte mai mult ca să poată cuprinde totul. Astfel de chipuri nu se mai uită niciodată. Sunt ca nişte case mari cu zece grispe şi tot atâtea culori. Chipul lui Barta avea adâncituri, hârtopuri, tăeturi, muşcături, pete albe, muşuroaie prelungite de par'că un neam de cârteţe mici şi-a făcut lăcaş sub piele.

Vagabonzii se sculau unul după altul şi făceau inel în jurul lui Barta.

Ciurea, poreclit „gura lui Barta", se aşeză lângă vătăman care nu slăbea din ochi pe Costea.

— Nu jinduesc după banul altuia, nu-s tocma sărac, vorba aia. Spune tu Ciurea, ce am eu?

— Are Barta o căsuţă în Pantelimon pe care o închiriază la nişte danci. Nu e sărac Barta.

— Vedeţi... Şi cu toate astea scormonesc prin buzunarele altora cum scormoneşte vântul prin holde fără să aibă nevoie de grâu.

— Şi dece faci asta? — îl întrebai eu, înfruntându-i ochiul stâng.

— Am... — pentrucă mânile astea trebue să facă ceva, vorba aia... Am lucrat la vo zece fabrici. Peste tot îmi spuneau: „Ai mână bună, dar gura ţi-i vicleană".

Da, însă, am limba cam iute, vorba aia.

— Şi te ţii de hoţii aşa de florile mărului — râse Cosea scuipând.

Barta îşi desdoi spatele şi ridică umărul stâng. Se făcu blajin şi mândru ca preotul când iese cu darurile.

— Ia spune tu Ciurea, ce face Barta cubanii ce-i *inspectează* din buzunarele fraerilor! — porunci Barta vecinului său.

— Nu-i ia pentru el ci face chef pentru toţi — spuse soldăţeşte *ajutorul* de inspector care se ducea aproape în fiece zi la prăvălie după ţuică şi mezeluri.

— Şi alta ce mai face?

Ciurea şovăia, umblând cu ochii mici dela noi până la Barta.

— Zi, măi!

— O să râdă ţoapele astea, cum să zic... Ne privi pieziş.

— Lasă-i să râdă opincarii, vorba aia.

— Asta... cum să zic...

— Spune că te sfinţesc... d'aia eşti gura mea — porunci Barta, apucând de păr pe ajutorul său.

— Barta vrea să clădească o casă pentru vagabonzi...

— Şi? — îl încuraja *inspectorul*.

— Şi o fabrică de făcut haine ca să fim bine înţoliţi.

— Şi Barta ce o să fie la fabrica asta?

— Şef — spusei eu.

— Minţi — mă opri. Ochii i se răsuceau ca vârtelniţa. Deschise gura, arătându-şi dinţii negri şi ascuţiţi ca nişte colţi de lup. Sughiţă de câteva ori. Aşa râdea Barta. Şi râsul lui era nu ca un nechezat de cal ci — dacă ar putea veghea un bou — apăi râsul lui Barta s'ar asemăna cu un nechezat de bou.

— Eu nu vreau să-i robesc pe ăştia — urmă, — plesnind cu două degete în fruntea lui Ciurea. Eu sunt vătămanul lor acuma. Imi place să fiu şef la oameni liberi dară mi-i silă să fiu şef peste robi şi să chivernisesc nişte cârpe, vorba aia...

Ce-am să fiu eu, Ciurea?

— Cel mai de treabă lucrător, cum să zic...

— Tot Barta o să rămân eu, neghiobule, vorba aia.

Apoi ne vorbi despre felul cum o să clădească fabrica, despre orele de muncă, despre ţuica lucrătorilor. Când nu-i ajungeau cuvinte, se uita poruncitor la Ciurea Aceasta îi lua vorba din gură şi urma să deapene gândul mai marelui său.

Ii plăcea lui Barta ca altcineva să vorbească despre isprava ce zămislise.

Despre tot ce-i mai mărunt vorbea el singur iară când ajungea la ceva care i se părea mare, atunci....

— Unde o să clădesc?

— Barta strânge gologani din felurite *inspecţii* şi cumpără câteceva din locul ăsta pe care-l stăpâneşte moş Hodorogu. Are deacuma zece stânjeni cumpăraţi.

— Asta e! — strigă Barta cât îl ţineau baierile pieptului lat. Pielea feţei lui pătată ca un cimbir, începu să se mişte în jurul ochiului stâng înroşit. Buza de jos ieşi în afară până la vârful nasului. Căutătura roşie ca un cuţit muiat în sânge, se înfipse în fereastra din faţă.

Se întinse pe spate şi adăugă încet:

— Vorba aia...

AMURG...

Te-am întâlnit într'un amurg de vară—
Erai un vis, un cântec, chiar o floare.
Te-am prins de mâini, mi-ai dat o sărutare;
Şi alt nimic n'ai spus, seară de seară....

Acum, când te revăd surâzătoare,
Cu ochii 'ntredeschişi ca o strengară,
Simţ cum te pierzi... ca fumul de ţigară,
Că 'n orice gând de-al tău e-o 'mbrăţişare.

Că nu mai eşti ce-ai fost, şi toate-s glume
Rostite fără rost, nătângi, amare...
Dar nu eşti singurul amurg pe lume...

M'ai părăsit cum ai strivi o floare,
Uitând că orice floare poartă-un nume...
Jos! masca ta de aur, vrăjitoare!

CONSTANTIN COJAN

VARIA

NUMĂRUL 7

Numărul 7 se întâlneşte la fiecare pagină a istoriei omeneşti şi pare să joace un rol foarte important. In Biblie avem cele 7 zile ale creaţiei; aproape toate popoarele îşi împart timpul în perioade de câte 7 zile; sunt apoi 7 păcate capitale, 7 taine şi 7 psalmi.

Muzica are 7 note, prizma 7 culori, gusturile la cei vechi erau în număr de 7, lumea a avut 7 minuni, Grecia 7 înţelepţi, Egiptul 7 plăgi, hidra dela Lerna 7 capete, iar după fiziologi ne schimbăm pielea la fiecare 7 ani.

7 generali fuseseră destinaţi pentru cucerirea Tebei şi Roma are 7 coline.

Cine nu ştie apoi de cele 7 vaci slabe şi de cele 7 vaci grase din Biblie?

CASA DIN BERCHTESGADEN

Casa din Berchtesgaden, în care d. Hitler se retrage de câte ori are nevoe să mediteze în linişte, a fost construită şi mobilată după planurile şi directivele sale.

După descripţiile făcute de rarii vizitatori care au avut permisiunea să-i treacă pragul, casa este un castel de stil rustic modern, ridicat pe o platformă ce domină împrejurimele. De pe drum nu se zăreşte decât vârful acoperişului, construcţia desfăşurându-se în adâncime. Ferestrele sunt mari, pereţii albi. O scară largă duce la o galerie interioară, ornată de coloane puternice şi scunde, susţinând arcaturi de stil roman. Intre coloane se deschide perspectiva largului orizont de munte. Sala de recepţie este imensă, are platonul jos, două mari policandre în forma coroanei lui Carol cel Mare şi susţinând fiecare 30 de becuri. Pereţii sunt zugrăviţi într'o culoare luminoasă şi se găsesc mai multe tablouri, printre care „Venus dormind" a lui Titian şi două tapiţerii în stil Gobelins. Un enorm glob pământesc vechiu, un pian cu coadă, o pendulă cu un vultur de bronz şi câteva fotolii confortabile în jurul unei mese rotunde, completează mobila.

SENZAŢIE! A APĂRUT
V. WILLIAMS
INSULA SPIONILOR
ROMAN
Romanele Captivante
15 LEI

Lupta extraordinară, de genialitate şi curaj, pentru descoperirea tezaurului ... războiul Kaiserului,— desfăşurată de un tânăr maior din „Intelligence Service", ajutat de o fermecătoare şi vitează fată, contra tenebroşilor şef al unuia din cele mai puternice Servicii de Spionaj din lume...

Cereţi „ROMANELE CAPTIVANTE" 15 lei.—La chioşcari, librari şi în gări

INSEMNĂRI și POLEMICI

Azilu de noapte

Am văzut, la Teatrul Regina Maria, un foarte reușit spectacol: „Azilul de noapte” de M. Gorki. Reușita se datorește atât elementelor de mâna întâiu, care au jucat — cât și d-lui Muratov, regisor, și d-lui Alamassoff, consilier artistic.

Distribuția și execuția — admirabile.

Un lucru numai n'am înțeles: costumul, expresia și ținuta d-nei Eugenia Zaharia care — în rolul Vasilisei, patroana unui azil de noapte — a apărut în rochie scurtă roșie, pe talie, cu fața fardată ca o cântăreață de music-hall.

In loc să vedem o rusoaică cu rochie creață și lungă de cit, cam captuță (dovadă soțul ei: un moș-

D. Muratov

neag), am găsit — aranjată artisticește — o actriță de varieteu, machiată și fardată. De ce nu și-a lăsat d-na Zaharia aspectul natural? S'ar fi apropiat de vârsta eroinei... Sau dacă se cere pe scenă neapărat fard — de ce nu s'a lăsat d-sa fardată în femee în vîrstă?

Artă nu înseamnă a-ți arăta picioarele, talia și obrazul. Artă înseamnă intrarea în rol.

Ce-ați fi zis dacă nenorocita cântăreață de uliță cu flașneta, dublată de dansatoare populară, ar fi apărut pe scenă în costum de balerină de operă sau de șantan?

Sau, cum vi s'ar fi părut d-nii Storin, Bulandra, Morțun, Fotino, etc. — dacă nu s'ar fi îmbrăcat în zdrențe, ci în jachete, smokinguri și fracuri?

Vezi că este o deosebire enormă între artă și fandoseală...

Recunoaștere

Vorbind de „Le chant de la fleur” de Linankowski, „Universul Literar” spune:

„Scriitorul finez reține mai ales pe cititor cu descrierea vieții de plutași, atât de neuitat evocată la noi de Creangă într'o singură pagină a „Amintirilor”, cași de d. M. Sadoveanu în „Bulboana lui Vălinaș” și altele”.

Vedeți, când a trecut patima politică, d. M. Sadoveanu a reapărut iarăși scriitor mare într'o publicație, care poartă în frontispiciu numele d-lui Stelian Popescu, ca „director și administrator delegat”....

Adulmecare poetică

Sub titlul „Intr'un album”, „Universul literar” publică o poezie care începe astfel:

Amintirile adulmecă lin amurgul inimii tale
Cu fiecare tăcere'n care-ți crește privirea înstrăinată...

Parcă vedem amintirea cu botul ascuțit, adulmecând-o pe autoare — într'o repede zbatere de nări...

Asta-i mai mult chestie de vânat, decât de scris...

Inventatori de cuvinte

In bucata „Schimbarea la față” publicată într'o revistă săptămânală, d. Ion Băleanu spune despre eroina sa, că-i dreaptă „ca o englezoaică expatriată”. Dar ce? Englezoaicele din patrie sunt cocoșate?

Iar mai departe autorul scrie:

„Glasul bătrânului porni gârbov să ia drumul inimii”.

Iată un om care vorbește cu spinarea...

Insfârșit, d. Ion Băleanu scrie: „mici gălbinați”, „speriată de snămenia propriei sale prăbușiri în extaz”...

Nici un dicționar românesc n'are cuvântul: „gălbinat”.

Iar cât privește cuvântul „snămenie”, găsim în Candrea: „snamă, snamenă, snamină” — în accepțiunea de „om slab”, „iazmă”, „am eșit din minți” (oltenesc).

Ce-are a face însă acest înțeles cu înțelesul descoperit de autor?

Ne permitem un sfat d-lui Ion Băleanu:

Datoria scriitorului este să facă literatură, nu cuvinte...

„Poezia“ d-lui I. Vinea

Cetim cu surprindere în „Viața Românească“ versuri semnate de I. Vinea — în felul acestora:

Ascult greerii, vântul, singurătatea
pînă 'n de rouă porțile aurorii,
o umbră noaptea, ziua o fantasmă
fără de înțeles lunecând și de urmă.

A rămas de eri un cuvânt: a fost.
Stins e convoiul celor din urmă vedenii.
Clopot de taină a limpezit tăcerile.
Aripa fără freamăt fulgeră pe domeniu.

Parcă vedem rictusul de desgust al criticului G. Ibrăileanu, cetind în „Viața Românească“ aceste „versuri“...

Durerea tăinuită

A apărut nu de mult o plachetă de versuri, intitulată simplu: „Poezii”. Placheta cuprinde două părți: „populare” și „moderne”. Versurile sunt precedate de „un cuvânt” al „poetului”, în care autorul ne mărturisește că „fiecare vers reprezintă o durere tăinuită, dar profund adevărată”.

Iată, de pildă, cam ce-l doare în partea întâiu, la „populare” pe poetul nostru:

Inimioară,
Bătrâioară,
Ce tot cați la tinerele
Când tu nu mai ești de ele?
Inimioară
Bătrâioară
Vrei să fi tânără iară?
Mări, ce n'ai da matale
Pungi cu aur,
Cu parale
Pentr'un pic de tinerețe.

In cazul acesta, profesorul Voronoff ar putea să izbăvească pe poet de „durerea tăinuită, dar profund adevărată”.

Calorifer

In partea a doua, la „moderne”, poetul ne spune următoarele:

In sulfet arde un cuptor:
E trupul tău șerpuitor,
In suflet se aprind văpăi:
Sunt ochii tăi, sunt ochii tăi...

Pe gerul de acum, muza poetului este o adevărată binefacere. Calorifer, nu alta...

Rumegă

Tot în partea a doua, la „moderne” poetul se plânge că:

Pe mine nu mă înțelege nimeni
E lumea surdă la durere,
Pe mine nu mă înțelege nimeni
Imi rumeg dorul în tăcere...

„Rumegă”, da, e bine spus...

„Lumea”

In sfârșit, poetul într'un poem mai lung, „Lumea” cu pretenții filozofice face următoarea constatare:

Lumea s'a născut
Dintr'o supremă trebuință cosmică“.

Iată te uită dom'le! Așa se întâmplă dacă nu sunt vespasiene prin univers...

Realitatea este că numai cu Bandajele herniare elastice BARRERE și PNEUMOR cu pelotă aer se menține hernia bine, se poartă ușor și sunt recomandabile de toți domnii medici.
Singurii depozitari în România:

COMPTUARUL GENERAL DE OPTICĂ ȘI CHIRURGIE
Calea Victoriei No 90 București
CEREȚI CATALOGUL CARE SE TRIMITE GRATIS

Obligații

Cetim în „Gândirea“:

Cartea „Apărarea civilizației“ e o întreprindere pe care o face tânărul întors nu de mult dela studii în Franța, d. Bucur Țincu. Numele său era până mai eri cunoscut din publicațiile unor naționaliști cari, dacă nu mă înșel, au jucat un rol ponderabil în susținerea acestor studii. Cu toate acestea, D. Bucur Țincu s'a întors antinaționalist și foarte liberal”.

De unde rezultă că omul ajutat trebue să facă politica susținătorului?

Nu-i așa, domnule Nichifor Crainic? In acest caz te expui să-ți schimbi convingerile în fiecare zi....

Intrebare

Intr'o revistă care apare de altfel foarte îngrijit atât în ceeace privește cuprinsul cât și condițiile grafice, cetim următorul „poem”:

PLECARE

Aripi de 'nchipuiri mai prinse'n sânge
Ca pomii'n măruntaie de pământ,
Voi mă rostogoliți ca pe o minge...

Ah, sbor neregulat de patimi multe
Nespusului din ochi numai dorite,
Mă legănați în fiecare vânt
Cu mite
Puse
Lângă alte mite,
Pe urma bănuelilor durute
In gâlgâirea vechiului meu cânt
Mereu din alt loc și din alte vremuri...

Suflete, spune-mi de ce tremuri
Ca o coardă spre cele nevăzute?
De ce închizi în tine poemele și mute
Dece nu-s naiurile tale?

Ei vezi, asta întrebăm și noi: dece nu-s mute naiurile sufletului dumnitale?

Gâdilici

Din acelaș poem „Plecare”:

Nu mai pot sta
Căci în fiecare ochi îmi arde o stea
Și gem pământurile,
Frați îmi sunt acum doar vânturile,
Iar năvile norilor se'mbie
Să îmi țină tovărășie, —
Și sub tălpi freamătă semne...
Și nu te gâdilă?

Alții

In sfârșit, „poetul” exclamă dramatic:

Sunt alții în mine pe semne,

Păi dacă's alții, lasă-i mai bine pe ei să scrie versuri...

Studiile d-nei dr. M. Rainer

A apărut două elegante plachete, care conțin extrase din „Archives roumaines de pathologie expérimentale et microbiologie“.

E vorba de două studii făcute de d-na dr. Marta Trancu-Rainer, în colaborare cu d. dr. Octav Vlăduțu.

Primul studiu se intitulează: „Recherches sur la présence de certaines hormones dans a salive et dans l'urine d'equus caballus“. *(A propos du polymorphisme de la muqueuse vaginale), iar al doilea: „Etude histologique sur la réaction oestrale provoquée du corps utérine chez la souris blanché”, Masson et Cie, éditeurs.*

Familia Rosetti

D. general R. Rosetti publică în editura Academiei Române (Colecția „Studii și cercetări”) un impresionant volum asupra familiei Rosetti. In primul volum apărut este vorba de „Coborâtorii moldoveni ai lui Lascaris Rausaitos”.

In acest volum se arată rostul familiei Rosetti în istoria țării. Totuși, esă în relief și trăsături sociale interesante asupra stărilor dela noi în curs de două veacuri.

Dar despre opera d-lui general R. Rosetti vom vorbi pe larg într'un număr viitor.

Bibliografii

Generalul R. Rosetti: *1. — „Cultura militară” și 2. — „Ce spune mareșalul Mackensen despre operațiile sale contra României”, Edit. Academia Română.*

Mihail Pizanty: *„Aria exploatării petrolifere în România”, cu o prefață de d. prof. N. Iorga. Tiparul „Cartea Românească”, 1938, București.*

Scriitorii între ei

Edmond Jaloux, cunoscutul romancier și critic francez, a făcut de curând următoarea curagioasă observație:

— Cei mai mulți dintre scriitori cari își povestesc amintirile ne vorbesc mai ales despre ura ce au purtat-o confraților lor, ură pe care nici moartea acestora din urmă n'a fost în stare s'o potolească. Pun rămășag că dacă foștii ocnași și-ar publica memoriile, n'ar face tovarășilor lor de pușcărie portrete atât de negre cum fac scriitorii despre tovarășii lor întru condei.

Ceeace e mai trist în această sinceră observație a lui Edmond Jaloux e faptul că exprimă într'o mare măsură adevărul.

Cântarea cântărilor

A apărut în vitrinele librăriilor volumul de poeme „*Cântarea Cântărilor*, datorit d-lui Marcel Bresliska.

Autorul, bine cunoscut în lumea muzicală ca un compozitor de ro-

bustă inspirație, tipărește în această carte textele unui oratoriu profan al său. Poemele sunt precedate de un substanțial studiu despre cuvântul-cântat și apar în somptuoase condiții tehnice, cari cinstesc editura „Luceafărul“.

Pentru comemorarea lui I. G. Duca am socotit că e util să reproducem articolele d-lor C. Argetoianu, N. Lupu, Mitiță Constantinescu, Victor Slăvescu, Gala Galaction, Tudor Arghezi și G. Călinescu, reamintind astfel cititorilor cu câtă emoție au scris a doua zi după odiosul atentat dela Sinaia, bărbații de stat și marii scriitori români despre omul care și-a jetfit viața pentru ideile de libertate și democrație.

CONCERT

Luni 9 Ianuarie 1939 la orele 9 seara va avea loc în sala „Dalles“ un concert de muzică românească de cameră, dat sub auspiciile „Soc. Compozitorilor Români“. Vor cânta d-nii: M. G. Andricu, Nicolae Biucliu, Virgil Gheorghiu, Vasile și Iuliu Boniș, Matei Socor, ș. a.

Carga

CARGA *(cioară,* pe grecește) se numește volumul de nuvele și schițe al d-lui Dem. Psatta.

Este o inmănunchere de istorisiri vesele și triste din provincia mizeră, dintr'un colț al Dobrogii. O serie de diorame însuflețite din viață, radiografii fidele, realist prezentate, într'un stil necăutat dar evocator.

Vedeniile cărții iți stărue în amintire, obsedant, prin darul de povestitor al scriitorului, care știe să redee tablouri de viață amară, după cum — cu o peniță ascuțită — accentuiază situațiile vesele, surâzătoare.

An nou

(Urmare din pag. 1-a)

să fie ros de rugină — a îmbătrânit. Moleculele i se descompun, ca trupul omului bătrân... Va fi demontat și Turnul Eifel, de teamă să nu se prăbușească dela sine. Va fi vândut ca fier vechiu.

Dar încă noi, fragile ființe omenești?

Nu-i eternă decât forța morală, care trece din suflet în suflet, din generație în generație, din neam în neam, din continent în continent — până la apusul lumilor...

Această forță se reflectă în carte, ca lumina soarelui pe fața unui lac. Să păstrăm mereu cu noi oglinda rațiunii.

Și orice restriști ne va aduce anul viitor, le vor purta stăpâni pe sine — dacă nu ne vom despărți de micile tratate de înțelepciune.

M. SEVASTOS

Materialism și eroism

Tineretul de astăzi, hărțuit și frământat de nevoile și problemele timpului, trebue să-și pună hotărît întrebarea: Ce atitudine este mai compatibilă, cu cerințele mele sufletești și imperativele ceasului de față? Cum să obțină mai bine acea organizare între aspirații subiective și necesități sociale, între dorinți proprii și stringențe obiective?

Aceasta este hotărîtoarea chestiune ce se pune de fapt tuturor ce trăesc în veacul acesta de istorice și mari prefaceri. Dar fiindcă generația tânără este chemată cea dintâi să intervină activ în acest câmp de prefaceri generale care este lumea europeană de astăzi, se impune ca ea să-și facă cea dintâi acest examen de conștiință. Noțiunea „tinerime” nu trebue să fie asimilată cu cea de „dinamism” sau „acțiune oarbă”. Nicio voință nu trebue să se sprijine pe ea însăși, ci pe rațiune, pe activitatea conștientă a cugetului. Nici-o activitate ce urmărește un scop bun și sănătos nu se poate lipsi de călăuza sigură și luminătoare a cugetului. Deaceia orice generație tânără, nouă, nu trebue să ia totdeauna inițiative proprii, ci să apeleze și la sfaturile trecutului, ale generațiilor anterioare, la exemplele istoriei și ale tradiției. însă fără a cădea în prejudecățile și concepțiile vechi și greșite ale trecutului. Tineretul trebue să știe și să **gândească,** nu numai să acționeze. Nu există un mijloc mai perfect, mai infailibil în ce privește cunoașterea realităților și orientarea dreaptă în mijlocul lor, — decât activitatea științifică sau filosofică a lui. Tineretul trebue deci să învețe, să asimileze și să se îmbogățească cu cât mai multe și mai variate cunoștinți din orice domeniu de cultură.

Dacă aruncăm o privire asupra prezentului constatăm cu amărăciune că mobilul ce călăuzește mai peste tot pe tânăr este de ordin egoist; mai mult de ordin materialist. Niciodată n'a fost mai puternică ispita materialismului, concupiscența, setea de situație și de bogăție. Deci un șir întreg de efecte ce se explică foarte ușor prin cauza amintită.

Tineretul urăște sinceritatea, loialitatea, suferința, dezinteresarea, sacrificiul. Dimpotrivă, îi plac situațiile ușoare, în cari printr'un minim efort ajunge la maximum de efect.

A dispărut conștiința morală și altruismul.

Nu e de mirare că o bună parte din acest tineret dispretuește știința și adoră misticismul. Știința este singurul domeniu care cere cea mai înaltă abnegație și dăruire de sine, cel mai mare altruism și cea mai profundă dezinteresare de sine. Știința singură cere omului să intre în tainițele cugetului său, să-și întrebe mereu conștiința, să judece, să se dedubleze oarecum, să se autoanalizeze. Atitudinea aceasta pe care o cere știința e o atitudine idealistă și de ordin pur etic. Din nefericire prea puțini o îmbrățișează astăzi cum trebuie; în loc ca ea să se manifesteze la terminarea unei facultăți, ea este înăbușită de îndată ce tânărul a obținut diploma sa. Tineretului îi repugnă asemenea obligații și aleargă la ceva mai facil. Direcția mistică îl dispensează de a mai cuceri pas cu pas adevăruri noui și de a lucra pentru progresul civilizației noastre. Misticismul îl asigură că nimic nu se schimbă, că totul e în repaos și singura luptă ce trebue dusă e contra acelora care lucrează pentru propășirea tehnică și culturală a omenirei.

Două racile amenință sănătatea și progresul lumii de astăzi: materialismul și misticismul.

Idolatrizarea concretului, materialului, pe deoparte. Atitudinea anti-raționalistă și anti-științifică, pe de altă parte. Iată două mari lacune în concepția despre lume și viață a generației de astăzi. Ceeace se numește astăzi „misticismul” tineretului nu e în fond decât o compensare al celui mai inferior și brutal materialism. Uitând, în egoismul și iubirea sa de sine, că mai există și alte imperative decât cele pur terestre, tânărul a descoperit o cale prin care eclipsează oarecum animalica sa tendință spre concret, ascunzând-o sub masca unei spiritualități amorfe, false chiar, ce se trădează numai prin acțiuni exagerate și fără raport cu valori în adevăr umane, cu aspirații în adevăr sufletești, morale sau sociale. Mai mult, această „spiritualitate” nici nu se poate închide într'o formulă logică clară, într'un sistem de gândire acceptabil.

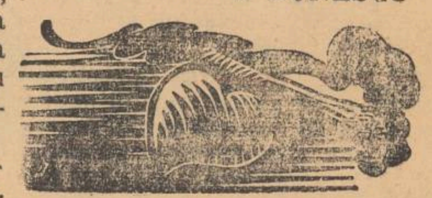
In această noapte în care dibuește o bună parte din tineretul de astăzi, singura rază mântuitoare trebue să vină tot din astrul atât de vechiu, dar pururea la fel de luminos: astrul credinței în progres, în mai bine. E nevoe să fie stârpite toate acele palide felinare ale misticilor și pseudo-idealiștilor de astăzi, ce au vederea mărginită, ce nu știu să privească în larg, să cuprindă eternele aspirații ale lumii în devenire. In locul acestor lumini artificiale, construite pentru ființe ce se complac în obscura peșteră a vanităților și poftelor terestre de care vorbește Platon (în faimoasa alegorie din „Republica”) să ne îndreptăm ochii către marile făclii ale trecutului, — exemple magnifice de înaltă spiritualitate, de sacrificiu de sine, de elevație morală, de „heroes”, cum se exprimă Th. Carlyle. Dar mai important decât a avea cultul **eroismului.** Eroismul este atitudinea cea mai incompatibilă cu situațiile comode ce le visează tânărul; dar este cel mai frumos examen ce-l trece în fața vieții și a istoriei. Ințeleg prin eroism nu acte de bravură fizică numai. Eroismul este de multe feluri: In războiu ca și în timp de pace, în laboratoare ca și în uzini, pe câmpul agricultorului ca și în minele adânci. Există un eroism sufletesc și unul moral. La aceasta se referă, de pildă, Romain Roland, vorbind despre viața atât de eroică a lui Beethoven: „Numesc erou nu pe acela care triumfă prin forță sau prin spirit, ci pe acela ce triumfă prin bunătatea inimii sale”. O vață eroică este aceia care dă întreaga măsură a posibilităților ei în domenii înalte, spirituale sau care știe să învingă toate obstacolele ce i se pun în calea realizării idealurilor ei.

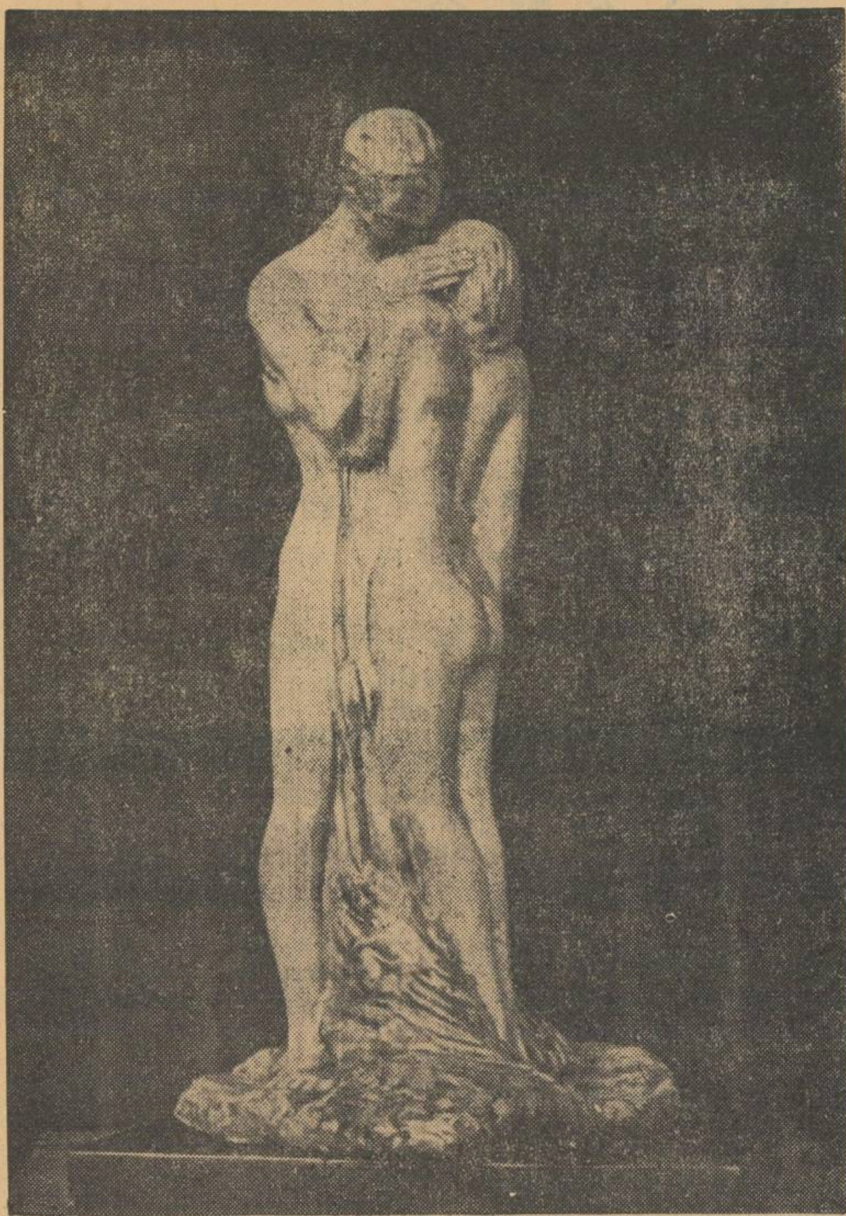
Aceste idealuri trebue să fie la înălțimea cerințelor sociale ale vremii, nu numai la aceia a dorințelor proprii. Valoarea lor trebue să fie de ordin moral și obiectiv.

Individul trebue să știe a se integra în ansamblul colectivității, fără a se pierde complect pe sine, dar dăruind cât mai mult din ceiace posedă în sine, actualizând toate potențialitățile sale sufletești. Individul, cu un cuvânt, va fi cu atât mai înălțat în ochii socetății, cu cât va arăta mai multă dezinteresare, jertfă, abnegație.

Eroismul acesta e singurul leac pentru cruntul materialism al vremurilor actuale.

I. BUNESCU

Elena Tălăşescu: Sratuetă

C. Cantemir: Flori

Viața artistică

Ion Irimescu: Compoziție

Tapițărie veche

ARTA DE A DĂRUI. De obiceiu oamenii se împart în două categorii: acei care dau și acei care primesc. In ziua anului nou, deosebirea nu mai există: toată lumea trebue să dăruiască.

Greutatea constă în alegerea darului. Ce să dăruim? Flori? Desigur. Florile nu sunt cadouri, florile sunt una din plăcerile ochilor noștri, podoaba locuințelor noastre, o bucurie fără de care nu mai putem trăi. Bomboane atunci? Cofetăriile din București așa de atrăgătoare, sunt o plăcere pentru cumpărător: orice greutate în alegere dispare, gustul nu este îngrădit decât de prețul lucrurilor. Din atâta abondență, culori, forme și sclipiri pare că târguim bucuria adunată în cornete și cutii.

Nici parfumurile nu trebuesc nesocotite și e o greșeală să ezităm în a oferi cecuri: fiecare va întrebuința banii cum va crede de cuviință.

Trebue o mare delicatețâ pentru a găsi exact darul visat. Ce simț ascuțit trebue să ai pentru a bănui dorințele capricioase ale unei ființe scumpe, pentru a-i putea urmări privirea ce râvnește un anumit lucru, gesturile discrete care încearcă să te facă să înțelegi o dorință veche.

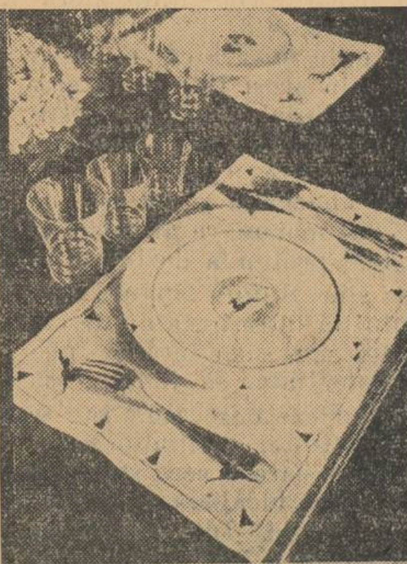
Acel care primește un obiect ce nu-i place decât pe jumătate, este obligat să simuleze mulțumirea și să surâdă recunoscător. Dealtfel, oamenii, în general, sunt mai puțin generoși decât s'ar crede și de multe ori trebue să le smulgi un dar și să profiți de un moment de slăbiciune. A ști să ceri un dar, să prilejuești un dar, este tot atât de greu ca și a ști să dăruești.

Europenii nu prea practică arta de a dărui. Americanii sunt prodigioși în această privință — e drept, aurul la ei se câștigă mai ușor. Dar adevărații preoți ai darurilor sunt Japonezii. Când un japonez simte că are o datorie cavalerească să ofere un cadou cuiva care-l merită, se gândește îndelung, alege cu discernământ incomparabil un lucru scump, îl cumpără și se pregătește să-l dăruiască.

Există la ei specialiști, adevărați artiști, care împachetează darul în mătase veche, îl înconjoară cu vată parfumată și îl închid în cutii de lemn prețios, legate cu panglici terminate cu noduri și funde măestrite. Apoi, întovărășit de intimii lui și îmbrăcat în cele mai frumoase costume, cel ce vrea să facă darul pleacă în cortegiu spre locuința prietenului său. Drumul și faptul înseamnă pentru el un fel de pelerinaj, un fel de sărbătoare. Sosirea îi este anunțată de emisarii trimiși în întâmpinarea lui — în fine ajunge, se înclină și prietenul primește fericit darul, care puțin câte puțin este scos din învelișurile lui. Și degetele delicate ale japonezilor, hărăzite de natură să mângâe mătasa și pietrele scumpe, ajung în fine să atingă lucrul dăruit — de cele mai multe ori, un vas milenar, un porțelan minunat ori un kimono care prilejuește întotdeauna mare bucurie.

Ce departe sunt occidentalii de astfel de ceremonii și sentimente! Cât de puțin delicat știu ei să dăruiască și cât de puțin delicat știu ei să primească!...

Oricum, să nu renunțăm la obiceiuri care perpetuiază caracterul și trecutul unei rase. Și apoi, anul nou trebue sărbătorit vesel și cu grabă politicoasă.

Marcel Goupy: Ansamblu de masă

Jean Luce: Sticle

OLGA GRECEANU: *Specificul național în pictură*. In condiții technice îngrijite a apărut un studiu al acestei neobosite cercetătoare și distinse artiste care este d-na *Olga Greceanu*. Dispunând de un stil limpede și colorat, d-sa face o documentată incursiune în arta trecutului nostru, în care elementul constructiv al specificului național a fost: ortodoxismul.

Evanghelia a fost prima noastră învățătură și biserica primul așezământ cultural. Credința religioasă ne-a dat marea forță creatoare în desvoltarea noastră istorică, fiind un factor principal în alcătuirea socială, un reazăm spiritual, un nesecat izvor de energie.

Călugării greci care au trecut Dunărea venind dela Muntele Athos, ne-au adus cu ei mici bucăți de lemn pictate: icoanele. Noi nu le-am primit ca artă, ci ca simple obiecte de cult, necesare — ca și frescele — prin valoarea lor spirituală. Religia ortodoxă interzicea frumosul trupesc și o icoană reprezenta cu atât mai adevărat această credință cu cât se depărta mai mult de omenesc. In Fecioara adusă de Greci, țeapănă, rece, disproporționată, cu ochii mari, ficși, cu obrazul lung, ortodocșii vedeau adevăratul chip al Maicii Domnului. Arta aceasta de transfigurare, de idee și linie este și aceia a începuturilor noastre.

Sute de ani am practicat stilul acesta formal, schematic și abstract, de obârșie bizantină, în scenele religioase și în portretele ctitorilor — voevozi sau boeri care ridicau locașuri de închinare.

Pentru recunoașterea unui stil românesc născut din ortodoxie, d-na Olga Greceanu ia mărturie pictura murală din biserica dela Urșani, înălțată în zilele lui Constantin Moruzi. Ctitorii acestei biserici, țărani, țărance în cămăși albe, cu marame și fote, oglindesc în costumul milenar o genială realizare abstractă. Sunt chipuri palide, imateriale, smerite, chipuri cu frica lui Dumnezeu, cu mânile încrucișate pe piept, cu buzele strânse, chipuri de un dramatic misticism. Costumul național, atât de greu de transpus în pictură tocmai pentrucă e frumos, pentrucă e pitoresc și exprimă prea mult prin el însuși, a fost zugrăvit aici de meșter cu nespusă grijă de a ocoli amănuntul, cu ingeniozitate în stilizare. E o pictură românească executată de un zugrav român și care rezultă din cea mai adâncă simțire românească, din cea mai adevărată: credința.

Părăsind biserica din Urșani întâlnești pe drumurile satului țărani și țărance venind cu vitele dela păscut, stând la sfat sau jucând hora. D-na Olga Greceanu face o cutezătoare dar judicioasă comparație între țăranca dela Urșani și țăranca lui Grigorescu. Cea dela Urșani e veșnică: e cea de eri, cea de azi, cea de mâine, ca și-n pictura din biserică unde zugravul a ascultat de îndemnul inspirației sincere. Țăranca lui Grigorescu e întâmplătoare, e cea de o clipă, fiindcă pictorul n'a urmărit decât o expresie de moment.

Specificul românesc apare revelator în opera zugravului Petrache, un meșter anonim, care în vremea Domnitorului Nicolae Mavrogheni, pela 1782, a ilustrat manuscrisul versiunii românești a poemului cretan „Erotocrit". Cele 150 de compoziții ale lui Petrache Zugravul dovedesc știință a compoziției, varietate în inspirație și originalitate. In mintea zugravului și-au făcut loc reminiscențe ortodoxe: simplitatea chipurilor și bogăția costumelor, decorația iconografică, imaginea schematică și evocatoare. Este o artă de sugestie, abstractă, de credincios și cu adânci rădăcini în tradiție.

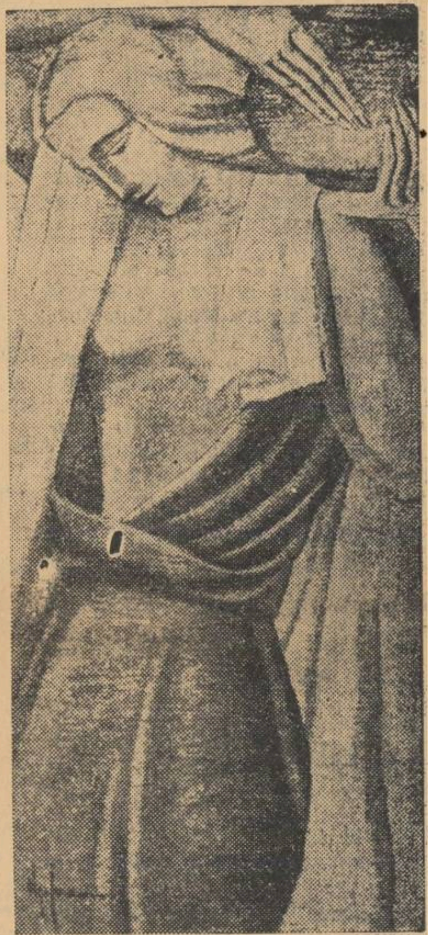
Specificul nostru național este deci ortodoxismul și aceasta este cauza ce trebue s'o urmăm. Decorativul trebue să fie îndreptarul de care să ne conducem; ctitorii, cu realitatea lor aproximativă, și compozițiile lui Petrache, schmatice și formale, modelul pe care să-l avem veșnic înaintea ochilor, în toate străduințele noastre picturale. Să ne întoarcem cu 150 de ani înapoi, îndeamnă d-na Olga Greceanu și să ne refacem o viziune abstractă și mistică, așa ca a zugravului dela Urșani. Să ne amintim de vorbele lui, pe care le rostea ori de câte ori vreun zugrav îi intra în atelier:

„Dacă voești a te deprinde cu meșteșugul zugrăviei, întâi te povățuește către tine și mai înainte să te iscusești, câtăva vreme închipuiți dacă ești ori nu chemat pentru treaba asta, pentrucă dela Dumnezeu e dată și dumnezeesc lucru este"...

Cartea d-nei Greceanu proectează tulburătoare lumini asupra trecutului nostru, de care ar trebui să ne aducem mai des aminte. E plin de învățături și pentru pictură, ca și pentru alte treburi de credință și curățenie sufletească.

Const. Baraschi: Cap

Olga Greceanu: Studiu

Pompon: Vultur

EXPOZIȚII. — In atelierul său din strada Câmpineanu No. 7, pictorul *I. Steurer* arată ultimile lucrări: peisagii în contururi delicate și în culori însurdinate. Cunoaștem de mult chipul artei lui Steurer, dar ne oprim mereu încântați în fața acelor priveliști ale sale, de o infinită discreție.

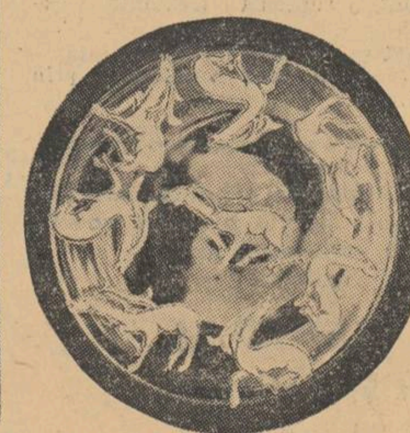
Traduc o sensibilitate naivă în înțelesul bun al cuvântului, cu mijloace adeseori apreciabile. Pe o schemă luată din natură, el brodează strae de poveste copacilor, căsuțelor și câmpurilor. Peisagiile lui sunt parcă decoruri pentru întâmplări fanteziste, de unde lipsesc însă, întotdeauna, personagiile. De unde încremenirea și adânca lor tăcere. Pare o lume în care nici vântul nu mai are glas, o lume cel mult de șoapte ce se feresc să nu tulbure somnul liniilor leneșe și al culorilor istovite.

E o poezie nepretențioasă, dar mereu valabilă și bunătate în tot ce face Steurer. Dincolo de un aspect minor poate, să lămurese frumoase daruri de colorist. De ce să pretindem mai mult?

TACHE SOROCEANU

Olga Greceanu: Pagină de istorie

Ana Mitrea: Taler

IMPRIMERIILE „ADEVĂRUL", S. A., BUCUREȘTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, No. 944 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 8 Ianuarie 1939

Adevĕrul

LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR
Semnează d-nii:
Victor Eftimiu, Const. Kirițescu, M. Sevastos, Const.-Titel Petrescu, George Lesnea, Izabela Sadoveanu, Al. Bilciurescu, Sofia Nădejde, Neagu Negulescu, G. Spina, Take Soroceanu, Șt. Tita, Gh. Nenișior, Sanda Popescu, M. Pricopie, P. Romanov, etc.

EMILE VANDERVELDE

Animator al literelor și artelor frumoase

de CONST.-TITEL PETRESCU

La o revistă literară, nu putem face apologia marelui teoretician și omului de acțiune, socialistă, care a fost Emile Vandervelde, decedat deunăzi la Bruxelles.

In publicațiile cu caracter politic din țările democrate a fost celebrată în termeni admirativi opera vastă și personalitatea proeminentă a acestui gânditor și militant socialist, — unul din cele mai nobile exemplare ale omului și cetățeanului.

Și cu drept cuvânt.

La fel cu cele mai pure și admirabile genii ale popoarelor clasice, la care filosofii erau totdeodată și luptători pe terenul politic și social; la fel cu cei mai mari umaniști ai veacului al XVI-lea care înțelegeau să pună întreaga lor știință în serviciul emancipărei spiritelor; ca enciclopediștii francezi din secolul al XVIII-lea care au pregătit spiritul Marei Revoluții și ca cei mai buni filosofi și luptători ai epocii moderne cari urmăresc să pregătească omenirii, o civilizație superioară de pace și concordie socială, Emile Vandervelde a adus în arena politică și socială o vastă cultură, o inimă generoasă, o gândire originală și un curaj civic, demne de cauza mare cărea i-a destinat întreaga sa viață.

Deci, nu asupra doctrinarului și militantului socialist vom insista în aceste câte-va rânduri apologetice.

In „Adevărul literar" vom sublinia numai o cută spirituală a aceluia care a fost un mare animator al literilor și artelor frumoase în civilizata Belgie.

Cu o formație intelectuală, inițiată la cultura clasică și modernă, Emile Vandervelde era un fin scriitor și un mare iubitor a tot ce e artă sau literatură aleasă.

Inzestrat cu o memorie prodigioasă, el știa pe dinafară și se complăcea să recite — în cercul intimilor — cu un deosebit talent dramatic, pagini întregi de versuri din Racine, Victor Hugo, Baudelaire, Verhaeren etc.

Prietenul său din tinerețe, Arthur Wauters care l'a întovărășit la Moscova cu ocazia primului proces răsunător intentat socialiștilor revoluționari, de bolșevici — cu care ocazie Vandervelde a făcut o emoționantă pledoarie — povestea după aceea într'un cerc de prieteni că „Patronul" (cum îi spuneau intimii), în așteptarea desfășurării dramei judiciare, îi recitea în curtea Tribunalului scene întregi din Andromaca sau Britanicus, — Racine fiind dramaturgul lui preferit, printre clasicii francezi.

VANDERVELDE

Intim prieten cu mai toți scriitorii francezi și belgieni, contimporani lui (Anatole France, Maurice Maeterlinck, Verhaeren, Eekhoud, Pierre Mille), el este inițiatorul „Cercului artistic" ce s'a înființat și funcționează și azi pe lângă „Casa Poporului" din Bruxel, iar ca Ministru al Afacerilor Străine a patronat crearea unei „Asociații de propagandă artistică în străinătate", fiind convins că literatura și arta sunt menite să joace un rol important în ridicarea nivelului spiritual al popoarelor.

Democrat și idealist, Vandervelde și-a dat seama încă de tânăr că progresul social se va putea realiza numai în măsura în care totalitatea indivizilor ce constituesc un Stat, va avea posibilitatea să se bucure de cât mai multe bunuri materiale morale și intelectuale.

De bună-seamă, mai întâi trebuesc asigurate oamenilor condi-

(Continuare în pag. 2-a)

Modigliani: vira

Modigliani: Portret

„SĂ PIARĂ TOATE URILE"

In cuvântarea ținută de M. S. Regele cu prilejul Anului Nou, am auzit cu emoție cuvântul august: „Să piară toate urile!"

Mai ales Sărbătorile creștinești sânt prilej de confraternitate omenească.

Cu câteva zile înainte de Crăciun am văzut într'o fabrică — în munca cot la cot — o pildă de solidaritate întru o muncă a lucrătorilor, pe deoparte între ei, iar pe de altă parte între dânșii și patroni.

La pomul de Crăciun al fabricii de textile „Saturn", în fața lucrătorilor adunați cu copiii într'o sală mare, înainte de împărțirea darurilor — pachete cu îmbrăcăminte și cu încălțăminte pentru copii — un conducător al fabricii a povestit un caz în emoția generală: o lucrătoare, chemată la facerea pachetelor, a spus soției unui director care se ocupa cu aranjarea darurilor: — Acum zece ani, fiind copilă, am primit din mâna d-voastră un dar la un pom de Crăciun; iar acuma vin și eu, la rândul meu, să fac pachete pentru alți copii...

Obiceiul transmis din generație în generație în lumea muncii, unde toți cei ce lucrează umăr la umăr sânt egali, porțiile darurilor depinzând numai de numărul copiilor — acest obiceiu a strâns laolaltă, într'un sentiment de duioșie omenească, pe părinții copiilor care se pot minuna în fața acelorași lumini colorate printre ghirlănzi de beteală și înaintea bărbii albe purtată, sfătos, de același Moș Crăciun.

Iar un domn bătrân din consiliul de administrație al fabricii a închinat un pahar de vin la gustarea care a urmat — și pentru cei de altă religie, pentru care Crăciunul n'are aceeași semnificație ca pentru noi, dar care lucrând de-avalma cu închinătorii lui Christos, au între dânșii ceva comun: și bucuria, și sforțarea unanimă la activitatea generală a instituției pentru câștigarea pâinii zilnice.

In acea zi de sărbătoare a muncii, ne-am dat seama că — în mediul lucrătorilor — nu era atunci decât armonie, dragoste de aproapele, solidaritate etnică, religioasă și profesională.

Pieriseră toate urile...

Se realizase cu anticipație lozinca M. S. Regelui, care a căzut — ca sămânța din Scripturi — într'un pământ rodnic.

*

Cuvintele regale ne fac să ne gândim și la înverșunarea luptelor politice din ultimul timp. Argumentul suprem era pumnul, măciuca sau chiar revolverul. Rectorul Universității din Iași a fost mutilat. Rectorul Universității din Cluj se sbate acum între viață și moarte.

Poporul român n'a cunoscut luptele religioase. Aici nu s'au ridicat ruguri pentru „eretici". Cei de altă religie n'au fost supuși la tortură cu savantele instrumente de durere ale inchiziției.

Românul n'a cunoscut nici violența luptelor politice. Asistam la o desfășurare de violență — mai mult verbală. Crime politice n'am văzut în trecutul nostru.

Prigoana din ultimul timp de la noi, cași cruzimea luptelor politice — într'o arenă stropită de sânge — sânt mărfuri străine, de import. Din maimuțăreală, unii tineri au vrut să introducă aici practicile violente din altă parte.

Nici măcar sufletul noilor stegari n'a fost pătruns de sistemul violenței. Convingerea nu făcea parte integrantă din ființa reformatorilor. La prima barieră, „convingerile" au fost lepădate — ca o haină netrebnică. Nu era vorba de scos din suflet, sângerând, o credință — ci de aruncat de pe umeri o haină de cit și de hârtie poleită, cum poartă Irozii de Crăciun.

Nici opinia publică n'a fost robită de noua practică a urii și a violenții.

Probă — buna dispoziție n'a părăsit nici un moment opinia publică, în urma ultimelor evenimente.

Acei care aplaudau marșuri, uniforme și lozinci grandilocvente de împrumut s'au distrat foarte frumos de Crăciun, iar de Anul Nou — cu serpentine pe umăr și cu confetti subt limbă — au strigat, într'un moment de liniște, printre sughițurile jazzului: „Fraților, când ne-o fi mai rău — așa să ne fie!"

Totul a fost deci un fenomen de suprafață, o găteală poleită — purtată de câțiva tineri, robiți de moda de peste granițe.

La apelul M. S. Regelui: „Să piară toate urile!", — societatea, opinia publică și massele populare n'au alt răspuns decât reintrarea conștienților în făgașurile noastre de toleranță tradițională, de înțelegere între oameni, de colaborare în fabrici, pe câmp și 'n biblioteci, acolo unde adevăratul spirit românesc lucrează și speră.

Când ura piere, dragostea îi ia locul — și numai acest sentiment poate înălța un popor și o țară.

ADEVARUL LITERAR

Karel Ciapek

de G. SPINA

Unul din cei mai reprezentativi scriitori ai fostei Cehoslovacii — pentrucă despre condițiile de creație ale artiștilor în noua republică a Ceho-Slovaciei vin zilnic stiri întristătoare și e deci greu să întrevedem ce ar putea deveni literatura vecinilor noștri în anii cari vor urma — unul din cele mai luminoase spirite ale poporului cehoslovac unitar până deunăzi, a murit pe neașteptate.

In plină maturitate, purtând de mult gloria, Karel Ciapek, a murit înainte de a fi putut să studieze nouile împrejurări în cari a fost pusă patria sa și înainte de a fi putut însemna — în esseuri, nuvele sau piese de teatru, drama poporului pentru a cărui libertate a luptat cu pasiune și tenacitate.

Karel Ciapek, fiu de medic, s'a născut la Male Svatonovice în ziua de 9 Ianuarie 1890. A făcut studiile liceale la Königgraetz, Brünn și Praga și și-a luat doctoratul în filozofie urmând cursurile universitare la Praga, Berlin și Paris. După terminarea studiilor a îmbrățișat cariera ziaristică începându-și activitatea ca redactor la ziarul „Lidove Noviny" din Brünn-Bratislava. Ciapek a scris în colaborare cu fratele său Josef, două volume de nuvele „Grădina lui Rűbenzahl" și „Adâncimi luminoase", apoi singur „Povești chinuitoare", piesa „Hoțul". Urmează o vastă producție: „Meteorul", „Viață obicinuită", „Fabrica de absolut", „Cazul Macropolos", „Krakatit", „Povești în buzunar", „Viața insectelor". In afară de opera literară propriu-zisă, Ciapek a scris un studiu asupra „Pragmatismului", două culegeri de esseuri: „Critica cuvintelor", „Asupra lucrurilor apropiate", precum și două culegeri de „Scrisori" din Italia și Anglia, interesante ca material documentar și de observație cules de scriitor în lungile sale călătorii. Ciapek s'a remarcat și ca traducător din poeții francezi.

Opera lui Ciapek e pătrunsă de o profundă înțelegere a sufletului omenesc, de o dragoste largă pentru întreaga umanitate, el fiind un tipic reprezentant al generației sale în căutare permanentă, după cum a devenit mai târziu solul nădejdiilor omului de azi. Opera lui Ciapek e mai mult decât un simplu joc de de paradoxe și de antiteze, mai mult decât o colecție de negațiuni cinice și de sceptice întrebări. Ceva mai profund se ascunde sub scânteerea aceasta de vervă care atrage

KAREL CIAPEK

dela primul rând al scrierilor sale pe cititor: e legătura omului cu natura, cu forțele ei misterioase pe cari omul a știut să le cunoască întâi teoretic și apoi să și le aservească, fără ca — totuși — să poată înlătura primejdiile și fără să poată ajunge a nu mai fi jucăria elementelor deslănțuite ale naturii.

In schița „Sistem" se găsește sâmburele dramei colective „R. U. R." — Robot-Universal-Rezon — în care sunt redate puterea de descoperire tehnică și îndemânarea în creație a omului duse până la ultima limită și aproape până la absurd.

Dela crearea statului cehoslovac, Karel Ciapek a activat și în ziaristică, alăturîndu-se pleiadei de scriitori, artiști și oameni politici cu vederi largi cari au contribuit la menținerea Cehoslovaciei pe linia marilor principii democratice și umanitare trasată de Masaryk. De altfel, Ciapek a fost unul din intimii Președintelui creator al Cehoslovaciei și cartea „Convorbiri cu Masaryk" rămâne una din cele mai interesante contribuții a scriitorului

(Continuare în pag. 2)

Emile Vandervelde

(Urmare din pag. I-a)

țiuni de viață cu adevărat umane. Primum vivere, nevoia de hrană, rămânând și azi ca și în totdeauna în trecut, condiția esențială pentru existența omului.

Dar nu e mai puțin adevărat însă că el are nevoe și de pâine spirituală pentru a putea gusta ceeace formează frumusețea și farmecul vieții: literatura, artele-frumoase, științele.

Știința, artele frumoase, nu trebue să fie apanagiul unei minorități, bucuria exclusivă a unui mic număr de privilegiați Ele trebuesc puse la îndemâna câtor mai mulți, pentru a le ridica nivelul de viață deasupra animalității.

Și Vandervelde întrevedea chiar în vălmășagul plin de întunecimi și de cruzimi de azi, zorii unei lumi noi, mai bine și mai drepte, în care răspândirea bunului-trai să fie însoțită de o cultură generală a masselor populare.

Animat de aceste idei, E. Vandervelde pune bazele și încurajează în Belgia tot felul de Cercuri literare și artistice, menite a contribui la cultura poporului muncitor.

El însuși scrie numeroase eseuri și articole cu privire la artă, în care se relevă simțul frumosului și preocupările lui, literare.

In editura Alcan din Paris, au fost adunate o parte din ele sub titlul: „Eseuri socialiste: Arta, religia, alcoolul".

Capitole întregi consacrate artei în raporturile ei cu socialismul sunt presărate în multe alte lucrări de doctrină ale lui Vandervelde. Citez: „Colectivismul și evoluția industrială" (carte rămasă clasică în literatura socialistă și în care autorul dedică un capitol întreg: artei), „Exodul rural și re-întoarcerea la țară" în care el studiază fenomenul desrădăcinărei țăranilor din satele natale, atrași de mirajul înșelător al orașelor „tentaculare" etc.

Cititorii oficiosului partidului socialist belgian, „Le Peuple", se delectau foarte adeseori cu articolele judicioase scrise de el cu referire la literații mai noi veniți pe arena publicistică: Georges Duhamel, André Maurois, Drieu la Rochelle etc., căci „Patronul" nu-și limita admirația la clasicii care-i vrăjiseră tinerețea, ci se ținea la curent cu tot ceeace se producea mai de seamă pe ogorul literar și artistic.

Muzician, în acelaș timp, Vandervelde avea cultul muzicii wagneriene și e socotit printre primii pelerini la Bayreuth, — atunci când Wagner era contestat de critici și de marele public, neinițiați încă în frumusețile majestuoase ale muzicei wagneriene.

Dar unde se relevă și mai mult calitățile de artist și om-de-litere ale lui Vandervelde este în elocința lui, în'aripată.

Printre contimporanii săi — alătur de Jaurès — Emile Vandervelde a fost socotit ca unul din cei mai mari oratori ai Europei.

La tribună ca și la catedră (Universitatea liberă din Bruxel îl promovase profesor extraordinar, pentru meritele lui, științifice excepționale) Vandervelde era egal lui însuși, prin darul rar de a subjuga și fermeca auditorul.

Am avut norocul să-l aud vorbind, nu numai în intimitate, dar și la tribuna înaltă a Congreselor socialiste internaționale. Ascultându-l, simțeam o îndoită delectare: intelectuală și artistică.

Cu o voce plăcută, de bariton-cantant, folosind o limbă colorată și armonioasă, Vandervelde își fermeca auditoriul printr'o magnifică ordonanță de fraze care se adresau în acelaș timp emotivității și inteligenței lui.

Intr'o epocă de anarhie decadentă, când o ideologie primitivă și barbară voește să pue stăpânire, cu violență, pe spiritele tinere ce se trezesc la viață, glasul lui Vandervelde, de o pură inspirație, găsea accentele cele mai juste pentru a exprima năzuințele spre libertate și ideal, ale unei omeniri ce se vrea desrobită de sub îndoita servitudine a banului și a ignoranței.

Asa se explică cultul pe care-l aveau pentru el masele populare, — în special cele din țara sa natală, Belgia.

Când Emile Vandervelde și-a pierdut pe venerabila sa mamă, un muncitor socialist delegat să facă panegiricul și să prezinte condoleanțe șefului partidului — a terminat discursul funebru cu aceste simple cuvinte:

„Vă mulțumim, Doamnă, de a fi dat clasei noastre muncitoare, un asemenea fiu".

Era un suprem și mișcător omagiu, desprins cu simplitate din inima poporului, căruia Emile Vandervelde i-a destinat tot ce a avut el mai bun: inteligența, cultura, talentul.

El rezumă pe omul, Emile Vandervelde.

CONST.-TITEL PETRESCU

științifice

VIAȚA SOCIALĂ A INSECTELOR

Animalele, care trăesc într'o strânsă comunitate, prezintă adesea în funcțiunile vieții lor sociale ca un organism supraindividual, respectiv un supraorganism. Aceasta este concluzia la care a ajuns — după numeroase experiențe — savantul american profesorul Alfred Emerson, dela Universitatea din Chicago.

Studiând mai de-aproape organizația coloniilor de insecte sociale ca furnicile și termitele, Emerson observă că o asemenea colonie lucrează, printr'o diviziune a muncii, în așa fel încât anumite grupuri de membri corespund unui organ determinat în superorganismul social. Astfel, insectele lucrătoare reprezintă echivalentul mușchilor, oaselor și altor țesuturi generale ale corpului. Funcțiunea reproducerii este asigurată numai de un grup special, capabil să producă o nouă generație în cele mai bune condițiuni.

Unele secrețiuni, „fabricate" de o anumită categorie de insecte, exercită schimbări în hrana și modul de comportare generală a coloniei, după cum în corpul unui individ, hormonii produși de unele celule au înrâuriri și efecte importante, chiar și asupra unor țesuturi destul de îndepărtate de cele ce-au produs aceste secrețiuni. Impulsurile nevoase pot fi asemuite — în colonia animală — cu unele chemări și comunicații misterioase, executate poate pe calea undelor și care fac ca diferite senzații și impresii elementare, resimțite de unii membrii ai coloniei, să fie aproape instantaneu transmise și răspândite în ansamblul grupurilor de insecte.

In sfârșit, după cum există perioade de vitalitate redusă sau, dimpotrivă, de regenerare la indivizi, tot astfel asistăm la anumite epoci când populația unei colonii de insecte se reînoește sau tinde să moară, fie într'un ritm sezonier, fie chiar la intervale mai puțin regulate.

TERMOSTATUL CORPULUI OMENESC

Medicul american, doctorul H. W Magoun, dela „Northwestern Univercity Medical Shool", a făcut o comunicare extrem de interesantă la o recentă conferință a „Asociației Anatomiștilor din Statele Unite

El a descoperit anume că organismul nostru funcționează ca un termostat reglând automatic temperatura corpului prin reacțiuni adecvate.

Așa, de pildă, tremuratul la frig, nu constitue o comportare ciudată a corpului nostru. In realitate, în acest caz, organismul, grație exercițiilor mușchilor, încearcă să dea naștere la o cantitate de căldură suficientă, pentru a compensa frigul ce amenință buna lui funcționare. Tremuratul este deci primul ajutor și un fel de semnal de alarmă.

Tot astfel, în transpirație trebue să vedem un mijloc de apărare a corpului împotriva căldurii. Intr'adevăr, prin evaporarea sudoarei de pe suprafața pielei, temperatura corpului e menținută mai scăzută, ceeace ne permite să rezistăm la căldurile excesive.

Aceste manifestări nu sunt—așa cum se credea multă vreme — acțiuni reflexe guvernate de centrii nervoși interiori. Doctorul Magoun a descoperit că tremuratul ca și transpirația depind de un organism special, situat aproape de centrul creerului și care funcționează ca un termostat.

Stimulând creerul prin unde de înaltă frecvență în diferite regiuni ale craniului, se obțin rezultate din cele mai curioase.

Astfel, s'a putut produce, fie la pisici, fie chiar la oameni, senzația de răceală sau de căldură, însoțite de transpirație și accelerarea respirației, indiferent de temperatura exterioară. Animalele simțeau o dogoreală în toiul iernii și tremurau de frig la temperaturile cele mai ridicate.

SCAFANDRU DIN STRATOSFERA

La sfârșitul anului încheiat, aviatorul italian Pezzi a bătut un record de înălțime, urcându-se cu aeroplanul său la o altitudine de 17 klm. deasupra solului. Această performanță a fost realizată, grație unui avion, prevăzut cu o cabină etanșă, pregătită special în vederea unei asemenea ascensiuni.

Problema alimentării cu oxigen și nevoia de a sustrage cu totul pe pilot dela primejdiile unei atmosfere prea rarefiate, a sugerat o soluție din cele mai originale.

In locul unui avion deosebit, prevăzut cu o cabină etanșă, tehnicianul francez, doctorul Gareaux, s'a gândit că e mai practic să confecționeze un costum special pentru pilot, în vederea ascensiunilor stratosferice, folosind, un avion obicinuit.

Neajunsurile cabinei ermetice constă în faptul că face din pilot un adevărat prizonier, pe când noul costum special permite aviatorului libertatea mișcărilor, o perfectă vizibilitate și-i dă posibilitatea la nevoie de a se libera din aparat pentru a coborî cu parașuta, chiar din înălțimile amețitoare ale stratosferii.

Astfel s'a născut scafandrul aerian, a cărui punere la punct s'a terminat în acelaș moment în care Pezzi bătuse un nou record de înălțime. Incercările, făcute pe aerodromul din Bourget, precum și descinderea cu parașuta din stratosferă, au dat deplină satisfacție.

Costumul „Scafandrului aerian", este fabricat dintr'un cauciuc special, prevăzut cu o armătură rezistentă, casca fiind confecționată dintr'un metal ușor. Două sticle cu oxigen permit pilotului să se alimenteze atunci când își dă drumul din avion, pentru a coborî cu parașuta. In timpul sborului, aviatorul folosește proviziile de oxigen, încărcate pe bordul aparatului. Admisiunea oxigenului este comandată automatic prin însăș rărirea aerului din atmosferă.

„Scafandrul aerian" prezintă marele avantaj practic de a face posibilă o explorare mai comodă a stratosferei.

UNDELE SCURTE CONTRA INSOMNIEI

Un medic vienez, care a avut prilejul să trateze pe unii din pacienții săi prin unde scurte, pentru o anumită boală organică, a constatat cu surprize că, în cursul acestui tratament, pacientul a scăpat de o insomnie rebelă, de care suferea de multă vreme. Medicul a intreprins atunci o serie de încercări sistematice, în scopul de a se convinge dacă un asemenea rezultat era datorit unei simple coincidențe sau, dimpotrivă, radiarea capului prin unde-scurte exercită o influență asupra insomniei. Concluzia, la care a ajuns, este că terapia menționată oferă, în general, un excelent mijloc pentru a combate lipsa de somn.

De-altfel, fenomenul poate fi pus în legătură cu unele constatări ciudate, făcute în cursul ultimilor ani, anume că persoanele, care lucrau mult cu undele ultra scurte, în vecinătatea imediată a unor emițătoare puternice, se plângeau de o rapidă oboseală și adesea de dureri de cap.

Tratamentul contra insomniei se aplică în general în patru ședințe, a căror durată merge progresiv de la 10—14 minute.

ING. I. S.

CINEMATOGRAF

Danielle Darrieux

VREAU SĂ MĂ MĂRIT. Nu e o comedie cu situații încurcate și cu efecte de hilaritate gen burlesc, cum ne-au obișnuit americanii, ci una tradițională dar de uimitoare și savuroasă finețǎ. Casa producătoare — aceiași care înscenează și filmele fermecătoare ale Deannei Durbin —a făcut odată mai mult dovadă de gust și de măsură. In alegerea anecdotei cât și în regie. Nimic nu-i exagerat în scopul unor efecte problematice, nici un element accesoriu nu-i introdus ca să mărească potențialul comic.

Danielle Darrieux joacă în „Vreau să mă mărit" exact cum am mai văzut-o, dar pentrucă e o comediană talentată și una din cele mai fotogenice ființe din câte am văzut, e suficient acest fapt al apariției ei și al interpretării spre a ne amuza și încânta. Am mai spus-o și altă dată: Danielle Darrieux poate să facă ce vrea: să se strâmbe ca un copil alintat, să fie dinamică la culme ori să împietrească sub trăsături de madonă îndoliată și întotdeauna îi va sta bine. Mai mult: va fi mereu foarte frumoasă.

Mișcarea, care deplasează liniile și risipește bogăția fascinantă a ritmului plastic, ancorând deseori în meschinărie, n'are nici un efect dăunător asupra chipului lui Danielle Darrieux. Mai mult decât talentul ei, darul acesta rar va atrage mereu și va fermeca pe spectatori. In deosebi pe acei care trăesc vizual.

T. S.

A APĂRUT!

Primul almanah de medicină populară

Almanahul „Medicul Nostru"

O ADEVĂRATĂ ENCICLOPEDIE POPULARĂ SCRISĂ PE INȚELESUL TUTUROR ȘI NECESARĂ TUTUROR

IN PESTE 300 DE PAGINI

Cuprinde: 1000 de sfaturi pentru dif. boli
1000 de „ „ frumusețe
1000 de rețete utile 100 de regimuri pentru dif. boli

Sfaturi pentru bărbați, femei și copii, rețete utile pentru gospodărie, gimnastica feminină, gimnastica medicală (pentru slăbire, îngrășare, creștere, etc.) și un bogat și variat material distractiv

Almanahul „Medicul Nostru"

EXCELENT ILUSTRAT TIPĂRIT LA HELIOGRAVURĂ

300 pagini costă numai 50 lei

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

VIAȚA TEATRALA

„Othello" de Shakespeare la Teatrul Ligii Culturale

Rolul Ligii Culturale devine din ce în ce mai semnificativ în viața noastră teatrală. Marele repertoriu clasic pe care prima noastră scenă îl ocolește sistematic de la un rând de vreme, își găsește o realizare rațională la Teatrul Ligii Culturale, unde, cu o trupă compusă din elemente tinere, se montează doar capodoperele literaturei dramatice universale.

Până în această stagiune Teatrul Național, obișnuia să reprezinte în fiecare an o piesă din repertoriul shakespearian, și după câte ne amintim, aceste spectacole constituiau un frumos succes de public. Anul acesta, direcțiunea Teatrului Național nu a mai respectat tradiția. Din fericire, Liga Culturală, ce tinde tot mai mult să devină adevăratul nostru Teatru Național, a jucat înainte de sărbătorile Crăciunului „Othello", în montarea d-lui I. Sahighian și în traducerea d-lui Dragoș Protopopescu.

Din toate piesele lui Shakespeare, „Othello" este considerată cea mai bună lucrare din punct de vedere al meșteșugului teatral.

„Othello" este cu adevărat o lucrare de teatru. Caracterele sunt conturate cu mijloace simple, în trăsături largi, brutale aproape. Fiecare personagiu nu-și aparține lui, nu are o fire proprie, ci reprezintă în mod demonstrativ o categorie de oameni, o generalitate de chipuri. Othello, Jago și Desdemona nu au o viață proprie, nu-și trăesc drama lor specială, ci fiecare din ei este reprezentantul unui sentiment omenesc primar: Othello gelozia, Jago, perfidia, Desdemona, inocența. Din ciocnirea acestor trei sentimente, izbucnește o melodramă în toată puterea cuvântului, dar cu atât mai măreață, prin francheța ei, prin simplicitatea cu care este realizată, prin lipsa oricărui artificiu. Tragedie omenească ce se desfășoară scenic cu elemente de cea mai categorică esență naturalistă, „Othello" este fără îndoială o capodoperă a melodramei, isvorul dramei naturaliste moderne. Nu se ridică la nivelul tragediei, pentru că personagiile sunt prea aproape de viață. Othello este însă cea mai reprezentativă piesă a noului gen teatral, creat de Shakespeare fără să vrea: drama.

Traducerea d-lui Dragoș Protopopescu, nu ne-a încântat deloc. Trebue să recunoaștem că traducătorul și-a dat toate silințele, respectând textul original cu sfințenie, căutând să găsească în românește expresii care să se potrivească jocurilor de cuvinte ce abundă în orice piesă shakespeariană, isbutind chiar să nu depășească numărul de versuri ale originalului, printr'o frumoasă storțare de a comprima echivalentul cuvintelor românești. Totuși, așa cum a fost realizată, traducerea d-lui Dragoș Protopopescu este lipsită de eleganță, și ceeace e mai grav, de resonanță scenică. Traducătorul român nu a ținut seamă decât de elementele poetice din opera shakespeariană, reușind o adaptare ce poate rivaliza cu cele mai izbutite traduceri literare, dar care nu a respectat acel ritm dramatic cu care Shakespeare și-a făcut învestmântat din instinct pentru scenă, toată opera. D. Dragoș Protopopescu a uitat, se vede, că Shahespeare a fost și rămâne, exclusiv un om de teatru, că toată producția sa a fost scrisă numai pentru teatru. In lumina acestor principii esențiale trebuia să-și construiască d. Dragoș Protopopescu, traducerea. Versurile d-sale frumoase, o recunoaștem, nu treceau dincolo de rampă, nu creau acea ambianță potrivită unui spectacol, rămâneau greoaie, izolate în literatură, complect depărtate de realitatea scenică. Acelaș defect l-am remarcat la toate celelalte traduceri ale d-lui Dragos Protopopescu („Poveste de iarnă", „Hamlet"). Ca lectură probabil că sunt fermecătoare. Pe scenă însă se pierd, se fragmentează, și devin inexpresive. Când traducerile d-lui Dragoș Protopopescu vor evada din literatură și se vor urca pe cele câteva trepte ale scenei, abia atunci se va putea spune că traducătorul a reușit în opera sa.

D. I. Sahighian a pus în scenă „Othello". Este, dacă nu ne înșelăm a doua lucrare shakespeariană pe care o regisează d. Sahighian, prima fiind „Poveste de iarnă" acum doi ani, la Teatrul Național. Intre cele două spectacole, d. Sahighian ne apare mult schimbat în bine. De unde în „Poveste de iarnă", regisorul se arătase preocupat să reliefeze textul cu o serie de mijloace artificiale, care îl îngreunau, de data aceasta d. Sahighian, a lăsat textul să se valorifice singur pe scenă, fără să intervină cu vreun aport personal. (Un regisor e întotdeauna tentat să interpreteze imensul material ce-i este pus la dispoziție). Am admirat această abstinență regisorală, care și-a produs cele mai bune efecte. Singura intervenție ce cade în sarcina unui regisor priceput este de natură... chirurgicală. Ori, ne-a plăcut cu cât meșteșug d. Sahighian a eliminat din textul shakespearian, pasagiile care-l supărau. Este o mare artă de a ști să desbari o lucrare shakespeariană de tot ceeace este desigur opera timpului și nu a autorului. Se știe că orice piesă a lui Shakespeare ne-a parvenit într'o mulțime de versuri, datorite probabil adăugirilor succesive ce s'au grefat pe textul inițial în decursul vremurilor. In această privință „Othello" bate toate recordurile (sunt șapte versiuni diferite, variind între circa 2000 și 3200 de versuri, din care doar circa 1600 sunt identice). Spre a ne apropia de adevăratul text compus de Shakespeare, trebue să ne călăuzim instinctiv prin labirintul acestor versiuni, eliminând tot ceeace ni se pare apocrif. D. Sahighian dând dovadă de multă înțelegere, a știut să ne ofere un text ce desigur se apropie de versiunea originală, întrucât drama s'a reliefat în fața noastră cu dinamism, fără scăderi și în mod unitar. O frumoasă isbândă regisorală.

D-na LILLY CARANDINO

Ansamblul supravegheat îndeaproape de d. Sahighian a fost la înălțime.

In rolul lui Othello d. D. Sireteanu, a avut o creație impunătoare, poate cea mai bună creație din cariera d-sale. A juca pe Maurul din Venezia cu brutalitatea necesară, găsind în punctul culminant al dramei, accente de cea mai frumoasă rezonanță tragică. O mască expresivă și o ținută simplă au desăvârșit creația d-lui Sireteanu.

In Jago a apărut d. D. Grigoriu. Acest tânăr actor al Teatrului Național, pe care-l vedem atât de rareori întrebuințat, ne-a redat un Jago inedit. Cu o atitudine neclintită de demon, d. Grigoriu a jucat pe acest specimen de perfidie, cu o răceală neobișnuită, mulțumindu-se să nuanțeze din glas, caracterul personajului. O creație reușită, deși rolul nu ni s'a părut să intre perfect în aptitudinile actoricești ale d-lui Grigoriu.

Desdemona a fost întruchipată de d-na Lilly Carandino cu multă sensibilitate. Intr'un rol ce i se potrivea de minune, d-na Lilly Carandino ne-a arătat că este un element în plină ascensiune, desvăluind un talent mai mult decât promițător.

O revelație a fost apariția d-lui T. Vedea în Cassio. Joc elegant, voce caldă, ținută unitară. Iată un tânăr actor ale cărui calități trebuesc subliniate. D-ra Iliada Munteanu a jucat cu multă siguranță rolul complex al Emiliei, dovedindu-se într'un progres simțitor.

Ansamblul a fost complectat cu omogenitate de d-nii G. Damian, P. Ștefănescu, G. Soare și d-na Maria Magda.

Decorurile d-lui Traian Cornescu în notă.

Un spectacol de cea mai aleasă calitate artistică.

G. NENIȘIOR

Karel Ciapek

(Urmare din pag. 1)

la cunoașterea îndeaproape a șefului de stat. filozof ca om și în acelaș timp unul din cele mai valoroase studii asupra concepțiilor politice, sociale și filozofice ale lui Masaryk.

La sfârșitul lunii Septembrie, când fusese pusă cu atâta brutalitate problema desmembrării Cehoslovaciei și când războiul amenința să izbucnească, scriitorii cehoslovaci au adresat un apel „Către conștiința lumii". In acel apel, în fruntea căruia era semnătura fraților Karel și Josef Ciapek se spunea — între altele: — „Ne adresăm către voi (scriitorii), cari sunteți în primul rând chemați să păziți ceeace până acum a fost o onoare și un privilegiu al Europei și al lumii civilizate: Respectul față de adevăr, libertatea spiritului și curățenia conștiinții".

Imprejurările și interesele au voit altfel. Cehoslovacia a fost înfrântă și odată cu ea și privilegiile Europei și ale lumii civilizate în numele cărora ne chema la luptă Karel Ciapek. Și marele nostru camarad a murit desiluzionat și înfrânt, fără îndoială, cum deziluzionați sunt astăzi atâția dintre cei cari au închinat aceluiaș ideal ca și dânsul.

Opera lui Ciapek, mare frescă a sufletului omenesc, rămâne însă mărturie pentru generațiile ce vor veni să judece de partea cui a fost dreptatea: de partea celor îndrăgostiți de adevăr și de înțelegerea dintre oameni sau de partea celor cari au luptat la statornicirea—fie chiar vremelnică — a robirii spiritului și la distrugerea valorilor spirituale.

G. SPINA

HRAM ŞI OMENIE

Intr'un an odată, tot omul din părţile noastre, îşi sărbătoreşte ziua numelui, sau **hramul.**

Mi-aduc aminte din copilărie. Ce de mai pregătiri se mai făceau la noi, în casă, cu prilejul zilei de S-tu Neculai, ziua lui tata. Mama, fie-i vecinică pomenirea, stropolea în preajma acestei zile, mai abitir, ca'n aşteptarea Paştilor. Cu toatele că părinţii mei erau oameni cu stare, moşieri, ridicaţi din treapta ţărănească, a „oamenilor de neam bun", nu obişnuiau cozonaci, sau alte prăjituri „nemţeşti". In schimb masa dânşilor era îndestulată de belşugul feluritelor soiuri de plăcinte învârtite, scovergi, torturi de nucă, clătite cu dulceaţă şi câte şi mai câte bucate alese şi gustoase. In sfârşit, toată casa era pătrunsă de mireazma sănătoasă şi plăcută de azimă caldă şi de pâine dospită, nu cu drojdii de fabrică, ci cu aluat înflorit pe pâinea plămădită'n căpistere.

Şi-aveau părinţii mei, de ziua aceasta, aveau struguri aleşi, ţinuţi în must fiert, de erau dulci, ca şi când atunci erau tăieţi de la butuc. Şi mai păstrau, atârnate de grinda podului, vâsle de ciorchini de coarnă grasă, cât ţâţa vacii, ce se stafideau pe'ncetul şi ne'nfruntam din ele şi la Paşti, de păreau mai gustoşi strugurii lor, decât toată razachia grecească. Şi mere creţeşti, rumene, ca nişte obrăjori de copil sănătos; pere galbene, ca untul, de se topeau singure'n gură; poame uscate şi prune opărite, alune şi nuci şi nimica nu lipsea din bielşugul podgoriei, ca să nu'ndestuleze masa şi cămara părinţilor mei.

Nu doar, că eram aproape de podgorii. Satu nostru, Arcanu Meteleului, era, precum este până'n ziua de astăzi, la o depărtare deaproape două poştii bune, dela poalele dealului, spre şesul Bărăganului. Avea el grijă, în privinţ'asta, nea Dumitru Aprod, Cocoşatu, căci era, bietul, era cam gârbov. Şi-apoi aşa-i zicea şi lumea, pe numele mare: Cocoşatu. Avea el grijă, zic, să vie, de cum da în toamnă, cu toate bunătăţile, de la Dealu-Sărăţii. Potrivia el, să'nemerească, de Sântămăria-Mare — ziua mamei — când lua înţelegere cu tata, cam ce trebuia să pregătească pentru mai târziu. Aducea şi câte-un fedeleş de mustuleţ, din struguri timpurii, „de pe poale", ce nu ţin prea mult. Câte-un buriaş de ţuică de prune roşii, văratice, căci vinetele şi grasele se coceau mai sub toamnă. Şi se întorcea nea Dumitru cu căruţele, căci venea şi cu fecioru-său — cu căruţele încărcate doldora cu saci de grâu, dar mai ales de secară, de mei, de porumb. Pe-atunci, în deal, la podgorii, nu se pomenea lumea, să se'ndeletnicească cu lucratu bucatelor. Aba-şi ajungea capul de treburile podgoriei.

Merele şi perele, ca şi gutuile şi nucile, le-aduceau alde nea Ilie Vasile şi Ion Ghiţă, de prin părţile Sibiciului de sus, le-aducea cam după Vinerea Mare, cam pe la Sft. Dumitru. Se'ntorceau şi ei la munte, cu căruţele încărcate de porumbul roşu, ca jăratecul şi sunător ca acioaia, strâns pe rogodele. De multe ori, cărăbăneau în coviltirile lor şi câte-o călugăriţă de pe la schitu lu Barbu, sau de la Răteşti, ce-aduceau mărămi ţesute'n borangic, subţiri, ca pânza de paianjen, să le spargi cu limba. Aduceau şiacuri lucioase de lână, trainice ca fierul, toate lucrate la ele'n mânăstiri.

Cam după Ovidenie, ne pomeneam şi cu buţile de vin ale lui nea Dumitru Aprod, când aducea şi putina cu strugurași muraţi, în must fiert, la care nu umbla mama, decât numai de Sft. Neculai, de-acolea la Crăciun şi-apoi de lăsata secului de postu mare, până se isprăvea.

Nu se afla vin mai bun, mai gustos, mai adulmecător, ca vinul adus de neica Dumitrache Cocoşatu, de pe coasta Nenciuleştilor. Peatunci podgoria Sărăţii nu se molipsise de filoxeră. Butucii de vie se pomeneau acolo, de când lumea şi erau groşi, cât pulpa piciorului.

Pe nea Dumitru l-auziam, că ţinea via „în otaşniţă", de la „hoţul de Ceasrău", care va fi fost boieru, ce-i iobăgia'n partea locului pe bieţii podgoreni.

Când turna tata, vinul prin pahare, făcea spuma ca orbota şi fâşia, ţîşnind în ace de ploaie, iar când îl ridicai la gură, aducea la miros ca pâinea de casă caldă, când o frângi în două.

Uneori podgorenii erau propriţi de tata câte-o săptămână la noi. De veneau pe după Ovidenie, îi apuca şi Sft. Neculai, mai de voe, mai de nevoe, căci îi prindea de multe ori viforul şi nu le era uşor a răzbate calea. Atunci nea Dumitru Aprod, îşi avea loc de cinste printre oaspeţii, cari veneau să prăznuiască de ziua lui tata.

Erau destui oaspeţi, cari, orice s'ar fi întâmplat, se simţiau datori, să vie a petrece la noi de Sfântu Neculai, până'n albu zilei a doua.

In sătucul nostru nu era biserică. Tata se scula cu noaptea'n cap şi după vreme, cu sania sau cu trăsura, în şuba blănită'n piei de lup, pleca să ducă coliva la biserica de la Scutelnici, cale de-un sfert de poştă. De lupi n'avea grijă, cu telegarii lui, fără de asemănare'n tot ţinutu, mânaţi cu dibăcie de finu Vintilă, sau finu Dumitru al Anei, vizitiii noştri. Şi-apoi tata era şi vânător dibaci, cu toate că nu prea se'mpătimia de-atare meşteşug. Tata era un om, pe care nu l-am simţit niciodată, să se fi temut de ceva în viaţă. Poate că şi asta l-a făcut, să cază mai târziu în cursa „prietenilor" şi-a „neamurilor", care folosindu-se de lărgimea lui de suflet, l-au tras pe sfoară, ruinându-l. Când atunci, biata mama îl mustra, arătându-i sărăcia din casă, dânsul răspundea, oftând:

— Credeam, să fie şi ei oameni...

Petrecere'ntinsă, de cu seara, până'n zori, se mai obişnuia pe la noi, cu prilejul lăsatului de sec, de postu mare. Obişnuit atunci, casa naşului e loc de adunare pentru toţi finii lui, nu numai din sat, ci, dacă-i are şi de pe mai departe. Finii vin, aducând plocoane, însoţite de câte-o ploscă de băutură. Naşa'ngrijeşte, să-i fie'ndestulată masa, pentru câţi îi va cinsti trecerea pragului în seara aceea. Dar, nu numai finii, ci şi feciorii, ori ginerii şi-alte neamuri mai depărtate, cu nevestele, sau singuri, de-s vădani, merg în seara zilei aceea, să se „ierte" la cei mai bătrâni ai lor. Seara ceea-i seara iertării, supăraţilor de peste an. Fie oamenii cât de supăraţi, din orişice pricină, în ziua „iertării" au prilejul să se'mpace, să'nchege iarăşi buna înţelegere între dânşii, pe mai departe.

Vine finu, cu nevastă-sa, la naşu'n seara iertării, le sărută mâna, naşei şi naşului, zicând:

— Iartă-mă naşă, iartă-mă naşule...

— Dumnezeu să vă binecuvânteze... Bine-aţi venit la noi şi poftiţi la masă...

Naşu şade'n capu mesei, iar naşa schimbă darurile plocoanelor aduse.

Precum se face'ntre fini şi naşi, iertarea, aşişderea se face între neamuri.

Când, cei veniţi n'au de mers şi la alte iertări, atunci rămân pe loc până'n revărsatu zorilor, ospătând, chefuind şi glumind împrejurul mesei celor de gazdă. La plecare, naşa sau bătrâna casei, împarte oaspeţilor lumânări de ceară, aprinzându-le una dela alta. Dacă nu bate vântul, merg cu ele aprinse pe uliţă, până la ei acasă.

Dar, făcurăm şi noi ca oaia. Tot luându-se după iarbă, se'ndepărtă de cale. Aşa şi noi. Din una'n alta, lungirăm vorba şi uitarăm de undeam plecat.

Cu alte cuvinte, prin părţile noastre, hramul se'nţelege petrecerea zilei numelui cuiva. Prin alte părţi, precum am întâlnit pe la Nămoloasa, Fundeni şi Călieni, în Putna de Jos, hramul îl prăsnueşte biserica satului. Se face masă mare'n ograda bisericii, unde se dă cep la butoaie de vin, balerci, cum se zice pe-acolo, fiind poftiţi şi buni veniţi toţi trecătorii, fără deosebire, pe lângă cei din sat, cari vin ca la masa lor. Cheltuiala mesei şi-a băuturii o ţine, pe lângă „chitropia" bisericii şi câte unii din câţi poartă numele sfântului, hrămuit de biserică.

Un obiceiu, ce depăşeşte tot ceea ce spuserăm noi pân'aci despre hram, se ţine cu sfinţenie'n părţile de sus ale Moldovei, prin Bucovina, Basarabia, las că şi prin unele părţi ale Dobrogei de sus, cum întâlnirăm, bunăoară, la Pecineaga şi Luncaviţa, sate vechi româneşti.

De ziua anumită, tot satul îşi însuşeşte hramul acelei zile. Ca atare, mai deosebit ca'n ajun de Paşti, gospodinele îşi îngrijesc, cu cel puţin o săptămână de zile, îşi îngrijesc casa şi ograda, văruind, scuturând, dregând, spălând, ce-i de spălat, orânduind, ce-i de orânduit. Nici la vestea sosirii vre-unui Inflorit Impărat, nu s'ar pune atâta sârguinţă, atâta stăruinţă şi grije, să se-acopere, şi să şteargă, din vederea ochilor, lipsa şi dâra necurăţeniei. Tot gospodarul, măcar de s'ar împrumuta, dacă n'ar avea ce-şi vinde, ca să-şi facă rostire de gologani, cată să aibă 'n casă, de ziua hramului, pâine din belşug, plăcinte, mâncări, băutură, dulceţi, când nu-i miere, în sfârşit masă'ncărcată, vorba ceea, ca la hram. Acum s'a cam luat obiceiul cozonacilor şi al prăjiturilor, mai ales pe la casele celor mai cu moţ din sat, cutoatecă nu se pot lipsi de plăcintele cu poala'n brâu, nici de pelnicile Maicii-Domnului, ba şi mălaele — şi mai au loc de cinste, cu deosebire la hramurile ce cad în post, când plutesc mâncările'n uleiaşi de „sămânţă" — de cânepă sau bostan — pealocurea nelipsind nici uleiul de nucă, ne'ntrecut nici de cel mai bun untdelemn. Mălaele sau precum le zicem noi, turtoaele, ca să fie'n lege, trebuesc frământate'n ulei de sămânţă şi coapte'n tăvi, unse cu ceară curată de albine.

De cum se luminează de ziuă, masa, pregătită de cu seara, se răsfaţă 'mbelşugată, aşteptând oaspeţii.

Obişnuit, oaspeţii sunt orice trecători, fără deosebire, fir'ar ei de orişice credinţă, de orişice seminţie ar fi. Dar, neamurile şi cunoscuţii celor din satul ce hrămueşte ţin, ca o datorie de cinste, să pornească la drum, gătiţi ca de sărbătoare. Ajungând la satul hrămuit, trag la casa neamurilor, sau a prietenilor, cei mai deaproape, cu toate că la orişice casă ar trage, ar fi tot aşa de buni veniţi. Vin acolea pe băute şi pe mâncate. Nici de vitele de la căruţe, dacă n'au venit pe jos, nici de ele n'au să le poarte grijă. Gospodarul de gazdă le'ngrijeşte, ca pe ale lui. Ba, când n'au loc în şură, dă drumu alor lui, în pomăt, pe undeva, ca să nu sufere de adăpost vitele oaspeţilor veniţi. Oaspeţii, traşi la o casă, pot merge să ospăteze la mai multe case şi-ar putea să se ducă din casă'n casă, tot satul, numai de-ar avea atâta putere, să bea şi să mănânce.

In toată vremea zilei, ca şi noaptea ce urmează, fără să se stingherească dela ospăţ şi petrecere cu ceilalţi, oamenii de gazdă stau de veghe la toate, ca nu care cumva să fie oaspeţii nemulţumiţi, cine ştie de ce.

Noaptea venind, nu se'nchide uşa nimănui, gazda fiind bucuroasă de oaspeţi, măcar cine-ar fugi, de unde ar veni şi cum ar fi, până'n albul zilei următoare.

Ziua, pe toloaca satului, se face joc, — horă, — pe cheltuiala flăcăilor din sat. La joc, sunt bine primiţi fetele şi feciorii, de pe ori-unde-ar fi veniţi, fără nici o'ndatorire din partea lor. Ba, mai sunt şi cinstiţi cu băutură de flăcăii de baştină.

La atari prilejuri, tinerii se văd şi se cunosc cu tinerele, leg firul dragostelor şi-al căsniciilor de mai târziu. Dacă-i vară şi-i frumos afară, jocul se perindează nopticica 'ntreagă. Nu-i supărare din partea nimănui, dacă vre-un flăcău a strâns vreo fată'n braţe, dacă'a dat-o pe lângă un gard, pe lângă un pom, sărutând-o, mai pe faţă, mai pe furiş.

In sfârşit, în ziua şi'n noaptea hramului, satul petrece, de la mic până la mare, într'o nespusă voioşie, cu toţi oaspeţii veniţi, sau întâmplător poposiţi în el. N'are să se plângă nimeni de cheltuială, de stingherealä, sau de alt necaz. La rândul lor, sătenii de-aici, vor merge a se ospăta şi desfăta la hramul celorlalţi, cari şi ei vor mărturisi aceleaşi îndatoriri, faţă de oaspeţi. Totul se cumpăneşte şi se orânduieşte cu dreptate şi voie bună.

Un atare stăruitor legământ de omenie, purces din adânca buna 'nţelegere a oamenilor, nu se poate, să nu-şi aibă izvodul şi izvorul dintr'un adânc trecut al neamului nostru. De pe vremea, când strămoşii noştri trăiau în frăţia obştiilor săteşti, leagănele însăşi ale temeiului vieţii lor.

Poate că numai datorită acestui nesecat isvor, din care ni se'mproşpătează'ntruna sufletul şi vlaga; poate că numai acestui legământ sufletesc, ce-l mai ţine nesleit porul cu duhul strămoşilor, pomeniţi şi trăitori într'o viaţă cinstită, închegată prin cleştele bunei înţelegeri, poate că numai asta face, să mai sclipească licuricii omeniei străvechi, prin întunericul sufletelor sterpe din vremurile de faţă.

I. NEAGU NEGULESCU

VORBE... VORBE... VORBE!

O puritate a limbei nu există, nu poate exista. Puritate mai înseamnă şi paupertate. Introducerea unor elemente venetice, însă, trebuie s'o prezideze tactul, măsura şi o sonoritate aleasă: ceia ce grecii vechi numeau califonie.

Cuvintele nou venite sunt ca oamenii de alt neam: la început ne indispun, dar, cu vremea, îşi pot câştiga dreptul la cetăţenie dacă au fuzionat leal, util şi armonios cu patria.

Omul este ceia ce este iar umbra lui ceia ce pare.

Mai nefericit decât cel care şi-a pierdut-o este omul care îşi îngrijeşte prea mult umbra, o măreşte până se pierde pe el însuşi, rămânând o umbră fără om.

*

Trădător e numai cel recent.

*

Mi-am pierdut, faţă de acest prieten, orice independenţă de gândire, orice posibilitate de replică violentă: l-am împrumutat cu bani. I s'ar părea poate, că abuzez de o situaţie privilegiată. In schimb, el devine tot mai superb.

*

Recunoştinţa sconteazä.

*

Gloriile literare violente mă nelinişte sc. Scrisul lor răsfrânge prea acut sensibilitatea, stilul, sau, numai, snobismul epocei. Imi rezerv plăcerea de-a citi peste câţiva ani pe Marcel Proust, din care nu cunosc nimic.

*

Spiritul de contradicţie e mai mult chestie de educaţie decât de temperament.

*

Limbută şi confuză, imagina literară mi-a apărut în cursul unei lecturi.

Am salutat-o respectuos:

— Stimată Doamnă, vă rog să-mi spuneţi ce doriţi, fiindcă sunt grăbit!

*

Numai cine a fost slugă bună, poate fi bun stăpân.

*

Imi place să lucrez cu oamenii cari îmi pun condiţii. Cei cari, de la început, primesc condiţiile mele, mă nelinişte sc.

*

Şi galeria îşi are snobii ei.

*

Numai prostul e primejdios.

*

Femeia e ca boala: când devine cronică, e mai puţin dureroasă.

*

Literatura trebue gonită din templu cu biciul, ca şi trivialitatea. Poezia n'are nevoie de literatură.

VICTOR EFTIMIU

Mi-i soră colina

Mi-i soră colina, sunt fratele oilor,
Mi-i bună prietenă salcia ploilor.
Când merg, după mine se ţin toate stelele,
Cu cioburi de cer mă stropesc viorelele,
Cu botul răcoarea-mi sărută pleoapele,
Imi dau să beau soare din gura lor, apele.
Ghicesc viitorul în truda furnicelor,
Citesc între vânturi psaltirile spicelor.
In schitul pădurii mă 'nchin veşniciilor,
Aprind lumânările vremelniciilor,
Când ziua se 'nţeapă de coarnele melcilor,
Pierzându-şi verdeaţa din poala pestelcilor.

Din fluer de apă îmi cântă izvoarele,
Spre ţara amurgului plec cu cocoarele.
In eslea căldurii mă 'ntind cu amezile,
Cu seara 'n desagă mă 'ntorc cu cirezile.
Cu sâmburi de rouă sting chinul şi zbuciumul.
M'arunc depe-un munte pe altul cu buciumul.
Insemn ce spun brazii, pândesc ce fac mladele,
Culeg depe buzele stâncei, baladele.
Aud cu tot trupul descântecul ierbilor,
Presar pe visare tăcerile cerbilor.
Dezmierd veveriţa din palma copacilor,
Mă razăm cu cerul pe bâtele bacilor.

Indrept dimineaţa casâncele florilor,
Şterg geamul albastru cu şervetul norilor.
Trezesc cocostârcul de lemn al fântânilor,
Să scoată cu pliscul argintul ţărânilor.
Mă ţin de albine, dau foşnet parângului,
Cu sufletul ronţăi din horbota crângului.
In carele toamnelor vin cu câmpiile,
Joc sârba cu luna deavalma cu viile,
Când dracul din scripcă în tropotul trapului,
Imi umple cu chiot bărdacele capului,
Că-mi vine să dau băutură şi teilor
Şi sprinten sar gardul în ochii femeilor.

Sunt cneazul porumbului şi-al corcoduşilor,
Sunt stareţul crinilor şi-al cărăbuşilor,
Sunt hatmanul frunzelor şi al şopârlelor,
Alesu-m'au staroste broaştele gârlelor.
Mă au de duhovnic bursucii şi vulpele,
De versul meu iepurii-şi gudură pulpele.
Cuvintele mele cu mânjii se 'ngeamănă,
Plugarii şi 'n pieptul meu ară şi samănă.
Imi dau bună ziua lăstunul şi vrabia,
Măreţul luceafăr salută cu sabia.
Dumbrăvile serii îşi flutură fustele,
Când dorm între greeri şi străji mi-s lăcustele.

GEORGE LESNEA

Din volumul „Argint", sub tipar la „Cartea Românească",

Fanatismul

Au trecut patru secole şi tipul, care a încarnat fanatismul, pe acele vremuri, revine în discuţia lumii, ca şi cum procesul său ar fi din nou de actualitate. E vorba de „Savanarole", fixat de Gobineau în opera sa „Rennaissance" şi reluat de Armand Salacrou într'o piesă reprezentată la Paris.

Gobineau ni-l arată ca pe un fanatic strâmt la minte, terorizând Florenţa sub masca unei false modestii.

Câtă vreme a trăit, Laurenţiu Magnificul a ştiut să ţină cumpăna între partizanii lui Savanarole, denumiţi „Bocitorii" şi celelalte partide din Florenţa. Dar după moartea acestuia, Savanarole, care prezise coborârea lui Carol al VIII-lea în Italia, s'a unit cu armatele franceze, a alungat pe Petre Médicis, şi proclamând pe Isus ca rege, a luat puterea exercitând-o în numele lui, şi a pus astfel stăpânire pe Florenţa.

Măgulind massele prin dispreţul pentru carte şi adresându-se instinctelor celor mai josnice, a izbutit să devină dictatorul acestei republice obişnuită cu libertatea.

Apoi, ca să-şi atragă elitele, a făcut apel la spiritul de sacrificiu şi de abnegaţie, care găseşte întotdeauna răsunet în inimile celor nobili şi apoi a lucrat prin metodele cunoscute. Neîndurat cu cei ce nu i se supuneau orbeşte, încurajând delaţiunele şi spionajul, acest om, înzestrat cu un dar deosebit al elocinţii, devine tiranul poporului fanatizat.

Servitorii îşi spioneau stăpânii, copiii erau crescuţi de mici fiind puşi să joace în jurul focurilor aprinse în Piaţa Signoriei, în care se ardeau laolaltă obiecte de artă şi de lux, preţioase manuscrise greceşti ca şi cărţi recente, tablouri de Botticelli, Lorenzo di Credi şi alţii.

Dar copiii au crescut şi se ruşinau acum de actele pe care au fost puşi să le facă, erau acum furioşi pe cei ce i-au învăţat să se poate în viaţă numai prin teroare şi din cauza teroarei. Ei au fost cei dintâi care l-au părăsit, l-au trădat şi au cerut să fie pedepsit.

Republica florentină care, sub Laurenţiu de Medicis, ajunsese să fie mediatoare în certurile din peninsulă, se găseşte acum izolată, fără prieteni, fără aliaţi, fără apărători în afară, iar înlăuntru e foamete, ciumă, războire cu Piza, metodele de guvernare sunt: tortura, omorul, execuţia oamenilor celor mai de seamă — Florenţa nu mai putea suporta jugul: Archiepiscopul, Franciscanii, Augustinii şi Republicanii dimpreună cu partizanii Medicişilor, nu-şi mai ascundeau nemulţumirea şi cerură Papei Alexandru al VI-lea excomunicarea lui Savonarole şi scăparea Florenţei de sub tirania „Bocitorilor".

Papa ceru guvernului din Florenţa să interzică predica lui Savanarole şi să-l predea la Roma.

Signoria comunică ordinul papal lui Savanarole, rugându-l să meargă la Roma de bună voie. El nu voi nici să audă. Dar văzând că partizanii săi încep a şovăi, a făcut un „decreţ lege" cum se numeşte azi, prin care se pretindea vârsta de 25 de ani pentru a face parte din Marele Consiliu. Spera să fie susţinut energic de tineretul fanatizat de el.

Dar de aci începe tragedia lui: Tinerii aleşi în consiliu au trecut, imediat, de partea celorlalţi. S'a întâmplat atunci unul din acele fapte mici, care răstoarnă stările de lucruri ce par mai solide şi mai bine întemeiate.

Un călugăr franciscan i-a cerut lui Savanarole să facă o minune ca să dovedească misiunea încredinată lui de Isus. Un discipol fervent al lui Savanarole se oferi să treacă prin foc pentru profetul său. Oraşul clocoţea la răspândirea acestei ştiri. Dar fierberea fu şi mai mare când se află că, însuşi Savanarole va trece prin flacără.

Savanarole prins în cursa pe care el însuşi şi-o întinsese, se prezintă în ziua de 7 April, 1498, în faţa Palatului Signorei ca să treacă prin foc.

Mulţimea se îngrămădise urcând până pe acoperişurile din împrejurimi. Cele două ordine rivale sosiră în cortegii: Dominicanii cântând cântece religioase, Franciscanii în tăcere. După o lungă dispută între cele două tabere, începu să cadă o ploaie, care făcu imposibilă proba trecerii prin foc.

Toată lumea a fost decepţionată, Dominicanii, mai ales, care erau siguri de izbânda lui Savanarole. Mulţimea însă a huiduit pe Savanarole, când s'a întors la mânăstire sub escortă de soldaţi bine înarmaţi. Guvernul apoi, plictisit de veşnicile turburări cauzate de el, l-a isgonit. Savanarole nu pleacă, ci continuă să predice în biserica San Marco.

In ziua de Florii seara, mulţimea care de atâtea ori l-a aclamat, năvăleşte în mânăstirea Dominicanilor, îi dă foc, sfarmă porţile şi pune mâna pe „profetul cu cap de ţap".

Se vede şi azi în mânăstire locul unde Savanarole a fost prins. A fost apoi judecat cum judecase şi el pe adversarii săi, a fost torturat cu torturele care-şi torturase şi el victimile, apoi a fost condamnat dimpreună cu alţi doi Dominicani, ce-i erau devotaţi, fiind întâi spânzuraţi şi apoi cadavrele lor arse.

Istoria se repetă... Vai de fanaticii care înebunesc mulţimile şi le duc prin prestigiul lor trecător pe căi greşite, în besnă, în loc să-i călăuzească spre lumină. „Le Terre est ronde" e intitulată piesa lui Armand Salacrou care are pe Savanarole ca erou — fanatismul revine în multe epoci sub diferite forme, dar se sfârşeşte, mai târziu sau mai de vreme, în acelaş fel.

IZABELA SADOVEANU

Fragment din Adormire de Pictorul Bâşcu
Capela Gigurtu (Predeal)

VIAȚA TRAGICA A LUI NIKOLAUS LENAU

de MIHAIL PRICOPIE

La 1 Octombrie se arătă foarte îngrijorat despre viitor și socoti s'o rupă definitiv cu Maria, dar în clipa următoare se pomeni vorbind despre imensa fericire de a fi întâlnit o fată de seama ei. Și în zilele următoare fu tot așa de schimbător. Ba socotea să rămâie la Stutgart, ba și gândea să se stabilească la Isch, ba în altă localitate retrasă. Sophiei îi scrie că viitorul îi apare plin de taină. La 4 Octombrie, scrie că se simte bine, măcar că nu poate dormi, că n'are poftă de mâncare, că-i curg lacrimi fără să vrea, și că-i tremură toate încheieturile. „In starea mea actuală, de-abea de mai cuget la căsătorie". „Sunt un nenorocit candidat la căsătorie!" La 6 ale aceleiași luni, simte o melancolică fericire de a se ști în apropiate raporturi cu moartea. „Sunt obosit, parcă aș avea nevoie de un somn de sute de ani, dragă Sophie! M'aș gândi la o retragere, dar mă reține o cavalerească rușine. Cine mă cunoaște spune că o căsătorie în starea în care mă aflu ar fi o adevărată nebunie". Intr'o scrisoare din 7 Octombrie, se plânge că Maria nu-i răspunde prea repede. „Mi s'au întunecat gândurile despre căsătorie". In ziua următoare, prietenul Porbeck, îi socotește poetului că numai în ultimile două luni a petrecut 644 ceasuri în diligență. Deci, boala s'ar datora acestei extraordinare oboseli. Scrisoarea care raportează aceasta, conține și poezia **„Blick in den Strom"**.

La 11 Octombrie, se plânge de slăbiciune, de nopți albe și de fierbințeli, iar a doua zi, o scrisoare primită de la Viena îl tulbură și mai adânc. El răspunde în ziua următoare: „Slavă lui Dumnezeu, sunt iarăși sănătos! Astă noapte n'am mai avut temperatură! De ieri și până azi mi-au crescut puterile. In scurtă vreme voiu fi renăscut". Poetul își dorește liniștea sufletească pentru care lucru se va stabili la Mödling, pentru a fi mai aproape de Sophia. Căsătoria este pusă pe planul al doilea, cu toate că Maria îi dă vești frumoase în ceia ce privește situația ei materială.

In noaptea aceleiași zile, 12-13 Octombrie, între orele 9½-3 despre ziuă, Lenau avu întâiul și cel mai puternic atac de furie. El se lovi cu pumnii în cap, se blestemă pe sine însuși și arătă intenția de a se sinucide. Cocoloși multe dintre hârtiile sale și le aruncă în lighean. In ziua următoare, fu trist, fiindcă își închipuia că arsese manuscrisul care conținea pe „Don Juan". Fusese însă salvat de către Emilia Reinbeck. Se plânge Sophiei că puterile îi vin prea încet, iar el este nerăbdător ca să se însoare cu Maria care va aduce drept zestre 20.000 galbeni.

In ziua următoare atacului, doctorul știu adevărul asupra sănătății lui Lenau. Poetul fu pus sub o supraveghere serioasă și se hotărî mutarea camerei lui de la etaj la parter.

In seara zilei de 13, Lenau păru foarte liniștit. „Trebue să fie o regiune nervoasă care nu se poate zdruncina nici într'un chip!" vorbi el; „dar la mine s'a zdruncinat totul prin mizeriile vieții, chiar și acest fundament nervos!"

In ziua următoare, Lenau se rugă foarte mult, apoi spuse sincer Emiliei Reinbeck despre boala sa că i-a adus mai multă claritate de spirit, iar Sophiei îi scrie că în etape scurte va veni la Ischl. Scrisoarea o semnează: „Al D-tale Niembsch somnorosul".

La 15 Octombrie scrie din nou Sophiei că se va duce la Viena pentru ca să lucreze acolo pentru Maria, Sophia și pentru Theresa lui. Seara se auzi un zgomot infernal în camera de la etaj. Pe la două noaptea veni în dormitorul lui Reinbeck și-i ceru socoteală că de ce l-a reclamat la poliția criminală? Apoi întreabă liniștit: „Ce s'a întâmplat cu mine?"

— Nimic! Ai visat ceva urât! îl liniștiră soții.

— Un vis?... Vis!... Dar dacă ar fi nebunia... O! Atuncea lucrurile stau mult mai prost!

Lenau se duse la culcare, dar nu putu dormi Dimineața scrise Sophiei: „Azi dimineață la ceasul 8 s'a întâmplat o mare minune! Toate doctoriile lui Schelling nu mi-au ajutat la nimic!... Atunci mi-am luat vioara, am cântat și am jucat până am căzut pe podea! Ai să citești asta prin gazete! M'am înfierbântat... și... Minune: Sunt sănătos! Când Schelling a venit, i-am tras un vals!... Schelling a rămas cu deosebire uimit!"

„Dacă ar fi nebunie!" Nebunie era. Firul rațiunii îi fusese smuls pentru totdeauna sufletului. Un defect mic se strecurase în organismul lui și urmarea a fost că un om fuse scos afară din societate.

„Schelling a fost cu deosebire uimit", a scris Lenau. Da, fiindcă știa ce înseamnă acest fenomen.

Dejună liniștit în dimineața din ziua de 16 Octombrie. Spuse doar că ar trebui să cânte mai mult cu vioara. Și cântă într'adevăr foarte frumos, apoi începu să și joace. Venind doctorul Schelling, Lenau repetă înintea lui toată scena și lăudă miraculoasa ei putere de vindecare. Mai mult încă, el voi să scrie un articol pentru „Allgemeine Zeitung". Ai casei îl lăsară scriind, dar bolnavul dispăru fără urmă. Pfizer porni în căutarea lui, îl găsi pe o stradă centrală și-i dete bună ziua ca din întâmplare. Apoi merseră împreună. In fața palatului regal bolnavul se simți obosit și voi să-și întindă haina jos, pentru ca să se odihnească. Pfizer îl târî mai departe. Pe drum întâlniră pe baronul Raischah.

— „Vioara m'a făcut sănătos, baroane!", îi spuse Lenau, între altele.

Cu multă greutate îl urcară în trăsura doctorului Köstlin, dar nu-l putură ține ușor. Huruitul roatelor îi făcea rău. In cele din urmă, îl aduseră acasă. In salon, se sui cu cismele pe sofa și, apucându-și capul în mâini, și-l legănă încet. Apoi se desbrăcă până la cămașă și se duse în camera dela etaj, unde cântă și jucă iarăși.

— „Vor fi minuni!" strigă el. Sunt sănătos! Imi lipsea muzica! Sunetele au căzut peste mine ca o rouă și m'au răcorit!..."

Apoi, se culcă și păru că doarme, dar încercă să se sinucidă. Ziua de 17 Octombrie o petrecu liniștit, iar seara recită multe poezii și arse multe scrisori. Pe cele dela Sophia, le scăpă Emilia Reinbeck. Vorbi despre Sophia, când criticând-o că n'are cultură franceză, când lăudând simțirea ei aleasă. Apoi îi dete în gând să plece la drum și nu-l putură ține decât cu mare greutate.

POETUL IȘI CHIAMA MOARTEA

La 18 Octombrie, doctorii luară măsuri ca să limiteze răul. Doctorul Zeller, conducătorul casei de nebuni din Winnenthal, trimise un infermier priceput. Bolnavul a fost mutat la parter, dar nu voia să stea aici. Mai cercetă hârtiile și rupse multe din ele, apoi spuse că la ora 7 va muri. De aceea se 'ntinse pe sofa și așteptă liniștit. cu mâinile încrucișate pe piept, negreșit, după ce-și luă rămas bun dela toată lumea. Iși aduse aminte de Sophia și spuse că este „norocul și minunea lui".

— „Moartea este așa de ușoară și mă simt așa de bine!"

Tăcu o clipă.

— „Voi fi uitat! De-abea dacă două poezii lirice de-ale mele vor fi fiind bune! Acum știu ce-am greșit! Am fost nenorocit în alegerea materiei!... Nu!... Nu mai rămân!... Viața mea ar fi o nebunie!... Ce-am făcut eu?... Doar două poesii frumoase!"

Și pentru că moartea nu veni la vremea hotărâtă. ceru să i se dea otravă. I se spuse că supa care i se aduce ar conține acid prusic. De aceea, Lenau o sorbi cu multă lăcomie. Mai târziu strigă pe Emilia care veni speriată. Pernele erau pline de sânge. Fiindcă nu-i daseră otrava, încercase să se spânzure cu cravata.

In ziua următoare, doctorii îi luară iarăși sânge. Bolnavul se bucură văzând cum țișnește șuvița roșie.

— „Parc'ar fi un izvoraș din Alpi!"

De două ori, spuse fericit:

— „Azi îmi vine mireasa!"

Intr'adevăr, seara sosi în Frankfurt Maria și mama ei. Fiind la Heidelberg, ele citiră în gazetă această veste îngrozitoare:

„Lenau a 'nebunit!"

In zorii zilei de 20 Octombrie, Lenau se sculă de timpuriu și spunând că i-a venit mireasa, ceru oglinda lângă pat și începu să-și rânduiască părul, măcar că nu știa nimeni despre sosirea ei. Pe nenorocita logodnică n'o lăsară doctorii să se apropie de camera lui Lenau. Pe la orele patru dimineața se deslănțui furtuna îngrozitoare. De sute de ori bolnlavul strigă puternic:

— „Auf!... Auf!... Lenau!... Lenau!"

Inspăimâântător și departe răsunau răgetele lui. Peste un ceas, furia reîncepu, apoi se liniști treptat. La ora 7, Lenau rugă pe gardienii ce-l supravegheau, ca să-l lase singur, de oarece vrea să doarmă, iar pe paznic, îl trimise să îi aducă un pahar cu apă. Profită de această împrejurare și sări pe geam în stradă.

Alergă cu toată puterea, strigând:

— „Răscoală!... Libertate!... Ajutor!... Foc!..."

A fost o scenă îngrozitoare. Adus cu forța, fu culcat în pat. Pe Emilia o numi otrăvitoare, iar lui Reinbeck îi sări de gât, mai-mai să-l sugrume.

— „Șvabii ticăloși trebuiesc distruși!"

Urletele reîncepură.

— „Lăsați-mă să mă duc la răsboi! Ungaria este pierdută!"

Dimineața, îl duse Pfizer și gardienii la ospiciul din Winnenthal. Acolo veni și Maria. Ea aduse însemnările cele mai intime ale poetului. destinate să nu fie citite de altcineva decât de Maria. Doctorii sperau să găsească acolo mijlocul de a reaprinde scânteia rațiunii. Dar nu găsiră nimic.

Zeller mai dădu unele speranțe. Pe la sfârșitul lui Octombrie veni Schurz și zăbovi mult la Winnenthal. El constată că Lenau avea uneori momente foarte lucide. Și Kerner, și alți prieteni veniră. In seara zilei de 29 Noembrie, în fața lui Kerner și a lui Zeller, Lenau scoase și dete lui Schurz poesia *„Nicht Eitel"*, care trata lucruri simțite după începerea boalei, poesie pe care o scrisese atunci.

— „Să nu o pui la Don Juan, ci la Postume (Nachlass)" specifică poetul.

In August 1846, muri Emilia Reinbeck, iar la începutul anului 1848, soțul ei. In Martie 1847, Zeller spuse lui Schurz că nu mai este nici o speranță de revenire. Doar o schimbare de aer dacă ar mai putea aduce o îmbunătățire. Așa se hotărî ca bolnavul să fie mutat la ospiciul din Döbling, lângă Viena. Greaua călătorie fu făcută, iar la 15 Mai bolnavul era la noul său domiciliu.

Joi, 21 August 1850, Schurz primi vești rele dela Döbling. El se duse imediat peste dealuri, de-adreptul. Bolnavul respira cu greutate. Din când în când deschidea câte un ochiu. Pe la 9½ seara, Lenau avea temperatură ridicată.

MOARTEA POETULUI

Câteva minute înainte de ora 6 dimineața, pieptul bolnavului se zbuciumă într'o respirație repede și adâncă, și-și legănă capul pe pernă, la dreapta și la stânga.

La 22 August orele 6 dimineața, a murit Nikolaus Lenau.

Era o zi luminoasă, cu un cer strălucitor de curat. Cadavrul fu depus în biserica din Weidling, apoi înmormântat în cimitirul și în locul unde spusese odinioară Theresei că ar sta liniștit.

Peste mormântul lui. s'a ridicat un monument de granit care conține relieful poetului și acest nume atât de simplu și de sugestiv:

L E N A U

OPERA LUI LENAU

Opera lui Lenau nu este vastă: o încercare dramatică, „Helena" o poesie dramatică, „Don Juan", un ciclu de romanțe: „Klara Hebert" și câteva pere epice, *Faust, Savonarola* și *Albigenser* și altele de mai puțină importanță. Temeiul operei lui sunt însă *Poesiile* cari, reprezentând simțirea cea mai intimă a sufletului lui Lenau, sunt opera ce trebuește analizată atunci când este vorba de stabilit ideile și valoarea realizată prin ele de către poet.

De aceea, ne vom mulțumi să cercetăm această din urmă operă.

Poesia lui N. Lenau oglindește foarte fidel viața sbuciumată a poetului. Aspirațiunile lui către culmile vieții pe care le râvnea cu atât mai mult. cu cât mediul social îi stăvilea avântul, descurajările momentane, momentele de adâncă tristeță și de neîncredere în sine, șovăielile și toată simțirea lui de fiece clipă, totul se oglindește în poezia lui ca un peisagiu în suprafața unei ape limpezi.

Urmașul unei familii nobile, ale cărei origini se pierdeau în noaptea evului mediu, prin urmare nobil prin fondul său sufletesc și delicatețea simțirei sale, înobilat prin cultura sa cu totul excepțională și prin cugetările lui adânci și curat creștine, Lenau a simțit de timpuriu că viața nu-i poate da nimic din ceea ce i-ar fi dorit sufletul, și a căutat să fie un retras al drumurilor obișnuite.

Doritor de viața pe care și-o întrevedea doar în visele sale de poet. ros de viața asprelor realități ale vremei, veșnic în căutarea unei prietenii ideale și veșnic fugind de mediul social care nu-l înțelegea, iubind cu tot farmecul și sinceritatea geniului său, dar înșelat adesea în mod cumplit de ordinar și în această simțire, clocotind sub dorul vieții și dorindu-și moartea în acelaș timp, Lenau a avut totuși, uriașa putere să tindă și să se apropie treptat-treptat de perfecțiunea și satisfacțiile pe care le găsea în gândul său întors către Dumnezeire.

In acest gând înalt, poesia lui care evoluiază între noțiuni foarte opuse, își găsește nu numai o admirabilă unitate, ci și un colorit de perfect optimism al vieții, iar influența ei este binefăcătoare în direcțiunile în care s'a exercitat.

Concepția sub care privește Lenau largul vieței, este foarte variată. Se poate însă reduce la două puncte de vedere:

1. Mediul, natural și social.
2. Viața, și problemele în legătură cu ea: Iubirea, Moartea, Dumnezeu.

SENSIBILITATEA LUI LENAU

Simțirea poetului este extrem de delicată pentru mediul social. Ea coboară până la cele mai adânci trepte ale vieții și ia parte la dureroasa înmormântare a unei cerșetoare pe care patru cioclii o duc s'o arunce într'o groapă cu aceeași grabă cu care ar arunca un gunoi într'o râpă.

De o nespusă gingășie este plin sufletul acelui surugiu, care, trecând pe lângă locul unde este îngropat un tovarăș, s'abate din drum și cu ochii uumezi de melancolie și de părere de rău, cântă din corn cântarea care plăcea odată mortului.

Dacă acest simțământ sincer urmărește pe poet în toate peregrinările lui în largul lumei, cele falș exteriorizate îi umplu sufletul de puternică revoltă. *„Unei Dame în doliu"*, ale cărei purtări nu sunt în acord cu haina ce și-a pus, îi strigă:

Jos doliul care-ți este-o firmă
Ce-arată poftă veșnic trează!
O cârciumă nici când n'afirmă
Durere care 'nobilează!

Nici odată mai mult ca astăzi, nu s'ar putea mai bine apostrofa cele mai multe îndoliate de acest fel.

Nu numai stările sociale, ci toată imensa varietate a celor naturale se transpune în sufletul poetului, trezind acolo simțiri care se 'ntăresc prin repetare și se asociază așa de puternic, încât omul ajunge să transpună în largurile naturei propriile sale stări sufletești. Acest lucru este cu deosebire evident în *Peisagiu Olandez*. Pământul extrem de îmbelșugat al Olandei a creat numai ființe care n'au nici un zor să-și caute o hrană ușor găsită, ființe care sunt veșnic adormite:

Corbi cu-aripele'ncleștate;
Colo sus peste-o colină,
Mori de vânt stau înghețate!
Ah! ce locuri de hodină!

Tristețea naturei se topește 'n sufletul omenesc și-l învăluie în haina ei melancolică. Durerile mai adânci ale firii, „furișate ierni haine", ofilesc speranțele omului și-l alungă cu mult dincolo de granițele fermecătoarei primăveri. Furtunile nu trebuiesc să îngrozească pe nimeni, deoarece norii trec întocmai ca și gândurile negre ale omului, iar dacă mai străbat cerul și fulgere, acestea sunt „vinele de mânie" care dau pământului o trecătoare groază: ploaia naturei, după care iese și mai cu bucurie soarele, ploaia ochilor, aceia care așează mai temeinic fundament seninului vieții.

Moartea naturei de primăvară sub tunetele și căldurile verei, întristează profund pe poet, iar distrugerea firei în târziul toamnei îl îndrumează către convingerea că nimic nu este stabil în această viață unde moartea înfundă cele mai frumoase drumuri ale vieței.

Frunze cad mereu mai des.
Vor cărarea să mi-o strice,
Iară gândul îmi dă ghes
Ca să stau, să mor aice.

Natura este și un prilej de speranțe frumoase pentru viitor, mai ales primăvara, a cărei clocotitoare sevă trezește cântecul iubirei.

Paralelismul fizico-sufletesc nu are o perfectă corespondență. Primăvara nu trezește numai vise trandafirii. Uneori, cântecele ei cele mai voioase nasc o nelămurită melancolie a sufletului. Alte ori, natura este cu totul indiferentă față de suferința omului. Nu ea este aceea care ne influențează și trezește anumite stări sufletești în noi, ci noi exteriorizăm simțiri de-ale noastre, deci stările noastre proprii le atribuim naturei.

Profund îndrăgostit de natura pe care o găsește demnă de admirat în toată întinderea ei în spațiu și timp. Lenau este un genial pictor care în trăsături puține prinde însuși fundamentul unui peisagiu, ca în *„Mondnacht"*, *„Posthorn"*, *„Der Postilon"*, etc. Splendide icoane sunt prinse din avana goană a diligenței.

Codru negru, câmp cu flori,
Vine și dispare;
Trec în urmă, un fior,
Satele'n visare.

Atâta de mare este dragostea lui Lenau pentru natură, așa de puternică este afinitatea sufletească dintre el și mediul natural, încât atunci când iubita-i înșeală iubirea într'un mod omenesc de ordinar, poetul se adresează naturei și-i cere să-l răzbune:

Trântește-mi-i un tunet
Și'n fulgere-o frământă!

LENAU IN FAȚA VIEȚII

Viața nu o concepe Lenau ca o simplă înșiruire de zile ce trebuiesc trăite, mai mult, ori mai puțin fericit. Viața de burghez fericit care-și dorește o cât mai îndelungată folosință a bunurilor sale, nu poate fi pe placul unui om a căruia inteligență are bogate rezerve. Nu lungimea și mulțumirea vieței și-o dorește, ci explosiile de putere și de lumină de pe cele mai înalte culmi ale societăței.

„De-aș putea trăi o viață
Caldă, iute, nelegată, —
Fulgerare-adânc măreață
Care stânca sfarmă'ndată!"

Viața nu constă nici în intensitatea sensațiilor:

„Nu trăia furtună multă. —
Vezi frumoasa primăvară,
Cântecele ei ascultă!.."

Concepția celor *„Trei Țigani"*, are un înțeles adânc pentru cine vrea să trăiască în deplină armonie cu fericirea. Lași la o parte tot ce aparține humei și dai frâu liber pornirilor care au darul să te facă săți uiți de suferință.

„In trei feluri mi-arătară
Cum să treci a vieței ceață:
Cânți, visezi, fumezi țigară,
„Și'n trei chipuri sfrunți o viață".

Trecutul, este totdeauna un chinuitor al sufletului. Amintirea durerilor alungă pacea presentului și silește pe om să se afunde în chinuitoarea noapte a cugetărei, atunci când sufletul nu se poate hotărî între trecut și viitor.

Viața poetului. a fost plină de dureri:

„Anii toți mi-au dăruit
Frunze și speranțe vale!"

Acest lucru a făcut pe Lenau să se creadă predestinat suferinței:

„In tine doarme'ntristător
O zdruncinată suferință."

Mai chinuitor de cât ori ce suferință, însă este îndoiala, aceia care silește pe om să abdice de la siguranța zilei de azi.

Insăși chiar natura îl face pe om nefericit, fiindcă elementele ei puternice ascund cel mai profund temei al vieței și fac pe om să nu poată vedea că

„Al veșniciilor izvor
Sclipește'n cânt strălucitor
Purtând spre cer eterne unde!"

Acest isvor este singurul care ar putea astâmpăra toată vana obosire a vieței.

„Speranța" nu merită nici un fel de atenție, fiindcă este o veșnică înșelătcare. Ea face pe unii să aspire zădarnic la tron, ridică la cârma lumei pe cine nici nu s'a așteptat vr'odată, dar îl doboară pentru ca să piară într'un ostrov pustiu. Speranța este forța cea mai capricioasă din complexul forțelor naturei. De aceia:

„Vorba ta-i doar numai vânt!
Eu, speranță, nu-ți cred ție
De cât dacă'ntr'un mormânt
Spui că-mi dai o veșnicie!"

Singura dorință a poietului este să se stingă treptat

„Ca o candelă ce moare
Toată forța consumând,
Fața, veșnicei fecioare,
Ca s'o vadă luminând."

Pentru liniștirea sufletului său, poietul se adresează în primul rând „Letei". dar își găsește mângâiere și în vrajea trecutului, precum și un refugiu minunat în singurătatea desăvârșită a naturei. Melancolia cu vraja ei dulce este o mare alinătoare a dorului omenesc, dar cel mai înalt sprijin al omului chinuit de dureri este numai plânsul: perdeaua de lacrimi, împiedică să vezi dreri încă și mai grele!...

Astfel Lenau se ridică sufletește de-asupra tuturor elementelor cari tulbură viața și privește cu senină încredere viitorul:

„Roze nu-s? Cresc alte roze!..
Tot în vânt călduț de-Aprile
Cântăreții nopței roze
Au să-ți cânte iar. copile!..."

CANTAREȚUL IUBIRII

Iubirea a fost isvor dătător de viață poetului, a fost luceafărul ale cărui raze i-au încălzit sufletul prin mlaștinele natale dintre Tisa și Bodrog, prin împrejurimile Wienei, în Germania, ori în America. Iubirea a fost zeița care i-a legănat copilăria și care i-a 'nchis rațiunea sub ceața nebuniei.

Cele mai frumoase poiesii sunt acelea care au țâșnit din adâncul acestui sentiment.

Acela care nu știe ce este iubirea, să n'o cânte. Să fugă departe de ea și acela care nu poate iubi. Simțământul acesta cu deosebire puternic nu poate fi înțeles de către oameni. Numai „cântărețul cu neagră pană", în inima căruia clocotește iubirea în lungul nopților de vară, numai el în toată firea poate să înțeleagă divina dragoste a poetului. Incolo nimeni, nici chiar aleasa inimei lui.

Această îndoială este un nesfârșit prilej de zbuciumări.

Iubirea trădată deșteaptă'n sufletul poetului o legitimă dorință de răzbunare. El se adresează somnului:

„Leagăn'o dulce, dar în brațe
Dă-i pe fratele tău din noaptea
vieții!"

Pentru că toate frumoasele promisiuni ale iubitei sunt uitate

„Cum uită pomul de la drum
De frunzele-i pierdute,
Așa își uită ea acum
Ce-a scris în vremi trecute, —"

de aceia poetul simte că uitarea este o condiție imanentă iubirii și se mângâie cu gândul *(Welke Rose)* că și el va uita până și de către cine a fost iubit!

Dar și aici Lenau se ridică deasupra necazurilor ce i le prilejuiește iubirea trădată, căci pentru durerile suferite el nu-și dă burgheza satisfacție de a arunca în vâlvătaia mistuitoare a flăcărilor scrisorile pline de promisiuni, ci și le păstrează:

„Păstrez spre dulcele meu chin
Norocul de-altă dată,
Ca poate'n ceasuri de venin,
Le-oi mai citi odată!.."

GANDUL MORȚII IN OPERA LUI LENAU

Considerând viața ca un accident al eternității, iar durerile și preocupările ei ca pe niște piedici mai mult sau mai puțin dureroase ce trebuiesc trecute, nu este de mirare că Lenau gândește la moarte cu deplină seninătate, măcar că moartea apare ca o constantă preocupare a poetului. Dar nici cugetarea aceasta asupra fenomenului care tulbură sufletul tuturor oamenilor nu-i scoboară opera în noroiul infectat al pesimismului.

Gândul morței îl preocupă chiar și'n singurătatea fermecătoare a unei nopți de vară, luminate în potopul de vrajă al lunei pline. Atunci când păsările dorm în frunzișuri, când râul își clipocește cu o divină noutate aceiași străveche poveste, când cornul surugiului umple zarea pe care o străbate ca fulgerul, atunci poetul constată că totul ajunge la inevitabilul sfârșit-:

„Amintește-ți. tu, morminte.
Căci îți sunt dator!
Ți-oi plăti. de-om fi'mpreună
Când va fi să mor!"

La moarte, de altfel, se gândește cu sufletul împăcat, fiindcă prin ea

„La dor, aleanuri vei afla,
La rană, vindecare!"

Moartea și cu elementele ei înrudite, ceața și noaptea, sunt cele mai credincioase prietene ale soartei terestre. In însăși momentul sfârșitului unei vieți, natura cea bună a dăruit omului perdeaua de lacrămi sub adăpostul căreia nu se vede zbuciumul cel cumplit al sufletului care se eliberează de robia humei.

Totuși, Leanu deplânge moartea unui tânăr căzut în glorioasă luptă pentru patrie.

Moartea nu-l întristează de cât pentru că ea îi aduce aminte despre unii morți cari i-au fost foarte dragi. Inspăimântătoare, moartea nu-i apare de cât atunci când își dă mâna cu amorul.

Viața este o goană aprigă pe un câmp vast. Este o'ntrecere în care puterile ne scad treptat. Nu este prea greu să vedem că oamenii sunt ca niște ulcioare care se sparg lângă isvorul veșniciei.

„Vărsându-și vinul peste câmpul larg!" cum spune poetul în ultima poesie a vieței sale, poesie pe care o va fi scris într'unul din momentele de luciditate ale nebuniei.

Lenau.

[illegible]

Fac-simil al unei poezii de Lenau

Vezi „Adevrul Literar", No. 943.

Realitatea este că numai cu Bandajele herniare elastice BARRERE și PNEUMOR cu pelotă aer se menține hernia bine, se poartă ușor și sunt recomandabile de toți domnii medici.
Singurii depozitari în România:

COMPTUARUL GENERAL DE OPTICĂ ȘI CHIRURGIE
Calea Victoriei No 90 București
CEREȚI CATALOGUL CARE SE TRIMITE GRATIS

Bucătăria în literatura românească

de M. SEVASTOS

INCEPUTURILE...

Cetind poemele homerice, cu întâmplările din fața Troii și din Itaca — unde Ulise prânzește la un păstor — vedem pe eroi cum înghit carne friptă în cort sau în colibe și cum aruncă oasele goale cânilor care stau în prag. Intr'un loc Homer spune de câni: „oaspeții meselor noastre". Parcă avem înainte un tablou modern din satele noastre.

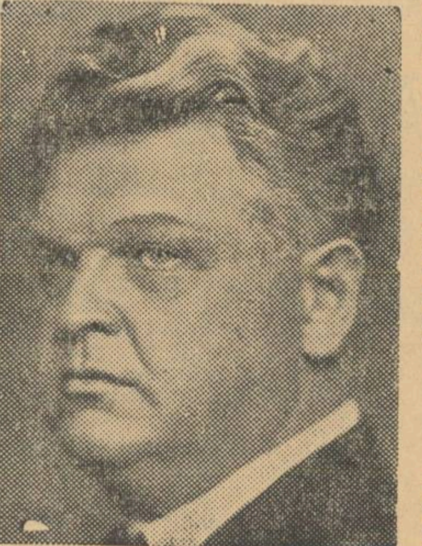
Mâncărurile din cereale, legume, ouă, lapte și brânzeturi pe mesele sărace... Carne fiartă sau mai ales friptă în casele chiaburilor... Aceiași situație la Troia și aici...

Cât privește boerii din trecutul țărilor românești, ei mâncau — la începuturi — aceleași feluri cași țăranii, numai în mai mare cantitate.

Bucătăria evoluiază cu greu, și mai ales la un popor care nu și-a schimbat cu mult condițiile economice de viață.

In veacul XV vânatul de păr și de pană era din belșug în Moldova.

Prepelița pe masa Domnului era în mare cinste. Prepelițele erau învelite în frunze de tei și apoi în slănină afumată. Le frigeau în țiglă

M. SADOVEANU

la jăratic de fag. Un rob aducea colaci proaspeți și claponul în cratița lui. (M. Sadoveanu: „Frații Jderi").

Peste un veac mâncarea rămăsese aceiași:

Gâștele erau scărmănate — de pârâiau penele și sburau după vânt, ca fluturii. Un țigan injgheba trei țăpuși și trei crăcani și — cât ai fuma o lulea, mai mult nu trecea — și gâștele prindeau a sfîrîi deasupra jăratecului... Oamenii scoteau pite de secară din desagi și le împărțeau; apoi toți se dădeau pe lângă carnea rumenă.

Iar altădată: Pe foc prindea a sfîrîi o friptură de purcel zbârlit, să-ți lingi buzele. Apoi friptura aceia o tăvăleau prin mujdeiu și mâncară cu atâta poftă — de li se muiau fălcile de pe la încheeturi. (M. Sadoveanu: „Șoimii)".

O femee venea c'o strachină mare, plină, cu obrazul pierdut în aburi calzi. Punea strachina drept în mijlocul mesei și de subsuoară dădea drumul alături la două linguri de paltin... Oamenii începeau a vorbi cu lăcomie, pe când lelea Anica dădea fuga la scrob și la friptură care sfârîiau pe foc subt șopron... Brațele albe ale nevestei, cu mânecile largi ale cămășii suflecate, așezau între mușterii, și plăcinta rumenă de ouă, și găina cu coajă aurie, și încă o pită de secară frântă acolo, în fața oaspeților, de degetele ei moi (M. Sadoveanu: „Vremuri de bejenie").

Spre dosebire de alți Domni, mesele lui Tomșa nu durau mult. Domnul nou nu era nici mare mâncăcios, nici bețiv. Se mulțumea c'o plachie de păsat și c'o bucată de berbec fript, și bea vin o singură cupă...

...Orheianu însă trăgea mai întâiu către sine un taler mare, în care se afla întins un crap de trei ocă. Il ținea între palmele întinse, parcă l'ar fi umbrit, și-l gusta poftitor cu ochii. Incetinel, după aceia începea să-l spintece cu cuțitul pe la spinare, ca s'aleagă carnea bună, rumenită în untdelemn, de țesătura de oase (M. Sadoveanu: „Neamul Șoimăreștilor").

In Moldova, pe vremea aceia, nu se introdusese încă moda mâncărurilor alese. Cel mai mare oaspăț avea numai câteva feluri de bucate. După borșul polonez, veneau mâncări grecești fierte cu verdețuri, care pluteau în unt; apoi pilaful turcesc și însfârșit fripturile cosmopolite. Pânza mesei și șervetele erau de filaliu, țesute în casă. Tipsiile pe care aduceau bucatele, talgerele și paharele erau de argint. Pe lângă perete stau așezate în rând mai multe ulcioare pântecoase, pline de vin de Odobești și de Cotnar, și la spatele fieștecăruia boer dvorea (servea) câte o slugă care dregea (turna vin). Toate aceste slugi erau înarmate. Iar în curte, pe lângă doi junci și patru berbeci fripți, erau trei poloboace, desfundate, pline de vin. (Costache Negruzzi: „Alexandru Lăpușneanu").

UN OASPAȚ LA CURTEA LUI VASILE LUPU

Paul din Alep care a călătorit prin Principate în 1653, însoțind pe Patriarhul Macarie, a descris un ospăț dat de Vasile Lupu la Curtea Domnească: Pe masă erau talere, linguri și furculițe (!) de argint și de aur. Patriarhul mue o fărâmă

COSTACHE NEGRUZZI

pîne în mâncare, se sculă în picioare și binecuvântă masa. Bucatele se aduceau la masă pe talere acoperite.

Se lua capacul în fața „Beiului" — dacă aspectul și aroma erau apetisante, — Domnul se servea cu lingura; altfel ridica ochii în sus, iar bucătarul trebuia să ia îndată felul neagreat și să-l pună subt masă.

Marele medelnicer servea pe Domn iar un slujitor schimba farfuriile, ștergându-le cu grabă.

In fața Domnului era un vas de lemn cu apă, așezat pe un tripied; acolo stăteau la răcoare vinul, vutca și berea. Lângă Domn era un scaun cu cupe de sticlă și cu păhărușe de argint și de porțelan, acoperite cu o pânză albă. Inainte de a întinde Domnului cupa, păharnicul gusta din băutură — și toți se sculau în picioare.

După trei-patru pahare de vin, Domnul bea un pahar de bere. Mesenii erau îndatorați să mănânce mult și să bea, și stăteau la masă dela amiază până la aprinsul lumânărilor — ceiace era semnalul de plecare.

Principatele aveau vânat mult, vite și paseri frumoase. Dar numai mesele boerilor și ale Domnilor le cunoșteau savoarea. Țăranul se mulțumea cu lapte și caș; iar dintre legume — întrebuința ceapa, prajul, usturoiul, varza, sfecla, hreanul, ridichile și castraveții. Apoi țelina se mânca mult.

In genere poporului nu-i plăceau mâncărurile gătite. Se mărginea numai la borșul de pește și de carne.

Pentru mesele domnești se importau untdelemnul, măslinele, lămîile și chiar mazărea. Fructe însă se serveau din țară: mere domnești, piersice, prune galbene și cireșe, conservate în zahăr — de păreau atunci culese din pom.

In mânăstiri, — povestește mai departe Paul de Alep, — se mânca simplu: fasole fiartă, linte prăjită în ulei și legume fierte în apă cu sare. Iar în loc de vin — cidru...

CALATORII SRAINI DIN VEACUL AL XVII-LEA ȘI AL XVIII-LEA DESPRE MESELE BOEREȘTI

Domenico Lestini care a trecut prin Țările Românești pe la 1807 descrie cum se prepară mămăliga, pe care țăranul — tăind-o cu ața — o mănâncă deobiceiu cu lapte, caș, fasole, linte ori numai cu usturoi sau ceapă crudă — arareori cu pești și cu carne.

Spre sfârșitul veacului XVII în Moldova, buturile de berbec se frigeau tot în țigle. Pita de grâu, ceapa, brânza de burduf în strachini de lut și un cofăel de vin îndestulau de multe ori pe niște oameni necăjiți.

In acest timp pe mesele domnești apăreau blidele și tacâmurile de argint — printre care atrăgea mai mult atenția furculița cu doi colți.

Pe mesele gospodărești însă se așezau — pe o față albă de pânză de in — sfeșnice de alamă cu lumânări de ceară. Răzeșița, — povestește d. Mihail Sadoveanu, — aducea zama de găină aburind în strachini. Veneau sarmalele, iar oaspeții duceau cu lingura la gură bulzișorii aurii. Urmau claponii în țiglă, și alt ulcior pecetluit... Iar la sfârșit: plăcintele cu poalele în brâu.

Tot la astfel de mese se aducea și potroc: „Carnea de pasere bine îngrășată nu-i gătită cu apă care nu-i bună de nimic... Apa acestei fierturi e înșelată și prefăcută printr'o fermentație de tărîță de grâu și meiu. I se adaogă o creangă de cireș. Și după ce-i așezată pe cuptor la căldură, gospodina care a oficiat — după un ritual străvechiu — asmuță glas de ceartă asupra cuiva mai tânăr. Il asuprește și-l lovește chiar. Numai astfel fermentația capătă aciditatea necesară. Eu bănuesc că se spun și vorbe de descîntec; dar le știu numai femeile..."

Nu rare ori se vedea la masă o astfel de scenă:

Oaspetele cu gravitate cuprinse în mâna stângă o ceapă, care i se păruse mai în culoarea rachiului fiert. Potrivind-o la marginea mesei și ținând-o strânsă, o izbi scurt cu pumnul drept, zdrobind-o. Plecându-și spre ea nasul, alese o bucată albă de miez, o presură cu sare, frânse o margine de pîne și începu să mestice cu plăcere din aceste două alimente, adăogând și brânză. Dupăce înghiți de câteva ori, își turnă o ulcică din vinul acrișor și o deșertă pe nerăsuflate, c'o poftă nemaipomenită. (Mihail Sadoveanu: „Zodia Cancerului").

In Țara Românească, la începutul veacului XVIII, Del Chiaro ne spune că odaia de mâncare se numea „casa mare". Nu-erau mese ovale sau rotunde, ci dreptunghiulare. Mesenii se așează de-oparte și alta, pe bănci lungi, cu spătare acoperite cu läicere. Fața de masă e din pânză de casă lucrată din in foarte subțire, cași șervetele. Când nu-s șervete destule, se întrebuințează un ștergar pentru mai multe persoane. Dupăce-și spală mâinile și iau vutca într'o odae vecină, oaspeții își scot antereele pe care le prind numai într'o copcă la guler, rămânând mânecile atârnate în lung, la spate.

La Valahi nu e obiceiul să se ceară de băut, ci se așteaptă invitația gazdei care oferă de băut în acelaș pahar, care trece din mână în mână... Mesele sunt foarte îmbelșugate, dar mâncărurile nu sunt bine gătite; și ceiace e mai rău, e că sunt servite destul de reci, căci în Valahia bucătăriile sunt în fundul curților și deci departe de casă.

După masă toată lumea se întoarce în odaia unde s'a servit vutca, și acolo își spală din nou mâinile și gura. Pentru acest scop apa e adusă în lighene turcești, de aramă spoită, cu capace găurite, lucrate cu multă artă, și aduse special din orașul Serai din Bosnia.

Mâncărurile erau gustoase și preparate după bucătăria franceză, nemțească și italiană. Era o veche datină, ca la zile solemne sau la nuntă boerească, farfuriile să nu se ridice de pe masă, ci se puneau una peste alta, și se formau coloane de farfurii atât de înalte, că boerii — chiar în picioare — nu vedau pe cei de cealaltă parte a mesei. (Del Chiaro: „Revoluțiile Valahiei").

VINAȚURI ȘI BUCATE LA INCEPUTUL VEACULUI AL XIX-LEA

Intrând în veacul XIX, boerii din Moldova — cum povestește Radu

RADU ROSETTI

Rosetti — duceau o viață îndestulată. Cum făceau ochi, înainte de a se spăla și a se îmbrăca, boerii se așezau turcește în pat. Luau dulceți și apă, apoi cafea turcească. Dulcețurile se făceau de obiceiu din nufăr, cireși amare, nuci și trandafiri (roduzahar). Apoi veneau ciubucele aprinse gata, cu „căimac cât un stog de fân" pe de-asupra bucății de iască aprinsă.

Pe la zece se lua zacusca în sofragerie; apoi se retrăgeau la taifas: boerii într'o odae, cucoanele — în alta... Când mai vroiau ceva, băteau din palme — ca să vină slujitorii.

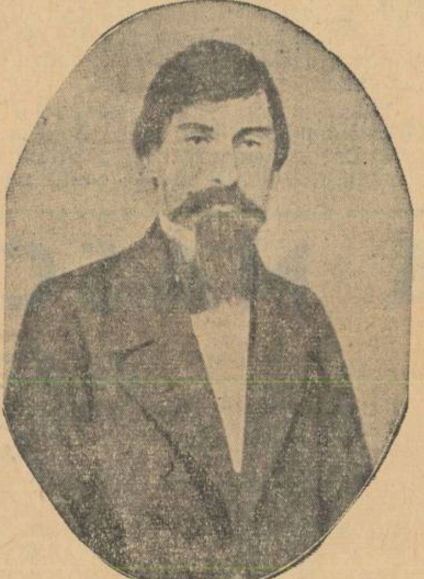
Pe la două se servea prânzul. Era obiceiul ca, la mesele cu musafiri — și când nu erau musafiri la țară? — să se dea câte un fel de mâncare din produsele fiecărei moșii. Și când ne gândim că bunicul scriitorului Radu Rosetti avea 14 moșii, ne facem o idee de bogăția menu-urilor...

Vinuri se găseau multe în pivnițe. Dar în veacul al XIX, și chiar mai înainte, boerii moldoveni — mari bețivi înainte de începutul veacului XVIII — luaseră obiceiurile de sobrietate ale fanarioților. Bărbații nu beau la masă decât un pahar sau două de vin. Iar femeile — numai apă.

Pe lângă felurile obișnuite în țară, la mesele Rosetteștilor își dădeau întâlnire toate bucătăriile din lume (afară de cea nemțească). Predominau bucatele franceze, grecești și turcești. Abundau felurile cu untdelemn. Se mâncau cataifuri, baclavale și caplamale care persistă, cași feluri defuncte: kușkebak, tingirikebak, kafasaki, friptură tocată la frigare, etc.

Pe masa dela Bohotin se aflau toate vânaturile dela prepeliță până la căprioară. Iar Prutul da cegă, viză, crap și mihals în abundență.

La masă serveau câțiva feciori, curat îmbrăcați, de obiceiu băieți de țigan — dresați de sofragiul moldovean. Vara, câțiva băeți alungau

ALECU RUSSO

mușcele cu niște apărători făcute din pene de păun.

După masă, ligheanul și ibricul — de astădată de argint — treceau pe la toți mesenii de-arândul. Se luau cafeaua și vutca (un fel de liqueur gustos, foarte slab). Apoi cucoanele eșeau la plimbare, iar boerii se așezau pe joc de cărți.

Pe la zece sarea se servea cina, nu cu mult mai puțin copioasă decât masa; apoi unii mergeau să se culce, alții stăteau de vorbă până târziu sau urmau să joace cărți.

Odăile erau rău luminate cu lumânări de seu puse în sfeșnice de alamă sau de argint. Din când în când un slujitor tăia mucul carbonizat cu un fel de foarfeci numite mucări.

Când familia boerului se muta de la țară la „Eși", se făcea un popas pe drum — unde bucătarii trimiși cu căruțele înainte pregăteau o masă frugală: cu pripturi la frigare, pregătite la sosirea boerilor. In acest timp, tarafurile de lăutari — și fiecare curte mai mare avea un astfel de taraf — excutau ariile favorite ale stăpânilor.

Slujitorii erau aproape toți țigani robi. Leafa celorlalți era foarte mică.

Cât privește alimentele, se vindeau cu un preț de nimica: carnea de vacă se plătea, de pildă, cu *o para* oca, adică trei și trei sferturi de ban (centime) pentru un kilogram și un sfert!

In casele boerești din Iași se mânca în servicii de porțelan, cu tacâmri de argint de modelul cel mai nou la Paris și se bea apă din servicii de cristal de Boemia (Radu Rosetti: „Amintiri", vol. I).

Boerii serbau ziua de 1 Mai într'o poiană în pădure:

Subt poalele codrului verde se vedea un foc uriaș. Imprejurul focului muncesc bucătarii. Miei întregi se întorc în țepe de lemn. Pârpălacul umple pădurea de miros. Banchetul începe cu glume late. Pelinul curge prin pahare, după pelin vutca, fala gospodarilor, vutca ce se tae cu cuțitul. Vutca se schimbă cu vișinapul. Vinul și lăutarii întartă boerii. Paharele se umplu des, fesurile zboară în văzduh... Bătrânii închină, tineretul bea în papucii cucoanelor și se sărută cu lăutarii: iar cucoanele, cu ochii [illegible] în amor, cântă [illegible] suri frumoase — de răsună codrii și se trezesc păunașii. (Alecu Russo: „Amintiri").

„MIELUL FRIPT HOȚEȘTE"

N. Filimon povestește astfel cum se face „mielul fript hoțește":

Hoții ieșiră din pădure, junghiară într'o clipă toți mieii, le scoaseră pântecele și, cosându-i iar la loc cu pielea pe dânșii, intrară în pădure și, răscolind cu niște pari un jăratec

NICOLAE FILIMON

compus din curpeni de viță sălbatecă, îngropară într'însul pe toți mieii.

In timpul acesta, o altă grupă de tâlhari întindea pe iarba verde o masă de pânză. Alții făceau mămăligă. Câțiva coceau ouă și curățau cepe și usturoiu verde, pe care le așezau pe la locurile unde erau să șează oaspeții.

Deodată se auzi un pocnet ca al unei bombe ce esă dintr'un tun: semn că mielul era gata, și trebuia scos din jăratec. Friptura era udată cu un fel de salță (sos), compus din vin amestecat cu usturoiu pisat și cu sare.

Iar acasă la Dinu Păturică, eroul romanului „Ciocoii vechi și noi" — ospățul nu semăna deloc cu banchetul din pădure.

Pe masă erau rânduite o mulțime de farfurii cu mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiți, sardele muiate în untdelemn de Mitilene, amestecat cu piper și zeamă de lămâi de Messina, măsline dulci de Thesalia grămădite în formă piramidală, icre tari de chefal smochine de Santori, halva de Adrianopole..... Toate aceste mezelicuri erau așezate după o regulă militară, având la fiecare distanță de două palme câte o carafă cu vin galben de Drăgășani, cu vin roșu din viile mânăstirii Bistrița și cu vinuri orientale de diferite culori și gusturi, fără a lipsi papornițele (butelii îmbrăcate cu papură) cu anason de Chio și mastică de Corinth, servite în felegene.

Apoi țigănușii puseră pe masă un castron colosal plin de ciorbă de știucă, fiartă în zeamă de varză cu hrean. Pe urmă aduseră două farfurii lungărețe cu mihalți și cu păstrăvi rasol, muiați în oțet și untdelemn. Aduseră mai multe vase de cositor, plin cu iahnii, cu plahii, cu morun gătit cu măsline și foi de dafin, cu crapi umpluți cu stafide și coconare, și alte felurite mâncări — care se ziceau în vechime bucate cu cheltuială (N. Filimon: „Ciocoii vechi și noi").

PLĂCINTA CEA DE TOATE ZILELE..

In 1847 C. Negruzzi istorisește cu câtă plăcere, fiind copil, ascultă strigarea plăcintarului: coovrigi, gugoșeeele!

In 1821 la Iași, pe șesul Frumoasei într'o zi de iarmaroc, un plăcintar s'a dus cu o pohace s'o vândă. Un Tuliman (milițian turc) o târguia, când un Ienicer vine și vrea s'o eie. Tulimanul însă n'o dă. Iataganele esă din teacă. Tulimeni și Ieniceri se amestecă la sfada plăcintei și comedia se mântue cu uciderea a vre-o treizeci de inși de ambe părțile. Iar plăcinta, trista cauză a acestei dispute, și autorul ei au rămas turtiți și hăcuiți într'o baltă de sânge.

In vremea Domnilor fanarioți plăcintele și gogoașele erau mult căutate. Se mâncau atunci alivenci, caimac, iaurt, sarailii, baclavale, învârtite, etc.

Se păstrează amintirea unui Domn fanariot care nu se punea la masă fără plăcinte. Nu se ducea la divan până nu se înțelegea cu becerii ce plăcinte să-i coacă.

Odată — mare zarvă la Curte... Bucătarii uitaseră să facă plăcinta cea de toate zilele. Șase beceri urmau să meargă la ocnă, falanga ava să aibă în știre pe stolnici. Iar credinciosul cel mare era să fie bătut cu urechea de stâlp.

Când de-odată se petrecu o minune: sosi o plăcintă trimisă de un boer care ținea morțiș să fie vornic.

Domnul se însenină. Becerii și stolnicii scăpară de pedeapsă, iar boerul îmbrăca adoua zi caftanul de vornic.

A doua zi mehterhaneaua juca în ograda boerului cu plăcinta, care — șezând în balcon — își netezea barba cu mulțumire. Iar când înceta câte puțin scârțâitorul țipet al surlei lui mehterbașa, s'auzea între norodul grămădit la poartă cântând:

Cu iaurt, cu gugoșele,
Te făcuși vornic, mișele!

(C. Negruzzi: „Proză")

OBICEIURI SI NARAVURI

Mihail Kogălniceanu descrie o masă a unui provincial în ospătăria Hotelului St. Petersburg din Iași, prin 1844:

Masa îi bine acoperită, și luminată cu lămpi — lucru cam rar obișnuit în provincie. Șervețele numai sunt cam negre; dar așa-i moda în ospătării. Talgerele sunt de farfurie fină. Provincialul carele încă n'a văzut nimica asemine, se socoate în palaturile lui Halima. El se puse la masă, uimit, între un lord englezesc și o contesă leșească. Bucatele sunt tot befstecuri, anghemahturi, budinci și blamanjele (cremă pregătită din lapte și migdale), bucate favorite în ținuturi, și care de unii se mănâncă cu sardele, ca să nu fie prea dulci și să li se strice dinții. Văzând că toți beau șampanie, cere și dumnealui de acest vin (M. Kogălniceanu: „Fisiologia provincialului în Iași").

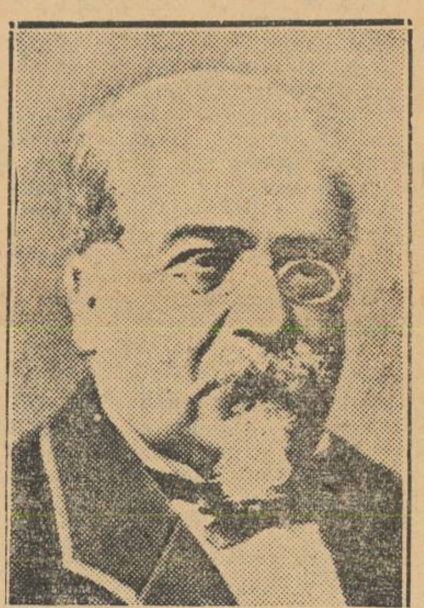
C. Negruzzi și M. Kogălniceanu au făcut o carte de bucate, intitulată: „200 rețete încercate". Cartea s'a tipărit în 1841.

Nici astăzi bucătăria românească nu și-a fixat terminologia. Dar încă la 1841... Și totuși este de admirat inventivitatea și gustul acestor doi cărturari moldoveni în alegerea cuvintelor celor mai potrivite....

In a doua jumătate a veacului XIX, gospodăriile boerești se țineau cu mare cheltuială. Slugile erau plătite, iar prețul alimentelor începuse să se urce.

Pentru boeri și pentru personal (care avea la fiecare masă două feluri și fructe) se cheltuia — de pildă la curtea Rosetteștilor dela Căiuți — câte 40 ocă moldovenești de carne de vacă pe zi.... ceiace face 50 kilograme. In afară de aceasta, trebuie să socotim carnea de miel, porc, vițel și de paseri.

Feciorii purtau fracuri, când erau

KOGĂLNICEANU

musafiri. Altfel, se îmbrăcau cu haine la fel cu cele ale musafirilor.

Bucătăria era departe de casă. Slujitorii adueau bucatele înotând în noroiu, pe ghețuș sau pe viscol. Deaceia felurile erau de cele mai multe ori reci. Această împrejurare ne aduce în minte condițiile asemănătoare în care se aduceau bucatele la masa lui Ludovic XIV — numai cu un impozant alai în plus...

Iar când vroiai să chemi o slugă, eșeai în coridor și o strigai în gura mare sau băteai din palme. Intrebuințarea clopotului era necunoscută (Radu Rosetti: „Amintiri din copilărie").

PEȘTELE ȘI VÂNATUL PREPARAT DUPĂ REȚETELE LUI ODOBESCU

Alex. I. Odobescu îți recomandă să iai o plătică de Snagov, proaspătă și grasă. O crestezi de-acurmezișul cu cuțitul pe amândouă laturele. O presări cu praf de sare. O pui pe un grătar, pe de-asupra unui jăratec care o rumenește încetișor, întorcând-o când pe-o parte, când pe cealaltă. Pe când ea fumegă subt dogorirea cărbunilor și schimbă searbăda-i față albă într'o culoare neagră-gălbue ca chilimbarul, — tu nu-ți pierzi timpul, ci storci într'un vas zeama parfumată a mai multor lămâi gustoase. O amesteci într'o undă de untdelemen, pe ale cărui miros și culoare nu le desminte soarele călduros al Provansei. Răspândești de-asupra un nor de piper. Și apoi toate acestea împreună le bați iute cu lingura, până ce se transformă într'o spumă palidă și ușoară. Atunci pui plătica fumegândă pe taler. Și când peste cinci minute vei gusta acel fel delicios de bucate, negreșit că o să juri că vestitul pește de mare (rhombos) al părintelui nostru împăratul Domițian, asupra cărui găteală a deliberat gravul senat roman și pe care l-a cântat marele Juvenal, n'a putut să aibă un gust așa de minunat ca al plăticii de Snagov astfel gătită.

Odobescu recomandă sturzui și grangurul — acel vrăbete grăsun care se îndoapă cu fructe de prin grădini.... Abea expus la dogoreala jeratecului, el se preface într'o sărmăluță de grăsime porfumată.

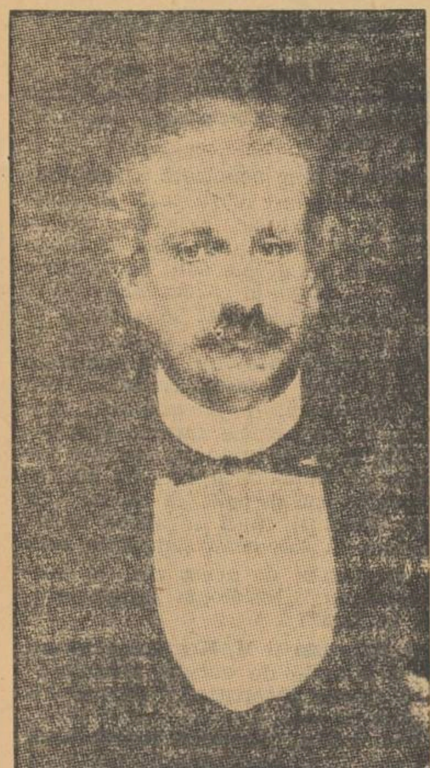
*) Fragment din cartea de bucate, intitulată „Gastronomia modernă", care va apărea în editura „Cugetarea" (Georgescu-Delafras).

Bucătăria în literatura românească

(Urmare din pag. 5)

Vorbind de omul lacom din fire şi mai ales dacă are gusturi răsfăţate, Odobescu spune că acesta nu se va mulţumi cu ceiace îi vei pune pe masă, ca să i se liniştească foamea. El o să pretinză că, în loc de carne de vacă, ar fi trebuit să-i prezinţi

AL. ODOBESCU

dobe de mistreţ şi kebapuri de căprioară, în loc de pui de găină fripţi — prepeliţe tăvălite în mălai şi bicaţi prăjiţi în mustul lor (Alex. I. Odobescu: „Câteva ore la Snagov" şi „Pseudo-Kinegheticos").

PROVIZII DE IARNA

In „Amintiri" Iacob Negruzzi vorbeşte despre rânduiala meselor şi despre bucatele care înotau în unt — în veacul trecut, aşa cum le-am găsit descrise în „Amintirile" lui Radu Rosetti. Vedem par'că blidurile imense—zugrăvite de Iacob Negruzzi — care se aşezau în mijlocul mesei şi de unde îşi lua fiecare după voe. Prânzul se sfârşea totdeauna cu o prăjitură mai mult orientală, ca baclavale, sarailie, degiţei, muhalibiuri, cataifuri şi altele.....

In „Amintirile" lui Ion Creangă găsim proviziile de iarnă, ale unei familii de ţărani, în jurul anului 1840: lemne de trunchiu sînt, slănină şi făină în pod este d-avolna, brânză în putină, asemenea; curechiu în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoşi (copiii), să mănânce şi să se joace acum cât îs mititei.

In „Capra cu trei iezi", capra face sarmale, fac plachie, face alivenci, face pască cu smântână şi cu ouă, şi fel-de-fel de bucate. Mîncările pregătite de capră, sunt mâncările de zile mari ale Smarandei, mama lui Ion Creangă: „Şi adouazi Marţi, taman în ziua de lăsatul secului de postul Sân-Petrului, făcând mama un cuptior zdravăn de alivenci şi plăcinte cu poalele 'n brâu şi pîrpălind nişte pui tineri în frigare, şi apoi tăvălindu-i prin unt, pe la prânzul cel mic, chemă pe mătuşa Măriuca"....

FLAMANZILA..,

Dar nici Creangă nu se încurca la mâncare. D. C. Călinescu îi face un admirabil portret. Iată-l:

....După ce-şi puse ca Ştefan al Petrei curechiu în putină şi muşchiu afumat de porc în podul şindrilit al casei, mănâncă bucate humuleştene însă mai ales sarmale şi plăcinte cu poalele'n brâu făcute cu julfă.... Spre a se deosebi de „fârlifuşii" de pe la târguri, crescuţi în bumbac, ca adevărat „românaş" făcu isprăvi nemaiauzite, de basm, care-i dădură o faimă de Flămânzilă. Nu-şi pierde vremea cu „zămoreală". El nu se'ncurcă, asemeni boerilor sfrijiţi, rupând cu degetele-i groase picioarele subţiri ale racului. El trage tot castronul cu raci înainte-i, vârâ mâna păroasă în el, scoate pumnul plin, ducându-l la gură, apoi ronţăe racul svârlind cojile afară, cum aruncă râşniţa pleava. El mănâncă odată zece ouă, o strachină de prune, o oală de porumb fiert, doar pentru deschiderea poftei de mâncare, cu acea plăcere de a amesteca alimente de tot felul care este a mâncăcioşilor şi a vitelor. Ca şi Flămânzilă el mistuie în cinci fripturi toată carnea birtaşului înspăimântat şi ţipă că-i e foame. El cere toate mâncărurile ospătarului, înghiţând câte două fiertri, mai multe soiuri de fripturi, bând o carafă de vin şi o cofiţă de apă rece şi se scoală uşurat dela masă, sglobiu. El se aşează pe vine în faţa unei mămăligi pântecoase şi o înghite cu brânză, udând-o iarăşi cu vin şi apoi cu altă cofiţă de apă. Slăbit de post doftoricesc el cere o pâine întreagă, o găină fiartă cu usturoiu, un castron cu sarmale, opt plăcinte cu caş şi o ocă de vin. După scaldă e mai pofticios. Atunci mănâncă tot ce găseşte la han, bea dela o ţărancă o oală de lapte dulce, mănâncă dela un ovreiu un ceaun de păpuşoiu fierţi, ronţăind boabele ca mascurii, apoi se aruncă în apă şi se bălăceşte mulţumit. Unui prieten îi vine leşin de această privelişte nemaivăzută. Crapul pus de cuscri pe masă îl mănâncă tot. La Neamţ, la mânăstire, strânge bureţi şi-i dă rudelor să-i gătească. Mănâncă lacom, neinvitând pe niciunul spre a nu-i se împuţina porţia, apoi toţi afară de el dau semne de otrăvire.... Numai acasă la masa obişnuită Creangă este mai cumpătat. La masă Creangă nu mânca mai mult decât o oală de găluşte făcute cu păsat de meiu, şi cu bucăţi de slănină, o găină friptă pe ţiglă de lemn şi undită cu mujdeiu de usturoiu, iar pe deasupra şindilea cu o strachină de plăcinte moldoveneşti, zise cu poalele 'n brâu, însă ca băutură el se mulţumea cu o cofiţă de vin amestecat cu apă (C. Călinescu: „Viaţa lui Ion Creangă").

...ŞI IATA-NE AJUNŞI IN ZILELE NOASTRE

In „Enigma Otiliei", d. C. Călinescu dă câteva reţete de mâncări din ultima jumătate a veacului trecut.

„Bunicii noştri aşa găteau, — spune un erou din „Enigma Otiliei", — numai cu untdelemn, cu mirodenii şi în tingiri de aramă cositorite. Şi mâncau mai mult peşte şi carne de oae. Pătlăgelele aşa se fac: cureţi vinetele de pieliţă ca deobiceiu, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjeşti în untdelemn, pui şi puţină ceapă tocată mărunţel, pe urmă le aşezi în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebuie, pătrunjel, scorţişoară şi unt de nucă (cum se mânca odată) şi înăcreşti cu zeamă de lămâie. Şi laşi să fiarbă..."

Dintre scriitorii români nimeni nu l-a întrecut pe Calistrat Hodoş în redarea poftei elementare — potolite cu greu, când avea în faţă numai o strachină cu drele şi urechiuşi, şi scăfiţa cu usturoiu, lângă năframa cu mămăligă.

Acest mare escursionist prin munţii Moldovei înjgheba iute, în pădure, un foc mare... spinteca şi curăţea păstrăvii pe dinlăuntru, îi înşira pe o ţiglă cât toate zilele de lungă; şi în mai puţin de jumătate de ceas prânzul era gata. Se mai adăoga nişte pîne uscată ce mai rămăsese în desagi, apoi sarea şi piperul — care nu lipseau.

Altădată Calistrat Hogoş avu dinainte câteva foi late şi rotunde de podbal cuh zglăvoace şi boişteni uscaţi pe vatră, câteva măsline străvechi pe fundul unei farfurii cu margeni albastre şi creţe; în fundul unei străghini smălţuite, câţiva hribi cu untdelemn, oţet şi usturoiu; mai departe fălii de pere şi mere uscate la soare, cu câteva nuci printre ele; nelipsita pâine cu gingini pe amândouă părţile.... iar în mijlocul tuturora şi mai răsărit decât toate, se înălţa — cu oarecare conştinţă despre însemnătatea sa — şipul cu rachiu....

In altă parte călătorul avu norocul unui alt prânz bun — pe care-l „suflă într'o clipă": In mijlocul unei mese rotunde de tei, cu trei picioare, stătea nemişcată o mare

CREANGA

mămăligă frumoasă ca aurul din care aburi suri şi fierbinţi se ridicau drept în sus, ca din jertfa lui Abel. Iar împrejurul mămăligii, străchinile nouă, smălţuite cu albastru şi roşu, pline de borş de oae şi numărate pe căciuli, stăteau fiecare alăturea cu câte o lingură albă de lemn, de-asemenea nouă....

Minunat descrisă este scena întâlnirii în munte cu părintele Ghermănuţa, care ospătă pe călător cu hribi şi cu rachiu:

....Hribii, aşezaţi pe spate şi cu pântecele în sus, sfârâiau pe cărbuni. Iar măruntul meu călugăr îi presura pe piept cu sare şi piper; şi punea în această îndeletnicire atâta măsură şi chibzuială şi, fără să-şi dea seama, aşa ţuguia buzele pe linia întinsă a celor două degete cu care-i pusura — încât ai fi zis că vrea să-i sărute pe toţi, de rînd. Din când în când, câte un hrib mai puţin răbdător la usturimea focului, ridica dintr'un şold, pocnea şi, aşezându-se iarăşi pe cărbuni, sfîrîia înainte....

Călugărul vâri mâna în sân, scoase o sticluţă şi o întinse drumeţului.

— Da' straşnic rachiu, părinţele, straşnic rachiu! De unde-l cumperi?

— D'apoi că-l facem noi, domnule, nu-l cumpărăm.

— Mă rog, zisei eu, mai luând o înghiţitură, nu mă poţi învăţa şi pe mine cum se face?

— Da' cum nu? domnule: faci ceai rusesc tare, cum se face ceaiul; şi după ce se răceşte, pui jumătate ceai şi jumătate spirt de cel bun, de vin. Pui zahăr, cât vrai să fie de dulce; pui iniper, izmă creaţă, anghelică şi coji de portocală, dacă ai, şi-l laşi aşa de dospeşte câteva zile; şi-apoi începe a bea din el.

Şi trăgându-i şi călugărul un gât, astupă cu îngrijire sticla cu dopul, o vârî în sân, îşi luă comanacul din cap şi, punându-l alăturea, începu a mânca cu smerenie şi cumpătat, fără grabă, fără pripire, potrivit darului său.

In nenumăratele-i volume aduse par'că din ţara minunilor, d. Mihail Sadoveanu ne pofteşte la multe mese — dela cele mai simple până la cele mai complicate. Găsim mai cu seamă în opera d-sale mâncărurile naţionale.

Aici o femee de ţară răstoarnă mămăliguţa pe fund, o aduce la mesuţă şi eroina începe să înghită felie după felie şi să întingă în topitură bucăţi mari de mămăligă, pe care le căptuşeşte apoi cu brânză („Baltagul").

Dincolo la o vânătoare, gonaşii au

G. CALINESCU

pâne cu ceapă şi câte un boţ de brânză, iar puşcaşii — sarmale în oală şi mămăliguţă caldă („Nopţi de Sânziene").

In volumul „Impărăţia apelor" găsim multe mâncăruri pescăreşti:

Ni se pun pe masă boişteni, svârlugi şi porcuşori. Din aceştia se poate face un borş din carele şi împăratul mănâncă. Alături cleni şi scoboi. Iaca ş'o mreană frumoasă. O babă îi frige în unt proaspăt. Şi se cere la ei mămăliguţă — şi un vinişor din ţara de jos care sfârâe în pahar („Peşte de Moldova").

Sânt bune şi plăticile fripte pe cărbuni şi cu saramură de usturoiu. După care trebue să aduci, cum cere cuviinţa „două gărăfi de vin vechiu dela vădana" („Tovarăşi de pescuit").

Când ceaunul stă aninat în crăcana cu trei picioare şi-l bat vâlvătăile stuhului, lelea Ileana — c'o custură alcătuită dintr'o frântură de coasă — curăţi câţiva peşti... Ii pusără din belşug cu sare şi-i potrivi în ţăpuşă... Intâiu ţii ţăpuşa destul de departe de bătaia flacărilor, ca să prindă carnea cea dintâiu pojghiţă. Subt această pojghiţă, pe urmă, peştele se coace în voe şi'n zama lui, apropiindu-l treptat treptat de pojar („Pierde-vară").

Autorul are mai ales pentru crap o deosebită slăbiciune... Nu se află în apele noastre, — spune un erou al său, — alt peşte mai bogat şi mai savuros... Crapului nu-i trebue maioneze şi alte sosuri, pe care le poţi mânca şi cu iască ori cu surcele, — crapul ţi se înfăţişează cu cinste şi cu dreptate.

Se face, să zicem un borş de crap şi ţi se operă capul... Partea aceasta a altor peşti o svârli ca netrebnică, pe când capul de crap are să-ţi procure cea mai mare plăcere prin delicateţa lui, dacă ştii să-l desfaci, dacă ştii să-l mănânci şi dacă eşti în stare să-l apreciezi ca amator de bucăţi alese.

Dar crapul la proţap, renumit în bălţi?

Există şi o mâncărică de ceapă albă...

Insfârşit crapul fript într'o tingire de aramă, pe varză şi între tomate, într'un cuptor bine înfierbântat...

Unii pun icrele de crap de-asupra celor de ştiucă, chiar şi a celor negre — numai cât asemenea salată trebue cu rânduială făcută, după o vorbă înţeleaptă: adică să toarne untdelemnul un chior, să picure alămâia un zgârcit şi să le bată un nebun („Despre crapi").

Nu-i de lepădat nici mâncarea de raci.

După ce-i speli bine în trei ape, îi pui la foc în oală, de vii — după cum li-i socoteala lor. Dar mai înainte de a-i spăla şi de ai pune în oală, să nu uiţi că trebue să-i jugăneşti. Adică să le rupi aripioarele din mijloc din coadă şi tragi cu ea şi mâţişorul care-l au ei în pântece.

C. HOGAŞ

Intr'acel mâţişor se află veninul şi necurăţenia lor. Aşacă dupăce i-ai zvârlit în oală, pui peste ei numai un păhărel de vin amestecat cu apă; să nu pui mai mult, asta-i lege; adaogă sare, usturoiu şi alte legumuri; şi-i laşi să fiarbă înăbuşit până ce se fac stacojii. In vreme cât fierb, cureţi mai multe căciulii de usturoiu, pisezi căţeii într'o scăfiţă — şi faci un mujdeiu ca acela, adăogând zama sărată a racilor. Apoi se cuvine şi o mămăligă bine fiartă, şi mult mestecată, şi scoaptă („Pescuitul racilor, şi altele").

Alt erou al d-lui Mihail Sadoveanu crede însă că ţiparul întrece toţi peştii.

Trebue să ai o deosebită dibăcie de a zvârli pe jaratic ţiparii, de vii. Cum nu se mai zvârcoleşte, chişcarul, îl întorci cu stânga. Apoi îl iai într'o ţăpuşă subţire, îl presari cu sare şi iar îl laşi pe foc... Atuncea îşi capătă el dulceaţa lui („Nopţile de Sânziene").

Dintre scriitorii mai tineri d. Al. O. Teodoreanu a dat — şi în scris — o deosebită atenţie mâncării şi băuturii. D-sa a publicat în „Adevărul literar" cronici gastronomice pline de savoare. A rămas neuitată cronica, în care acest scriitor spune printre altele despre vin — că-i mai mult decât un lucru şi mai puţin decât o fiinţă...

AMINTIRI...

Cetind scenele gastronomice din cărţi, ne amintim de unele clipe pline de mulţumire petrecute — în trecutul nostru — la o masă nu ca oricare alta...

Cine uită „ursul" mâncat în copilărie? Acel bolz de mămăligă, cu brânză în mijloc, rumenit frumos la cuptor... Dar cozonăcelul copiilor sau păsărelele făcute la Paşti din resturi de aluat?

Ne aducem aminte, ca de un eveniment important, de bucata de pâne fierbinte — mâncată cu măsline de Thesalia.

Dar gustarea dela patru: prune răscoapte, pe care le mâncam cu o coajă de pâne în vârful pomului...

Sările, în marea livadă a copilăriei, eu făceam focul pentru coptul porumbului. Dădeam întâiu musafirilor popuşoii, înveliţi în pănuşi. Şi până-mi venea rândul şi mie mă tortura aroma mustoasă de boabe coapte...

Şi astăzi la vânat aprind un foc de vreascuri şi pârpălesc la flacără felii de costiţă de porc...

Nu voiu uita însă niciodată masa pescărească — la care a luat parte şi d. Mihail Sadoveanu — într'o zi de primăvară, în balta Dunărei.

Pescarii ne duseră cu barca pe un braţ retras spre un cotlon al lor: era o colibă peticită... alături stătau întinse pe tufani, printre sălcii stufoase, plase unse proaspăt cu catran. Aproape, se zbătea în apă un crap uriaş, priponit.

Gazdele noastre au aprins focul. Au împlântat în pământul moale o cujbă cu un capăt deasupra focului. De vârful ei au prins, într'o crestătură, un ceaun pentru mămăliguţă. Când flacările focului de vreascuri — nişte curpeni uscaţi de viţă — căzură cu totul şi o lumină albătrie juca pe de-asupra cărbunilor,—un pescar luă nişte crapi curăţaţi şi despicaţi în două dela spinare la pântece. Apuca jumătate de crap şi trecea prin ea aproape de cap o ţepuşă, caşi cum ai coase — de două sau de trei ori. O altă ţepuşă era trecută, de-acurmezişul, la mijlocul peştelui — iar alta, spre coadă. Apoi pescarul împlânte în pământ tustrele ţepuşele, adică protapii. Peştele părea culcat spre jar în ţepuşele uşor înclinate către foc. Crapul era pus întâiu cu pielea spre cărbuni şi numai dupăce se frigea partea din afară, se întorcea şi partea dinăuntru care-i mult mai gingaşă, şi-i pătrunsă îndată de dogoarea jăraticului.

Borşul de peşte cu mămăligă tare, scoaptă, şi crapul la proţap — plin de must şi de dulceaţă — ne-au făcut să uităm, mai ales dupăce cercarăm vinurile din ploştile noastre, că stătusem atâta timp în zadar pe dig în bătaia vântului rece fără să fi tras măcar un foc de puşcă după raţele care treceau pe deasupra stufurilor, prea departe...

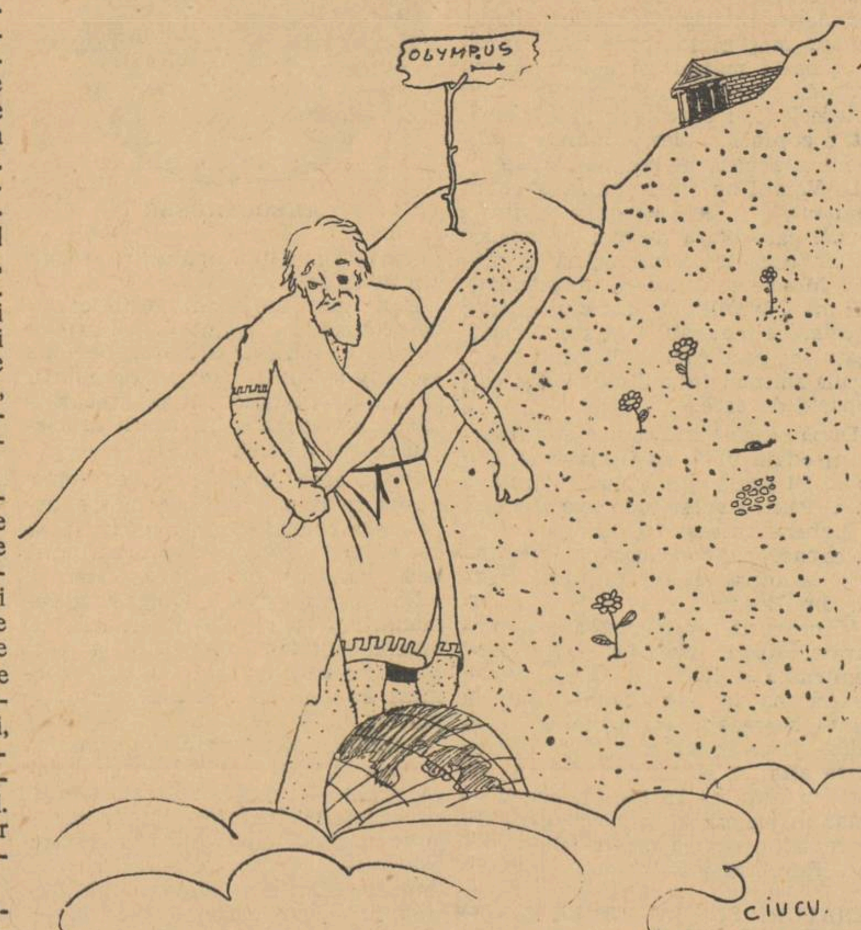
M. SEVASTOS

CUM S'A NASCUT OLIMPUL

de ST. TITA

Intre Macedonia şi Tesalia se ridică un şir de masivi muntoşi, înalţi, accidentaţi şi acoperiţi în întregime de păduri întinse de pini. Drumurile abia desemnate printre copaci erau foarte primejdioase, fiindcă, ascunse de desimea pinilor, se deschideau la tot pasul prăpăstii abrupte şi adânci. Aşa se şi făcea că acum câteva milenii picior omenesc nu păşea decât arareori pe aici, neîndrăznind mai nimeni să înfrunte primejdia, nu făţişă, ci ascunsă ca o cursă. La poalele munţilor înfloreau totuşi sate şi cătune, cu populaţie multă şi nevoiaşe, care trăia crescând vite şi îngrijind de semănături. Sus însă, pe culmi, se întindea un platou neted ca în palmă, înverzit de o vegetaţie luxuriantă, dar pitică.

Te minunai de o astfel de netezime pe înălţimile acelea. Şi aici, pe culmile acestea netede şi verzi, se pripăşise, nu se ştie cum şi de unde, un neam de oameni, bărbaţi şi femei, frumoşi, înalţi, voinici şi care umblau îmbrăcaţi numai în piei de animale. Trăiau într'o promiscuitate şi o murdărie de nedescris. Incestuoşi, pederaşti, lesbiene, sodomiţi, aveau toate viţiile pe care codul penal din zilele noastre le califică atentate la bunele moravuri. Nu erau totuşi rafinaţi. Erau doar primitivi, de-o primitivitate animalică.

Trăind în plină natură, se bucurau de o sănătate fără pereche, hrănită din belşug cu ce apucau: carne, fructe, legume, deasemeni şi de o longevitate nemai pomenită. Trăiau ca papagalii de la tropice câte 200-300 de ani, şi atunci deabia mureau de cele mai multe ori fie printr'o întâmplare, fie omorîndu-se între ei, femeile din gelozie, bărbaţii să-şi smulgă inimile şi să facă din fiertura lor un fel de licoare care le prelungea viaţa şi le alimenta voinicia. Lucrul acesta îl ştiau dela un străbun al lor şi când vedeau că licoarea este pe terminate, trebuia în mod imperios ca unul din ei să cadă victimă, pentru ca inima lui să prelungească şi să îndulcească viaţa celorlalţi. La început, locuiau în nişte cabane simple şi primitiv construite din bârne de pin, apoi, cu timpul îmbunătăţindu-li-se şi starea, locuinţele deveniră somptuoase şi confortabile ca şi acele ale bogătaşilor din Atena. Dibuiră un drum mai puţin primejdios şi necunoscut pentru alţii cu desăvârşire, pe care şi-l însemnară din loc în loc cu lemn de brad curăţat de coajă, să nu-i piardă urma când cobora vreunul din ei prin satele din vale.

Şi coborau foarte des, fiindcă trăiau, mai ales la început numai din furtişaguri. Ba furau câte o vită mare, ba o oaie, ba o iapă, după cum se nimerea. Animalul furat îl curăţau de piele şi-l frigeau aşa, pe de-a'ntregul, răsucindu-l într'o frigare lungă la un foc încins haiduceşte, de i se vedea vâlvătaia, de jos, din satele şi cătunele risipite la poalele munţilor şi care înspăimânta populaţia multă şi nevoiaşă de acolo: lumea zicea că arde muntele!... Şi azi aşa, şi mâine tot aşa, au băgat oamenii de seamă că de câte ori le dispărea câte o vită, se aprindea pe culme focul acela uriaş. Ce putea să fie? Cum să-şi lămurească misterul?

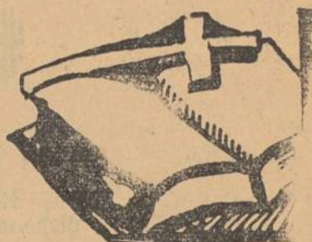
Atunci, ca'ntotdeauna, s'a găsit printre ei unul mai inspirat, un iluminat, care să cadă în transă şi să spună că la mijloc trebue să fie o putere supranaturală, care cerea să i se aducă jertfe de animale. Iar oamenii mulţi şi nevoiaşi de acolo i-au dat dreptate. Au început să se teamă şi să creadă! Aşa s'a născut Olimpul! După ce că li se furau acum vitele pe capete, pentru că cei de pe munte băgară de seamă că sunt mai nepăzite, mai la îndemâna lor, se apucară chiar ei, să le taie cu nemiluita şi să le lase aşa, tăiate, la răscrucea drumurilor, ca să se pună bine cu cei de sus de pe munte. După cum unui glob de păpădie, când a prins să se risipească, nu-i mai poţi aduna puful care călătoreşte departe în bătaia vântului, tot astfel şi svonul când a prins să se destrame nu-l mai poţi aduna sau opri. Din gură în gură, din ureche în ureche, din cătun la sat, din sat la cetate, s'a risipit încetul cu încetul în lumea întreagă. Se aduceau regulat jertfe, cu timpul se ridicară temple mari şi somptuoase, se iviră cohorte de credincioşi şi oficianţi. Masivii muntoşi dintre Thesalia şi Macedonia deveniră Olimpul, iar oamenii aceia înalţi, voinici, frumoşi, dar murdari şi primitivi cari locuiau pe culmi şi trăiau ca animalele, căpătară identitatea de zei. Locuitorii satelor dela poalele munţilor, în cele din urmă îi zăriră şi, fireşte, se temeau grozav de puterea lor. Ce vedeau, din gură în gură, din ureche în ureche, se răspândea mai departe. Astfel nemaipomenita lor longevitate deveni în mintea muritorilor, nemurire. Zeii căpătară nume şi artibuţiuni. Cel mai îndrăzneţ dintre ei, acela care era mai adesea văzut, deveni Zeus, stăpânul Olimpului, iar din faptul că umbla nestânjenit prin ploaie când fulgera şi trăsnea, s'a dedus că în mâna lui ţine fulgerele. La fel căpătară şi ceilalţi zei puteri supranaturale. Pe Poseidon, văzându-l cineva cu o furcă pe care o furase taman atunci dela un gospodar şi răcăia cu ea în albia unui părăiaş, l-au făcut stăpânul mărilor, având ca sceptru tridental, adică furca. Pe Cupidon, un ţânc neruşinat pe care l-au zărit ţintind în vrăbii cu un fel de praştie, l-au făcut zeul amorului. Şi aşa mai departe... Cu timpul zeii conştiinţa importanţei lor. Nu mai coborau pe furiş, nu se mai temeau şi nu căutau să se ascundă când le ieşea cineva în cale, iar atunci când coborau pe „pământ" rămâneau cu săptămânile, de unde se întorceau încărcaţi de bunătăţi. Azi aşa, mâine tot aşa, starea lor se îmbunătăţi simţitor. Se îngrăşară, se buhăiră, îşi mai pierdură din voinicia şi sănătatea lor de piatră, gâfâiau când umblau prea mult. Se obişnuiră cu băi, cu aperitive, cu parfumuri, cu vestminte scumpe la modă, într'un cuvânt, cu toate binefacerile pământeşti. Şi toate acestea aşa, pe tavă, fără multă bătaie de cap, fără niciun fel de trudă. Ce mai vorbă, poveste, Olimpul devenise raiul pe pământ. Zeus care cobora cel mai des şi stătea cel mai mult printre muritori, căpătă ascendent asupra celorlalţi zei. Cunoştea mai bine treburile pământeşti, devenise îndrăzneţ, iar cuvântul lui era ascultat şi mânia lui temută de toţi din Olimp. Introdusese reforme însemnate. Fiecare purta respect inteligenţii lui, căuta să-i intre în voie, să nu-l supere cu vreo nesocotinţă. Singură Hera nu-şi prea făcea de el. Ba dimpotrivă, la drept vorbind, mai curând lui Zeus îi era frică de gura şi isbucnirile ei.

Fiindcă Zeus făcuse marea prostie, ca printre alte reforme pe care le introdusese în Olimp, să bage şi căsătoria, iar pe Hera, deşi îi era soră şi avusese câţiva copii cu ea, şi-o făcuse soţie legitimă. Căci dacă muritorii de rând învăţară de la zei cum să iubească, să profite şi să se răsbune, zeii învăţară în schimb dela muritori cum să-şi organizeze viaţa şi familia. De unde înainte trăiau ca animalele acum

(Continuare în pag. 11)

POPA ȘTIUCĂ

de CONSTANTIN KIRIȚESCU

„Nu e nimic nou sub soare", a strigat, pare-mi-se, un învățat, desnădăjduit că ceeace i se păruse c'a născocit creerul lui isteț, se dovedise a fi fost trăit, cu trup și vieață aidoma, deși cu alt nume și într'altfel de împrejurări, înainte cu mult de descoperirea lui. Pare c'ar fi fiind oameni cari găsesc o plăcere să tot scormonească colbul vremilor și să scoată la iveală câte'n lume și'n soare, numai ca să arate că poți găsi prin bucoavnele trecutului tot ce nouă ne place să socotim c'ar face fala zilelor în care trăim. Nu-mi este tocmai pe plac această tagmă de stricători de închipuiri și totuși, pentrucă am trecut de o jumătate de veac de vieață, pe vrute ori pe nevrute mă trezesc cu gândul la vremurile de odinioară, ori de câte ori vreun firoscos se laudă că lumea și înțelepciunea dela dânsul pornesc.

Așa mai deunăzi, la o adunare de dascăli. Se tot vorbea de „cursuri de vară", de „cursuri de vacanță", de „cursuri în aer liber", ca de niște născocituri ale pedagogiei moderne. In colțul meu, m'au năpădit amintirile. Mi-am adus aminte de grădina lui Popa Știucă dela biserica din mahalaua noastră și de „glasia" părintelui și a lui Nea Ispas, feciorul sfinției sale. Și, în loc să cer cuvântul, ca să taiu puțin din lăudăroșia cuvântătorului, care cerca mereu să ne uluiască cu nume de Englezi, Nemți și Francezi — pasă-mi-te descoperitorii acestui fel nou de instituție școlară menită să pună capăt haimanalâcului și să ușureze pe părinți de purtarea grijii pentru odraslele lor, — m'am apucat mai bine să depăn ghemul aducerilor aminte, să-i descurc ițele cam încâlcite de trecerea vremii să le înod căpătâiele rupte și să le înșir pe hârtie. Poate că vor avea norocul să cadă cândva subt ochii vreunui pedagog și ne-om trezi într'o bună zi, că opisul alfabetic al înaintașilor pedagogiei noui ne va îmbogăți cu numele lui Popa Știucă dela biserica din Mătărie și cu al feciorusău, Ispas... Nu va fi fost întâia oară când posteritatea reabilitează, scoțând de sub pulberea uitării, gânditori și născocitori neluați în seamă ori nedreptățiți de contimporanii lor.

*

Casele Părintelui Nae erau megieșe cu ale noastre; ne despărțea numai un loc viran, așa că cu Sfinția sa îl vedeam aproape în fiecare zi cum trepăda prin curte după treburi, când pleca ori când venea dela biserică. De câte ori îl vedeam peste gard, ori îl întâlneam pe drum, ne scoteam pălăria cuviincioși și-i ziceam: „Săru'mâna, Părinte Nae", iar el ne răspundea: „Maica Domnului să v'ajute copii". Ne păzeam ca de diavolul să nu cumva să ne ia gura pe dinainte ca să-i zicem: „Părinte Știucă", deși ne-ar fi venit mai la îndemână, fiindcă așa îi zicea toată lumea. Scăpam de această ispită, numai pentrucă începeam cu „părinte", iar nu cu „popă", ceeace n'ar fi fost cuviincios. Căci numele Sfinției sale se împerechea în două chipuri: sau Părintele Nae, sau Popa Știucă. Nimeni nu le-ar fi putut întoarce altminterea, de pildă, Popa Nae, sau Părintele Știucă. Așa că se făcuse obiceiul ca de câte ori se vorbea de Sfinția sa în lipsă, i se spunea pe porecla cea lipsită de cinstire, iar când i se vorbea în față, i se spunea pe numele cel bun. Când diavolul își vâra coada și vreun poznaș de copil o greșea, spunându-i în față porecla, apoi Părintele se mânia tare și nu alegea cu ce arunca după cel greșit: cu lumânarea cea mare dela cununie, cu cădelnița, ori chiar cu sfânta cruce, cu ce-i venea omului mai la îndemână.

Fiindcă porecla era în legătură cu un păcat mare, în care căzuse odată Sfinția sa și de care nu-i plăcea să-și aducă aminte nici dânsul, nici alții. Cică, odată un enoriaș, venit după treburi acasă la preot, ar fi dat peste Sfinția sa cum îmbuca dintr'o știucă umplută pe care o aiezmuia cu vin roșu. Și era în ziua de Vinerea Mare, din săptămâna patimilor. Enoriașul, atât i-a trebuit și a bătut toba în toată enoria; de atunci i s'a tras porecla popii. Multe pete i-o fi șters coana preoteasa de pe giubeaua părintelui dar asta i-a rămas înfiptă în carnea Sfinției sale și n'a mai scos-o toată purtarea fără greș pe care a avut-o de atunci încoace. Drept mai este că nimeni nu-i face vreo vină, că nu e zi în care să nu intre în cârciumă la alde Ripichiu și la Petrică Papagalul, fiindcă amândouă s'au nimerit să fie în drumul de acasă la biserică și, dacă n'ar intra să ciocnească un pahar cu enoriașii și să le spună o vorbă bună, ar zice lumea că a căzut în păcatul deșărtăciunii de sine și nu i-ar mai prinde nici Sfinția sa pe la biserică.

*

Popa Știucă era om cuprins. Casa Sfinției sale nu era prea mare, dar era bine dichisită. Nu se putea să treci pe dinaintea ei să nu-ți arunci ochii, ori la pridvorul plin de flori, ori la grădina cu pometuri. Când era vremea florilor ori o poamelor, era o adevărată plăcere să te uiți și să te minunezi de câte și mai câte soiuri de mușcate, de trandafiri și de garoafe își revărsau mănunchiurile de flori pe picioarele pridvorului și pe răzoarele grădinii. Dar mi-te pomii încărcați, cu crăcile îndoite sub greutatea poamelor, de trebuia să le sprijine cu prăjini? Cum să nu te oprești, să nu faci zâmbre și să nu-ți lase gura apă, pizmuind pe popă de atâtea bunătăți? In fund era curtea de păsări, despărțită printr'un gard de ostrețe. Avea Popa Știucă toate neamurile de păsări și multe nevoie mare. Că se pricepea coana preoteasa la pusul cloșcă și la crescut puii, încât totdeauna casa lor era îndestulată de păsări.

Cunoșteam bine casa și curtea popii, fiindcă eram prieten cu feciorusău, Ispas. Nu era chiar de potriva mea, căci era mai mare cu vreo 5—6 ani: eu deabia intrasem în gimnaziu și el aproape isprăvea seminarul; de aceea îi ziceam nenea Ispas și-i purtam respect. Fiindcă era intern la seminar, toată săptămâna lipsea de acasă. Duminеca sta la biserică pe lângă taicăsău. De mic învățase rânduiala bisericească și, cum era și seminarist, Părintele Nae îl punea să-l ajute, după puterea vârstei și priceperea pe care o căpătase. La început ținuse isonul dascălului după care cânta cântărețul din dreapta. Apoi a trecut la strana din stânga, unde ținea slujba întreagă. Când a trecut în cursul superior și i s'a îngroșat glasul, se încumeta și la strana din dreapta, cât îi da voie d. Dumitrache, cântărețul. O făcea dumnealui numai de hatârul părintelui, dar nu-l prea răbda inima să-și dea cântarea pe mâna mucoșilor, cărora abea le-a ieșit câteva tuleie în barbă și se îndeasă la strană. Așa, pe ici, pe colo, un condac, un tropar, ba chiar câte o ectenie mai treacă, meargă, dar ferit-a Sfântul nu l-ar fi lăsat să-și ia nasul la purtare, să se întindă pe la heruvic și mai ales la axion.

Nici în vacanțele Crăciunului și ale Paștelui nu ne vedeam prea des cu Ispas, fiind în aceste sărbători slujba bisericii prea de tot grea iar Ispas era ocupat, pe lângă cântare, cu treburi mărunte, ca: numărătoarea lumânărilor, socoteala discului, pangalului, anafora, împărtășania și câte alte griji, că în cine putea să aibă încredere părintele mai mult ca în feciorusău. Adesea ori ne lămurea:

— Parc'ar fi Sfânta biserică în inima codrului Vlăsiei. Toți te fură. Paracliserul bagă mâna în căldărușă. Baba bisericii, îi scapă mâna și vâră gologanii în buzunarul șorțului, în loc să-i puie în pangal. Unul te fură la disc, altul te înșeală la prescuri, te sfânțuiește la ailaltă, își taie tain din toate. Dacă nu faci ochi'n patru, te lasă calic.

Numai când venea vacanța mare, nenea Ispas era al nostru. După Sâmpietru, era liniște la biserică. Cât era de mare ziulica de vară, eram împreună. Era bun cu noi, ne apăra de alți copii răi din mahala, ne povestea din vieața de internat al seminarului atâtea comedii, de rămâneam cu gura căscată. Ne uitam la el cu admirație, mai cu seamă că era tare la latinește și grecește, tocmai unde noi ne simțeam slăbiciunea. Ce e dreptul, nu numai fiindcă era cu vreo cinci ani înaintea noastră, dar și pentrucă la seminar se făcea latina și greaca mai cu temeiu decât la noi, la gimnaziu. In ceasurile târzii de seară, când stăteam la îndrugat povești pe lavița de lângă poartă, încetul cu încetul, când liniștea se lăsa grea în jurul nostru, conversația își schimba subiectul. Și dela versurile latinești din odele lui Horațiu, pe care le scanda frumos, par'că le cânta, și dela citațiile grecești din sfântul Vasile-cel-Mare, cu care ne impunea admirație și respect, nea Ispas, coborînd vocea, trecea la lucruri mai profane și ne iniția pe șoptite în tainele lumești, pe care desigur nu le aflase nici din Evanghelie, nici din Grigore Teologul ori Sfântul Ioan Chrisostomul. Sorbind cu nesaț lucrurile noui, pe care le aflam dela nea Ispas, nu puteam să nu ne minunăm cum se pot afla astfel de „chestii" la seminar, unde ne închipuiam că miroase numai a smirnă și tămâie, că se aud numai cântecele pe nas ale slujbelor religioase, că domnește o atmosferă de cucernicie și evlavie și că deci, nu e cu putință ca gândurile elevilor să se ducă spre tainele pe care noi, în mintea noastră de copii, le bănuiam, fără să cutezăm să ne apropiem de ele.

Nea Ispas ne lămurea cu ifos de om mare:

— Voi, mucoșilor, sunteți prea mici și nu-mi pui eu mintea cu voi ca să vă stric. Și eu am învățat ce e viața dela un pedagog, care era student în teologie. El ne-a dus într'o seară în Isvor; a fost mult până ne-am îndulcit cu mierea că pe urmă trăgeam regulat chiulul. Săream zidul din dosul seminarului și plecam în bandă la „inspecție". A mirosit ceva Părintele Spiritual și s'a pus să ne spioneze. Intra noaptea prin dormitoare să vadă dacă suntem acolo și pipăia prin întuneric pe la paturi. Dar și-a găsit nașul. E unul la noi, într'a șaptea; l-au poreclit băieții Satana, de dat dracului ce e. I-a dat prin minte un plan genial de drăcesc. A pârit Părintelui Director că Spiritualul intră noaptea prin dormitor și ne pipăie, cu gânduri blestemate. Directorul s'a speriat, a făcut anchetă, noi am dat mărturie așa cum ne-a învățat Satana și Spiritualul a fost dat afară din slujbă, așa că am scăpat de el. Fiindcă era călugăr, l-au trimes la metocul lui. Am auzit că vor să-l și rază, așa de mult s'a compromis cu chestia noastră. Spiritualul, âl de-a venit în locul lui, e popă modern, înțelege vieața și se face că nu știe ce clocim și învârtim noi. E la mijloc și nițică recunoștință, fiindcă dacă nu era chestia noastră, nu intra în pâine; de aia l-a și pus pe Satana șeful clasei și joacă cum îi cântă el. Strașnic băiat Satana! Asta se procopsește la sigur. De n'o face prostia să se însoare și să ia parohie, ajunge la sigur vlădică!

*

Cea mai de seamă îndeletnicire de vacanță a lui nea Ispas era școala de vară a Părintelui Nae, ori, cum îi ziceau mahalagiii: Glasia lui Popa Știucă. Așa apucase părintele din bătrâni, ca s'adune copiii în tinda bisericii și să-i învețe carte. Așa o învățase și Sfinția sa. Căci pe vremea părinților noștri nu se pomenea învățătură înaltă de seminar: nici latinească, nici grecească, nici Sfântul Ioan Chrisostomul nici Fericitul Augustin. Nici nu era atâta grijă de sufletul copiilor, cum văzurăm din pățania părintelui Spiritual, cu poznașul de Satana. Ci învăța copilul la școala din tinda bisericii să slovenească, apoi intra în biserică unde începea cu mătura, cu mucările, apoi cu isonul, trecea în strană și dacă avea glas frumos și era om supus, temător de Dumnezeu și apuca să învețe rânduiala bisericească, îi găseau ctitorii de-l căpătuiau cu o fată bună și cu ceva stare, ca să aibe cu ce să plătească bine-cuvântarea Vlădicăi, și se trezea uns popă. Părintele Noe urmase cu sfințenie tradiția. De când ieșiseră și se înmulțiseră școalele comunale, Sfinția sa deschidea școala în curtea casei numai vara, când copiii rămân slobozi de bat ulițele și maidanurile, ținânduse de ștrengării. Iar de când Sfinția sa îmbătrânise și nu mai putea să răsbească pe diavolii de copii, trecuse nuiaua în mâna lui feciorusă Ispas, ca mai tânăr și mai învățat.

Mai erau, nu-i vorba, pe la bisericile megieșe, glasii de vară. La Sfântul Talaleu era glasia lui Costache dascălul, dar fugeau copiii de el ca de dracul, c'avea mâna grea și bătea de betegea, mai ales când venea la glasie nițel cam cu damf, ceeace nu i se întâmpla prea rar. La Dulgheri era popa Potriveală: la Popa Trăsnea, era d. Matache. Se cam înțeleseră să nu momească copiii dintr'altă mahala, ci fie-care să primească numai din enoria bisericii lui. Așa că popa Știucă, care avea enorie mare, mergea la sigur, pe toată vara, ca la treizeci-patruzeci de copii. Nu era cine știe ce procopseală, dar, vorba Sfinției sale: dacă nu curge, pică. Și, dacă Domnul nostru Isus Christos a săturat două mii de oameni cu cinci pâini și doi pești, ce nu putea scoate un osârdnic slujitor al Domnului dela treizeci suflete de copii pentru șapte guri, câte îmbucau la casa Sfinției sale?...

*

A doua zi de Sâmpietru, meșterul Zamfir Teslarul venea în curtea popii, scotea din magazie scândurăria pusă la păstrare din anul trecut și, în câteva ceasuri, se ridica școala, între grădina de pometuri și curtea păsărilor. Nu era prea arătoasă școala, dar avea ce-i trebuia. Câți-va bulumaci înțepeniți în pământ ținea acoperișul de șipci, peste care întindea crăci cu frunze, ca să împiedice arșița soarelui de Cuptor. Subt umbrar, Zamfir bătea câteva șiruri de pari, iar deasupra lor întindea blăni de scândură: un rând mai înalt, pentru bancă, un rând mai scund pentru laviță. Și cu asta școala era gata. Aer, slavă Domnului, era [illegible]ul, fiindcă șatra n'avea pereți; umbră așișderea, căci era acoperită cu frunzar. Nici ploaia nu pătrundea, fiindcă „direcția" școalei poruncea copiilor să aducă de acasă craci cu frunze, cu care să îngroașe mereu învelitoarea. Iar școlarii stăteau, cum se cuvine pe bănci de scânduri, nu ca pe vremea copilăriei părintelui, când trebuiau să stea pe jos turcește, cu călcâile sub șezut.

La zintâiu de Iulie, începea școala. Personalul de direcție, administrativ, didactic, era la post, adică: Popa Știucă, Coana preoteasa, nea Ispas, d-șoara Marioara — fata părintelui cea nemăritată, căci celelalte două fete, mai mari, erau măritate și la casele lor — și în sfârșit, Tăsică, cel mai mic dintre copiii sfinției sale, căci ceilalți trei băieți, cu care-l învrednicise Dumnezeu, erau cu rosturile lor, unul preot la altă biserică, unul funcționar prin provincie și un altul neprocopsit, de care nu-i plăcea nimănui din familie să se vorbească; ne mai învârteam pe lângă ei ca prieteni ai lui Nea Ispas, eu și cu fratele meu.

La ziintâi de Cuptor, de cu bună dimineață, Tăsică a înfipt un steag tricolor în stâlpul porții și un altul în frunzarul de pe acoperișul „școalei". Cu asta dădea de veste că sosise ziua cea mare a începerii școalei. Dar și fără de asta, mahalaua o știa, căci ani dearândul, de când apucaseră, școala lui Popa Știucă începea la zi'ntâiu de Iulie și se închidea în ajunul Sântămăriei mari, adică la 14 August, pentrucă a douazi de sărbătoare se deschidea cealaltă școală cea comunală. Și de aceea, mai înainte chiar ca Tăsică să spânzure cârpa decolorată de stâlpul porții, clientela începea să sosească.

Cel dintâiu veni Ghiță aprodul, cu Mitică de mână.

— Săru'mâna taică părinte, săru'mâna Coană preoteasă, uite, mă grăbii să vă calc cu noaptea'n cap, că la șapte trebue să fiu la sirvici. Cum văz, venii cu aldămașu. V'am adus pe pacostea asta de băiat ca să-l mai strâng de pe drumuri. Că de carte, știu eu că n'o să facă mare ispravă, că e zăpăcit și uituc, numai să nu uite ce bruma a învățat peste an, c'a trecut și el acum într'al doilea clasă că i s'o fi urît și lui domnu Spirescu cât l-a ținut trei ani într'a întâilea și n'are cin' să-l ție de scurt, având în vedere că eu, cu sirviciul meu, mă aflu tot pe drumuri și cine o să cunoască mai mult ca Sfinția voastră, că de, cu pustia asta de lefșoară, pe care ne-o dă direcția generală a noastră, nu pot pentru ca să mă înlesnesc..

— Bine, bine, Ghiță, îi taie scurt vorba popa. Ți-l iau tot ca an cu trei lei pe lună, face patru ș'o băncuță pân' la sântămărie dar întâiu să achiți băncuța ce-a rămas datorie, că ziceai...

Și se încinse o discuție dacă a rămas ori nu datoria, fiecare din părți știind într'altfel. A biruit în cele din urmă popa, căci i-au sărit în ajutor și coana preoteasa și Ispas și Tăsică și d-șoara Marioara, cât p'aci să sărim și noi, deși nu știam nimic din daraverile bănești ale școalei, dar nu putea decât să ținem cu „administrația". Aprodul s'a dat bătut, a plătit datoria veche, o băncuță, a dat arvună un leu pentru noitură și jurat, că de sântu-Ilie, când o lua leafa, aduce restul. A recomandat popii să îngrijească cât mai bine de educația copilului:

— Numai vă rog, cinstite Părinte Nae, și pe dv., d-le Ispas, să nu-l slăbiți.. Bateți-l de-l omorîți, numai de slutit să nu-l sluțiți, să rămâi ca un neputincios la ușa mea. Și coană preoteasă, puneți-l la treabă. Ce dă din mâna lui, e comedie, când vrea. Dar, zăpăcit, numai cu bătaia îl scoți din ale lui. Și, spre pilduire, se întoarce spre copil și, șart, îi trase o palmă zdravănă.

— Ai înțeles, mă zăpăcitule? Pân'aici ți-a fost. Las c'o să aibe grije de oasele tale, tat'tu Popa Șt...., hm..., adică, iertați de vorbă urîtă, săru'mâna Părintele Nae și cu d. Ispas. Dacă nu te-oi lăsa acasă cotonogit, n'o să-mi zici mie „tată". Săru'mâna taică părinte, săru'mâna coană preoteasă, avem onoare, dau fuga că sirviciul nu așteaptă.

— Umblă sănătos, Ghiță lasă-l în grija noastră, că nu e copilul taman așa de rău.

Nu ieșise bine pe poartă taicăsău că, l-a și luat în primire pe băiat coana preoteasă, începând să-i facă educația cu specialitățile dumisale:

— Ei, băiețaș..., par'că Mitică te chiamă, ia treci dincolo de spală copaia dela rațe, că e plină toată de găinaț. Pe urmă să te duci cu donița s'aduci apă dela puț și să limpezești copaia în două ape. Să nu mai văz pic de murdărie pe ea. Mă'nțelegi? Că pe urmă, vezi tu pe naiba. Ai auzit pe tat'tu?

— Pe urmă, să mi-l lași mie, interveni și d-șoara Marioara, am să-l trimeț undeva.

Doi clienți noui se iviră pe poartă: Turturică lăutarul și Manda spălătoreasa, fiecare cu câte un copil de mână. Târgul se făcu repede și cu ei. Plata se va face după un regim mixt. Turturică va plăti numai un leu și jumătate pe luna întâia; pentru rest, o să-i dea lui Ispas lecții de vioară de trei ori pe săptămână. In August se va vedea cum iese. Cât despre Manda, fiindcă era femee sărmană, va spăla rufele coanei preotese, adică ale familiei, până la Sântămărie. Lecțiile de vioară vor începe chiar astăzi, după amiază, iar Manda fu poftită pe loc să ia în primire albia, cazanul, săpunul și rufele.

Și așa, până la amiazi se umplură toate cele treizeci de locuri câte puteau să încapă pe cele trei bănci lungi, de sub șopronul meșterului Zamfir, adică zece pe fiecare bancă. Își aduse și meșterul Zamfir plodul dumnealui, drept munca dulgheriei, și și-au adus copiii pe plată, trei lei pe lună, mulți alți părinți, enoriașii din mahalaua Mătăriei, oameni nevoiași, care nu puteau să-și ție din scurt copiii, duși cum erau la muncă pentru agonisirea hranei, și ei și femeile lor. Incaltea dacă-și luau dela gură ca să plătească la glasia Popei Știucă, avea cine să le știe de rost, și printre picături, pe lângă bătaie și treaba la curtea popii, mai țineau din când în când și cartea în mână, să nu uite de unde s'o apuce când o veni toamna.

Și noi ne găseam de lucru la școala Popei Știucă, și toată ziua ne învârteam pe lângă Ispas, chip ca să-l ajutăm. Vorbind la dreptul, ne plăcea. Vedeam și auzeam atâtea, cât era ziulica de mare, încât nu ne mai deslipeam de școală. Nu ne amestecam printre copii, ci stăteam deoparte, unde meșterul Zamfir încherbelea un fel de divan larg acoperit cu rogojini și umbrit tot cu crăci. Acolo se odihnea părintele, când nu era pela treburile enoriei, coana preoteasă, d-șoara Marioara și noi, făcându-ne de lucru, ori mai mult privind la clasă, amestecându-ne când și când ca să ne dăm ifose de știutori într'ale școalei. Deobiceiu, părintele, fără giubea și potcap, numai în cămașă țărănească pe deasupra pantalonilor și'n papuci, cu ochelarii pe după urechi, făcea socoteli într'un catastif ori număra mătăniile dintr'un șirag. Coana preoteasă curăța zarzavatul cu ajutoare de băieți, ori torcea lână din caer. D-șoara Marioara lucra la gherghef și citea pe apucate romane în fascicole. Noi o ajutam, alegându-i lânurile, îi admiram lucrul și trăgeam cu ochiul la roman. Tăsică, mai neastâmpărat, era când printre copii, când printre noi, făcând tot felul de pozne și încasând bătăi dela toți.

La noi era și „materialul didactic", cum se zice astăzi, cu care se ajuta profesorul la lecție. Unica bucată a acestui material era un băț de trestie de mare, galben, cu inele, mlădios. Fiindcă astfel de băț era în cinste și la școala nemțească unde învățasem noi clasele primare, îl botezasem cu numele de acolo: *spaniș*. Fiindcă numele era ușor de spus și sunător, par'că auzeai chiar bățul șuerând prin văzduh și lovind scurt — prinsese. Toată lumea din curte și școala popii, nu vorbea decât de spaniș. Făcea treabă bună spanișul, nu se odihnea de loc. Cu el bătea Ispas în scândură ca să facă liniște, dar posnașul de băț avea meteahna să cate mai mult spre palmele și spinările copiilor, când pe Ispas începea să-l doară mâna și pumnii de prea multă mângâietură. Ba deseori trecea și în alte mâini; trăgea cu el și popa, și preoteasa și Tăsică. Numai domnișoara Marioara, nu dădea fiindcă era miloasă și noi, fiindcă nu îndrăsneam de, ca musafiri ce eram.

Dimineața, când începeau să vină copiii, se făcea împărțirea treburilor. Alegea părintele pentru treburile Sfinției sale, alegea coana preoteasă ca să-i aleagă fasolea ori mazărea, să-i curețe cartofii de coajă, să culeagă omizile din pomi, să plivească buruienile din grădiniță, să dea de mâncare la păsări, să însemneze ouăle, să care apă cu donița dela puț. Câte unul mai isteț, de-i prindea mâna, era luat și pe la bucătărie. Părintele-i lua la biserică ca să-l ajute pe paracliser la cele de cuviință, ori mergea cu ei la piață, ori pe la nevoie la acatiste, la botezuri, la masluri.

La această treabă erau puși băieții aleși pe sprinceană, dintre cei mai isteți și siguri.

Char și Tăsică avea nevoie de ajutoare la lipitul spetezelor la smeu și la încurcare. Când nu-l vedea nimeni, lua pe câte unul să-l ajute să întinză lațuri la păsărele prin copacii grădinii, ori mai ales — moartea lui — să prinză porumbeii din vecini cu clei. Câte bătăi a mâncat din pricina asta, el și tovarășii lui, dela păgubași, și cât necaz i-a făcut părintelui!

Fiindcă erau oameni filotimi, uneori se pomeneau cu vecinii:

— Coană preoteasă, nu poți să-mi dai v'o doi băieți să-mi caute niște pui? Că au ieșit din curte, bată-i să-i bată, și s'a rătăcit. Ci-că i-a văzut alde lelea Stana prin bălăriile din maidanul Olangiilor.

Gurile rele din mahala cam cârteau, că ia popa copiii oamenilor și-i ține să-i slugărească lui și neamurilor lui, după ce le mai ia și parale. Că nu mai poate nimeni din casa popii vara să ridice un paiu de jos fără slugi de pomană. Cum or fi trăind în restul anului fără treizeci de slugi, când vara par'că ar fi conac de beiu, nu altceva!

Cu ce bruma de copii mai rămâneau pe lavițele din glasie, făcea Ispas școală. Cei mai mici, cari n'apucaseră încă să vază școala comunală, învățau bucheriseala de pe niște abețedare găsite nu știu de unde, că de ferfeniță ce erau, n'avea niciunul început ori sfârșit. Ca să nu se zăpăcească unii pe alții, dacă'ar fi învățat lecții deosebite, când venea la rând buchiriseala, o făceau toți deodată, de era mic ori mare, începător ori mai veteran, cei mai mici și neștiutori îndemnându-se dela cei mai mari. Nea Ispas bătea tactul cu spanișul în scândură și glasia învăța să silabisească întâia consunantă, cântând în cor: bî-a ba, bî-e be, bî-i bi, bî-o bo, bî-u bu; apoi trecea la consonanta următoare: cî-a ca, cî-e ce, și așa mai departe, de-și spărgeau pieptu-rile și se adunau drumeții dinaintea porții să se minuneze de câtă carte știau copiii glasiei lui Popa Știucă și a feciorusău Ispas.

Când venea vorba de socoteală, se făcea tot pe cântec: odată una, una; de dooridoo, patru, de dooritrei, șase...; e doorișase, doisprezece...; de doorizeci, doozeci. Nu era voe să se întrebe, nici să se înmulțească pe sărite. S'a încercat Ispas de vreo câteva ori, dar l-a oprit aspru părintele, lămurindu-i că nu se cuvine să încurce copiii, fiindcă lecția trebue spusă „ca pe apă".

La sfârșit, era totdeauna cântarea. Erau două feluri de cântări. Intâiu, cea bisericească. Băeții învățau Prohodul, ce se cântă în Vinerea Patimilor. Era prilejul să se vază procopseala de ast'vară. Toți copiii care învățaseră vara în glasia popii, cântau în jurul pristolului încărcat de flori din mijlocul bisericii. Invățau deci copiii să cânte pe: In mormânt vieață... Cuvine-se dar... Neamurile toate... și, frumusețea frumuseților: Primăvară dulce... Pentru noi, care știam să cântăm frumos și cu voce „după note" la clasa de ansamblu a gimnaziului Mihnea Vodă, cântarea copiilor din glasia lui Popa Știucă ni se părea ceva îngrozitor, o lălăială sălbatecă, în care se răcneau la fel toate cântecile, fără să deosebești pe „In mormânt" de „Cuvine-se" și mai ales să se aleagă ceva din „Primăvară dulce" în care eu, la clasa de ansamblu, cum eram „sopran-prim", cântam „solo".

Dar, se învață omul cu toate. Așa ne-am învățat și noi cu cântarea glasiei lui Popa Știucă, atât cu cea bisericească, cât și mai ales cu cântarea națională. Ce fusese până atunci, dar să fi auzit acum pe copii strigând din baierile inimii, de începeau și câinii din mahala să urle a spaimă. Mai ales că repertoriul era alcătuit din cântece eroice și astea trebuiau cântate „cu simțire", așa spunea părintele. Cântau copiii: „O Românie, o dulce țară", „Dulce vieață, soldat ferice, la bătălie merge cântând", dar mai ales:

Un soldat din oastea română,
română,
Rezemat în armă suspină,
suspină,
Și din gură așa zice
O dă Doamne ca să pice
Turcia, Turcia

POPA ŞTIUCĂ

(Urmare din pag. 7)

Ca să nu mai fim noi atârnaţi,
atârnaţi,
Ci să fim de tribut dispensaţi,
dispensaţi, etc.

Drept să spun că, oricât îmi plăceau cuvintele, n'am putut să prind melodia, atât era greu s'o desprinzi din lălăiala copiilor, acompaniată de bătaia şpanişului pe scândură, de ţipetele coanei preotese, implorând pe fecioru-său să liniştească pe cântăreţi, că o apucă reumatismele la încheeturi de urletele copiilor, şi a câinilor din vecini. La urma urmelor, neavând încotro, ne astupam urechile cu degetele şi nu le trăgeam afară decât atunci când strigătul de „Ram, tram, tram, tram, trăiască, trăiască", se isprăvea cântecul, iar băeţii, uşuraţi şi ei, îşi ştergeau faţa de năduşală şi se uitau voioşi la noi, doar de i-om ruga să înceapă iar.

Totuşi, fanfara eroică a copiilor avea efectul că aţâţa gustul de muzică al domnişoarei Marioara, fire sentimentală. Se'ntorcea către mine, care aveam faimă de bun cântăreţ:

— Cântă-ne tu ceva frumos, Tică dar vre-o romanţă melancolică, să-mi treacă nervii de sbieretele măgarilor ăstora...

Cum nu era s'ascult pe domnişoara Marioara? Era simpatia mea secretă. Imi plăcea să-i urmăresc jocul degetelor subţiri, cum alegeau firele de lână pe gherghef, cum împungeau cu acul canavaua ca să facă punctele, piciorușele şi râurile. Când prindeam curaj, ridicam şi ochii să-i văd genele lungi care-i umbreau ochii căprui, aplecaţi asupra lucrului. Mă băteam cu frate-meu, ca să-i ajut eu să depene lâna depe scul ori arniciul de pe jurubiţă pe ghem şi-mi mărturiseam niţel ruşinat în mine, că mă'ndesam la lucru mai ales pentru plăcerea să-i ating degetele, când treceam sculul de lână dintr'o mână în alta.

Ca să-i fac gustul domnişoarei Marioara, cântam, alegând din repertoriul meu bogat, cele mai sentimentale romanţe:

„Amară e durerea, amară-i
suferinţa,
Când cineva iubeşte şi nu-u
este-e iubit,
In sine se topeşte, îşi bleastemă
fiinţa
Iubeşte pân'ce moare, aşa-a
iube-esc şi eu"

— Ce frumos cânţi, Tică, spunea domnişoara Marioara. Cânţi cu simţire şi cu temperament. Mai cântă-ne altceva, tot aşa sentimental.

Acum, luasem vânt şi nu mai aşteptam să fiu rugat. Mai cu seamă că domnişoara mă privea cu ochii ei frumoşi. Şi alegeam altă romanţă tot aşa cu tâlc:

„Suspinuri crude, pieptu-mi
zdrobeşte
Inima-mi bate ameţitor,
Orice speranţă mă părăseşte
Şi făr'de tine, simt c'am să mor...

După asta, veneau la rând: „In grădina vieţii mele a'nflorit o floare—drăgălaşă, cum nu este alta sub soare". Apoi: Valurile Dunării: „Barca pe valuri saltă uşor — Inima-mi bate plină de amor"... Ori Scrisoarea: „Ah cât de mult te-ador, — de doru-ţi mor — atâta cuprindea — scrisoarea sa"... şi câte şi mai câte, ale căror melodii le prindeam de pe la lăutari, iar cuvintele le ştiam pe dinafară din „Micul Dor".

Succesul meu era mare, mai ales la domnişoara Marioara, care rămânea cu acul în mână şi cu ochii duşi departe, desigur nu la mine, care eram prea aproape şi prea mic, faţă de dânsa. Pus la ambiţie, Părintele Nae provoca pe Ispas să cânte şi el câteceva din cele învăţate la seminar. Bucata de rezistenţă a lui Ispas era „La râul Vavilonului" pe care o zicea trăgănat, cu suişuri şi coborişuri lungi. Drept să spun, mie nu-mi plăcea de loc, nu era pe gustul meu. Şi în ascunsul inimii mele eram fericit că nici domnişoarei Marioara nu-i era pe plac, ceea ce simţeam după privirea furişată de admiraţie pentru repertoriul meu, pe care mi-o arunca. Numai părintele Nae îşi aproba odrasla, ţinându-i isonul, bătând tactul din cap, înşirând metanie după metanie; pe la urcuşuri, încerca şi Sfinţia Sa să-i vie într'ajutor, dar vocea, dogită şi răguşită, îl trăda şi, după câteva opinteli şi note false, lua octava inferioară, apoi se mulţumea să reia isonul.

Clasa ne asculta minunată întâiu, apoi copiii începeau să se buşească pe îndesate, până când Ispas, isprăvind bucata, se repezea cu şpanişul printre ei şi-i ardea pe unde nimerea. Copiii fugeau sărind peste bănci şi se răspândeau ca potârnichile peste tot, prin grădina de pomi, peste gard, pe după coana preoteasă, care se punea paravan în faţa mâniei feciorului său, întinzându-şi fustele în lături, chip s'ascundă pe cel ce-i cerşea protecţia, până când, mai intervenind popa, mai noi ceilalţi, se potolea răsmeriţa, dar nu mai era chip să s'adune copiii împrăştiaţi, aşa încât clasa era sfârşită.

*

Cea mai mare petrecere din timpul glasiei mi-au dăruit-o lecţiile de vioară, pe care le-a dat lui Ispas Turturică lăutarul, drept plată pentru primirea lui Gavrilaş, procletea de copil, în glasie. N'au fost ele multe, dar una şi una, care de care mai cu haz.

La lecţia întâia, Turturică l-a învăţat pe Ispas cum să ţie vioara la umăr, proptită în beregată şi cu degetele pe gâtul lung al instrumentului, iar arcuşul să se mişte drept, să n'alunece în sus şi în jos pe coarde. Apoi i-a însemnat cu briceagul crestături pe gâtul viorii, la locul cuvenit pentru fiecare notă. Fiindcă Turturică pretindea că nu cântă numai după ureche ca ţiganii de rând, şi că e notist. Spunea notele pe nume, a, be, ţe, ceea ce ne cam încurca şi pe noi, învăţaţi din şcoală cu do,re mi...

— Asta v'o spui, ne lămurea Turturică, ca să ştiţi că uneori merge să cânţi şi pe note. Dar, asta s'o aflaţi dela mine, că sunt lăutar bătrân: cântecul adevărat nu se'nvaţă după note, ci se prinde de copil, dela Nae Duluş, starostea de lăutar din mahalaua Sfinţilor. Şi slavă Domnului, sunt lăutar vestit, de se bat boierii după mine să le cânt la chefuri. Numai domnii ăi mari dela Conservator, dau zor că nu se face muzică altfel decât pe note, aşa ca să-şi dea aere. Dar asta s'o mai ştiţi dela mine, dacă n'ai talent dela Dumnezeu, degeaba caşti ochii la note, că muzica nu se învaţă cu cartea dinainte, cum învaţă copiii buchile. Cine are dar dela Dumnezeu, i-ajung urechea şi arcuşul.

Turturică i-a mai explicat lui Ispas cm că se cade să'nceapă cu bucăţile cele mai uşoare şi anume cu o polcă: „La Vila Regală", şi cu un valţ: „Valţul conjugal", care erau la modă pe vremea aceea, de le cântau toate tarafurile. Mai pe urmă o să treacă şi la bucăţi mai grele.

— Şi dacă la toamnă n'o să cânţi Steluţa, să nu-mi zici mie Turturică.

Pentru lăutar „Steluţa" era tot ce se poate închipui mai frumos la vioară. Nu-i stau alături decât „Sărănata lui Şubăr" şi „Stela Confitenta".

De sub arcuşul lui Turturică ieşea armonios melodia jucăuşe a polcii „La Vila Regală". Dar când să s'apuce şi Ispas să tragă câteva note, scârţâia vioara par'că trăgea cu pila printre dinţii fierăstrăului. Iţi venea să-ţi iei câmpii, nu altceva.

Ca să-i vie în ajutor elevului, Turturică începu să cânte insinuant polca şi din gură:

Dacă ora la trăsură o plăteşti
cinci lei
Şi-o madamă lângă tine în trăsură vrei...

Dar, degeaba. Degetele ţepene ale stângii se împiedecau pe coarde în căutarea crestăturilor: be, ţe... fără să le nimerească, iar arcuşul aluneca până peste ciocul încovoiat al viorii. Şi, scârţ în sus, scârţ în jos, Ispas nu isbutea să scoată ceva care s'aducă cât de pe departe cu o polcă.

Turturică schimbă metoda:

— Uite-te bine la deştele mâinii stângi şi fă şi dumneata taman cum vezi la mine...

Degetele lungi cu unghii cernite ale lăutarului jucau ca dracii pe coarde, iar mâna aluneca în sus şi în jos mângâind gâtul viorii de par'că făcea scamatorii. Iar din coarde sunetele ieşeau line şi dulci de te ungea la inimă.

Ispas căsca ochii mari şi încreţea fruntea. Apoi probăluia cu degetele în aer mişcările maestrului, cât mai credincios. Şi, satisfăcut:

— Acuma, merge...

Dar de unde! Când să tragă cu arcuşul, nu mergea şi pace! Ispas se crucea, se enerva şi bombănea mereu.

— Poate că *motivul* dela început e mai greu, îşi dădu cu părerea Turturică. Ia s'o începem cu refrenul, că e mai semplu.

Şi, acompaniindu-şi vioara cu gura, cânta răspicat refrenul săltăreţ, în doi timpi, bătând vârtos şi măsura cu capul şi cu piciorul:

Şi mănâncă până crapă
Icre negre tot cu ciapă,
Şi sardele de cutie
Şi-i de-e Dunăre scrumbie.

Maioneză de nisetru,
Lung şi mare cât un metru
Şi mereu la trufandale
Că-ă nu-u dă dânsa parale..

Roşu la faţă, cu sudoarea prelingându-i-se pe lângă urechi, Ispas îşi ducea ochii la vioara lui Turturică, la a lui, şi-şi încerca mereu degetele stângii şi arcuşul pe vioară. Nu se potrivea de loc. A ţiganului scotea sunete voioase şi jucăuşe, par'că sălta glumind, pe când vioara lui Ispas guiţa ca purceaua la tăiere.

Domnişoara Marioara râdea pe înfundate cu ochii în gherghef. Părintele, nervos, bombănea şi ţişttuia, învârtea mătăniile de foc şi arunca fie-sii uitături de dojană. Coana preoteasa se frecase de câteva ori la genunchiul cu beteşug şi apoi oftase de două ori şi fugise la bucătărie. Procletea de Tăsică se urcase pe uluci şi de-acolo începu să facă cât îl ţinea gura: miaaaau, miaaau, morlo-miau. Noi, ca musafiri bine crescuţi, ne stăpâneam râsul, aruncând spre vioara lui Tăsică priviri dezolate.

Ca să-mi fac de lucru şi, chipurile, să dau şi eu o gură de ajutor, am început să cânt după Turturică versurile care mă isbiseră mai mult:

Maioneză de nisetru
Lung şi mare cât un metru...

Până când Popa Ştiucă, afanisit de scârţâiturile fecioru-său, răbufni :

— Las'o diavolului, păcatele mele Doamne iartă-mă, mă ţigane, cu maioneza asta, nu vezi că e prea grea pentru băiat?...

Atunci se descleştă şi gura domnişoarei Marioara şi printre râsetele cu lacrimi şi sughiţuri :

— Ia-l Turturică mai bine cu fasole fiartă, cum e'nvăţat băiatu, că-i prieşte mai mult decât maioneza aia...

Ispas ajunsese la capăt. Trânti vioara pe rogojină şi puse mâna pe şpaniş. Roti ochii de jur împrejur, ca să găsească pe cine să-şi descarce necazul, până-l văzu pe Tăsică, călare pe ulucă. Se repezi ca un balaur spre el, dar dracul de copil, mai iute, sări dincolo şi şpanişul lovi cusete doar uluca. De pe maidan poznaşul mai trimise lui nen-su Ispas câteva miorlăituri prelungite de pisică, câteva schelălăituri de câine bătut, parodiind refrenul lui Turturică:

— Hai la marleoneză de năsetru vindem cu kilometru...

In timpul acesta, copiii din bănci ascultaseră cu gura căscată şi fără nici-o treabă, înghiontindu-se, luînd parte şi ei la scandal, după voia fiecăruia. Unii râdeau ca proştii, alţii strigau, iar cei mai curagioşi săriră la ulucă, chip să dea ajutor dascălului lor la prinderea nerespectosului frate. De ciudă şi, fiindcă trebuia să plătească cineva gloaba, Ispas îşi vărsă focul pe ei, arzând în dreapta şi în stânga cu şpanişul, pe cine şi pe unde se nimerea. Băeţii, cuprinşi de spaimă, se îmbulziră unii peste alţii ţipând Unii se vârâră pe sub bănci, alţii o luară la fugă ascunzându-se care pe după noi, care prin grădină, până în stradă.

Când chilomanul se mai ostoi şi copiii împrăştiaţi începuseră să se adune pe lângă bănci, Turturică lăutarul, care făcea pe niznaiul, potrivindu-şi coardele alăutei, încheie cu filosofie:

— Nu e nimica, aşa e la început. O să meargă, c'are dumnealui talent, să mor eu dacă n'are talent. Să nu-mi ziceţi mie pe nume, Turturică, dacă n'o învăţa iute. Să vedeţi dumneavoastră. Când mi-a pus mie vioara în mână taica, Dumnezeu să-l ierte, eram numai de cinci ani, mă piersica peste deşte cu arcuşul de-mi umfla mâna buştean. Şi m'a învăţat meserie, de am şi eu cu ce să-mi câştig o pâine pentru mine, nevastă şi copii.

Şi ca să-i dovedească lui Ispas viitorul ce-l aşteaptă, Turturică îi trase o „Steluţă", să meargă tuturora la inimă. Apoi mai dădu drumul şi la o „Ciocârlie" svăpăiată. Şi sub vraja muzicii, patimile se potoliră şi lecţia întâia se sfârşi cu bine.

Lecţiile de vioară a ţinut vreo săptămână. A mai încercat Turturică şi cu „Valţul Conjugal" doar o merge mai bine. Degeaba. Ori metoda profesorului nu era prea bună, ori degetele lui Ispas erau prea ţepene, că par'că era un făcut; în mâna băiatului, vioara nu putea să scoată altceva decât jalnice scâncete de animale chinuite, ori de copii maltrataţi. Şi lecţiile de vioară se sfârşiră prin renunţarea lui Ispas la cariera muzicală.

Ca să nu-l dea afară pe Gavrilaş din glasie, s'au înţeles ca în loc de polcă şi valţul lui Turturică, o să vie Dina, nevastă-sa, să spoiască de Sântă-Mărie iatacul şi bucătăria coanei preotese şi să-i lipească pe jos cu humă şi cu balegă, cu bidineaua şi materialurile ei. Şi cu asta, lucrurile s'au împăcat iar Gavrilaş a rămas în glasie, unde avea o întrebuinţare specială: tăia gâtul la păsări pentru bucătărie şi le jumulea, mai abitir ca cea mai primă gospodină.

Printre copiii din glasie era unul poreclit „Bucigaşu". Pe semne, în pofida lu tatu-său: Jumărea Parlagiu, calfă de măcelar şi bătăuş tocmit cu ziua pe timp de alegeri. Se spune că odată, la nişte alegeri de comună, înjunghiase pe un alăgător din partidul celalt. Se făcuse tevatură mare; Jumărea fusese arestat, dus pe la primul-procuror, dar pasămi-te că boerii pentru care făcuse moarte de om săriseră şi l-au scăpat numai cu vreo câteva luni de „privenţie". Dar rămăsese cu porecla. Ori că din neştiinţă, ori din socoteală subţire, ca să nu-l mânie, fiindcă-i mergea vorba că din te-miri-ce punea mâna pe cuţit, scosese lumea porecla cu o vorbă niţel mai ocolită; îi scornise numele de: Bucigaşu, iar porecla i-o moştenise, în lipsă de altceva mai procopsit, şi copilul.

Copilul Bucigaşului era un băetandru pipernicit şi gălbejit, de te miri cum îşi ducea sufletul. Păru-i roşcovan era totdeauna sbârlit, poate fiindcă şi acasă, şi pe maidan, şi pe la glasie, îl buşeau toţi şi începeau cu trasul de păr. Când îi venea bine, dădea şi el pe inghesuite şi fiindcă mai totdeauna îl tăvăleau ceilalţi pe jos, de acolo de pe pământ, mişcându-se în patru labe, trăgea şi el cu pumnii, sgâria şi muşca pe ceilalţi de picioarele goale. De aia îl mai porecliseră şi „Viezurile". Era ciuca bătăilor. Nu era zi dela Dumnezeu să nu mănânce bătaie dela toţi. L-a bătut tată-său când l-a adus la glasie ca să scape de el de acasă, mai ales că n'avea mamă, şi i-a numărat părintelui trei lei, plata pe o lună înainte. L-a tras părinteşte de păr şi l-a miruit de vreo două ori şi părintele, ca semn că l-a „inscris" în glasie. L-a luat în primire Ispas dela taică-său, arătându-i cu un brânciu încotro să meargă. L-au tras de păr colegii din bănci şi l'au îndesat cu câtiva ghionţi, ca să ia aminte de locul pe care trebuia să stea în banca din urmă. Şi pe urmă, ţine-te pânză, să nu te rupi. Ori unde era trimes, la orice treabă era pus, porunca, sfatul ori recomandaţia, erau însoţite de palme, de pumni, or cel puţin de păruială...:

— Vezi, măi Viezure, să nu cumva să faci vre-o pozná, că atâta îţi trebue. Te ia mama diavolului...

Şi, şart, o lipie peste obraz, ca să-i pilduiască oarecum ce poate veni mai pe urmă.

— Nu ştiu cum, spunea Ispas, dar cum te uiţi la sfrijitul ăsta, te ia cu furnicătură printre degete şi-ţi vine să-i bagi mâna în păr. Viţă de ucigaş, ce vrei...

Când Ispas îl chema afară din bancă, copilul se împiedeca de câteva ori şi da în nas, fiindcă băeţii îi întindeau picioarele piedică în cale, iar când ajungea în sfârşit la Ispas, acesta întărîtat de aşteptarea lungă şi de căzăturile băiatului, îl trimitea înapoi cu un picior în spate şi o vorbă urîtă. Iar când se încingea câte o bătaie între copii, lăsaţi în voia lor ori sub supraveghere a lui Tăsică, şi alergau toţi cei mari din toate părţile ca să-i descaere, de dedesubtul învălmăşelei, cel din urmă ieşia, tras de păr la lumină, Viezure. Şi simbolul material al restabilirii păcii era duzina de pumni, palme şi picioare care răsunau pe capul şi spinarea băiatului, aşa precum salvele de tunuri înştiinţează norodul că e zi de bucurie obştească.

In ajun de Sântu-Ilie, i s'a întâmplat Părintelui un mare bucluc. Coana preoteasa trimisese pe Bucigaşu, împreună cu alţi doi camarazi, să-i ajute la scuturatul casei coanii Mândichii, fie-sa măritată, cea mare, fiind a doua zi praznicul bărbatu-său, pe care-l chema Ilie. Fiind copiii neîndemânateci şi căscăunzi, de mai mult încurcau treaba, femeea i-a luat la goană. Era o zi fierbinte de Cuptor şi băeţii făcuseră năduf de atâtea treabă. Atunci, în loc să se 'ntoarcă la glasie, s'au îndemnat şi cu alţi copii şi i-a împins ceasul rău să meargă la lacul Teiului, să se scalde.

Aici pasă-mi-te, ca să-şi râză de Bucigaşu, l-au pus la ambiţie să înoate la larg, deşi nu ştia să înoate decât broscăreşte pe lângă mal. Mai jucându-se, mai îmbrâncindu-se, copilul a dat de adânc, unde se nimerise să fie şi brădiş mult. De frică, a început să bată apa cu palmele şi să ţipe, că se îneacă. Dar diavolii de copii i-au dat cu tifla:

— Măi Viezure, ia fă-te urs şi înoată ca ursul.

Până ce băiatul, sleindu-şi puterile, s'a dat la fund.

Speriaţi ceilalţi copii au ieşit la mal, şi-au luat hainele şi a tulit-o la fugă. Pe Bucigaşul, l-au găsit oamenii, abia peste un cias, vânăt şi umflat, cu picioarele încurcate în brădiş.

Moartea Bucigaşului a dat prilej de vorbă multă. A venit a douazi tatăl băiatului, Jumărea Parlagiul, şi a pretins popei să-i înapoieze leul pentru cele zece zile din Iulie, de după Sfântu-Ilie, plătite dinainte, dar fără de folos acum, din pricina morţii. La început popa Ştiucă n'a vrut să auză de aşa ceva. Fiindcă, spunea Sfinţia sa, cheltuiala o făcuse la început pentru treizeci de şcolari, aşa că intrase la socoteală şi tainul Viezurelui, pe o lună întreagă. Dar Jumărea a ridicat glasul şi a început să spuie vorbe urîte. Il găsise tocmai acum mila de copil şi înjura în dreapta şi în stânga, pe cin'i-a prăpădit mândreţe de flăcău... Ba chiar ameninţa că face reclamaţie la primul-procuror, precum c'ar fi fost vina părintelui dac'a murit băiatul. Aşa pasă-mite îl învăţase domnul Gianolu, avocatul, din partidul dumnealui. Şi chiar dacă n'ar avea altă pretenţie, încâltea nu e drept să-i mai oprească şi parale, lui, om sărac, după ce nu l-au mai slăbit popa şi ai lui pe băiat din slugăreală şi bătaie şi, la urma urmelor, nu l-au ţinut de scurt, de l-au lăsat să se ducă să se înece.

Ca să nu facă scandal, fiindcă-l ştia lumea pe Jumărea ce e în stare, Popa Ştiucă l-a luat cu binişorul şi l-a dus cârciumă la Ripichiu, l-a îmbunat cu vorba şi au deşertat câte două pahare de sufletul mortului, dăscălindu-l că neştiute sunt vrerile Domnului, şi trebue să indurăm cu capul plecat poruncile lui. Vinul l-a plătit părintele. Apoi au trecut pe la biserică, unde părintele a citit din sfânta carte ca să-i se ierte copilului toate cele ce în vieaţă a păcătuit cu vorba şi cu fapta, au cu voie, au fără voie, a aprins două lumânări din pangalul bisericii şi i-a mai dat tatălui şi o pomneată, cu un gologan de cinci legat în colţ, s'o pună la căpătâiul mortului. Cu asta, s'au liniştit lucrurile şi Jumărea a plecat ceva mai împăcat, mai ales după ce părintele i-a făgăduit că o să vie să-l prohodească pe mort, fără plată.

— Cât p'aici să-mi facă pocinogu, pramatia de copil, zise popa, când a venit acasă, ştergându-şi cu basmaua sudoarea de pe frunte, pe care marginea potcapiului o despărţise în două caturi, unul alb deasupra, şi unul roşu dedesubt. Bine că-l liniştii pe nebun. Parcă eu nu ştiu că a zis bogdaproste că a scăpat de haimana? De îngropat, îl îngroapă primăria. Are grije d-l Gianolu.

Şi după ce-şi sterse încă odată fruntea brobonată, clipi din ochiul stâng:

— Dar francul întreg tot nu i l-am dat...

— Săracu copil — spuse şi domnişoara Mărioara, miloasă, fără să-şi ridice ochii de pe gherghef, mult era tont şi prea-l băteau toţi. Pesemne că şi-a făcut Dumnezeu milă cu el de l-a strâns de pe drumuri.

— I-a fost moartea ca şi vieaţa, o fatalitate. Blestemul sângelui... interveni scurt Ispas, care citise ceva literatură.

— Dumnezeu să-l ierte, încheie coana preoteasă, ducându-şi colţul şorţului la coada ochiului, chip ca să şteargă o lacrimă ce nu vroia să isvorească. Ia vezi Ispas, de alţi doi băieţi, să-i trimetem la Tudoriţa, c'are nişte fulgi de curăţat.

Tudoriţa era a doua fată măritată a Popei Ştiucă.

— Dar mai'nainte să pornească, trage-le o sfântă de bătaie, să nu meargă ca ăilalţi la Tei, să ne facă necaz, mai adaugă, grijuliu, Părintele. Mi-ajunge ce-am tras cu unul.

A doua zi, nimeni nu mai vorbea de Bucigaşul, ciuca bătăilor, căruia i se mai zicea şi Viezurele.

*

Glasia lui Popa Ştiucă şi a lui fecioru-său Ispas s'a închis în ajunul Sântămariei mari, după datină. Ca în toţi anii, coana preoteasă ar mai fi vrut s'o ţie încă barim până la Sântămăria mică. Fiindcă, zicea dumnaei, e păcat să dăm drumul băieţilor taman acu, când e la curte treabă mai multă: culesul poamelor, compoturile, pusul murăturilor la putină şi al zarzavaturilor la beciu, umplutul cârnaţilor, tăiatul, căratul şi aşezatul lemnelor, făcutul bulionului şi câte şi mai câte sunt la casa omului când suflă vânt de toamnă. Dar d-l Apostol, directorul dela şcoala comunală, i-a fost pus ritos la Ripichiu, părintelui, între două pahare, că nu se poate una ca asta. A doua zi de Sântămăria mare începea şcoala comunală şi copiii trebuiau să fie toţi acolo, că altfel îşi găseşte beleaua cu revizorul ăsta nou, un „inimă-acră".

Şi apoi, pasă-mi-te, avea şi d-l Apostol familie mare şi gospodărie grea şi judeca şi dumnealui tot aşa de practic ca şi coana preoteasă: toamna şi iarna sunt treburi multe pe lângă casa omului şi nu se face moarte de om dacă se ajută cu băeţii. Fiindcă buchea, şi de se învaţă şi de nu se învaţă, tot una este, căci ce se învaţă de pe carte se uită, pe când ce prinde copilul să facă cu braţele, asta-i rămâne — brăţară de aur — toată viaţa. Şi învăţătura cu munca e mai de preţ pentru omul sărac decât învăţătura din carte, care-i bună numai pentru boieri.

C. KIRIŢESCU

Artă şi distracţie

Acel care consideră putinţa de a se împărtăşi din comorile sufleteşti, pe care le închide între filele ei orice adevărată carte, drept una dintre cele mai de preţ comori dăruite omului; acel care se apropie de cartea întregitoare cu emoţia cu care atingi un obiect sfinţit, se simte sfâşiat sufleteşte când constată că cei mai mulţi dintre tovarăşii lui întru citire nu numai că nu împărtăşesc felul său de a simţi, dar iau această smerenie şi această supremă bucurie drept semnul neîndoios al unei deranjări mentale — desigur demnă de compătimit, totuşi înflorind zâmbetul pe buze.

Aceasta din cauză că, pentru cei mulţi, *a citi* înseamnă ultima şi cea mai nesuferită modalitate de a-ţi omorî timpul, când toate celelalte genuri de distracţie îţi sunt refuzate. Dovadă: pletora de mediocri scriitori care şi-au asigurat totuşi simpatia marelui public, fiindcă au răspuns acelui deziderat, absent din preocupările adevăratei arte: să distreze din plin.

Este un îngrijorător fenomen, prezent la toate vârstele omului modern, această redusă nevoie spirituală — efect al unei adânci dezorganizări sufleteşti: distracţia.

„Nu mă duc la teatru ca să-mi pun probleme; nu citesc o poezie ca să-mi bat capul un ceas cu refacerea sintaxei, cade abia să constat că nu înţeleg nimic; nu iau un roman în mână ca să cad într'o lume frământată de îndoeli şi întrebări. Eu toate astea le fac ca să mă distrez — spune burghezul. Burghezul în sensul lui Flaubert, şi poate, mai mult, al lui Rémy de Courmont.

A se distra! Noţiune purtătoare de nelimitate sensuri! De loc! Dintre cele mai limitate. Cea mai plastică a ei definiţie, am auzit-o de la un aşa zs intelectual: „Eu când mă distrez vreau să se facă gol în creer, să iau cunoştinţă despre lume numai cu simţurile".

Copleşit de simţuri, redus la tropisme, omul zilelor noastre trăeşte biologic. A eliminat din calea sa tot ce este partea sufletului. El nu putea să nu proecteze şi asupra artei atrofiata sa viziune sufletească.

Dar dacă mulţimile se complac în această sterilitate, nu i se poate cere artistului să-şi ajusteze creaţia pe măsura cerinţelor lor; menirea artei fiind din toate timpurile să înalte sufletele, iar nu să le ajute să se degradeze.

Dacă omul nu mai e creator de valori morale şi spirituale, el nu mai e nimic şi întregul sens al existenţei sale e nimicit. Desigur, nu orice om are darul să poată ridica la valoare universală frumosul care-i încălzeşte sufletul, binele care-i animă conştiinţa. Acesta este darul hărăzit artistului. In măsura în care un artist răspunde acestui nume, opera sa e purtătoarea unor înalte sensuri şi a trece peste ele sau a nu le cerceta îndeajuns, oprindu-ne la suprafaţa lucrurilor este a pângări opera de artă.

Fără îndoială, un roman bun îşi sublimează ideologia în acţiune. „Ceea ce sare mai întâi în ochi în operile de mare creaţie, este densitatea de *fapte* externe ori interne" scria G. Ibrăiieanu. Dar aceste fapte nu sunt transfigurări sau ficţiuni ieşite de sub condei la voia întâmplării. In ele îşi realizează scriitorul concepţia sa despre realitate. Când sunt *aşa,* ele nu pot fi *altfel.* Această ordonare a lor e fereastra magică prin care se priveşte adânc în sufletul scriitorului. Şi a privi adânc în sufletul unui artist este o acţiune fructificatoare.

Nu ca să se distreze întâi pe dânsul şi pe urmă pe noi, nu ca să-şi preocupe timpul său liber şi pe al nostru, făureşte artistul opera sa. Opera de artă nu distrează. Ea încântă, farmecă, îmbogăţeşte. Farmecul acesta e ca un contact electric: sufletul se simte invadat de o lumină în care în străfulgerări prinde semnificaţia cu care creatorul a investit opera sa.

In conştiinţa artistului se resgrânge Universul cu toate suferinţele şi bucuriile, cu toate întrebările, îndoelile şi speranţele legate de nedeslegatul sens al existenţei. Prezenţa lor în suflet, de o dureroasă acuitate, e mai greu de purtat decât toate poverile lumii şi eliberarea de ele — prin intermediul artei — nu se face printr'un neînsemnat gest. E o smulgere care ia cu sine tot ce în adâncurile fiinţei e mai nobil mai armonios, mai strălucitor.

A privi ca un motiv de uşoară distracţie ceea ce s'a plămădit din exta simţire ta tma ta mta tambmmn tracţiile cele mai pure ale sufletului artistului este a-ţi coborî propria ta simţire la un grad dincolo de care toate alunecările devin posibile.

SANDA POPESCU

Realitatea este că:

O montură bună de ochelari „Pantoscopică" cu lentile

„ZEISS"

„Busch" „STIGMAL"

Paris, găsiţi numai cu prescripţia medicală la „Comptuarul General de Optică şi Chirurgie".

Calea Victoriei No. 90, Bucureşt

PANTELIMON ROMANOV

ÎNTERESE ECONOMICE

I

Liza Cernișeva, frumoasa artistă a unui mare teatru din Moscova, în vârstă de treizeci și cinci de ani, întâlni în stradă un tip sărăcăcios îmbrăcat în care recunoscu pe fostul ei logodnic, fiul unui mare proprietar de pe vremuri, cu numele de Bolhovitenov.

Intâlnirea aceasta îi răscolise tot trecutul pe care-l credea uitat de mult și sufletul ei se frânse de durere la vederea acestui om pe care soarta crudă îl făcuse, din omul bogat și nobil pe care-l știa, un muritor de foame, fără slujbă, fără cămin.

El îi promise că va veni negreșit chiar astăzi s'o vadă.

Când ajunse, acasă, Liza spuse servitoarei Mastea:

— Dacă va veni un domn cu numele de Bolhovitenov, să-l lași să intre, iar pentru ceilalți nu sunt acasă.

Desbrăcându-se, trecu în dormitor și toată ziua plânse pe divan.

Cu o neputincioasă și nemărginită milă îl plângea pe omul cu care întâmpinase primăvara vieții, pe omul care fusese atât de frumos și distins, care dusese o viață largă lipsită de griji și care se găsea acum într'o neagră mizerie.

Nespus de mult o impresionase figura lui sgribulită în pardesiul de toamnă, uzat pe gerul năprasnic de afară, cu mâinile înroșite de frig strânse în manșete și cu clapele de postav pe urechi.

Mai cu seamă clapele acelea de pe urechi.

Și monstruos și tiranic îi apăru deodată întreg regimul acesta nou, — ea care n'avea a se plânge de acest regim în care își croise largi posibilități de trai ușor și lux ca în vremurile normale, — care prin umiliri și persecuții de tot felul ucidea, cu încetul pe niște oameni, cari în realitate n'aveau altă vină decât aceea că au fost cândva bogați. Regimul acesta căruia nu-i trebuia decât oamenii utili.

In vârful unghiului se înalță astăzi „interesele economice".

Acum cincisprezece ani ei erau la Paris ca logodnici. Aceasta a fost prima ei iubire.

Și acum păstrează ca pe o comoară scumpă, amintirile din Parisul de odinioară: luminile lui nosturne roșii licărind printre pomii de pe bulevardele Montmartre-ului, freamătul necontenit al mulțimii și strălucirea nocturnă a asfaltului în care se răsfrâng trăsurile, felinarele, luminile.

Și acum își aducea aminte de înfrigurarea și setea nepotolită de viață ce-o cuprindea la vederea acelei mulțimi veșnic veselă și însuflețită, a acelei feerii de lumină, a acelei libertăți de invidiat a femeilor.

Işi aducea apoi aminte de onomastica sa dela 8 August și prânzul interminabil dela Bois de Boulogne, pe insulă, la restaurantul cu felinarele multicolore de hârtie, unde au mâncat o enormă langustă și s'a îmbătat cu șampanie. Cum au mers după aceea cu o barcă la chei. Impreună cu ei, în barcă, era o mulțime de oameni — bărbați și femei— și un sentiment turbure și vinovat de curiozitate o cuprinse la atingerea acestor bărbați necunoscuți îngrămădiți în barcă. Vinovat, deoarece sentimentul acela pe care și-l închipuise că i-l poate trezi numai un singur bărbat, năvălea din toate părțile, iar nu numai dela dânsul.

Işi amintește apoi de plimbarea lor pe Sena cu vaporul, de ceața viorie matinală de pe străzi, de florile dela fereastra odăii sale. O beție de flori

„O, Paris, Paris Aș vrea să îngenuchez cu evlavie la picioarele monumentelor și statuilor tale și să sărut pietrele lor sfinte".

Liza se opri la fereastra odăii și, nemișcată, privi îndelung strada întroenită. Au trecut cincisprezece ani de când drumurile lor s'au răslețit fiindcă părinții lui erau împotriva ei, tânăra artistă fără avere, fără rost.

Acum ea locuia singură. A avut câteva legături ușoare de dragoste în cercul ei artistic. Dar toate au trecut. N'au lăsat în urma lor decât drojdia amară a conștiinței că toată duioșia și tot sufletul încrezător le-a dăruit unor oameni înguști și goi la suflet. Sub ochii ei se scursese toată viața lor banală, toate dedesupturile sufletelor lor mărunte, clocotinde de invidie, față de camarazii cari aveau mai mult succes, toată ipocrizia și toată sărăcia lor de gândire înaltă, nobilă.

Asta nu mai era viață, ci un târg mârșav și josnic cu ei înșiși, un comerț mărunt și după sezon.

N'a avut o legătură măcar de care să-și amintească cu drag, ca de ceva luminos, care să-i fi lăsat o urmă de regret și recunoștință pentru bărbatul, cu care întâmplător se întâlnise. Nici unul n'a fost om, ci numai o mocirlă morală.

Iar acum când se întoarce acasă noaptea târziu după spectacol, o cuprinde tot mai mult răceala goliciunii, covârșitoarea singurătate a odăii ei pustii.

O această singurătate, când pereții muți tac, te apasă și nu există un suflet apropiat care să te aștepte. Și când străbate curtea spre camera ei, să vadă ferestrele goale, întunecate! Numai acela care a încercat acestea, numai acela cunoaște această senzație.

Va veni apoi vârsta de patruzeci de ani... nu, patruzeci nu înseamnă încă nimic, dar patruzeci și cinci, când începe să apară respectabila grăsime și când tu ca femeie nu mai trebuești nimănui, nici chiar acelor oameni a căror curte o respingi acum atât de crud.

Și în toată viața ei n'a avut decât un singur punct luminos — întâlnirea aceasta cu dânsul.

De aceea, când îl revăzu acum într'o asemenea situație, ființa ei se umplu de revoltă împotriva acestei vieți, care distruge tot ce e delicat ca pe un lucru nefolositor.

II

Liza Cernișeva aștepta în prada unei profunde emoții ceasul când el trebuia să vină. Cine știe, poate că întâlnirea această neașteptată va reînoda iar firul rupt acum cincisprezece ani. Pentru părinții lui tot interesele economice erau pe primul plan și tot pentru bani au sacrificat omul, căci ea n'avea avere.

Cât de mult strică averea și banii pe om: el îi pune mai presus de suflet, mai presus de iubire! Și iată că banii lor s'au irosit, iar ea s'a ridicat — și deci, — și rolurile li s'au schimbat.

Un singur lucru o mai preocupă acum pe ea: mai poate fi acum ceva între dânșii? și dacă ea continuă să-și aducă aminte cu drag de trecutul lor, asta înseamnă că mai trăește într'ânsa sentimentul ce l'a avut pentru dânsul atunci? Sau între dânșii va începe, poate, ceva nou?

Sau se vor întâlni ca doi oameni cu desăvârșire străini.

Insă, firește, nici unul, nici celălalt nu vor putea șterge din memorie ceea ce a fost. Și cum se vor purta unul față de altul, — se vor face că au uitat trecutul sau, poate. vor pomeni doar în treacăt despre acele vremuri cari nu vor mai reveni nici când?

Se îmbrăcă cu rochia cea mai frumoasă, își masă obrajii pe sub ochi pentru a-și ascunde acele riduri fine cari, fără îndoială, nu le avea acum cincisprezece ani.

O bucura gândul că el are să vadă că a ajuns bine, însă niciodată nu-și va permite să-și bată joc de dânsul. I-ar fi procurat, dimpotrivă o adâncă mulțumire morală să poată fi pentru dânsul, care se sbătea în mizerie, ca un fel de zână miraculoasă. Și ar fi dorit din inimă ca mama lui, care o depărtase din familia lor, să afle că ea a ajuns bogată și celebră și că ar vrea să-i scape dela mizerie și pieire.

Avea dorința fierbinte să facă unele schimbări în interiorul camerei, astfel ca orice amănunt să evoce toată întâlnirea lor din trecut. Imbrăcă abat-jour-ul într'o stofă deschisă, cum făceau atunci când stăteau la Paris, își atârnă la gât un vechi medalion pe care-l purta în vremea aceea. Iar pe masă puse licherul lui favorit, pe care-l obișnuiau pe atunci... Apoi păhărelele cu picioarele înalte, subțiri.

III

La ora șapte el apăru.

Cu inima svâcnind de emoție Liza ieși în antreu și-l privea îndurerată, cum el, cu mâinile înroșite, tremurânde și neînmănușate, își descheia nasturii dela pardesiu. Jacheta de pe dânsul ea, de bună seamă, ștearsă cu multă îngrijire, dar în acelaș timp și foarte uzată. Fața lui blândă și inteligentă păstra aceleași trăsături fine, aristocratice, atât de cunoscute ei, dar părea învăluită de o ușoară tristețe și ironie amară.

— Câți ani, Dumnezeule, câți ani nu ne-am mai văzut, — exclamă el, uitându-se la Eliza.

— De cinsprezece ani, — spuse ea Se pregătea să-l întrebe în primul rând dacă n'o găsește prea mult schimbată, îmbătrânită, când întorcându-și în timpul acesta capul, ea îi zări gaura dela gulerul cămășii. Ii venea să plângă. Cum i-ar fi căzut la piept să-i sărute această gaură, ca pe o rană grozavă a destinului vitreg de pe plăpândul corp al fericirii omenești. Cu cât drag i-ar fi cusut cu mâna ei proprie această gaură!

Intrară în dormitor, unde într'un decor poetic era aranjată masa cu zacuscă, fructe și licher. Alesese într'adins acest colț din dormitor pentru a-i da o notă de farmec, de intimitate.

Oaspetele se opri, frecându-și mâinile amorțite de ger și înconjurând cu ochii odaia:

— Cât m'am desobișnuit de cadru elegant, de cameră confortabilă și... de prietenie omenească, — adăogă el încet și melancolic.

Ea aștepta cu emoție: va observa el oare medalionul și-l va recunoaște? Va băga de seamă oare că lampa e îmbrăcată, tot ca pe atunci?

Bolhovitenov mai cercetă odată odaia apoi, sfios, își ridică ochii la Liza, parcă temându-se să-i pună o întrebare și deodată zări medalionul cunoscut la gâtul ei.

— O, umbre dragi ale trecutului... — șopti ei cu un surâs amar.

— Dar ele trăesc și în prezent.... observă, roșindu-se, Liza.

Se așezară în colțul adâncit în umbră, pe divan, în fața mesuței rotunde.

Liza își rezemă de măsuța acoperită cu o cuvertură de pluș brațul ei rotund, deschis. Sub lumina viorie a abat-jour-ului, brațul acesta cu pielița nespus de albă, cu inflexiunea părței interioare, era de o caldă frumusețe femenină, ea știa aceasta. El deasemeni o știe și-și aduce perfect de bine aminte de acest braț: prima lor apropiere a pornit de aci, dela mângâerea acestui braț, care stătea tot ca și acum, pe masă, când ședeau izolați de restul lumii, în camera lui dela hotel.

Aceasta se petrecea cu cinsprezece ani în urmă.

Și acum mai are el oare dreptul s'o mângâe ca pe o prietenă? Firește că da, de vreme ce brațul îi stă tot așa, ca și atunci.

Dar aducându-și aminte de situația lui, părea că nu îndrăznește să se folosească de dreptul lui din trecut, ci vroia să i se arate în lumina reală actuală.

— Da, dragă prietenă, dacă — îmi permiți să te numesc așa, — grăi Bolhovitenov, — viața-i aspră. Iată, în fața dumitale stă un fost bogătaș, care în viața lui n'a știut ce-i munca sau mizeria. Acum omul acesta e cerșetor.

„Și acele idei pe cari le purtam atunci în mine, îmi revin și acum adeseori. Acea esență nepieritoare, ce trăește în fiecare om, mă apropie de toate geniile și-mi ajută să mă înalț cu spiritul deasupra vieții, în sferele înalte și să privesc de acolo la această viață omenească.

„Și când zăresc de acolo sărmanumi corp înfășurat în sdrențele umile ale paltonului, îl privesc cu o senină resemnare și mă gândesc la aceea că toate neajunsurile le îndură numai o parte a ființei mele, pe când cealaltă parte se supune unei legi mult mai statornice, mai trainice decât legile unei țări oarecari, ce se găsește acolo, jos.

„Și acasta îmi dă tăria să-mi pot duce viața de astăzi.

— Ia spune-mi, te rog, cu ce te ocupi acum? — întrebă Liza.

El îi povesti, cum li s'au luat toate casele, obiectele de preț, cum el, dela începutul revoluției, stă fără de lucru și că nimeni nu vrea să-l primească în serviciu. Că locuește cu mama lui bolnavă și cu o soră, care-i hrănește pe toți din ceea ce câștigă din cusut și spălat prin familii și că el nădăjduește să vândă țigări pe străzi.

— Oh, dar aceasta e îngrozitor, — spuse Liza.

— Bijuteriile ce le aveam, le-am vândut, șubele le-am amanetat la Muntele de pietate și nu știu, zău, de nu vor fi scoase în vânzare, deoarece am rămas în urmă cu dobânzile.

Liza ședea și asculta povestea aceea tragică cu ochii înnecați în lacrimi.

— Ei, dar prietenii dv? Doară au fost atâția inși cari s'au ospătat la masa d-voastră... Unde sunt?

Bolhovitenov zâmbi amar.

— Acum nu mai am prieteni. Au fost numai atunci când eram bogați. La început ne-au compătimit, ne-au ajutat puțin. Dar aceasta se sfârși repede. Când am încercat să mă duc pela doi-trei prieteni, servitoarele mi-au spus, — ce-i drept foarte politicos și blând, ca să nu mă jignească — ca stăpânul nu e acasă, și atunci am înțeles că nu vor să mă mai cunoască.

— Ce ticăloșie! — spuse Liza indignată, neputându-și reține lacrimile.

— Adineauri eram revoltată pe bolșevici, că v'au pricinuit atâtea neajunsuri. Dar vedeți că pentru bolșevici d-voastră nu sunteți decât o unitate necunoscută, o unitate care a căzut ca atâtea alte unități pradă acestui uragan. Dar domnii aceștia cari au profitat atât de mult de ospitalitatea d-voastră... Iată într'adevăr, pe cine am putea numi ticălos și josnic.

Și fără de voe se gândi: „Iată de ce sunt ei prigoniți ca o clasă, iar pe lângă ei și noi. Ei sunt atât de egoiști, atât de lipsiți de sentimentul solidarității sociale, că persecutarea lor se datorește tocmai acestei griji egoiste, numai de viața și binele lor. Iar cât privește pe confrații lor de clasă, facă fiecare cum o putea. Ce răutate de suflete! și câtă dreptate are într'adevăr istoria, să distrugă această clasă hrăpăreață și neomenoasă".

IV

In timpul acesta sbârni soneria. Liza se sculă, temându-se că Nastea va da drumul cuiva.

Și se sculase la timp: veniseră două prietene însoțite de un cavaler, — niște creaturi cari veneau totdeauna cu gura mare, cu râsete și cu brașoave, cu romane și aventuri plăsmuite pe seama celorlalți. Erau să intre drept în dormitor, așa cum se găseau în șube, ca să-i expună Lizei programul pe diseară, și dacă-l va admite în principiu, să vină și dânsa cu ei.

Dar Liza, speriată, le îngrădi calea în dormitor.

Prietenele la început se mirară și — neînțelegând nimic — se priviră numai.

Dar ea, roșindu-se, începu să le ceară scuze, că nu le poate primi, fiindcă e foarte ocupată și să vină altădată.

O secundă, pe fețe prietenelor licări un zâmbet perfid... Ii dădură un anumit tâlc.

„Ai văzut minorosita care nu vrea să audă de curte: lucrează, nici vorbă, pe tăcute! Dumnezeu ne-a îndreptat pașii încoace, că altfel toată această poveste ar fi rămas necunoscută și falsa-i virtute ar fi urmat să triumfe înainte pe nedrept".

Cea mai îndrăzneață dintre vizitatoare, Vratea Streșneva, artistă, într'un mantou de pisică, isbuti să înainteze doi pași și să arunce prin ușa puțin crăpată o privire în dormitor.

Pe fața ei se citea o adevărată desamăgire. Și deodată parcă îi pierise graiul, nu mai fu în stare să spună nimic. Se întoarse repede spre ai săi le aruncă, grăbită:

— Să mergem. Asta e mai presus de înțelegerea noastră.

Ceilalți, zâmbind răutăcios și amenințând-o cu degetul, făcură sgomot, râseră și lăsând în urma lor un val de trivialitate și de parfumuri fine, dispărură tot atât de neașteptat, cum veniseră.

Liza, contrariată de această vizită tâmpită, se întoarse la musafiru-i părăsit.

El stătea cu fața spre ușă. Și ceea ce îi sări întâi în ochi — fu gaura acea teribilă dela cămașă. Pe semne Vratea o văzuse și de aceea se arăta atât de nedumerită.

Ce o să spună lumea acuma despre ea, când Vratea va începe să povestească la toți că s'a uitat la mine în dormitor și că a văzut la masa încărcată cu fructe și lichior pe un timp sdrențuros?...

Și în adevăr, ce ar putea să spună?

De-ar fi fost o femeie discretă, serioasă, i-ar fi putut spune cum stă chestia. Dar, așa are s'o cleveteaască și o să umple acuma teatrul cu cine știe ce povești absurde, cam de felul acesta, că ea, Liza Cernișova face pe fecioara inaccesibilă, și în fond nu e decât o stricată, că primește indivizi suspecți în dormitorul ei și-i îmbată cu lichor.

Și Dumnezeu știe ce o să mai înșire!

Iar toate aceste basme vor fi, desigur, crezute și cu cât ele vor fi mai fantastice, mai înflorite, cu atât vor fi mai gustate de colegi.

Și să admitem că Vratea n'ar născoci nimic, totuși, privirea ei enigmatică atunci când văzuse gaura dela cămașa musafirului — era deadreptul jignitoare.

Această învălmășie de gânduri îi făcu să piară emoția aceea dulce care o avusese la început.

Intre timp se brodi să vie și Nastea cu cafeaua. Liza întâlni pe fața acesteia o atât de supărătoare uluială la vederea stăpâne-si stând la masă cu un om atât de prost îmbrăcat și tratându-l cu liqueur, încât obrajii i se aprinseră de rușine.

Dar ceeace o tortura mai mult din toate acestea, era gaura aceea de cămașă, de care el, pe semne, habar n'avea. Iar ea, care o vedea înaintea ei, simțea că-și pierde tot cumpătul și nu mai e în stare să-și reia tonul simplu și natural.

Nastea, ieșind din odae, se mai sgâi odată din ușă.

Ah, ce neroadă a fost că nu s'a gândit să-și ia singură cafeaua aici.

Năpădită de aceste gânduri chinuitoare, Liza își spunea:

„E îngrozitor!... Ce înguști și desgustători sunt oamenii".

„Uite, chiar și Nastea asta — gândea ea, — nu e decât o servitoare, ea singură umblă în valenchi, dar a apucat o fărâmă din civilizația orașului și acum face pe desgustata, strâmbă din nas la vederea unui om prost îmbrăcat. Și cât de greu trebue să-i fie lui să vadă toate astea! Dacă el a băgat de seamă cum se uita la dânsul".

Și într'adevăr, oaspetele observase privirea aceea nedumerită a servitoarei și parcă se cutremură. Vru să se întoarcă cu spatele și răsturnă cu cotul scrumiera de pe masă pe covor. Și se arătă foarte încurcat când se aplecă s'o ridice, ca și când ar fi intrat pentru prima oară într'o casă bună și ar fi făcut chiar dela primul pas o gafă.

„Ce e mare lucru — o scrumieră! Câte scrumiere n'o fi răsturnat pe vremea când era bogat și dat-au vreo importanță el și amfitrionii lui acestui lucru? Dar acuma se făcuse roșu și avea parcă senzația unei amorțeli a tuturor membrelor, ca și când i s'ar fi pus cătușe. Și de se va mai întoarce odată, va răsturna, nici vorbă, și altceva".

V.

Convorbirea amorțise parcă. Ei îi pierise tonul de drăgălășenie firească, iar lui — zâmbetul acela liniștit, cu ironia amară, cu care vorbea de destinul său.

Liza simțea că trebue să repare aceasta, încurajându-l și ajutându-l fără întârziere, chiar acum pe loc. Işi aduse aminte că are pusă deoparte într'o cutie roșie o sută de ruble pentru croitoreasă; făcu o mișcare să se scoale, dar îndată își dădu seama că nu-i delicat să-i aducă netam-nesam paralele și să i le vâre în mână. Pentru aceasta trebuia să caute momentul potrivit. Dar ca să i le ofere tocmai când discuția s'a întrerupt în chip așa de neplăcut — asta înseamnă: ia și șterge-o de aci. Apoi o mai opri un gând, că va trebui să-și ia înapoi stofa dela croitoreasă. Și parcă naiba a pus-o să-i spună, când îi dăduse rochia, că preferă să dea un ban mai mult unei croitorese bune și să aibă o rochie cumsecade, decât s'o dea unei croitorese proaste și să i-o strice.

După acest discurs patetic ar fi o nebunie să meargă s'o ia înapoi.

Dar dacă i-ar da lui numai cinci zeci de ruble și ar ruga pe croitoreasă să mai aștepte? Asta ar fi fost firește, înțelept, dacă ea i-ar fi mai cusut și alte rochii, dar așa, abia i-a dat o rochie și să-i ceară, hodoronc, tronc, o amânare...

In tot cazul, ea mai are puse deoparte pentru cheltueli neprevăzute vreo două zeci și cinci de ruble. Dar douăzeci și cinci de ruble e prea puțin și i-ar gi rușine să i le dea. Insă nici să stea și să asculte tânguirile lui despre lașitatea și nerecunoștința prietenilor, mărginindu-se doar la vorbe goale — nu e admisibil.

Și rămase câteva secunde încurcată, neștiind despre ce să discute și frământându-se ca și el, tace. Și pentru a pune capăt tăcerii penibile spuse:

— Dumnezeule, ce oameni nesocotiți. Vin să mă ia la petrecere, dar nu se gândesc că eu mă istovesc muncind din zori și până'n noapte și n'am bani de risipit pela restaurante.

Pentru ce pomenise ea de bani și de aceea că muncește din zori și până'n noapte, nici ea singură nu știe.

E drept că nici costumul nu era în ton cu vaetele ei de bani și regreta că și l-a pus. Dar înfuriată cum era de năvala prietenilor, rosti cuvintele pe un ton atât de sincer, încât Bolhovitenov își recăpătă într'o clipă sângele rece. El începu să-și povestească viața, iar ea ședea, îl privea fără să-l audă, și singură se gândea la aceea, că el a rămas după cum se vede, tot omul pe care-l știe dânsa, un om de înalte valori sufletești, cari îl ridică cu un cap mai sus decât toți acești descreerați, cari au fost mai adineauri la dânsa.

Il va lua numai decât la dânsa, doară are două camere acum și viața ei va căpăta astfel un colorit... va avea un puternic stimulent, iubirea sinceră a unui om cinstit... și pe lângă asta, conștiința că ea, cu mâinile ei, cu omenia ei, a scăpat de la peire o viață. Și, cine știe, poate că la bătrânețe, când nu va mai trebui nimănui — va găsi într'ânsul un prieten la al cărui piept va putea să plângă și să-și ușureze amarul, căci tot omul are partea lui de amărăciuni, cu atât mai mult, că ea n'are pe nimeni în lume care să-i fie aproape.

Dar imediat își aduse aminte că nu e singur, și că va avea de întreținut nu numai pe ființa iubită, ci vreo trei inși la număr. Fiindcă nu s'ar cădea să-l ia numai pe dânsul, iar pe ceilalți să-i lase în voia soartei. I se rupea inima la gândul că mama bărbatului ei ar putea să trăiască și mai departe din ceeace câștigă fata cu spălatul.

Dar ca să-i ia la dânsa pe câte-și trei, ar însemna ca în afară de cheltuiala ce ar avea-o cu întreținerea lor, să-și ia în mod rușinos dela croitoreasă rochia înapoi, iar în loc de două odăi, încăpere de care nici n'a avut timpul să se bucure îndeajuns, va trebui să se strângă doar într'una singură.

Toate aceste gânduri o făceau să sufere. Dar el povestea înainte,, povestea mereu, bucuros măcar de atât, că a găsit cui să-și descarce sufletul, să-și tânguiască soarta sa amară, unicului său amic care i-a deschis atât de sincer și de cordial brațele.

Liza își aminti că nu l-a tratat încă cu nimic. Și în timp ce el lua castronul cu icre în mâini și servi cu cuțitul de argint o porție pe farfurioară, mâinile lui roșii, — fie de slăbiciune, fie de prea mult umblet prn ger sau fie că era plăpând și nu mai văzuse de mult astfel de bunătăți, — tremurau.

Tremurătura aceea a mâinilor roșii îi făceau Lizei rău și închipuindu-și în minte tabloul unei eventuale căsnicii cu el, cu conviețuirea forțată în aceiași cameră cu el, ba chiar și împărțirea patului cu dânsul, — avu un fior de ghiață în spate și-și spuse că-i cu neputință aceasta.

Bolhovitenov mânca, iar ea-l privea cu un sentiment de curiozitate și scârbă, cum ai privi la un flămând care se îndoapă pe tăcute și se bucură că nu-l mai aude vorbind de sărăcie și că nu mai e nevoe să-și mai manifeste compătimirea față de el și indignarea împotriva prietenilor lui. Cu atât mai mult, cu cât această manifestare ar sili-o să procedeze de îndată, chiar acum, absolut contrariu prietenilor lui, adică, neținând seamă de opinia croitoresei — să-i dea lui suta aceea de ruble și să-l ia numai decât la dânsa.

Dar când turnă în păhărelele cu piciorul înalt lichiorul din care au băut cândva la Paris și care avea rolul de a reînvia trecutul depărtat, simți că a reînvia trecutul cu un om cu mâinile roșii, ba încă și tremurătoare, iar pe deasupra și cu cămașa ruptă, — ar fi cel puțin ciudat.

Băură în tăcere. In vremea aceasta, Bolhoitenov sorbea cu înghițituri mărunte și după fiecare înghițitură își pironea privirea la pahar și clătina din cap.

Iar aceasta, o scotea, nu știu de ce, pe ea din fire.

Când fu să dea ultima înghițitură peste gât, Bolhovitenov deodată se opri, parcă cuprins de nedumerire. Se uită la păhărel, apoi la Eliza și ochii lui aveau o lucire cuminte de bucurie și recunoștință.

— E chiar lichiorul acela? — întrebă el.

Și Liza răspunse, nici ea nu știe de ce, pe un ton sec și foarte rece:

— Da, acesta este singurul lichior pe care-l suport.

Ochii lui se stinseră.

Pe când ea făcea următoarele reflexiuni: că totdeauna întru exprimarea unor sentimente trebue să păstrezi o oarecare rezervă. Toate sunt în viață astfel alcătuite, că nu poți practica fără un anume scop — mila, compătimirea și că nu te poți avânta orbește, cu brațele deschise, la orice șoată a inimii, ci trebue să ții seama că totul se sprijină numai pe interese economice.

Iată de pildă acum, ea s'a lăsat tăiată direct de acest sentiment, a încălzit pe omul acesta, dar asta e prea puțin, ci va trebui să-l sprijine nu numai pe dânsul ci pe toți ai lui. Asta înseamnă că a făcut o greșală, făcând pe om să nădăjduiască

(Continuare în pag. 10)

Cea mai veche Republică din Europa

Infrângerea Ligii Națiunilor la conferința dezarmării a înveninat și a mărit neliniștea lumii, datorită crizei economice și politice care dela marele războiu, bântuia în Europa. Efectul cel mai grav a fost însă fără îndoială discreditul „temporar", desigur, în care au căzut marile organizări internaționale. Liga Națiunilor și Biroul Internațional al Muncii, precum și toate birourile de acelaș fel, care gravitau în jurul lor. Totuși nu trebue să privim aceste organizări ca niște manifestări datorite numai unor visători generoși ca Wilson sau raționamentului unor filosofi ca Léon Bourgeois, și alții, ai epocei de după războiu.

Kant, Sfânta Alianță, abatele Dubois, Henric al IV-lea și mulți alți filosofi, apostoli și oameni mari din toate locurile au plănuit crearea unei comunități de națiuni care să judece și să pună în rânduială „pricinile" dintre ele, pe cale pacinică. Modelul de căpetenie a fost, fără îndoială „Elveția", țara în care a luat naștere „Crucea Roșie" și în care sunt încarnate și realizate ideile de pace, de neutralitate, de confederați și interdependență, pe care se reazimă cea mai veche republică din Europa.

Această țară este patria mai multor rasse, mai multor limbi și religii, care se îngăduie, se tolerează, coexistă și colaborează, deși nu reneagă nimic din cele ce deosebesc unele de altele. Este o țară în care se țin în echilibru și se armonizează „unul" și „toți ceilalți", evitând două mari primejdii sociale: „uniformitatea și monotonia" unei țărișoare mici prea unită, pe deoparte, iar pe de alta „prea multe disensiune și diversitate", care ar duce la certuri și războaie interne și externe.

Se va spune că în Elveția au lucrat timpul, împrejurări speciale și mica întindere a teritoriului. E adevărat, Waldstaetenul nu a devenit independent decât după ce a suferit jugul Romanilor, al Barbarilor, al Germaniei, al Habsburgilor.

S'au unit atunci, strâns între ei (1291), numai cele patru cantoane și și-au pus în joc toate puterile atracției lor politice, spre a convinge și pe celelalte să intre în legătură de voie bună. Situația lor geografică în centrul și pe înălțimile Europei, au făcut posibilă realizarea concretă și reală, au făcut posibilă politica mlădioasă și bine organizată a visurilor și năzuințelor ganditorilor și spiritelor politice superioare din decursul veacurilor. Spiritul și caracterul Elveților oferă azi o calitate unică, aceea a respectului congenital pentru ceiace este „ a altuia" și este „altul".

Elveția are aerul unei enciclopedii în care toate contrastele și contradicțiile sunt adunate, se alătură și se succedează, fără a se exclude sau a fi silite să se împace unele cu altele prin forță și violență.

Marele curent războinic al imperialismului care a trecut de la Greci la Romani, la Spanioli, la Francezi, la Austriaci și la Germani și Ruși, nu a atins Elveția. Ea a rămas națiunea care nu vrea să se robească, ea însuși, și nici nu a căutat ca să robească pe nimeni. Caz istoric de mare însemnătate îmgăduindu-ne, azi, să avem sub ochi dovada că o asemenea colectivitate de „unitate pluralitate" este posibilă...

Ca și Elveția, Liga Națiunilor nu avea alt scop de cât să atenueze conflictele și să le prefacă într'un birou de schimb de hârtii între diferite alte birouri. Organizările internaționale își puseseră drept scop suprimarea raporturilor, violențelor, masacrelor care seamănă istoria lumii cu foc și sânge la fiecare pas.

Ascultați însă cafeneaua de la noi și din alte părți. Cum? spun falnicii noștrii războinici, să înlocuim în sufletul omenirii campaniile unui Iuliu Cezar sau ale unui Napoleon prin turnee de conferințe pacifice și eroii prin birocratii?

De aci apoi a pornit acel ușuratec spirit de luare în râs a Ligii Națiunilor care, hrănit de propaganda și banii celor ce nu aveau nici un interes să se ajungă la împăcarea pe cale pașnică a divergentelor și la echilibrul din confederația helvetică, au creat o atmosferă omorîtoare pentru Ligă și a pregătit înfrângerea de la Conferința pentru dezarmare, după care apariția fantomei războiului a creat starea de nebunie politică din prezent și disoluția sufletească a veșnicii amenințări a păcii.

Interese economice

(Continuare în pag. 9-a)

la mai mult decât i-ar permite ei puterile.

Dacă l-ar fi iubit, poate că ar fi renunțat la toate plăcerile, numai să-i poată da un ajutor lui și familiei lui. Dar ea nu simte nici un pic de dragoste pentru omul acesta cu mâini roșii, tremurătoare, și cu cămașa ferfeniță de purare.

— Dv. sunteți liberă în fiecare seară? — o întrebă musafirul.

— Ah, vai, se poate! sunt foarte ocupată — spuse cu o grabă inconștientă și cu oarecare spaimă Liza. Seara asta mi-a picat chilipirul ăsta așa pe negândite.

Tăcură.

Oaspetele nu se îndura să plece. In timp ce Liza se frământa și nu știa cum să scape de cifrele ce-i umblau mereu prin cap.

„O sută de ruble acum, cinci zeci pe lună, total șapte sute de ruble pe an".

VI

In sfârșit, el, turburat și recunoscător, se ridică, îi sărută mâna și roșindu-se o privea, ca omul care are a-ți face o rugăciune, dar se sfiește să ți-o mărturisească și mai ales chiar din prima zi.

Ea, roșindu-se la fel, aștepta cu inima strânsă.

— Mi-e nespus de rușine, — începu el, roșindu-se dureros până la lacrimi, dar nu am ce face: dacă nu voi depune mâine dobânda pentru haine, — ale mele și ale sorei mele, — atunci o să mi le scoată în vânzare. Așa dar, v'aș ruga, în numele trecutului să-mi împrumutați zece ruble.

Liza se făcut și mai roșie și spuse repede:

— O, Doamne, dar asta e un fleac.

Ieși în grabă și se întoarse cu zece ruble.

Bolhovitenov îi strânse mâna și șopti încet:

— Mulțumesc!

După plecarea lui, Liza căzu cu fața în jos pe divan și dădu curs liber lacrimilor.

De ce plângea? De fericirea ce a trecut pe lângă viața ei, fără s'o poată opri? — de înfățișarea jalnică a omului pe care l-a iubit odată? — de asprimea vieții și de răutatea omenească? Sau poate de aceea că, ascultând de un instinct josnic și nedemn, a scăpat din viață un om și e silită acum să-și dea viața între asemenea nemernici, ca acei cari au dat buzna aci adineauri sub chipul Vratei Streșneva și a cavalerului ei? Așa i-a fost scris să-și ducă viața între nemernici.
l,a.sus , . , î- î-î123123
Dar de ce, Doamne? De ce?

Și o roșeață vie i se urcă deodată chinuitor, în obraji, când își aminti că a dat inconștient zece ruble.

Și Liza, adormi, cuprinsă de remușcări amare.

A doua zi însă, avu o surpriză. Nastea veni s'o anunțe că a venit iară „Domnul de eri", cu un surâs ironic și oarecum obraznic.

Liza înțelese despre cine e vorba.

Și într'adevăr, Bolhovitenov intră în casă și fără prea multă așteptare, spuse:

— Să mă iertați, c'am fost aseară atât de distrat, — îngăimă Bolhovitenov. Fața îi era jalnică de emoție.

— Ieri, v'am cerut zece ruble. Dar nu de zece, ci de douăzeci de ruble aveam nevoe, deoarece uitasem de luna trecută și de luna aceasta.... și dacă nu voi duce acum...

Ea ar fi trebuit să-i spună din capul locului, fără să-i mai aștepte explicațiile:

„Luați, pentru Dumnezeu, luați dela mine: două zeci — treizeci de ruble ca să v'achitați rata pe cât ave'i nevoe acolo..."

Dar Liza stătu, nu știu pentru ce, să-i asculte explicațiile până la capăt.

Bine, numai decât...

Se repezi în dormitor, scoase iute doi galbeni, apoi după o clipă de gândire, puse tot atât de iute, unul înapoi și-i duse banii.

Bolhovitenov îi luă cu mâinile lui roșii și mulțumindu-i o salută oarecum grăbit, ridicându-și, nu știu de ce, șapca scurt, de câteva ori, de pe cap.

— Asta e grozav — spuse Liza după plecarea lui, — nu trebue cu ori ce preț să... spuse ea cu hotărîre. Dar îndată se răzgândi: dar el are o familie întreagă; și dacă ași cheltui pentru ei câteva sute de ruble pe an, ar însemna să mă restrâng, să duc o viață de mizerie și să-mi cântăresc orice para. Și asta s'a brodit tocmai când am început și eu să duc o viață mai ușoară, mai tihnită.

Și dacă voi începe chiar din capul locului să asvârl sutele, el o să-și închipuie că sunt putredă de bogată și că-mi plouă banii de sus.

Și apoi — câți oameni dintre aceștia n'au fost aruncați peste bordul vieții! Nu-i poate ajuta ea pe toți. Pe unul, mai treacă-meargă, îl mai ajută, dar la spate mai sunt încă o mie, pe care nu-i poate ajuta. Și de aceia ei nu-i pasă. Atunci de ce să-i pese ei de ăsta... care de asemenea îi e străin?

Trebua să fi trecut pe lângă el, ca și cum nici nu l'ar fi cunoscut, dar ea, Dumnezeu știe de ce, l-a oprit, l-a invitat la dânsa, a stat de vorbă cu el. Iar el, abia i-a pășit pragul și i-a și cerut bani...

Ce o să se facă acuma ea, dacă el va veni din nou peste o săptămână să-i ceară bani? Nu-l poate goni, când ea singură și-a permis să se poarte cu el ca mai înainte... Și el o să vină, nici vorbă, peste o săptămână. Fiindcă toți acești foști oameni sunt de o obrăznicie neînchipuită. Poftim, acum va trebui să mă ascund de dânsul!

Se vede că prietenii lui aveau motive serioase să-l ocolească.

— O, Doamne, cât de mizerabilă e viața! Ea trecu în bucătărie și spuse Nastei:

— Nastenca, dacă va mai veni omul acesta pe aci, să nu-l mai lași să intre și să-i spui că nu sunt acasă. Dar să-i spui cât mai blând, mai delicat, ca să nu-l jignești.

Traducere de
M. VAVILINA

NUNTA

Deși Gore Veniamin rămăsese orfan din frageda copilărie, deși nu-și mai amintea de tatăl său, iar mângâierile mamei îi păreau un vis într'o altă lume, — totuși nu s'ar fi găsit nimeni să-i plângă soarta.

Părinții săi înainte de a muri, avuseseră grije să-i lase o avere frumușică ce-l pusese la adăpostul nevoilor pentru tot restul vieții.

Dacă Gore n'ar fi fost un băiat cumpătat, ar fi pățit ceiace pățiseră alți tineri în aceiași situație cu dânsul: n'ar mai fi rămas nimic din impozanta lui moștenire. Tentații sunt destule pe lumea aceasta, spre a duce în ispită pe orișicine. Dar Gore era un băiat serios, chiar prea serios pentru vârsta lui. La 21 de ani își terminase oștirea și totdeodată avea în buzunar o diplomă de licențiat în litere și filosofie. Și fiindcă n'avea nevoe să muncească spre a-și ține zilele, lăsase altora mai săraci decât dânsul cinstea de a fi slujbaș la stat.

Gore era autor de studii filozofice, în speranță că, grație lor, va putea răsbate în cariera universitară. In așteptarea acestui fericit eveniment, își prepara teza de doctorat și, ca orice filozof ce se respectă, trăia în nori, neinteresându-se de cele pământești.

Intr'o bună zi, însă, s'a trezit pe pământ, făcând cunoștință cu domnișoara Viorica Melidoneanu, studentă la conservator.

Ce era fatal să se întâmple, s'a întâmplat: Gore s'a îndrăgostit de Viorica, fata l-a poftit la ea acasă, unde l'a prezentat părinților și, după câteva luni, s'au hotărît să se căsătorească.

In momentul când începe această povestire, Gore este un om fericit. Dimineața, s'a dus cu Viorica la Oficiul Stării Civile. Primarul, încins cu eșarfă tricoloră, le-a citit din codul civil și apoi le-a ținut un scurt logos. După amiază, au pornit la fotograf spre a imortaliza clipa nupțială, iar poi, în fața rudelor și a invitaților, preotul a binecuvântat unirea lor.

Acum, stau la masă și benchetuesc. Gore e ultra satisfăcut. Lângă el, e Viorica. Ce frumoasă mireasă!

Blondă cu ochii negri! Cam plinuță, fie vorba între noi! Dar ce-are a face? Frumusețile elene, apreciate de marii isculptori, erau tot atât de pline! (Gore, ca filozof, trebue să aprecieze clasicismul!)

In fața lui, stă mama Viorichii, Coana Aristița. Soacra are patru rânduri de guși, iar drăgălașa aluniță de pe obrazul drept al miresii, e la maică-sa un neg respectabil! Burta soacrii, cu etaje, e în formă de pagodă; picioarele sunt groase, aproape elefantine! (Gore nu le vede, căci stau sub masă, dar aspectul lor i-a impresionat profund placa fotografică a minții).

Hotărît lucru, Viorica trebue să mai slăbească, altminteri, la vârsta mamii-si, va fi la fel. Nu de geaba coana Aristiț spune mereu: „O vezi pe fiică-mea? E leit portretul meu la vârsta ei! Seamănă ca două picături de apă!"

Musafirii, în dreapta și în stânga, sunt oameni incolori și inodori. Rudele — la fel. Funcționari și negustori. Câțiva invitați mai răsăriți: un plutonier major reangajat, avocatul familiei, un dentist și un ziarist.

Rudele lui Gore? Nu mai are nici una, bietul orfan! S'a căsătorit ca să aibă o familie.

Ce simpatic e tata-socru! Uite-l colo în dreapta. Mustățile pe oală îi dau un aer bonom. Are ochi mici și blânzi. Obezitatea-i grandioasă și chelia-i magnifică îi dau un aspect de burghez înstărit. Pe burtă, poartă un lanț gros de aur, iar la degetul cel mic al mâinii drepte pe care, napolonian, o ține la vestă, strălucе un briliant — care de vizită a prosperității.

Gore nu se mai satură să-l privească pe socrul său... E tare impozant în redingota-i neagră! Cultură nu prea are, dar e și el un fel de filozof. Vorbește despre moarte cu resemnare și viața i se pare o anticameră a veșniciei. Trebue să fi fost negustor. Are mult spirit practic. Ba nu, n'a fost negustor. Soacra i-a spus lui Gore că „Dumnealui" a fost moșier și că acum s'a retras din afaceri...

Dar la urma urmei ce importanță are? Gore s'a însurat cu Viorica, nu cu familia ei. Și chiar dacă ar fi fost fată săracă, el tot ar fi luat-o. S'a 'ntâmplat să aibă părinți bogați care i-au dat zestre! Cu atât mai bine! (Astfel cugetă Gore care în calitatea-i de filozof, se resemnase la ideia că Viorica are avere, deși cunoaște dictonul străvechi că „banii nu aduc fericire".

Dar a devenit dintr'o dată curios și tare ar vrea să știe cu ce se ocupă tata-socru... Tot studiază fizionomia bătrânului, de parcă ar vrea să-i descifreze taina pe pergamentul obrazului...

S'au sculat de la masa prea copioasă. Voia bună strălucește pe fața tuturora. Viorica e atât de frumoasă în rochia de mireasă și cu floarea de lămâiță ce-i dă un aspect feciorelnic, boticellian.

Casa vastă a domnului Tase Melidoneanu (Tase! Adevărat nume de negustor!) A fost împodobită special pentru fericitul eveniment.

Flori peste tot. Mobilele și cromolitografiile sunt cam vulgare, dar, ce să-i faci, nu poate avea oricine simț estetic! Omul cumsecade se cunoaște după suflet nu după acele manifestări ale educației și culturei, care, în definitiv, sunt o spoială și altceva nimic.

Astfel cugetă optimist filozoful nostru, privind pe socrii și întreaga asistență cu o vădită bunăvoință.

Se simte fericit. Dansează cu Viorica. Bea un pahar de șampanie. Da, viața e frumoasă. Merită s'o trăești. Femeile sunt încântătoare. Căsătoria-i o minune. Dragostea e divină, iar *Schopenhauer* — un idiot!

Viorica dansează acuma cu singurul prieten al lui Gore, cu Vlad, colegul său de facultate.

Gore mai bea un pahar. Ciocnește cu socrul, cu soacra, cu toată lumea.

Taraful lui Ilie Blegul cântă un tango languros ce te îndeamnă la dans.

Casa e mare, musafirii numeroși, veselia la apogeu.

De atâta fericire, de atâtea cupe golite, deși își simte sufletul ca un fulg, totuși capul îi apasă greu. Șampania? Căldura?

Gore trece prin sufragerie și prin multe alte camere. A auzit că în spatele casei e o curte mare. Ar vrea să se răcorească puțin.

Afară, e o noapte romantică. Stelele par nestemate la gâtul cerului. Luna, vaporoasă ca o femee din veacul al XVIII-lea, trece încet printre nouri.

Gare se simte bine. Aerul e binefăcător. Se bucură că a scăpat pentru o clipă de larma nunții. E singur în noapte cu fericirea lui.

Se plimbă prin curte. In fund, se profilează niște mogâldețe, niște umbre întunecate.

Ce să fie?

Gore se apropie de ele din ce în ce mai mult...

Pânze negre acoperă niște movilițe. Curios, filozoful nostru le ridică. Stupoare: în fața ochilor îi apare un cosciug!

Să fie oare o halucinație? Gore repetă gestul indiscret. Alte cosciuge. Cosciuge și iar cosciuge!

Gore aprinde bricheta și citește pe unul din ele următoarea inscripție:

„TASE MELIDONEANU
„ANTREPRENOR DE POMPE FUNEBRE".

Filozofii trebue să se obișnuiască cu ideea morții; dar pe Gore l'a cuprins groaza. Și-a dat seama că de acum înainte nu va mai putea dormi în aceeaș încăpere cu Viorica. Patul conjugal i se va părea un cosciug, cearșaful — un giulgiu, iar soția lui, o moartă cu care parodiază dragostea!

Mai bine să plece! Miroase aci a cimitir! Tata-socru cu cosciugele, a împins la extrem ospitalitatea, gândindu-se și la un eventual deces al invitaților! Dacă mai stă, te pomenești că mirii vor fi duși acasă cu dricul!

Gore a plecat imediat, fără să-și ia rămas bun, fără să-l vadă cineva.

A doua zi, Viorica i-a trimis o scrisoare ce sfârșea astfel: „Revino! sunt moartă după tine. Nu-mi îngropa fericirea".

Dar calamburul i-a părut din cale afară de macabru și imediat Gore a intentat acțiune de divorț.

ALEXANDRU BILCIURESCU

A APĂRUT Nr. 100

MEDICUL NOSTRU

SUMAR:

SOMNUL ȘI VISURILE
DEGERĂTURILE ȘI CRĂPĂTURILE PIELEI
NORMALIZAREA FUNCȚIUNILOR INTERNE LA FEMEI
NEBUNIA CUPRINDE OMENIREA
CE ESTE HOMEOPATIA ȘI CARE E VIITORUL EI
ALEGEȚI-VĂ MESERIA DUPĂ APTITUDINELE DVS.
Poala albă ✶ Rostul inimii
VIAȚA SEXUALĂ • SFATUL MEDICULUI • ACTUALITĂȚI MEDICALE • GRAFOLOGIE

CEREȚI PRETUTINDENI ALMANAHUL „MEDICUL NOSTRU" 300 PAGINI

16 PAGINI 5 LEI

MILA

Mila sentiment nobil, aduce în suflet dorința de-a face bine; **psihologul Richet dovedește că sentimentul acesta nu-i înăscut în om, cum s'a crezut multă vreme, ci își are originea într'o lungă evoluție; într'un surplus de acitivitate, care trebue să fie cheltuită. Omul, pe lângă activitatea trebuitoare traiului are și un surplus de forță nervoasă; dintr'un asemenea prisos ia naștere sentimentul artistic; încât acesta e frate drept cu cel dintâiu.**

Această activitate de prisos poate fi cheltuită în mod distrugător, de exemplu: tae, strică, dărâmă etc. Și altul creator: seamănă, plantează, clădește, etc. Acest sentiment poate fi aplicat la animale și la oameni, insultând, bătând, ucigând, ori îngrijind, ajutând și făcând bine, în vreme ce activitatea distrugătoare, e însoțită de o plăcere bolnăvicioasă, deși după ce furia trece și insul poate avea un sentiment dureros, activitatea creatoare din contră e producătoare de plăcere și lasă după sine un sentiment plăcut, de aceea tinde să se repete și să crească. Aceasta-i o garanție pentru evoluția moralei spre bine, și cu toate sentimentele rele de cari e încă plină omenirea, evoluția sentimentelor bune ori cât ar merge de încet, cu siguranță merge înainte.

Dacă aprofundăm sentimentul de-a face bine, vedem că el se datorește dese ori unei întâmplări fericite și adesea putem să-l studiem asupra simțirei noastre proprie. Iată câteva exemple banale, cari poate s'a întâmplat multora din noi. Un copăcel stă aproape să se usuce la ușa noastră, într'o zi din întâmplare, aruncă niște apă pe el. A doua zi e mai verde, mai frumos, aceasta ne sugerează ideia să-l udăm regulat; dacă l'ar rupe cineva ne-ar produce neplăcere. Alt exemplu, un biet câine, ori o pisică se pripășește pe lângă casă, le aruncăm mai mult din întâmplare câte ceva, pe încetul începem a ține la aceste animale, iar lipsa lor ne-ar cășuna adevărată supărare. Tot astfel e cu sentimentul de-a face bine semenilor: Ribot zice: „omul ține la altul nu atât în virtutea serviciilor ce primește, ci în virtutea celor ce le face el aceluia. In adevăr binefăcătorul a pus ceva din propriul său eu, cheltuind un prisos din activitatea sa. Noi știm că orice prisos de activitate ori simțire trebue să fie cheltuită, altfel ne căşunează, durere și neplăcere. Omul care are desvoltat în ei sentimentul de-a face bine sufere de suferințele altora și i-ar fi dureros a nu le ușura pe cât poate după cum în omenire se nasc inventatori în știință, ori genii poetice tot astfel se nasc înși în cari sentimentul de-a face bine se manifestă printr'o nemăsurată iubire de oameni, și chiar de natura întreagă, o iubire pe care nu sunt în stare s'o înțeleagă semenii lor. Aceștia sunt adevărați inventatori ori chiar genii în morală ca de exemplu: Confucius, Manu, Budha, etc. Iar aceste genii ca și în marile genii poetice, nevoile și suferințele mulțimei au găsit răsunet. In loc să le închege în poeme neuitate, ei au dat naștere unor elogii cu vederi mai mari și mai morale. Prin puterea geniului lor au făcut adesea ca omenirea să facă salturi pentru cari ar fi trebuit veacuri. După cum din împrejurări necunoscute, zice Ribot, „ce poate naște un mare poet, ori pictor, tot astfel se nasc oameni cu o colosală superioritate morală".

Puterea geniilor prevede adesea ceeace veacurile vor veni s'adeverească. Cu toată evoluția moralei, omenirea n'a ajuns încă, cu jale trebue să mărturisim, să conceapă pe om în stare de-a aduce la îndeplinire porunca înalt morală: „Iubește omenirea mai mult de cât pe tine însuți".

Dar mila, deci facerea de bine, nu produce după cum ne-am așteptat, recunoștință ori dragoste pentru făcătorul de bine, dovadă zicerea: „fă bine, să-ți auzi rău!", ori cea franceză: „spuindu-se cuiva că cineva l'a vorbit de rău, el răspunde: „Mă mir, nu i-am făcut nici un bine".

Aceasta înseamnă că-i socotit aproape ca regulă generală ca binele să nu fie răsplătit; bine înțeles nici o regulă făr de excepție; Ribot explică această anomalie a sentimentului nerecunoștinței față de acela a facerei de bine.

Omul cu înclinări de-a face bine e cum s'a mai zis, fără îndoială un om superior; el simte nevoe de-a alina suferințele ori durerile altora, și în avântul său de bunătate, nu alege pe cei cărora le face bine; dar pentru a fi recunoscători de binefacerile primite, se cere simț de datorie **și** multă judecată, **ceia ce-i lucru rar; de aceia și puțini sunt cei recunoscători.**

Cu fiecare facere de bine se pune pe lângă un capitol de activitate și o parte din simțire. Cu un cuvânt plăcerea ce se simte făcând bine e legată de persoana căreia îi faci binele. Nu tot aceiași simțire îl leagă pe protejat de binefăcătorul său. Chiar când presupunem că e un caracter bun și blând, tot îi va trebui multă judecată, pentru a avea oare care sentiment de datorie față de cel care i-a făcut bine. Noi știm însă că sentimentele sunt stăpâne pe judecata noastră. Astfel că sentimentul de-a face binele e producător de plăcere, chiar aducând după sine jertfe; sentimentul recunoștinței, e adesea precedat de neplăcere, ba chiar de umilire, fie și închipuită. Sentimentul de a face bine se naște în oamenii, care au prisos de activitate și simțire, **cum s'ar zice neimpus de nimeni, pe când recunoștința, se cere dela niște înși care nu au acel prisos de activitate și nu sunt capabile să aibă. O facere de bine te ademenește să faci alta, parcă de frică să nu pierzi pe cea dintâiu. Se zice: „de simți pentru cineva ură silește-te și-i fă vreun bine, acesta-i cel mai bun leac spre a nu uri". Acest prisos de activitate pe care îl cheltuim, făcând cuiva vreun bine ne aduce mulțumire sufletească, de aceia îl vom repeta.**

Asemenea explicații ne lămuresc o mulțime de lucruri, care ne păreau monstruoase, de ex. devotamentul mai mare al părinților pentru copii, decât al acestora pentru părinți, ingratitudinea copiilor crescuți de suflet, pentru crescătorii lor, etc. Analiza psihologică ne arată că sentimentul de-a face bine a avut condiții prielnice desvoltărei lui și a evoluat coloral față de sentimentul cunoștinței care n'a evoluat de loc, și-i mai mult de domeniul judecăței. Inșii care au desvoltat în ei sentimentul de-a face bine, simt devoe de-a cheltui această activitate, și le pricinuește plăcere, ca toate activitățile cari le facem dintr'un prisos de forță nervoasă, pe când cel care primește facerea de bine, e cu totul în altă stare sufletească, la el e satisfacerea unei nevoi. S'a întâmplat ca sentimentul de-a face bine să se ridice cu mult de-asupra vederilor unora, aceștia neînțelegând ori înțelegând rău să fie nu numai nerecunoscători, dar să caute a pedepsi pe a tot voitorii de bine.

Pentru a avea atât de adânc săpat în suflet sentimentul de-a face bine a trebuit emblema dumnezeirei.

Mersul înainte al omenirei e proporțional cu ceia ce se simte, sentimentul de-a face bine e răsplătit prin actul în sine, deci menit a stăpâni lumea.

Să nu se uite însă că, Mila și altruismul, după cum recunosc chiar oamenii de știință, au la baza lor sentimentul matern.

SOFIA NĂDEJDE

„Dictaturi"

Lucrarea d-lui prof. **Petre I. Ghiață** — apărută în editura **„Ideia"** — cuprinde un studiu istorico-politic al regimurilor de dictatură, începând cu cele din lumea antică și sfârșind cu cele din vremea noastră.

Autorul portretizează amănunțit personagiile ce-au ilustrat aceste epoci de orientare a popoarelor, începând cu Solon și sfârșind cu Ataturk.

In sine, subiectul este deosebit de interesant. Felul însă cum interpretează autorul datele istorice — la care adaugă foarte multe amănunte inedite, — forma literară distinsă și lumina nouă ce se resfrânge asupra oamenilor și vremurilor, fac din „Dictaturi" o carte pasionantă.

Nimic n'a rămas uitat în umbra trecutului, nici-o versiune eronată n'a fost necontrolată; bune și rele — din viața și înfăptuirile dictatorilor — autorul le-a coordonat în această lucrare isbutind pe deplin să împlinească ceace-și propune în prefața volumului.

Figuri ce-au semănat groaza și entuziasmul de-opotrivă — mânuind cu măestrie diapazonul masselor populare — trăesc în aceste pagini de puternică evocare, așa cum au fost și cum istoria rareori îi prezintă just. Urmând evoluția sufletească a fiecăruia, autorul explică pornirile lor adesea surprinzător de neconforme cu trăsătura firească a personagiului.

Pentrucă „Dictaturi" ne înfățișează obiectiv înfăptuirile sau ruina ce au marcat regimurile dictatoriale de-alungul istoriei, restabilind — de multe ori — adevărul asupra unor date istorice o socotim nu numai o carte bună ci — mai cu seamă — utilă. Autorul s'a depășit oarecum în această lucrare dovedind în afară de erudiție, logică și obiectivitate un inepuizabil talent.

M.

ÎNSEMNĂRI ŞI POLEMICI

L. 'psă de informaţie

Intr'un studiu despre Psihologia „urât"-ului în artă, d. **Mircea Mancaş** care ne-a obicinuit cu serioase cercetări şi lucrări în domeniul psihologiei ca şi în acela al beletristicii, face o eroare inadmisibilă. Astfel, d. Mancaş scrie: „Urmând pilda predecesorilor, Mallarmé a accentuat factorul melodic al muzicalităţii versurilor. „De la un musique avant toute chose!" a cerut el creaţiei poetice".

Şi pornind dela citatul de mai sus (din Mallarmé, după d-sa) d. Mancaş face o serie nesfârşită de consideraţiuni în legătură cu problema „melodiei sonore în versificaţie", ca şi cum ar exista şi melodii nesonore, punându-i în sarcina lui Mallarmé unele teorii şi aplicaţii ale acestor teorii în privinţa cărora marele poet n'are nici o vină, ca să spunem aşa.

Eroarea inadmisibilă a d-lui Mancaş porneşte dela o lipsă de informaţie şi mai inadmisibilă încă. D. Mancaş citează şi în textul studiului şi într'o notă, ca aparţinând lui Mallarmé versul „De la musique avant toute chose', indicând chiar şi volumul: „St. Mallarmé. Poésies". Or, versul cu pricina e din celebra „Art poétique" a lui Verlaine şi putea fi găsită de d. Mancaş cu foarte multă uşurinţă la pagina 250 a volumului „Choix de poesies" de Paul Verlaine, apărut în vechea „Bibliothéque-Charpentier". Fasquelle Editeurs-Paris.

Dar disputa la care a dat loc la timpul ei apariţia „Artei poetice" a lui Verlaine e atât de cunoscută, încât ne surprinde că d. Mancaş ne-a putut oferi prilejul de a-i face — cu regret — această aducere aminte.

B esteme

Cetim într'un volumaş de versuri, nu de mult apărut:

Pornesc la drum şi pasul de ce nu-mi
este spornic?
De stau pe loc, popasul, dece mi-e
nestatornic?
Ce tragică poveste cu viaţa mea se
scrie
Dece nu am odihnă? Ce este? Ce
să fie?

Să-ţi spunem noi: blestemele cetitorilor?..

Raze

Din acelaş volumaş:
Stau singur
Gol
Şi mare
Sub soare
Simt razele
Cum îmi pătrund în creştet
Şi lapăd
Tot
Ce-i veşted!

Aha! De aceia inspiraţia d-tale prezintă fenomene de insolaţie... Şi apoi, ce folos că razele de lumină „pătrund" în creştet, dacă rămân acolo şi nu mai ies sub nici o formă...

Slugă

Intr'o revistă de curând apărută cetim în „Cuvânt lămuritor" următoarele:

„Noi cei grupaţi în jurul acestei redacţii, oameni importanţi sau nu, ne punem talentele noastre vibrante în slujba idealurilor de artă înaltă şi pură.

Inc'odată deviza noastră: talentul nostru slugă artei!".

Ei, cu slugile din ziua de azi...

Scabie

In aceiaş revistă, cetim următoarea demonstraţie de „talent vibrant pus în slujba idealurilor de artă înaltă şi pură":

In casă e tăcere
Şi nu-i nime,
M'a năpădit neliniştea
Ca o mâncărime!

Bagă de seamă, să nu fie scabie...

Muzică românească de cameră

Luni 9 Ianuarie 1939 la ora 21 va avea loc în Sala „DALLES" un concert de muzică românească de cameră sub auspiciile SOCIETĂŢII COMPOZITORILOR ROMANI.

Programul este alcătuit din:

„Patru schiţe pentru pian" *de* M. G. ANDRICU, *cântate de d-na* Irina Lăzărescu.

„Trio câmpenesc" *de* NICOLAE BUICLIU *pentru vioară, violoncel şi pian, executate de d-nii:* E. Fliomen, I. Boniş *şi* Virgil Gheorghiu.

„Liedurî" *de* HILDA JEREA *pe versuri de C. Bacovia (premiul Robert Cremer 1938. Prime audiţii), interpretate de d-na* Simone Bungescu *acompaniată de autoare.*

„Concert de cameră pentru coarde, suflători şi pian" *de* MATEI SOCOR *executate de d-nii:* E. Fliomen *(vioară)*, C. Apostolescu *(violă)*, I. Boniş *(violoncel)*, R. Sansalvadore *(oboi)*, D. Ungureanu *(clarinet)*, C. Jurubiţă *(fagot) şi autorul la pian.*

Biletele la magazinul Jean Feder.

Rema at

Intr'o nuvelă semnată de o tânără scriitoare, cetim următoarele: „Am simţit cum în suflet mi se face un mic gol, care va avea urmări aşa cum scapă un ochi dela ciorap şi care merge până sus".

In situaţia aceasta, daţi-vă sufletul la... remaiat. Tot îl comparaţi cu un ciorap....

Amintiri din redacţia revistei Viaţa Romînească

D. M. Sevastos va publica în curând un volum de Amintiri din redacţia revistei „Viaţa Românească".

Ioan Sulacov: Fiul Poporului, roman

Noul roman al d-lui Ioan Sulacov — autorul romanelor „Insemnările unui flămând" şi „Studentul din Buceag" — vădeşte de data aceasta, un real progres faţă de scrierile d-sale publicate până acum.

In „Fiul Poporului", scriitorul tratează conflictul dintre un tânăr idealist — care-şi închină viaţa semenilor săi şi oamenii pentru care luptă, dar care nu-l înţeleg.

Eroul cărţii, Vladimir Agura, este tipul luptătorului social care cu nemărginită iubire de oameni şi sacrificii de sine, izbuteşte în cele din urmă să-şi realizeze visurile spre folosul tuturor.

E o carte plină de optimism şi viaţă, actuală şi profundă.

„Bucătăria în literatura romînească"

Articolul din acest număr: „Bucătăria în literatura românească" este un capitol, din cartea de bucate, intitulată „Gastronomia modernă" de d. M. Sevastos, cu concursul d-nei dr. Vera Sevastos — care va apărea la primăvară în editura „Cugetarea" (Petre C. Georgescu-Delafras).

In afară de un mare număr de reţete din bucătăriile: românească, franceză, rusă, germană, etc. — cartea va cuprinde reţete vegetariene şi de regim după vârstă, ocupaţii, maladii, etc.

„Gastronomia modernă" — pe lângă un studiu asupra vinurilor, româneşti şi străine, şi pe lângă sfaturi pntru conservarea alimentelor— va mai cuprinde: Istoricul bucătăriei; Bucătăria la Români; Alimentele şi alimentaţia; Aranjarea menu-urilor; Arta serviciului; Politeţa la masă, etc.

Coperta va fi făcută de d. Tache Soroceanu, iar vignetele de d-na Mina Byck Wepper.

In plus volumul va avea un mare număr de desene explicative.

Gali Henegariu:

Depănare... (versuri) Editura Pavel Suru

„Depănare..." se numeşte culegerea de versuri pe care d-ra Gali Henegariu a făcut-o să apară de curând în editura librăriei Pavel Suru.

Versurile vădesc o fină vibraţie interioară, oarecare fantezie lirică şi o caldă notă de duioşie şi candoare. Desigur, ici, colo se găsesc influenţe şi unele licenţe de versificare, oarecum supărătoare. dar este de nădăjduit că tânăra autoare va şti pe viitor să le evite.

In general „Depănare..." vădeşte un debut promiţător. D-ra Henegariu este o sensibilitate lirică, dela care suntem îndreptăţiţi într'o anumită măsură după lectura acestei prime culegeri, să aşteptăm lucruri frumoase.

Citâm aceste versri cu care se începe culegerea :

Lacrimi ce se pierd în noaptea unor
negre suferinţi
Vor zâmbi în depărtare, potolind vis
şi dorinţi,;
Arătând senină cale, azi necunoscută
nouă,
Se vor înşira agale, presărând doar
stropi de rouă.

Repetăm, d-ra Henegariu debutează promiţător în volumul „Depănare"...

Insemnări ieşene

Anul IX No. 1

F... at cuprind aceste „Insemnări ieşene" un foarte bogat şi viu material literar şi beletristic. In ultimul număr publică d. Mihail Codreanu o foarte frumoasă bucată: „Al treisprezelea", versuri de Mihail Codreanu, articole, studii, literatură : Otilia Cazimir, Lucia Mantu, Gr. Popa, Coca Farago, N. Cadioschi, Vintilă Horia, O. Caledoniu, L. Netto, N. Ţatomir, Eugen Crăciun, Fr. Balinger, V. Buţureanu, Gh. Agavriloaei, Al. Piru, prof. Sadoveanu, Gh. Loghin.

Foarte spirituale, juste şi interesante notele „Insemnări ieşene" este fără îndoială una dintre cele mai serioase şi bune publicaţiuni din ţară.

Tărie

Dintr'un „poet" modern:

Ispita îmi aţine calea tot mereu
Dar s'a ciocnit de tăria inimii şi-a
capului meu

Da, mai ales de cea a capului...

Libertatea

Anul VI No. 24

Numărul apărut la 20 Decembrie aduce un interesant articol al d-lui prof. G. Strat: Spirit nou în legislaţia ţării. Apoi în acelaş număr mai găsim semnăturile d-lor: Drăghicescu, Al. Doboşi, cu un interesant articol cuprinzând date inedite cu privire la comerţul sud-est european, Şt. Antim, Alex. Iordan.

Cronica politică externă şi internă cuprinde date noi şi observaţii judicioase. Vii şi actuale notele şi comentariile.

Viaţa Basarabiei

Anul VII No. 12

Nu odată am subliniat importanţa culturală a revistei „Viaţa Basarabiei" pe care o conduce cu multă destoinicie d. Pant. Halipa, asistat de d-nii N. Costenco şi G. Bezviconi.

Ultimul număr aduce colaborarea d-lor Vl. Cavarnali, M. Boboc, S. Nica, V. I. Chiru, A. Ţurcanu, R. Radianu, Pr. Paul Mihailovici, Bogdan Istru.

Este o publicaţiune bună care reuşeşte să se menţină la un nivel de subţire intelectualitate şi care umple un mare gol în provincia de peste Prut.

Ultimul „genro"

„Genro" s'au intitulat consilierii secreţi ai Imperiului Japonez, independent de ordinul constituţional, instituţie semănând mai mult a o rămăşiţă feodală de cât un organism modern, quator din care nu a mai rămas decât prinţul Saïonji, în vârstă de aproape nouăzeci de ani.

Samuraï denaturat, el ar fi putut să-şi însuşească unul din preţoasele „uta" traduse de el, literal, spre a fi puse în versuri de prietena sa, Judith Gautier: născut în 1849 la Kyoto cea sfântă, dintr'o familie aristocratică înrudită cu Fiul Cerului, tânărul Kimmochi Saïonji, a comandat trupele în războiul japonez din Nord, împotriva celor din clasa sa, care, întârziaţi se opuneau centralizării puterii în mâinele Impăratului. Avea numai nouăsprezece ani când, după victorie, s'a desfiinţat „Shogunatul", adică adevăratul glas al marilor proprietari militari care stăteau în faţa Imăpăratului, el a devenit pentru totdeauna ocrotitul şi preţuitul om de credinţă al tânărului Mikado, contimporanul său, Meigi.

La douăzeci de ani tânărul general, era un om de acţiune şi în elanul său tineresc se hotărăşte să cunoască Occidentul modern şi ideologiile puternice care-l stăpânesc. In acest scop, în 1871, el ia drumul spre Europa, trecând prin Statele Unite, vizitând în trecere pe generalul Grant, preşedintele Federaţiei. Apoi se aşează în Paris, într'o pensiune de familie pentru a cunoaşte mai bine Franţa, ţara învinsă, care se străduia atunci să se ridice după dezastru.

El are şansa să intre în mediul artistic al Judithei Gautier, separată de soţul său, Cattulle Mendès, de câţiva ani. Alături de Tin-Tuan-Long, profesorul său de chinezească, ea face loc acestui nou oaspete, care era în acelaş timp un mare cunoscător al trecutului şi un înfocat novator.

Iată cum îl descrie E. de Goncourt în jurnalul său: „Un student japonez, subţirel", fără stomac şi fără maţe" în haina sa europeană, în care se pierdea, cu o voce muzicală şi nişte mâini, înzestrate cu o dibuire delicat pipăitoare, ca acea a maimuţelor".

Tânărul venit din Extremul Orient observa, studia, confruntând proprii le lui virtualităţi, cu rezultatele realizate în Occident.

Elev al lui Accollas, izgonit în Imperiul al doilea, apoi chemat la Şcoala de Drept, Saïonji se pătrunde de ideile coprinse în dedicaţia pe care acesta i-o scrie pe prima pagină a tratatului pe care-l oferă elevului său, „pentru a-i inspira oroarea opresiunii şi-a minciunii şi a-i întipări, în suflet, sentimentul Dreptăţii. înscris în raţiune, în conştiinţă înainte de a fi scris în texte'

Intors, în ţara sa, el încercă să înceapă o activitate imitată după cele văzute în Franţa. Dar Japonia era preocupată atunci numai de a menţinea ordinea sub ameninţarea unei reîntoarceri ofensive a ‚shogunatului".

Modernizarea se făcea numai în ceiace privea educaţia spiritelor şi mai ales în grabnica imitare a progreselor militare şi nautice pe care le aduceau misiunile. Saïonji scrie o prefaţă pentru o traducere a „Germinalului" lui Zola şi devine redactor sef al unui ziar ultraliberal. Impăratul însuşi îngrijat de ritmul rapid pe care tânărul general vrea să-l dea modernizării ţării sale, îl trimite în Occident şi Saïonji pleacă într'o lungă misiune cu Hirobumi Ito, un „self made" cu opt ani mai mare decât el, ieşit dintr'o castă va-

ală şi cu mai multă experienţă.

La întoarcere, cei doi prieteni alcătuesc un „comitet de studii pentru elaborarea Constituţiei".

Saïonji devine rând pe rând vicesenator, senator, marchiz şi participă la o serie de însărcinări politice, diplomatice până ce în 1889, se împlineşte unul din visurile sale: Mitsu Hito promulgă solemn noua Constituţie.

Când, după un oarecare număr de părăsiri şi reluări a conducerii puterii, succed lui Katsura, ca preşedinte de Consiliu, secretarul său îl caracterizează astfel:

„Saïonji nu e numai un om politic ci şi un reformator... Scopul său este de a elibera poporul japonez de jugul gândirii asiatice şi a-i da drept de Cetate în lume. El doreşte în acelaş timp o lărgire a culturii, mai multă lumină şi blândeţe cu copiii întunerecului".

Contimporanii săi găsesc însă că „a trăit cam prea mult, e prea bătrân" şi ar trebui să se retragă şi să stea retras în linişte. Moderniştii violenţi au încercat chiar un pronunciamente militar în 1936, căci încă se tem de el.

BOALA SOMNULUI IN ŢARA MORŢILOR VII

LARVELE INTUNERICULUI

IN UMBRA BLOCKHOUSURILOR ŞI A SUBTERANELOR BUCUREŞTENE

TUNISUL, CHEIA MEDITERANEI

TOATE IN EXCELENTA REVISTĂ

„Realitatea Ilustrată"

„REALITATEA ILUSTRATĂ", CUPRINDE:
24 PAGINI MARI TIPARITE LA HELIOGRAVURA IN CULORI şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini 10 le

Const. Kiriţescu: Făclii stinse...

D. Const. Kiriţescu publică, în volumul „Făclii stinse...", o serie de portrete din lumea şcolii. Sunt

D. CONSTANTIN KIRIŢESCU

mulţi oameni modeşti, „belferi" la şcoli secundare — oameni însă cu respect pentru şcoală, care — dela începutul până la sfârşitul carierei didactice — au stat ca nişte străjeri la post, instruind şi educând pe elevii lor iubiţi.

Unii au făcut, prin muncă şi cheltuială proprie, muzee şi laboratoare — în şcolile unde erau profesori şi directori. Alţii nu s'au lăsat până n'au ridicat un local modern de şcoală.

In galeria d-lui Kiriţescu întâlnim şi inspectori şcolari care străbăteau ţara în lung şi în lat fără murmur, căutând să restabilească dreptatea şi să împlinească lipsurile şcolare.

Toţi aveau o credinţă. Credeau în şcoală — ca factor de lumină pentru minte şi căldură pentru suflet.

Defilează pe dinaintea noastră, aduşi de d. Kiriţescu din lumea umbrelor, d a s c ă l i conştiincioşi, punctuali, îndrăgostiţi de catedră, de elevi, cancelarie — ba parcă şi de zidurile şcolii.

Printre aceste umbre se remarcă chipul sever al lui Spiru Haret, omul atât de hulit în viaţă: *Sbiru* — cum i se zicea.

Cu toată munca-i de birou, Spiru Haret avea timp — cum cu drept cuvânt subliniază d. Kiriţescu — să poarte corespondenţă cu învăţătorii, pe care îi cunoştea aproape pe toţi personal.

Rob al interesului şcolar, ministrul şcolii de pe vremuri rezista oricăror sugestii nepotrivite cu bunul mers al învăţământului.

Fără să fie iubit decât de foarte puţini, detestat de cei mai mulţi, — „omul şcolii" avea însă un necontestat prestigiu în ochii tuturora. Căci fiecare îşi dădea seama că, în sufletul lui Spiru Haret, nu era decât credinţă în convingerea sa — bună sau rea — cât priveşte ridicarea culturală a ţării.

Apărând sever şi chiar aspru în relaţiile cu lumea — Spiru Haret era în fond bun, blând şi duios. Probă marea-i dragoste de animale pe care le-a observat cu afectuoasă atenţie — scriind pagini neuitate despre inteligenţa şi sentimentele lor.

D· Kiriţescu a reuşit să redea nu numai personalitatea, dar şi omul intim ascuns subt masca gravă a ministrului de Instructiune Publică.

Dar nu numai această personalitate marcantă şi originală a fost zugrăvită în culori vii de d. Kiriţescu, ci toţi dascălii — oricât de modeşti — dar care aveau un ideal mai înalt în viaţă.

In afară însă de aceste portrete, scrise cu ocazia morţii profesorilor sau cu prilejul diferitelor aniversări, — d. Kiriţescu are o nuvelă minunată: „Popa Ştiucă".

Este vorba de-o şcoală de vară, în aer liber, pe care Popa Ştiucă o deschide în ajunul începerii şcolii oficiale.

Această grădină de vară de copii s'a înfiinţat nu după pilda unor renumiţi pedagogi străini — ci ca o creaţie proprie a preotului Nae, zis şi Popa Ştiucă.

In altă parte a revistei, reproducem această nuvelă — una din paginile cele mai plastice din opera d-lui Kiriţescu.

Cu un minunat dar de observaţie, autorul a descris perfect „construcţia" şcolară: dela laviţele bătute în pământ până la frunzarul de de-asupra. A redat cu umor scenele didactice: silabisirea, canto şi neîntrecuta lecţie de vioară...

Intrebuinţarea copiilor la diverse servicii domestice. iureşul dat printre elevi de Ispas cu trestia de mare în mână, încrierea copiilor: tocmeala, prezentarea plodurilor de către părinţi care, înfăţişându-i profesorului, le trăgeau aşa câteva palme în loc de recomandaţie — totul este zugrăvit, cu trăsături sigure şi expresive, cu culori pline de soare·

Nu lipseşte pentru scoaterea în relief a părţii artistice, nici uşoara melancolie a trecutului — aruncată peste frunzarul uscat al lui Popa Ştiucă.

Această bucată este plină de viaţa diversă a mahalalei bucureştene, redată cu mână de maestru. Nu lipsesc din codul ei nici romanţele de amor de pe vremuri, cântate de autor cu apropouri la adresa fetei preotului — care se gândea desigur, în acel timp, la un alt partener de dragoste, mai matur decât plăpândul gimnazist...

Cetitorii vor verifica spusele noastre şi îşi vor da verdictul: Dacă bine sau nu a făcut Societatea Scriitorilor Români decretând că d. Const. Kiritescu nu-i scriitor?

Când ne cad în mână atâtea şi atâtea cărţi scrise halandala, am admirat volumul „Făclii stinse..." şi pentru forma îngrijită, ca din alte vremuri.

M. SEVASTOS

Cum s'a născut Olimpul

(Urmare din pag. 6)

îşi aveau existenta organizată după chipul şi asemănarea vieţii pământeşti. Aşa se face că Zeus, vrând să se arate un reformator civilizat, introdusese căsătoria în Olimp, lucru de care avea să se căiască toată viaţa, întrucât plăcându-i şi alte femei, Hera îi făcea zile amare de câte ori prindea de veste despre vre-o necredinţă de a lui.

Acum, să nu credeţi că ea ar fi fost mai bună. Nu! Il înşela şi ea, dar cel puţin o făcea cu discreţie şi îi cerea şi lui Zeus aceiaşi delicateţă, nu să iasă din fiecare aventură a lui, câte o boroboaţă cu scandal, care putea să compromită prestigiul Olimpului.

Cum am mai spus, zeii căpătaseră conştiinţa importanţei lor. Deveniră mândri aroganţi, ba până la urmă, tot auzind de câte sunt în stare să facă şi să dreagă, începură chiar ei înşişi să creadă în puterile pe cari le atribuiau muritorii. Hades, locuind într'un subsol, îşi închipuia că este pe adevărat stăpânul infernului. Ares, ca zeu al războiului, umbla ţanţoş, cu o săbiuţă de lemn la cingătoare. Phoebus Apollo purta plete şi se străduia toată ziua să compună versuri. Hera devenise un fel de cucoană obesă, împopoţonată ca o mahalagioaică şi tot timpul umbla cu intrigi de colo până colo. Ceres, ca zeiţa cerealelor, când o apucai, ronţăia seminţe... La fel se petreceau lucrurile cu ceilalţi zei. Fiecare era convins de puterea şi superioritatea lui.

Tare le mai plăcea să lenevească şi să fie serviţi. Câteodată aduceau un pământean şi dupăce-şi făceau mendrele cu el, îl făceau slugă'n Olimp. Nu puneau mâna să facă nimic. La urma urmelor de ce s'ar mai fi ostenit cu ceva? Singură aceea căreia muritorii de rând îi ziceau Athena, era o domnişoară serioasă şi-şi păstrase modestia. Stătea mai mult pe-acasă, lucrând şi brodând feţe de perne şi cămăşi. Iar Hermes, zeul negustorilor, al hoţilor şi-al avocaţilor, zeul cumulard, era cel mai serios şi cel mai socotit. Nu-i vorbă, era el un mare pişicher şi ştia să scoată câştiguri până şi dela zei· Le făcea tot feul de comisioane. De altfel copilul favorit al lui Zeus, care vedea în el imaginea lui de odinioară, se bucura şi de protecţia acestuia.

Şi iată, aşa s'a născut Olimpul acum câteva milenii, pe masivii mun toşi dintre Macedonia şi Thesalia dintr"un miel la frigare, din frică şi dintr'o interpretare mistică...

ŞTEFAN TITA

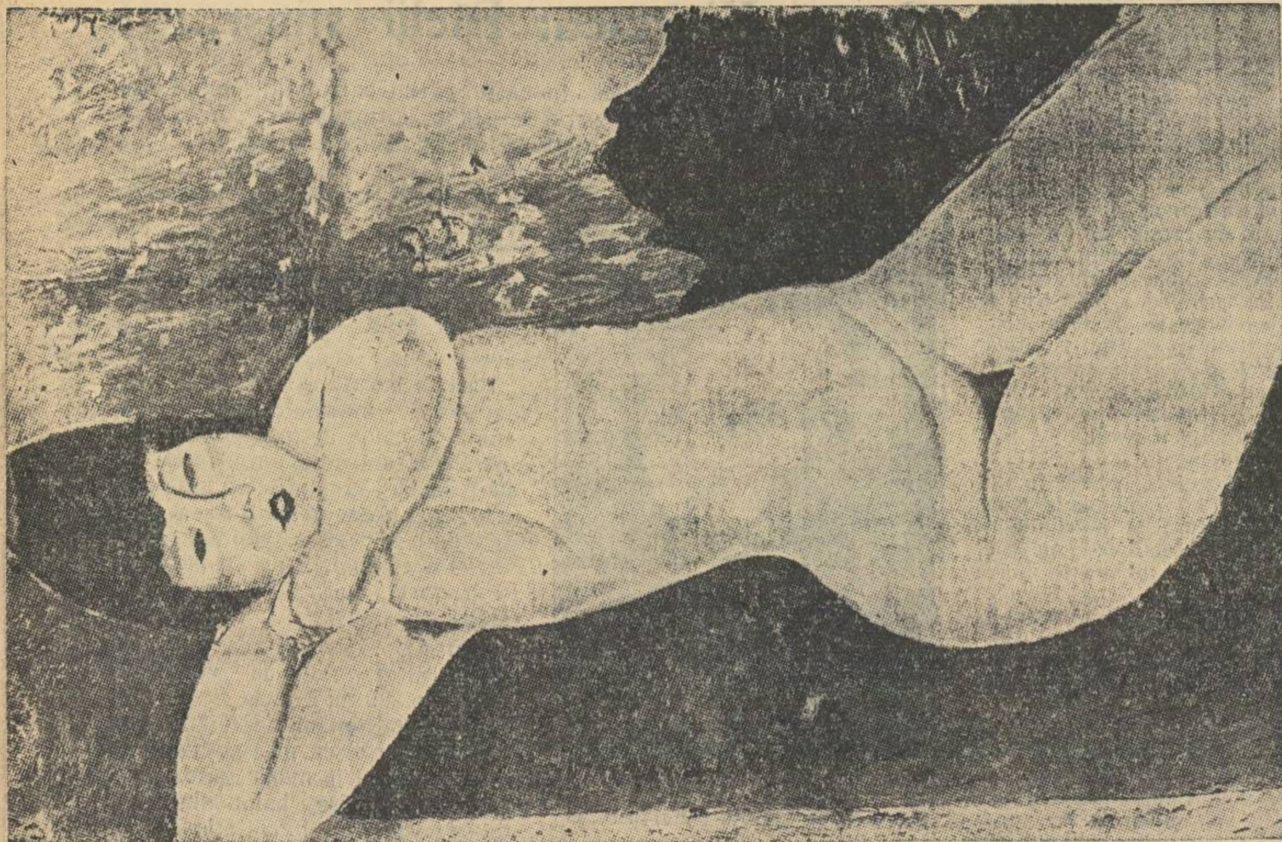
Fragment din romanul „Sindicatul Zeilor".

Cuget Moldovenesc

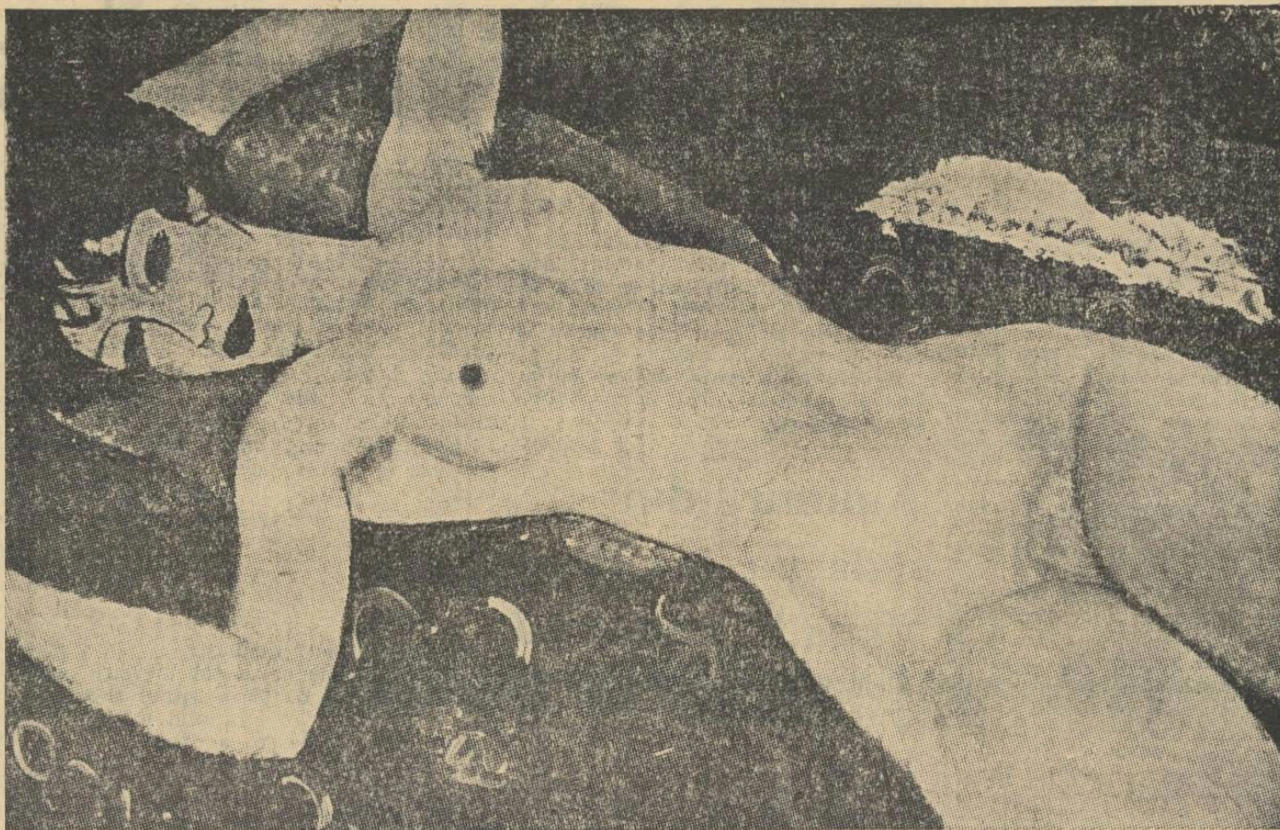
Anul VII No. 11—12

Foaie lunară apărând la Bălţi sub auspiciile soc. „George Enescu' cu colaborarea d-lor Buzdugan, Cuza, Cârţu, A. Lambrino, Petre Stati, A. G. Delafântânele, T. Găluşcă şi alţii.

VIAŢA ARTISTICA

Modigliani: Nud

Modigliani: Nud

AMEDEO MODIGLIANI.— Franța nu uită niciodată pe artiștii ei de valoare; nu lasă să treacă nicio ocazie pentru a-i preamări. Deși italian de origină, Modigliani s'a format la Paris și a fost unul din cei mai iubiți pictori moderni. Dela moartea lui i s'au închinat mai multe expoziții retrospective, dintre care, cea deschisă acum la Paris este una din cele mai reprezentative.

Modigliani: Portret

Amedeo Modigliani a fost un prinț al Montmartre-ului și'n ore târzii, în café dela Rotonde, se detașa elegant și aristocrat, cu privirea autoritară, cu mâni nervoase și inteligente, mânele acelea care dintr'o singură linie, fără ezitare, trasau un desen.

Amintirile lui Vlaminck, scrise cum știe marele flamand, în trăsături largi de sinteză, în cuprinderi repezi de viață, ni-l evocă cum nu se poate mai viu, exemplar de cumplită și neîncetată neliniște sufletească, un răzvrătit dar și un învins al propriei lui ființe.

Il revăd, spune Vlaminck, distribuind crochiurile sale ca o recompensă camarazilor care-l înconjurau. Cu gesturi de milionar, întindea foaia de hârtie, cum ar fi dat un bilet de bancă, în schimbul unui pahar de whisky care i se oferise. In ultimul an al vieții, venea la cafenea într'o stare de nervozitate febrilă. Cea mai mică contradicție îl surescita.

Intr'o zi, făcu crochiul unei americane și i-l oferi gratios; ea însă insistă să fie iscălit, lucru pe care Modigliani nu-l obișnuia. Plictisit de meschinăria ei pe care o ghicea, luă desenul și trase, parcurgând toată hârtia, o iscălitură în litere enorme, în litere tot așa de mari ca cele de pe anunțurile de închiriat.

Intr'o dimineață de iarnă, pe un refugiu de pe bulevardul Raspali, mândru, privind de sus, se uita la defilarea taxiurilor, cu atitudinea unui general la marele manevre. Un vânt rece tăia răsuflarea· Imediat ce-l zări pe Vlaminck, traversă repede, și, simplu, ca și cum ar fi fost vorba de un lucru neînsemnat, îi propuse; „Iți vând pardesiul meu, e prea mare pentru mine, ție îți va veni foarte bine".

La masa lui Modigliani, într'o seară se așează un camarad. Era un biet om, a cărui existență părea o adevărată problemă. Fără știrea lui, Modigliani lăsă să cadă jos un bilet de douăzeci de franci și ridicându-se, împinse neglijent hârtia cu piciorul, zicând: „Ia uite parcă ar fi un bilet de zece franci". Și plecă repede mânat ca de ceva foarte important.

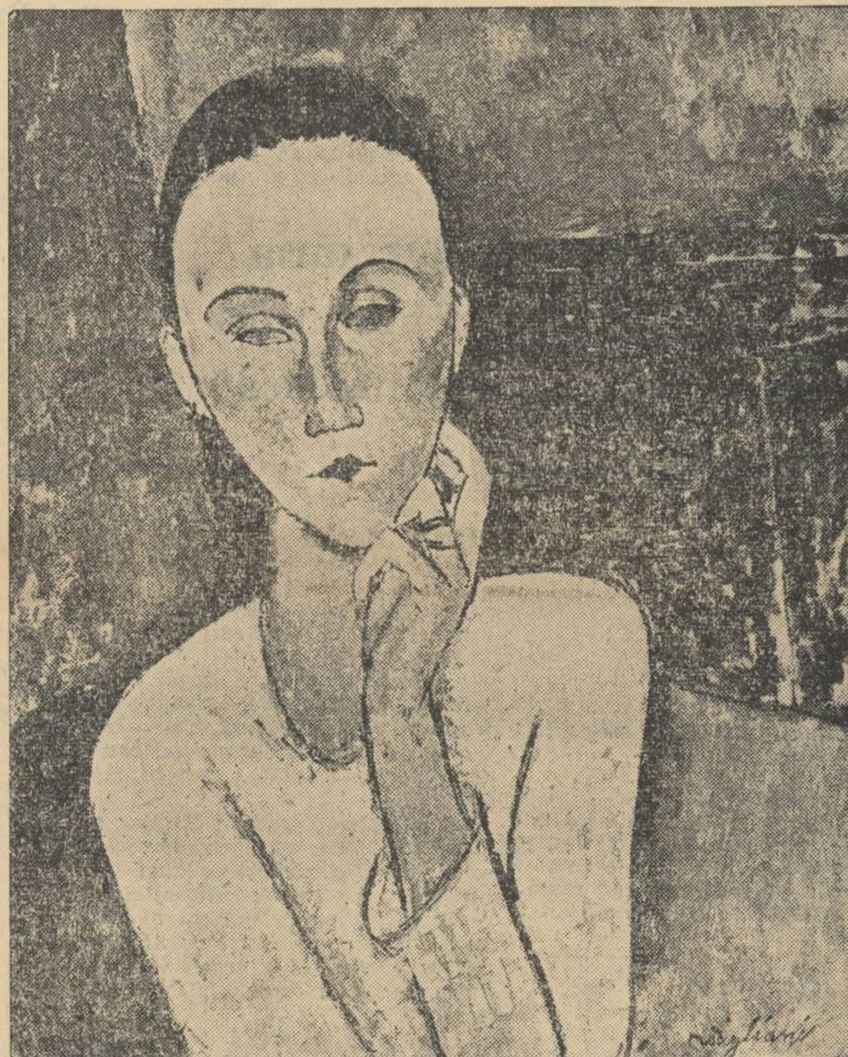
Și Vlaminck continuă: l-am văzut cu ceva bani, l-am văzut sărac, l-am văzut biat, dar niciodată nu mi-a părut lipsit de grandoare, nici de generozitate. Acesta a fost Modigliani omul. Pentru mentalitatea unora, poate fi socotit o biată ființă, un boem, un erou demn de spital sau de institutul medico-legal. Pentru cei ce știu să vadă însă dincolo de aparențe, pentru cei ce știu să deosebească sgura contemporanietății de adevărurile veșnice, Modigliani a fost un mare artist.

Inainte de toate un mare căutător al liniei, pe care o concepea nu ca pe un contur material al lucrurilor, ci ca pe o pură valoare spirituală de sinteză, de semnificație, de eliberare a esențialului. Atras cu vremea de sculptura de sinteză, de semnificație, de eliberare a esențialului. Atras cu vremea de sculptura negrilor, de goticul francez și de primitivii italieni, a ajuns să nu urmărească volumul propriu zis, ci suprafața decorativă, frumusețea pură, grația și eleganța. Linia lui Modigliani creiază totul într'un tablou, înlocuind celelalte elemente și atingând profunzimea.

Deși nu dispunea de mari daruri de colorist, el a știut în pictura lui, strălucitoare mai ales prin estetismul ei măgulitor, să se servească de contraste îmbinate totdeauna fericit, spre a imprima tablourilor o luminozitate și un ton plăcut. A fost unul din cele mai cuceritoare talente ale picturii moderne·

Mihail Onofrei: Macheta monumentului lui N. Filipescu

Modigliani: Portre

PARAVANELE. — Inainte, paravanele însemna numai apărătoare contra vântului care sufla prin crăpături. Intrebuințarea acestei mobile era justificată de o nevoe precisă: înlătura oarecum defectele construcției, ale ușilor rău încheiate ori ale încăperelor spațioase greu de încălzit.

Cât privește paravanul propriu zis, îl întâlnim pentru întâia oară într'o gravură de Herman de Loys, reprezentând funeraliile lui Carol al III-lea al Lorrainei. Ni se arată un șasiu fixat la o margine în perete, șasiu compus din patru părți fiecare acoperită cu o tapițerie.

Intr'un inventar din secolul al 16-lea, găsim în Franța scris pentru întâia oară cuvântul paravan. Pe atunci era făcut din stofă împodobită cu un galon. In secolele al 17-lea și al 18-lea, paravanul ajunge la apogeu, răspândit în toate formatele, în toate culorile și în toate materialele, — este confecționat din lemn, brocat, piele aurită, postav, mătase, tapițerie, pânză pictată blană. In secolul al 19-lea architecții reducând dimensiunile camerilor și micșorând frecvența curentelor de aer paravanele au devenit inutile. Iar astăzi, întrebuințarea lor pare îndoelnică. Care este rostul paravanului în locuința actuală?

Paravanul este un perete care se strânge. Reprezintă o despărțitură trecătoare, iluzia unui adăpost. Poate fi pus într'o cameră, spre a-i modifica înfățișarea arhitectonică. Datorită lui, privind un volum, obținem impresii multiple. De dimensiuni mai mari, poate îmbucătăți o cameră, poate creia un adăpost cu caracter special, care provoacă de cele mai multe ori curiozitate și împrăștie pe deasupra pereților ecouri nelămurite·

Paravanul e o frontieră verticală care prilejuește o stare de intimitate, unde putem după dorință, să ne odihnim, să ne sustragem activității impusă fără încetare de o încăpere mare, sortită muncii. In spatele paravanului putem improviza un fel de cabină, ca la teatru, unde ne refacem, ne potrivim repede înfățișarea înainte de a păși în viață ca pe o scenă, viață care ne impune reguli față de noi înșine și față de semenii noștri. Strutului, care își ascunde capul sub o aripă pentru a se apăra de un pericol, i-ar folosi paravanele în deșert. Strutul are dreptate să facă așa, pentrucă el își creiază o fericire prin iluzia siguranței. Paravanul este un producător de iluzii, o mobilă de substrat psihologic, care poate fi instalată în orice cameră cât de mare, aranjată obișnuit, rațional. Există paravane în cabinetele medicilor și ale avocaților, servind să creeze colțuri de reculegere, de odihnă. Apoi, principiul pereților mobili este o aplicare perfecționată a paravanului.

Paravanul are și un rol pasiv, fiind de multe ori obiect de contemplație, rezultând nu dintr'un raport de volume, ci din legi de estetică. Culoarea lui, calitatea materialului, depinzând de armonia ambianței. Paravanul va fi ultima trăsură a artistului decorator în compoziția sa. In asemenea cazuri, paravanul fiind admis să facă parte din mobilier, realizarea variantelor sale depind de imaginația constructorilor: vom avea paravane lăcuite, împodobite cu motive decorative, paravane vopsite sau îmbrăcate cu hârtie pictată, paravane abat-jour-uri, ascunzând un proector electric, sau paravane-ecrane, pe care se conturează umbrele unor plante exotice.

TACHE SOROCEANU

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREȘTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREŞTI

Inscrisă sub No. 232,
Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcţiei Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX. Seria III. No. 945 — PREŢUL LEI 5 — Duminică 15 Ianuarie 1939

Adevĕrul
LITERAR ŞI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:

General R. Rosetti Prof. P. P. Negulescu, M. Sevastos, Al. Bilciurescu, Camil Baltazar, Mihail Pricopie, Ioan Massof, N. Papatanasiu, St. Tita, Tache Soroceanu, Gh. Nenişior, I. Bunescu, Desene de Ross şi Ner.

Valorile spirituale

de M. SEVASTOS

Opinia publică mondială este încă subt impresia mesajului lui Roosvelt.

Ca revistă literară, nu ne vom ocupa de partea politică a acestui discurs.

Vroim numai să subliniem caracterul spiritual şi stilistic al acestui mesaj.

„Religia arătându-ne legăturile care ne unesc cu Dumnezeu, — a spus Roosvelt, — dă omului sensul propriei sale demnităţi şi îl învaţă să se respecte pe sine însuşi, respectându-şi aproapele".

Cât priveşte practica guvernului american — ea se bazează pe o convenţie, stabilită între cetăţeni, de a respecta drepturile altuia.

Iar buna credinţă internaţională naşte din viaţa oamenilor care aparţin naţiunilor civilizate de a respecta drepturile şi libertăţile oamenilor din alte naţiuni.

„Sint vremuri când oamenii, — a accentuat Roosvelt, — trebue să se pregătesc aşi apăra nu numai căminurile, dar şi principiile de credinţă şi de umanitate, pe care sint construite bisericile, guvernul şi civilizaţiile lor".

Ştiind ce s'ar întâmpla cu propria-i ţară dacă noile filozofii ar învinge în afara şi înlăuntrul Statelor-Unite, preşedintele Roosvelt proclamă: „Noi, caşi celelalte naţiuni, nu ne putem lăsa încercuiţi de duşmani ai credinţei şi ai umanităţii noastre".

Iar mai departe:

„Noi ştim că, cu mult înainte de începerea ostilităţilor militare, agresiunea începe prin preliminarii subt formă de propagandă, de penetraţie subvenţionată, de slăbire a legăturilor între oamenii cumsecade, de stimulare a prejudecăţilor şi de excitaţie la discordie".

Şi însfârşit:

Statele-Unite caşi ţările similare „nu pot lăsa să se producă, fără o protestare efectivă, acte de agresiune contra naţiunilor surori, acte care — în mod automatic — ne minează pe toţi".

„Noi am făcut poporul american, mai presus de orice, conştient de interdependenţa lui. Acest popor îşi consideră soarta comună şi simte nevoia comună de ajutor reciproc. Diferenţa de ocupaţii, de origină a raselor, de religii — nu ne întunecă fundamentala unitate în cugetare şi acţiune".

America se ridică astfel pentru apărarea unor bunuri spirituale, de care are a se bucura generaţiile actuale şi generaţiile care vor veni.

Pentru apărarea acestor bunuri spirituale — nici o jertfă materială nu-i de prisos.

Proclamaţia lui Roosvelt pentru civilizaţie şi umanitate, prin aşezarea bunurilor spirituale pe primul plan — este extrem de impresionantă mai ales într'o epocă de desconsiderare a acestor valori.

Ideile expuse de Roosvelt, atât de bine închegate, au îmbrăcat în plus o perfectă formă literară.

N'am întâlnit numai o precizie, o concizie şi limpezime fără pereche — dar şi un ton demn şi energic, care scoate încă şi mai mult în relief fondul lucrurilor.

Vibrează în cuvintele mesajului o convingere sinceră şi profundă, o credinţă întreţesută parcă cu nervi şi artere. Ea n'ar putea fi scoasă din fiinţa fizică a preşedintelui decât sfişiindu-i carnea.

Faţă de noile filozofii care înăspresc sufletele, făcând pe om să se uite la om cu ochi de fiară, mesajul de peste Ocean este — ca acele curente marine care înviorează coastele Europei — o adiere primăvăratecă peste sufletele noastre îngheţate.

Şi în atmosfera de desconsiderare a formelor spirituale, am găsit în cuvintele venite de peste Ocean — ceva din limpezimea clasică a sentenţelor lui Platon, tot atât de intransigent apărător al credinţelor ca şi preşedintele Roosvelt.

Traian Biltu Dăncuş: ŢĂRANI

De vorbă cu prof. P. P. Negulescu

Cauzele crizei europene. Pericolul galben. Omul, sclav al fenomenelor sociale

Profesorul P. P. Negulescu este dintre puţinii gânditori de la noi ce ştiu să vadă şi să judece realităţile politice şi sociale ale lumii de astăzi cu o perspicacitate şi o claritate destul de rare. Am solicitat o întrevedere cu domnia-sa, spre a cere câteva lămuriri despre mult aşteptata d-sale operă „Destinul omenirii" apărută recent în Editura Fundaţiilor Culturale Regale. Cu acea amabilitate sinceră cu care îşi primeşte totdeauna discipolii, prietenii şi studenţii, — ce-l iubesc şi îl stimează atâta pe „Profesorul" de Enciclopedie filosofică dela Facultatea de Litere din Bucureşti — d. P. P. Negulescu mă introduce în biroul domniei-sale.

— Aş îndrăzni să vă întreb, d-le Profesor, în ce scop aţi scris cartea „Destinul omenirii"?

Profesorul Negulescu îmi răspunde simplu:

— *Scopul l-am indicat în Prefaţă. Mi-am propus să examinez cauzele crizei europene. M'am întrebat dacă această criză este de structură sau de adaptare? Am trecut în revistă rând pe dând cauzele ce au dus la instituirea bolşevismului rusesc, a fascismului italian şi a naţional - socialismului german. Desigur, omenirea trece prin transformări foarte însemnate. Europa, în special, suferă de o gravă criză morală...*

— Dacă nu mă înşel, d-le Profesor, aţi ales o metodă istorică...

— *Trebue să cunoaştem întâi faptele, lucrurile. Apoi să judecăm asupra lor. Astăzi oricine are idei (e foarte comod aceasta) dar prea puţini au cunoştinţe. Cred că e mai bine să privim realitatea în faţă, pe urmă să căutăm s'o îndreptăm. Inainte de a cunoaşte fenomenele şi cauzalitatea lor, este de prisos să intervenim pentru a le modifica...*

— Cum vedeţi atunci viitorul omenirii în genere, şi al Europei în special?

— *Continentul nostru e ameninţat de două mari pericole: concurenţa ce i-o fac celelalte continente, apoi autarhia ţărilor din cuprinsul său. Europa nu va putea face faţă, de pildă, pericolului galben câtă vreme certurile din interiorul ei nu se vor potoli. S'a văzut în ultimul timp că Japonia ameninţă enonomiceşte continentul nostru. Ea ne face concurenţă chiar aici, unde produsele sale se vând pe un preţ minim. Când conflictul între rasa galbenă şi Europa va deveni inevitabil, noi nu vom putea opune celor 900 milioane de asiatici decât slabele noastre puteri cari s'au măcinat în lupte sterile. Poate numai în acel moment Germania şi Italia vor culege adevăratele roade ale politicii lor expansioniste!..*

In privinţa aceasta, Statele Unite ale Americii ce au o suprafaţă aproape egală cu a Europei şi o populaţie de 3 ori mai mică, stau mult mai bine. Economia lor e înfloritoare, unitatea lor politică e perfectă. Ele formează un sistem închis care ar putea rezista mai bine oricărei presiuni externe. Europa, dimpotrivă, se istoveşte prin înarmările ei colosale ce necesită cheltueli eenorme. După o sta-

D. prof. P. P. NEGULESCU

tistică din 1934, s'au cheltuit 7 milioane lire pentru armament. Astăzi cifra bineînţeles, a crescut mult mai mult. Cu asemenea sume fabuloase s'ar putea asana economia ţărilor europene şi s'ar stăvili sărăcia generală.

— Ce părere aveţi despre durata regimurilor totalitare?

— *Regimurile totalitare se vor menţine desigur dar nu până la infinit. Observăm că deja unul din ele — bolşevismul rusesc — a luat forme noi. Producţia în Rusia sovietică e deacum asemănătoare cu cea din alte ţări europene. Comunismul se burghezeşte. Cât priveşte fascismul şi hitlerismul, ele vor dăinui atâta vreme cât împrejurările le vor permite.*

Un gânditor modern — André Sigfried — a vorbit chiar de o întoarcere a Evului Mediu, sub forme mai aspre, mai crude.

Primul Ev Mediu a fost oarecum dorit de naivitatea popoarelor din acea vreme. El a fost spontan. Popoarele de atunci au consimţit la uniformizarea pregătită de Biserica creştină, deci de religia în care au fost crescute din fragedă copilărie. El ar pune la încercare capacitatea de rezistenţă a unei părţi cel puţin din omenire care n'ar accepta conformismul, care n'ar mai putea suporta domnia forţei. Sunt deci două posibilităţi: sau regimurile totalitare vor fi distruse printr'o revoluţie generalizată ce ar însângera întreaga Europă; sau ele vor trebui să sufere schimbări lente, în concepţie şi în organizare, să evolueze spre forme mai puţin autocratice. In locul mono-cra*ţiei de astăzi, am evolua treptat-treptat spre democraţie. Vezi, sunt anumite circumstanţe ce determină evoluţia aceasta lentă a formelor de guvernământ. Am studiat aceasta în cartea mea vorbind de transformările politice din Franţa dela 1789 până la 1870, când începe a se consolida democraţia. Dacă timp de şaizeci şi mai bine de ani s'a putut menţine regimul democratic acolo, e o dovadă că acesta e un sistem de echilibru mobil ce permite desvoltarea normală a*

(Continuare în pag. 8)

Oameni şi fapte

Tineretul şi pacea

Consiliul Congresului mondial al tinerimii, a trimis d-lui Roosevelt o scrisoare din cuprinsul căreia desprindem următoarele:

„Intr'un moment critic aţi lansat un apel cu scopul de a întruni o conferinţă internaţională a tuturor guvernelor, pentru regularea conflictelor internaţionale şi pentru restabilirea colaborării între state în vederea evitării oricărei agresiuni. Astăzi, mai mult decât oricând, apelul dv. găseşte un adânc ecou într'o lume neliniştită de noi ameninţări. Tineretul lumii vă asigură de întregul său elan pentru realizarea acestei idei care va da putinţa — înainte de a fi prea târziu — să se respecte voinţa pacifică a tuturor popoarelor lumii".

Intr'adevăr, cine e mai îndreptăţit decât tineretul — care ar fi sortit să-şi jertfească viaţa pe câmpurile de luptă — să îmbrăţişeze cu entuziasm toate iniţiativele pacifiste şi să se ridice împotriva celor cari pregătesc războiul?

Schmelling în dilemă

Se svoneşte stăruitor că Max Schmelling, fostul campion mondial de box şi suava lui soţie artista Anny Ondra ar fi fost arestaţi pentru trafic de devize.

Oficial svonul n'a fost confirmat, dar nici infirmat. In orice caz, este cert că de când Max Schmelling a fost înfrânt în America, trăeşte în Germania într'o atmosferă cu totul insuportabilă.

De aici, deducţia de a fi voit să treacă în altă ţară, bine înţeles cu averea pe care a reuşit s'o adune de pe urma pumnului său masiv.

Faptul este, desigur, semnificativ: încetând să mai fie as al forţei, Schmelling a trebuit să-şi caute altă patrie...

Convorbirile dela Roma

D. Neville Chamberlain, fără istorica umbrelă deastădată, s'a dus la Roma, după o oprire de două ceasuri în capitala Franţei. Deşi nu se ştie prea mult ce au discutat d-nii Chamberlain şi Halifax cu Ducele italian, se poate presupune că miniştrii britanici au arătat interlocutorului lor primejdia unei accentuări a conflictului italo-francez. Şeful guvernului englez s'a străduit să risipească orice urmă de îndoială asupra solidarităţii anglo-franceze în problema mediteraniană, înfăţişând perspectiva regretabilă a unui război extrem de riscat pentru Italia. Cât priveşte ajutorul financiar al Angliei pentru economia italiană încolţită în mari nevoi, d. Chamberlain a arătat oarecare bunăvoinţă condiţionând însă acest ajutor de retragerea totală a diviziilor italiene din Spania şi de renunţarea categorică la orice pretenţiuni teritoriale asupra imperiului colonial francez. Rămâne acum de văzut dacă d. Mussolini va accepta punctul de vedere britanic revenind la o politică constructivă sau va continua să meargă pe drumul în care s'a angajat, adâncind conflictul cu Franţa.

Ofensiva lui Franco

Ducele a dorit să se înfăţişeze la 11 Ianuarie d-lui Chamberlain cu ofensiva generalului Franco, terminată victorios. Conversaţiile ar fi căpătat o altă întorsătură, Ducele având de cerut compensaţii importante în schimbul acestei victorii italiene. Iată însă că ofensiva insurgenţilor, deşi sprijinită de vreo patru divizii italiene şi de o puternică aviaţie italo-germană, n'a izbutit să înfrângă rezistenţa trupelor guvernamentale în Catalonia iar pe celelalte fronturi trupele italiene n'au reuşit să oprească ofensiva republicană.

Cercurile franceze au început să-şi dea seama de primejdia intervenţiei străine în Spania. D. Daladier ar fi comunicat primului ministru britanic cu prilejul opririi acestuia la Paris, că în cazul unei noi intervenţii italiene destinată să salveze pe generalul Franco, guvernul francez s'ar vedea silit să-şi modifice atitudinea de neintervenţie menţinută până acum.

In orice caz, lichidarea rapidă a Spaniei republicane, aşa cum o dorea d. Mussolini e încă departe de-a fi probabilă.

VIAȚA TEATRALA

Dl. Tudor Mușatescu autor, traducător și regisor

„Visul unei nopți de iarnă" la Teatrul Comedia

„Zile senine" de Claud Andree Puget la Teatrul Liber

D. Tudor Mușatescu este unul din singurii noștri oameni de teatru, care cu adevărat pot fi numiți astfel. D-sa a reușit un lucru puțin comun în România, și anume de a avea o meserie de teatru, fără să fie actor. Iată deci un autor dramatic, trăind de pe urma pieselor sale, sau a adaptărilor pe care le face, iată într'un cuvânt un om, pentru care teatrul este unicul tărâm de realizări, unicul isvor de trai.

In cursul acestor sărbători am avut ocazia să verificăm îndeaproape activitatea dramaturgică a d-lui Tudor Mușatescu, manifestată în calitate de autor („Visul unei nopți de iarnă" la Teatrul Comedia), traducător și regisor („Zile senine" la Teatrul Liber), această din urmă ramură de activitate constituind un debut mai mult decât interesant.

Să dăm precădere autorului.

*

D. Tudor Mușatescu în urma unor căderi, (pentru noi neînțelese) pe scena Teatrului Național — „Licuricii" și „Chestiuni familiare", — și-a prezentat ultima lucrare d-lui Sică Alexandrescu, ale cărui teatre s'au arătat îndeosebi de favorabile literaturei dramatice originale („Apă vie", „Jocul de-a vacanța" și „Visul unei nopți de iarnă"), făcând în această privință concurență Teatrului Național.

D. Tudor Mușatescu rămâne pentre noi, în ciuda criticelor violente ce i s'au adus în ultimul timp, un autor dramatic încercat, un perfect cunoscător al artei teatrale. Dacă nu toate lucrările d-sale poartă pecetea geniului, nu e mai puțin adevărat ca oricât de slabă, o piesă semnată de d. Tudor Mușatescu, se încadrează în ritmul acela special al teatrului și răspunde întotdeauna perfect cerințelor elementare ale scenei.

Lucrul este explicabil, d. Tudor Mușatescu fiind înainte de toate un technician. Arta d-sale constă în primul rând în a ști să prepare intrările și eșirile personagiilor, să dozeze efectele și să conducă acțiunea într'un mod susținut. Dialogul d-sale este adeseori artificial, căutat și lucrat cu deamănuntul. Aceasta constitue pentru noi o calitate, fiindcă teatrul presupune o creațiune lentă, desbărată de orice spontaneitate a momentului și menită să se verifice printr'o muncă înceată, din care dispare orice fantezie datorită momentului.

Ultima piesă a d-lui Tudor Mușatescu este pentru noi confirmarea unui talent de technician; ea apare însă cu mult sub nivelul producțiunei cu care ne-a obișnuit d. Tudor Mușatescu, făcând parte din acea categorie de piese viabile prin structura lor, dar inutile în general.

Fără discuțiune, asemenea piese sunt trebuincioase atât teatrului cât și publicului: nu supără pe nimeni, fiindcă nu strălucesc cu nimic și sunt menite să facă o tranziție normală, un moment de repauz între două spectacole de artă.

„Visul unei nopți de iarnă" este povestea unei vânzătoare de magazin, amorezată de un scriitor celebru, cu care în urma unor peripeții tragi-comice, sfârșește prin a se căsători. Subiectul nu ni s'a părut niciodată un element hotărâtor într'o piesă de teatru, el reducându-se cam întotdeauna la mici variațiuni pe aceiași temă. Deaceea nu-i vom găsi d-lui Tudor Mușatescu nici o vină, dacă subiectul pe care și l'a ales este banal. Dacă nu ne interesează subiectul, în schimb intriga ni se pare a fi extrem de importantă în desfășurarea piesei. Ori, intriga cu care și-a valorificat d. Tudor Mușatescu subiectul „Visului unei nopți de iarnă", ni se pare defectuoasă. In două cuvinte iată despre ce este vorba. Maria — vânzătoarea de magazin, — după ce a băut cam multă șampanie în casa scriitorului Manea, adoarme. Mânat de sentimentele cele mai curate la adresa fetei, Manea o culcă în patul lui și silit de anumite împrejurări, părăsește casa. Sosește un prieten cam cherchelit — e noaptea Anului Nou — care tentat de prezența fetei în dormitor, intră în odaia unde se odihnea. Scriitorul aflând de cele întâmplate se decide s'o ia în căsătorie pe tânăra fată, întrucât ea a rămas convinsă că în acea noapte intrase în odaie chiar Manea. Se lămurește până la sfârșit că între amicul cherchelit și fata de magazin nu se întâmplase nimic grav — o simplă sărutare.

Din toate acestea se vede că intriga este bazată pe un fapt material din care este exclus orice sentiment. Ori, avem impresia că un fapt material nu poate constitui o problemă de teatru, arta dramatică fiind exclusiv o ciocnire de sentimente. Eroarea — element foarte adequat teatrului — este speculată de d. Tudor Mușatescu, dar nu în expunerea unei stări sufletești, ci în explicarea unei întâmplări.

Iată după noi, punctul slab al acestei piese, scrisă cu mult meșteșug, plină de mișcare, de viață și investmântată într'un dialog adeseori sclipitor de vervă.

Din punct de vedere technic, „Visul unei nopți de iarnă", n'are nici un cusur. Concepția ei însă o socotim greșită și deaceea nu o putem alătura celorlalte lucrări ale d-lui Tudor Mușatescu.

Spectacolul foarte îngrijit și bine pus la punct de d. Sică Alexandrescu, care este un regisor serios și plin de calități, a plăcut mult.

In rolul vânzătoarei de magazin, d-ra Leny Caler, s'a simțit în largul ei, personajul ce avea să-l interpreteze situându-se pe aceiași ținută ca acela al „Șoarecelui de biserică", personaj ce intră de minune în posibilitățile creatoare ale d-rei Leny Caler. Jucând cu acea vivacitate ce-i este caracteristică, d-sa a repurtat un frumos succes.

In rolul scriitorului, d. G. Vraca a jucat cu o discrețiune împinsă la exces, reușind de nenumărate ori să fie mai mult absent decât prezent. Trebue să recunoaștem însă că personajul era prea curat, prea pur, desprins parcă din galeria eroilor d-lui Ionel Teodoreanu.

Un ansamblu omogen a contribuit la reușita spectacolului. S'au remarcat d-nii M. Fotino, I. Bruno, M. Anghelescu (un talent autentic), V. Ronea și d-nele Nelly Sterian, Ec. Ionescu și Tina Radu.

*

Tearul Liber a jucat de curând „Zile senine" de Claude Andrée Puget, o comedie fermecătoare, prin tinerețea ei, prin noutatea ei. Piesa se apropie mai mult de basm decât de teatru și are o inegalitate în desfășurarea ei, care-i dă un ton inedit.

Toate personagiile au între 15 și 18 ani. In această atmosferă, într'o mică vilă dintr'o provincie îndepărtată, Claude Andrée Puget aduce un parfum de primăvară, de ghiocei, care învălue totul, inclusiv stângăcia cu care e realizată piesa, dându-i un farmec deosebit.

Autorul făcând să sburde atâta tinerețe pe scenă, s'a simțit și el probabil un debutant în teatru — deși nu e la prima lui lucrare — și astfel pentru a nu dăinui atmosferei s'a simțit obligat să dibuiască pe scenă împreună cu eroii lui. Rezultatul a fost un succes categoric.

D. Tudor Mușatescu a debutat ca regisor, înscenând acest spectacol cu multă iscusință. D-sa a reușit să treacă neobservat, ceeace pentru un debut în regie, ni se pare a fi o reușită deplină.

Ansamblul tineresc a jucat sub conducerea d-lui Tudor Mușatescu cu mult brio. Dintre toți tinerii, singur d. Ion A. Manolescu ni s'a părut prea sburdalnic, prea cabotin, adresându-se parcă galeriei. Ceilalți d. Septilici și d-nele Clody Bertola (în foarte mare progres), Fifi Harand și Beatty Fredanov, împreună cu d. Lungeanu (personajul în vârstă din piesă), au alcătuit un ansamblu omogen.

Cu ocazia acestui spectacol, am putut constata că d. Tudor Mușatescu este un adaptator mai puțin conștiincios decât s'ar crede. „Zile senine" abundă în greșeli, uneori grave (cum de pildă „j'ai mal au coeur", tradus prin „mi-e rău la inimă").

Se vede că d. Tudor Mușatescu traduce și adaptează prea multe piese de la un rând de vreme, astfel că nu mai are timp să le dea atențiunea cuvenită. Il preferăm ca autor și regisor.

GH. NENIȘIOR

CRITICA MUZICALĂ

MUZICA în 1938

Un critic muzical susține că de când avem aparate de radio, orice cetățean poate obține orice fel de muzică la domiciliu, cum se obține apă dela robinet.

Grație unui șurub — robinetul criticului — poți trece dela o sonată de Beethoven la un concert de Brahms, dintr'o sală de concert la alta, dintr'un continent în altul. Producțiile muzicale dela radio alterează poate calitatea muzicii, întreține însă un viu interes pentru producția muzicală din lumea întreagă. Cu toate că numărul auditorilor de radio sporește, însă numărul acelora cari frecventează sălile de concert este în stare de descreștere.

Totuși, se pare că lumea citește mai mult criticile muzicale, și că constatăm că se fac critice și pentru plăcile de gramofon, difuzate tot prin centrele de emisiune. Mai mult la noi Societatea de radiodifuziune, decâtva timp încoace a organizat emisiuni cu public. Această inovație constituie o stimulare pentru orchestră; într'adevăr, după cum susținea Tristan Bernard, marele umorist francez, el nu poate vorbi numai între cei patru păreți de pâslă ai cabinei de radio, ci îi trebuie public și la radio, pentru a constata că ceeace spune produce efect.

In 1938 mișcarea muzicală a fost foarte importantă și la noi. In vârful piramidei stă marele Enescu, care în fiece an concertează în condiții excepțional de bune. Nu știu ce poți admira la acest geniu muzical, talentul de violonist, felul de a conduce orchestra, ori minunatele sale compoziții?

Am aplaudat de curând la un concert la Dalles, sonata op. 2 executată cu mult brio și pricepere de frații Bernfeld. Când te gândești că această piesă a fost compusă la 18 ani!

In cursul anului trecut pianiști de valoare ca: Nadia Chebap, Madelena Cocărăscu, Muza Ciomac, Mihail și Filionescu, au adus aportul lor obișnuit la diverse concerte de muzică de ansamblu sau de recitaluri.

Bagheta totdeauna măeastră a d-lui George Georgescu a înregistrat succese la concertele Filarmonicei, *unde au defilat soliști ca Backhaus, Casals, Neveu, Janigro și alți artiști de valoare. Am constatat cu plăcere progresele mari realizate de compatrioata noastră Lola Bobescu. In afară de d. George Georgescu, d. Alfred Alexandrescu, Egizzio Massini, Kobasta și Albert Wolff au condus programe simfonice dintre cele mai instructive.*

Opera română a înregistrat succese cu Othello *de Verdi și cu* Eugeniu Oneghin *de Tchaikowsky. Ciclul Wagnerian, organizat de Opera de Stat de la Frankfurt pe Main, a dat cea mai mare satisfacție melomanilor noștri.*

D. A. Theodorescu, violonistul Filarmonicei, *a remaniat quartetul său, iar* Asociația muzicală română *a obținut un meritat succes redând requiemul de Brahms la Ateneu, având contribuția cântăreților valoroși: d-na Baumann-Rădulescu și d. Șerban Tasian.*

La execuția „Simfoniei a 9-a", a luat parte ca de obiceiu, corul Carmen, în progres sub conducerea d-lui Chirescu.

Semnalez cu o sinceră satisfacție efortul d-lui George Cocea, violoncelist ca și șeful de orchestră al Filarmonicei *d. George Georgescu. D-sa a organizat concerte populare de Duminică la Ateneu, închegând o nouă orchestră. Sub egida „Pro Arte" publicul a avut ocazia să asculte și din operele date uitării de* Filarmonică *și cari făceau altădată parte din repertoriul orchestrei Ministerului de Instrucție de sub conducerea regretatului Dinicu, fost și el profesor de violoncel. D. Cocea a făcut apel la soliștii de forță ca Grigoraș Diniou, Vasile Jianu și Constantin Metani cari, acompaniați de orchestră, au obținut mare succes. Am remarcat la primul pupitru al orchestrei „Pro Arte" pe d. Bernfeld, elev al lui George Enescu, care după ce a fost câțiva ani dearândul concert-maestru al* Filarmonicei *din Berlin, s'a pus în fruntea mișcării muzicale condusă de d. Cocea.*

Astfel prezentându-se muzica din anul trecut, putem spune că în anul ce vine va înregistra progrese importante și demne de elogii.

I. Pol.

Artiștii noștri

CHAMEL

CRONICA FANTEZISTA

Elogiul Xantippei

Dacă deschizând un „Larousse" elementar vrei să afli cine a fost Xantippa, găsești următoarea informație:

„Xantippa, soția lui Socrate, cunoscută prin firea ei acră".

Deși informația este cât se poate de laconică ea este totuși îndeajuns de elocventă „cunoscută prin firea ei acră...". Brrrr!!!

De atunci, de acum 400 de ani înainte de era creștină și până'n zilele noastre, numele acesta, Xantippa, pe care-l mai purtau și doi generali greci din antichitate, a însoțit pretutindeni gloria lui Socrate.

Ba, mai mult ,la un moment dat, s'a detașat de ea și a început să facă o formidabilă carieră proprie.

In adevăr, pe când gloria lui Socrate este modestă și discretă cum ar fi a platinei de pildă, gloria Xantippei e sgomotoasă și cunoscută pretutindeni ca aceea a aurului. Cine nu vorbește de aur?

Unii știu doar atât: că Socrate a fost un filozof grec, care fiind condamnat la moarte, a avut o admirabilă ținută morală și a dus cu multă seninătate cupa de licoare de cucută la gură. Alții nu știu măcar atât... Pentru ei, Socrate este un nume grecesc, numele băcanului din colț sau al unei cunoștințe....

Numele Xantippei însă este pomenit cel puțin în fiecare căsnicie și cel puțin de fiecare ginere. Când disputa casnică atinge și depășește everestul unei răbdări de înger, atunci soțul sau ginerele aruncă argumentul definitiv: „Ești o Xantippă!".

Evident, aici Xantippa nu mai este un nume propriu, ci devine un calificativ pe care-l lăsăm la libera fantezie a lectorului să-și închipuie cam ce reprezintă...

S'ar părea însă că rândurile de față cari trebue să fie elogiul Xantippei, tind dimpotrivă să ne-o înfățișeze ca pe o pedeapsă a zeilor sau ca pe unul din chinurile necunoscute ale cunoscutului Tantal... Nu! Respectând întocmai informația pe care am citat-o și anume că „era o fire acră" ele vor să stabilească un mare adevăr pe care istoria l-a ignorat cu desăvârșire.

Menajul Xantippa-Socrate trebue să se fi desfășurat cam în felul acesta:

SOCRATE (venind acasă): Am venit.

XANTIPPA (acră): Ei, și cei-i dac'ai venit?

SOCRATE (timid): Nu te superi... Știi... Mi-e foame...

XANTIPPA. Ei, și ce-i dacă ți-e foame? Ce-i aici birt să mănânci când ți-e foame?

SOCRATE (moale): Xantippa, de ce, țipi?

XANTIPPA (și mai acră): Ei, și ce-i dacă țip? Cine țipă? dacă nu-ți place, n'ai decât să pleci?!

Etc,, etc., etc.

In condițiile acestea, firește, Socrate în loc să stea acasă prefera să se plimbe cu discipolii și să filozofeze. Oricine ar fi făcut la fel în locul lui. Iată deci un prim merit al Xantippei. Cine știe, dacă fără acest concurs al Xantippei, Socrate ar fi devenit marele filozof pe care ni-l înfățișează Platon în apologia sa?

Apoi, atunci când prin uneltirile lui Melytos, Anytos și Lycon, Socrate a fost condamnat la moarte, el a dovedit un stoicism care atinge sublimul. In timp ce discipolii lui se lamentau și își frângeau mâinile, Socrate cu o seninătate olimpică deșartă cupa cu licoarea de cucută. Această splendidă ținută morală a rămas fără pereche în istorie.

Ei bine, să recunoaștem, puțin merit are Xantippa în această atitudine unică? Ce s'a gândit omul, decât să se'ntoarcă acasă la Xantippa, mai bine bea cucuta...

ȘTEFAN TITA

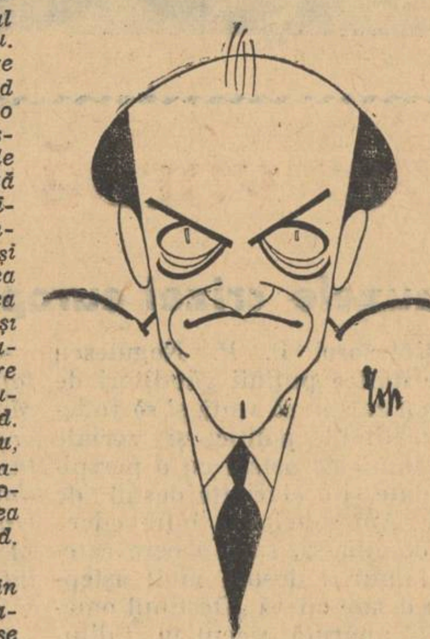

Lupta extraordi...ă, de genialitate și curaj, pentru descoperirea tezaurului ... război al Kaiserului,— desfășura... de un tânăr maior din „Intellig...ce Service", ajutat de o fermecă...re și vitează fată, contra tenebros...i șef al unuia din cele mai put...nice Servicii de Spionaj din lume...

Cereți „ROMAN... ...A... VANTE" 15 lei.—La chioșcari, librari și în gări

„DUDUCA SEVASTIȚA"

AUTORUL

D. ION SAN-GIORGIU

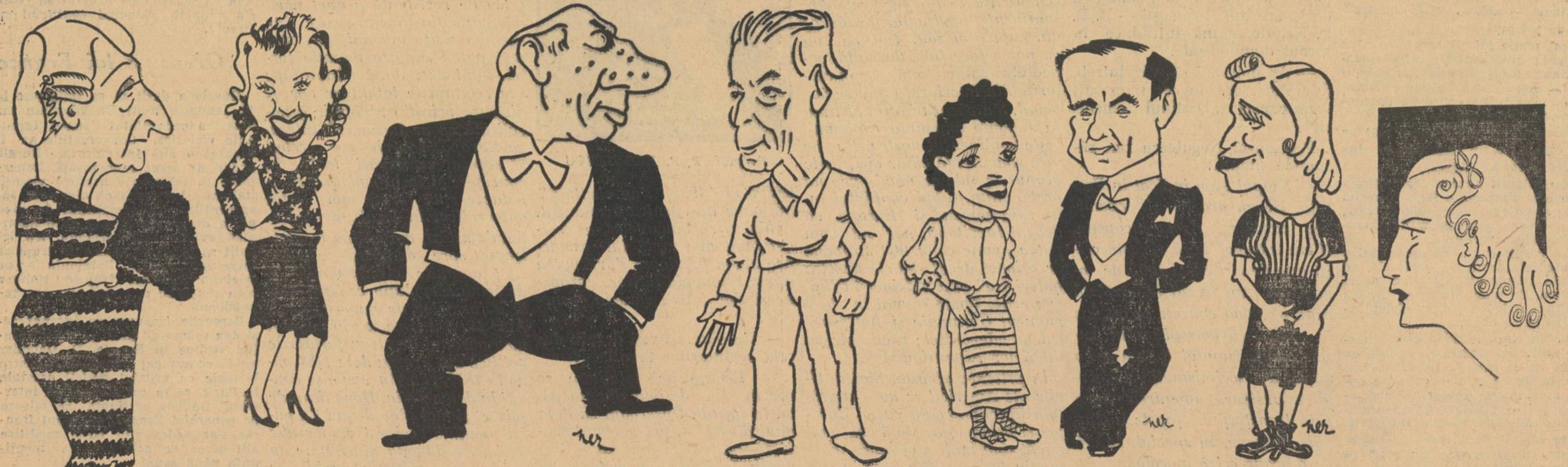
REGISORUL

VASILE ENESCU

ACTORI ȘI ROLURI

Desene de NER

D-na LUCIA BULANDRA în „Liliecii din clopotniță" — D-ra LIZETTE VEREA în „Liliecii din clopotniță" — C. TĂNASE — NICULESCU-BUZĂU — LIANA MIHĂILESCU — G. TRESTIAN — LENY CALER în „Visul unei nopți de iarnă" — D-ra MARIETTA DECULESCU în „Bumbury"

FAMILIA ROSETTI

de M. SEVASTOS

In editura Academiei Române, d. general R. Rosetti a scos un extrem de interesant volum despre „Familia Rosetti".

Cu tot caracterul sec al unei genealogii, autorul a reuşit — deşi acest lucru nu i-a fost în intenţie — să dea o galerie de portrete în culori vii.

Reproducem aici portretele lui Iordache şi ale celor doi Răducanu cu regretul de a renunţa — din pricina spaţiului — la portretul lui Manolache şi la cel al Zoei.

Cum istoria familiei Rosetti a fost amestecată cu istoria ţării, cetitorul acestei genealogii trece în revistă stările sociale şi politice din Moldova, în curs de trei veacuri.

„Trebue să se citească biografiile lui Iordache, lui Manolache şi a fraţilor lor, — spune d. general R. Rosetti în „Schiţă istorică", — spre a se putea cunoaşte luptele dârze care făceau ca partidele să nu se cruţe (n'au împins, dacă n'au pus la cale, Roseteştii decapitarea capilor familiei Costineştilor şi n'au fost oare Iordache să aibă acelaşi soartă sau aceia de a i se tăia limba?) spre a se cunoaşte chipul cum se făceau şi se desfăceau atunci averile (aceluiaşi Iordache i s'a confiscat de mai multe ori averea şi a trebuit să şi-o refacă) — spre a se cunoaşte viaţa plină de primejdii, nevoia în care se găseau adesea boerii de a se apăra cu arma în mână contra unui domnitor vrăjmaş lor sau de a fugi în străinătate şi de a se folosi de străini.

„Dar oare nobilii francezi, din acelaşi sfârşit al secolului XVIII, mult mai înaintaţi ca civilizaţie, trăind într'o ţară în care siguranţa persoanei şi a averii era oarecum statornică, erau ei mult mai scrupuloşi în facerea averilor?

„Nu s'au răsculat ei — Fronda — nu au pus oare generali de seamă ca Condé şi Tarenne, armele şi talentul lor în serviciul chiar al duşmanilor ţării lor?".

In privinţa modului cum îşi „făceau" boerii, moşiile — cartea lui R. Rosetti: „Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova" este o crudă mărturie.

O pildă ne-o dă Ştefan Ruset (1675?—1739): „El împrumută lui C. Beldiman 25 lei, acesta zălogindu-i un sfert din moşa Teţcani (Bacău). Beldiman neputând plăti, vinde lui Ştefan pentru acea sumă, sfertul din Teţcani. Odată intrat pe moşie, Ştefan răscumpără (prin ce procedee?) cea mai mare parte din moşie şi puţurile de păcură (**Gen. R. Rosetti**).

Domni, soţii de Domn, mari dregători, luptători politici, cărturari, oameni de arme, etc. — Rosetiştii au fost mari proprietari până după Unire, când împrejurările pentru unii care nu s'au putut adapta noii stări de lucruri, iar pentru alţii descumpeneala financiară, au determinat ruina lor ca agricultori.

Ultimii Rosettişti: Radu Rosetti, istoricul chestiunii agrare; Dumitru Teţcanu, traducătorul în franţuzeşte al operelor lui V. Conta; Teodor Rosetti şi d. general R. Rosetti, autor de valoroase opere militare şi istorice — se îndreaptă spre carte şi spre scris.

Bărbaţii din generaţia IX din care face parte istoricul Radu Rosetti (educaţi în ţară din lipsă de mijloace), — spune d. gen. R. Rosetti, — „au intrat în slujbe de stat, în armată, în politică, în diplomaţie; dar nu s'au pregătit şi nu au practicat niciunul vreo carieră liberă sau au practicat-o numai ca amatori. Iar acei care s'au silit a face agricultură, lipsindu-le de obiceiu capitalul pentru a o face în chip modern, în general s'au ruinat".

ISPRĂVILE DE ARME ALE LUI MANOLACHE

Printre figurile cele mai proeminente ale familiei Rosetti este fără îndoială Iordache (?1645—1720), supranumit de Neculai Costin: „Matca tuturor răutăţilor".

Biografia lui Iordache o reproducem în acest număr.

Manolache, fratele lui Iordache, a dus de asemeni o viaţă agitată — plină de primejdii.

Punând în închisoare pe Iordache şi puţin lipsind a-i tăia limba, — Domnitorul Neculai Mavrocordat vru să pună mâna şi pe Manolache care se afla la ţară la Bogdăneşti, pe Oituz (Bacău). Trimise acolo pe un Ciohodar cu vreo patruzeci de Seimeni ca să-l prindă şi să-l aducă la Iaşi.

Iată cum descrie R. Rosetti această expediţie:

„Nişte prieteni dându-i de veste, Vornicul strânse cincizeci de oameni voinici, slugi şi ţărani din satele sale şi veni să aţie calea oamenilor domneşti în lunca de arini care acoperea malurile Căiuţului celui Mare, subt biserica Popenilor. Indată ce Ciohodarul şi ceata lui trecură pârâul, Vornicul Manolache cu ai săi se aruncară asupra lor. Oamenii domneşti o luară la fugă îndată; dar Ciohodarul şi vreo zece Seimeni căzură în mânile Vornicului. Acesta, dupăce luă scrisorile ce le găsi asupra Ciohodarului, îi trimise pe toţi înapoi la Iaşi dar cu urechile tăiate; apoi trecu graniţa la Breţcu".

In a doua domnie, Neculai Mavrocordat era bine cu Rosettiştii. Manolache se întoarse în ţară.

Cum ţara era plină de Leşi şi de Svezi care prădau satele, — ţăranii din Mărgineni se adăpostiră la curtea din acel sat a Stolnicului Ştefan Ruset, fiul lui Manolache. In curtea, împrejmuită cu un zid puternic, se strânseră deci oamenii cu merinde şi cu lucruri de preţ. Inchiseră porţile; puseră puşcaşi drept strajă pe ziduri. Leşii înconjurară ograda, dar nu îndrăzniră să-i dea asalt.

Intr'o noapte întunecoasă, Ştefan trimise veste tatălui său la Bogdăneşti. Vornicul sosi spre ziuă cu peste o sută de oameni. Un bucium dădu semnalul luptei. Deşi surprinşi, Leşii se apărau bine — fiind mai înarmaţi şi mai deprinşi cu mânuirea armelor.

La un moment dat, porţile curţii se deschiseră şi Ştefan eşi cu oamenii lui, luând pe Leşi pe la spate. Luaţi între două focuri, Polonii se predară. Fură legaţi burduf sau puşi la butuc. Din Leşi au căzut şaptesprezece. Vreo sută, cu patru steaguri, au fost prinşi. Vornicul şi Stolnicul n'au pierdut decât vreo zece oameni.

La Bacău se adăpostise între timp Craiul Stanislav Lescinski, cu doi tovarăşi. Oamenii Vornicului le înconjură gazda; şi cum Leşii se puseră în apărare, — Manolache porunci să se dea foc acoperişului.

Polonii se predară şi fură trimişi, cu toată deferenţa, la Iaşi — unde Craiul dărui Vornicului un ceasornic, iar Stolnicului o păreche de pistoale.

DIN VIAŢA ZOEI MORUZZI

Zoe (1760 sau 1761 — după 1821) a fost măritată cu Al. C. Moruzzi Voevod.

Zoe a fost crescută, fiind orfană, în casa moşului ei Manolache Dimache — celălalt moş al ei (Rosetti Baston), deşi mult mai bogat, nevoind s'o primească.

Zoe se mărită cu beizadea Alexandru Moruzzi, care în curând ajunse Domn.

Drăghici povesteşte despre dânsa următoarea întâmplare caracteristică:

„Vrând Dumnezeu a ridica pe copilă (Zoe) la asemenea treaptă înaltă, Bastoneasa (soţia lui Rosetti Baston) nu-şi afla loc de bucurie că nepoata ei s'au făcut Doamnă socotind că o va trata ca pe maică-sa, neavând părinţi sau rude decât pe dânsa. Pentru aceasta s'au dus cu mare nădejde la Curte spre a se înfăţoşa în vremea ceremoniei obişnuite ca să o pue cel puţin alăturea cu dânsa, lângă tron. Zoiţa însă, acea mică şi proastă, precum îi zicea mătuşă-sa, aducându-şi aminte de purtarea ei cea veche către dânsa, au primit-o ca Doamnă de o sută de ani, fără nici o familiaritate sinceră, ce întocmai ca pe o cucoană de rangul şi starea ei, precum au primit şi pe altele.

„In aceiaşi zi apoi, urmând a veni toate cucoanele din Iaşi, după datoria ce se păza a se înfăţoşa Doamnei, că era un obiceiu strict eticheta acea în vremea Grecilor, — s'au arătat nu târziu şi Dimachina (soţia lui Manolache Dimache), pe care cum au zărit-o Doamna Zoiţa în salon, s'a sculat de pe tron să o întâmpine, au îmbrăţişat-o şi i-au zis mătuşă, precum se obişnuise a o numi din copilăria sa, cinste pe care toată adunarea o au pătruns până la suflet, văzând recunoştinţa acei tinere Doamne ce n'au uitat binefacerea bătrânei cucoane din a căreia casă s'au norocit...".

O PILDA DE CINSTE

Biografia lui Răducanu (1762-1838) o reproducem în întregime în altă parte.

Pentru a-i scoate în relief caracterul, credem nimerit să povestim aici următoarea întâmplare redată, după documente, de Radu Rosetti:

„Răducanu ştia turceşte bine şi luă în mai multe rânduri parte la asalturile trupelor împărăteşti. Işi făcuse printre paşi şi agale o mulţime de prieteni. Un agă care trăise în Brăila, fiind rănit de moarte, îl chemă la locul unde zăcea şi-i încredinţă că îngropase o sumă de bani lângă casa lui, într'un sat al „hazului". Apoi îl rugă să meargă să desgroape acei bani şi să-i trimită fetelor lui la cererea lor, însărcinând pe un servitor al său să vestească pe fete că averea lui se află în păstrarea cutărui boer din Moldova. Bunul meu, la întoarcerea în ţară, merse la locul numit unde găsi într'adevăr banii: trei sute de icosari de aur. Ţinea banii de mai mulţi ani la dânsul, când primi o scrisoare dela fetele Turcului, prin care ele îl încunoştiinţau că au primit însfârşit veste despre moartea tatălui lor şi despre depozitul lăsat la dânsul, pe care-l cereau. Bunul meu trimiţându-le banii, ele îi scriseră din nou pentru a-i mulţumi".

LUPTA CU HOŢII

Despre Dumitrache Roset, povesteşte R. Rosetti o întâmplare plină de pitoresc:

„Amintirea lui Dumitrache Roset se păstrează încă vie printre oamenii bătrâni din satele de pe Tazlău, căci el scapă localitatea de jafurile lui Belecciu, un hoţ vestit. Aflând că hoţul cu ibovnica lui şi trei tovarăşi se odihnesc de amiază într'o poiană lângă Teţcani, el se duce acolo călare cu un pădurar al său. Cum îi văzură, hoţii traseră asupra lor şi culcară pe pădurar la

RĂDUCANU

pământ, mort. Dumitrache însă, descălecând, se dădu repede după un copac de unde împuşcă doi hoţi. Belecciu şi tovarăşul rămase ascunşi şi ei după nişte copaci, făcură prostia să-şi strice toate focurile asupra copacului în dosul căruia era Dumitrache, fără a îndrăzni să iasă la poiană. Când Dumitrache pricepu că ei nu mai au praf, eşi de după copac, se apropie de ei, cu puşca întinsă asupra lor, îi făcu să arunce armele şi luându-i pe dinapoi, duse hoţii şi femeia până în sat. Belecciu şi tovarăşul fură spânzuraţi. Dumitrache era un om lung, slăbănog, cu păr roşietic. Belecciu îl supranumise: Jidanul cu barba roşie".

PERIPEŢIILE ROSETTEŞTILOR LA 1848

In altă parte, reproducem biografia lui Răducanu cel tânăr (1813-1872).

Subliniem doar aici participarea lui la mişcarea dela 1848.

Cum abuzurile lui Mihai Sturza se înmulţeau, iar ocârmuirea era coruptă până în măduva oaselor — elementele tinere, mai cu seamă tineri întorşi din străinătate, începură să facă Domnului o opoziţie făţişă. Răducanu Rosetti intră în rândurile opoziţiei, conduse de Alecu Ghyca Comăneşti, Costache Negri, Mihai Kogălniceanu, Alexandru Cuza, Manolache Costache, Lascar Catargiu, Hurmuzache, Vasile Alecsandri, etc.

„Mult se căzni Mihai Sturza, — spune R. Rosetti, — ca să desbine opoziţia, să fure pe cei mai energici dintr'înşii, făgăduinţele cele mai strălucite fură făcute când unui când altuia; dar în zadar, niciunul nu şovăi".

Opoziţia se sfârşi cu mişcarea de la 1848 şi cu surghiunul — caşi cu peripeţiile acestui surghiun, istorisite în biografia lui Răducanu cel tânăr.

OBICEIURI ELECTORALE PE VREMURI

Lascar Rosetti (1816-1884) îşi puse odată candidatura, în opoziţie, la Huşi — şi, spre marea surprindere a Ispravnicului, fu ales deputat. Pentru a nu se afla cine-l votase, după scrisul buletinelor, şi pentru a feri pe alegători de urgia guvernului — Lascar Catargiu aruncă în urmă câteva chibrituri aprinse şi arse toate buletinele. Ispravnicul a fost înlocuit; iar Lascar Rosetti a fost oprit de o sentinelă de a intra în Adunare. Alegerea fu casată.

Lascar Rosetti a fost primul ministru de finanţe al lui Cuza; dar şi-a dat demisia după opt zile, neputându-se împăca — zicea el — „cu domnia vorbelor seci şi a poftelor personale".

ATITUDINI GENEROASE

Costache Rosetti (1814-1879), adept al ideilor liberale, a desfiinţat la 1848 boerescul pe moşia sa Teţcani.

A luptat pentru Unire şi a ridicat mereu glasul pentru rezolvarea problemei agrare.

A propus în Divanul Ad-hoc desfiinţarea boerescului — dându-se fiecărui ţăran vatra casei şi 15 prăjini, precum şi dreptul de a lua cu arendă locurile de hrană, preţul cărora urma să se hotărască din 12 în 12 ani. Propunerea a fost respinsă.

Clasa boerească are asupra ei păcatul „facerii" moşiilor în modul expus de R. Rosetti în studiile sale.

Păcatul acesta care apasă şi pe Rosetteşti — ca pe toate familiile boereşti din Moldova şi din Ţara Românească — a fost răscumpărat, cât priveşte familia Rosetti, prin atitudinea generoasă a lui Costache dela 1848 şi dela 1857, caşi prin studiile agrare ale istoricului R. Rosetti.

Acesta a arătat şi modul de „facere" a moşiilor, şi condiţiile muncilor agricole — cu clăci, dijme şi ruşfeturi împovorătoare — dar şi răpirea dreptului de devălmăşie al ţăranului asupra pământului, precum şi râşluirea pădurilor.

Un om a plătit păcatul unei familii şi al unei clase dirigente, care însă n'avea noţiunea acestui păcat — rânduelile sociale fiind socotite ca statornicite de bunăvoinţa lui Dumnezeu, nu de lăcomia omului.

Cărturar autentic, aplecat asupra documentelor, om dârz în faţa nedreptăţilor, care n'a cunoscut înmlădierea şalelor — Radu Rosetti a trăit drept, cu fruntea în sus.

Chiar când venea la mine în Iaşi, pe-o stradă povârnită din Sărărie spre Calcaina, şi cum îl chinuiau contracţiile inimii — acest bătrân frumos, cu figura din trăsături fine, distinse şi de-o energie morală fără seamăn, se oprea din loc în loc ca să-şi astâmpere bătaia prea violentă a sângelui.

Chiar subt contracţia de fer a mânii morţii pe inima lui, el nu se strângea de durere — ci dimpotrivă îşi ridica fruntea încă mai mult, îşi arunca aproape pe spate capul, vrând parcă să nu se dea bătut nici în faţa sorţii, cum nu s'a plecat nici în faţa oamenilor.

M. SEVASTOS

Din „FAMILIA ROSETTI"

de Generalul R. ROSETTI

IORDACHE

Fiul lui Constantin Cupariul şi al unei fiice a lui Scarlat Beglitzi. A fost căsătorit sigur de două ori şi poate chiar de trei ori: 1. In anul 1675 cu Maria Dabija, cu care a avut o fiică Safta. 2. Posibil cu o altă soţie, care ar fi fost mama lui Neculai. 3. Cu Safta, fiica logofătului Neculai Racoviţă. Cu aceasta a avut următorii copii: Constantin, Ioniţă, Andrei, Ştefan, Catrina, Nastasia, Victoria, Rucsanda şi Acşiţa.

Nu ştim câtă ştiinţă de carte a avut, desigur că pe lângă limbile românească şi grecească, înţelegea pe cele polonă şi rusească, în urma şederii lui ca refugiat sau exilat în Polonia şi în Rusia. De asemenea nu era străin de limba turcească, deoarece şi-a petrecut copilăria şi tinereţea la Constantinopol. In orice caz, pricepea nevoia culturii şi fiii săi au fost crescuţi de Iezuiţi, pe cari Iordache i-a ajutat. Priceperea nevoii culturii reiese şi din faptul că pune să se copieze diferite scrieri.

Pentru a se înţelege firea şi rostul lui Iordache găsesc trebuincios a cita următoarele rânduri ale lui R. Rosetti, privitoare la primii Roseteşti:

„Ca toţi Grecii veniţi dela Ţarigrad în ţările române, ei nu erau altceva decât nişte aventurieri în deplinul şi întregul înţeles al cuvântului: veniau aici numai pentru ca să cucerească avere şi situaţii cu vază. Moldova şi Ţara Românească erau, pentru Grecii din Ţarigrad, ceea ce erau Mexicul şi America de Sud pentru hidalgii săraci din Spania. Ba ele erau chiar ceva mai mult pentru Greci. Pe când Spaniolii aveau o ţară ce o puteau numi a lor, Grecii din Ţarigrad trăiau robiţi de o împărăţie păgână şi fiind astfel ca şi fără ţară, putinţa de a-şi face o patrie în frumoasele Principate de peste Dunăre nu putea să alcătuiască decât un temeiu mai mult pentru a-i atrage.

„Cupăreştii aveau toate însuşirile unor aventurieri: agerimea de minte, îndrăsneala şi dibăcia, dar aveau şi cusururile lor fireşti: lăcomia şi lipsa de orice scrupul. Crescuţi într'un mijloc care gemea de două veacuri sub tirania cea mai sălbatecă, cu totul dezarmaţi şi neputincioşi faţă de cumplitul arbitrar al Turcilor, învăţase să mânuiască singura armă a neputincioşilor, intriga, cu cea mai desăvârşită măestrie, iar tovarăşa nedespărţită a acesteia, disimularea, nu avea taine pentru dânşii. Mijlocul în care ei crescuse la Ţarigrad, fără a se putea numi intelectual, era neasemănat mai fin şi mai cultivat decât acel al boierimii moldovene şi muntene. Cupăreştii sau Ruseteştii, cum se iscăliră ei în actele moldoveneşti, aveau asupra boierimii în mijlocul căreia se aşezară o sdrobitoare superioritate intelectuală. Era lucru firesc ca pământenii să fi fost cuprinşi de ură faţă de aceşti străini cari ştiuse să acapareze atât de repede favoarea Domnilor şi slujbele cele mai grase".

Indeletnicirile lui Iordache au fost: pe de o parte politica, iar pe de alta căpătarea unei foarte mari averi.

Deşi tatăl său ocupase în Ţara Românească şi în Moldova în prima jumătate a secolului al XVII-lea, şi deşi unchiul său Antonie jucase un rol de seamă în Moldova încă din 1661, prezenţa ui Iordache în Moldova nu este probabilă decât în anul 1666, când ar fi venit împreună cu Duca Vodă, numit în scaunul dela Iaşi prin influenţa ce o avea la Poartă, Constantin Cupariul, tatăl lui Iordache.

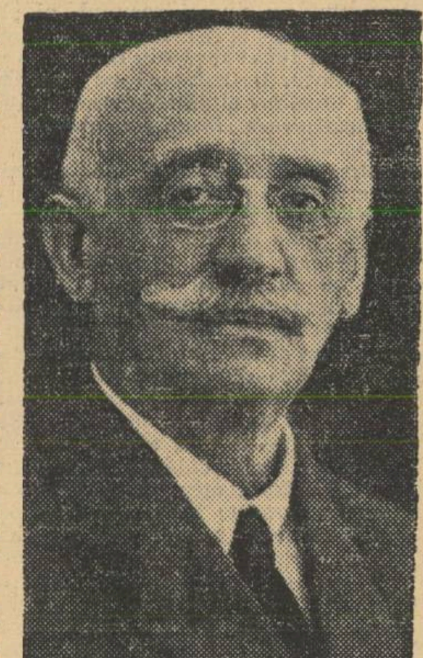
Cu ajutorul lui Duca puse mâna pe slujbe mari, dovedind o agerime şi o dibăcie deosebită. Purtarea lui, ca şi aceea a celorlalţi Greci aduşi de Duca Vodă, fu una din pricinile răscoalei Hânţeşcilor (1672). Mazilit în 1673, Duca fu numit domn al Ţării Româneşti în 1674; Iordache îi urmă în noul scaun, fiind numit mare postelnic, slujbă în care-l găsim în anii 1674—1678, fiind şi unul din ispravnicii care duceau domnia în lipsa lui Duca, dus la asediul Cehrinului în 1678. Pe când Iordache se afla în Ţara Românească, în Moldova domnia unchiul lui Iordache, Antonie V. V., pe care-l duşmănia Duca şi contra căruia acelaşi domn muntean făcea intrigi. Deşi înrudit cu Cantacuzinii, Iordache s'a unit cu partida opusă acestora, ceea ce a dat loc la nenumărate intrigi şi la o ură crâncenă, între Cantacuzini pe de o parte şi Iordache şi fraţii săi pe de alta, ură ce a ţinut ani îndelungaţi.

In 1678, Duca a fost trecut domn la Iaşi, în locul lui Antonie Rosetti V .V., şi a obţinut curând şi domnia peste Ucraina.

Nu avem nici o ştire despre Iordache în cei şapte ani cari urmează.

In vara 1685, Constantin Cantemir, fiind numit domn al Moldovei, cu ajutorul lui Şerban Cantacuzino, care-i pusese ca condiţie prinderea şi uciderea lui Iordache şi a fratelui său Manolache, aresteazä pe Iordache, îl chinuieşte şi-i ia 30 de pungi de bani, slobozindu-l pe chezăşia lui Gavriliţă vornicul şi a lui Velicico hatmanul. Şerban Cantacuzino, nemulţumit, intervine din nou la Cantemir, zicând că Iordache-i datoreşte bani. Vestit de Velicico Costin, Iordache fuge în Ungaria, unde în curând vine şi nevasta sa, pe care căutase să pună mâna Şerban Cantacuzino, trimeţând la Grozeşti (pe Oituz), unde se afla ea, o mână de oameni, cari au trebuit să se mulţumească cu prada lucrurilor ei. Cantemir ia moşiile Răcăciuni, Domneşti şi Sascut, ale lui Iordache. Dar acesta, trecuse la Constantinopol, de unde se împăcă cu Cantemir şi vine în Moldova. Impăcarea a fost desigur uşurată prin politica de credinţă către Poartă a lui Constantin Cantemir, politică care era şi a lui Iordache.

In 1687 este numit vistiernic mare şi cât a mai trăit Constantin Cantemir, Iordache a fost atotputernic în Moldova. Această atotputernicie a mărit vrajba cu Muntenii (Constantin Brâncoveanu purta lui Iordache acelaşi ură ca şi Şerban Cantacuzino) şi a făcut să se nască în Moldova o opoziţie condusă de fraţii Miron şi Velicico Costin. La intrigile lui Brâncoveanu, Cantemir şi Iordache Rosetti răspundeau cu alte intrigi, iar Costineştii şi-au plătit opoziţia cu capetele. Iordache a abuzat de puterea sa, este sigur, dar la nevoie venia în ajutorul ţării şi era dregător priceput.

RADU ROSETTI

La moartea lui Constantin Cantemir (1693), Iordache Rosetti pune domn pe fiul acestuia Dumitru, a cărui domnie însă a fost scurtă (20 Martie — 18 Aprilie 1693), căci Turcii au numit, ca domn pe Constantin Duca, ginerele lui Constantin Brâncoveanu. Cum a aflat de această numire, Iordache a fugit în Cetatea Neamţului, ocupată atunci de Poloni, unde i-a venit şi nevasta, după ce fusese închisă la Focşani. Duca a pus mâna pe tot ce găsise că era a lui Iordache, şi a căutat a lua şi Cetatea Neamţului, dar nu a putut; Iordache, la rândul său, scria scrisori peste scrisori contra lui Duca la prietenii săi Turci. C. Duca fiind mazilit, la 15 Decemvrie 1695, şi Antioh Cantemir fiind numit domn, Iordache vine la Iaşi şi-i impută fostului domn persecuţiile. Sub Antioh Cantemir, Iordache este iarăşi puternic şi intrigile lui C. Brâncoveanu contra lui şi ale lui Iordache contra domnului muntean îşi urmează şirul. Brâncoveanu obţine totuşi mazilirea lui Antioh Cantemir în 1700, iar Iordache Rosetti fuge pela Hangu, în Polonia. Constantin Duca, înlocuitorul lui Antioh Cantemir, ştiind că nu poate trăi altfel, trimise la Iordache pe episcopul Avrentie, care-l convinse să se întoarcă în Moldova, unde domnul îi încredinţă vornicia mare a ţării de jos. Iordache, solicitat de Brâncoveanu, se împacă cu acesta, care-i propuse ca preţ al împăcării, căsătoria fiicei sale Ancuţa cu Nicolae, fiul lui Iordache; mijlocitorul a fost mitropolitul Hrisant Nottara. In acest timp Iordache, aţâţa pe boieri contra lui Duca şi făcea intrigi la Poartă pentru mazilirea acestui domn, care, la plecare, luă însă ca prizonier pe Iordache. Ajuns la Constantinopol, Iordache îşi căpătă libertatea şi obţine domnia pentru ruda sa Mihai Racoviţă, ceea ce aduce lui Iordache din nou atotputernicia în Moldova, atotputernicie pe care o exercita atât prin influenţa ce o avea la domn, cât şi prin faptul că împânzise toate slujbele cu neamurile sale.

Mihai Racoviţă e înlocuit, în Februarie 1705, cu Antioh Cantemir; Iordache Rosetti fuge în Muntenia de unde se întoarce în urma împăcării cu Antioh Vodă, mijlocită acum de C. Brâncoveanu, ceeace nu împiedecă pe Iordache să facă intrigi la Poartă contra domnului său. Acesta-l închide şi-i ia zece pungi de bani, dar, e chemat la Tighina, pune pe Iordache Caimacam. Revenind Mihai Racoviţă ca domn (31 Iulie 1707), Iordache este din nou atotputernic. La noua mazilire a lui Mihai Racoviţă (1709), şi numirea lui Neculai Mavrocordat, Iordache fuge în Polonia, de unde se întoarce curând. Dar, după obiceiul lui, face intrigi contra domnului care pune mâna pe dânsul şi îl judecă în faţa boerilor. Abuzurile sale, necontenitele sale intrigi, ura ce o stârnise în ţară, sunt înfăţişate dramatic de Neculai Costin, care mai arată şi pedepsele ce i se hotărâseră, moartea sau tăierea limbii, dar şi semeţia cu care înfruntă învinuirile ce i se aduceau. Scăpă de moarte şi de schingiuire în urma intervenţiei boierilor, dar Mavrocordat îl ţine închis până ce este mazilit, în Noemvrie 1710. Este din nou caimacam, până la sosirea noului domn, Dimitrie Cantemir. Iordache nu aprobă nici legătura cu Rusia, fiind pentru o politică de espectativă, nici dorinţa lui D. Cantemir de a căpăta domnia ereditară; este arestat de Ruşi, după cererea domnului moldovan şi trimes, escortat de 50 dragoni mai întâi la Soroca şi apoi la Kiev, unde a fost ţinut vreo doi ani. Intervenţiile cuscrului său, C. Brâncoveanu, la Constantinopol şi cererea Porţii fac ca Ruşii să-i dea drumul în 1714, când a fost bine primit de Neculai Mavrocordat, din nou domn.

Ulterior, nu-i mai găsim urmele în cronici.

A încetat din viaţă după Noemvrie 1720, când îşi face testamentul.

In acest testament, Iordache spune că, afară de alte bunuri, avea, în clipa căsătoriei sale cu Maria Dabija (1675) numai bani 50 de pungi. Prin acea căsătorie averea îi s'a mărit mult căci a căpătat ca zestre 30

(Continuare în pag. 4)

DIN „FAMILIA ROSETTI"

(Urmare din pag. 3-a)

de sate, pe care de altfel le-a dat ca zestre fiicei sale Safta.

Prin a doua lui căsătorie a căpătat ca zestre: 61 moșii (24 sate întregi, 9 jumătăți de sate, părți din alte 28 sate), vaduri de moară și vii.

In sfârșit, a cumpărat o sumă de moșii sau a silit pe mulți a-i dărui moșii său părți de moșii, așa că la sfârșitul vieții sale avea cea mai mare avere teritorială din Moldova: 90 sate întregi — fără de cele date zestre fiicei sale Safta — 12 jumătăți de sat, pământuri în alte 67 sate, vaduri de moară în alte 7 sate și loc de casă în Iași. O bună parte dintre moșii au fost „făcute", adică luate prin abuz, dela răzăși, fie de Mihai Racoviță fie de însuși Iordache.

(R. ROSETTI)

RADUCANU

Fiu a lui Lascarache și al Ilenei Dimachi. S'a născut în 1762. A fost căsătorit de două ori: întâi cu Elencuța Iordache Balș, cu care a avut șapte fete: Zoe, Smaranda-Singliticlia și cinci al căror nume nu l-am putut găsi, moarte în copilărie. A doua oară s'a căsătorit, la 19 August 1806, cu Eufrosina Manu, cu care a avut următorii copii: Maria, Pulheria, Mandachi (Manolachi?), Aglae, Catinca, Răducanu, Alecu, Lascar și Dimitrie.

Răducanu nu avea o cultură deosebită și nu era un intelectual. Vorbia bine grecește și turcește, știa rusește și, după o veche expresie moldovenească folosită de tatăl meu, rupea puțin nemțește și franțuzește, adică înțelegea pe acei cari vorbiau aceste limbi și se putea face înțeles în aceste graiuri. Pricepea însă nevoia culturii și nu numai că a adus dascăli greci și nemți în țară, dar își trimese fiii să-și facă studiile în străinătate.

Caracterul său este arătat ca iute la mânie, însă bun la inimă, de o fire deschisă și dreaptă; vesel și iubitor de bunurile vieții, dar evlavios. Inzestrat de o putere neobișnuită, trăgea cu pistolul și cu pușca fără greș și mânuia sabia cu dibăcie. Naționalist convins și însuflețit. Străinii îl descriu cam tot așa, deși unii îl arată influențabil și de o capacitate mărginită.

Mic copil încă, fiind la Poșorcani, fu răpit, împreună cu sora sa Zoe, de țigani nomazi, puși la cale de un creditor din Ungaria, căruia tatăl lor datoria o sumă de șase sute lei. Țiganii duseră copiii la casa creditorului, un negustor din Târgul Secuilor, care trimise răspuns tatălui copiilor că-i va libera îndată ce i se va plăti datoria cu dobânda cuvenită. Făcând cu mare greutate, rost de bani, Lascarache îi trimese datornicului prin cumnatul său Manolache Dimache, care trecu munții călare, plăti datoria și aduse copiii înapoi în doi desagi atârnați de oblâncul șelei.

Incetând părinții săi din vieață, el fu luat, împreună cu sora sa, de unchiul său jitnicerul Manolache Dimache, care se căsători cu Bălașa Rosetti Roznovanu. Răducanu petrecu o parte din tinerețe la Roznov, în casa logofătului Neculai Rosetti Roznovanu, fiind crescut împreună cu fiul acestuia, Iordache. Acolo învăță să călărească și să tragă cu pușca.

Tânărul Răducanu era foarte sărac, precum însuși arată testamentul său. Sora sa care se căsătorise cu beizadea Alecu Moruzi și-l iubea mult, îi dărui, la mazilirea socrului său, înainte de a pleca la Constantinopol, toată partea ei din mica avere părintească.

Un boier foarte bogat și puternic, de care se temeau chiar domnii, visternicul Iordache Balș, îl luă sub ocrotirea sa și îl căsători cu domnița Maria, fiica lui Constantin Vodă Mavrocordat. Zestrea făgăduită fu plătită de bogatul, dar sgârcitul socru, numai cu țârâita, achitarea totală făcându-se numai în 1799, după moartea Ilenei, veșnic bolnavă.

Vel stolnic la 2 Mai 1783, este comis în 1785, 1786, 1792, 1793, căminar în 1786, 1789.

Tinerii soți trăiră în strâmtoare, mutându-se din isprăvnicie în isprăvnicie, venindu-i mai ușor visternicului Balș să pună pe ginerele său în slujbă, decât să se despartă de banii făgăduiți.

Ca ispravnic Răducanu se arătă, în toate ținuturile încredințate oblăduirii lui, un năprasnic și îndrăsneț vânător de hoți pe care îi urmărea în persoană, fie singur, fie însoțit de câțiva oameni aleși.

„In vremea războiului dintre Turci și Austriaci și cu Rușii (1787-1792), Alexandru Ipsilant, Domnul trimis de Turci Moldovei în anul 1788, era un instrument al Austriacilor și trăda pe suveranul său din răsputeri, ajutat fiind de aproape toată boerimea Moldovei. Răducanu Roset, călăreț și trăgaciu de frunte, fiind cunoscut ca om îndrăzneț, fu trimes în lagărul austriac dela intrarea Imperialilor în țară, împreună cu o mică ceată de călăreți moldoveni, aleși tot unul și unul, spre a servi de călăuze și de eclerori trupelor. Se știe că campania lui Coburg nu fu fericită și că dacă prinse cu ușurință pe Domnul Moldovei (care nu cerea altceva decât ca să fie prins), când încercă să pătrundă în Țara-Românească, fu bătut de Turci și de Mavrogheni. Bunul meu nu putea să uite cum o mână de Spahii turcești îl gonise pe dânsul și pe toată călărimea austriacă dela Focșani până aproape de Mărășești. De atunci avea un dispreț nemărginit pentru Austriaci, pe cari îi numia „niște păcătoși". In schimb însă avea o mare admirație pentru Suvarov și nu se sătura să povestească copiilor săi despre izbânzile acelui general la Focșani și la Râmnic, izbânzi la care fusese față.

„Cu prilejul întâii Domnii a lui Alexandru Moruzi în Moldova (1792-1793), soarta lui Răducanu se schimbă cu totul. Soră-sa, Doamna Zoe, îl iubea foarte mult; scutirile de vamă pentru cârduri de boi de negoț și sute de mii de oca de sare, dănii repețite de țigani domnești și dese hăzăriri de scutelnici se revărsară asupra lui și înaintă repede pe treptele ierarhiei boierești. Urmă pe Moruzi în Țara-Românească, când acest domn își văzu scaunul strămutat peste Milcov (1793—1796). Se vede că el rămase în București și după

ELENA

mazilirea cumnatului său. Când Turcii asediară pe rebelul Pasvantoglu în Vidin, sarcina aprovizionării taberei turcești fu, cel puțin în mare parte, dată Domnului Munteniei. El trebuia să aibă în tabără, spre a-l reprezenta, un mehmendar de încredere, cuminte, harnic și bărbat: o neglijență sau o greșală din partea acestui reprezentat putând să coste Domnului nu numai scaunul, ci și capul său. Ipsilant care cunoștea pe Răducanu Roset încă din Domnia lui în Moldova, îl însărcină cu această slujbă grea, iar el știu s'o poarte astfel încât atrase Domnului mulțumirile Seraskerului.

„Știa turcește bine și luă în mai multe rânduri parte la asalturile trupelor împărătești. Iși făcuse printre pași și agale o mulțime de prieteni. Un agă care trăise în Brăila, fiind rănit de moarte, îl chemă la locul unde zăcea și-i încredință că îngropase o sumă de bani lângă casa lui, într'un sat al „hazului". Apoi îl rugă să meargă să desgroape acei bani și să-i trimită fetelor lui la cererea lor, însărcinând pe un servitor al său să vestească pe fete că averea lui se află în păstrarea cutărui boier din Moldova. Bunul meu, la întoarcerea în țară, merse la locul numit, unde găsi într'adevăr banii: trei sute de icosari de aur. Ținea banii de mai mulți ani la dânsul, când primi o scrisoare dela fetele Turcului, prin care ele îl încunoștințau că au primit în sfârșit veste despre moartea tatălui lor și despre depozitul lăsat la dânsul, pe care-l cereau. Bunul meu trimițându-le banii, ele îi scriseră din nou pentru a-i mulțumi.

„Se întoarse în Moldova după mazilirea lui Ipsilant și urcarea în scaun a lui Hangerliu (1797). Atinse atunci treapta de Postelnic. In timpul Domniei a doua a cumnatului său Alexandru Moruzi în Moldova (1802-1806), deveni Hatman Averea lui se făcuse foarte mare. In anul 1792 îl vedem cumpărând, pentru suma enormă pe acea vreme de 147.000 lei, toată averea lui Manolache Balș care se strămută în Rusia. Se bucură atunci de o mare influență și era foarte stimat și iubit de contemporanii săi".

In 1806, făcea cu a doua sa soție o călătorie la Viena și probabil și la Lipsca.

„La Viena Hatmanul stârni admirația Austriacilor prin chipul minunat în care trăgea la țintă. Trăgând cu niște pistoale montate pe straturi (paturi) de metal, pe când Austriacii, trăgeau cu carabine, boierul moldovan obținu premiile cele mai mari; medaliile câștigate cu acest prilej se păstrează astăzi în familie. La întoarcerea lui în țară găsi războiul declarat între Rusia și Turcia, iar cumnatul său silit să părăsească scaunul domnesc.

„In anul 1809, aflându-se, în calitate de deputat al Moldovei, în tabăra rusească dinaintea Ismailului, firea lui războinică îl făcu să ia parte la asaltul care puse pe Ruși în stăpânirea cetății. Lovit de un glonte la umărul drept, această rană îi pricinui o ușoară deformare a umărului, care de atunci rămase ceva adus înainte; căpătă pentru vitejia lui crucea Sfântului Gheorghe de soldat (acea de argint)".

Socrul său, Dimitrie Manu, fiind caimacam la Iași (Iunie-Octombrie 1819) până la sosirea domnitorului Mihail Suțu, hatmanul Răducanu era în divan, și chiar caimacam. La 19 Octombrie 1819, Vodă Suțu îl îmbrăcă cu caftan.

„Până la 1821 Hatmanul duse o vieață liniștită, iarna la Iași, în casa lui din ulița Goliei, vara la Bohotin, unde își făcuse o așezare foarte luxoasă pentru acea vreme. Grija însemnatei lui averi, creșterea numeroșilor săi copii și vânatul, pentru care era pasionat, îi absorbiau tot timpul când nu era în slujbă. Când izbucni mișcarea eteristă, se bejeni, cum se zicea pe atunci, cu toată familia lui la Cernăuți. Insă după ce-și puse pe ai săi în siguranță, se întoarse în Moldova și, împreună cu alți boieri, adună oameni înarmați cu care se împotrivi la trecerea Grecilor peste Siretiu, dar în ce punct anume nu pot preciza.

„Amestecat în intrigile cari desbinară boierimea la începutul Domniei lui Ioniță Sturza, Hatmanul petrecu mai mulți ani la Cernăuți unde fiii lui urmară cursurile școalelor publice".

In timpul ocupării rusești dela 1828, făcu parte din divanul săvârșitor — guvernul provizoriu.

După pacea dela Adrianopole, Hatmanul făcu parte din întâia sesiune a obșteștii Adunări și, când nu era de față niciuna din fețele bisericești, prezida Adunarea ca cel mai în vârstă din boieri. Mihail Sturza îi dădu rangul de Logofăt mare cu vreo doi ani înainte de moartea lui. Ultimii ani ai vieții Hatmanului îi fură amăriți prin pierderea celei mai mari părți a averii sale. El se pusese chezăș, la 1813, pentru cumnatul său Ioan Balș pentru o sumă foarte însemnată. Ioan Balș neplătindu-l la vreme, Hatmanul fu silit să se execute, intentând totodată proces cumnatului său înaintea instanțelor din Basarabia, averea lui Balș găsindu-se din a stânga Prutului. Hatmanul câștigă înaintea tuturor instanțelor și, la urmă, senatul din Petersburg îl puse în stăpânirea moșiilor lui Ioan Balș. Dar aceasta fiind șambelan al Impăratului, obținu dela Neculai Pavlovici casarea sentinței Senatului și punerea lui din nou în posesiunea moșiilor, printr'o singură deciziune imperială, fără altă formă de judecată. După ce iscăli, Impăratul adause: dar aceasta să nu slujească de exemplu".

Răducanu a murit la 3—4 August 1838, în Iași. El suferise de o inflamație a ficatului, care a ținut trei săptămâni și a fost îngrijit de doctorii Cuciureanu, Vârnav și alți trei. A fost înmormântat, Vineri 5 August, la Sfântul Spiridon din Iași.

Averea lui Răducanu, mică la început, era alcătuită în urma daniei sorei sale din: părți din moșiile Bohotin (Fălciu), Boiște și Căiuți (Bacău), un loc sterp în Iași, 3 jum. pogoane vie Odobești și 4 pogoane vie la Spărieți. El a mărit această avere, cumpărând tot Bohotinul, dela Iancu Rosetti Tețcanu și cumpărând și alte părți din Căiuți.

Ca zestre a avut moșia Pârliți.

A cumpărat, precum am văzut, pentru 148.000 de lei, în Decemvrie 1792, moșiile lui Manolache Balș, apoi moșia Zvorâștea, parte din Ilăvniceni (Dorohoi), și a stăpânit părți din Hândreștii și Drâncenii din ținutul Romanului.

O așa de mare avere și mai ales paguba suferită din cauza cumnatului său I. Balș a făcut să aibe multe procese, din care cele mai de seamă au fost că căminarul Spiru Paul, în care a intervenit consulul rusesc și acel cu Alexandru Ghika, domnul Munteniei, dela care se împrumutase cu bani. Și el avea de primit dela alții.

In 1810, împreună cu polcovnicul Alecu Ghika și cu comisul Iancu Balș, a luat antrepriza încasării vădăritului din ținutul Putnei pe suma de 115.000 de lei.

R. Rosetti a arătat cum era vieața pe care o ducea Răducanu și cum își ținea acesta socotelile moșiilor, ca și veniturile și cheltuelile acestora.

Din socotelile casei, cât a stat în Bucovina la Suceava și la Cernăuți, sunt de semnalat următoarele cheltueli:

Chiria casei din Cernăuți câte 3.105 lei pe șase luni, iar la Suceava 320 lei pe lună.

Profesorul de franceză a copiilor 150 lei pe lună.

Profesorul Frangulis 250 lei pe lună.

Profesorul de pian (clavir) 138 lei pe lună.

Celui ce drege clavirul (Caudella) 15 lei pe lună.

(R. ROSETTI)

Răducanu cel tânăr

Fiu al lui Răducanu și al Eufrosinei Manu, s'a născut la 31 August 1813. A fost căsătorit de două ori: întâi cu Ruxanda Andrei Pavlu, cu care nu a avut copii, și al doilea cu domnița Aglae, fiica lui Grigore Ghika Voevod și a Anicăi Catargi, cu care a avut următorii copii: Ana, Radu, Radu, Ana, Maria, Lascar, Alexandru, Zoe, Margareta, Lascar.

Studiile și le-a făcut la Cernăuți, acasă și la München.

Rechemat de tatăl său, în 1834 în țară.

„Cei patru ani dela 1834 la 1838 fură întrebuințați în liquidarea unei situații foarte grele, căci Hatmanul avea de plătit garanția dată de el pentru Balș la 1813 plus dobânzile și cheltuelile procesului, adică mult peste cincizeci de mii de galbeni, o sumă enormă pentru acea vreme.

Prima funcție încredințată lui Răducanu Rosetti fu aceea de Ispravnic al ținutului Iași cu rangul de Agă. La 1838, Hatmanul murind, tânărul Răducanu fu însărcinat cu Epitropia casei. Toate moșiile Hatmanului, atât cele din Basarabia cât și cele din Moldova, afară de Bohotinul care urma să fie împărțit între frați, și Căiuțul care nu găsi mușteriu, fură vândute spre a scăpa de datorii și de enormele procente cari se plăteau atunci. Totuși unele din ele rămaseră neachitate și fiecare dintre frați trebui să ia asupra lor o parte din această rămășiță de datorii.

„(El) era foarte aplecat spre plăcerile lumii, iubitor de sindrofii și de baluri, dansator pătimaș. Era unul din cei mai de seamă eleganți ai Ieșului, îl plăcea mult luxul, caii frumoși și mesele bune, ca maică-sa era un epicurian convins. Bărbat frumos și îndrăzneț, plăcea mult femeilor și a avut succese mari pe lângă ele".

Părăsi isprăvnicia de Iași și fu numit membru al divanului apelativ al Țării-de-sus și apoi președinte al acestei instanțe. La 1843 fu înălțat la rangul de vel vornic.

In 1846 era în fruntea unei societăți care avea în arendă taxa nației jidovești din Iași și se duse cu fratele său Lascarache în Grecia spre a-și vedea sora Aglae Argyropoulo.

„Până atunci relațiile între el și Mihai Sturza fusese bune. Dar abuzurile Domnului devenind din zi în zi mai strigătoare și corupțiunea ocârmuirii lui mai mare, toate elementele curate și mai ales tinerii întorși din străinătate începură să facă lui Vodă o opoziție hotărită și fățișă. Răducanu Rosetti care își dăduse demisia din magistratură și frații lui erau trup și suflet cu această opoziție a cărui conducător era Alecu Ghyka, tatăl viitorului Domn și care număra în fruntea ei oameni ca Grigore Ghyka, Nicu Ghyka Comănești, Costache Negri, Mihai Kogălniceanu, Alexandru Cuza, Manolache Costache, Lascar Catargiu, Hurmuzache, Vasile Alexandri și toți marii Moldoveni cari au avut o parte atât de însemnată în opera de renaștere a României.

„Mult se căzni Mihai Sturza ca să dezbine opoziția, să fure pe cei mai energici dintr'înșii, făgăduințele cele mai strălucite fură făcute când unuia când altuia, dar în zadar, niciunul nu șovăi.

„Această opoziție se sfârși prin mișcarea rău alcătuită și neizbutită dela 1848. Șefii ei și majoritatea membrilor, aproape toți boieri mari, sau fii de boieri mari, erau însufletiți de ideile cele mai nobile, împinși și de instinctele cele mai generoase, călăuziți de dorul de țară și de neam cel mai înalt și cel mai curat. Desinteresarea lor, disprețul banului și în deobște a binelui lor material n'aveau margini. Erau stăpâni pe țară, aveau monopolul puterii și al bogăției și totuși țelul pentru care luptau în chip conștient era tocmai nimicirea sistemului pe temeiul căruia aveau asemenea prerogative: sfărmarea stavilelor puse de Regulament între ei și popor.

„Nu trebue uitat că luptătorii pentru ideile nouă ieșiți din treptele inferioare luptau totdeauna pentru îmbunătățirea stării lor, pe când conducătorii acțiunii naționale în Moldova ieșiți din rândurile boierimii celei mari, stăpână pe țară, luptau pentru nimicirea privilegiurilor cari închezeșluiau avuția și puterea. Dar nepractici, teoreticiani și ideologi ei nu știură, ca tovarășii lor de idei din Țara-Românească, să atragă poporul în partea lor: mișcarea lor negăsind nici un răsunet în țărănime, ea fu zdrobită de Mihai Sturza cu cea mai mare înlesnire.

„Cei patru frați Rosetești, ieșiți din întrunirea dela casele lui Mavrocordat înainte de brutala ei împrăștiere, dormiau liniștiți în casa părintească când în mijlocul nopții, fură treziți de o *roată* de soldați, ridicați din paturile lor, legați cot la cot, târâți la cazarmă între lovituri de straturi de pușcă și acolo trântiți pe scândurile goale. Beizadea Grigore, al doilea fiu al Domnului, în mare uniformă de polcovnic rus, se primbla mândru și trufaș pe dinaintea lor:

„Vous êtes magnifique et pas cher" îi strigă Alecu Rosetti, al doilea fiu al Hatmanului.

„A doua zi erau porniți la Galați, toți legați, în căruțe de poștă și sub escortă. Urmau să fie trimiși peste Dunăre împreună cu Alecu și Ion Cuza, cu Grigore Romalo, Manolache Costache, A. Moruzi, Zaharia Moldovanu, Sandu Miclescu, Nicu Catargiu, Vasile Canta și Dimitrie Filipescu. Porniră în ziua de 3 April în patru bărci, escortați de patru ofițeri, doi cadeți și 30 soldați sub comanda Polcovnicului Miscenco, șeful garnizoanei Galați. Arestanții, prin ajutorul Spătarului Iancu Cozoni, un om al Roseteștilor, isbutise să ia cu dânșii un mare număr de gărăfi de vin vechi cu care cinstiră atât pe ofițeri cât și pe soldați.

„Polcovnicul Miscenco, în raportul său către Hatman, zice că o furtună îl sili să debarce la Brăila. Tatăl meu, frații lui și Manolache Costache, cari mi-au povestit întâmplarea de nenumărate ori, mi-au zis că ziua era foarte frumoasă și excepțional de caldă pentru acea vreme a anului, dar că cea mai mare parte din ofițeri și din soldați erau atât de beți, încât nu puteau nici să mânuiască vâslele, nici să îndrepteze bărcile: cu mare greutate putură să acosteze în capătul de jos al portului Brăila. Acolo se dădură jos și Miscenco se hotărî să-și ducă arestanții la cazarma trupelor muntenești.

„Insă ei se sfătuise și, la o răspântie, o luară la fugă. Miscenco, strigând: „stați fraților, stați că mă nenorociți", se luă după dânșii cu acei din oamenii lui cari mai erau în stare să alerge. Șase din arestanți: A. Moruzi, Lascar Rosetti, Manolache Costache, Vasile Canta, Alexandru Cuza și Zaharia Moldovanu scăpară la Consulatul englez; ceilalți șapte rătăciră, fură prinși de soldații cari înconjurase consulatul și duși la cazarmă. Miscenco merse să-și reclame fugarii la Consulatul englez, dar primi un refuz tot atât de categoric pe cât era de disprețuitor. Fu deci silit să predea *Aiamului* dela Măcin numai pe cei șapte cari rămăsese în puterea lui. Aiamul îi porni sub escortă, pe un vapor austriac, la Constantinopole, de unde fură trimiși la Brusa. Acolo erau destul de liberi, trăind la gazde ce-și alesese, având slugi trimise după dânșii din țară, împodobiți cu numele de *musafiri* ai Sultanului și având fiecare un *tain* de o mie de lei pe lună alocat lui, pe care cei cu dare de mână îi dăruiau gazdelor lor. Surghiunul lor la Brusa, făcut mai neplăcut prin faptul că ciuma și holera bântuiau amândouă de o potrivă orașul, ținu șapte luni, după care obținură voie să vie la Constantinopole și apoi în țară.

„Tatăl meu însă rămase peste iarnă la Țarigrad, scriind numeroase memorii politice împotriva lui Mihai Sturza, prezentate unele Marelui Vizir, Reșid Pașa, altele lui Canning, ambasadorului englez sau generalului Aupick, ambasadorului francez.

„Curând după întoarcerea lui în țară Mihai Sturza fu înlocuit prin Grigore Ghyka. La 1 Septembrie 1849, Răducanu Rosetti fu numit de el Președinte al Divanului Apelativ. La 1851 fu numit Epitrop al Casei Sfântului Spiridon, apoi Secretar de Stat; la 1 Noembrie 1854 era Ministru al Dreptății și la 1855 capătă rangul de Vel Logofăt.

Socrul (Vodă Ghika) și ginerele nu se prea înțelegeau: Domnul avea idei și aspirațiuni foarte liberale, tata era dimpotrivă conservator. Apoi cu toate însușirile sale, Grigore Ghyka era slab de voință, destul de vanitos, ca aproape toți Ghykuleștii și prin urmare foarte accesibil măgulirii. Iar tata era un bărbat care nu-și ascundea părerea față de nimeni, ci o zicea oricui fără de crutare, ceeace făcea ca Domnul să se simtă adesea jignit de cuvintele ministrului și ginerelui său. Acestuia nici prin gând îi trecea să ascundă Domnului ceea ce credea despre cutare sau cutare măsură politică. Nu căuta favoarea domnească prin măgulirea slăbiciunilor lui Vodă ci credea de datoria lui lui să-i spue totdeauna părerea lui adevărată și deplină.

„Unionist și naționalist convins el luă parte vie la luptele purtate de partidul unionist împotriva celor doi caimacani· Toderiță Balș și Neculai Vogoridi, cu toate că cel dintâi îi fusese cumnat și trăise cu dânsul în relațiuni frățești. Deși tată-meu stăpânea în ținutul Bacăului și afară de averea mamei, o moșie de șase mii de fălci, administrația lui Vogoridi îl ștersese de pe listele electorale.

„După alegerea lui Cuza, tata rămase credincios crezului său unionist și naționalist, dar făcu noului domn și lui Kogălniceanu o opoziție inverșunată. Jaful și corupția noului regim, reformele pripite, menite a rămânea pe hârtie, ale acelei vremi, găsiră într'însul un adversar neîmpăcat. Stigmatiza noua ocârmuire cu cuvintele de: *Régime à la Soulouque*.

„Ales deputat în primăvara anului 1859, Camera îl trimise la Comisia Centrală care îl alese de Președinte. După dizolvarea Camerei fu ales din nou deputat la Fălciu și făcu astfel parte din prima Cameră întrunită la București.

O boală grea și lungă îl sili să părăsească cu totul viața politică; rămase aproape nemișcat dela Căiuți, moșie care o cumpărase dela frații săi și unde se stabilise încă dela 1846.

Mare îi fu bucuria când, la 1866, visul lui atât de desmierdat, Domnul străin ereditar, deveni o realitate. Țin bine minte de ziua plebiscitului când se puse dinaintea scării o masă acoperită cu postav roșu pe care tatăl meu iscăli celdintâiu foaia pe care fiecare alegător vene să-și puie numele'".

Integru ca funcționar, deși era iubit de țărani, cari uitau bucuros vorbele aspre ce ieșeau adesea din gura lui, pentru binele ce le făcea. A inspirat încredere contimporanilor săi.

Corespondența sa cu fiul său Radu îl arată ca mare ctitor de ziare, ca filo-francez și antiprusac în timpul războiului franco-german (1870—1871). El îndeamnă pe fiul său la muncă și-i recomandă iubirea de țară. Mare fumător își aducea tutun special din Turcia.

A încetat din viață, la Căiuți, la 6 Iunie 1872. La încetarea din viață a tatălui său a fost însărcinat cu administrarea averii succesiunii. Apoi a avut averea sa în devălmășie cu frații săi. Cu toată averea ce o moștenise dela tatăl său și dela întâia sa soție traiul nepotrivit cu mijloacele și lipsa sa de ordine îl adusese, în anul 1868, la marginea prăpastiei. A fost scăpat de fratele său Lascar.

(R. ROSETTI)

Realitatea este că:

O montură bună de ochelari „Pantoscopică" cu lentile

„ZEISS"

„Busch" „STIGMAL"

Paris, găsiți numai cu prescripția medicală la „Comptuarul General de Optică și Chirurgie".

Calea Victoriei No. 50, Bucureşt

Chrysler — Reynolds Tabacco și Buhl — Building

ARHITECTURA AMERICANĂ

de TACHE SOROCEANU

Daily-News-Building

Atracția din ce în ce mai puternică exercitată de marile centre, desvoltarea intensă a comerțului și a industriei și înmulțirea mijloacelor de distracție au transformat orașele în corpuri organice, ale căror cartiere au o activitate specifică. Intr'un oraș mare își găsește loc fiecare îndeletnicire omenească. „Funcția creiază organul" — clădirile se înalță după legi de oportunitate, se mulează, dacă putem spune, în jurul unei forme de activitate socială. Există nenumărate tipuri : vila, uzina, cinematograful, gara, sgârie-nourul și altele.

Pe măsură ce tehnica construcțiilor se perfecționează, omul își mărește patrimoniul său inițial, înmulțește suprafața unui teren, trăește la înălțimi. La stâlpii de fier și beton armat care satisfac pretenția de a sgâria cerul, se adaugă o serie de etaje suprapuse. Prin suprimarea pereților de susținere, casa se întinde ca un raft, a cărui linie verticală poate fi modificată variind numărul despărțiturilor.

In America, unde clădirea n'are limită în etaje, suntem surprinși de extraordinara diferență de nivel a topografiei urbane. In cartierele comerciale și bancare, casele ating maximum înălțimii — în aceste locuri, dealtfel, populația e cea mai numeroasă. In fiecare zonă, edificiile, asemănătoare aparatelor înregistratoare, arată prin numărul etajelor, densitatea mulțimilor și gradul activității lor. In cuștile lor înalte, ascensoarele urcă și scoboară ca mercurul în tubul de sticlă al termometrului.

Multe cetăți americane dovedesc graba, febra și neprevederea unui urbanism lăsând de dorit, pentrucă bulevardele unde se înalță sgârie norii nu sunt după măsura acestora. Explicația o găsim în aceia că la trasarea primelor artere n'au fost prevăzuți sgârie norii, nici automobilele. Și terenul costă atât de scump acolo, încât este exclus ca municipalitatea să mai poată îndrepta ceva dintr'un plan defectuos.

Americanii, prin edificiile lor au realizat într'un fel visul arhitecților medievali. Constructorii catedralelor și constructorii block-hausurilor, însuflețiți de o profundă credință, au exprimat printr'o arhitectură avântată, aspirațiile, stările de suflet opuse a două lumi. Cei din Evul-Mediu se străduiau din toate puterile să ridice spre cer curbe de arcade ascuțite. Exploatând puterea lucrătorilor și cu ajutorul instrumentelor elementare, ei au înălțat catedrale ca niște scări, după părerea lor prea scurte, către lumea plăcerilor viitoare.

Cei din America prezintă imobilele lor pentru birouri, ca o mare reușită a mașinei. Le ridică la înălțimi maxime, pentru a pune terenul în valoare maximă. In aceste stupuri fenomenale, se va desfășura munca unui număr maxim de funcționari bărbați și femei și aceștia, într'un mediu prielnic lucrului, vor avea un salar care le va asigura o confortabilă existență familiară, în case mici dela periferie. Stăpâniți de o convingere adâncă, americanii sunt niște mistici ai afacerilor. Pentru a ajunge la înfăptuirea întreprinderilor lor gigantice, au recurs la această nouă varietate de sclavi : mașinile.

Neputând să se sprijine pe un trecut strălucit (antichitate, secole, capodopere) ei încearcă să bată recordurile momentului și luptele lor violente pentru cucerirea progresului apar deosebit de simpatice depe platforma lumii vechi, plină stup de opere de artă autentică, de ruine frumoase, lume care se mândrește la fiecare ocazie cu tradiția ei de rafinament și cu impunătoare mărturii semănate dealungul secolelor.

Chanin Building

Sfântu 'Ilie

Viața artistică

EXPOZIȚII. *Incepând din secolul al 18-lea, concepția de bază a fabricației covoarelor a evoluat foarte mult dincolo de canoanele vechi. Covoarele au părăsit puțin câte puțin rostul de țesătură de lână, care este totuși adevăratul lor de a fi, rațional și practic totodată. S'au inventat tot felul de desene dinamice și culori contrastate care considerate numai prin ele însuși puteau fi frumoase, dar rămâneau fără aplicație în practică. Era adică foarte greu ca asemenea covoare să se potrivească ritmului interior, oricât de fantezist. Pentrucă este neapărat trebuitor ca rostul exact al covorului să însemne legătura între elementele decorative ale unei încăperi. Covorul nu trebue socotit ca un obiect separat, de importanța unui lucru de etajeră, ci ca un conducător de armonie într'un centru de ansamblu. Mai mult, întrebuințarea lui este în funcție de nevoie și în consecință este anormal să-l adăogăm simplu decorului din jur.*

Expozițiile de covoare dela noi păcătuesc prin lipsa lor de variație, astfel că, amatorul care nu cumpără cu ochii închiși ci pentru a-și complecta o lipsă dintr'un anumit loc, va găsi cu greu ceiace-i trebue.

Ne-a plăcut dela început an-

(Continuare in pag. 6-a)

Tăerea capului Sf. Ion.

VIAŢA ARTISTICĂ

(Urmare din pag. 5)

samblul prezentat de d-na Terezia Schulhof în calea Victoriei No. 45, tocmai prin varietatea lui. Intâlnim aproape toate technicele clasice ale artei covoarelor cu firul tuns. Dela liniile drepte și dese și culorile discrete, practicate în India, Afganistan și, în general, în țările din sud și până la curbele șerpuitoare și pline de fantezie ale chinezilor, este cuprinsă o întreagă lume decorativă ce bucură ochii, oferind un larg câmp de alegere.

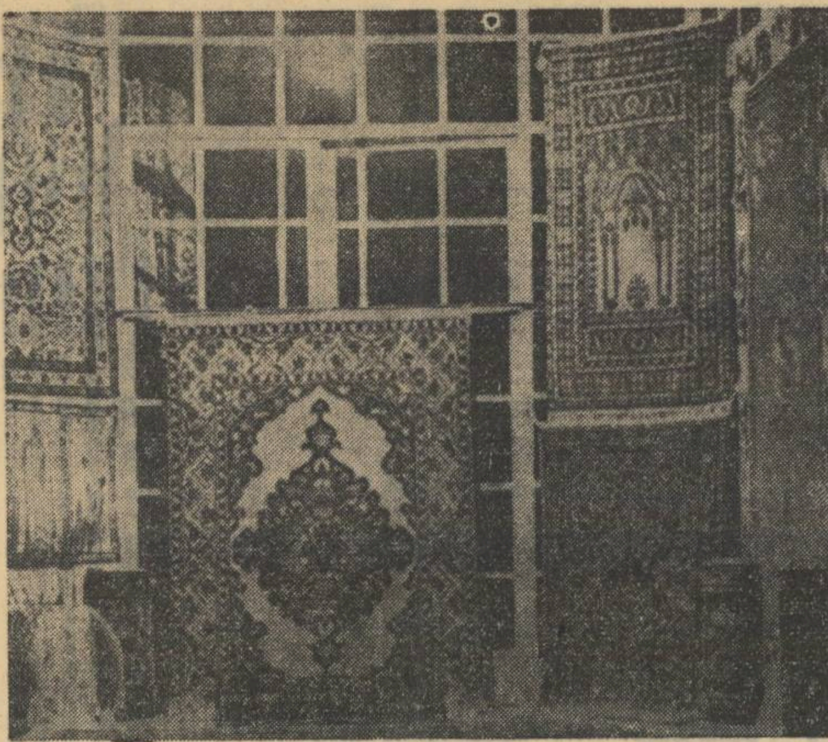
Cele mai multe modele sunt vechi și deosebit de meșteșugite, fiind executate în materiale felurite, dela lâna obișnuită până la cea de prima calitate, cu luciu ca de mătase. Oricine înțelege că realizarea unor asemenea piese cere nu numai experiență ci și gust. Culorile în deosebi, dacă nu corespund concepției de la care s'a plecat, truda e zădarnică și putem spune că toate tonurile și nuanțele covoarelor d-nei Schulhof sunt de un efect plastic admirabil: sunt curate, unitare și armonizate.

Se cunoaște că în atelierele din Oradea se lucrează cinstit și cu grijă pentru reușita deplină a unei piese. Sunt covoare în expoziția d-nei Schulhof, care pot face mândria unui interior oricât de pretențios.

ARTA ŞI TEHNICA GRAFICĂ. *După bogatul număr închinat artei românești, admirabila publicație a Monitorului Oficial consacră ultimul său caet iconografiei vechi și colindelor cu steaua.*

Despre meșterii necunoscuți ai Bucovinei scrie rânduri de caldă emoție și de nemăsurată admirație, Principesa Bibescu. D-sa crede îndreptățit că văile ținutului din nordul Țării Românești „ascund singurele isvoare de emoții noui, singurele zăcăminte de frumusețe neexploatate ale Europei: bisericile zugrăvite ale lui Ştefan cel Mare". Insuși Bucovina este imaginea credincioasă a unei idei pe care pictorii și-au făcut-o întotdeauna despre cer și pământ.

Principesa Bibescu se oprește mai mult în fața zugrăvelilor dela mânăstirea Voroneț care „este ca o evanghelie deschisă, înălțându-se din iarbă!" De obiceiu frescile bisericești — spune d-sa — sunt doar niște imagini fumurii, înfrumusețări interioare ce abia se conturează la lumina unei lumânări luate din altar. Dar la Voroneț, picturile sunt flori din miezul pământului și comori în bătaia vânturilor, iar lumina este aceia a cerurilor".

D-ra Lena Constante publică datele anchetei sale întreprinse în cadrul cercetărilor monografice ale Institutului Social Român, asupra Picturii pe sticlă în satul Drăguș. Inceputurile acestei arte la noi în țară sunt prea puțin cunoscute. „Industria icoanelor s'a născut pe la sfârșitul secolului al 17-lea. In 1699, într'o biserică din satul Nicula, lângă Cluj, se spune că ar fi curs lacrimi din ochii Maicii Domnului, de pe o veche icoană de lemn. Mulțime de oameni au venit de atunci într'acolo să se închine icoanei făcătoare de minuni. Toți pelerinii erau doritori să ducă cu ei imaginea chipului minunat. Călugări străini, meșteri în zugrăvitul sticlei, se așează în satul Nicula și de la ei au învățat meseria țăranii din sat. Faima icoanei se întindea și cererea de icoane creștea. Zugravii porniră, unii cu carele încărcate, alții purtând icoanele în spate, spre alte centre răspândind meșteșugul în întreaga Transilvanie, în Maramureș și Bucovina".

Din nenorocire, de 30 de ani încoace industria icoanelor a luat sfârșit. Meșterii bătrâni murind, nu s'au mai găsit alții tineri să-i înlocuiască, Câștigul fiind din ce în ce mai rar. D-ra Lene Constante descrie apoi tehnica icoanelor pe sticlă și cercetează câteva din cele mai frumoase exemplare.

Studiul documentat al d-lui Profesor N. Cartojan despre „Colindele cu Steaua" este însoțit de reproduceri după minunatele miniaturi ale lui Picu Pătruț, precum întregul caet este presărat cu imagini rare, scoase într'o desăvârșită tehnică tipografică. Este deosebit de nimerit faptul popularizării unor comori picturale despre care știm prea puțin. E o latura de cunoaștere a sufletului românesc și un prilej de mândrie.

Am dori numai ca alături de aceste incursiuni în trecut, „Tehnica și Arta Grafică" să nu nesocotească actualitatea. Dintr'o asemenea îmbinare, între ce are trecutul mai de seamă și ce oferă prezentul, iese un ansamblu variat și dinamic, cum e pildă acea prea frumoasă revistă franceză care se cheamă „Verve".

TACHE SOROCEANU

SHERWOOD ANDERSON

Colecționarii de verze

Am fost adeseori acuzat că am luat dela Ruși inspirația mea de povestitor. Afirmația este plauzibilă. Dintr'un anumit punct de vedere este fondată pe rațiune. Când devenisem și eu cineva și povestirile începeau să apară în magazinele cele mai îndrăznețe ca **The Little Review,** în prima epocă și mai târziu în **„The Seven Arts"** și **„The Dial"**, cum eram acuzat fără încetare că sunt sub influența Rușilor, am început să-i citesc pentru a-mi da seama dacă alegația făcută în privința mea și operii mele este adevărată.

Am descoperit că în romanele rusești personagiile nu fac altceva decât să mănânce ciorbă de varză și nu mă îndoesc că și scriitorii fac la fel.

Aceasta fu o revelație pentru mine. Foarte multe povestiri rusești tratează despre viața țărănească iar un critic din Boston a scris odată că am introdus țăranul american în literatură; or, este probabil, ca scriitorii ruși, ca orice scriitori ce nu s'au prostituat unui public doritor de povești sentimentale, — să fi avut norocul să trăiască și ei așa de bine ca țăranii. „Ceea ce scriu criticii este adevărat" îmi spuneam, căci la fel ca și cei mai mulți scriitori ruși am fost crescut și eu cu ciorbă de varză."

Lăsați-mă să explic.

Mica comunitate agricolă din Ohio în care trăiam, când eram copil, nu poseda, la acea epocă, nici o uzină și negustorii, artiștii, avocații și ceilalți locuitori erau toți proprietari de teren pe care-l închiriau muncitorilor de pământ sau vindeau fermierilor mărfurile sau serviciile de care aceștia aveau nevoe.

Solul fermelor înconjurătoare era un fel de argilă nisipoasă în care creșteau fructele, în mică măsură, porumbul, grâul, ovăzul sau cartoful dar era în mod particular favorabil culturii verzii.

Rezultat: cultura verzelor a devenit un fel de specialitate la noi și cred că sunt acum în orășelul în care m'am născut, trei sau patru fabrici prospere ce se consacră fabricației verzei murate. Mai târziu, pentru că a contribuit la obținerea victoriei acest produs a fost numit „varză libertară".

Specializarea în cultura verzelor începu în timpul meu în provincia mea Ohio și în anii buni erau ogoare ce produceau până la douăzeci de tone pe „acru".

Ogoarele de varză deveniră din ce în ce mai vaste și pe măsură ce creșteam, mergeam împreună cu frații mei să muncim primăvara la câmp. Hoinăream prin ogoare însămânțând varza primăvara iar toamna ne duceam să le smulgem. Enormele căpățâni tari și rotunde ale verzelor erau tăiate de pe tulpine și erau aruncate unui om ce le îndesa într'o căruță; în zilele de toamnă am văzut adesea douăzeci sau treizeci de căruțe încărcate fiecare cu două sau trei tone de verze ce-și așteptau rândul pentru a invada vagoanele de marfă. In timp ce așteptau astfel, căruțele ocupau străzile după cum le ocupă căruțele încărcate cu frunze de tutun pe acele ale orășelelor din Kentucky și în prăvălii nu se mai vorbea un timp decât de varză. „Cât va valora aceasta pe piața din Cleveland sau Pittsburg?" Pittsburg, pentru o rațiune ce n'am înțeles-o niciodată, avea o pasiune pentru varză; pentru ce Pittsburg n'a produs scriitori „realiști" de manieră rusească este un lucru pe care nu-l pot înțelege.

Dar să lăsăm această problemă psihologilor moderni.

In timpul toamnei acelui an când tata s'a lansat în viața aventuroasă de actor, mama făcu un lucru ce nu-l mai făcuse până atunci. Printr'o lovitură strategică, reuși să procure familiei o provizie de verze pentru iarnă fără a cheltui un gologan.

Toamna înainta, tata era plecat; sosi serbarea câmpenească numită „Halowe'en".

Era obiceiul băieților din orășelul nostru, mai ales al acelora din fermele vecine, de a face să participe și verzele la această sărbătoare. Cum acești băeți trăiau la țară, aveau la dispoziția lor docare și cai. In ziua sărbătoarei „Halowe'en" îi înhămau pentru a veni la oraș.

In drum se opreau pe ogoare și găsind, în unele dintre ele, un mare număr de verze netăiate încă, le smulgeau cu rădăcină și le îndesau îndărătul lor în trăsură.

Micii țărani sburdând de bucurie anticipată ajungeau în una din cele mai liniștite străzi. Lăsând calul pe șosea, unul din ei scobora din docar și lua o varză în mână. Varza era smulsă din pământ și purta încă rădăcina-i asemănătoare cu o tijă. Această tijă ștrengarul o apuca zdravăn. Aluneca spre o casă, de preferință una cu luminile stinse, ceea ce arăta că locuitorii — după o zi de muncă obositoare — se culcaseră. Apropiindu-se de casă cu precauție, învârtea varza deasupra capului ținând-o de tija-i lungă și apoi o arunca. Varza trebuia aruncată cu toată puterea în ușa închisă a casei. Se auzea ca un sgomot de tunet. Presupunerea generală era că locuitorii se sculau zăpăciți din somn de sgomotul de tunet al verzii ce lovea în ușă și într'adevăr când un băiat voinic arunca varza sgomotul devenea formidabil.

Odată aruncată varza, ștrengarul fugea repede spre trăsură, sărea în ea și — dând bice calului — se îndepărta în triumf.

Nu era nici o șansă ca să revină și pe aceasta s'a fondat strategia mamei.

Seara cea mare ne așezarăm cu toții la masă. După ce mâncarăm se stinseră toate luminile și noi așteptam, în timp ce mama se posta îndărătul ușii având clanța în mână. Fără îndoială că trebuia să ni se pară curios ca o persoană de blândețea mamei să aibă atâta resentiment pentrucă s'ar arunca o varză de ușa noastră.

Dar simplul fapt al situației era o ispită suficientă. Intunecimea nu se abătuse încă în pașnica noastră stradă când apăru unul din ștrengari. Intr'adevăr, merita oboseala să arunci varza într'o casă ca asta. Era urmărit, înjurat, amenințat: „Să te mai prind pe aici. Te voi da pe mâna janadrmilor. Dacă am să prind unul din voi am să-i arăt eu!" Şi în mama mea existau trăsături de actor

Ce noapte pentru băieți! Merită să te scobori și toată noaptea jocul continuă. Nu se aduceau trăsurile până la casă; se opreau la capătul străzii. Băeții orășelului se duseră în pelerinaj la ogoarele de varză pentru a-și procura muniții și a lua parte la asediu.

Mama înjura, amenința și alerga înarmată cu un măturoi în timp ce noi ceilalți stăteam înăuntru bucurându-ne de bătălie — și când sportul încetă, începurăm cu toții să strângem recolta. Intrând în fortăreață, mama aducea după fiecare năvală ultima varză aruncată — când reușea s'o găsească; și mai târziu, noaptea, când toți turburătorii liniștii noastre plecaseră, eșirăm cu o lanternă, pentru a culege restul recoltei. Strânserăm astfel, două până la trei sute de verze. Erau scoase din pământ cu toate frunzele și cum aveau și rădăcină, erau bune de păstrat. Se săpă o tranșeie lungă în dosul casei și se îngropară verzele, unele lângă altele, după cum, de obiceiu, se îngroapă morții după un asediu. Şi astfel avurăm în iarna aceia varză fără gologani, grație ingeniozității mamei.

In românește de M. SĂVEANU

Violonistele noastre

D-ra MARTINNE BARBILLON ŞTEFĂNESCU

ANTINEVRALGIC
DR NANU MUSCEL
INTREBUINȚAȚI CONTRA
GRIPEI, MIGRENEI, NEVRALGII, etc.
Se vinde numai în cutii originale, conținând 2 buline și cu semnătura doctorului.
Depozit: FARM. N. POPOVICI, București, Calea Rahovei 265

Bilanțul nostru radiofonic va trebui să fie lipsit da acea latură tehnică, pe care doar cei cunoscători o pot reflecta într'o dare de seamă ocazională. Ne vom mărgini numai, să însemnăm observații și sugestii în marginea realizărilor de ordin spiritual ale posturilor noastre de emisiune. Şi pentrucă urmărim îndeaproape emisiunile străine, vom stărui și asupra lor.

●

Programele muzicale au un nou conducător: d. Theodor Rogalsky. Ciclul Mozart se continuă — cu aceleași elemente, ca și ciclul Beethoven. Regretăm bagheta d-lui Alfred Alessandrescu, atât de potrivită pentru broderia muzicii mozartiene. Concertele cu public în studio: o simplă imitație, în plan minor.

D. Rogalsky ar putea păși cu folos, la un proect mai vechi al Dir. Programelor: compania de epurare și execuție artistică. Și-ar lega numele de o operă lăudabilă. Să nu țină seama că este un deziderat al înaintașului său. Vom fi primii care vom semnala și aprecia această acțiune, întârziată prea mult.

●

Şi biroul conferințelor are un nou îngrijitor: d. Horia Furtună, consilierul teatral. Ar putea să facă să se continue conferințele experimentale, cu vorbitori aleși și bine informați. Sunt foarte dorite și frumos primite.

In noua stagiune de radioteatru, inaugurată destul de târziu, două piese: „Idilă" (Ni-Cuși) și „Acceleratul 139" (I. Mincu Lehliu) și-au făcut loc la microfon, statornicind câteva semne noui în alfabetul artistic al artei radiofonice. A fost însă nevoe ca să se insiste prin presă, ca să se facă loc teatrului radiofonic original, aproape adevăratul teatru radiofonic. S'ar putea ca, urmându-se noua directivă de liber acces a teatrului orginal — să se creeze un repertoriu cu adevărat închipuit pentru microfon! Nu voim să trecem la alt capitol, fără să insistăm asupra regiei radiofonice pe plan tehnic, pe care d. ing. Alex. Lohan, *o adaogă emisiunilor radioteatrale. D-sa închipuește acel* decor sonor, *acea* culisă sonoră, *atât de necesare — cu atâta înțelegere și pricepere, încât putem afirma că, emisiunile de radioteatru își datoresc calitatea și succesul, numai acestei mâini alerte și acestei urechi vii, sănătoase, care știe îmbina și împleti sunetele, muzica și sgomotele, în felurite și inedite moduri. Regia tehnică a d-lui ing. Al. Lohan constitue un element creator în slujba radio-teatrului.*

●

Ora premilitară, *în schimb, fără frequența celorlalte „ore" (2 duminici pe lună, doar), a închipuit, întotdeauna, emisiuni sobre, reținute, pe o linie mereu pornită spre înălțimi. Atât scenariile difuzate, concertele de cor și fanfară — cât și sfaturile și îndemnurile premilitare (adunate și rostite de d. Lt. Col. Aurel I. Gheorghiu), au trecut întotdeauna de linia medie. Se lucrează bine și statornic pentru ca să se obțină rezultate strălucitoare. Intrebuințarea tot mai repetată a muzicii corale să fie o directivă pentru conducătorii I. P. P. De Crăciun, de pildă, cea mai reușită emisiune, închipuită ca pentru a ilustra datinile strămoșești, a fost aceea a premilitarilor. Colindele anume scrise de Eliza Țilenschi au ilustrat frumos de tot, un scenario pitoresc și animat.*

Orele distractive, în afară de aportul bimensual al d-lor Stroe și Vasilache, n'au fost chiar de prima linie, oricâte pene consacrate au compus versuri și dialoguri cu cântece. Radio-cabaretul, de pildă, nu a fost — o clipă — ceeace formula genului o are. Acum, în urmă, d. inginer Lohan s'a hotărît să realizeze — cu adevărat — un radio-cabaret pe primul plan. Ii dorim succesul meritat de o inteligență creeatoare.

●

Concluziile sunt puține. Se lucrează pentru programe.

Străinătatea ne prilejuește emisiuni de primul plan, atât în radioteatru (cu regisori tineri și cunoscători ai problemelor artistice nouă) cât și în orele de distracție ori acele închinate tineretului.

SCARLATTI. *Cuvântul* sonată *nu trebue să înspăimânte pe amatorii de muzică veselă, precum îi sperie pe cei cari dușmănesc muzica serioasă.*

Nici o muzică nu e mai sprințară, mai vioae, mai veselă într'un cuvânt, de pildă, ca aceea din etudele de concert, compuse de Domenico Scarlatti, pentru plăcerea virtuozului care le execută și aceea a auditorului uimit de acest foc de artificii strălucitoare — care învălue o inspirație melodică neistovită și proaspătă.

„Lectorule, scria Scarlatti în prefața mănunchiului său de Sonate, *lectorule, nu căuta în aceste compoziții o intenție profundă, ci mai ales o joacă ingenioasă. Poate-ți vor fi plăcute... Trăește fericit!".*

O bună parte din ele — vre-o douăzeci și cinci, au fost fixate pe discuri, *de acea minunată interpretă — pe clavecin, care este* Wanda Landowska. *Un nume care a prins, în sufletul muzicienilor — un loc al său, anume — nimic mai emoționant decât gloria sa. Ea n'a apărut precedată nici de afișe, de articole, de interview-uri sau famfare. Cariera „doamnei dela Saint-Leu", este cel mai frumos exemplu de puritate și totală seninătate — care se poate cândva concepe. De mulți ani ea își urmează, mereu, măreața și prețioasa misiune pe care și-a fixat-o, într'o zi. Şi se știe anume care e: apărarea, exaltarea celor mai mari nume ale muzicii. „Trecutul viu" — iată ceeace ne face să simțim, cu o miraculoasă stăpânire, fără pedantism, fără artificii.*

Sub degetele acestei zâne bune, o pagină de Scarlatti ori de Haendel recapătă o ușurință, o amploare — care ne merg la inimă. E aci, fără de îndoială, rodul unei tovărășii de fiecare zi, cu atâtea partituri fără de moarte. Simți pe loc că Wanda Landowska s'a aplecat asupră-le cu dragoste, peste fiecare măsură, pe fiecare text, a acestor maeștri cu arzătoarea voință de a pătrunde până la cea mai tainică a lor confidență. Acolo unde lectorii grăbiți nu aflau decât pulbere și aridă scolastică, ei îi e de-ajuns, acum, doar o ochiadă. Face pe loc să reînvie — și în ce chip! — nemuritoarea frumusețe a maeștrilor care — înțelegem bine de tot — au devenit prietenii săi. Şi se știe la ce supremă perfecțiune se poate ea ridica, recitind pentru noi câteva lucrări de Bach ori Mozart cele mai puțin cunoscute, cele mai celebre, știm că — de astădată — îi ascultăm în cea mai proaspătă, tinerească și autentică splendoare. Astfel e „Sonata în la", de Mozart, bucată favorită pentru mii de pianiști, care n'au încercat niciodată să meargă prea departe în pătrunderea acestor pagini, aparent „ușoare". Asemenea și pentru sublimele „variațiuni" de Bach, în care pare că ai putea oricând descoperi o nouă minune, — pe care — te întrebi dacă le cunoști, cu adevărat, înainte de a le fi ascultat vrăjite de degetele magicienei Landowska.

Dar pornind să scriem despre sonatele lui Domenico Scarlatti, am adunat aci tot ceeace — de mult — voiam să așternem, pentru interpreta neîntrecută care e doamna Wanda Londowska.

Unsprezece din aceste mici sonate ale lui Domenico Scarlatti, cântate de pianistul Robert Casadesus, *s'au imprimat nu de mult, pe trei discuri perfecte, cu toate darurile partiției și ale interpretului (Columbia LFX-514 până la 516).*

BRAHMS *ne-a lăsat acele* „Liebeslieder", *pentru quatuor vocal — care sunt incontestabil una din capodoperile sale. Pe vorbe de Daumer — care pastișează cânturile populare ruse sau polone, Brahms (care se afla pe-atunci la Viena), a scris această suită de valsuri, unul mai voluptos decât celălalt, mai ingenue plăcute, fugoase, grațioase sau surîzătoare. Se vor afla oare melomani care să reziste farmecului de o închipuire melodică așa de proaspătă, așa de variată? Nu poți vorbi aci de academism, de plictiseală, de revaserii inconsistente.*

Ritmul, melodia, structura fiecăruia din aceste șaptesprezece valsuri, sunt de o perfectă limpezime.

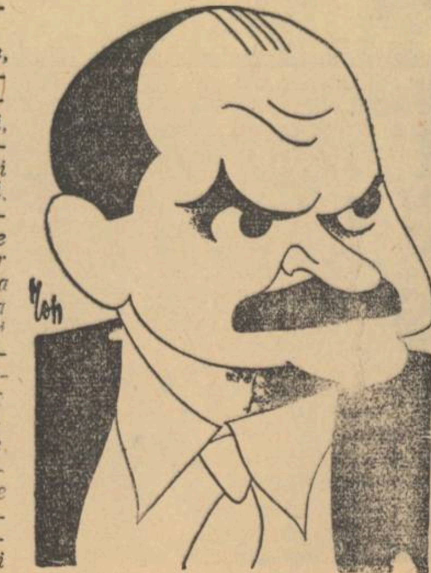
Când revine, ca încheere, valsul vrăjit dela început: „Rede Mädchen all zu liebes", regreți cu plăcerea s'a încheiat așa de repede. A durat totuși 25 minute!

Pe trei discuri, întovărășit la patru mâini, de Nadia Boulanger *și* Dinu Lipatti, *quartetul vocal* Polignac, Kedroff, Derenne *și* Conrad, *a gravat aceste* „Liebeslieder", *care vor face bucuria melomanilor care iubesc cântecul popular german, lied-ul german și valsul vienez. (Gram. DB. — 5.057—5.059).*

Odată cu „Liebeslieder", la Compagnie Française du Gramophone ne prezintă încă două înregistrări din Brahms: *pe deoparte:* Valsurile op 39. *(cântate la două piane de* Nadia Boulanger *și* Dinu Lipatti *(Gram. DB 5061): un disc cu totul plin de viață, perfect reușit din toate punctele de vedere; pe de altă parte, diverse piese vocale, cântate de* D-nele de Polignac, Irène *și* Nathalia Kedroff, *care completează în chip fericit această remarcabilă serie. (Gram. DB—5.060).*

N. P.

Din lumea muzicală

RADU CIOCULESCU

IUBIRE

Incepurăm convorbirea într'o seară târzie de toamnă, după ce am răscolit laolaltă fel de fel de gândiri.

Nu ştiam de unde veniseră valurile acelea de amărăciune, care ne copleşiseră pe toţi trei. Până atunci râdeam — iar Anton glumise cum numai el ştia. Şi deodată: o tăcere stânjenitoare ca liniştea aceia măreaţă de dinaintea spovedaniilor.

Eu deschisesem vorba. Eram trei bărbaţi singuri in casa aceia de ţară. Trei omeni cari nu aveau nimic de făcut. Jucasem toată ziua cărţi, ca de obiceiu. Ne plictisiam astfel de minune, în fiecare zi.

In casa asta stă Anton de patru ani. O clădire banală, lipsită chiar de confort. Şi Anton îşi ingropa aci, zi după zi viaţa lui. Era cam glume, şi aşa de bun prieten, cum nu se poate spune. Avea un minunat dar al povestirii şi era uneori de o veselie exuberantă. Dar totdeauna după ce isprăvea de povestit, iţi rămânea in suflet tonul povestirii, acea nuanţă tragică a verbului, care era într'un fel caracteristică lui.

— Ştiu ce ai de gând să mă intrebi! — incepu el. Sunt sigur că pe amândoi vă roade aceeaş intrebare şi că aproape vă sfiiţi să mi-o adresaţi...

Şi se opri.

„... poate să mă înşel totuşi, — poate! — nu zic nu. Viaţa însă, dragii mei, ne oferă totdeauna cele mai stupide şi cele mai tragice aspecte. Etichetaţi-mă drept farsor— drep un prostănac inutil şi drept un sentimental iremediabil. Dar nu e chiar atât de mirare că nu m'am căsătorit până acum...

Se opri din nou.

„...Dar sunt uneori anumite amănunte nefericite ale existenţei, care te obligă să parcurgi un anumit drum. Acum e târziu — am patruzeci şi patru de ani şi am pierdut demult... „trenul fericirii"— cum ai spune tu, Dimitrie. E un fel foarte melancolic de a face descoperiri verbale vesele, raportate la tragedia unei iubiri eşuate, — findcă totuşi e vorba de un amor care a deraiat — de un „tren al fericirii" care a apucat-o pe... linia moartă.

Nu e de râs? Eu într'un fel mor de veselie".

Aci, Alexi întrerupse:

— „Eu cred că te înşeli, Anton! Nici-odată în viaţă, şi chiar în tot ce se raportă la iubire — nu e târziu. Unchiul meu, Doctorul Deleanu, a avut o pasiune foarte târzielnică. La cincizeci de ani să iubeşti o fată de douăzeci — şi mai mult încă! — acea fată să nu rămână indiferentă la acest amor iernatec, trebuie să recunoşti, e ceva. Şi unchiul Basile, cred că l-ai cunoscut! — nu avea nimic care să fie ceeace se chiamă un puternic motiv de fascinaţie.

Anton intrebă atunci:

— Unchiul Basile avea gută în acea epocă?

— Ce intrebare fără rost! Nu, nu avea!

— Nu-mi amintesc, Alexi... Avea chelie?

— Nu!

— Dar faţa îi era acoperită de riduri?

— Nu!

— Dădea vreo atenţie deosebită hainelor?

—Mi se pare că da.

— Avea bani?

— Ştiu, ştiu unde vrei să ajungi. Nu avea atâţi bani — încât o femeie frumoasă ca Sanda, să-i uite defectele.

— Dar bine, Alexi, — spuse Anton. Eu n'am cinci zeci de ani ca unchiul Basil. Am numai patru zeci şi patru de... „primăveri", dar am în schimb gută, chelie şi faţa acoperită de riduri.

Iţi mai aduci aminte de mine, cel de altă dată? — un tânăr curăţel, puţintel timid şi destul de mediocru. Cu toate acestea, am avut şi eu o iubire, dragii mei...

Făcu unul din gesturile lui caracteristice, cu mâna:

„... cine nu iubeşte la două zeci şi cinci de ani? E tot aşa de natural şi de axiomatic, ca de pildă trecerea vremii.

S'au studiat numai efectele amorosului şi s'au bănuit cauzele — — foarte vag şi foarte inutil. Dar în definitiv, domnii mei, — ce e iubirea?

— Eu aş defini-o aşa — spune Alexi. „Iubirea e un fenomen psichologic, cu adânci rădăcini in viaţa materiei — care este datorit dorinţei de intregire sentimentală...

— Schopenhauer! spuse Anton. Dar tu, Dimitri?

— Iubirea este imboldul metafizic care reclamă un suflet, care să fie părtaşul integral al fericirilor şi nefericirilor tale!

— Romantic! Romantic ca o croitoreasă! Romantic şi materialist. Două aspecte numai ale fenomenului. Dimitri e influenţat extrem de literatură şi Alexi de potenţialul material al iubirii. Dragul meu — legenda cu oamenii slabi cari preferă femeile grase — cu oameni inalţi cari preferă scundele — cu oameni inteligenţi care preferă o femee proastă pentru putinţa de a o domina uşor — a trecut demult. Cunoşti pe domnul Ştefan brutarul, namila aia de om. Soţia dumisale şi cu dânsul impreună fac o admirabilă pereche de elefanţi, aşa cum Niţă cârciumarul sfrijitul cela are o soţie tuberculoasă—slabă şi urâtă. Nu ştiu dacă îl ţineţi minte pe Atanasie — colegul nostru de şcoală, pe care mintea noastră aprinsă, de adolescenţi nesiguri, ne făceea să-l socotim drept un genial.

S'a căsătorit de curând cu Adina M. — poeta atât de lăudată, ditirambic poate — de criticii noştri literari...

Ceeace e sigur, e că in materie de iubire nu se pot emite legi, că totul diferă dela individ la individ,— că anemite detalii de biografie iţi pot croi un anumit drum de parcurs în viaţă — obligator şi fără putinţa nici unei evadări. Că eşti adeseori obligat să sacrifici iubirea unei femei pentru o bucată de pâine. In materie de iubire nu există cerebralizare extremă. Iubirea e ca un vârtej — ca un şuvoi — ca un torent care înlătură tot ce găseşte în cale şi pentru care se pare că nu există nici un obstacol. Dragii mei — chestiunea tragică e însă: dragostea şi pâinea, iubirea şi cotidianul. Todeauna ai nevoie de bani ca să poţi face fericirea unei femei. Acum am bani destui— prea mulţi chiar — am devenit sgârcit şi econom...

Şi râse amuzat ca de un calambur:

„...atunci" iubeam şi aveam prea puţini bani. Marile ironii ale vieţii! Când ai nevoie, nu ai, când ai, nu mai ai nevoie.

Bani, femei, tinereţe, temperament şi puţină duioşie—puţin sentiment. Primul membru al egalităţii: bani plus femei, plus tinereţe şi aşa mai departe egale cu acel „fenomen" cum a spus Alexi— cu acel fenomen delicat numit pur şi simplu: iubire.

Ce e iubirea? Nu se poate şti, de vreme ce iubirea este o subiectivizare, un fel de auto-cercetare a bagajului tău sentimental. Pentru fiecare om iubirea se presupune sub un anumit aspect căci fiecare om sau aproape fiecare — celace e în definitiv acelaş lucru, — are o anumită concepţie despre iubire. Iubirea e ca una din jucăriile acelea stupide al cărui nume nu-l cunosc şi care constă dintr'un tub mărginit de oglinzi tăiate în câteva feţe, şi în care se găsesc pietricele colorate diferit. Cum intorci tubul, pietricelele capătă alt aranjament care reflectat în oglindă dă alt aspect şi apoi altul până la infinit. Intocmai ca dragostea.

Se spune că pentru iubire nu există zăgaz. Exagerat Du-te şi spune-i unei femei că ai bani mulţi — adaugă câteva vorbe de spirit şi e deajuns.

Pentru o femee nu există nimic — nici talent, nici glorie — nici ambiţia sacrificiului. Banii sunt într'un fel etalonul amorosului. O epocă într'un fel materialistă, nu-i aşa domnii mei?

Apoi sunt anumiţi oameni, cari mor cu ambiţia nesatisfăcută in materie de dragoste. Visează — influenţaţi de literatură o iubire magnifică — teribilă; dar nu există pasiuni mari decât în literatură: Ana Karenin — Ofelia din Hamlet, Hedda Gabler şi Nora lui Ibsen — Olguţa din „Medelenii" lui Teodoreanu — Manon din „Partir" de Dorgèles sunt imaginate. Balzac ne spune undeva că Eugènie Grandet nu are decât o foarte vagă corespondenţă în realitate banală, aşa cum Const. Stere ne spune despre eroina lui, Teodorovna, că deşi inspirată de realitate — nu e decât o creaţie magnifică pe un motiv real extrem de redus. Femeile din literatură nu-s femeile din viaţa de toate zilele şi marile amante din romane, nu-s amantele de cotidian. E o eroare să confunzi literatura cu viaţa — amorul din literatură cu iubirea de toate zilele. Eşti liber să visezi — să te identifici de pildă eroului lui Şt. Zweig din „Amok" şi să spui: „da, am pentru cutare femee o pasiune tot atât de mare!"

Visătorie! Niciodată nu are să poată exista un mijloc de măsurătoare al intensităţii iubirii — un metru al amorosului — o balanţă a dragostei.

Şi in definitiv dragii mei, ceeace discutăm noi sunt teorii. Am să vă povestesc o întâmplare, care dacă n'are să confirme toate teoriile expuse — are să lămurească un aspect. Şi în definitiv n'o să vă ascund că eroul acestui episod prozaic sunt eu, fiindcă numai am nici un motiv care să mă îndemne la aşa ceva. Aveţi să mă socotiţi drept stupid pentru insistenţa mea supărătoare de a povesti totuşi — dar e într'un fel piatra de răspântie care a hotărît drumul de parcurs în viaţă de atunci încolo... E ceeace se chiamă un episod hotăritor de biografie, care pentru mine prezintă aceeaş importanţă ca data naşterii şi cu moartea. In chip categoric!

Vă povestesc deci — e vorba de o întâmplare banală. Dar în viaţă, un detaliu banal hotărăşte existenţa a douăzeci de ani.

De atunci sunt peste douăzeci de ani!...

Anton povesti:

Femeea despre care am să vă vorbesc se numia Ana. Pe atunci mă stabilisem cu gândul hotărit de a face ceva în viaţă în oraşul R. Sunt din punct de vedere sentimental un nostalgic, un om nehotărît— un vagabond. Dar cum spun, hotărîsem să mă instalez definitiv în R, după ce irosisem o mare parte din averea rămasă dela bătrâni.

Inchiriai astfel o casă oarecare pe uliţă mare şi cumpărai mobila trebuincioasă, sobele şi burlanele indispensabile — covoare şi chiar un impozant număr de cărţi de literatură care au rămas multă vreme netăiate in raftul etajerei. Incepui apoi să fac cunoştinţe şi chiar să închegez prietenii. Eu, vagabondul ajunsesem astfel să mă acomodez acestui traiu ingrat de provincie — acestui fel de a exista dizolvat într'un banal imens, necruţător—înnăbuşitor.

Şi mă resemnasem astfel (e aşa de uşor să se resemneze un om!)— cu gândul acestei agonii sentimentale posibile, deşi aveam douăzeci şi patru de ani. Dar discutând cu popa, cu domnul primar — cu profesorii liceului sau cine-ştie ce alt notabil — nu mai băgam de seamă trecerea vremii şi agonia aceasta lentă a propriei mele psihologii. Aceste pretenţii de intelectuali — această drojdie de inteligenţă urbană, vorbiau cu un anumit patos despre cele mai subtile dintre problemele existenţei şi eu — amestecat printre dânşii nu-mi dam seamă de magnificul ridicul din care făceam şi eu parte. Nicăieri nu se filozofează mai mult ca in provincie, nicăieri nu există mai multe genii presupuse, mai mulţi rataţi virtuali. Priviţi-mă pe mine: „Sunt un om care nu a reuşit în viaţă, un ratat provincial. Şi totuşi domnii mei—nicăieri n'o să găsiţi mai mult dramatic ca în aceste urbe de provincie care nu-s nici mari oraşe, nici rural pur.

Viaţa marilor oraşe nu poate admite tragediile mari — fiindcă în metropole, tragediile se rezolvă rapid şi pasiunile se termină uşor şi neguştoreşte.

Dar în provincie — tragediile sunt banale, dramele sunt exagerate — fiinţează în vreme — se desvoltă arborescent, ca un cancer. Dintr'un fapt de măruntă importanţă naşte un tragic neaşteptat, nepresupus. E mania această bolnăvicioasă poate a provincialului de a exagera propria lui tragedie.

Deci cunoscui acea femee într'un cerc de provinciali. Mi se părea nespus de frumoasă — dar totdeauna vorbeşti astfel de o femee pe care o iubeşti. Când am zărit-o mi-am şi spus: „Iată femeea aceia unică, deplină—ideală!"

Am cunoscut apoi pe bărbatu-său. Vasili M. — negustorul de brânzeturi. Dacă nu l-aţi cunoscut vă pot spune că era un om de o cultură inferioară, de o inteligenţă redusă. Inchipuit, grosolan, fără nici un talent. Şi ea: frumoasă, delicată;— căpătase acea educaţie îngrijită de provincială: pension, pian şi profesoară de engleză. Şi-mi spuneam: „Cum poate Vasile M. — un om aşa de banal să domine o aşa femee? Nu e o nedreptate — o insultă adusă viului — o pălmuire brutală a unui înger?

Aşa judecăm noi... Alţii sunt mai puţin porniţi spre cugetare... dar noi... noi provincialii filozofăm la primul prilej... şi-mi spuneam: e drept ca Ana să împartă nopţile de patimă cu acest bursuc?.. E drept ca un astfel de om să aibă ca „a lui" — ca pe o proprietate exclusivă acest exemplar rarisim de femee?

Iubirea n'are niciodată vreo istorie prea lungă. Ea isbucneşte ca un uragan, ca un isvor — ca o boală. Aşa a fost şi cu Ana. Nu ştiu, nici când — nici cum am început s'o iubesc. Dar lucru hotărît e că o iubeam — că mă pierdeam în faţa ei, când îmi întindea mâna şi îmi adresa o vorbă.

Pentru dragostea unei femei—dar numai pentru un amor profund şi adevărat — suntem capabili să facem cele mai mari sacrificii! Nu e de mirare că m'am iprietenit cu Vasili M. numai din pricina Anei—numai din dorinţa de a o vedea şi a-i vorbi mai deseori.

Eram gata să-i dau o dovadă a iubirii mele, dar nu ştiam cum. O singură dată, îmi amintesc, avea nevoie de o sută de bani — o sumă destul de importantă şi pe care Vasili i-o refuzase. Şi când Ana mi s'a plâns de acest lucru nu m'am putut opune s'o întreb: „Vrei să ţi-i dau eu? Şi eram roş de căinţă, de felul stupid de a pune intrebarea când ea îmi răsupnse:

— „Dar Vasili n'o să afle niciodată?

— Niciodată, cel puţin dela mine, nu!

— Dar ai să aştepţi mult ca să ţi-i restitui!

— Ştii bine — i-am răspuns — că sunt fericit să-ţi pot face cea mai mare dovadă a prieteniei adevărate pe care...

Eram gata să ţin un discurs lung şi anost, când ea mă opri cu un gest al capului, ca o rugăminte.

I-am pus banii în geanta ei de piele neagră, care sta asvârlită pe masă şi am plecat, fără ca dânsa să observe.

A treia zi i-am întâlnit pe amândoi pe uliţa principală — încărcaţi de târguieli.

— Ce faci? mă întrebă Vasili.

Le adresai câteva vorbe politicoase şi ne despărţirăm. Ana mă privi în ochi şi-mi spuse uşor: „Iţi sunt mult recunoscătoare!" Atât.

In iubire anumite detalii ridicule şi banale ne cauzează bucurii de nespus. Eram atât de fericit că putusem să fac ceva pentru această femee, încât vorbele ei de mulţumire, declanşaseră în mine toate acele trăsături nobile din sufletul fiecărui om care iubeşte: dorinţa de sacrificiu — mulţumire şi atâtea altele asemeni.

Astfel treceam aproape zilnic prin casa lor şi servitorii mă considerau ca pe unul din familie. Iar copiii ei — doi îngeraşi mici — Nicuşor „prâslea" — sâsâit şi gălăgios:—„Ţe ne-ai adus, Nenea? şi Lilica—fetiţa care semăna Anei — mă iubeau ca pe o rudă şi îmi făceau onoarea nespusă de a lua parte la jocurile lor.

— „Nenea — ştii domino? Şi jucam cu fetiţa „domino" iar Ana ne privea fericită din fotoliul de lângă fereastră.

Aşa treceau zilele şi niciodată iubirea pură pe care o purtam acestei femei nu a luat „veşmântul svonului". Niciodată e însă prost spus — „desigur" e prost spus.

Ajunsesem să fiu o mobilă a casei — un fel de decor viu al odăilor pe care le frecventam cotidian. Simţeam nevoia de a „vedea" această femee — cu aceeaş dorinţă firească pe care o au plantele de a respira.

Era asta o înălţare a viului?

Sau o prăbuşire?

Nu trăiam decât pentru această femee. Orice mândrie firească şi orice demnitate, simţiam că nu există că se desvoltă şi se roade prin această femee pe care o iubiam. Devenisem ceeace se chiamă „chibiţ"-ul amoros al Anei — omul tolerat şi poate dispreţuit.

Poate era o degradare a viului: coborirea dela om la obiect; decăderea unui organism viu la un lucru dela un potenţial de energie umană la un personaj cu sensibilul amorţit şi steril.

Dar — poate, era o înălţare! Poate! Această abnegaţie — această renunţare la toate — la cotidian, la banalul imens al zilnicului — la amănuntele de biografie anonime pentru iubirea unei femei.

Intr'o seară o găsesc singură; cusea la o rochiţă a Lilicăi.

—Bună seara, Ana!

Ii spuneam încă demult pe numele ei.

Ea mă rugă să mă aşez.

— Ai făcut bine că ai venit — Anton! Eram aşa de amărită. Fel de fel de gânduri mă rodeau. Ştii la ce mă gândeam înainte de a veni? La prima dată când te-am cunoscut. Erai aşa de tineresc, de volubil. Aveai dispoziţie admirabilă şi ai vorbit aşa de mult şi despre lucruri aşa de interesante.

Cât pe ce să mă amorezez de tine. Mă pierdusem şi-mi părea rău că totuşi nu ai nici o femee care să fie aproape de sufletul tău.

Şi tu — tu ai rămas acelaş — acelaş stingher deatunci. Cum trec anii, Anton!... Ar trebui să găseşti o femee pe care s'o iubeşti — s'o ştii a ta!

Cred că e prostesc ce spun — dar in definitiv asta e!

— Poate ai dreptate!

— Nu, desigur n'am dreptate. N'ai să găseşti o femee care să te merite. Căsnicia e un fel de injosire a iubirii — căci nevoile zilnice nu admit idealul — aşa cum nu poţi inchide un om într'o cuşcă fără să-l înjoseşti.

Şi, totuşi repet — trebuie să găseşti femeea pe care s'o iubeşti...

— Am găsit-o! i-am răspuns.

Mă aşteptam să mă întrebe cine e — dar ea tăcu şi se aplecă asupra lucrului.

Inainte de a pleca nu putui răbda totuşi să i-o spun: „Cred că aş suferi să nu te văd. Şi aş vrea să te întreb ceva, încă. Il iubeşti pe Vasili?

— Nu! spuse ea încet şi îmi apucă mâna. „Se spun despre noi vorbe în oraş... E păcat pentru dumneata; — ai să te necăjeşti... Lumea caută totdeauna prilej de vorbărie! Dar amândoi suntem, poate, pe o margine de prăpastie,.... Fereşte-te dumneata şi fereşte-mă şi pe mine!

Nu mai spusei nimic şi mă aplecai să-i sărut mâna. Dânsă mă opri trecându-mi apoi mâna prin păr şi îşi aplecă obrazul aproape de obrazul meu.

— Prostii! spuse Ana. „Imi vine să plâng — nu ştiu de ce. Adio!

— Adio! i-am spus şi am plecat.

N'am văzut-o multă vreme. Incepui să fac cele mai nebuneşti lucruri — să mă îmbăt şi să umblu în tovărăşia femeilor stricate. De ce? „Ca să uit", veţi spune. Dar ce anume? Adevărul e că doriam să mă injosesc într'atât, încât să nu merit nici măcar gândul spre mine al Anei.

Aşa trecură opt luni. Devenisem, din punct de vedere psihologic, o epavă umană, plutind fără nici o ştiinţă pe acest vast „ocean" al viului, — cum găsiţi comparaţia?

Era într'un Decembrie, când — ducându-mă la teatru in tovărăşia cunoscutei pe atunci, dansatoare— Tatiana Lind — o austriacă frumoasă şi incultă — avui ceeace se poate numi o surpriză neplăcută. Intr'o lojă din dreapta — Ana mă privea stăruitor. Şi simţii aceiaş impresie de fatalitate care plutea asupra destinului meu. Tot actul am stat ca pe ghimpi şi nu mă puteam opri să nu arunc din când în când priviri spre loja Anei. De câteva ori chiar, privirile noastre se întâlniră.

In pauză, Vasili M. cobori în stal şi-mi aduse rugămintea Anei de a urca să o văd. Şi în vreme ce bărbatul ei rămase în tovărăşia Tatianei — urcai în loje. Era ea, de totdeauna — cu acelaş farmec puternic al frumuseţii — cu acelaşi ochi blânzi — cu acelaş surâs trist încremenit în colţul buzelor.

Imi întinse mâna. O sărutai.

— N'ai mai venit multă vreme pe la noi, domnule Anton.

Eşti cumva supărat?

— De ce aş fi — Doamnă? am răspuns politicos, şi tăcurăm. Intre noi vremea aşternuse un strat stânjenitor, care ne depărta şi ne înstrăina.

— Arăţi mult slăbit. Ai fost bolnav?

— Nu!

— Eu cred totuşi că eşti suferind. Te-ai arătat vreunui medic?

— N'am simţit nevoia! i-am răspuns.

— Eram puţin îngrijată de dumneata!

— Adevărat? am întrebat ironic. Ea încercă să râdă dar se opri.

— Aerul ăsta îmbătrânit mă înspăimântă într'un fel! Ce e cu tine? Mă obişnuisem să te văd şi acum simt că îmi lipseşte ceva... Când vii la noi?

— Mâine! am răspuns într'o doară şi am salutat-o de plecare.

Fireşte a doua zi nu m'am dus. Aveţi să întrebaţi „de ce?". Nu ştiu! poate pentru simplul motiv că în materie de iubire nu există un anumit fel de a reacţiona într'un anumit caz. De prisos să vă adaug că am suferit nespus din această pricină — dar am făcut-o totuşi — fără ca aceasta să aibă vreo motivare reală.

A treia zi ploua şi eram ud. Stam în faţa unui magazin — sub streaşină, aşteptând să treacă ploaia, când o văzui pe Ana. Era adăpostită sub o umbrelă şi mergea par'că nepăsătoare, prin ploaie.

Mă zări şi veni la mine:

— Am să te rog să mă însoţeşti până acasă! Eşti bun?

Nu aveam ce face. Ne urcăm într'o trăsură dar tot drumul nu-i adresai nici o vorbă.

— „Ne obişnuisem într'atât cu dumneata, Anton. Ne-ai lipsit de plăcerea de a te vedea atâta vreme" — îmi vorbi ea — după ce se aşeză în fotoliul favorit — cel de lângă fereastră. „Ai de gând să te căsătoreşti? cine era doamna dela teatru?

— Nu-i ascunsei nimic.

— Ştiam, spuse ea. Am vrut să văd dacă mă înşeli.

Mă simt vinovată de toate necazurile ce ţi le-am pricinuit şi te rog să mă ierţi.

— Să te iert? Dar ce mi-ai făcut?

Eram singuri. Lilica şi Nicuşor veniră să mă sărute ca şi altă dată şi să mă cotrobăiască prin buzunare, în căutarea dulciurilor obişnuite.

— Am auzit că acum câteva zile ai vândut casa ta de pe uliţa mare. E adevărat?

— Da!

— Ai făcut datorii, — duci o viaţă dezordonată, neîngrijită. De ce?

— Nu ştiu!

— E păcat, Anton! Eşti un om cultivat, oricum; ştii câteva limbi — ai păreri originale, care ar fi frumos să fie gândite şi scrise... In loc să te fi ocupat cu literatura cu arta — cu ştiinţa — iţi pierzi vremea zadarnic. E păcat!

— Nu cred.

— Ba da, asta e! Dăunăzi răscolind nişte reviste de literatură vechi, am dat peste nişte lucrări de istorie de ale tale. L-am citit cu deosebită atenţie şi imediat „te-am recunoscut" în vorbele acelea scrise Nu e ciudat?

— Foarte ciudat, — i-am răspuns.

— Apoi am găsit şi o nuvelă foarte simţită şi care arăta o anumită energie de gândire. De ce ai lăsat toate baltă?

— Sunt un om de nimic, Ana! Un nostalgic şi un leneş iremediabil. Nu sunt făcut pentru lucruri mari!

— Cred că o femee te-ar putea trezi din starea asta de amorţeală. Ai iubit?

— Da! Mi se pare.

— Şi totuşi totuşi! voi bărbaţii nu sunteţi niciodată capabili să faceţi ceva pentru o femee. Pe câtă vreme noi... eu însumi sunt gata să fac orice sacrificiu care să-ţi poată veni într'ajutor

Şi-mi asvârli o anumită privire. Apoi adăugă pur şi simplu:

— Ce poţi pretinde mai mult?

— N'am nici un rost în viaţă, Ana. Sunt un om comun un provincial prozaic şi inutil. Pasiunea poate să te orbească Ana, dar niciodată într'atât încât să te poţi ridica deasupra cotidianului. Nu am bani destui ca să pot face fericirea unei femei.

— Da, e drept. Ne-am încâlci amândoi viaţa inutil. Tu şi aşa ai destulă bătaie de cap. Şi apoi ar fi cinstit ceeace aş face? Dragostea noastră ar distruge atâtea fericiri: a lui Vasili — a copiilor, a ta!

Şi începu să plângă. De ce nu ne-am întâlnit noi doi în viaţă? De ce a trebuit să fie altfel decât cum ar fi fost drept?

— Marile farse ale vieţii, Ana!

Ea îşi şterse lacrimile şi veni spre mine. Mă ridicai în picioare. Am întins braţele şi dânsa veni la pieptul meu, călcând peste orice prejudecată.

— Anton! Anton, dragul meu!

Atunci mi se păru că sunt asemeni unui tâlhar — unui hoţ cinic care fură fericirea altora — mai mulţi, pentru fericirea lui. O aşezai în fotoliu şi strângându-i mâna — îi spusei:

— Trebuie să avem tăria să ne opunem iubirii noastre. Cu atât ea e mai mare şi mai pură! Anii vor trece aşa de uşor — pe nesimţite. Din fericire, toate se sfârşesc şi tot aşa va fi şi cu iubirea noastră.

— Niciodată! Eşti un om bun!

— Prostii. Sunt numai un om. Atât!

Prin oraş începură să se vorbească pe socoteala noastră din nou. Vasili M. primi chiar una din acele scrisori anonime de denunţ — pe care el însuşi veni şi mi-o citi — încurcându-se în lectură şi comentând-o. Ana se îmbolnăvi de nervi— avu chiar câteva crize şi fu chiar câtăva vreme internată într'un sanatoriu. Trecură cincisprezece ani astfel şi începusem să primesc anumiţi vestitori ai bătrâneţii: chelia, ridurile şi o gută excelentă —, aşa de excelentă că am fost nevoit s'o păstrez şi acum încă! Nicuşor era deacum elev la liceu — elev cu chipiu şi tabelă de logaritmi. Iar Lilica — mica Lilica, terminase pensionul şi vorbia franţuzeşte minunat de bine. Adeseori, venia la mine să-i explic anumite lucruri mai dificile pentru înţelegerea ei şi auzindu-i glasul acela argintiu, Moş Anton dragă, — te rog..." mi se părea că o regăsesc pe Ana, de acum douăzeci de ani.

Ana avea de-acum fire de păr alb şi rochii negre. Iar Vasili M. îmbătrânise mult şi se sprijinâ într'un baston nelipsit. Se părea că totul are de-acum un final hotărît — când Ana se îmbolnăvi şi doctorii decretaseră o embolie. Era deci sigur că are să treacă dincolo înainte de vreme şi că noi ceştilalţi vom rămâne încă pentru câţiva ani, poate — uitaţi pe planetă. Vasili M. şi copiii plângeau în salon — şi rămaserăm astfel singuri.

Ea ştia. Slăbise mult şi abia mai putea vorbi:

— Anton... mâine...

Făcu un gest cu mâna, ca şi cum ar fi gonit un fluture.

„...Anton! Este chiar timpul să ne luăm adio! Dar...

Şi îşi aduse aminte de „celălalt" adio.

...„pentru totdeauna!"

Atunci i-am ridicat cu mâinile capul slăbit şi cu părul nins la tâmple şi i-am sărutat fruntea fierbinte de febră. Am început să plângem amândoi ca nişte copii — da, ca nişte copii cu părul alb şi suflete de primăvară — iar vorbele le socoteam de prisos, căci durerea aţâţată în sufletele noastre era şi aşa evidentă ca să mai fie nevoie de cuvinte. I-am rezemat apoi capul pe perna albă şi i-am aşezat părul pe care se prelungeau lacrimile din ochii mei de moşneag.

Când am ieşit, i-am auzit buzele abia îngânând un „adio!" — poate inutil — dar n'am putut adăoga nici o vorbă căci... orice tărie sufletească mă părăsise. In sală, o găsii pe Lilica şi văzându-mi ochii roşii mă întrebă de ce plâng. Veni apoi Vasili M. — care intră în cameră şi ieşi să cheme doctorul.

Ana murise.

Povestitorul tăcu.

Acum încheierea, domnii mei — nu este aşa? început Anton după un răstimp. V'am povestit însă că nu e vorba de o pasiune mare. Cu siguranţă Ana era o femee banală — nu prea frumoasă — dar subiectivizând şi deci utilizând procedeul cel mai necesar pentru ca o iubire să fiinţeze în spaţiu — am avut „iluzia" frumuseţii ei şi a inteligenţei ei. „Femeile sunt cum dorim noi — fiindcă noi voim aceasta!

Ana M. n'a fost nici Olguţa, din „Medeleni" — nici Nora lui Ibsen — fiindcă Nora lui Ibsen şi-a părăsia bărbatul veţi obiecta: „Prea bine! Dar a plecat „singură!". Lucru prea puţin important veţi spune. Interesant e că a plecat. Cât despre Ana M. ea a fost o piatră de răspânt'e la o cotitură hotăritoare pentru viaţa mea. E o întâmplare banală, care raportată la mine a fost un episod htăritor de biografie.

Puteam să fiu un om ordonat — să scriu povestiri în revistele de literatură căci am avut o „anumită energie de gândire" — cum spunea Ana. M'aş fi putut ocupa cu studiile istorice — cu arta şi chiar cu ştiinţele pozitive. S'ar fi putut ca o femee să mă trezească din starea de amorţeală psihologică in care mă scufundasem şi totuşi...

Am preferat să-mi îngrijesc guta în singurătate şi să nu am nici un admirator femenin al admirabilei mele chelii. Puteam, nu-i aşa? — să dau alt curs vieţii — dar nu aveam banii trebuincioşi pentru ca să cumpăr fericirea acelei femei pe care o iubeam.

Am povestit prost. Dar gândiţi-vă puţin la Ana M., la figura ei frumoasă — slăbită şi, zăcând pe perna albă de spital... la părul ei, albit şi neingrijit — ...la ochii ei care erau altă dată adânci şi plini de viaţă — iar apoi cu lumina ştearsă — înroşiţi şi umezi de lacrimi.

Iar acum...

Ce e acum iubita mea, Ana M.?

Ochii scurşi — părul putrezit — obrajii jupuiţi şi craniul descărnat. Braţele ei frumoase sunt două simple braţe de schelet iar mersul ei de regină un lucru trecut, aşa de depărtat ca şi cum nici n'ar fi existat. — E păcat că vreunul din noi n'a cunoscut-o. Acum zace uitată in cimitir — copiii ei s'au împrăştiat prin lume... Nicuşor e poate vreun amorezat oarecare, iar Lilica vreo femee care vieţueşte cine ştie cărei tragedii de iubire.

Vasili M. a murit acum trei ani, de arterioscleroză...

Asta e tot.

Şi în definitiv, domnii mei — ce aş mai putea adăoga? Comentariile sunt de prisos!

Iubirea e ceva complicat — nelămurit şi nu eu sau tu, Dimitrie suntem chemaţi s'o lămurim.

Se vor studia alte şi alte aspecte ale iubirii — şi tot nu se vor emite legi. In materie de iubire nu există legi.

Şi în definitiv, Alexi — ce e iubirea?...

Plutim în întuneric...

Dar s'a întunecat. Ar fi bine să aprindem lampa....

...„plutim în întuneric...

Anton avea o nuanţă tragică a verbului...

Eram trei bărbaţi singuri — cari, după ce jucaserăm cărţi toată ziua — ca de obiceiu — şi după ce ne plictisisem astfel de minune, — am început să vorbim despre iubire.

N. PAPATANASIU

Viața tragică a lui Nikolaus Lenau

CREDINȚA IN DUMNEZEU

In năzuința sa de a-și făuri o mai solidă temelie de viață, mai de vreme, saum ai târziu, omul ajunge să cunoască acest *„al veșniciilor isvor"*. Și din clipa acestei cunoașteri capătă o nesdruncinată pace sufletească.

Isvorul veșniciei, Dumnezeu, este supremul refugiu al profundului creștin care a fost N. Lenau. Pe Dumnezeu îl simte omul în clipa morței lui, atunci când se roagă pentru a obține îndurarea lui nemăsurată, dar un ochiu atent îl poate simți și'n alte nenumărate împrejurări. Cea dintâi care ne atestă existența lui este natura cu nesfârșitele și neîntrecutele ei frumuseți. Pe'nalturile munților Alpi, acolo unde încetează ori ce urmă de viață, acolo simte Lenau apropierea de Dumnezeu:

„Aicea simți pe Domnul sorței,
Ateule, iar crima ta,
Adânc simțind abisul morței,
Spre Dumnezeu te va'ndrepta!

Plânsul este o mângâiere trimisă de Dumnezeu celor în suferință. In însăși nenorocirile de ordin sentimental, Domnul știe de partea cui este dreptatea și intervine cu dreapta lui răsplată:

„Domnul [illegible] ta iubire.
Cât de-adâncă e, și mare!"

Crescut din copilărie într'o atmosferă religioasă prin grija mamei, spiritul lui N. Lenau s'a întors de timpuriu către mângâierile religiei. Incă din adolescență, sentimentul acesta era cu deosebire întărit. Plăcerea cea mai mare o simțea atunci când în singurătatea clipelor de vecernie își citea cu ardoare crescândă rugăciunile pe una din băncile din fața altarului.

Nici mai târziu această forță religioasă nu s'a desmințit. Ciclonul de romanțe intitulat *„Klara Hebert"*, *„Iohannes Ziska"*, *„Faust"*. *Savonarola"* și *„Albigenser"*, toate au un fond mai mult, sau mai puțin religios. Cineva, dornic de dovezi că geniul nu este de cât o nebunie, crede că Lenau este în flagrantă contradicție în Savonarola și Albigenser, de oarece în prima este „religios ca un fanatic", iar în a doua, e „cinic". Lenau spune însă clar în scrisoarea către H. Marggraf, la 1 Noembrie 1839: „Gegenwärtig arbeite ich an einen epischen Gedicht: „Die Albigenser" *(contra pontificem)* wie sich von selbst versteht". (în prezent lucrez la o poesie epică, Die Albigenser, *(contra pontificem)*, precum de la sine se înțelege". Lenau subliniază singur cuvintele *(contra pontificem)*, pentru a nu se interpreta opera ca un atac adus religiei.

In opera sa lirică în care nu s'a sfiit să exteriorizeze cele mai intime sentimente, Lenau nu scapă nici măcar o aluzie care să aducă vătămare fondului său perfect religios.

A FOST LENAU PESIMIST?

Atitudinea aceasta este cimentul care încheagă opera lui poetică într'un sistem de cugetare pe de a'ntregul optimist, ceiace se părea de necrezut în cugetarea noastră, cari suntem deprinși a crede că Eminescu a fost pesimist de oarece ar fi fost influențat în această direcție de către Lenau. Evident că acel ce a făcut această afirmație nu a cunoscut decât extrem de superficial opera lui Lenau.

Este o imposibilitate să se poată atribui lui Lenau concepții sumbre asupra vieții, chiar dacă le-am căuta cu lumânarea. Nicăiri cugetarea lui nu este întunecată. Durerile cele numeroase pe care le-a'ndurat în viață, nedreptățile de ordin social și mai ales nenorocirile de ordin sentimental, de bună seamă că au influențat atmosfera lui sufletească. Poate ceva și mai mult: au îndrumat pe poet prea de timpuriu pe drumul care ducea în afară de societate. Ele s'au oglindit în opera lui pe de a'ntregul. Ca atare, Lenau a scris și poesii foarte triste. Nimic mai natural!

Dacă în *„Seară Grea"*, în *„Moarte și Despărțire"*, este foarte trist, sunt numeroase alte poesii în care clocotește dorul de viață și deplina încredere în viitor.

„Roze nu-s? Cresc alte roze!"
spune poetul în *„Prevenire și Voință"*.

Sfaturile pe care le dă *„Unui copil"* nu sunt pornite dintr'o atitudine negativă a vieței, ci tocmai cu intenția de a-l pune pe copilul care nu se dumirește cum i-a scăpat păsărica din cușcă, pe drumul care ocolește concepția negativă a vieței. Dar chiar acolo, unde în vâlvătaia durerilor gândul i-a alunecat pe panta pesimismului, se scutură imediat și revine. Așa în *„Noapte de iarnă"*, poetul își dorește somnul de grea nesimțire al ghețel, dar termină poesia cu acest gând:

Las' morții tăi c'or să re'nvie
Iar câte chinuri negre-ți cânt,
Aruncă-le,'n sălbatec vânt,
Să fie iernei jucărie!

Este natural ca amintirea unui trecut dureros îi face uneori cel mult melancolic. In *„Jale"*, poetul se-arată contrariat de voioșia naturei, dar nu face din aceasta o prismă prin care să privească în mod constant natura. Din contra! In cele mai întunecate amintiri caută sufletului său o justificare. Iubita l'a trădat. S'a veștejit floarea iubirei lui, dar se mângâie cu gândul că cele mai frumoase flori se ofilesc și cad în bătaia celei mai parfumate și mai dulci adieri.

Sufletul cel dornic de viață al poetului nu poate suferi, fără o cutremurare puternică priveliștele de ordin mai întunecat. Decât să fie nevoit să asiste la moartea iubirei din sufletul cele dragi, el o roagă să se despartă și să se ducă departe de ochii lui, alt fel: *„mai bine să-mi ascund privirea!"*

O strofă cum e aceasta:

„April și-aprinse trandafirii
In candelabre de smarald,
Iar suflete, revarsă cald
Prisos pe-altarele jertfirii".

nu putea țâșni dintr'un suflet care ar simți că viața este numai o povară.

Cea din urmă poesie pe care a scris-o, *„Nu'n zădar!"*, ni-l arată pe Lenau ca pe un om care consideră moartea drept ceva inevitabil și care se împacă întru-acest gând. Dar în lungul existenții lui a sfruntat durerile cu un curaj supraomenesc.

„Cei mort. să fie mort!... Prea bine!...
N'ai grijă când furtuna-ți vine:
Ești luntrea'n care un Iisus,
La loc de cinste este pus!...

Se poate concepe o mai viguroasă atitudine în viața plină de mizerii? Fie valurile vieței cât de sălbatece, bată furtuna nevoilor cumplite, sufletul trebuie să fie liniștit. dacă în cadrul lui intern clocotește gândul către Dumnezeu: nimic dintre cele pământești nu-l va trage la fund.

„Ești luntrea'n care un Iisus,
La loc de cinste este pus!"

Este drept că Lenau a sfârșit viața în condițiuni excepționale de triste. Dar coloritul sumbru al acestui sfârșit nu se poate reflecta asupra operei lui. El mărește admirația pe care posteritatea trebue să i-o dea, fiindcă este pilda celei mai clasice lupte pe care ființă umană și-ar fi dat-o vr'odată în contra propriului său destin.

Tatăl său care murise de tuberculosă căpătată în urma unei vieți mai mult decât desfrânată, nu a putut să-i transmită decât un fond sufletesc ce trebuia să-l ducă la un anumit sfârșit. Lenau a simțit că drumul vieții sale duce spre o prăpastie inevitabilă atuncea când a spus atâta de clar: **„Das Licht ist aus!"** A făcut sforțări însă, a luptat în contra propriului său destin și totuși, lucru de necrezut: n'a fost un descurajat al vieței!

Ce pildă frumoasă pentru avortații vieții noastre moderne, cari văd în zilele lor numai plumb și alte bazaconii macabre!...

Lupta a fost crâncenă. Destinul a 'nvins, omul a căzut mai rău de cât învins, dar biruitul s'a ridicat triumfător din propria lui cenușă.

Nimic mai plin de învățătură pentru generațiile care vor veni de-a lungul veacurilor de cât această obidă în contra căreia a luptat omul care a fost NIKOLAUS-FRANZ NIEMBSCH von STREHLENAU!...

„Ușoară să fie țărâna acelora cari l'au dăruit umanității!"

MIHAIL PRICOPIE

Claudia Bacalinicov: Iarnă

Turcia literară

Literatura turcă de pe vremea sultanilor era la fel de înapoiată ca toate ramurile de activitate socială. Influența tradițiilor orientale distrusese ce are mai scump o națiune, poezia, cântarea naturei de poeți și prozatori.

Poezia își trăia ultimele clipe copleșite de tradițiile orientale. Romanul, teatrul și eseurile erau necunoscute. Femeia nu era un motiv de inspirație ci un obiect pentru plăcere nesentimentală. Sensibilitatea scriitorilor copleșită de moravurile orientale de mult fusese înmormântată în gândirea turcilor care se gândiau numai la haremuri și cadâne.

Ahmet Hasim introduce simbolismul în literatura turcă; el a creiat o mișcare simbolică efectivă care va rămâne de neimitat. Prin personalitatea sa intelectuală, originalitatea stilului său și puterea sensibilității va rămâne o figură unică în istoria lteraturii turcești din ultimii 25 ani.

Numai doi poeți l-au urmat pe același drum: Yahpa Kemal și Zya Goek Alp; primul având o inspirație autentic personală, iar al doilea e unul din cei mai aleși sociologi și în celaș timp teoretician al naționalismului, sunt creiatorii poeziei didactice: fabula versificată.

O altă grupă de poeți moderniști cu facultatea de a percepe momentul, care lipsea celorlalți trei, a apărut în ultima vreme pe firmamentul literaturii turcești.

Faruk Mazis, Nazim Hikmet, Necip Famil, Belicet Kemal, Ahmet Muhip, Iașar Nabi și Ahmet Kutel, fac parte dintre talentele mai valoroase al acestei grupe de poeți.

Iată câtă înaltă filosofie este în poezia „Ochii" din volumul „Pavaje" de Necip Fazil:

Pentru ce atunci când totul moare în noi
Ochii singuri mai rămân vii?
In inimă ochii plâng
Dealungul memoriei noastre.

Ei vor deveni stelele
Care se deschid și se închid în cer
Ca pe un craniu uscat...

Yakup Kadri este primul romancier turc care a imprimat romanului o evoluție repede și decisivă pentru a câștiga timpul pierdut, ridicând romanul turc la nivelul romanelor streine. Dotat cu un talent și o cultură bogată Yakup Kadri posedă imaginația romancierului autentic turcesc.

Talentul său strălucit îl ridică alături de cei mai însemnați romancieri ai lumii. A scris nuvele, strânse în volumul „O aventură?". A scris și poeme apărute în volumul „Sfânta Fecioară", iar celebritatea și-a câștigat-o cu cele șease romane apărute: „Tatăl Nur", „Casă de închiriat", „Sodoma și Gomora", „Noaptea judecății", „Streinul" și „Ankara", din care Sodoma și Gomora" tradus și în românește.

Alți romancieri și nuveliști ca Omer Seifedin, Refik Halid, Aka Gürdüz, Reșed Ruri, Mahmut Yeșari, Sadri Ertrem și Peyami Sefa, povestitori de mare talent, prin operele lor foarte citite, au fost trecuți în galeria creatorilor romanului turc.

In sfârșit, un alt gen literar importat din Occident sunt esseurile literare. Fiind genul interzis poeților mediocri, a fost introdus în literatura turcă de scriitorul Felix Lifki, despre care se poate spune fără îndoială că este cel mai original scriitor turc de azi, original prin spiritul, stilul, tendințele și preocupările sale intelectuale și prin sensibilitatea sa.

Un alt esseist foarte citit este Ahmed Hașim cunoscut prin studiile sale critice, admirabil notate.

Și în domeniul artei dramatice literatura turcă nu stă mai prejos de cât altele mai vechi.

Cei mai de seamă autori dramatici ai Turciei Republicane sunt Vedat Nedim, Ressșad Nuri și Cevdet Kudret, ale căror piese au fost îndelung aplaudate pe scenele teatrelor din Ankara și Istambul.

O revoluție ca acea turcă, atât de productivă și mai ales atât de substanțială, nu putea să nu dea naștere la o literatură foarte bogată, originală și puternică. Dacă revoluția a inspirat pe toți scriitorii, pe autorul revoluției însăși, pe Kemal Atatürk, Președintele Republicei, numai Dumnezeu se poate spune că l-a născut să fie cel mai ilustru scriitor turc.

„Amintirile" și „Discursurile" lui Atatürk îl caracterizează ca cel mai genial scriitor care știe să-și exprime gândirea sa cu cel mai rar talent. El este preciziunea pusă în serviciul inteligenței celei mai curate și cele mai luminoase din lume.

Câteva pagini scrise de Kemal Atatürk sunt adevărate capod'opere unde perfecțiunea se leagă cu adâncimea gândirii. Rar o acțiune să fie formulată într'o limbă cu atâta înțelepciune ca opera scrisă de Kemal Atatürk, care a conceput, executat și trăit clipă cu clipă strălucita sa Revoluție.

AL. DEM.

Crăciunul la Sandringham

Oaspeții de Crăcium, care intră pe poarta mare a castelului de țară dela Sandringham, rezidit de Albert-Eduard și soția sa Alexandra, nu întâlnesc nici un fel de asemănare cu reședința oficială Buckingham Palace sau cu castelul de Windsor. Sandringham este locuința tip a conacului de țară englez, cu o caldă atmosferă de ospitalitate și idealul pentru petrecerea unor sărbători familiale de Crăciun, timp de șaptezeci și șapte de ani de când a fost clădit. Regele și Regina regăsesc acolo atmosfera în care au fost crescuți și retrăesc toate tradițiile pomului de Crăciun, vâscul, curcanul fript, toate aromatele pentru sosuri și toate cele necesare pentru prânzurile de Crăciun sunt dela Sandringham, afară de una, cea mai importantă: „Christmass-Pudding". Aceasta sosește dela Buckingham Palace sub escortă, cu câteva zile înaintea sărbătorilor.

Pregătirile, dela Sandringham, pentru sărbători, încep cu aproape o lună înainte de sosirea oaspeților regali și de cel dintâi ceai pe care-l iau după obiceiu, în hall lângă focul din „cheminée".

Una din problemele de care se ocupă Regina, în luna Decembrie, este separarea sărbătorilor oficiale, de cele intime familiale. Timp de trei săptămâni trimite în numele său cărți de felicitări dela Buckingham Palace, cu totul deosebite de cele destinate rudelor și prietenilor. Dictează telegrame și cablograme, în toate părțile Imperiului, scriind cu mâna sa felicitări pe calendare.

Cele două Regine pleacă la Sandringham cu două zile înainte de sărbători, pentru ca totul să fie gata și să nu lipsească nimic. Regina Elizabeth are toată grija pentru viața de toate zilele, Regina Mary are pe seamă mici cumpărături de ultima clipă și amănuntele pentru confortul și surprizele fiecărui oaspete.

Regina Elizabeth vrea să fie flori în toate camerele. In hall unde sunt tufele de vâsc, sinortelele și frunziș verde, este o înfățișare de veselă sărbătoare. In seriile de saloane de recepție și celelalte camere florile cele mai simple: anemone, violete și trandafiri. In odăile Prințeselor regale sunt ghiveciuri cu bulbi în diferite stadii de creștere, pentru ca să fie îngrijite și supraveghiate chiar de altețele regale.

Aproape vreo doisprezece membri ai familii regale din cei mai de aproape se găsesc acolo de sărbători.

Santa Cluass se găsește printre invitații dela castel și Princesa Margaret crede fără șovăire în el ca și Princesa Elizabeth când era mai mică.

Princesa Elizabeth, care are aptitudini pentru viața practică, se ocupă cu Crăciunul pentru sat.

Mulțumită memoriei sale cunoaște pe nume pe fiecare și este foarte iubită și populară printre toți. Pomul dela Palace împodobit de copiii dela școală și Princesa ia parte la prepararea prăjiturilor pentru toate centrele de copii, unde se face pom în afară de Palat.

Dar cu toate ocupațiile sărbătorilor, micile Prințese trebuie să facă în fiecare zi o oră jumătate de călărie și să meargă cu bicicleta sau cu atelajul de poni până la Norfolk.

Regina are lungi convorbiri zilnice cu șeful bucătar pe care l-a adus din Franța, Monsenior Roussim, cu care stabilește lista pentru sărbători.

Numai Princesa regală, sora regelui își petrece sărbătorile în propriul ei castel la Harewood.

In ajunul de Crăciun, Regele, cele două Regine, Princesele regale și ceilalți oaspeți, primesc și fac felicitări oficialităților după prezentările obișnuite după care se retrag pentru a termina ultimile pregătiri pentru Crăciunul familial.

Nursele copiilor regali nu pot duce la culcare decât cu greu, cu mult tact și fermitate pe copiii regali, ațâțați de nerăbdare în atmosfera de pregătire și agitație a serbării de a doua zi. Regele însuși așteaptă clipa în care cei patru copilași, cele trei princese regale și prințul Eduard vor fi adormit, pentru ca să se înceapă împodobirea uriașului brad din minunata sală de bal cu echipele de lucrători. Bradul uriaș a fost ales cu mult înainte de grădinar și va fi împodobit cu sute de lumânări electrice.

Cât de mult i-ar fi plăcut Reginei Victoria zgomotul veseliei tineretului dela Crăciun. Scena este în multe lucruri aceiași, o repețire a sărbătorii pentru tineretul regal, ca aceia pe care a petrecut-o și ca copilă și fată tânără cu frații săi, după obiceiurile veșnice și în coloritul victorian. Ca și oaspeții Reginelor Victoria și Alexandra, oaspeții de azi se bucură și iubesc această sărbătoare, care începe cu serviciul religios în capela în care au fost atâtea clipe de fericire și tristeță. Apoi se întorc la prânzul de după amiază. „The Christmass Pudding" a început a fi pregătită din Octombrie și va fi adusă cu aceiași solemnitate, apoi după ce va fi stropită cu „brandy" va fi aprinsă ca în milioane de căminuri, în aceiași clipă, în izbucnirea veseliei entuziaste a copiilor și a oaspeților.

Disraëli nu a putut însă prevedea miile de microfoane care comandă ceremonialul de la Sandringham în tot imperiul și face ca milioane de oameni să-l sărbătorească, după datine, odată cu familia regală... Poate că atunci nu ar fi fost atât de mândru de a lua parte, ca oaspete favorit, în Conacul regal dela Norfolk al familiei regale.

Despre Faust al sec. XX...

„Faust", se știe, este legenda medievală despre un doctor care, dându-și seama că întreaga știință ce și-a acumulat-o n'a fost în stare să-l ducă la liniștea sufletească, căci nu l-a ajutat să găsească adevărul, crede că e mai bine să-și vândă sufletul demonului. Nemuritoarea operă a lui Goethe se sfârșește evident mai optimist: eroul vede zădărnicia oricărei aspirații către absolut și, împăcându-se cu relativitatea fenomenelor din jurul său, se integrează în acestea. El muncește și în această continuă cheltuire de energii, de forțe, găsește și suprema alinare a sufletului său neliniștit și bolnav. Desigur, nu ușor ajunge el să înțeleagă că prin simplă contemplație, sau cântărire în cuget, a feluritelor aspecte ale lumii și vieții, nu poți să atingi acea stare de echilibru de seninătate olimpică pe care mai cu seamă Grecii, cu sufletul lor apolinic, l-au cunoscut. Trebuia ca potirul cu otravă să-i atingă deacum buzele sale arse de setea pentru adevăr și fericire, trebuia ca după aceea clopotele bisericii unde credincioșii se rugau pentru iertarea păcatelor lor și pentru mântuirea lor, să-i aducă aminte că universul acesta nu e condus de forțe oarbe, de puteri obscure și rele ce nu vor decât nimicirea și moartea, — ca în cele din urmă Faust să facă acea experiență crudă dar atât de folositoare și plină de învățăminte — experiența vieții depline, a vieții cu toate farmecele și tainele ei, cu durerile și bucuriile ei. Dar etapa aceasta — legată de ispitele Diavolului — este numai o tranziție. Faust învață să aprecieze realitatea cu toate misterele ei și simte o voluptate dureroasă în gustarea chiar a suferințelor sfâșietoare ce le oferă întâmplările vieții adevărate, a celei concrete, cotidiene. Căci omul, numai atunci când se integrează deplin în substanța însăși a cosmosului, se simte mai natural, mai fericit. Când descinde din laboratorul său unde toate experiențele sunt artificiale căci se bazează pe cifre făcute de imaginație și pătrunde în arena lumii naturale, Faust vede o mare schimbare în sufletul său: se bucură cu acea bucurie firească, înrudită cu bucuria naturii întregi și a pământului pe care calcă; însăși tristețea și necazurile sale „pământești", (și nu de ordin metafizic) au acea savoare specială a lucrurilor naturale...

Astăzi Faust a coborît mai jos, în arenă. Nu-și mai aruncă niciodată ochii către înălțimile albastre ale cerului. Neliniștea lui nu mai e cea metafizică, dar nici cea naturală: e neliniștea omului ce se cheltuește prea mult pentru nevoile terestre, pentru foloasele materiale și cotidiene.

Dezechilibrul lui nu e provocat de un exces de aprofundare rațională a problemelor universului, ci tocmai de neglijarea acestora și de preocuparea constantă de o relativă fericire. Omul de astăzi nu gândește pentru a gândi, nu simte pentru mulțumirea de a simți, ci acestea le face în vederea unor scopuri înguste, mici și egoiste, munca nu mai e o isbăvire, o descătușare, o eliberare din cătușele gândurilor, ci, dimpotrivă, un sclavaj din cele mai crude: ea înlănțue pe om de fenomene.

Faust este astăzi un dezechilibrat mai greu remediabil, căci Știința pe care o adoră pe care nu vrea să o renege, este aceea pe care și Mefisto o acceptă: știința cu scop utilitar. Acest pragmatism modern nu l-a cunoscut doctorul de odinioară, dar îl venerează savantul de astăzi. Această exagerată grijă pentru real, pentru tehnica cotidiană, pentru micile lucruri „terre-à-terre" îl lipsește pe Faust al nostru chiar și de aureola intelectualității pure, dezinteresate. Nu-l mai privim nici ca pe o victimă a ispitelor Dracului. Ba suntem îndreptățiți să-l confundăm cu Mefisto. Savantul de astăzi este în fond un migălos analist al fenomenelor trăite. Excesul de empirism îl duce la excesul de utilitarism.

Iar acesta depărtează omenirea de izvoarele primare ale vieții, de sensurile adânci ale lumii. Dacă am înlocui religia cu metafizica (și nu văd unde e discrepanța cea mare între ele, căci în fond, bine înțelese amândouă, ele aproape se identifică) nu e tot așa de ușor să înlocuim metafizica cu o știință care nu satisface toate aspirațiile omenești, care ne înstrăinează prea mult de tainele lumii. Știința este numai atât necesară întrucât ne orientează în viața practică. Dincolo de limitele acesteia, puterea ei nu se mai întinde.

Dar Faust al secolului XX poate găsi altă posibilitate de mântuire: domeniul care ne revelează tot așa bine misterele cosmosului ca și vechile religii, ca și credințele panteiste și mistice. E vorba de **artă**. Poate numai așa se va salva spiritul european de astăzi: prin credința în puterea binefăcătoare a artelor.

In felul acesta utilitarismul excesiv mefistofelic, ce rezultă din practica științifică va fi compensat de interesul, degajat de tot ce e material, **pentru frumos**. Domeniul relativului nu ne va mai ține atât de legați de lanțurile sale; ne vom degaja de realitate și vom privi cu sete spre absolut.

I. B.

De vorbă cu prof. P. P. Negulescu

(Urmare din pag. I-a)

țării. In decursul celor șaizeci de ani, democrația franceză a suferit schimbări multe, dar n'a dispărut. Decrete-legi a făcut și Poincaré, după războiu. Acum Daladier, într'un moment critic pentru poporul francez, a știut să înăbușe greva generală.

— Știu, d-le profesor, din cursurile predate în anii trecuți, că sunteți convins de realitatea unui progres moral. Această problemă o reluați și în „Destinul omenirii". Cum vedeți atunci posibilitatea acestei înaintări spre mai bine a lumii actuale?

— In volumul II din „Destinul omenirii" — care n'a putut apărea încă, — tratez despre „Conformismul și condițiile progresului". Arăt aci că legea diferențierii *se aplică în viața popoarelor, ca și în viața naturii.*

Dimpotrivă, conformismul, nivelarea nu ajută la progres. Sunt convins — și o arăt aceasta în volumele ce vor veni — că formele vieții sociale, instituțiile sociale se pot schimba, dar înainte de orice interesează schimbarea mentalității individului. *Progresul, ca să se realizeze, trebue să fie de natură intelectuală. Am arătat în altă parte că însăși sentimentele omenești sunt determinate de intelect, de ideile ce le posedăm. Dacă omenirea, dela primitivitate și până astăzi, a realizat atâtea cuceriri în materie morală, economică, tehnică, politică, științifică, etc. — aceasta se datorește numai progresului gândirii omenești, nu evoluției afectivității noastre. Prin cunoașterea legilor naturii, atât a celor fizice cât și a celor psihice și sociale, vom ajunge să le și stăpânim, deci să nu mai fim sclavi ai fenomenelor sociale. Sunt convins de determinismul riguros al naturii. Nu există „fatalitate" decât atunci când, de pildă, nu putem evita o catastrofă, o nenorocire gravă, chiar când le-am prevăzut în toate amănuntele lor și am făcut orice ca să le împiedicăm. Nu tot așa se întâmplă cu fenomenele psihice și sociale. Un om când știe că a apucat pe o cale greșită, se poate îndrepta dacă vrea. Previziunea efectelor schimbă atunci cauzele.*

Și Profesorul îmi citește (din ultimul volum — al 3-lea — al „Destinului omenirii" —) comunicarea făcută în vara anului 1938 de Ed. Claparède la congresul de Psihologie cu privire la influența dezastruoasă ce o are educația războinică asupra copiilor cărora li se întipăresc, prin manuale de Istorie tendențioase, idei șovine, de ură contra popoarelor vecine. Această mentalitate, în curs în Rusia, în Germania și Italia determină un naționalism exagerat, bolnăvicios ce deservește idealul păcii și al frăției universale.

— E posibilă atunci o reîntoarcere către trecut, către mai rău?

— Sunt cugetători cari susțin că omenirea nici nu s'a schimbat în fondul ei adânc, în structura ei intimă, ci numai în formele *ei obiective. Eu am combătut această concepție, dovedind că dela începuturile ei și până astăzi, omenirea a suferit schimbări profunde. Oamenii s'au schimbat* și în mentalitatea *lor, nu numai în atitudinile lor exterioare. De fapt regresele sunt numai aparente sau de scurtă durată. Când va ști să stăpânească în mod infailibil legile naturii, omenirea va avea putința să se îndrumeze spre cât mai bine, spre perfecțiune. Oamenii nu vor mai avea nevoie de credința într'o Ființă atotputernică și perfectă, căci ei își vor fi însușit treptat-treptat aceste două atribute: atot-putința și perfecțiunea. Dacă am avut umanizarea animalelor vom avea* și divinizarea *oamenilor...*

*

...Din nefericire, ora e înaintată. Profesorul pare obosit. Ii strâng mâna, cu profund regret că nu mai pot sta de vorbă cu autorul „Genezei formelor culturii" și al „Destinului omenirii".

Am avut la plecare, sensația că ceva greu mi s'a luat de pe suflet. Profesorul mi-a risipit multe îndoeli, m'a reconfortat prin răspunsurile la întrebările ce mă frământau. Lumina cugetului său îmi pătrunsese astfel în inimă.

I. BUNESCU

Scrisori care desvăluesc doi oameni

Altă corespondență inedită dintre DIMITRIE STURDZA și AL. ODOBESCU

Pe cât citesc corespondența inedită dintre Al. Odobescu și Dimitrie Sturdza, pe atât îmi dau seama de drama sufletească prin care a trecut autorul „Falsului tratat de vânătoare", dramă stârnită, între altele, și din pricina umilirilor la care era supus din partea unor oameni atotputinte — și dintre aceștia, în primul rând, D. A. Sturdza.

Să cercetăm noul lot de scrisori în ordine cronologică.

INTRE MINISTRU ȘI ACADEMICIAN

Din Paris, în ziua de 9 Martie 1883, Odobescu, secretar de legație, scrie ministrului Sturdza o scrisoare în limba franceză, în care-i spune, printr'o serie de fraze ocolite, doar să nu supere susceptibilitatea ministrului — că a primit circulara prin care e invitat să ia parte la sesiunea generală a Academiei, și că deși ar dori să revie la București, întreabă dacă poate părăsi postul „modest" pe care-l ocupă la Paris, mai ales că titularul legațiunii, Pherekyde, va cere un concediu pentru pricini familiare. Pherekyde plecând în concediu după închiderea sesiunii academice, Odobescu asigură „respectuos" pe Sturdza că și-ar îndeplini rolul de academician, dacă acesta „îi face grația" să-i dea și lui concediu pentru a veni în București.

Odobescu cere iertare pentru că ar putea fi socotit indiscret, având în vedere „poziția erarhică" a lui Sturdza față de el, și-l încredințează că nu micul amor propriu, căruia el îi impune tăcere, ci interesele Academiei îl fac să dorească să-l vadă pe „șef".

Și Odobescu încheie, în speranța că va fi onorat cu un răspuns ieșit din mâna lui Sturdza, sau cel puțin indirect, pentru a ști ce să facă.

Intr'un post-scriptum, Odobescu spune că traducerea pe care i-a trimis-o Sturdza, pentru a o revizui împreună cu Bengescu (1), le-a dat oarecare bătaie de cap, întrucât sunt nevoiți să învețe o nouă franțuzească: aceia a stilului eclesiastic. Invățând acest stil, Odobescu speră la oarecare câștig... în paradis.

O LUCRARE MAI MARE DE CAT SE CREDEA

Sărim la 1885, ultimul an când Odobescu a funcționat la Legația din Paris. Dela București, în ziua de 13/25 Aprilie Al. O. scrie lui D. S.:

DOMNULE MINISTRU,

Am onoare a vă trimite aci alăturate, încă și alte șapte caiete (No. 75—81) de copii conținând sfârșitul corespondenței diplomatice a d-lui de Tallayrand, despre care v'am și vorbit ieri.

Cu această ocaziune vă rememorez că copiștii mei așteaptă instrucțiuni spre a ști dacă trebue să facă extracte din corespondența d-lui Thouvenel și din aceia a d-lui Place, care singură ar forma materia a vre-o 30 caiete cel puțin.

Protocoalele, anexele și corespondențele de copiat până acum în 81 caiete, după cererea D-voastră personală, au necesitat o cheltuială de lei 1235, din care eu nu am primit nici un ban, dar pe care trebue să-i plătesc copiștilor, deși eu sunt foarte decis a nu cere nimic de la d. Câmpineanu.

Celelalte chestiuni asupra cărora aș dori să capăt, tot de la D-voastră, ca ministru al Instrucțiunii Publice și ca membru al Delegațiunei academice, oare cari deslegări, mai sunt și cele următoare:

Știți, cred, că scrierea mea franceză asupra Tezaurului dela Petroasa, despre care m'a cercetat cu bună voință, Majestatea Sa Regele, este pusă sub tipar și să continue la Paris, deși cu mari anevoințe și întârzieri, pe cât mă voi afla eu aici. Această publicațiune, pentru care, — când s'a contractat, — socoteam că vor fi deajuns 300 până la 320 pagini, va atinge, precum m'am convins acum prin tipărirea începută, proporțiuni poate chiar îndoite. Osebit de aceasta, ea va necesita precum s'a și întâmplat, diverse speze accesorii pentru stampe noui, litere și turnat special, etc. Posed facturile, — în mare parte plătite de mine, — pentru tot adaosul ce s'a făcut la părțile tipărite și puse sub tipar.

Aș dori să aflu dacă Ministrul este dispus a-mi înlesni continuarea, până la terminare, a acestei publicațiuni, în condițiunile despre care am onoare a vă vorbi, sau dacă trebue să încetez cu această lucrare, ca un ce considerat azi fără de valoare și inutil?

Tot această întrebare voi a vă face, Domnule ministru, și între ceiace privește adunarea de documente istorice din arhivele diplomatice ale Franței care, după cum mi s'a spus, se crede a fi prea oneroasă pentru Academia noastră, împovărată fiind dânsa de alte multe lucrări mai folositoare și mai bine făcute.

Așteptând ca să binevoiți a-mi face cunoscut dacă și când sunteți dispuși a-mi împărtăși părerile și deciziunile D-voastră asupra punctelor diferite de care se ating aceste rânduri vă rog să primiți, Domnule ministru, încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

ODOBESCU

București 13/25 aprilie 1885.

INTRE COLEGI...

Sturdza însă nu l-a onorat pe Odobescu printr'un răspuns lămuritor și de-aceia fostul secretar de legație îi scrie din nou, în ziua de 11 Mai 1885.

Onorate domnule Sturdza,

De două luni, de când mă aflu acum în București, am avut onoarea a vă cere, de patru ori prin graiu și odată în scris, ca să binevoiți a-mi face cunoscut, în îndoita d-voastră calitate de Ministru al Invățământului și Membru al Delegațiunii academice, dacă și când sunteți dispus a regula niște mici afaceri relative la cercetările și la tipăririle mele istorice și arheologice. Mai mult decât atâta, nu v'am importunat nici la Minister, nici acasă, osebit de un bilet de curtenie la a mea sosire, care mă tem că se va fi rătăcit printre cărțile cele fără de răspuns ale solicitatorilor inoportuni.

Pentru una din chestiunile precedente, adică pentru culegerea de documente istorice, mi-ați comunicat o soluțiune care cu nici un chip nu poate fi decisivă, deoarece m'ar obliga să dau timpul și munca mea degeaba, ceeace nu face azi la noi nici un om cu minte, fie dânsul simplu scriitor, fie chiar și Ministru.

Pentru celelalte mi-ați tot promis că-mi veți însemna o oră în care să vă pot da lămuririle necesare, în urma cărora să luați hotărîrile ce vă vor dicta înțelepciunea D-voastră și gradul de considerațiune ce binevoiți a avea pentru lucrările unui om tot așa de puțin pretențios cât și de puțin merituos ca mine.

Cred negreșit că sunteți foarte tare ocupat cu nenumăratele servicii ce faceți Țării și științei. Dar, cât de mare să fie ajuns omul, el, printr'aceia chiar că poartă mai multe sarcine ale lumii, și datorește și celor mai neînsemnați din mai marii, din semenii, și din mai micii săi.

Vă rog să credeți, onorate Domnule Sturdza, că din întârzierile ce-mi impuneți, eu unul sufăr în interesele mele private și, fiindcă grație dreptei cumpene cu care st măsoară azi răsplățile, — eu deocamdată stau aci cu dela mine, și nu cu dela Stat, v'aș fi cu deosebire recunoscător dacă Ministrul Instrucțiunii s'ar îndura mai curând să-mi facă cunoscut cel puțin că este cu totul de prisos ca să mai aștept dela D-sa vreo soluțiune favorabilă pentru lucrările mele. Astfel m'aș regula și eu îndată într'așa mod ca să suspend, până la vremuri mai priincioase, lucrările-mi începute și aș face ca să plătesc tot dela mine, și sumele ce mi-se reclamă pentru lucrări efectuate și predate. N'ar fi prima oară.

Sper, onoratul meu domn, că nu veți lua în rău acest îndemn la un răspuns oarecare ce mi-l provoc din parte-vă, numai fiindcă stau așteptându-l în deșert de două luni. A vă mai scrie, m'a decis nedeprinderea ce am de a fi amânat fără termen, ca cum aș fi venit la cineva cu cerșitul. Imi place a crede că nu un cuget așa de rătăcit v'a împins la amânare. Eu am venit cu întrebare către Ministru, dacă d-sa socotește de folos operile începute ce i le-am pus în vedere și dacă voește a-mi înlesni continuarea lor în condițiuni cuviincioase. Răspunsul este foarte simplu. Un da, precum și un ba, sunt lesne de rostit! Dece dar, onorate domnule Sturdza, o așa grea împiedecare dela d-ta până la mine? Că doar n'o fi cale ca dela cer până la pământ, nici vice-versa! Poate că vom fi șezând strâmb, dar desigur, cât despre vorbă, putem vorbi drept.

Când mi-a fost dată, acum șase săptămâni, favoarea de a vedea pe Regele, Majestatea Sa a binevoit a-mi spune că prețuește lucrările mele, pe care le-a patronat dela început și că voește cu tot dinadinsul ca să le urmez și să le duc până la capăt.

Ceace acum vă rog pe dumneavoastră, stimate domnule Sturdza, este ca Ministrul să confirme sau să infirme cât mai curând zisele Suveranului nostru comun. Atât, și nimic mai mult... Ba da; vă rog asemenea, folosindu-mă de prilejul acestor rânduri scrise cu gândul și cu graiul neînduplecate, să primiți încredințarea distinsei considerațiuni a devotatului dumneavoastră coleg în academie.

ODOBESCU

*

După cum se vede, scrisoarea acesta, care răsfrânge supărarea omului jignit, n'a fost revăzută de autor, de unde numeroasele greșeli de stil și compoziție.

Tonul scrisoarei este de asemenea altul decât cel din scrisorile precedente: paharul suferințelor lui Odobescu amenința să se reverse. Odobescu nu mai era secretar de legație și deci îi scrie lui Sturdza ca unui coleg de Academie, de asemenea sunt de relevat ironiile din primele rânduri, privitoare la munca lui Sturdza pentru propășirea Țării și științei române.

STURDZA RASPUNDE ȘI INCA... DE DOUA ORI

Intervenția Regelui Carol I a impresionat de bună seamă pe Sturdza care în sfârșit, lăsând multiplele sale ocupații, a prins condeiul pentru a răspunde lui Odobescu. Cum îi era obiceiul, ciorna răspunsului o face chiar pe scrisoarea primită. Și în ziua de 12 Mai 1885, Sturdza scrie lui Odobescu câteva rânduri:

Onoratul meu Domn

Aflând din scrisoarea Dv. că vă grăbiți a vă înturna la Paris, am onoarea a vă anunța că vă aștept astăzi la mine acasă până la 4 ore. Dacă această oră nu vă convine, voiu fi la Ministeriu Marți la 12 ore".

Acesta e răspunsul destinat lui Odobescu. Pentru a-și descărca însă firea veninoasă, Sturdza nu se mulțumește însă numai cu atâta și scrie — pentru el însuși — câteva rânduri, care desigur, dacă n'ar fi fost o înaltă intervenție le-ar fi trimis chiar lui Odobescu.

Cu părere de rău, nu pot vede cele scrise de Sturdza de cât trunchiat — aceasta pentru memoria celor doi oameni, fiecare cu păcatele lor, dar cari astăzi sunt într'o lume desigur mult mai senină:

„Această scrisoare e scrisă ab irato. Cauzele: 1. că a trebuit Minist. să depărteze pe d. Odobescu din Paris din postul de Prim Secretar, fiindcă.........

2. fiindcă Academia în loc să-i dea întregi 5000 lei de care dispusese pp. de copiere de documente, i-a dat ½ din sumă, restul dându-o lui Baritz, cu care și în anul trecut d. Odobescu o.....

3. Fiindcă cere un spor de cheltueli la tezaurul Pietroasa și după obiceiul Boierilor din Fauer crede că mai iute capeți făcându-te obraznic.

Răspunsul la amândouă chestiunile le are de vre-o 20 zile — i-am spus că mai mult de 2500 lei nu pot da — i-am spus că admit noile cheltueli cu edit. Tesaurului Pietroasa.

. . . . . .

Arheologia e un mijloc de a........ și de a trăi în lux". (2).

Dar „romanul" nu s'a sfârșit. Vom vedea aceasta dintr'o altă serie de scrisori.

IOAN MASSOFF

1) George Bengescu, diplomat, bibliograf și autor al unei cărți despre Voltaire, premiată de Academia Franceză.

2) Transcrierea scrisorilor, care aparțin d-lui doctor Kaufman-Cosla, am făcut-o în ortografia de astăzi, trecând chiar peste unele greșeli gramaticale, în special de punctuație.

MAȘINILE DE SCRIS ȘI CALCULAT!!!
TOATE SISTEMELE
REPARĂ RAPID, CONȘTIINCIOS, CONVENABIL:
„DEPOZITUL CENTRAL"
STRADA ACADEMIEI 30 • TELEFON: 3.79.76
ABONAMENTE ANUALE PENTRU INTREȚINEREA LUNARĂ A MAȘINILOR DE SCRIS. CEREȚI OFERTE

A APĂRUT
PITICII CEI BUNI
de I. ROVENȚA
Povestiri minunate pentru copii frumos ilustrate
EDITURA „ADEVERUL" S. A.
Prețul 30 Lei

8 AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE
PIERRE DEMOUSSON
SCLAVA PIRATULUI
Tunisia! Tunisia! este strigătul cel mai de actualitate. Ei bine, cucerirea Tunisei de către Franța este însuși cadrul în care se desfășoară acest palpitant roman. Citiți-l!
8 LEI La chioșcari și librari

SPAIMA

Un orologiu bătu în depărtare zece lovituri.

Artur Murgeanu se ridică grăbit de pe fotoliu, ca și cum ar fi avut cine știe ce treabă urgentă, sărută părintește fruntea soției sale, dădu mâna cu prietenul său, șopti un banal: „noapte bună" și apoi, traversând salonul și sufrageria, se îndreptă spre coridorul ce ducea în camera de culcare.

— Il vezi, murmură cu dușmănie Flora. De pe acum se duce să doarmă. Aceasta e viața pe care o rabd de cinci ani de zile!

Camera era cufundată în semi obscuritate. O lumină palidă era aruncată de lampa cu abatjour, la piciorul căreia Flora Murgeanu și Miti Aldea jucau table.

Destăinuirea își picura stropii tristeții și desamăgirii în tăcerea camerii înfiorate din când în când de rostogolirea zarurilor și de sgomotul armatelor protivnice de lemn negru și alb ce se înfruntau cu viclenie.

„M'am măritat cu acest om, spre a scăpa de tirania unei mame vitrege ce pusese complect stăpânire asupra tatălui meu, fire blândă, dar slabă și egoistă.

„Iți voi cruța răbdarea și nu voi mai face portretul psihologic al unei fete neștiutoare, a cărei simpatie, dacă nu inimă, poate fi ușor cucerită de galanteriile unui om trecut de cincizeci de ani cu o vastă experiență în materie feminină. In scurt timp, însă, după căsătorie, mi-am dat seama care este adevăratul fond sufletesc al lui Artur. Un egoist, un brutal, un realist care nu vede decât chipul hâd al vieții.

„De cinci ani duc acelaș fel de viață. Stau retrasă în acest colț de provincie unde numai cancanurile și jocurile de cărți preocupă mintea oamenilor. Prietene n'am, iar prieteni... Gelozia soțului meu e atât de absurdă încât mă mir cum mă lasă singură cu d-ta...

Doctorul Miti Aldea surâse și apoi răspunse:

— Sau o deplină încredere în virtutea d-tale, coniță, și atunci e măgulitor pentru d-ta, sau o totală nepăsare față de mine și, în cazul acesta, trebue să mă consider jignit!

— Nu e nici una, nici alta, ripostă Flora. E numai raționamentul just al burghezului meu de soț. Un adulter nu poate lua naștere nicăeri în acest orășel unde toate se află...

— Există garsoniere, precum și alte posibilități: excursii, călătorii la București!

— Se vede că nu-l cunoști pe Artur, murmură Flora, aruncând din nou zarurile. E mai bănuitor ca un agent dela G. P. U.!

Conversația alunecase pe o pantă periculoasă. Dar Flora nu avea prejudecăți, iar doctorul era un partener ideal pentru un astfel de duel.

— Păcat, doctore, că nu ne-am cunoscut mai de mult, poate mi-ai fi dat sfaturi folositoare în această privință, adăogă ea cu'n ton mai puțin ironic.

— Nici acum timpul nu e pierdut, zise discipolul lui Esculap. Unde mai pui c'am câștigat încrederea soțului d-tale și titlul de medic al casei, grație binecuvântatei gripe din iarna aceasta.

— Ceiace mă indignează la Artur este profundul său egoism. Mă consideră ca pe un obiect de valoare, obiect scump plătit pe care îl păstrează sub chee, spre a nu fi furat de alți amatori mai delicați și mai experți în materie.

„De cinci ani, viața mea se scurge precis și cronometric. Artur se culcă cu găinile și se scoală cu cocoșii, spre a fi cel dintâi disdedimineață la bancă. In fiecare seară, la ora zece, când se duce la culcare, după scurt timp din iatacul meu îi aud sforăiturile care răsună sonor ca o muzică wagneriană.

— Cum, adică, nu dormiți împreună? spuse doctorul încurcat. Mă iertați că sunt atât de indiscret.

— Firește că nu dormim laolaltă. De altfel e singura mea mângâiere. Uneori însă intru în camera lui numai când se apropie vremea cataplasmelor și ventuzelor!

— Era fatal să fie astfel, spuse doctorul. La 25 de ani un bărbat se însoară pentru el, la 30 pentru zestre, la 40 pentru prieteni, iar dela 50 în sus, ca să aibă gratuit o soră de caritate!

Flora râse cu poftă, ascultând butada doctorului și apoi murmură mai mult pentru ea:

— Dar de ce oare ți-am povestit toate acestea?...

— Fiindcă te iubesc, Flora!

*

Din ziua aceea, doctorul Miti Aldea a început să vie în fiecare seară la Artur Murgeanu.

Harpagonul profita de această împrejurare pentru a-i cere consultații pe care intenționa să nu i le mai plătească.

Vizita se desfășura după acelaș ritual: o cafea neagră pentru musafir, o dulceață pentru Flora și un ceai de tei pentru Artur.

După ce începea partida de table, amfitrionul căsca sgomotos de două-trei ori și apoi, după inevitabilul „noapte bună" pleca la culcare.

Rămași singuri, cei doi îndrăgostiți își torceau idila, despărțiți fiind de soțul încornorat numai prin două camere și un mic coridor.

— N'avea nici o grije, dragă Flora, îi spusese doctorul, Artur doarme atât de adânc încât nu poate fi trezit nici măcar cu tunul! Să ne vedem de dragostea noastră, fără teamă și fără alt gând decât acela de a fi fericiți.

Și astfel se scurse fără altă preocupare povestea lor de iubire.

Odată însă pe când în depărtare orologiul Primăriei bătea cele 12 lovituri ale miezului nopții, cei doi complici ședeau tolăniți unul lângă altul pe divănașul din salon.

Lampa cu picior arunca în încăpere o lumină discretă și protectoare.

Mi se pare c'am auzit un sgomot, tresări deodată Flora. Să nu se fi trezit Artur!

— Să n'ai teamă! Trebue să fi început acum al treilea somn, glumi doctorul. Afară de aceasta, am avut grije să-i picur puțin somnifer în ceaiul de tei!

Mi-e frică. Am auzit parchetul trosnind!

Doctorul glumi din nou:

— Să știi că e vre-o stafie! Altcineva n'ar putea fi!

Dar sgomotul de pași înăbușiți se apropia. In tăcerea nopții, dușumelele trosneau, iar pe coridorul pardosit cu ciment, pașii răsunau lugubru ca într'un cavou.

— Intr'adevăr, e cineva, spuse doctorul, ducând mâna la buzunarul unde își ținea revolverul.

— Miti, te implor, fii prudent!

Pașii se apropiau. Ușa se deschise atât de ușor, de parcă țâțânele ar fi fost unse cu untdelemn. Artur Murgeanu apăru palid, cu mersul nesigur, îndreptându-se spre ei.

Inima li se făcu cât un purice. Spaima, imensa spaimă interioară puse stăpânire asupră-le, strângându-le sufletul ca într'un cleşte de oțel.

O clipă, sau poate o veșnicie, spaima se cuibări înlăuntrul ființei lor.

Cu mâna pe trăgaciul revolverului, doctorul aștepta...

„Fie ce o fi", își zise el ocrotind cu mâna stângă pe Flora — care ca un pui fricos, nevrând să înfrunte privirea soțului, se adăpostise la pieptul puternic al lui Miti.

Artur păru că-i privește o clipă. Apoi cu pași de automat, părăsi încăperea și eși în curte.

Afară, era lună plină. Doctorul cu gâtul sugrumat de emoție, pricepu pe dată totul: Artur Murgeanu era somnambul!

ALEXANDRU BILCIURESCU

ALAN LE MAY şi MEURICE BEERBLOCK

TREI MATELOŢI...

Erau trei, într'o colibă părăsită de un colonist, în apropiere de Maranhao, pe coasta braziliană. Trei mateloţi, dispăruţi dintre cei vii, absenţi din toate porturile lumii, unde la ora aceia erau căutaţi, trei oameni cari nu ştiau nimic unul de altul...

Şi fiindcă le era mai lesne să se înţeleagă, se numeau: Bill, Jim şi Sam. Dar acestea nu erau decât nume născocite de ei. Care le era adevăratul nume şi de unde veneau, din care port necunoscut?

Nici unul din ei trei n'ar fi putut să spună. Nu ştiau nimic unul de altul şi nici nu căutau să afle. Păstrând discreţia care este aproape o regulă sub tropice, ei se fereau să se întrebe.

Or, în ziua când începe povestirea noastră, le veni un noroc neaşteptat, un noroc de necrezut: pe malul mării, unde se îndeletniceau de câtva timp cu un control necunoscut de autorităţile braziliene, valurile aruncase la ţărm un butoiaş plin cu rom. Norocul, este un eveniment rar în viaţa omului şi trebue sărbătorit fără zăbavă. Ei îl sărbătoreau, aşa dar, de dimineaţă, aşezaţi în jurul unei mese, bând, în loc de pahare, dintr'un soi de vase curioase pe cari tot norocul sau întâmplarea le făcuse să cadă în mâinele lor.

Bill era scund, butucănos şi cu umerii largi; avea o înfăţişare sinceră şi în acelaş timp bestială, care-ţi reamintea pe aceia a unui idol chinez. Jim, un diavol înalt, cu nasul de şoim şi buzele subţiri, jumătate pirat, jumătate sălbatec, cu talia subţire, şi muşchii vârtoşi, brăzdaţi de cicatrice. Sam, melancolic şi puţin adus de spate, se deosibea prin lungimea de necrezut a nasului care, bulbucau la capăt, evoca aidoma forma une sticle: aerul uneia care temându-se multă vreme de rău, nu prea ar fi fost amăgit...

Departe de tot, în fundul azuriu al Atlanticului, pânzele albe ale unei corăbii înzestrată cu patru catarguri spintecă suprafaţa lucie a apei. Prin deschizătura fără uşă a colibei, doi dintre mateloţi priviau cum pluteşte corabia.

— Ai crede că e *Mable Jones*, îşi dădu cu părerea Bill, arătând vasul cu degetul lui gros... Nu-i aşa, Sam?

Acesta, care sta călare pe o ladă de săpun, cu spatele la mare, se răsuci alene şi scrută zarea. Apoi, reluându-şi locul şi apăsând pe fiecare vorbă, spuse domol:

— Răspund da, şi răspund nu!

— Par'că ar fi ea, se amestecă Jim, trecându-şi mâna peste bărbia aspră; dar se poate să nu fie... Nu putem şti...

Urmă o tăcere de câteva minute şi cei trei dispăruţi mai băură câte o înghiţitură.

— ...Dacă-i vorba de misterele mării... zice cel mic şi gras.

— Noi nu suntem misterele mării, bombăni Sam.

— ...Dacă-i vorba de misterele mării, repetă Bill cu mai mult ifos, eu n'am auzit niciodată pomenindu-se undeva de lucruri cari se apropie, chiar din depărtare, dar am văzut aşa ceva, cu ochii mei proprii, pe bordul vaporului *Mable Jones*, atunci când eram cârmaciu, lângă catargul principal...

Ceilalţi doi, cari se uitau unul la altul, îşi făcură semn, cu ochiul.

— A! să mă iertaţi! protestă Bill, îndreptându-se pe picioare şi căutând cele două priviri cari fugeau într'altă parte... asta-i adevărată!...

— Nici nu ne'ndoim!... îl asigură Jim. Dă-i înainte, căci trebue să fie grozavă!

Iar Bill prefăcându-se că încurajarea aceasta îi făcea multă plăcere, începu:

Aşa dar, zise el, la început s'a întâmplat cam aşa: că noi nu ajunsesem încă sub albastrul cerului din La Guaira, când se descoperi că lipsia un om din echipaj. I se găsi echipamentul, o pătură şi raniţa, dar despre matelot, — apă de ploaie!... Dispăruse! Cum se întâmplase asta? Mister! Imi pare că se numea... dar am uitat cum se numea...

Navigam pe fluviul Rio. In prima noapte, eşind în largul mării, se întâmplă ceva straniu... Bucătarul bordului are un porc. Mai bine zis, avea un porc. Animalul acesta avea picioarul din dărăt legat de un inel bătut în punte. Abia trecuse de miezul nopţii, când se auzi un urlet. Eu, cum aud, îmi zic: Asta e strigătul unui porc! Şi într'adevăr, când echipajul se urcă pe punte, porcul bucătarului dispăruse... Probă că avusesem dreptate...

— Minunat! rânjeşte Jim.

Bill se uită cu dispreţ la celelălal şi urmă:

— Ce făcurăm? Am căutat peste tot locul: sus, jos, în bucătărie, în magazia din fundul corăbiei, ba până şi în echipamentul mateloţilor: nu era nici urmă de porc, cum nu-i acum în palma mea...

— Trebue să-l fi mâncat cineva! fu de părere Sam.

— L-a mâncat crud? ripostă Bill, măsurându-l dispreţuitor.

Până în momentul acela, Jim avusese o aşa mare poftă de râs, încât era aproape să se sufoce... Abia mai putea să răsufle. Sam, în timpul acesta, clătina din cap, nedumirit.

— Insfârşit, reluă Bill, veni noaptea următoare, neagră ca şi fundul unui buzunar. Nu-ţi vedeai nici vârful nasului! Tocmai îmi luasem rândul la cârmă, când pe neaşteptate, văd în faţa mea ceva nemai auzit. Mă întreb dacă visez... De frică, am rămas înţepenit locului, orbit cu desvârşire.

— Ce vedeai? întrebă Jim.

— Nişte ochi, răspunse Bill. Doi ochi şi încă verzi, cari mă fixau din umbră. Sângele îmi îngheţase în vine. Nu mişcam. Şi ei, de asemenea, stăteau locului, în picioare, fără să mişte...

— Cine, în picioare, fără să mişte? ochii? făcu Jim, clipind iarăşi cu şiretenie.

— Ochii, răspunse Bill. Ei şi cu mine, fără să mişcăm, eu privindu-i şi ei privindu-mă şi un fior rece de frică îmi alunecă prin şira spinării... Cred că a trebuit să stăm acolo mai bine de un ceas şi jumătate. In cele din urmă, ce fac eu? Iau o hotărîre eroică: pun mâna pe un ţăruş, de care mă împiedicasem şi-l trimit, din toate puterile, drept în direcţia celor doi ochi. Or, chiar în clipa când ridic braţul, cele două lumini verzi se stinseră ca prin farmec!... Fireşte, ochii tot i-am lovit, cu bucata aceia de lemn, dar atunci s'a întâmplat o greşală...

— Cum asta, o greşală?

— Da, ţăruşul ajunse tocmai la timp ca să se oprească în capul şefului echipagiului, pe când acesta eşia din cabină. Aud parcă şi acum înjurătura ce-mi o trase, o înjurătură zdravănă, un blestem cum n'am auzit în viaţa mea, deşi slavă Domnului, am auzit destule! Apoi, bătrânul se îndreaptă spre cârmă, zăpăcit încă de durere, împleticindu-se.

— Cine a asvârlit cu lemnul ăsta? întreabă el.

Indată ce văd că mi se adresează mie, îi răspund că nu ştiu nimic. Insfârşit, întorc vorba şi-i pomenesc de cei doi ochi verzi, ce-i văzusem unul lângă altul, pândind în umbră. El începe să înjure iarăşi şi, la urmă, mă trimite la carceră, la pâine cu apă, pentru două zile...

— Pentru mutra ta, nici că se putea ceva mai nimerit! zise Sam cu oarecare gravitate.

— Dece spui asta?

— Nu ştiu, răspunse Sam, sincer şi cu nepăsare.

— Ei bine, reluă Bill, iată-mă aşa dar la carceră, într'o văgăună neagră şi murdară, sub punte, visând la păcatele omenirei... Până în ziua aceia, aş fi jurat pe orice că mai văzusem şoareci, din când în când pe bordul vapoarelor; dar când mă trezii în gaura aceia, mi-am dat seama că nu întâlnisem şoareci niciodată în viaţa mea. Ceia ce văzusem până atunci, erau cel mult şoricei, pui de şoricei!...

A doua noapte, la închisoare, nici urmă de şoareci!... Să nu credeţi, cumva, că se scurseseră unul câte unul, ca picăturile de sudoare când transpiri, nu! Fuseseră, poate, vre-o şaizeci în jurul meu, ca membrii unei curţi cu juraţi făcând roată împrejurul unor „corpuri delicte", şaizeci, dintre cari unii pe genunchii mei, când de odată, — ţâşt! — nu se mai văzu nici urmă de ei. O tuliseră de-a binele. Şi nici unul care să se întoarcă să vadă ce s'a întâmplat cu mine!

La început mă sperii. Apoi, încep să mă gândesc. Plecarea asta bruscă îmi vuia prin tot capul. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi zic că cineva trebue să fie intrat, pe nesimţite, în carceră. Uneori, mi se părea că aud un bărbat plimbându-se prin spatele peretului de scândură, silindu-se într'adins să nu facă sgomot. Dar, la urma urmei, nu eram sigur: poate era numai o închipuire... Când adormii, eu tot mai mă gândeam...

Deşteptându-mă, *cineva era culcat pe pieptul meu.*

— Cine spunea asta? întrebă de odată Jim, vădit interesat.

— Cine spunea asta? Eu o spun. Cum zic, cineva era culcat pe pieptul meu.

— Piroane! bombăni Sam.

— Ba nu, domnule, nu piroane, ci: *culcat pe pieptul meu,* fără nici o greşală.

Stau pe gânduri şi mă întreb: să deschid ochii? Imi plec urechea şi ascult cât pot mai mult. N'aud însă nimic, nimic decât respiraţia tipului culcat pe mine. In cele din urmă, îmi pierd răbdarea. Trebuia să aflu. Intredeschid un ochiu şi mă uit.

Era beznă ca într'un cuptor. Nu deslusesc decât doi ochi iarăşi doi ochi, aceiaşi doi ochi pe cari îi mai văzusem lângă cârmă. Luceau prin întuneric ca nişte felinare verzi şi mă priveau ţintă în faţă, părând că-şi bat joc de spaima mea...

— Şi pe urmă? întrebă Jim. Pe urmă?

— Şi pe urmă, zise Bill, am mugit ca un viţel. Da, domnule, am mugit. Pariez că la patruzeci de leghe de- acolo, toate vapoarele trebue să mă fi auzit şi bine'nţeles, au crezut că sunt strigate de noi...

Indată ce am scos primul ţipăt, tipul alunecă de pe pieptul meu, iar ochii se stinseră în aceiaşi clipă. Băgaţi de seamă: ca să mă părăsească, tipul nu se ridică, nu făcu vre-un salt, nu alunecă sprinten sau domol, de-alungul corpului meu, nu, ci *dispăru!* Şi toate astea, după povestea cu porcul ucis, a matelotului lipsă, a ochilor verzi de pe dună... Mi le reamintii toate şi continuai să mugesc cât puteam de tare.

Echpagiul nu întârzia să vie până jos, la carcera mea. Dar, cum era şi firesc, la cel dintâi răcnet, tipul o şterse... Aşa că nu găsiră pe nimeni afară de mine, care urlam în întuneric să-mi sparg capul!...

Fui dus la şeful echipagiului căruia îi spusei toată întâmplarea, de la început. Dar ştiţi cum sunt lupii ăştia de mare, cu mintea îngustă. Nu-i poţi face să înghită nimic!

— Da, zise Sam. Fiindcă nu era nici un cuvânt adevărat!

Bill, fiindu-i silă să răspundă, urmă:

— Bătrânul spuse secundului că... pierdusem busola, că eram de-a binelea într'o ureche, dar că nu *făceam* rău nimănui, atunci când eram nemâncat...

— La urma urmei, îl întrerupse Jim, era un patron cumsecade...

Bill se prefăcu încă odată că nu înţelege.

— ...La carceră, sunt oarecari avantagii, zise el. Nu multe, dar oricât... Inchipuiţi-vă că în momentul în care mă scoteau din închisoare, echipagiul era tocmai adunat pe punte, pentru o anchetă.

— Cine a mai făcut şi asta? urla patronul. Vorbiţi! Spuneţi numai decât adevărul sau vă aşteaptă targa!...

Eu, îmi închipuiam că vrea să afle cine se aşezase pe pieptul meu, când dormeam, dar în curând îmi dădui seama că era vorba de cu totul altceva. Intreg echipagiul sta cu gura căscată, aşteptând.

Se făcuse ziuă, nu încă bine, dar se putea vedea cum oamenii se uitau unii la alţii, neînţelegând nimic din ceiace se petrecea. La urmă, unul întrebă:

— Ce facem aci?

Tocmai atunci şeful echipagiului se ntoarse şi chemă pe scara cabinei:

— Domnule Mac Pherson! Te rog urcă-te până sus...

Era numele unuia din secunzi. Când îl văzui, puţin a lipsit să nu-mi înghit şi limba! Ofiţerul sta în poziţie, ţeapăn, cu mult ifos, fără să aibă habar că-i lipsia un crac de-al pantalonilor, smuls de deasupra genunchiului...

— Ce dracu' mai e şi asta? întrebă moşul nostru, arătând cu degetul spre locul unde trebuia să fie pantalonul întreg.

Puţin câte puţin se ştiu toată afacerea: secundul tocmai se plimba pe punte, când a pus piciorul pe un corp întins jos. O clipă după aceia, pantalonul îi era sfâşiat, iar vinovatul de această ispravă, dispăruse!...

Aşa dar, oamenii se uitau rând pe rând la bătrân şi la jumătatea de pantalon a secundului, apoi se priviau între ei şi era lucru vădit pentru toată lumea că nimeni nu ştia mai mult decât ceia ce ştia şi păgubaşul. Un îndrăcit de irlandez, Paddy Mac Closky, n'are ce face şi pufneşte de râs. Bătrânul înfuriat, îl trimite la carceră, fiindcă trebuia să fie cineva pedepsit. Şi apoi, tot el ne povăţueşte ca să sfârşim cu prostiile astea!

Trecu ziua. Echipagiul nu vorbea decât de întâmplarea asta: se făceau fel de fel de presupuneri, însă nimeni nu ştia nimic. Hotărîsem, în ziua aceia, să spălăm cu leşie efectele matelotului dispărut, ca să le împărţim între noi. Spălarăm aşa dar hainele şi tot ce am găsit în raniţă şi, cum se noptă, le-am întins pe toate, să se usuce, culcate pe platforma dinainte a corabiei... Aproape de miezul nopţii, cum treceam întâmplător pe punte, iată că văd ceva, ce de bună seamă că nu voi mai vedea vreodată pe pământ sau pe mare.

De-alungul parapetului de fer, mergea de-andaratele cămaşa goală a dispărutului, înaintând singură, pe punte!... Ce fac atunci? Mă feresc să strig sau să chem într'ajutor mai ales că fusesem trecut ca „ţicnit" în registrele bordului.

Cămaşa înainta în direcţia mea, făcând paşi mărunţi de tot, iar eu mă trăgeam înapoi, când iată că Mac Pherson, secundul, acelaş căruia i se smulsese un picior al pantalonului, se ivi de după un colţ. Când văzu cămaşa care umbla, se făcu palid asemenea unei pânze noui de corabie. Cu toate acestea, se îndreptă spre ea aplecându-se şi târându-se cu multă precauţiune. Ajuns aproape de tot, Mac Pherson îşi înfige piciorul de-asupra. Dar tocmai când apăsa mai zdravăn, iată că rufa se turteşte, moartă ca o cămaşă ordinară şi, când pune mâna, ea se întinde pe punte, *fără să aibă nimic de desubt!*

Secundul se sculă (căzuse pe brânci); era foarte turburat; lăsă cămaşa acolo şi porni spre partea dimpotrivă a vasului.

Doi sau trei mateloţi fuseseră martori la această scenă, ca şi mine. Luarăm tot echipamentul mortului şi-l aruncarăm în mare. In felul acesta, dacă era acolo, dedesubt, ceia ce cred, de bună seamă că şi-a regăsit cămaşa!...

— Mari gugumani erau în echipagiul vostru! zise Jim, cel cu mutra de pirat, pe când Sam îşi scărpina, plictisit, nasul în formă de sticlă.

Pe la ceasurile două, după miezul nopţii, urmă Bill, tovarăşul de pat mă trezeşte şi-mi spune: — Charlie!

Bill abia pronunţă cuvântul acesta, că şi începu să schimbe feţe-feţe, iscodindu-i pe ceilalţi cu coada ochiului. Dar turburarea lui nu ţinu mult. Bău o înghiţitură de rom, căutând să ocolească o întrerupere la care se aştepta. Insă credincioşi rezervei obişnuite sub tropice, tovarăşii se feriră să-l întrebe de ce se numea Charlie în loc de Bill, la epoca aceia din viaţa lui. Prinzând curaj, povestitorul urmă:

— ...Charlie, zise tovarăşul meu, *adresându-se tipului care dormea în patul de alături,* am auzit nişte paşi pe lângă parapet... Sunt sigur că cineva umbla pe punte... Mi-e frică...

— Fă ca mine, mă amestecai eu, atunci. Nu mă tem nici de D-zeu, nici...

Jim îi făcu din nou cu ochiul lui Sam, pe când Bill urmă:

— Nimeni, de altfel, nu dădu atenţie paşilor misterioşi pe cari îi auzise camaradul meu. Dar, e drept că de câtva timp, echipagiul se simţea cam indispus din pricina atâtor întâmplări ciudate petrecute pe bord. Incepuse să circule fel de fel de poveşti, seara, despre o corabie ce fusese văzută plutind în voia vântului, părăsită, şi nimeni pe bord, sau de o alta care se scufundase pe o mare fără valuri, — şi alte asemenea ciudăţenii. Apoi sosi noaptea premergătoare zilei în care trebuia să ancorăm la Bahia. Ceia ce se întâmplă în noaptea aceia, atinse culmea tuturor aventurilor de până atunci.

Călătoria se încetinise, fără să-i pricepem rostul şi, cu toate că pânzele erau umflate, corabia parcă stătea pe loc.

Trecuse de miezul nopţii. Un întuneric de mormânt. Cerul era acoperit de nori, fără lună. Marea dormea. De odată, un răcnet înfiorător trezeşte echipagiul, în partea dispre pupă, un răcnet cum n'a auzit nimeni, până în ziua aceia pe pământ. Toată lumea sări jos din pat.

Bill făcu iarăşi o pauză. Chipul lui părea mai palid decât adineauri ca şi cum amintirea sgomotului din noaptea aceia îi pricinuia şi acum aceiaşi spaimă.

— Ce fel de sgomot? întrebă Jim, după o clipă.

— Cum spui? Nu era un urlet, nu era o chemare şi nici chiar un vaet! Era un fel de strigăt de durere, un ţipăt sfâşietor, dar nu ca acela ce-l auzim eşind din gura unui bărbat şi nici a unei femei, — nu! Un strigăt cum nu se aude pe pământ, un răcnet înfiorător, supraomenesc.

Strigătul acesta se auzi de două ori, ascuţit, prelung, şi atât de puternic încât se cutremurară stâlpii paturilor. Si, odată cu cel de-al doilea strigăt, mai auzirăm şi vocea unui bărbat care urla. Aproape în aceiaşi clipă pânzele coborîră, corabia se învârtea pe loc şi începu să danseze, ca şi cum îşi pierduse busola, pe neaşteptate. Crezurăm că sfârşitul lui *Mable Jones* sosise. Echipagiul se repezi pe punte, pe când cei doi secunzi eşiau din cabină cu lanterne, cari, legănându-se se ciocniau între ele.

Alergarăm în partea dinapoi, spre locul de unde venia această larmă.

Şi, lângă roata părăsită, care acum se învârtea în voia valurilor, văzurăm lungit jos, corpul lui Sandy Smith, care era de rând la cârmă. Işi pierduse cunoştinţa, iar chipu-i era alb, urechile învineţite. Toţi cei strânşi pe lângă el, simţeau groaza îngheţându-le sângele în vine şi nişte ochi cari îi fixau în spatele lor, din adâncul întunericului. Erai parcă ispitit să-ţi arunci privirea peste umăr, din când în când, şi să-ţi dai seama că acolo era ceva tainic, necunoscut.

Oamenii aruncară două găleţi cu apă peste Sandy Smith. Acesta mai trăia încă şi începu să se sbată. Dar era atât de speriat că nu putea să explice secundului ce anume i se întâmplase. Ghiceam, totuşi, că-i fusese mai mult frică de cât rău şi cum tremura din toată fiinţa şi striga, uneori, atât de jalnic, ne-a fost cu neputinţă să pătrundem şi acest mister nou...

In cele din urmă, aflarăm că Sandy Smith se afla la postul lui, la cârmă, veghiând să menţie corabia pe drumul cel bun, fără să se gândească la ceva, când deodată, dându-se cu un pas înapoi, pusese piciorul pe ceva moale, ceva, lămureşte el, ca mâna unui om. Şi înainte să fi avut timpul de-a face o săritură înainte, iată că răcnetul acela îngrozitor spintecase aerul, îndărătul lui, aproape la picioarele lui. In acelaş timp, cineva se agăţase de el, încercând parcă să-l trântească jos. Despre rest, nu-şi mai amintia nimic...

Il ridicară în picioare şi ce văzură atunci?

Aci, Bill făcu o pauză cu intenţia vădită de-a pregăti efectul, apoi spuse:

— Intreg fundul pantalonilor îi era smuls! Ca şi cracul pantalonilor secundului!...

Bill îşi luă cana, bău o înghiţitură sdravănă şi, cu gura plină de rom, îi cercetă pe cei doi tovarăşi.

— Şi care a fost sfârşitul, întrebă Jim.

— Dragii mei, nu ştiu. In ziua următoare, pe când eram la Bahia, în oraş, ceva m'a împiedicat să mă întorc pe bordul lui *Mable Jones*. Şi vă asigur că faptul acesta m'a întristat nespus de mult. Nimic pe lume nu m'ar fi putut opri să mă întorc la vapor ca să văd ceia ce se întâmplase; dar, vedeţi, din pricina acelui eveniment neprevăzut... fu cu neputinţă să mai plec...

Discreţia, care este aproape o lege sub tropice, îi opri pe ceilalţi să-l întrebe ce lucru grozav îl împiedicase să se întoarcă pe bord. Iar Bill îşi isprăvi astfel povestea:

— Misterul de pe *Mable Jones*, încheiă el, este întâmplarea cea stranie pe care am auzit-o istorisindu-se vreodată, pe pământ sau pe mare. Ea rămâne pentru mine un adevărat miracol!

Urmă o tăcere adâncă... La sfârşit, Sam luă cuvântul.

— Se poate, zise el, mai melancolic şi mai plictisit de cât ori când, se poate să fie miracol pe mare, dar acesta, — nu! Cunosc cheia misterului. In momentul la care se opreşte povestea ta, eu tocmai mă îmbarcasem pe *Mable Jones*, la Bahia...

Chipul lui Bill se făcu galben de mânie.

— Nu-mi spune, zise el, că te-ai îmbarcat în locul meu, când acela a fost un altul, un matelot, Simon Dever... El era pe bord înainte chiar de plecarea vaporului; el, şi încă unul, roşcovan, angajat să ia locul matelotului dispărut la La Guaira...

— Iţi repet că eram într'o luntre, înapoia portului, stărui nasul în formă de sticlă. Am strigat vaporul şi mi s'a aruncat un otgon. Eram nevoit să plec din Bahia din pricina unor împrejurări destul de curioase...

Cu tactul vrednic de luat în seamă care se observă de obiceiu sub tropice, se feriră să-l întrebe mai mult. Şi el urmă fără să fie întrerupt:

— La două zile de Bahia, găsirăm pe punte o pisică sălbatecă, bătrână, un fel de jaguar, dar ceva mai mic, care trăise până atunci într'o barcă cu acoperişul de stuf. Ea furase porcul şi ne îngrozise cu ochii-i verzi în întuneric, ea se culcase pe pieptul tău, ea mergea, noaptea, cu paşi de lup, pe punte şi tot ea purtase, pe spate, cămaşa şi sfâşiase pantalonii. Iar răcnetul care te speriase atât de mult, l-am auzit şi eu în ziua când am rănit-o din nebăgare de seamă, cu un cârlig ascuţit...

Furios că-şi vede misterul desvăluit, Bill se arătă din ce în ce mai desgustat.

— Toate astea, ar fi bune, zise el, dar cum explici tu lipsa matelotului? Cum dispăruse? Şi cum poate o pisică sălbatecă să ajungă singură pe bordul unui vapor?...

— Asta, vezi, nu pot s'o ştiu...

Atunci, fu rândul lui Jim. Acesta îşi întinse braţele noduroase, ca să le desmorţească, pe când o strâmbătură nervoasă îi încreţia faţa slăbită.

— Matelotul dispărut? întrebă el. Eram eu!...

— Tu?

— La eşirea din portul La Guaira, sării în apă, peste bord, lăsându-mi echipamentul sus. Şi pisica sălbatecă pe care aţi găsit-o, era a mea. O domesticisem, de altfel, şi eram buni prieteni, amândoi. O ascunsesem într'o barcă, atunci când m'am urcat pe bord. Dar după ridicarea ancorei, îmi amintii că nişte împrejurări deosebite mă obligau să mă întorc în oraş, atunci când intrasem în rândurile echipagiului...

Discreţia care este aproape o lege sub tropice, îi împiedică pe matrozi să-l întrebe pe Jim cum se făcea că a părăsit bordul lui *Mable Jones*, tocmai când abia se îmbarcase...

Un şoarece fâşii printre frunzele palmerilor pitici cari ţineau loc de acoperiş, colibei: Bill văzu animalul şi-l fixă câtva timp, cu privirea, nespus de amărît:

— Te întreb pe tine, se adresă el şoarecelui care se oprise pe loc, te întreb pe tine, la ce bun să le povestesc întâmplări atât de frumoase unor animale ca ăştia!...

In româneşte de

G. RĂDULESCU

A APĂRUT NOU
ALBUM SPECIAL DE SĂRBĂTORI
DIN EXCELENTA PUBLICAŢIE LUNARĂ
MAGAZINUL
pe LUNA IANUARIE 1939

250 PAGINI TIPĂRITE LA HELIOGRAVURĂ cu numeroase planşe

PREŢUL LEI 30

cuprinde:
- Sute de fotografii şi
- ilustraţiuni în 6 culori.
- Trei Nuvele • Modă.
- Humor • Jocuri • Sport.
- Sfaturi • Cinema.
- Teatru, etc.

INSEMNĂRI ŞI POLEMICI

Caton Teodorian

Dumineca trecută s'a stins, în vârstă de şasezeci şi unu de ani, Caton Teodorian, preşedintele Societăţii Autorilor Dramatici.

Golul lăsat de Caton Teodorian în lumea teatrului şi a literilor este mare, defunctul, în afară de strălucite daruri creatoare, a avut o activitate rodnică de organizator. Astfel, el se numără printre membrii fondatori ai Societăţii Scriitorilor Români, iar pe tărâmul teatrului el a fost iniţiatorul grupării autorilor dramatici într'o societate a cărei preşedinţie a asumat-o până în ziua când s'a săvârşit din viaţă.

Născut în 1877, Caton Teodorian a debutat de tânăr în literatură, colaborând la diferite reviste cu bucăţi în proză şi versuri.

In 1908 dă la iveală „Sângele Solovanilor", urmat de „Cultura Sufletului", „La masa calicului" şi „Povestea unei odăi" lucrări ce-l aşează numai decât în loc de frunte printre literaţii noştri.

La 25 Martie 1915, Teatrul Naţional reprezintă pentru prima dată „Bujoreştii" cu un succes neobişnuit. Această comedie dramatică— incontestabil capodopera lui Caton Teodorian, s'a reluat de nenumărate ori, ajungând la un număr respectabil de reprezentaţii.

Odată cu această piesă, Caton Teodorian îşi descoperă adevărata lui vocaţie, teatrul, şi scrie o serie de lucrări dramatice, remarcabile prin ţinuta lor literară cât şi prin meşteşugul lor teatral. Astfel „Nevestele domnului Pleşa", „Stăpâna", „Greseala lui Dumnezeu" şi „Jucării sfărâmate" s'au bucurat toate de un frumos succes.

In două rânduri membru al comitetului de lectură al Teatrului Naţional, Caton Teodorian şi-a dedicat toată puterea lui de muncă pe tărâmul artei, reuşind să câştige stima şi simpatia tuturor.

Moartea prematură a lui Caton Teodorian, lasă unanime regrete pentru toţi cei ce l-au cunoscut şi apreciat.

G. N.

Ventrilog

Sunt unii poeţi cari cred necesar să spună tot ce li se întâmplă. Şi aceasta, bineînţeles, în „versuri", pe cari ţin cu orice preţ să le şi publice. Ascultaţi ce i s'a întâmplat unuia, în provincie:

Din străfundurile mele
Câte odată mai vorbeşte
încă un glas
Stă îndelung cu mine la taifas
Şi-mi spune câte'n lună şi
în stele

Nu ştiu ce vrea şi cine este
Atâta ştiu: când nu m'aştept
Un glas din interior, din piept,
Imi spune câte o poveste.

Fenomenul este în adevăr, curios. Va recunoaşte oricine însă, că aceasta nu mai este poezie, ci... ventrilogie.

Comoara

In aceiaş revistă în care tânărul poet citat mai sus ne făcea demonstraţia de ventrilogie, un altul povesteşte de data aceasta în versuri albe, următoarea „Intâmplare":

Pe stradă
Am găsit o comoară,
Da, pe stradă,
In văzul tuturor.
Unii găsesc comorile în pivniţă
Alţii în grădină
Sub pământ.
Eu am găsit-o'n stradă.
In plină stradă.
Trecea...
Şi eu
Doar singur eu am observat-o
Comoara mea nu are galbeni,
Nu are bani cu zimţi
Comoara mea
E-o fată!
Va fi tovarăşa mea de viaţă!
Soţie!

Ei, interesează-te mai întâi cine e, a cui e, dacă te place... Cu toate că ai cunoscut pe stradă şi nu prin peţitoare s'ar putea să fie până la urmă o partidă foarte bună, mai ales, dacă interesându-te bine, ai afla că are şi ceva bani cu zimţi"...

Tulumbă

In altă revistă de provincie, care ar putea fi citită cu mult interes dacă şi-ar supraveghea mai atent colaborările „poetice", un „poet" scrie următoarele:

Inflorise dragostea pe obrajii tăi
Ca macii rumeni într'o holdă
blondă!...
Stropeai din plin cu razele
zâmbirii
Inima tuturor ca o Giocondă!...

Efectul ar fi fost mai mare dacă ar fi stropit inimile tuturor nu cu razele zâmbirii, ci cu tulumba primăriei sau a pompierilor...

Fără comentar

O domnişoară care a scos de curând o plachetă de versuri, mărturiseşte în prefaţă că „şi-a adunat în paginile acestei plachete întreaga simţire a unui suflet tânăr de fată". Frumos şi aproape înduioşător. Să vedem acum, cam ce „simte un suflet tânăr de fată, care a crezut că trebue să împărtăşească şi altora această simţire:

Sufăr şi plâng.
Nătâng.
Mă biciuie nesomnul, Radu,
Când mă gândesc la trupul
tău ca bradu

Mai e nevoe de vreun comentar?

Ceaiu universal

Aceiaş domnişoară care şi-a adunat în volum „întreaga simţire a unui suflet tânăr de fată", scrie ceva mai departe, tot despre Radu, fireşte:

Radule, Radule,
Bradule, bradule
Tu eşti viaţa mea!
Tu-mi tămăduieşti toate
suferinţele
Cu tine nu ştiu ce sunt
umilinţele
Tu îmi vindeci toate rănile
Cu tine mă simt alta
Voinică, sănătoasă...
Frumoasă...

Al naibii Radu ăsta! Mai tare ca „Ceaiul Universal" care vindecă toate bolile...

Milă

Un domn poet îşi termină astfel un lung poem în care e vorba de principiul răului şi-al binelui:
Iar viaţa noastră
Să fie — un colţ de boltă — albastră.
Să fie clară ca faţa unei ape.
Aceasta să ne fie viaţa:
Mila de aproape!

Păi, dacă-i aşa, atunci de ce mai scrii, versuri"?

Membrii caselor de credit ale instituţiilor publice şi „Enciclopedia României"

Casele de Credit şi Economie ale Corpurilor Didactic şi Magistraţilor, Casa Militară de Economie şi Ajutor, Casele de Credit P. T. T. şi C. F. R., Casele de Credit ale Ministerelor de Interne şi Finanţe, Casa de Credit a Clerului Ortodox şi Banca Naţională, de acord cu „Asociaţia Ştiinţifică pentru Enciclopedia României", aduc la cunoştinţa funcţionarilor acestor Instituţii, membri ai Caselor de Credit respective, că în dorinţa unanim împărtăşită ca „Enciclopedia României" — operă de căpătâi în toate manifestările vieţii româneşti, — să fie cât mai răspândită în massa intelectuală a funcţionarilor Statului, membrii Caselor corespunzătoare îşi pot procura această operă, întocmită sub Inaltul Patronaj al Majestăţii Sale Regelui Carol II, cumpărând-o în rate lunare dela 12—16 luni.

Doritorii se vor adresa Caselor de Credit respective, fie printr'o cerere de împrumut pentru suma de lei 7.200, costul colecţiei întregi (şase volume), fie completând buletinele predate în acest scop, pe care le vor trimite pe adresa Caselor corespunzătoare, care le vor pune imediat la dispoziţie cele două volume apărute şi pe cele viitoare, în măsura apariţiei lor.

Pagini literare

No. 11—12

Revista condusă de d. Murăşanu cuprinde în acest număr dublu colaborarea d-lor Gr. Popa, V. Beneş, Ionel Neamtzu, Paul Constant, Gh. Pavelescu, Rom. Demetrescu, A. Marin, C. Angelescu, Z. Barbu, S. Voicu. Remarcăm schiţa d-lui Paul Constant „Oameni bolnavi", care vădeşte un povestitor umorist de impresionante resurse. Am vrea să avem ocazia de a-l ceti mai des şi în bucăţi mai consistente.

Gazeta cărţilor

A apărut „GAZETA CĂRŢILOR" No. 9 şi 10, anul VIII, pe luna Decembrie a. c. cu colaborarea d-lor *I. A. Bassarabescu* (De-ale Moş Ajunului), *prof. I. E. Torouţiu* (Memoriile d-lui N. Iorga — vol, VI — şi „Un colţ al României Mari"), *D. Munteanu-Râmnic* („Un autograf al lui Anton Pann" şi „O cronică a neutralităţii noastre"), *Al. T. Stamatiad, Gr. Sălceanu, Horia Petra-Petrescu, Ada Crin, I. C. Delabaia* şi *Pimen Constantinescu* (versuri), *Anton Oprescu* (Bibliografie Germano-Română), *D. N. Mincev* (Un mare liric bulgar: E. Dimitrov), *prof. dr. N. Dimancea* şi *S. S. pr. Al. Popescu-Strejnic* (recenzii) precum şi cu *note, carnet bibliografic, dări de seamă, vitrine, conferinţele Ateneului Român, Antologie la zi, Cărţi-reviste-ziare* ş. a. director: *prof. D. Munteanu-Râmnic*. Redacţia şi administraţia: Ploieşti, str. Zagoriţ No. 1. Abonamentul anual 200 lei.

Litera

Anul I, Nr. 3

O publicaţie îngrijit apărută, care ar putea fi cu mult interes cetită dacă şi-ar selecţiona ceva mai atent colaborările. In deosebi pe cele poetice.

Jurnalul literar

Revistă serioasă condusă de d. Gh. Călinescu.

Ne vom ocupa de ea în numărul viitor.

Desen de ROSS — PROF. AL ROSSETI
Directorul Editurei Fundaţiilor Regale

Realitatea este că numai cu Bandajele herniare elastice BARRERE şi PNEUMOR cu pelotă aer se menţine hernia bine, se poartă uşor şi sunt recomandabile de toţi domnii medici.
Singurii depozitari în România:
COMPTUARUL GENERAL DE OPTICĂ ŞI CHIRURGIE
Calea Victoriei No. 90 Bucureşti
CEREŢI CATALOGUL CARE SE TRIMITE GRATIS

Tariful abonamentelor la revista
ADEVERUL LITERAR ŞI ARTISTIC
IN ŢARĂ: 1 an Lei 200; 6 luni Lei 100 şi 3 luni Lei 50.
IN STRĂINĂTATE: I) Ceho-Slovacia, Grecia, Jugoslavia şi Turcia: 1 an Lei 300 şi 6 luni Lei 150.
II) Ţările ce acordă 50 la sută reducere asupra tarifului poştal: Albania, Algeria, Argentina, Belgia, Bolivia, Brazilia, Bulgaria, Chili, Congo Belgian, Cuba, Dantzig, Egipt, Elveţia cu principatul Liechtenştein, Equador, Estonia, Franţa, Germania, Haiti, Iran, Iraq, Letonia, Liban, Luxemburg, Maroc, Mexic, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Syria, Tunisia, Ungaria, U. R. S. S., Vatican (Statul Cetăţii): 1 an Lei 350 şi 6 luni Lei 175.
III) Ţările ce nu acordă 50 la sută reducere asupra tarifului poştal: Anglia, Canada, Danemarca, Finlanda, Irlanda, Italia, Japonia, Lituania, Norvegia, Suedia, U. S. A., etc. 1 an Lei 500 şi 6 luni Lei 250.

PARINŢI!
DIFTERIA
este o boală extrem de periculoasă. Deaceea trebue să vă păziţi copiii. Excelenta revistă „Medicul Nostru" publică în ultimul număr îndrumări preţioase pentru evitarea bolii. In acest număr mai găsiţi articole despre: Urticaria, Higiena gurii, Cărnurile nesănătoase, Bolile de cord şi accidentele de circulaţie, Aerofagia şi tratamentul ei, Tratamentul blenoragiei la femei, Yogii şi puterile lor misterioase, Rezistenţa corpului omenesc, Cum se poate steriliza laptele, etc. Toate acestea în No. 101 al revistei
MEDICUL NOSTRU
16 pag. tipărite la heliogravură, 5 lei

CITIŢI CU TOŢI
Realitatea ilustrată

Romancierul Donului

Apropierea de ţărănime a fost o preocupare permanentă a literaturii ruseşti. Dar se pare că nici o pătură nu este mai enigmatică în ochii intelectualilor decât ţărănimea şi cunoaşterea acesteia este o problemă dificilă pentru intelectuali. Intr'adevăr, scriitorii au fost deobicei ispitiţi să diformeze sentimentele şi gândurile ţăranilor, să le atribue acţiuni convenţionale şi să vadă în ei simple scheme, simple abstracţiuni.

Literatura sovietică contemporană a dat naştere unui mare romancier al ţărănimii: Mihail Solokov, eşit din mijlocul ei, şi mai ales dintr'o regiune care a fost folosită pentru multe teme romantice superficiale, din regiunea Donului.

„Donul molcom", o trilogie vastă, se numeşte opera lui Şolokov, — şi traducerea noastră este aproximativă, deoarece titlul original exprimă în calificarea Donului, totodată sentimentul de linişte, de tăcere, de adâncime.

Mihail Solokov a povestit viaţa ţăranilor dintr'un sat aşezat pe malurile Donului. Povestirea sa este lentă, amănunţită, plină de răbdare. Oamenii sunt zugrăviţi minuţios, cu cuvintele lor stranii, cu metaforele lor populare, cu deosebirile profunde dintre ei. Căci Şolokov este unul din puţinii romancieri care au ştiut să redea ţărani individualizaţi, cari au ştiut să nu se lase cuprinşi de obişnuita uniformizare.

Ţăranii lui Şolokov sunt oameni, cu pasiunile şi acţiunile lor personale, cu gândurile şi dorinţele lor precise. Ei nu sunt creaţi din acelaş aluat cu toţii, şi nu pot fi înlocuiţi. Trăind o viaţă sbuciumată în mijlocul lor, romancierul a redat tipuri vii, puternice, cu silueta netă în mijlocul evenimentelor gigantice.

Intr'un sat căzăcesc, de lângă Don, trăieşte o familie de ţărani cu oarecare bună stare, Melek Lov. Biografia acestei familii va constitui cea mai însemnată preocupare a romancierului şi membrii ei sunt descrişi cu dragoste şi atenţie.

Dar Mihail Şolokov este departe de a avea o atitudine lirică şi sentimentală. Deşi adesea tristă, viziunea lui este robustă, ca aceea a unui om care a dormit sub stele şi a ascultat vânturile de noapte ale Donului. El este aproape de eroii lui, îi ascultă cu emoţie, dar se opreşte la descriere şi observaţie, fără a trece la comentar direct sau la analiza partizană.

Prima parte a „Donului paşnic" pune în evidenţă figura lui Grigore Melekhov, ţăran muncitor, inteligent, puternic, mânios, care este îndrăgostit de o vecină căsătorită, Axinia. După o scurtă rezistenţă, Axinia, fată cu tinereţea nefe- nefericită şi soţie supusă a unui bărbat violent, îi se dă într'o noapte pe când furtuna se deslănţuise pe Donul apropiat. Donul revine în roman ca un leit-motiv, ca factorul comic care unifică mereu viaţa satului, ca realitatea geografică ce trece mereu pe lângă pasiunile agitate şi schimbătoare ale oamenilor. Grigori şi Axinia sunt două figuri redate cu amploare unică în literatura ţărănească. Grigori este un ţăran cinstit, dar supus instinctelor, cu mentalitatea tatea înstăritului, cu mândria fiească a unui locuitor ocrotit de puterile centrale.

Axinia este femeea pătimaşă, destul de iresponsabilă, supusă unui lung lanţ de nefericiri, atrăgând prin simplul ei aspect trupesc şi oameni cari o vor iubi şi totodată trăda. Când începe legătura ilegitimă dintre Axinia şi Grigori, între ei este o diferenţă de vârstă care o face cu atât mai imperioasă. Şi romancierul spune undeva, cu glasul unui cunoscător al lirismului primitiv: „Dragostea care înfloreşte toamna unei femei nu este o fragedă floare albastră, ci o plantă otrăvitoare care îţi ia mintea". Şi pasiunea lor devine atât de violentă, încât ei nu o mai pot ascunde şi sorţii Axniei, Stepan, aflând de înşelăciune, se luptă cu Grigori şi îşi loveşte cu atât mai mult soţia.

După îndemnul stăruitor al părinţilor săi, Grigori rupe o clipă legătura sa cu Axinia şi se căsătoreşte cu o fată bogată a unui sat vecin, Natalia. Rareori un scriitor a redat o nuntă ţărănească cu atât realism; rareori amănuntele unei ceremonii ţărăneşti, au fost atât de sugestive.

Apoi, Mihail Şolokov părăseşte pentru un timp pe Axinia şi pe Grigori pentru a se ocupa de Lisaveta, fata unui negustor bogat din sat. Lisaveta este mândră de bogăţia ei, de studiile ei, şi păstrează deosebirile de clasă între ea şi simplii ţărani. Totuşi e turburată de siguranţa lui Mitia, cumnatul lui Grigori, şi îl roagă să meargă cu ea la pescuit. In zorii zilei, sub o ploae rece, lângă Donul molcom, în iarba densă, Mitia siluieşte pe bogata Lisaveta, — care nu se va plânge însă nimănui. In această primă parte a romanului, oamenii sunt arătaţi mai ales sub aspectul lor instinctual şi dezlănţuirea sălbatecă a pasiunilor constitue marea lui forţă epică.

Pe urmă, Lisaveta, rănită în orgoliul ei, pleacă la Moscova pentru a studia. Acolo va încerca să iubească mulţi bărbaţi, dar zadarnic căci nu va putea uita strânsoarea ţăranului, în noaptea tăcută de lângă Don. In acest timp, devenind îndrăzneţ, Mitia se duce şi cere pe Lisaveta în căsătorie tatălui ei şi la refuzul indignat al acestuia, îi destăinuieşte adevărul. Pentru a se răzbuna, tatăl Lisavetei aruncă asupra solicitatorului câinii săi furioşi. In aceste scene scurte şi sugestive, regăsim adesea accentul unui Panait Istrati, — dar cu o fermitate şi o lărgime epică mai mare.

Revenind la Grigori, aflăm că el nu poate iubi pe soţia lui. Legătura cu Axinia reîncepe şi Axinia fuge cu Grigori, în timp ce Natalia încearcă să se sinucidă de durere.

Apoi, începe aspectul social al romanului: Grigori pleacă, în preajma lui 1914, să-şi facă serviciul militar.

Mobilizarea nemulţumeşte fiindcă fiecare este luat de lângă căminul său, dar cazacii sunt ostaşi credincioşi, cu mentalitatea lor de proprietari de pământ.

Războiul începu. Cazacii luptă din supuneri şi uneori, ucizând un austriac sau ceh au remuşcări, cari trec însă repede. Intre cei veniţi din partea Rusiei, se află şi un tânăr student care iubise pe Lisaveta şi care nu reuşise să o menţină pentru el, deoarece dezlănţuirea instinctuală a lui Mitia nu fusese uitată de ea. Jurnalul intim al studentului este găsit lângă cadavrul lui, — un jurnal intim searbăd, trist, cenuşiu, găsit de Grigori şi dus la statul-major. Acolo, la lumina focului, ofiţerii citesc acest jurnal şi râd în hohote de durerile celui ce plecase ca voluntar în războI de durere.

Aici se vădesc din nou marile calităţi de romancier ale lui Şolokov. Pe de-o parte tristeţea inutilă a unui îndrăgostit delicat dar lipsit de încredere în viaţă, pe de alta cinismul calm faţă de toate neliniştile sale posterioare.

Axinia munceşte la un boer în acest timp. Vine aceiaşi fatalitate de ordin cu totul fizic, ea devine amanta fiului stăpânului ei, un tânăr ofiţer, ceeace biciueşte orgoliul lui Grigori, care se reîntoarce acasă la Natalia.

Contrastul dintre Natalia şi Axinia este din nou un prilej de mari descrieri psihologice. Pe de-o parte dragostea ei alertă, chinuitoare, dar intensă a Axiniei, pe de alta iubirea calmă şi supusă a Nataliei care îşi redobândeşte soţul cu o bucurie copilărească.

Apoi, reîncepe descrierea durerilor de pe front, a nemulţumirii, a începutului descompunerii trupelor. Moralul scade, un soldat rus nu trage într'un soldat german, forţele ţariste încep să cedeze. Cu pătrundere de mare analist, Şolokov studiază, în reţeaua de evenimente din 1916 şi 1917 schimbarea treptată a mortalităţii soldaţilor şi începuturile agitaţiei. Cazacii sunt şi ei nesiguri. Uneori ei se alătură generalilor ţarişti, alţii şefilor revoluţionari şi Grigori Melekov trădează şi el aceleaşi oscilaţii. Pe de-o parte el este credincios tradiţiei militare a familiei sale şi instinctelor sale de mic proprietar; pe de alta el este obosit de luptă şi neliniştit de unele nedreptăţi. Desigur că cetitorul cunoaşte cu acest prilej mulţi eroi de al doilea plan, în care aceaşi analiză a jocurilor pasiunea este dată cu măestrie.

Astfel, mortalitatea ţărănească, în progresiva ei apropiere de muncitorime, este oglindită în marele roman epic „Domul liniştit". Iar Grigori este mereu mai nemulţumit de sine însuşi, zece excese, caută apoi din nou pe Axinia. Dar desgustat şi de ea, o părăseşte din nou în timp ce soţul ei, reîntors din captivitate, o priveşte tăcut şi întunecat, din nou.

„Donul tăcut" este un roman la care Solokov lucrează încă; de aceea nu putem cunoaşte încă evoluţia finală a tuturor personagiilor. Dar şi cele trei volume traduse în majoritatea limbilor occidentale sunt o dovadă elocventă a marei capacităţi epice ale unui romancier de prima linie.

Mihail Solokov este unul dintre puţinii scriitori cari au dat glas ţărănimii, dar fără a falsifica viaţa ei. Cu o putere de evocare urcă, cu fraternitatea faţă de natură, cu privirea calmă şi puţin amară a omului care cunoaşte bine un anumit destin, el povesteşte cu răbdare miile de ocoluri ale flexului său. Cetitorul are, la fiecare pagină a „Donului adânc" sentimentul unei masive şi lente înaintări, sentimentul că un orizont vast este descris cu minuţiozitate, că ansamblul se rezoarbe în detaliu. Puţin cunoscut la noi, Mihail Solokov trebue să fie totuşi privit drept unul din marii romancieri ai Europei contemporane.

D. TROST

COMEMORAREA LUI MIHAI EMINESCU

de CAMIL BALTAZAR

Veronica Micle

Omul s'a iscat singuratic și sărac dintre noi și a împărtășit tainul trist al unei umile existențe în această viață. Trupul lui a scăpărat pe muchea de fulger a mizeriei și a fost răstignit pe crucea boalei, expiând pe rugul arderii incandescente.

Omul și-a irosit la o masă de redacție, bucată de bucată, creierul lui de metal pur și a scris de multe ori pe un colț de stejar al vreunei mese de birt, în fața unei meschine farfurii cu supă.

Dar a doua zi după ce trupul lui a încetat sfârâitura de seu și se durase o catapeteasmă peste umbra chinuită dintre pleoapele ochilor, prea mari ca să nu fie triști. De atunci legenda l-a învăluit și s'a desfășurat deasupra-i cu o putere mai presus de înțelegerea noastră. Eminescu este de sigur singura mare figură a neamului românesc căreia legenda i-a știut croi vestmântul exact pe măsura înălțimii sale.

La 15 Ianuarie 1939 se vor împlini 89 de ani de la nașterea lui Eminescu iar la 15 Iunie 50 de ani de la moartea lui. La o jumătate de veac dela trecerea întru cele vecinice a Demiurgului, cată să ne gândim în ce chip mai amplu și mai desăvârșit să rânduim de pe acum sărbătoarea comemorări și mijlocul prin care ea să depășească modul comun în care s'a organizat până acum.

In faptul că mă grăbesc să scriu cu câteva luni mai înainte de împlinirea cu adevărat a 50 de ani de la moartea lui Eminescu, cetitorul trebuie să vadă tocmai râvna mea de a atrage luarea aminte a tuturor celor cari pot să dea evenimentului acesta măreția cuvenită. Să luăm exemplul poporului german care spre a sărbători cu fastul cuvenit, în 1932, împlinirea a o sută de ani de la moartea lui Goethe a început pregătirile cu doi ani înainte. Mă gândesc mai ales la scriitorii de o generație cu mine (din rândul cărora s'a ridicat d. Gheorghe Călinescu, primul ce s'a învrednicit cu osârdia de a se ocupa în chip cuprinzător de „Viața lui Eminescu") cari au avut norocul rar de a trăi evenimentul capital al Ediției Critice a poesiilor marelui poet, întocmită de profesorul ieșan Constantin Botez.

De altfel de cincisprezece ani încoace fervoarea și interesul pentru Eminescu au crescut cu un număr impresionat de ediții și opere bibliografia eminesciană. Comparând edițiile Maiorescu, A.C. Cuza, I. Scurtu și tot ce a apărut înainte de război cu varietatea de tomuri critice, ediții comentate și vieți romanțate de după 1920, putem afirma, fără exagerare, că spiritul marelui poet domină epoca noastră și fațetele multiple ale geniului său ne sunt pentru prima dată revelate cu toată amploarea și varietatea lor.

Dela „Viața lui Mihai Eminescu" de G Călinescu la romanele d-lui E. Lovinescu

Inceputul binecuvântat l-a făcut criticul G. Călinescu și, coincidență semnificativă, tot un critic, d. E. Lovinescu a romanțat cele două episoade erotice mai importante din viața poetului cari au avut o înrâurire asupra scrisului său. Din trecerea meteorică a muzei Mite Kremnitz avem pulberea stelară a romanului cu acelaș nume, unul din cele mai reușite ale criticului, unde atmosfera de subtilă elevație se conjugă cu un stil de clasică puritate. Tot astfel cum în „Bălăuca" d. Lovinescu completează avatarurile amoroase ale poetului cu chipul Veronicăi Micle, inspiratoare ce a oblăduit multe din poemele de dragoste ale celui pe care d. Lovinescu ni-l înfățișează întrunind în ființa sa antinomia nevoilor unui pământean cu năzuința spre absolut.

„Luceafărul", „Nirvana", „Carmen Saeculare" de Cezar Petrescu

Proectat ca un roman ciclic și care să înglobeze unitar întreaga viață a nefericitului poet, din copilărie până la moarte, trilogia: „Luceafărul", „Nirvana", „Carmen Saeculare" ne-a oferit pentru prima dată o carte ce încearcă să strămute în proză inefabilul melodiei eminesciene și să ne dea ceva din subterana ei melopee în care se transsubstanțiază farmecul specific al pământului moldav.

Intorcându-ne la poesie, să subliniem că anul 1923 ne aduce două volumașe cu înfățișare modestă tipărite de vechea „Cultură Națională" din seria intitulată: „Cartea cea bună"', îngrijită de Sextil Pușcariu. Prima din plachetele acestea adună poesiile lirice ale lui Eminescu, cea de-a doua poesiile filosofice, ambele prefațate de d. Lucian Blaga.

Ea constitue prima încercare de a oferi pe un preț modest, (15 și 20 lei exemplarul) poesiile lui Eminescu. Cu prilejul acesta să amintim că nu avem încă până acum o ediție a poetului care să fie pe potriva pungii tuturor, adică ediție ieftină care să pătrundă în toate satele cât și în suburbiile orașului.

Statuia lui Eminescu din grădina Copou-Iasi

Ediția Bogdan Duica din anul 1924

O apariție revelatoare este ediția alcătuită de criticul ardelean căci era prima care I) a restabilit: textele poetului în formele în care s'au înfățișat întâia oară, înlesnind astfel și o privire sigură asupra desvoltării sale stilistice și

II) le-a așezat în ordine cronologică înlesnind astfel privirea de ansamblu asupra evoluției ideilor și simțirilor poetului.

Vom vedea mai la vale cum marea ediție critică a profesorului ieșan Constantin Botez, pornind dela aceleași comandamente, va reuși să le depășească, realizând, peste ce a obținut Bogdan-Duică, o operă ce are valoarea unui îndreptar de artă.

In introducerea pe care o face ediției sale, criticul Bogdan-Duică arată că scopul ei este mai ales de a restabili punctul întâi de vedere, pe care toți editorii l-au ignorat, crezând că au dreptul să modifice textele eminesciene, să le perfecționeze cu ajutorul variantlor din manuscrise, să le potrivească fonetismului lor, să ștargă urmele ortografiei preferate pe vremuri de Eminescu, să-l modernizeze cu alte cuvinte pentru ca textul să ție pas cu înaintarea limbii din toate punctele de vedere, adică și fonetic și ortografic.

Cu îndreptățire Bogdan Duică afirmă că:

„Eu cred că Eminescu nu are nevoe de nici o corectură, că limba lui de la 1866 nu va dăuna pe nimeni azi când stângăciile de pe atunci cetitorii de azi le simt ușor ca trecute fără revenire: că limba lui de pe la 1870 încoace este chiar cea de azi, cu mici defecte încă, fără să altereze însă putința de estetică intrare în fondul poeziei; și că după 1870, repede el devine maestrul încântător, căruia îi urmăm încă toți. Corecturi, așadar, la ce? Ne trebue un Eminescu așa cum l-au gustat contemporanii, cum era când a început să înrâurească pe Vlăhuță, cum era când devenea **veșnicul** Eminescu".

Aplaudăm întru totul afirmațiile criticului veteran, astăzi trecut dintre cei vii căci, intr'adevăr, din punctul de vedere al foneticei de azi, Eminescu e mai actual ca oricând și cred că toți poeții generației de azi preferă un Eminescu restituit textului prim celui corijat de diverși editori.

Ediția Constantin Botez, prima care aduce inovația variantelor eminesciene ce deschid orizonturi noui în laboratorul poetului

In luna Septembrie anul 1933, întrperindere monumentală, apare ediția profesorului Constantin Botez, care pentru prima dată, desvăluie, prin imensul material de inedite, laboratorul artistic al genialului poet și aduce o fundamentală schimbare a opticei prin care era privită viața și munca lui.

E necesar să facem o paranteză spre a aminti că în „Lămuririle" pe cari le dă la urma volumului, Constantin Botez declară că „această ediție a poesiilor lui Eminescu trebuia să fie lucrată în colaborare cu G. Ibrăileanu care năzuia să dea o ediție definitivă a poetului a cărei operă o studia de ani îndelungați cu pasiune și pentru înțelegerea căruia a scris atâtea frumoase pagini. Admirabilele studii ale criticului ieșan publicate în revista „Viața românească" îl arătau ca fiind cel mai indicat să întreprindă o asemenea lucrare. Dintre toți editorii lui Eminescu dânsul era singurul care a curățat textul de unele greșeli ce se perpetuau de la prima apariție în toate edițiile. A arătat deasemeni care e textul „Luceafărului" ce trebue să figureze într'o ediție a poeziilor lui Eminescu.

Stabilind data exactă a apariției unor poezii dânsul a separat în mod definitiv poeziile publicate cu știința și voința poetului de acelea pentru care nu poate fi făcut răspunzător și a ferit astfel memoria lui Eminescu de bănuiala că ar fi dat ca ale sale și fără să indic izvorul, poezii imitate din alți poeți".

Din motive de sănătate criticul ieșan n'a putut să-și realizeze cea mai scumpă ambiție și dorință pe care a nutrit-o o viață întreagă.

Truda eroică de benedictin a răposatului Constantin Botez a scos la iveală materialul inedit de atelier din care s'a zămislit cea mai de seamă operă lirică românească. In fața ochilor uimiți și înminunați a apărut un laborator în care (după expresia d-lui Serban Cioculescu) „ucenicia este la fiecare pas mucenicie".

Foiletând ciornele și văzând stufostul material despuiat de variante cari fac în partea doua a volumului de poesii un număr egal de pagini, m'am gândit la inepta legendă răspândită ani de-arândul de atâți nechemați: colportarea „vieții dezordonate" pe care o ducea poetul.

Ei bine, în fața travaliului susținut cu îndărâtnic și mare efort și cu o egală nobleță, constați abia ce personalitate artistică și etică, organizată și conștientă, sălășluia sub

N'am știut, cumcă în ziua
[illegible] și șapte [illegible]
Iți serbezi aniversarea
[illegible] și [illegible]

In biserică [illegible]
Cât îmblam pe la [illegible]
N'am văzut pe sfântul Simion
Pre iubitul [illegible]

Și aflând de-așa minune
Eu [illegible] această [illegible],
Doresc multă sănătate
Viață lungă și [illegible].

Și spre semn caracteristic
Iți trimet această carte,
Iar tu spune pentru un [illegible]
Cumcă ești absentă [illegible] carte

M. E.

[illegible]

ceeace se socotia drept trăire halucinantă și dezordine.

Și mă bucur că încăodată Eminescu a destrămat stupida legendă a artistului diletant și improvizator când degetele lui se sfinteau de ritmul cotidian al unei ucenicii care desvăluie înapoia fiecărui carat de vers ochiul în fațetă de urias artist prezent. Fiindcă orice mare artist se cinstește de încordarea aceasta până la istovire și izbândire.

Cu satisfacție legitimă constatăm superioritatea variantei ultime față de ciorna dela început. Melodia e firește subterană și prezentă ca dulceața și principiul vieții în miezul unui fruct, dar arhitectura exterioară a trebuit să treacă prin atâtea topiri și aliagii și flăcări de foc pentru a deveni veninul substanțial și unic de la urmă, vital, inimitabil și inalterabil în timp, ca boabele de grâu milenar găsite în criptele faraonilor.

Casa lui Eminescu și Biserica din Ipoteșt

Poesiile din ediția profesorului Constantin Botez au fost înșirate în ordinea strict cronologică a publicării lor și împărțite în următoarele grupe: I Poesiile apărute între 1870 și 1883 de la „Venere și Madone" până la „Doina". II Poesiile care au apărut pentru prima oară în volumul îngrijit de Titu Maiorescu în 1884. Acest volum cuprinde, în afară de poesiile apărute în „Convorbiri literare" alte douăzeci și șase de poesii despre care Maiorescu spune că se găseau **„până acuma numai în manuscript la unele persoane particulare".**

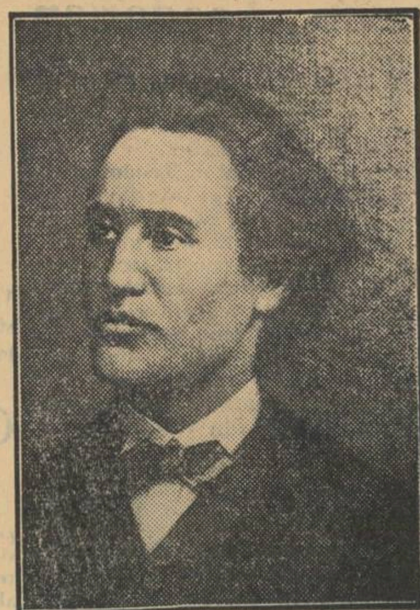
E interesant de știut că volumul datat 1884, s'a pus în vânzare la librării încă de la 20 Decembrie 1883, cum a dovedit G. Ibrăileanu în revista „Viața Românească" anul XIX, I 92, 93 Ianuarie 1927. La această dată Eminescu îmbolnăvit în ziua de 28 Iunie 1883 era deacum internat de la 2 Noembrie în sanatoriul lui Leidesdorf, în complectă inconștiență. Numai e nevoie de insistat asupra faptului că Eminescu nu poate purta nici o răspundere în privința acestor 26 de poesii publicate fără știința și voința sa.

III) In această grupă au intrat acele câteva poesii care s'au publicat după întoarcerea poetului din sanatoriul dela Ober-Döbling și până la sfârșitul vieții sale.

IV. In această grupă au fost așezate șase poesii care s'au tipărit după moartea poetului și care nu sunt sub nivelul mediu al poesiei eminisciene.

V. In această ultimă grupă au fost tipărite poesiile din adolescență ale lui Eminescu publicate între 1866 și 1869. Ele au fost așezate la urmă și nu la început cum ar fi cerut ordinea strict cronologică pentru motivele arătate de criticul G. Ibrăileanu în revista „Viața Românească" anul XIX, I, 86-88 Ianuarie 1927.

Când a început să lucreze la această ediție profesorul Constantin Botez avea intenția ca la sfârșitul volumului într'un „Adaos" să publice un număr de poesii inedite rămase în manuscrisele lui Eminescu care prezentau interes pentru studierea unora din poesiile din text. Materialul pentru note fiind mai bogat decât se aștepta alcătuitorul ediției și fiindcă volumul ar fi căpătat o sută de pagini în plus, a trebuit să renunțe la acest „adaos".

Neștiind că va muri curând după terminarea acestei munci istovitoare de sfânt și schimnic, Constantin Botez își propunea să publice aceste poesii în altă parte.

Continuând bilanțul nostru vom adăuga la lista bibliografiei eminesciene în afară de edițiile îngrijite de d. G. Adamescu și Mihail Dragomirescu apărute în ultimii ani, cărțile de proză ieșite în editura „Scrisul Românesc" în seria de „Clasici comentați", și anume: Scrieri politice, Scrieri Literare și Literatura populară a poetului, îngrijite de d. Murărașcu cât și o ediție nouă de „Poesii" alcătuită de Constantin Botez.

La împlinirea a 50 de ani dela moartea lui Eminescu, cată să spunem că, în afară de ediția de poesii de Constantin Botez, tipărite de „Cultura Națională", nu avem încă o ediție definitivă a operelor de proză și vers ale lui Eminescu.

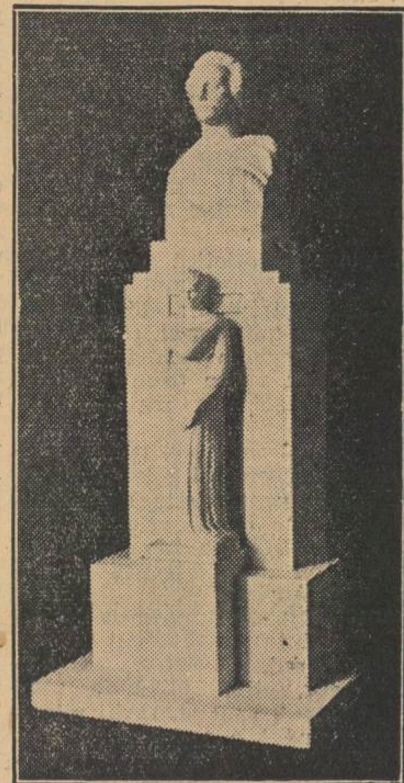
E poate măruntă treabă să adăugăm că în Bucureștiul în care se află piețe ce se numesc Matache Măcelaru și bulevarde cu nume de primari defuncți, Eminescu nu-și are squarul și bulevardul lui și nu s'au învrednicit edilii să împodobească orașul cu o statuă în care să fie reprezentat simbolic Luceafărul.

Piatra funerară dela Belu e străjuită de un meschin baso-relief în care se vădește un Eminescu cu obrazul descompus și chinuit și nu are măcar însușirea unei cât de vagi asemănări fotografice. Singurul nonument ridicat în memoria aceluia care a năzuit să doarmă la marginea mării e acela datorit sculptorului Han, la Constanța.

Ediția definitivă a operelor lui Mihai Eminescu

La jumătate de veac dela moartea lui Mihai Eminescu s'ar cuveni ca la 15 Iunie să împodobim Capitala cu un monument în care autorul „Luceafărului" să fie nemurit în ceea ce avea etern acest cântăreț ancorat în absolut.

Iar ca suprem omagiu să fie gata la această dată primele două volume din ediția Eminescu, pe care o anunță criticul Perpesicius, întâile pietre de temelie chezașe că, încă în zilele noastre vom avea edificată acea dorită ediție definitivă a operelor celui mai mare scriitor pe care l-a dat până acuma neamul românesc.

Statuia lui Eminescu la Constanța

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCURESTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

DIRECTOR: M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r. BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, No. 946 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 22 Ianuarie 1939

Adevĕrul
LITERAR ŞI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:
M. Sevastos, Iz. Sadoveanu, Sandra Cotovu, Iuliu Lazăr, Alexandru Bilciurescu, Horia Argeșeanu, St. Tita, Ioan Massof, Tache Soroceanu, Lucia Oprescu, Const. Cojan, Ross, etc.

Literatură feminină

de M. SEVASTOS

Romanul d-nei Sandra Cotovu „Jocuri de apă" *) are drept prefață un fragment dintr'o scrisoare a lui G. Topârceanu.

E o recomandație a cuiva de dincolo de viață, care a cetit manuscrisul și a comunicat autoarei impresiile — autorizând-o să le folosească când el va fi trecut în altă lume.

Iată acest mesagiu literar:

2 Februarie 1937, Iași

...o viziune delicată și originală a realității; împletituri de gânduri, de viață interioară, cu gesturile obișnuite și simple ale vieții externe (asta e o „trouvaille" a D-tale), lumini și estompări realizate cu un simț artistic sigur — și un cadru în armonie cu stările sufletești. Personagiile sunt foarte bine conturate. Unele lucruri despre firea lor le suggerezi foarte fin — prea fin pentru cititorul obișnuit, pentru publicul mare. (Dar acestuia n'ai să-i placi, pentrucă el vrea în literatură: acțiune, fapte importante, întâmplări mai zguduitoare — nu pictură de caractere, făcută numai din nuanțe și gradație discretă, nu întâmplări minuscule și destinuri aproape normale).

Iată, dacă n'oi mai fi în curând, și dacă scoți vreo carte, cum n'am apucat să-ți scriu nici o prefață, folosește vre-un pasagiu din scrisoarea aceasta în loc de prefață — căci după moarte voi avea mai multă tăcere. Cu cât mai tîrziu, cu atâta mai multă.

G. TOPÎRCEANU

(G. Topîrceanu întrebuințează mai degrabă cuvântul francez „trouvaille", decât monstruosul „găselniță" — de care el avea oroare, arătată de atâtea ori în Miscellaneele „Vieții Românești").

Numele d-nei Sandra Cotovu nu-i necunoscut cetitorilor „Adevărului Literar". In această revistă i-am publicat multe manuscrise, sosite — discret și modest — dela Iași sau dela Constanța.

Fără s'o cunoaștem personal, plicurile ei — când soseau, rar, la redacție — ne aduceau o bucurie profesională.

Erau niște manuscrise îngrijite, cu ortografie bună, cu punctuație corectă.

Se cunoștea că autoarea are respect și dragoste pentru scris, și considerație pentru cetitori.

Aceiași ordine externă a manuscriselor, se găsește — în adâncime — în arta d-nei Sadra Cotovu: de la limba pură, la stilul de-o elegantă sobrietate clasică, până la construcția interioară a operei de minuscul ceas de brățară sau de complicată și fină piesă anatomică — mic fragment din sistemul nervos, desgolit de piele și de mușchi, și prezentat ca o savantă rețea de paianjen, prin care a trecut — ca un mărunt curent electric — fiorul vieții.

Faptele din acest roman nu-i senzaționale. Ele au însă în sufletul autoarei și'n sufletul nostru rezonanța marilor acțiuni palpitante.

In romanul d-nei Cotovu găsim următoarea scenă:

„Iar după ce isprăvește de scris, Magda stă un timp neclintită, cu coatele pe birou și cu bărbia sprijinită în palmă, adâncită în visuri. O clipă încremenesc toate. Nu se mai aude niciun sgomot, nu se mai mișcă nimic. O clipă numai, căci cotul îi alunecă curând, puțin îndurerat, pe suprafața lucie a mesei de scris și clintește din imobilitatea ei neînsuflețită o peniță murdară: o peniță pe care a scos-o chiar ea din toc, înlocuind-o cu una nouă, adineauri când s'a apucat să scrie. Penița cade pe parchet și umple deodată, cam ca o lovitură de tun, odaia de sgomot. Ce liniște! se trezește ea un moment și se miră în timp ce-și freacă cotul amorțit. Șuerul unei locomotive străbătând înserarea și, pătrunzând prin atâtea

*) Roman, edit. „Cartea Românească"

(Urmare în pag. 11)

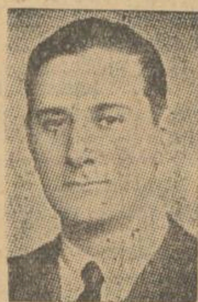
Aurel Bauch: LĂUTAR

Aurel Bauh: COPIL

OAMENI ȘI FAPTE

Limpezire...

Peste o lună de zile noua Constituție care stă la baza renașterii naționale, împlinește un an. Expresie a noilor directive constituționale, Frontul în jurul căruia se strânge națiunea toată, e destinat să facă legătura dintre cârmuire și massele populare. După expunerea amplă a d-lui Armand Călinescu, ministrul de Interne, iată că d. prof. Mihail Ralea, ministrul reformelor muncitorești, precizează țelurile Frontului Renașterii Naționale, într'o cuvântare substanțială rostită la Galați. Vorbind despre regimul autoritar al României de astăzi, d. Ralea a ținut să afirme cu tărie că „un regim autoritar nu înseamnă nici regim reacționar, nici regim de exploatare. Un regim autoritar nu poate trăi dacă nu este un regim de dreptate". El trebue să fie mai înainte de toate un regim autoritar de democrație autoritară. El trebue să se gândească la massele obidite și să nu instaureze în locurile de conducere o oligarhie hrăpăreață și lacomă. El trebue să fie un Stat de repartițiune justă".

Cuvintele hotărîte ale d-lui prof. Ralea au darul de-a risipi unele confuzii voite, situând într'o lumină clară rosturile noului regim politic al țării.

Veste bună

După o luptă crâncenă cu moartea care-l încolțise pe-un pat de spital, d. prof. Ștefănescu-Goangă, rectorul Universității din Cluj, a ieșit victorios. Medicii anunță că vindecarea sa deplină nu mai poate fi pusă la îndoială. Victimă nobilă a datoriei împlinite, purtând în trupul său urmele gloanțelor ucigașe, profesorul se va putea întoarce în curând la străduințele sale științifice. Dar fapta infamă rămâne, cu uriașa ei pată dezonorantă, fiindcă atentatul săvârșit de niște studenți împotriva unui profesor are caracterul odios al unui paricid.

După Roma...

Campania violentă a presei italiene împotriva Franței a suferit un scurt armistițiu în timpul șederii miniștrilor britanici la Roma. Dar nici n'a apucat d. Chamberlain să pună piciorul la Dower — și iată că atacurile au reînceput parcă cu o furie îndoită. Ar fi greu să se facă de pe-acum afirmații categorice asupra rezultatului adevărat al vizitei la Roma, dar din câte s'a aflat până astăzi optimismul nu e la locul lui în judecarea situației europene. După indicațiile cele mai sigure, atât la Roma cât și la Londra, vizita a reușit doar să lămurească într'o măsură mai mare pozițiile celor două guverne, fără a se găsi calea unei apropieri.

Din însuși textul apărut în „Informazione Diplomatica" și atribuit d-lui Mussolini, reiese limpede că în convorbirile ce-au avut loc oamenii de stat britanici și italieni și-au exprimat dorința de-a lucra pentru menținerea păcii fără însă a ajunge la o înțelegere asupra conflictelor ce stau în calea ei. Oficiosul italian recunoaște că d. Chamberlain a precizat dela început legăturile puternice dintre Paris și Londra, iar d. Mussolini a afirmat că axa Berlin—Roma rămâne baza politicei externe italiene. Dincolo de curtoazia firească a interlocutorilor, opinia publică europeană simte că norii amenințători ai războiului nu s'au împrăștiat.

Anul 896

Un deputat maghiar s'a declarat nemulțumit de măsurile naționaliste ale guvernului din Budapesta, măsuri pe care le socotește prea blânde. Deputatul ungur a întocmit un proect de lege destinat să dea toate posturile de conducere ale Statului numai ungurilor adevărați. Aceștia n'ar fi, după socotelile științifice ale deputatului, decât „turanienii" ai căror strămoși locuiau în Ungaria înainte de anul 896.

Rămâne doar de văzut câți dintre conducătorii actuali ai Ungariei vor putea dovedi cu acte că strămoșii lor trăiau pe pământ unguresc înainte de anul 896 adică cu peste o mie de ani în urmă. O asemenea dovadă n'ar putea fi făcută de mulți — și ce e mai ciudat, nici primul-ministru actual n'ar putea dovedi că strămoșii săi „turanieni" se aflau în Ungaria înainte de 896, pentru motivul simplu că d. Imredy nu este turanian, ci șvab...

Dificultăți franceze

S'ar părea că d. Mussolini n'a formulat, în convorbirile cu miniștrii britanici, pretenții teritoriale asupra Franței, mulțumindu-se să afirme că Italia nu va renunța la revendicările sale în Mediterana. Adevărul este că atunci când a fost fixată vizita oamenilor de Stat englezi la Roma, d. Mussolini era încredințat că victoria definitivă a diviziilor italiene în Spania va coincide cu această vizită. Revendicările italiene urmau să fie prezentate ca o compensație pentru retragerea trupelor italiene din Spania. Victoria lui Franco însă, deși importantă, n'a izbutit să înfrângă rezistența guvernului spaniol iar sfârșitul ostilităților nu pare încă apropiat. Ducele a amânat deci formularea pretențiilor italiene până la victoria definitivă în Spania, victorie care va pune Franța în fața unei situații grave zdruncinând adânc actualul echilibru mediteranian. Dealtminteri, oamenii politici francezi — nu numai cei de stânga — au început să citească limpede ce rezervă victoria lui Franco, țării lor. Grupul de deputați francezi care a vizitat zilele trecute Spania, a revenit îngrijorat.

Prezența diviziilor italiene, a escadrilelor italiene și germane în Spania și pozițiile ocupate de trupele italiene în Baleare se profilează amenințător. După unele știri, guvernul francez ar examina din nou politica de „neintervenție" spre a o pune de acord cu interesele securității franceze.

Omagii lui Pius al XI

Cercurile politice europene atribue o mare însemnătate audienței d-lor Chamberlain și Halifax la Suveranul Pontif. Faptul că primul-ministru protestant a ținut să prezinte omagiile sale șefului bisericii catolice, apostolice și romane capătă într'adevăr o deosebită semnificație cunoscând atitudinea hotărîtă a lui Pius XI față de excesele din unele țări și în general față de politica rasistă.

Este deasemeni semnificativă coincidența dintre audiența omagială a miniștrilor britanici și alt omagiu la adresa Șefului bisericei catolice. In discursul rostit cu prilejul realegerii sale la președinția Camerei Franceze, d. Edouard Herriot a ținut să exprime respectul ce-l inspiră tuturor francezilor atitudinea nobilă a Papei Pius al XI-lea.

Interesele vorbesc...

Contele Csaky, ministrul de externe al Ungariei, s'a dus la Berlin. Rezultatul vizitei, afirmă presa germană, este cel așteptat: întărirea prieteniei germano—maghiare, prin înlăturarea neînțelegerilor iscate de conflictul ungaro-ceh în chestiunea Rusiei subcarpatice. Prin adeziunea Ungariei la pactul Anti-Komintern, poziția guvernului maghiar se clarifică. Axa are un nou satelit al cărui devotament e gata de orice încercare. De pildă, conducătorii Germaniei au cerut contelui Csaky să desființeze o mare parte a industriei ungare și contele a acceptat această condiție. E vorba de acele industrii care produc mărfurile ce urmează a fi importate din Germania, spre a așeza definitiv Ungaria în circuitul economic al Reichului. Țara vecină s'a străduit decenii dearândul să-și înjghebeze o industrie națională care să-i asigure independența economică și astăzi e hotărîtă să jertfească această industrie pe altarul prieteniei cu Reichul.

Ințelegerea Balcanică

La Belgrad se întrunesc guvernatorii băncilor de emisiune ai statelor ce formează Ințelegerea balcanică. Problemele economice ale peninsulei balcanice strâns legate de acele ale basinului dunărean cer — în împrejurările de azi — o cât mai atentă studiere și căutarea soluțiilor celor mai potrivite în raport cu diversele influențe ce se exercită de unele din marile puteri.

In curând, la București, se vor întruni miniștrii de externe ai statelor Ințelegerii balcanice pentru a discuta problemele politice interesând Grecia, România, Jugoslavia și Turcia. Importanța acestei reuniuni — ca și importanța reuniunii dela Belgard — nu mai trebue subliniată. Element pacific prin excelență, Ințelegerea Balcanică, își va manifesta încă odată hotărîrea de a rămâne un factor al păcii în sud-estul Europei frământată de atâtea curente primejdioase.

Civilizația...

de IZ. SADOVEANU

In colecția lui Armand Colin, a apărut un mic volum „La Civilisation", de Félix Sartiaux, volum plin de idei și de fapte interesante.

O definiție satisfăcătoare a acestei noțiuni nu a fost încă dată. In tot cazul, ea trebue privită ca o stare de afirmare a moravurilor, ca și a ideilor, sub influența reciprocă a technicei, a artelor, a religiilor și a științelor, ne spune Littré.

Civilizația are deci ca efect o viață mai largă și mai înaltă, realizată treptat în decursul vremurilor. Omul colectiv de azi, ne spune Sartiaux, este ca un septuagenar care nu știe, însă, de cât de câteva luni că pământul nu e centrul universului".

Istoria civilizațiilor nu este acelaș lucru ca Istoria Civilizației. Ea aduce contribuția ei, dar nu constituie însăși esența a ceia ce numim „Civilizație".

Sunt unele civilizații, ca aceia antică de pildă, care, sprijinindu-se pe sclavie, nu reprezintă o viață plăcută și chiar o nobleță sufletească, decât pentru o restrânsă minoritate, massa poporului fiind condamnată la jertfă, ignoranță și suferință pentru realizarea lor. Ele nu pot fi deci luate ca adevărate imagini a epocii, nu sunt durabile, nici nu marchează o adevărată înaintare a omenirii pe calea grea în spre mai bine și nu fac cinste „Civilizației". Civilizația antică deci, deși aduce în câmpul său restrâns binefaceri reale, nu prezintă multe garanții de durabilitate, numărul celor chemați a se bucura de ea este restrâns, iar egoismul ce o caracterizează nu este o condiție favorabilă pentru eroismul care ar putea să o apere și de primejdiile externe și de cele interne și să o facă durabilă.

Ne întrebăm însă dacă o largă bază populară ar fi o garanție mai solidă împotriva barbariei și ar asigura mai bine perenitatea cucerirei lor, făcute de munca și inteligența omului, asupra naturii dușmănoase.

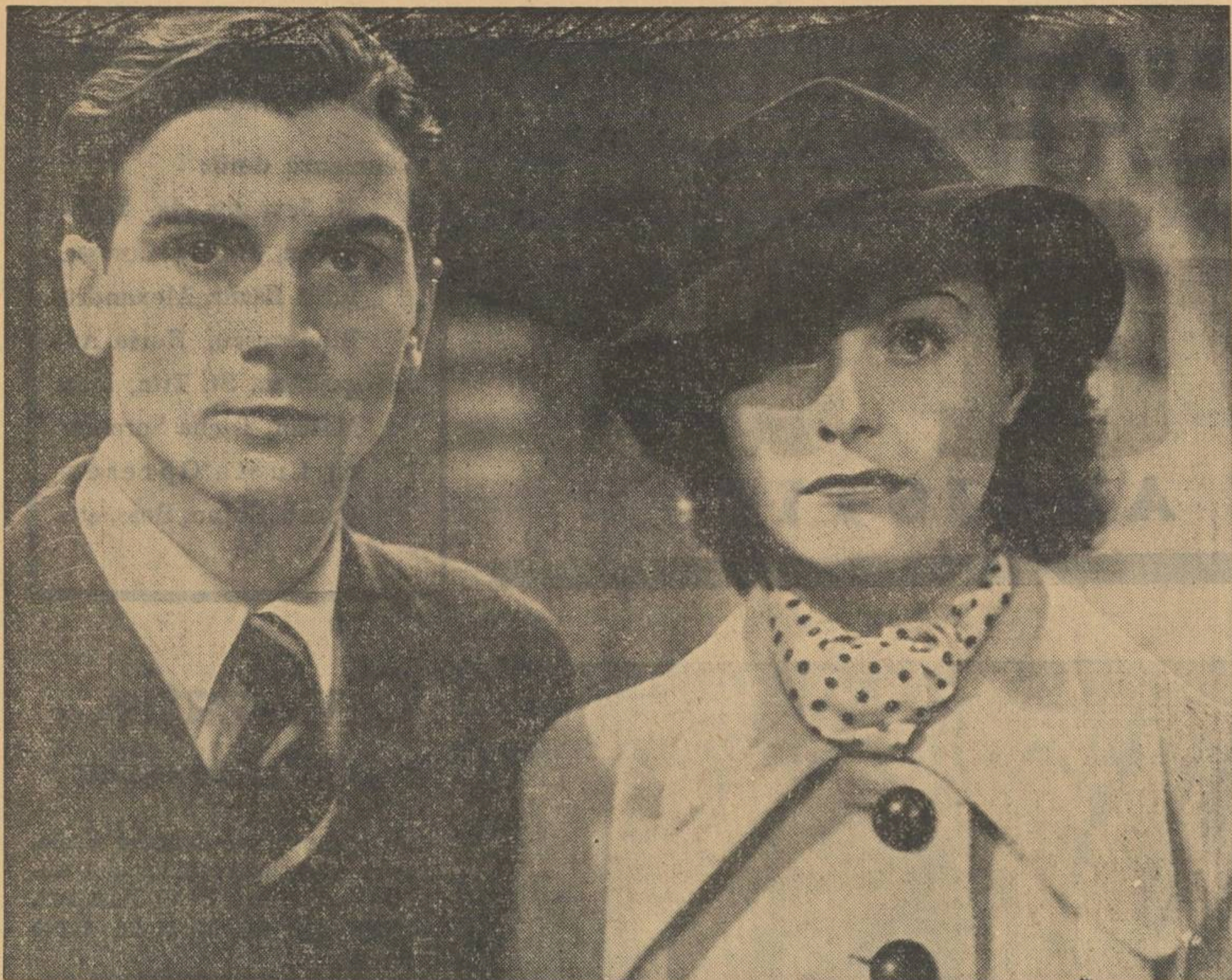
Privind dealungul istoriei, ne putem convinge de faptul că, adesea, civilizațiile trecute sunt ca niște varietăți de fructe sau flori create în seră, ce se întorc la sălbătăcie îndată ce sunt lipsite de îngrijirea unei culturi perfecționate.

Filosofii din secolul al XVIII-lea au făcut greșala, care se repetă mereu de atunci, de a confunda două aspecte cu totul deosebite unul de altul, aspectul material și cel spiritual al civilizației. Ei vedeau în progresul „luminilor" o condiție deopotrivă de necesară și suficientă pentru progresul civilizației. „A înstrui o națiune", zicea Diderot, „înseamnă a civiliza" și în acelaș timp, după o concepție destul de simplistă, ori ce descoperire științifică este urcarea pe o treaptă mai sus în spre fericirea universală.

Se așteaptă, astfel, de la progresul civilizației, desvoltarea imediată a individului, materializându-se cu totul procesul ei progresiv, fiind din ce în ce mai mult considerată din punct de vedere utilitar, încărcându-i-se conținutul fără a i se asigura soliditatea bazei.

Dacă Sartiaux nu consideră încă edificiul social actual ca dărâmat, nu tăgăduește, însă, că el

(Continuare în pag. 2-a)

Gilbert Gil și Michele Morgan

CINEMATOGRAFUL

Crima Nataliei Roguin. — Iată un film mare care arată toate calitățile și toate resursele producției franceze. O asemenea realizare, unde cauți zadarnic să găsești un cusur, poate servi de exemplu și de stimulent. Totul este aici înfăptuit cu un tact și o măsură ce încântă. Și aceasta cu atât mai greu de îndeplinit cu cât toți eroii povestei sunt oameni bravi, cinstiți și cu sufletul pe față: adică personagiile cel mai dificil de mânuit. Cu asemenea ființe, se poate cădea lesne în melodramă și în comedia lacrimogenă. Scenaristul a știut să ne emoționeze prin momente dramatice păstrând totuși un spirit surâzător, iar regisorul a știut să compue imagini realiste fără excese și să contureze cu savoare scene frumoase, pline de intimitatea micii burghezii.

Este adevărat că autorul și realizatorul au fost admirabil serviți de interpreți Nu ni se arată o constelație de vedete, ci simplu actori care cunosc bine meșteșugul jocului cinematografic și care sunt toți la locul lor. Din ansamblu face parte și Michele Morgan ,dar ea nu este o vedetă ci apariție de viață nouă pe care nimic n'a umbrit-o până acum. Raimu, celălalt actor principal dispune de atâtea calități de interpretare umană și e atât de natural încât uiți că e o vedetă Pentru Francezi, pentru rasa lor Raimu este tot atât de reprezentativ cum e Wallace Berry pentru Americani.

Nu vom povesti subiectul filmului, pentrucă ni e teamă să nu ucidem prin vorbele noastre toată viața minunată care palpită, cu nuanțe infinite și schimbătoare în „Crima Nataliei Roguin".

Totul, repetăm, este condus cu delicatețǎ și cu sobrietate Și cu mijloace noi care sunt în acelaș timp ale unui om de teatru și ale unui psiholog, ale unui artist plastic și ale unui poet. Nicio scenă care să nu fie just așezată în atmosfera ei, în tonul și în durata ei. Nu înțelegi dela prima vedere prin ce taină Raimu te emoționează. Nu i se mișcă un mușchiu pe față, nu face un gest, dar privirea lui, când grea, când tandră, când ironică, îi revarsă sufletul întreg. In ceiace privește pe Michele Morgan, ea cucerește prin frumusețea sa liniștită, fără ostentație, prin grația sa înăscută și prin vocea sa cu înșurdinări dramatice.

Pe scurt un film fără preocupări de estetism și fără conoesiuni făcute publicului mare, dar care va satisface și pe spectatorii rafinați și masele, pentrucă este o operă totală ce marchează o dată în istoria cinematografului francez.

T. S.

VIAȚA TEATRALA

Teatrul Național: Duduca Sevastița
de Ion Sângiorgiu

După o triumfală serie făcută pe marile scene din străinătate, „Duduca Sevastița" obține și la noi aceiași binemeritați lauri.

Incă dela primele d-sale lucrări dramatice, d. Sân-Giorgiu, vădea un mare meșteșug teatral. Ne amintim de acea admirabilă satiră „Omul zilei", în care autorul biciuia cu harapnicul unei necruțătoare ironii toată mascarada politicianistă. Erau în „Omul zilei" scene de un efect teatral deadreptul uluitor. Apoi, vervă, ironie fină și încinsă, dialog spontan și scăpărător, acțiune vie și gradat condusă.

Firește, cu vremea toate aceste calități au evoluat spre o desăvârșire care trebuia să ne dea această strălucită lucrare dramatică „Duduca Sevastița".

E nevoe, pentru a fi pe deplin înțeleși să schițăm în câteva cuvinte subiectul piesei.

Acțiunea se petrece la conacul boerului Telemac Țațomir, pe malul Prutului. Nevasta lui Telemac a murit câțiva ani înainte de a începe piesa, și casa este condusă de Duduca Sevastița, o femee a cărei origină nu se cunoaște, dar care a intrat deabinelea sub pielea bătrânului boer, amorezat de menajera lui. Drama va începe când Liliana, fata lui Telemac, sportivă renumită, după ce a cutreerat în lung și în lat Europa, se întoarce la conacul părintesc, întovărășită de un logodnic cules pe arenele sportive.

Din capul locului duelul Sevastița-Liliana se înfiripă cu toată brutalitatea. Liliana caută prin orice mijloace s'o detroneze pe Sevastița și reușește chiar la un moment dat să-i dea la iveală caracterul abject, după ce a surprins-o în brațele vătafului Mitică, făcând planuri de viitor, în care principala perspectivă o constituia testamentul bătrânului. Dar Sevastița, insinuantă, plecată, umilă, reia frâul pierdut din mâini, și învinge rezistența Lilianei. Aceasta pleacă, iar Telemac rămas singur cu Sevastița îi promite s'o ia în căsătorie, după ce în prealabil îi va fi cumpărat o căscioară la oraș.

Acesta ar fi , în linii mari, subiectul piesii. Evident, tema este puternică și pentru tratarea ei se cere maturitate : Personagiul principal „Duduca Sevastița" este un soiu de „Tartuffe" femenin, lucrat în toată finețea pe care o reclamă o astfel de pregătire. Personajul Sevastiței este perfect și complet realizat. Apoi Telemac este deasemeni trasat în linii sigure, un personaj, care deși ar trebui să stârnească repulsie, nu stârnește de cât compasiune prin omenescul cu care este înfățișat. La fel și celelalte personagii, Liliana, Cocrișel, sunt smulse din viață, nu sunt fantoșe trase de sfoară de mâna abilă a dramaturgului.

In deosebi tipul „raisoneur"-ului Cocrișel este conturat cu multă înțelegere. Acțiunea este dinamică, vie, cu dialog susținut și situații de mare efect dramatic, în deosebi în actul I-iu.

Piesa d-lui Sân-Giorgiu a avut parte și de o strălucită interpretare strunită de priceperea de mult dovedită a d-lui Enescu, directorul de scenă.

Astfel rolul titular a fost interpretat de d-na Maria Zimniceanu. In „palmaros"ul atâtor victorii, d-sa a mai înscris una. Duduca Sevastița este o mare creație, în care talentul se îmbină cu o admirabilă inteligență scenică.

N. Nae Soreanu, acest mare comedian a făcut din „Corcrișel" o mică bijuterie. Prezența d-sale, umple scena, face să vibreze toată sala. Alături de creația inspectorului Prell din „Institutorii" se așează această nouă și magistrală creație a d-sale.

D-ra Elvira Godeanu a fost o Liliană sportivă, plină de energie, de mișcare. D-ra Elvira Godeanu și-a dat multă osteneală, reușind una din bunele d-sale creații.

D. Grigore Mărculescu a dat o scânteie de viață bătrânului Telemac Tatomir.

Aparițiunile d-lui I. Ulmeni și a d-nei Maria Burbea, remarcabile.

T. ȘTEFAN

MARIOARA ZIMNICEANU

Viața romanțată a orașului meu

NOUA așezare administrativă a țării, întocmită în spiritul erei inaugurată sub Inalta oblăduire a M. S. Regelui a dat un nou impuls vieții orașelor noastre de provincie. Dar prima condiție a acestei schimbări este să ne cunoaștem Provincia trebue înfățișată sub toate aspectele ei. Ea trebue să apară cu toate frumusețile și nevoile ei, căci numai astfel se va putea afirma.

„REALITATEA ILUSTRATĂ" a ținut întotdeauna să stea în slujba cotidianului în plină evoluție. Deaceea va prezenta cititorilor de pretutindeni viața orașelor țării în adevărata ei lumină. In acelaș timp va stimula elemente tinere și talentate ce se găsesc — suntem siguri — în toate orașele țării.

VIAȚA ROMANȚATĂ A ORAȘULUI MEU

nu va fi scrisă de ziariștii de meserie ci de înșiși locuitorii orașelor respective. Elementele tinere din orașele noastre de provincie vor avea astfel un prilej de afirmare. Căminul și strada, moravurile și tipurile, monumentele și personalitățile caracteristice, curiozitățile și istoria romanțată a urbelor noastre, iată un subiect atrăgător pentru

VIAȚA ROMANȚATĂ A ORAȘULUI MEU

Incercați să redați cu fidelitate aspecte variate ale orașului Dvs., cercetați cu atenție pulsul vieții, prindeți trăsăturile, coloritul local, observați tipurile cunoscute studiați locurile și monumentele istorice. Așterneți apoi pe hârtie această viață romanțată cu trecutul și prezentul ei, fotografiați personagiile, locurile și monumentele caracteristice cari pot ilustra acest reportaj și participați la concursul nostru.

Reportajul cel mai fidel și în acelaș timp mai bine ilustrat din fiecare oraș va fi publicat în „Realitatea Ilustrată", iar autorul lui va primi un premiu de 500 de lei.

Așteptăm să vedem tinerele elemente la lucru și participarea lor la concursul :

„VIAȚA ROMANȚATĂ A ORAȘULUI MEU"

Fiecare reportaj nu trebue să fie mai mare de 5 pagini ministeriale.

„Amurgul unui imperiu"

de RAYMOND RECONLY (Editura „Rex")

Tragica istorie a declinului Habsburgilor va apare odată tot atât de neverosimilă, de fabuloasă, pe cât ne pare nouă acuma soarta cumplită a neamului Atrizilor. Este ceva în destinul blestemat al familiei care a stăpânit atâtea secole împărăția austro-ungară, un element fantastic și tenebros, un fâlfâit de aripi ale morții întrun amurg înecat în sânge, care amintește **fatum**-ul clasic, dezlănțuirea stihiilor din tragedia elină. Era firesc ca un asemenea subiect să atragă atâția scriitori, și, cu cât va trece vremea, perspectiva istorică va căpăta o aureolă de ireal și legendar care va face din trista poveste a neamului habsburgic un izvor nesecat de poezie și de meditație.

De curând a apărut într'o bună traducere românească (a d-lui general C. Bălăcescu) istoria romanțată a descompunerii milenarei împărății romano-germanice: **„Amurgul unui imperiu"**, de cunoscutul scriitor și ziarist francez Raymond Reconly. Povestea surpării unei țări imense și a unei vechi familii domnitoare, dar în acelaș timp povestea surpării unui regim, a unui sistem de opresiune națională, politică și socială. O legătură inextricabilă între fapte și aspecte, între ceeace este general și ceeace este personal, aceiași fatalitate implacabilă planând peste oameni și stări, împingând totul spre acelaș punct final: prăbușirea. Din acest punct de vedere, cartea d-lui Reconly este bine realizată, e descrierea și oglindirea unor stări sociale și a unei deveniri istorice, prin viața și soarta unor personagii istorice reprezentative.

O carte bogată în fapte și tipuri omenești, în care evocarea pitorească a lucrurilor nu exclude analiza lor pătrunzătoare, iar anecdoticul înșiruindu-se sobru pe firul tors de către fatalitatea istorică, această enigmatică torcătoare care stăpânește viața noastră a tuturora, a oamenilor ca și a împărățiilor.

Stilul trepidant adecuat genului povestirii, face din această carte o lectură nu numai facilă, ci și una pasionantă, cu atât mai pasionantă cu cât are atâtea contingențe cu actualitatea.

Artiștii noștri

G. STORIN

EFORT TANAR, MUZICA ROMANEASCA

Dintre sălile de concert, Ateneul, mai pretențios și costisitor, e rezervat pentru Filarmonică și pentru recitalele virtuozilor străini consacrați. Pentru concertele instrumentiștilor români, sala Dalles, cu acustica-i admirabilă, cu înfățișarea ospitalieră, cu sentimentul de intimitate, de întrepătrundere între muzicant și public, pe care-l inspiră, se arată foarte potrivită. Și într'adevăr, în fața sălii de pe Bulevardul Brătianu, afișele anunță la fiecare trei zile, câte o manifestare muzicală. Muzică instrumentală, vocală, de cameră; eforturi remarcabile, deși rareori încununate cu succes.

Cine însă va fi avut curiozitatea să noteze cam câte compoziții originale românești și mai ales câte din operele compozitorilor tineri se execută? Și să socotească cam în ce raport stă numărul găsit, cu totalul bucăților de pe programe? Cine e de vină, concertiștii, publicul, lipsa de încurajare? Am alunecа prea departe cautând cauzele. Fapt e că programele concertelor se învârtesc împrejurul unui anumit număr de bucăți. Nume de compozitori români rar pe afișe și atunci sunt aleși, cu îngrijire, dintre quinquangenari oficiali și consacrați.

Trebue ce-i drept — să reamintim de cele câteva încercări, anii trecuți, ale „Asociației pentru muzica nouă". Dar intențiile bune au fost, în acest caz, neutralizate de caracterul „reuniune intimă" dominând la concertele Asociației. Atmosferă familială pe scenă, public de specialiști în sală. Iar concertele s'ar fi putut, într'o atare atmosferă, executa în mijlocul sălii, după cum publicul, ca număr și calitate, ar fi putut urca pe scenă.

Să recunoaștem că asemenea stări de lucruri sunt prea puțin încurajatoare pentru eforturi muzicale tinerești. Piedicile materiale ca și cele morale se unesc pentru a descuraja orice inițiativă și pentru a zăgăzui orice valoare nouă.

Cu atât mai admirabilă apare o manifestare care, venind din partea unui tineret legat materialicește de catedre școlare, de lecții particulare, de cotidianul mediocru și arid, primează în sine, în conștiința unei misiuni și unei valori autentice, energia necesară pentru a înfrânge asemenea complexe de piedici, pentru a însufleții pasivitâții.

Deaceea concertul din seara de 9 Ianuarie, al soc. Compozitorilor români înseamnă mai mult decât o simplă reușită, mai mult chiar decât afișarea unor talente în opere a căror valoare a fost recunoscută unanim, de către auditori și critici. Inseamnă o victorie, în sensul propriu al cuvântului — căci situația actuală cere introducerea unor termeni de războiu și luptă în chiar domeniul eterat al muzicii. O biruință a creației noui, biruința artei în mers, asupra inerției și indiferenței.

La această sărbătorire a artei noi au contribuit nu numai compozitorii și executanții, ci și publicul. De unde publicul obișnuit dela Dalles nu întrece niciodată numere cu două cifre și de multe ori instrumentele, din cauza golului, sună cu ecou, de astă dată sala era plină cu desăvârșire Alături de ascultătorii obișnuiți ai concertelor și de „specialiștii", de muzicanții de profesie, un public nou, mai larg, a pătruns în sala de concert, înlocuind ce-i lipsia în cunoștiințele tehnice, prin elan și dragoste pentru artă.

Dintre cele patru bucăți programate, trei erau prime audiții: trioul câmpenesc al d-lui N. Buicliu, cântecele d-nei Jerea pe poeme de Bacovia și septetul d-lui Matei Socor. Nu știm dacă în algerea bucăților a fost voită varietatea tendințelor, în orice caz ele exprimau trei căi deosebite ale tinerei generații muzicale: neo-clasicism, mai conformist la d. Buicliu, impresionism la d-na Jerea, dar personal și delicat, concepție și factură modernă la d. Matei Socor, dovedind o personalitate artistică deosebit de puternică.

Concertul a început printr'o operă datorită unui compozitor consacrat, dar înrudită ca spirit cu celelalte. Cele patru schițe ale d-lui Andricu, atât de vii și colorate cu delicioasele lor sonorități, au câștigat în interpretarea desăvârșită a unei pianiste care ne oferă, din păcate, prilejuri prea rare de a o aprecia, d-ra Irina Lăzărescu.

Trio-ul câmpenesc al d-lui Buicliu, dovedește însușiri în construcție și în desvoltare, dar prezintă contradicția tratării într'un stil ce amintește pe acel al lui Brahms, a unor teme din folklorul național. Cu dragoste și înțelegere, d-nii Virgil Gheorghiu, Ladislav Boniș și Iuliu Boniș, au oferit o frumoasă interpretare a trio-ului.

D-na Hilda Jerea a transpus muzical trei poeme de Bacovia. Desvlăguirea, obsesia deprimantă din „Pastel", sarcasmul și disperarea din „Fanfara militară", au fost traduse cu simplicitate și delicatețe, poem și muzică fiind contopite în expresie și frazare. Aceleași calități le-a vădit și suplimentul dat: un cântec după „Păianjenul" lui Arghezi. Păcat numai că cele patru lieduri nu și-au găsit o mai înzestrată interpretă decât cea pe care au avut-o, d-na Bungescu. Mai ales pentru o primă audiție.

Dar seara dela Dalles a oferit, alături de celei trei opere ce, închinzând în ele calități, mergeau pe făgaș mai vechi și una cu adevărat nouă, puternic originală. Septetul d-lui Mateiu Socor prezintă un magnific șic de îmbinări a calității deosebite, aparent opuse. Indrăznelile, căutarea expresiilor noi sunt cârmuite de un simț clasic al echilibrului și al proporției. Deși prima d-sale compoziție de cameră, e cu totul ferită de ezitări, de tatonările începutului și se prezintă ca producție coaptă și gândită a unui compozitor stăpân pe mijloacele sale. Imperechind cu artă între ele coardele, suflătorii și pianul, bogat în ritm, plin de sonorități neprevăzute și atrăgătoare, de o egală expresivitate în redarea energicului și grotescului, septetul îl așează pe d. Mateiu Socor printre compozitorii români dela cari așteptăm cel mai mult.

Pentru efortul și muzicalitatea cu care au redat o compoziție comfortând atâtea dificultăți, trebuesc numiți toți acei șapte instrumentiști: d-nul Efrim Fliomen la vioară, în deosebi, d-nul Apostolescu violă, I. Boniș, violoncel, Jurubiță fagot, Ungureanu clarinet, Sansalvador oboiu și compozitorul la pian.

Aflăm că organizatorii concertului intenționează să purceadă la realizarea unui șir de asemenea festivaluri ale muzicii românești noi. Nu mai e nevoie să spunem cât de frumoasă și de dorit ar fi executarea ideii.

Nădăjduim numai că această inițiativă curajoasă va găsi pretutindeni sprijine mai multe și mai eficace și că în special Soc. compozitorilor români nu se va mărgini la o adeziune părintească, dar platonică, la simpla ei prezență nominală pe afiș.

SOR. PREDA

D. René Chopin de Jeanvry atașatul de presă al Franței la București

CIVILIZAȚIA...

(Urmare din pag. I-a)

ar merge spre ceia ce numește „o lentă degradare". Securitatea colectivă, ca și cea individuală, este pe zi ce merge în scoborâre. S'a ameliorat, e drept, omul mijlociu, dar s'a redus, mereu, rolul elitelor necesare inteligenții și conservării operei sale creatoare.

In adevăr, comorile civilizației, au fost, până în prezent, numai în puterea unor elite restrânse. E drept că meritul a primat din ce în ce mai mult, în alegerea lor, asupra privilegiului de clasă prin naștere. O condiție însă era absolut necesară pentru ca nivelul civilizației să se ridice: autoritatea să rămână în mâna celor competenți și experimentați. Dar, se întreabă Sartiaux și ne întrebăm și noi cu el, elita vremurilor noastre, atât de mobilă în origina sa, a mai rămas ea tot atât de stabilă în valoarea intrinsecă? Lupta pentru autoritate se dă, în prezent, nu pentru crearea unei democrații care să asigure această mobilitate a originii, din care să rezulte un maximum de valoare, ci pentru ca să facă să predomine „numărul", mulțimea, asupra calității. Toată lumea se crede azi în stare să mânuiască „frânele comandei" în civilizația cea mai complicată ce a existat în lume și să tăgăduiască necesitatea unei pregătiri amănunțite și a unei elite capabile de a conduce. Activitatea spirituală se menține, descoperirile dau năvală, omul e dominat de opera sa. Cât vor putea să mai dureze astfel lucrurile?

Is. Sd.

JOCURI DE APĂ

de Sandra Cotovu

A ÎNGHEȚAT MAREA

Magda își desface un moment mâna din mâna copilului și-o duce la frunte ca să-și ridice voaleta scurtă care-i acoperă pe jumătate ochii. Pentru întâia oară vede marea înghețată. Privise de la fereastră de-acasă, — în capot de dimineață, așa cum s'a sculat din pat. Cum i s'a spus, a alergat să vadă! Dar e cu totul altceva când vezi deaproape. Viața e frumoasă! Viața e plină de bucurii! Se pătrunde ea de-o fericire curată în fața priveliștii albe. Tresare însă când îl aude pe Gheorghiu:

— Ați văzut vreodată vapoare mai frumos pavoazate de mâna omului, ca acuma după o noapte de îngheț și de ninsoare?

A zărit-o când a trecut dela bulevard în port și a venit repede după ea. Dar acum nu mai e singură cum fusese la bulevard. Magda își îndreptă apoi o privire străină către el, ca și cum n'ar fi de tot sigură că l-ar mai fi întâlnit cândva, pe urmă băgă de seamă aerul lui pocăit, jenat.

— Da, oricâtă fantezie am avea noi, oamenii... spune ea.

Digul e acoperit tot cu hlamidă albă și grea, farul sticlește îndepărtare ca o făclie aprinsă, de sus până jos, în soare; iar în fața lor, la o săritură de om dela cheu, adăpostite de urgia iernii în bazin, se clatină ușor, scânteetoare și scâncind din încheeturile lor de sticlă, vapoarele. Marea, captivă acum cât se poate vedea cu ochiul, transmite, pe dedesubt, crustei de cristale și de fărâmături mari și mici de deasupra, o mișcare furișată și molcomă, ca de reptilă, care nu-i dă voe să se închege într'o masă strânsă de ghiață.

— *Je voudrais, Madame...*

— Vedeți cetele de pitici, sus, pe catarge? se preface ea că nu-l aude, veselindu-se deodată și adresându-se numai copiilor pe care-i ține de-o parte și de alta strâns de mână ca să nu alunece ori să se apropie prea mult de vapoare.

Nu-i ghiață? întreabă fetița și scapă de mirare, din mână, mansonul mic.

Gheorghiu se pleacă și-l ridică, dar când se înclină către fetiță, atras de obrajii dulci, fetița se trage un pas îndărăt, ca să se ferească de mângâere.

— Spune mersi, Mimi, îndeamnă Magda pe fetiță.

Iar după ce copilul, nu se știe de ce, a mulțumit ostil:

— Sânt chiar pitici, zice Magda serios despre țurțurii mari de ghiață care dela distanța asta aduc cu niște omuleți.

— Sânt și păsări, sânt și flori, descoperă cu ochi măriți de uimire băiatul, privind cu nesaț în dreapta și'n stânga la toate amănuntele podoabelor de ghiață prinse cu nesecată fantezie pe toate suprafețele, atârnând dela toate înălțimile, urcându-se pe trepte, alergând dealungul funiilor și rampelor...

In spatele grupului la oarecare distanță, așteaptă guvernanta cea nouă. (Magda s'a hotărît în sfârșit, să le angajeze copiilor guvernantă: „Am oroare de guvernante, ele au fost coșmarul copilăriei mele" — și s'a îndărătnicit până acum să-și vadă singură de copii). Guvernanta așteaptă să plece cu copiii acasă, fiind târziu. Dar Magda povestește înainte:

— ...Și, după ce și-a pus piticii straele lor albe de sărbătoare, și au strâns felurite vietăți de prin scorburi și văgăuni, și au cules de prin păduri flori firave crescute în umbră, le-au tras la urmă, pe rând pe toate, cu un penel fermecat, o vâpsea albă și străveze, și le-au împrăștiat pe vapoare...

— Cu un penel fermecat? se miră băiatul.

— ...Iar după ce meșteri iscusiți, tot din lumea piticilor, au înfipt pe alocuri și câte o coloană — sânt oameni de gust piticii! — și au înălțat pe piedestale idoli mici și albi — sunt puzderie, îi vedeți? — care să-i ocrotească și la care să se închine piticii la vreme de primejdie...

— *Ecoutez-moi, Madame. Je vous en prie. Il faut que je vous dise.*

Supărată a fost pe Gheorghiu, nu se poate spune cât...

— Și pe urmă? întreabă băiatul.

— Pe urmă au plecat la drum lung.

— Eu chiar îi văd pe câtiva la comandă, afară, sus, atârnați în bărbi, — îi vezi, Mimi? se pleacă băiatul pe dinaintea Magdei, vesel de tot, ca să-i arate surorii lui mai mici.

— ...Chiar așa: în bărbi. Toți sunt agățați în bărbi! Se vede, ca să nu-i smulgă vântul și să aibă tot odată și mâinile libere, prinde Magda, din sbor, gândul băiatului. Iar acum, priviți-i, întinde ea un deget în aer, cum râd pe tăcute în bărbile lor lungi de un cot, veseli, desigur, c'au ajuns cu bine până aici. Și nu le pasă, cred nici de crivățul care nouă ni se pare aspru, — și chiar ar fi bine să plecăm c'o să înghețăm dacă mai stăm mult pe loc, — dar care lor li s'o fi părând doar vânt de glumă. Nu știu sărmanii, că n'ar fi atât de veseli, zice tot ea după ce pornesc și se îndepărtează puțin, că dac'or mai sta mult pe-aici și i-or apuca căldurile, or să i se topească nu numai bărbile, ci toată făptura lor, și-o să piară odată cu ei și toată lumea lor albă...

Fetiței îi vine să plângă la gândul c'or să piară piticii și de emoție îi scapă iar mansonul din mână. Dar acum se pleacă guvernanta să-l ridice.

Gheorghiu, după ce a așteptat atâta timp, răbdător, când o vede pe Magda, că pleacă laolaltă cu copiii în dreptul unei tutungerii, când să iasă din port, se desparte brusc.

Il y avait les enfants, Monsieur, zice Magda, cuprinsă deodată de un vag regret, când îl vede că pleacă.

IN VIZITĂ

După ce și-a scos șoșonii din picioare, atârnând în cui paltonul și pălăria, Magda s'a îndreptat cu pași mărunți, prin antretul lung și îngust, către odaia minusculă din dreapta în care își primește de obicei, d-na Gheorghiu, prietenele.

— Doriți să-l vedeți pe d. avocat? a venit s'o întrebe servitoarea care i-a ajutat la desbrăcat și a rămas un moment în vestibul să-i scuture hainele de zăpadă.

Nu, pe el nu dorea să-l vadă.

— Conița nu-i acasă!

Magda se răsucește o clipă în loc, privind mustrător către slujnică. Cum de nu i-a spus dela început, până n'apuca să se desbrace?

— O să aștept, zice ea, ușor contrariată.

— S'aprind lumina? întrebă slujnica când deschise ușa iatacului mic.

— Lasă c'o aprind eu, zice Magda, încă supărată.

Poate că, totuși ar fi mai bine să plece, se gândește când rămâne singură în odae. Dar prin ușa cealaltă a iatacului, puțintel întredeschisă, îl zărește pe Ghiorghiu la masa mare, dreptunghiulară — biroul lui — deobicei încărcată cu reviste și cărți — acum goală — stând singur și fumând în semi-întuneric. Un răstimp se distrează să-l privească în tăcere dar pe urmă, hotărîtă să mai rămâe, strigă tare către servitoarea pe care o știe plecată:

— Poate că vine degrabă?

Și, după ce strigă, își întoarce repede privirea dela ușa prin care a privit curioasă, către ochiul de lumină, acoperit tot cu perdele, al iatacului. Un moment se gândește să tragă la o parte rețeaua de dantelă prea groasă, care tae lumina zilei pe sfârșite în pătrățele mărunte, dar aude îndată glas gros de bărbat, în spatele ei:

— Mi-a spus că vine îndată... Cred că-i bine s'o aștepți...

— Erați aici? se răsucește ea, prefăcându-se mirată.

Iar în odae, după ce a privit afară, i se pare dintr'odată noapte. Gheorghiu se înclină, umbră neagră, și îi sărută mâna. Peste capul lui, când se înclină, Magda își înălță privirea către candela atârnată în colț, la icoană, în care pâlpâe delicat o flacără mică, și rămâne un răstimp cu privirea ațintită într'acolo.

— Așa arde de când a murit maică-sa, spune Gheorghiu după ce aprinde lampa, când o vede pe Magda cum privește încă la candelă care acum, la lumina lămpii pare o flacără inutilă și moartă.

— Imi plăcea luminița în întuneric...

— Să sting? întrebă el dar, fără să mai aștepte să-i răspundă, o poftește alături. E mai bine aici, spune el, după ce trec amândoi în odaia mare și aprinde și acolo lampa.

Odaia aceasta în care musafirii pătrund rar — numai la zile mari când casa nu mai e destul de încăpătoare — pare a fi suferit schimbări și pare chiar să se fi transformat într'un adevărat bazar, bagă de seamă Magda dintr'o ochire. Pe lângă mobila veche și cam uzată, de piele ,au fost aduse niște scaune de catifea roz și mai uzate, iar peste tot unde a fost o suprafață liberă stau înșirate puzderie de bibelouri aduse desigur, după înfățișarea lor vetustă, de undeva dintr'o casă bătrânească.

— Ați mutat pianul aici? întrebă ea când vede și pianul, după ce ia loc pe un scaun de catifea roz.

Gheorghiu se simte deodată ca biciuit, întâi de privirea necruțătoare în jurul odăiei, pe urmă de întrebare. Deabia s'a stăpânit adineari să nu le bată, și pe nevastă-sa și pe slujnică, când, după ce le-a dat de dimineață afară unul câte unul, a găsit scaunele de catifea la loc în birou. „De averea mamei îți place să te folosești, — i-a spus nevastă-sa de față fiind și slujnica, — dar o amintire dela ea, în casă, nu-ți place să păstrezi". Odată când era copil, — își aduce el aminte, a aruncat o farfurie de mâncare pe fereastră, afară, pentru că era prea plină. Dar acum spune, despre lucrurile străine, destul de liniștit:

— Le are dela maică-sa. Le-a împărțit peste tot prin odăi. Pianul nu-i cel pe care-l știți și-i pus aci provizoriu.

Bineînțeles, pentru un avocat, e un cabinet ridicol, totuși, a fost nedelicată, se gândește Magda când, după ce se așează și el în acelaș fotoliu înalt în care stătea adineauri pe întuneric, vede cum i s'a săpat adânc, cuta dintre sprâncene.

— Vezi, masa am liberat-o, nu se mai poate el stăpâni și-i arată deoparte și de alta a mesei reviste, cărți și hârtii, căzute laolaltă pe jos.

In primul moment, după ce izbucnește el așa, Magda nu știe ce să răspundă și se scoală de pe scaunul incomod prefăcându-se că privește cu interes pe fereastră, afară. Iar după ce mai trece timp și începe să se plimbe prin odae:

— Așa rău ești? spune ea când ajunge în dreptul pianului. Cum se sprijină un moment de pianină, părul pe care îl poartă de cât va timp mai lung sticlește în lumină aproape tot atât de negru și de luciu ca și pianul.

—Așa rău ești? repetă întrebarea. Și pe la spate, cu un deget, lovește o clapă. Sunetul după ce vuește o clipă tare, în odae, se pierde în ecouri tot mai dulci, tot mai stinse. Ar fi jurat că nevastă-sa e o femee supusă și că el e un tiran.

— O lume întreagă o crede martiră, zice el parcă i-ar fi ghicit gândul, dar realitatea, după cum vedeți, — și arată cu mâna spre mobile, — e alta.

— De ce?... se trezește ea că întreabă. Dar pe urmă, jenată, n'așteaptă răspuns ci se agață de cel dintâi subiect și urmează câtva timp între ei o conversație fastidioasă în jurul procesului Catiușei.

— Știi că'n curând o să plece la București și c'o să stea mai mult acolo? Se duce la o prietenă. Chiar pentru asta venisem, s'o rog pe duduia Mimi... vorbește ea grăbit.

Pare și el bucuros de diversiune.

Sunt două categorii de pensionări... începe el să explice. Nu, nu trebue să plece nicăeri până nu tranșăm.

Câtva timp serioasă, cu toate că nu prea înțelege tot ce-i spune, iar el parcă se complace să intre în amănunte, Magda îl ascultă dar, tot ațintindu-l, cum fac femeile care vor să apară foarte atente, începe s'o doară ochii. Și simte că dacă l-o mai asculta așa mult, privindu-l fix, or să'nceapă să-i curgă și lacrămile. Fiind singuri, numai ea și el, ar vrea pe de altă parte să se arate ceva mai prietenoasă. Prea l-a umilit când l-a întâlnit dăunăzi în port. Și adineauri era cât pe-aci, să-l ofenseze.

— Poate vii odată la noi ca să-i explici Catiușei, se hotărăște ea să-l întrerupă.

Prin ferestrele închise străbate până la ei o melodie stinsă și trudită. Ce om necăjit, se unesc o clipă amândoi în acelaș gând, o fi umblând cu caterinca, seara, prn zăpadă. Și Magda se apropie iar de-o fereastră, dând puțintel în lături o perdea mai subțire ca cea din iatac. Singură într'o casă ca un bărbat străin, se gândește ea privind cum cad fulgi mari de zăpadă în cercul de lumină dela prăvălia de desubt.

— Nu-i nimeni, spune ea. Odată, când eram la școală... și povestește cum a dansat într'o noapte de vară când cânta o caterincă. Și'n timp ce povestește, își urmează, capricios cursa, un moment întreruptă, prin odae.

El a rămas nemișcat în acelaș fotoliu înalt și fumează țigară după țigară, dar Magdei i se pare când îl privește odată pe furiș, din ce în ce mai destins.

Au perdut din vedere și unul și altul, că d-na Gheorghiu cam întârzie să vie.

— Veniți rar la noi! Atât de rar! spune el urmărind-o — stăpân pe sine — cum își leagănă ușor șoldurile, cum răsfoește, ca să se afle'n treabă, cărțile pe rafturi, cum n'are astâmpăr să se așeze undeva pe scaun.

— Ce multe! se miră ea când vede o colecție de pipe pe masa mică.

Poartă rochie neagră, școlărească, cu guler mare alb și pânăn gât, care-i dă ingenuitate chipului. Din când în când își răstoarnă capul pe spate scuturându-și-l puțintel ca să i se răsfire mai mult părul pe gulerul alb. Dacă'n locul lui Gheorghiu ar urmări-o din ochi, — așa cum se alintă din ce în ce mai tare, — o femee, fără îndoială, congenera ei, ar găsi-o ușor afectată, dar Gheorghiu înveselit în cele din urmă se gândește: pentru mine face persoanele astea!

— N'ați obosit încă? Nu vreți să stați jos?

— Iată ceva nou! spune ea despre un tablou când ajunge în preajma lui Gheorghiu, după ce a ocolit odaia.

Pe un fond roșu, însângerat, o călugăriță investmântată'n alb ca'ntr'un lințoliu. Poate o supraviețuitoare a unei drame cumplite? A rămas să-și ducă mai departe zilele, așa stinsă și ferecată în ea însăși, pentru ispășirea căror păcate? Și, parcă seamănă puțin, i se pare Magdei, cu... Angy Berlescu!

Da, pleoapele pe care călugărița le ține închise ascund atâta desnădejde! iar buzele, strâns împreunate, pecetluesc parcă pentru veșnicie un mister greu și de nepătruns. Cum ar fi gura asta strânsă dacă ar râde, cum ar fi ochii ăștia închiși dacă ar fi veseli? Cum ar fi Agny dacă s'ar lăsa în voia firii? se întreabă Magda o clipă privind lung tabloul. Captivă poate a unui jurământ, cum e Angy captivă a unui cusur? Și dacă i-ar smulge cineva hainele călugărești? Dacă i-ar descoperi secretele? Dar oare pe fiecare dintre noi nu ne apasă screte, întocmai ca pe călugărița care și-a închis ochii ca să nu plângă, întocmai ca pe Angy care se'nchide'n sine și tace, tot ca să nu plângă? Și oare pe bărbatul ăsta cu care-i singură acum într'o casă și pe care-l credea aspru și neînfrânat nu l-a surpris adineauri tulburat și lovit greu de soartă în gusturile lui?

Gheorghiu își răsucește întâi scaunul, pe urmă se scoală și vine lângă ea:

— Vă place? E de Tonitza.

— Cât e de mișcător! șoptește ea și se simte dintr'odată tristă de moarte. Ar vrea în clipa asta să se înțeleagă, ca dela om la om, cu cineva. Supărată a fost pe Gheorghiu și l-a judecat aspru, nu se poate spune cât, dar trecut atâta timp de atunci.

— Nu vă e bine? întreabă el, neștiind ce să creadă, când o simte că-și pleacă capul pe umărul lui. De două ori a fost respins, își aduce el aminte. E mai bine deci să stea în rezervă, s'aștepte, să nu rămâie iar mofluz...

— Da, nu mi-e bine, minte ea pe jumătate.

— Am s'asvârl odată tot, pe fereastră, afară, spune el pe urmă bine dispus, după ce Magda, ușor amețită, s'a așezat pe fotoliul înalt, pe care a stat el mai înainte, iar el și-a tras un scaun aproape. Să rămâe casa goală, ca s'o aranjez pe urmă singur, râde el descoperind dinții puțin neregulați. Am văzut odată pe un nebun care-și asvârlea dela etaj mobila'n stradă — așa am să fac și eu! — dar acela, am aflat, nu își asvârlea mobila pentrucă nu se potrivea la gusturi cu nevasta, ci pentru că-i făcea mizerii proprietăreasa.

Are un râs ciudat, bagă ea de seamă, nu destul de natural, pe care nu l-a observat până acum.

— N'aș păstra decât vreo două tablouri...

Câtă forță se desprinde acum din râsul, din ținuta lui, așa cum se batjocurește singur și-și râde de necaz. Intr'o glastră, la fereastră, tremurau, ca amețite din bătaia lunii, niște petunii albe... își aduce iar aminte de noaptea de vară când cânta caterinca. Ah, pleacă-te, pleacă-te să-ți așez șuvița de păr! își înfige Magda, cum stă cu mâinile încrucișate în poală, unghiile în carne, ca să nu greșească să spue tare.

— Nu vă e bine? repetă el întrebarea, netezindu-și, totdeodată, șuvița de păr care a alunecat aspră și rigidă peste ureche. Și cum, răsucindu-se, cu scaun cu tot, ca s'o privească mai bine, se sprijină de fotoliu, ea-și desprinde palmele acoperind cu o mână mâna lui. In ochii lui Gheorghiu se aprinde flacăra vie; fără să-și clintească mâna lui de subt a ei, își pleacă brusc grumazul peste mâna palidă. In aplecare părul aspru și negru se resfiră puțintel, exalând aromă de buruiană sălbatecă care-i pătrunde Magdei, amețitor, în nări. Dar, în acelaș timp, se stârnește de undeva, ca un semnal de alarmă ,o sonerie, și sună pe urmă lung și ca înebunită. Să fi fost văzuți de-afară? tresar ei cuprinși de panică și se despart.

Sluga aleargă la intrare să vadă cine sună și vine pe urmă în birou unde-i găsește pe amândoi, în mijlocul odăiei și'n picioare, luându-și rămas bun în timp ce soneria dă încă semnale disperate.

N'a fost nimeni? se miră un moment în gândul lor și unul și altul, când înțeleg că nu-i decât un accident de sonerie. Dar se privesc numai și nu zic nimic.

Ca un duh — bun sau rău? — soneria vigilentă a avut rolul ei, după cum servitoarea, care i-a văzut cum și-au luat rămas bun, vine acum să pecetluiască o intervenție din senin.

— Plecați coniță? întrebă ea.

INTÂLNIREA

Catiușa stă în fața unei vitrine cu voaluri și cu mătăsuri imprimate și se gândește, fără multă tragere de inimă, să-și aleagă ceva. Dacă de pe acum îi e așa silă de Barbian, cum o să poată trăi cu el o viață?... Își dă seama că transformarea lui dela Brașov a fost ceva trecător. Da, și-a făcut la Brașov un moment iluzia că încet, încet o să-l mai schimbe. Dar s'a înșelat amar. In fond, e un om egoist, îndărătnic și plictisitor. Da, cum o s'o scoată ea la capăt cu un astfel de om?

— V'ați întors din viligiatură? răsare, aproape de tot, glasul lui Emil.

Catiușa trăsare și, totdeodată, parcă i se revarsă ca o lumină în suflet. Își întoarce capul și-l privește. Poartă pălărie de feutru, trasă puțin pe-o sprânceană, și un costum ceva mai deschis ca pălăria pe care nu i l-a mai văzut.

— La sfârșitul verii, zice tot el, te mai interesează astfel de materiale? Ori poate visezi, numai, la toalete pe care le-ai mai fi putut purta?

— Alegeam pentru un „deshabillé"...

— A, pentru un „deshabillé"? Cred că ți-ar sta foarte bine în ,dehabillé" de voal roz... Și, grăbit parcă să nu piardă ocazia:

— Acum... un veac? la serata Marianei — când te-am întâlnit ultima oară — purtai o rochie care-ți ședea de minune.

Catiușa se înroșește numai.

— Aș vrea s'o văd pe Magda, trece el repede al alt subiect. Să-i cer iertare pentru un pumn pe care i l-am tras de mult. Și râde un moment cu poftă. Deatfel, *tu* ai fost de vină că nu m'am rugat de iertare încă de atunci. Ce fată adorabilă era Magda. Și, mi se pare că mă și iubea, râde el iar. Nu vine la București?

— Magda și Nicu, are să vină... gângăvește puțin Catiușa, dintr'odată intimidată.

— *Au*, o corijează el.

— *Au*, repetă ea docilă. Dar pe urmă tace. Își potrivește în același timp, cu o mână, cordonul roșu, în talie.

— Ei? o încurajează el cum o vede că tace.

— A, da, mă întrebai de rudele mele... Vin Vineri amândoi. Și complectează repede ca o elevă în fața unui profesor sever: Adică peste patru zile. Să-i spue oare că vin pentru nunta ei?...

Emil râde un moment din vârful buzelor subțiri, satisfăcut parcă. Dar e grăbit să plece.

— Mâne pela patru să m'aștepți c'am să-ți fac o vizită îi strigă el după ce se depărtează.

Catiușa rămâne un răstimp în fața aceleeași vitrine. Parc'ar fi drac, parcă n'ar fi om, îi trece ei prin minte când își amintește curând, cum a ofensat-o ultima oară. De ce nu i-a adus aminte, când i-a spus de rochie? A tăcut ca o proastă. Se vede că-i adevărat că are trecere multă la femei, își mai zice ea, cum se simte încă moale și fără pic de voință, ca narcotizată.

Catiușa e ca pe altă lume. Nu că nu s'ar fi așteptat deloc... Totuși... Oare cum a fost?

Când a venit adineauri, la ora patru fix, așa cum s'a anunțat, ea îl aștepta, jos, în salon. Ii spusese Marianei că vine, iar Mariana a lăsat-o să-l primească singură.

A intrat în odae vesel și fără grabă cu mersul lui puțin săltat, și a întrebat-o:

— Ești singură?

In picioare în fața ferestrei prin care privise până atunci, l-a lăsat să se apropie.

— Da, sânt singură, a zis ea după ce el s'a apropiat și i-a sărutat mâna.

— Nu vine Barbian?

Oare în ajun să nu fi știut el nimic despre măritatul ei?

— Nu. I-am spus să nu vie.

— De ce? s'a mirat el și a râs puțin.

— Nu știu, a zis ea și a întrebat mirată: Ai fi vrut să fie și el aici?

—A, nu! nu! N'aș fi vrut, s'a scuturat el. Dar țin să înțeleg. Te știam o persoană... socotită, iar acum constat că poți fi și imprudentă. Și a râs iar.

Da, așa a râs tot timpul la început, că nu mai știa dacă-i emoționat ori dacă-i ironic.

— Asta-i tot ce vroiai să-mi spui? l-a întrebat ea nervoasă.

Așa făcea și altădată, demult. Când credeai c'o să fie mai drăguț, după cum îți dădea chiar el a înțelege, atunci era mai afurisit și mai ironic. Numai că altădată nu prea făcea ea caz de el.

— Asta-i tot ce vroiai să-mi spui? a repetat ea, cam stângaci, întrebarea.

— Nu, asta nu-i tot, a zis el.

Iar după ce s'a așezat în mijlocul odăii pe un scaun — și-a tras chiar el scaunul la mijloc — a început să-i povestească cum a prins de dimineață un șoarece, cum îl ține în bae ca să nu fugă și cum a trecut înainte de prânz pe acasă ca să-l hrănească.

— Un șoricel mic, mic. Un pui de șoarece. Și drăguț...

Peste noapte îl visase. Se făcea că, fată tânără, se plimba cu el — cu el de altădată — undeva într'o poiană în mijloc de pădure, fericiți și veseli amândoi. Dar la capătul poienii le ieșise Mihai în cale: Nu se poate! Nu se poate! le-a strigat el.

De dimineață a preocupat-o mult visul și, mai ales, a fost tulburată de promisiunea din ajun. Ce să vrea Emil să-i spue? Și nădăjduise imposibilul. Dar acuma, din felul cum stătea cam înfipt pe scaun și-i înșira numai răzbătii, îi pieri orice speranță. Oare nu fusese nebună să spere? Cu mâinile la piept și picior peste picior, Emil povestea. Cum a urmărit el demult, zi de zi, niște șobolani care ieșeau dintr'o magazie părăsită ca să bea apă la cișmea.

— Până când au băgat de seamă șobolanii că sunt urmăriți... Mai ales c'am și împușcat vreo câțiva! Apăreau un moment în ușa magaziei iar când mă vedeau fugeau... Dar într'o bună zi n'au mai apărut deloc. Eram din cale afară intrigat...

Să mai existe oare în lumea asta alt bărbat mai copilăros decât Emil, cineva care să se fi schimbat atât de puțin, în fond? Da, cât era de nervoasă și de înșelată, pentru moment, în așteptările ei, dar când i-a mai spus pe urmă cum s'a suit și pe un acoperiș ca să pândească pe aceeași șobolani pe care i-a văzut curând cum treceau în ascuns de el subt gard la o altă cișmea în vecini, tot a făcut-o să râdă.

Da, se poartă uneori și vorbește fleacuri, curat ca un copil fără minte, îi vine Catiușei să râdă și acum singură.

Târziu, când nu se mai aștepta deloc, s'a sculat el de pe scaun — în primul moment a crezut că se scoală să plece — și cu pas ușor, și cu pas grăbit, s'a apropiat de ea.

— Ce gât frumos ai! Ai același gât frumos ca la șaptesprezece ani...

Poate că glumește, a crezut un moment, cum l-a văzut că râde iar.

— Te-am iubit mult atunci...

— N'ași fi crezut, după graba cu care ai renunțat atunci la mine, a răspuns ea într'o doară.

Iar pe urmă, nu știe nici ea de ce ,i-a întors spatele și a izbucnit în plâns.

— Catiușa... Catiușa, s'a emoționat el.

Iar după ce a cuprins-o de umeri și a întors-o cu fața spre el:

— Ce ai Catiușa? Ce ai? o tot întreba.

Ea se lipise de umărul lui și plângea.

— Trebue să strici logodna și să te măriți cu mine. Trebue.

Nu se ruga; îi poruncea. Dar ce dulce îi poruncea! Și tremura tot.

Ai să vezi tu singură că nu sunt un om atât de rău cum par, poate. Și să vezi ce mult o să mă iubești când o să mă cunoști mai de-aproape. Din ce în ce o să mă iubești mai mult, îi tot șoptea el în timp ce-i mângâia ușurel părul și obrajii. Își trecea delicat niște degete agile dela tâmplă în jos și pe subt bărbie până mai sus peste ureche, parcă toată simțirea i s'ar fi adunat în vârful degetelor. Așa a mângâiat-o o clipă: ca nimeni altul.

Și, grăbit ca deobicei, a plecat pe urmă.

Așa s'au petrecut lucrurile.

Ce invențiuni practice trebuesc făcute.
Invențiunile naturii.
Cum s'a născut T.F.F., telegraful și telefonul.
Cum se face o invențiune.
Ce invențiuni a prevăzut Jules Verne.
Incotro merge radiofonia?
Nouile utilizări ale undelor scurte.
Fantezie și realitate în televiziune.
Minunile „ochiului electric".

Toate aceste chestiuni, de o pasionantă actualitate, precum și multe altele, sunt lămurite pe înțelesul tuturor în cartea

„INVENȚIUNI ȘI INVENTATORI"

de Ing. I. ȘERBAN
172 pagini, 49 ilustrațiuni

LEI 40

Date despre Caragiale cu prilejul apariției unui volum

I. L. Caragiale nu știa grecește. Frații Caragiale și revoluția dela 48. Cele două versuri ale piesei „O noapte furtunoasă". Actorii și Caragiale

Inclinăm a crede că d-nii B. Iordan și Lucian Predescu, autorii lucrării, recent apărute — *Caragiale* — ar fi îndeplinit un lucru mai folositor întocmind o viață neromanțată, adică pur și simplu o biografie complectă a celui mai de seamă scriitor de teatru român. „Romanțarea" aceasta, în care o mulțime de scriitori străini, în special francezi și germani, au ajuns adevărați maeștri — presupune, credem, un stadiu înaintat de cultură și ea trebue îndeplinită după ce biografia, în liniile ei cele mari, a fost întocmită — ceace nu e cazul cu Ion Luca Caragiale sau mai bine spus cu familia Caragiale.

Căci doar Caragiale n'a murit chiar de atât de multă vreme — să ne gândim că o mulțime de bucureșteni cari n'au trecut de 55 de ani l-au cunoscut — încât să fie de absolută trebuință ajutorul închipuirii pentru complectarea golurilor. Și despre această închipuire marii cugetători nu s'au înțeles deloc: în timp ce Schopenhauer crede că fantezia omoară adevărul, alții, tot atât de iluștri, sunt de părere că imaginația complectează adevărul.

In ceeace privește pe d-nii Iordan și Predescu, domniile-lor s'au folosit de o mulțime de contribuții, în special din periodice, privitoare la Caragiale (ce păcat că le-au scăpat o seamă care le-ar fi fost de ajutor!) — punându-și, pe de altă parte, și închipuirea în joc. Nu că fantezia le-ar fi fost săracă, dar paginile scrise prin exclusiva ei contribuție, au avut darul să falsifice, într'o oarecare măsură, personalitatea eroului. Dacă autorii ar fi stat de vorbă cu persoane din diferite straturi sociale care l-au cunoscut pe Caragiale, nu ar fi greșit făcând afirmația: *„Respectul convingerilor proprii și consecvența cu sine însuși, sunt marca de onoare a caracterului lui Caragiale"* (pp. 177). Dimpotrivă, în afară de vreo câteva noțiuni care alcătuiau crezul său în ceeace privește demnitatea omenească, despre Caragiale s'ar putea spune mai de grabă că nu era nici în car, nici în căruță, nici în teleguță.

In legătură cu aceasta — și dau exemplul fără pretenție de a fi concludent — îmi povestea d. Paul Gusty cum, în cuprinsul celebrelor discuții dela „Gambrinus", Caragiale s'a arătat, într'un interval de timp foarte scurt, mai întâi defăimător al talentului lui Schiller și-apoi apologet al aceluiaș.

Respectăm însă munca d-lor Iordan și Predescu și recunoaștem și râvna de a întocmi cea mai compactă biografie a lui Caragiale, deși *fără nici un fel de nouă contribuție* în ceeace privește datele istorice.

In acest domeniu cartea cuprinde numeroase greșeli. Să încercăm a înșira câteva din ele.

Arborele genealogic al familiei Caragiale e, pe alocuri, greșit și incomplect. Apărarea autorilor că le-a fost furnizat de un nepot al lui Costache Caragealy (așa semna) nu ne poate convinge, deoarece nepotul, care trăește, e tânăr de tot și nu și-a cunoscut bunicul.

Invoc mărturia a doi prieteni ai lui Caragiale: d-nii Paul Gusty și N. N. Petrașcu.

D. Paul Gusty l-a cunoscut și pe Costache Caragealy și-și amintește perfect de el. Astfel soția lui Costache nu a fost Cecilia, ci Iasomia, fata unui chiabur negustor din Lipscani, cu numele de Coengiopol. Banii acestui negustor, dați de zestre, i-a cheltuit Castache în întreprinderile sale teatrale fără de noroc. Iasomia nu a fost actriță.

Atribuita soție — Cecilia — e nevasta lui Iorgu Caragiale nu a lui Costache. Ea a rămas în istoria cea mică a teatrului; și argoul actoricesc cuprinde expresia „prinde-o Cecilio!". Analfabeta actriță învăța prin mijlocirea soțului său Iorgu, care-i vâra „mură'n gură", adică îi repeta fiecare frază de zece ori, până când Cecilea „prindea". Expresia se potrivește de minune firii lui Iorgu Caragiale și nu celei a lui Costache, intelectual morocănos, care nu putea să-și ia de nevastă o analfabetă. (De altfel sărăcia în care a murit Costache se exagerează; bogat nu a fost, dar nici nu rămăsese cu o singură cămașă).

Astfel dar, Cecilia a fost soția lui Iorgu — prima soție — a doua fiind Elena. Autorilor le-ar fi fost foarte ușor să complecteze ramura Iorgu Caragiale adresându-se bine cunoscutul actor Costică Toneanu, care este nepotul lui Iorgu Caragiale. Făcând aceasta, autorii n'ar mai fi scris (pp. 56) că „Dela 1879, nu se mai aude nimic de Iorgu Caragiale". El nu și-a consumat „ultimii ani în cea mai cumplită mizerie și boală" ci a trăit modest în casele Manilor (pe locul unde se află astăzi Fundația Universitară Carol I).

Alta. Cetind „Amintiri asupra originei și familiei lui Caragiale" (pag. 185 și următoarele în volumul II al d-lui N. Petrașcu „Icoane de lumină") autorii ar fi aflat că cei trei frați Caragiale — Costache, Luca și Iorgu — au avut nu o soră, ci două. Dar acesta e un lucru de mai mică însemnătate, ca și faptul că cel mai

vârstnic fiu al lui Costache nu a fost Nae, ci Gheorghe, funcționar la Regie.

Să trecem însă la alte greșeli care sunt, credem, de mai mare însemnătate. Autorii afirmă (p. 7) că „dramaturgul cunoștea limba și scrierea grecească". Ex rare D. Gusty ne încredințează că Ion Luca avea un capital de cuvinte grecești care se putea urca până la vreo șase-șapte, pe care le întrebuința de altfel în vorbirea zilnică, din care nu lipseau „neneaca" și „mengropezi dacă te mint". Grecește știa Costache Caragealy care vorbea cu nevastă-sa, când nu voiau să-i înțeleagă copiii.

De altfel, afirmă bunul prieten al lui Caragiale, Suchianu, dramaturgului nu prea îi plăcea când amicii îl chemau „Grecule", (a se vedea volumul I. Suchianu „Diverse însemnări și amintiri") — astfel că atribuita afirmație „eu sunt grec". — cade.

Autorii se încurcă, atunci când înșiră repertoriile, numele autorilor, punând în seama lui Costache lucrări de-ale lui Iorgu și vice-versa, — în schimb nu știu că „Fata cojocarului" e a lui Costache Caragealy, lucru elementar pentru niște istoriografi (p. 20).

In altă parte (p. 27) spun că frații Caragiale n'au luat parte la actul însemnat al Revoluției dela 48. Cine răsfoește însă „Pruncul Român", un fel de oficios al revoluționarilor, se convinge de contrariu, De altfel în numărul din 10 August 1848, al ziarului citat, se află o scrisoare entuziastă a lui Costache, prin care acesta donează chiar o sumă de bani pentru îndeplinirea scopului mișcării.

In stagiunea 1851—1852 nu este de crezut că trupa lui Costache a jucat „Faust" de Goethe, ci o melodramă cu acelaș titlu a lui d'Ennery. (p. 29).

Altă greșeală, și nu din cele mici, este la pagina 30, unde autorii vorbind de inaugurarea Teatrului cel Mare, pe care în multe locuri îl confundau cu Teatrul Național, care s'a înființat la 1877, spun că „Spectacolul era compus dintr'un vodevil: *Zoe* sau *Un amor românesc*, când în realitate e vorba de piesa lui Scribe: „Un amor romanesc (adică romantic).

Soția lui Costache nefiind actriță, povestea cu ajutorul primit din partea soției Cecilia (?) cade, (pp. 32 și 34).

Autorii vorbesc (p. 47) de un tovarăș al lui Iorgu Caragiale cu numele Danil Drăghici. N'a existat un actor cu acest nume și d'aceia credem că e vorba de Dragulici, tip pitoresc pe care d-nii Iordan și Predescu puteau să-l treacă cu vederea — și încă cum.

Mulți vor spune că exagerăm spunând că e greșeală gravă afirmația că piesa „Urâta satului" e de Iorgu Caragiale (p. 52). Piesa e o localizare a lui Eugeniu Carada după „La petite Fadette".

Ne este greu să credem afirmația precum că Eminescu a fost sufleur în trupa lui Iorgu. După câte știm, el a fost sufleur în trupa lui Vlădicescu și a lui Pascaly. Deși afirmația e pusă în ghilemele, autorii nu sunt scuzați.

Ion Luca să fi urmat cursul de declamație al lui Costache? Pe ce-și întemeiază autorii această afirmație? Dacă ar fi întocmit o biografie cu note și trimiteri — lipsindu-se de acea curioasă „bibliografie" ar fi răspuns nedumeririi noastre.

In ceeace privește piesa „O noapte furtunoasă", (p. 141) autorii trebue să știe că piesa a avut la început patru acte și că Ion Luca nu a tăiat un act, ci două. Intr'o biografie a lui Caragiale și-ar fi avut locul întreaga „istorie" a acestei piese, mai ales că la Academie se găsește un exemplar din prima versiune.

Dacă autorii ar fi cetit „Amintirile" lui Nottara, ar fi aflat și oare cari date despre piesa „Conu Leonida față cu reacțiunea" întru cât Nottara a montat-o cu actorii Hagiescu și Mateescu în rolurile principale.

Intr'un loc, d-nii B. și P. ne spun că în cercul „Junimii", „Caragiale, ignorat, stătea mai de o parte în vreun colț al salonului și asculta, pufuind, *elucubrațiile* lui P. P. Carp...". Apoi Carp era și cunoscut pentru *elucubrațiile* sale!

Autorii pomenesc (p. 157) despre Racoviță, „neînsemnatul cronicar dramatic al „României libere". Lucrurile nu stau tocmai așa. Racoviță, care semna Sfinx, a avut mare autoritate, fiind prețuit, între alții, de B. P. Hașdeu care îi publica articole și cronici în „Revista Nouă". O spunem aceasta, deși astăzi Racoviță e aproape de necetit.

Altă greșeală, și nu din cele mai mici, fac autorii când spun că actorii Nottara, Aristizza Romanescu și Grigore Manolescu s'au retras demonstrativ, la venirea lui Caragiale în fruntea Teatrului Național. Cel mult s'ar putea spune aceasta despre Nottara, cu care Ion Luca nu s'a arătat vrednic de prietenia arătată de actor (este aceasta o chestiune care nu poate fi încă discutată) — Manolescu și Romaneasca s'au retras însă din pricini care nu erau de pe tărâmul teatrului.

In legătură cu Eminescu: acesta nu este autorul, ci traducătorul piesei „Laïs", și nu a fost vreodată copist sau sufleur la Teatrul Național.

Volumul mai abundă în contraziceri și în repetiri, aceasta de bună seamă din pricina „technicei" colaborării.

Astfel ni se povestește, de nu mai puțin trei ori ce părere avea Caragiale despre „Macbeth". Iată vreo două mostre de flagrante contraziceri. La pagina 99 stă scris „Probabil că de cele mai multe ori, ieșind seara în oraș, Eminescu și Caragiale se afundau în vreo bodegă, ca să poată discuta mai în voie probleme de artă și filosofie" — pentru ca la pagina 101, aceiaș să scrie: „Il iritau (pe Caragiale n. n.) discuțiile filosofice și adeseori le curma cu o ironie, sau cu o anecdotă de duh".

La pagina 162 stă scris... „Caragiale cere postul de director general al teatrelor, numai pentrucă prietenii îi spun că în slujba aceasta „i-ar sta bine". De îndată (p. 163) este așternut: „El era oarecum născut și crescut în teatru, iubea teatrul peste măsură și visul său, *încă din întâia tinerețe*, era să ajungă odată Director general al Teatrului Național din București".

De asemenea, autorii nu s'au pus de acord asupra glasului lui Caragiale: era el melodios sau era spart?

In ciuda bibliografiei așternută pe mai bine de treizeci de pagini, greșeala, sau mai bine spus ghinionul autorilor, este că nu le-a căzut în mână tot ce s'a scris în materia tratată, din care unele lucruri de valoare esențială. Am credința că graba cu care au lucrat nu le-a dat răgazul să consulte valumașul lui A. Steuerman-Rodion, în care ar fi găsit lucruri atât de interesante în special despre sfârșitul lui Caragiale — și mai cu seamă interviewul d-lui Valjan cu d. Paul Gusti, apărut în numărul din 17 Martie 1935 al revistei „Vremea".

Dar, repet: în întregul ei cartea, scrisă destul de frumos, nu e lipsită de valoare, având și meritul că limpezește câteva perioade din viața lui Caragiale: astfel nu se mai vorbește de Caragiale sufleur la Teatrul Național, de Caragiale actor, partener al lui Grigore Manolescu în „Hamlet", ca și despre colaborarea Caragiale-Minor. Și, venind vorba despre d. Octav Minor, trebue să recunoaștem că d. Minor a adus oarecari contribuții în ceeace privește viața lui Caragiale și a lui Eminescu. Ce folos însă, că voind să fie senzațional cu orice preț, a născocit colaborări, a citat din publicații imaginare, dând, prin aceasta, cu piciorul, în toată munca sa!

O spunem încă odată: greșeala inițială a d-lor B. Iordan și Lucian Predescu este că au întocmit o „viață romanțată" și nu o biografie științifică, cu note și trimiteri pentru dumirirea cetitorului. Inșiruirea lungă dela sfârșitul cărții, așa zisă Bibliografie, nu are nici o valoare, prin faptul că ne-am dat seama că, în pofida citirii, multe cărți și articole nu au fost cercetate de autori.

E adevărat că și scriitorii francezi au luat, în ultimul timp, obiceiul să nu mai dea note în josul paginilor. Lipsa lor însă (vezi „Chateaubriand" al lui Maurois) este suplinită printr'o bibliografie pe capitole.

Dar din toate aceste înșiruiri, am dori să nu se desprindă un lucru: că volumul d-lor B. Iordan și Lucian Predescu este o lucrare slabă.

IOAN MASSOFF

Enciclopedia României

Ce spune REGELE ȚĂRII și reprezentanții spiritualității românești despre această operă unică

ENCICLOPEDIA ROMANIEI! Iată un vis ce încolțește de generații în sufletul iubitorilor de Țară. Importanța unei astfel de opere nu este nevoie de a o aminti și prezinta publicului.

Dar pentru cei care își cunosc prea puțin țara, cât și pentru cei care de dincolo de granițele noastre firești vor citi această publicație, va fi o revelație, arătând ce a fost trecutul nostru, care sunt și care vor fi posibilitățile actuale și viitoare ale României.

Aceasta e latura patriotică a acestei opere.

Mulți, îndemnați de a împlini nevoile zilnice ale Țării, au putut uita tot ce trecutul nostru a pregătit și multe din posibilitățile reale ale acestui pământ binecuvântat de Dumnezeu, permit să le îndeplinim.

Apariția unei opere de studiu amănunțit al realităților românești va pune la îndemână acelora cu dragoste de Țară, un material prețios de informații și cunoștință, pe care se va putea clădi o Românie puternică.

Această Enciclopedie, care a mai fost încercată de mulți în trecut, și cărora trebue să le aducem prinosul nostru de laudă, este o operă solidă dela care se va putea porni opera sistematică a României de mâine.

Enciclopedia trebue să fie o lucrare de bază a desvoltării României moderne.

CAROL R.

București, în 28 Mai 1938.

AFLAND despre pregătirile pentru redactarea și apariția operei „Enciclopedia României" în condițiuni științifice superioare, m'am bucurat mult, mai ales că știm cu toții, cât de departe stăm de progresul ce l-au făcut alte popoare și pe acest tărâm. Numele sutelor de colaboratori: profesori, — între cari atâția savanți — apoi distinși literați, tehnicieni, economiști, etc., sunt o sigură garanție pentru valoarea acestei lucrări, mai presus de modestele începuturi și mișcări dela noi, de până acum, în această privință. Iar progresul tehnicei tipograficești, din ultima vreme, ne întărește nădejdea, că și din acest punct de vedere această lucrare va fi la înălțimea artei.

Dar eu apreciez nu numai faptul, că un număr atât de mare de scriitori, cu o valoare documentată de lucrările lor de până acum, ne vor da însemnate mici monografii și articole concise despre munca răsleață a atâtor fii vrednici ai poporului românesc „sub aspectele lui atât de variate și bogate" — ci mai ales consider sinteza lor și înfățișarea lor într'un întreg, care să ne fie oglinda vie a vieții poporului român.

Privirea generală asupra acestui întreg ne va umple sufletul de mulțumire, căci intuiția asupra modestelor începuturi și asupra rezultatelor ultime, în multe privințe reprezentând evoluții de uimitoare progrese, ne va insufla încredere, curaj și un potențat îndemn pentru munca din viitor, cum zice Sf. Scriptură: „cu puteri înnoite, ca ale vulturului". Iar de altă parte — privind în această oglindă de vieață socială — fiecare muncitor intelectual își va vedea mai clar poziția sa, rostul său și valoarea sa, în mașinăria complexă a activității sociale din țara sa; și tuturor le va întări cunoștința îndatoririlor cetățenești de a-și pune mintea, talentul și toate puterile în slujba supremei virtuți și ținte cetățenești: propășirea neamului și a patriei. *Iară pentru cetitori, și în deosebi pentru tineret, va fi o operă unică de educație, în duh românesc, creștin și economic, pentru binele obștesc.*

De aceea din toată inima binecuvintez pe toți inițiatorii și colaboratorii acestei opere naționale, dorindu-le să o ducă cât mai curând la bun sfârșit.

MIRON

Patriarh al României
Președintele Consiliului de Miniștri

O DOVADA strălucită a posibilității de a înfăptui printr'o vastă colaborare, știința națiunii, dă această „Enciclopedie a României", pe care o socotim un început deosebit de prețios, realizat de colaboratorii ei, pe calea pe care o străbatem și noi. Ea a reușit să concentreze colaborarea tuturor specialiștilor din țară, făcând din ea o operă colectivă de cea mai înaltă competință științifică.

Ne bucurăm că vedem printre cei cari au lucrat la această mare operă de știință pe mulți din oamenii de știință cari au activat sau chiar s'au format în cadrele Institutului Social Român și cari sunt și colaboratorii noștri în cercetările monografice, precum găsim reprezentanți ai tuturor Institutelor de cercetări din țară și ai tuturor cercurilor științifice. Socotim acest efort colectiv de bun augur pentru ce se va putea realiza încă și de acum încolo pe tărâmul științei naționale.

„Enciclopedia României" în forma aceasta neîntâlnită încă la noi și, — de ce n'am spune-o? — realizată după un plan original, al sociologiei românești, sub o formă deci neîntâlnită nici în străinătate, ne dă cel dintâi inventar științific al tuturor manifestărilor naționale și al factorilor care le condiționează desfășurarea, formând primul capitol care deschide și face cu putință pe celelalte din știința națiunii românești.

De aceea, această Enciclopedie nu trebue confundată cu mulțimea operelor similare, căci nu este numai o operă de informare și de cunoaștere rapidă, ci are o mare valoare științifică și națională, este o lucrare de mare curaj și de mare merit patriotic pe terenul științei națiunii.

D. GUSTI

Poeții noștri

Desene de ROSS

TUDOR MĂINESCU

Prima dragoste a lui APOLLINAIRE

Apollinaire a petrecut câteva luni, acum treizeci de ani, într'un sat lângă Bonn, ca preceptor al unei tinere contese Millan. Din familia Millan nu trăește azi decât un chirurg venit din Grecia, care a fost căsătorit cu vechea elevă a lui Apollinaire care însă nu a putut da nicio indicație asupra poetului dispărut atât de timpuriu.

Cea mai precisă mărturie e dată de profesorul Gaufinez, locuind azi la Geneva, dar fost profesor de franceză la Bonn și care a cunoscut pe G. de Kostrowistzky, viitorul Guillaume Apollinaire la epoca în care a fost perceptor în familia Millan, fără a fi avut însă cu el legături mai strânse.

Iată cum ni-l descrie:

„Un tânăr blajin și modest, francamente simpatic, cu un spirit fin și o inteligență deasupra mediocrului, dar cam timid".

Intr'un articol publicat de noi relativ la comemorarea poetului, am menționat faptul că până în prezent nu există o biografie a lui Apollinaire și că se fac cercetări pentru reconstituirea personalității și operei sale. Din aceste cercetări s'a putut lămuri cine a fost eroina poemului „Chanson du Mal-Aimée", care, după cum se constată din una din scrisorile inedite ale poetului, adresată unei prietene în 1903, a fost cea dintâi dragoste mare a tinereții sale. Ea era o englezoaică, pe care a întâlnit-o în Germania. Mica contesă Millan nu avea numai un preceptor, pe Apollinaire, ci avea și câte un profesor pentru fiecare materie, între alții un profesor de desemn, pictor italian sau ungur și o tânără engleză care-o învăța limba ei maternă. Aceasta fusese adusă din suburbia londoneză Clapham, unde tatăl său era șeful de serviciu al Poștelor. Nu era profesoară de meserie; Mama Gabrielei Millan o adusese cu ea din prietenie, pentru a fi tovarășa fiicei sale. Se numea „Annie Playden", după spusele unui țăran chiabur, cu care aristocratul poet legase prietenie și cu care făcea chefuri pe acele vremuri.

Numele acesta de „Annie" amintește unele titluri din poemle lui Apollinaire. Se pare că era foarte frumoasă și după descrierea prietenului țăran, care trăește încă și care păstrează, până azi, pe lângă amintirea tânărului profesor și pe aceea a Englezoaicei, că aceasta avea un păr blond „cendre" și cu reflexii aurii, „care-l făcea să samene cu lumina lunii", zice bătrânul Dabs, țăranul din Rhenania care, de fapt, nu e prea bătrân, având aproape șaizeci de ani, adică vârsta pe care ar fi avut-o azi Apollinaire.

Astfel descrisă, ea amintește pe „Annie" din „Alcools", „Jardins d'Anna", din „La Colombe poignardee" și din „Calligrammes" și de sigur despre ea e vorba într'o scrisoare inedită; ea este „aceea pe care am perdut-o anul trecut în Germania" ea este „Ilse" din „La Rose de Hildesheim", care își găsește astfel temeiul pe date rale din viața lui Apollinaire.

Iz. Sd.

DIN LITERATURA AFGANA

Ahmed Abdulah

In țara munților cenușii

In românește de M. SAVEANU

Tugluk Khan re[venea] acasă. Cu groasa șubă îmblănită cu piele de oaie descheiată la piept pentru a-i lăsa respirația liberă, cu mânecile suflecate până la cot, brațele ridicându-se și coborându-se în cadență, urma lungul drum spre nord. Cu un mers ezitând și bănuitor de muntean- obișnuit cu diferențiere le solului, își scotea prudent sandalele când trecea peste sfărâmăturile de stânci mărunțite sau pe cojile de arbori lunecătoare; iuțind pasul când dădea peste o vastă întindere de ferigi de culoarea ruginei aruncată pe nuanțele văratice ale pantei, micșorându-l din nou la trecerea repezilor cursuri de apă, unde creșteau, între pietrele rotunjite, tufe de mușchi de culoarea topazului sau a rubinului și pe maluri ferigi verzi tot atât de fragede ca un vânt primăvăratec, printre mentele sălbatice și mirositoare, absintul țepos și gențiana cu stelele-i de azur strălucitoare. Lăsă în urmă piscurile gigantice și torturate ale Himalaiei, acest Acoperiș al Lumii unde trei țări mari: India engleză, China și Asia centrală rusă își împletesc frontierele schimbând mărfuri și minciuni, câte o dată amenințări și provocări; mergea în linie dreaptă atât cât îi permitea drumul spre un oraș de culoare brună cocoțat pe vârful plat al unui munte care în limba afgană se numește „Mânia Zeilor Tunetului".

Aci, printre redodendronii purpurii, Zaka Khelii — oamenii din tribul lui—își îngrijeau recoltele slabe și caprele răpănoase. Dedesubt o vale strâmtă, ruptură a muntelui, ducea spre un al doilea vârf care pentru o rațiune de mult uitată se numea „Nechezatul Calului Negru". Aci locuia un alt trib, acel al Momand Khelilor, vechiu dușman al clanului lui.

Nu că ar fi existat între ele una din acele uri de moarte care cer ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, vieață pentru vieață, lovituri de pușcă plecând din ascunzișuri, lovituri de cuțit însângerând noaptea sau chiar asasinatul femeilor și copiilor mergând la râuleț pentru apa necesară cinei.

Astfel de blestemății atavice erau potrivite pentru triburile dela nord, vecine cu frontiera indiană unde luptătorii se numără cu miile. Dar aici, în munții înalți și aspri ai nordului, unde brazii pitici se învecinează cu jnepenii, aceștia cu zăpada și'i zăpada cu vântul lui Alah, clanurile erau slabe, mărginindu-se la vreo sută de familii și nimeni n'ar fi câștigat în certuri sângeroase: cel mult lupii cenușii și vulturii munților.

Totuș au existat totdeauna între aceste triburi certuri, gelozii inveninate, și niciodată nu s'a produs o încrucișare, o căsătorie care poate ar fi adus pacea; adesea, din contra, întâlnirile dintre Zaka Kheli și Momand Kheli dădeau loc la un schimb de injurii piperate, la demonstrații de furie, la agitații amenințătoare de pumni întinși sau chiar, uneori, la aruncări de pietre sau de bucăți de lemn.

Tugluk Khan gândindu-se la tribul său, își reamintea o zi anumită, cu șapte ani în urmă, cu o săptămână sau două înainte de plecarea sa spre sud pentru a întâlni la Kabul armata emirului. In vârstă de cincisprezece ani la acea epocă, deși în munte era privit aproape ca un bărbat, s'a scoborît în vale mânând înaintea lui caprele tatălui său spre ierburile bogate de primăvară unde puteau să pască în voie. Aci a întâlnit o tânără fată din Momand Khel, mai tânără decât el cu câțiva ani, ce i se păru foarte frumoasă cu aurul blond al pielii, cu ebenul părului, cu rozul voalat al buzelor și cu cenușiul de oțel al ochilor strălucitori și mândri. I-a spus cu stilul lui ceremonios de țăran :

— *Benjam-i shouma.* Pe viața ta și a mea. Ai o frumusețe plăcută privirilor mele.

— Și o mână grea și un ochi ce ochește bine, a răspuns ea.

Imediat, culegând o piatră ascuțită i-a aruncat-o cu toată tânăra-i putere făcându-i o sgârietură pe frunte; apoi urcând în salturi ușoare drumul ce ducea la „Nechezatul Calului Negru", la adăpost îndărătul unei stânci mari de granit, îi aruncă o serie de epitete care, în desacord complet cu vârsta și sexul nu mărturisea mai puțin rasa-i viguroasă și agresivă după cum zăpada mărturisește iarna.

In accente supraascuțite ea întrebă cu ce drept el, un Zaka Khel „un mâncător de sare, un animal murdar, fiu de porc, creatură absolut nemernică, aproape Indus prin absența calităților nobile, etc.", a îndrăznit să ridice o singură privire spre umbra unei fete a Momand Khelilor. Apoi ea a încheiat cu un aer triumfal :

— Ei, frate al celor șaptesprezece câini, reîntoarce-te acasă, dar repede.

Tugluk Khan râdea la această amintire. Își frecă fruntea. O cicatrice persista în locul unde piatra îl lovise.

— O pisică sălbatecă, se gândea, gata să sgârie și să muște! Dar... **hayah... Acești ochi de oțel cenușiu.. acele buze atât de roze! Acum trebue să aibă șapte ani mai mult... Nu era decât o fetiță.**

Se întrebă dacă este măritată apoi înălță din umeri. Căsătorită sau nu, era o Momand Khel. Aparținea unui trib dușman.

In luna următoare, atingând munții înalți, aspiră cu putere aerul înviorat de zăpezi ca pentru a se purifica de atmosfera meridională a orașului Kabul unde și-a petrecut șapte ani din tinerețe, unde întâi simplu soldat apoi sergent în armata emirului învățase să ochească bine, să-și brodeze vorbirea cu metafore înflorate, să-și frizeze mustața și, la nevoe, să murmure cuvinte dulci: „Pe mâine la aceiaș oră, aproape de caravana Cașmirului, o gură de miere" când vreo Afgană suplă, voalată după moda orășenească, trecea pe lângă el cu cerculete de aur în păr și un mesaj provocător în ochii-i negri.

Acest serviciu, în armata emirului în căutare de voluntari nu de mercenari, era obișnuit în tribul Zaka Khelilor după cum era în tradiția tinerilor Momand Kheli de a petrece câțiva ani hoinărind prin Afganistan în calitate de luptători și chiar să treacă frontierele occidentale sau meridionale pentru a se produce în Persia sau în câmpiile îngălbenite ale Indiei.

Spre deosebire de Zaka Kheli dotați cu o statură mică dar supli și nervoși, Momand Khelii erau o rasă de giganți cu piepturile ca niște tobe și corpurile făcute pentru a sdrobi adversarii. De generații arta luptei se transmitea din tată în fiu cu o duzină de șmecherii atât de bine, încât azi în toată Asia centrală nu existau gladiatori mai renumiți sau mai temuți.

O săptămână sau două înainte — chiar în ziua când Tugluk Khan trebuia să părăsească Kabulul — întâlni aci unul dintre acești luptători, un oarecare Ali Iusef, fiul preotului orășelului Momand Khel.

Urmat de o mulțime admiratoare și gălăgioasă a Afganilor din oraș, Ali Iusef scobora strada, privind insistent femeile, jucându-se cu un trandafir pe care o dansatoare i-l aruncase dintr'un balcon închis. mergea mândru, plecându-se înainte. Era gol afară de o pânză ce-i înconjura coapsele și o brățară de aur cu diamante ce-i încercuia enormu-i pumn; pieptul lui de bronz părea de stâncă, imense noduri de mușchi îi căptușeau brațele și picioarele, umerii îi oscilau greoi la fiecare pas, ceafa-i scurtă ca de bou se prelungea fără întrerupere sau curbă cu un cap conic și ras, afară de o șuviță neagră izolată în mijlocul craniului. S'au recunoscut reciproc. Un moment s'au oprit pentru a se fixa; ura ereditară și nerațională umflându-se în creierii lor, făcea ca luptătorul să-și strângă pumnii, în timp ce soldatul, mai slab la corp, schița un gest instinctiv pentru a apuca pumnalul încovoiat din centură.

Apoi și-au urmat fiecare drumul. Dușmănie? Da. Dar nu certuri sângeroase între triburile lor.

Chiar în acea seară — poate că ar fi trebuit să caute rațiunea nelogică în acea întâlnire — Tugluk Khan fu apucat de dorul de acasă. Inima-i aspira deodată spre ținutul aspru dela Nord.

Dorința i se abătuse aspura sufletului ca o torță arzândă și cu rapida hotărîre ce-i caracteriza rasa, se duse drept la *Kular Agasi*, colonelul regimentului.

Kular Agasi, un nobil Durani cu barbă roșie, era un judecător înțelept și un cunoscător al naturii oamenilor. Și-a spus că nu este alt mijloc de a mai reține pe acest om decât o frânghie împrejurul unui pom. Dealtfel Tugluk Khan era un Zaka Khel, un om liber și nu un șoarece de gunoi ca acești mercenari din Kabul.

— Du-te în pace, zise el. Ai fost un bun soldat. Ai un frate?

— Da[.]

— Ce vârstă are?

— Cincisprezece ani, poate șeaisprezece.

— Trimite-l să-ți ia locul la regiment.

— *Hou Keum hai.* Aceasta-i pentru mine un ordin răspunse Tugluk Kahn salutând.

Mai puțin de o oră după aceia, pleca spre casă și la capătul a două săptămâni se găsea în strâmta vale care taie munții între „Mânia Zeilor Tunetului" și „Nechezatul Calului Negru".

Zărea deasupra lui colibele de piatră ale tribului său. Informe, pitice, răvășite, se ghemuiau printre stâncile golașe, se prelungeau spre nord ca o rămășiță cenușie de fum pe banda albă a zăpezii, pe munții cei mai înalți, luminate de o purpură fantastică prin depărtare, proectând în fața îmbujorată a soarelui imobilitatea lor de piatră.

Se îndrepta spre drumul ce se cocoța spre satul natal, când auzi sgomot de frunze, de mici ramuri rupte și un apel ascuțit de ciobănie: *Woh-oh!* Yelah, y'elah!"

Dintr'o massă de rododendroni izbucni o turmă de capre urmată de o tânără fată ce le conducea cu un bețișor.

Tugluk Khan o recunoscu imediat; își reamintea bine acești ochi mândri de un cenușiu de oțel, aceste buze roze, aceste mâini puternice și fine. Șapte ani au trecut și cu ei s'a dus și copilăria. Acum corpul ei svelt era în plină putere feminină sub rochia-i ușoară, vărgată cu ocru ce-o acoperea de la umeri până deasupra genunchilor. După benzile albastre ce-i acopereau părul de eben ghici, cu o curioasă bucurie, că încă nu era măritată.

Ea nu-l recunoscu. Căci o căciulă de blană îi ascundea fruntea și fața-i acoperită de o barbă scurtă pierduse frăgezimea adolescenții.

Sub șuba de oaie purta uniforma regimentului său. Poate că este, se gândi ea, unul din acei soldați ai emirului ce vin să recruteze în triburile muntene. Știa la ce să se aștepte dela astfel de indivizi: turbulenți, fanfaroni, totdeauna gata să caute ceartă sau să facă curte fetelor. Deaceea ea ridică bastonul cu un aer amenințător și Tugluk începu să râdă.

— O Hirfa! strigă el, mi se pare că șapte ani nu te-au schimbat. Privește (Își scoase căciula pentru a-i arăta cicatricea de pe frunte). Odinioară m'ai primit cu pietre; astăzi cu bâta.

Atunci ea își aminti și începu să râdă.

— Pentru ce ai părăsit Kabulul? întrebă ea cu un ton ironic. E adevărat ce se spune?

— Și ce se spune?

— Că ai dezertat pentru că seniorul nostru emirul trebue să pornească la război contra necredincioșilor, Englezii, și că-ți place mai bine să-ți parfumezi mustața și să faci pe cochetul pe lângă femei, decât să-ți expui fina-ți piele la sborul gloanțelor.

— Foarte adevărat! răspunse el liniștit. Lupii cenușii să se bată între ei. Eu sunt un om pașnic.

— Fără îndoială că fetele din Zaka Khel își ung deacum mâinile cu hene simțind sosirea ta.

— Aceea pentru care suspin nu este din tribul meu.

— Ah, povești.

— Nu.

— Cine e deci?

— O, Momand Khel.

— O!

— Chiar tu suflete a celor trei trandafiri.

Cu intenția de a-i da ironie pentru ironie îi răspunse acestea râzând. Dar deodată, cu iuțeala unei lovituri de biciu, își dădu seama că gluma îi era pe buze dar nu în suflet.

Văzând în fața lui această vibrantă promisiune de desvoltare feminină, mândra frumusețe a acestei figuri atât de fin modelate, acest fel simplu de a-și ridica capul și mișcările armonioase ale acestor mâini, înțelese că nu va fi decât gol în casa unde ea nu va fi. Nu era vorba, ca la Kabul, de un flirt grosolan pentru un sărut repede uitat. Era iubirea făcută pentru a dura întreaga viață a unui bărbat și a unei femei; și viața era lucru serios... mult mai serios decât moartea.

In fața acestei enigme neliniștitoare rămase cufundat într'o profundă tăcere până în momentul când îi auzi vocea care părea că vine de la o mare distanță cu o ușoară tremurare asemănătoare cu freamătul aripilor unei păsări în plin sbor.

— *Alah-hadig!* Domnul să te conducă. Ai spus prea mult.... sau prea puțin.

— Prea puțin, Hirfa?

— Ți-au tăiat gâtul la Kabul încât să nu poți termina?

Acum el distingea în accentele ei nu o tremurătură, ci o notă înaltă, triumfătoare și clară ca o lovire de lame.

— Pe care din amândouă ființe din sufletu-mi dorești să-l auzi? întrebă el încet.

— Din amândouă ?... spuse ea, ca un ecou.

— Da sunt o ființă dublă. Unul este Zaka Khelul, inamicul tău și celălalt sunt eu însumi... Tugluk Khan, o creatură așa cum a făcut-o Dumnezeu.

O privi și văzu mâinile-i agitând rochia cu o neliniște de fluture.

— Care din amândoi ? întrebă el cu insistență.

— Lasă să vorbească pe Tugluk Khan, răspunse ea cu o voce deabea perceptibilă.

Atunci îi declară iubirea dus de una din acele valuri epice ce inspiră pe Afgani în momentele de emoție irezistibilă.

— Te iubesc... tu care reprezinți realizarea tuturor visurilor mele. Când îți privesc ochii, soarele răsare pentru mine, valurile îmi aduc chemarea adâncurilor și barca vieții mele se leagănă pe valurile legănătoare a vieții tale. Ai făcut din sufletu-ți o închisoare pentru al meu și ai aruncat cheia în vârtejul iubirii mele eterne.

Ii întinse mâinile.

— O, Hirfa!

Și degetele li se atinseră.

El o îmbrățișă sau ea luă inițiativa ? Nu știu nimic; nici ea. Își dădură numai seama că se îmbrățișau unul pe altul.

Lumea exterioară nu mai exista pentru ei. Nu mai era nici cer, nici soare, nici vale; nici Zaka Kheli nici Mamond Kheli. Nimic nu mai exista decât el și ea, un bărbat și o femeie ce se iubeau.

Un strigăt ascuțit ca sunetul unui corn îi făcu să tresară și-i despărți.

— Y'elah... y'elah (un strigăt de cioban).

— Mâine, murmură ea.

— Mâine.

— Iubirea mea este mai mare ca a ta.

— Nu, nu, a mea este mai mare.

— Y'elah, reluă ciobanul apropiindu-se. Tugluk Kahn sări pe drumul ce ducea spre sat în timp ce Hirfa își aduna caprele împrăștiate.

A doua dimineață sosi și ei se întâlniră; la fel ziua următoare și altele încă.

Nu vorbeau decât de iubirea lor și în sufletele lor se simțeau în ajunul unei minuni a destinului ce va umple cu aur și foc drumurile cenușii și întortochiate ale vieții.

Apoi într'o dimineață, cu o oră înainte de întâlnire, mama lui Tugluk Khan îl sfătui să se însoare.

— Căci, vezi tu, fiule, tatăl tău este mort — poate că e în paradis și tu ești acum capul familiei. Printre Zaka Kheli nu este o singură fată care n'ar fi fericită să audă pașii tăi în pragul camerii nupțiale.

Se gândi la viitorul cu Hirfa: îi ceru să fugă cu el și să-i devină soție. Ea dădu din cap.

— Nu, nu!

— Copile! pledă el, nici tribul tău, nici al meu nu ne vor îngădui să ne căsătorim.

— O știu.

— Vezi bine... Trebue să plecăm.

— Nu, nu! replică ea.

— Ce putem face afară de asta? Și cum ea nu răspundea el urmă:

— ...Sunt alte țări, la nord și la răsărit unde vom găsi să trăim. Sunt soldat și hayah! bun soldat. Voi lua serviciu în armata emirului de Bukara sau la vreunul din șefii turcomani independenți ce rătăcesc prin stepele Siberiei sau...

— E bunicul meu, întrerupse ea. Știi că părinții mei au murit și că nu-i mai rămâne nimic pe lume afară de mine. Mi-a ținut loc de tată și de mamă. Il iubesc.

— Mai mult decât pe mine? întrebă el gelos.

— Nici mai mult, nici mai puțin; dar... altfel. E bătrân. Nu pot să-i sfărâm inima.

— Mi-o sfărâmi pe a mea.

— Ești mai tânăr și mai puternic decât dânsul.

— Mai tânăr? Fără îndoială. Dar mai puternic... Aș.

Acesta fu comentariul mintal și tăcut al bunicului Hirfei, Aminulah Khan, care se ascunsese într'un tufiș la mică distanță de îndrăgostiți.

In cursul săptămânii trecute se mirase de graba zilnică a nepoatei de a duce turma la păscut, se mai întreba apoi de ce ia drumul greu și prăpăstios scoborînd spre vale în loc să rămână pe vârful muntelui unde începea să înverzească iarba de vară, târzie și spornică; Așa, de dimineață, Aminulah Khan încă agil, în ciuda vârstei, o urmă: s'a ascuns ca să vadă și să audă și acum un surâs se ivi pe figura sbârcită și bărboasă.

Nu se asemăna cu restul Momand Khelilor. In tinerețe trecea drept cel mai bun luptător al generației sale, așa încât azi, cincizeci de ani după aceia se mai povesteau faptele sale: istorii fantastice, omerice, de necrezut, dar perfect adevărate.

Călătorise mai departe decât orice Momand Khel până la Bombay, Peking, Stambul și chiar până la Moscova; a adus nu numai o bogăție în aur dar și o bogăție în idei noui, o concepție de viață mai largă și mai justă. Când încercă însă să explice tribului său această înțelepciune de curând câștigată, se lovi de un zid de oțel. Acești munteni tipici în încăpățânarea stâmteții ev-medievale păreau vrăjiți, strânși într'o furtună de tradiții și de superstiții umflate de vânt într'un cerc magic, încât nici o forță nu o putea rupe. Obosit de a auzi mereu că a fost convertit la idei străine și a uitat vechile tradiții, sfârși prin a ascunde în el propriile sale puncte de vedere.

Așa, astăzi, bătrâna-i inimă exulta când văzu pe nepoată-sa, os din osul său și carne din carnea sa, alegând ca prieten un Zaka Kehl, adică revoltându-se contra legilor fantastice și retrograde ale clanului, cum se revoltase el acum cincizeci de ani. Prima lui pornire fu să iasă din ascunzătoare și să strige :

— *Mbarak m'sud!* Fii fericită și binecuvântată! Du-te cu acest bărbat pentrucă-l iubești!

Dar începu să reflecteze.

Fugind împreună Tugluk Kahn și Hirfa ar distruge lanțul vechilor prejudecăți, dar numai în ceea ce-i privește. Vor fi vorbării, scandal și mânie în ambele sate. Apoi, după câtva timp, Zaka Khel și Momand Khelii ar reintra în găoacea pietrificată a proastei lor superstiții ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

De altfel — se gândea Aminulah Kahn — n'ar fi bine ca din iubirea celor doi tineri să se profite pentru a distruge odată pentru totdeauna vechile superstiții? Aștepta ocazia, apoi va acționa. Astfel a câștigat, ca luptător, victoriile cele mai memorabile ținându-se în espectativă, observând punctele slabe ale adversarilor pentru a se precipita apoi într'o acțiune perfect coordonată a mușchilor cu creerul. Și punctul slab în armura oamenilor tribului era — lucru curios — legile muntelui. Incă odată va avea norocul să lupte.

Eși cu pași hotești din adăpost în pădurice și luă drumul conducând spre sat. O jumătate de oră după aceia, când Hirfa pătrunse în casa joasă de piatră, o primi cu mai multă afecțiune ca deobicei. O îmbrățișă pe aceia pe care de ani o numea mica lui femeie:

— *Mahi-aloum soz-i-moun.* O lună a lumii, incendiatoare a inimii mele!

Ocazia așteptată nu întârzià. A doua zi Ali Iusef, fiul lui Mortazu, preotul satului, sosi din Kabul. Eșarfa învârtită împrejurul taliei era umflată de aur și gura plină de istorisiri veridice a faptelor sale, așa încât bătrânii spuneau că — pe dinții lui Alah — niciodată nu se arătase un mare luptător printre Mamond Kheli cu excepția unuia singur, uriașul cu barbă albă care, în această seară, avea un surâs de plăcere în jurul buzelor asistând la serbările în onoarea lui Ali Iusef.

Acesta avea un suflet simplu, puțin bovin. In timp ce la Kabul purta costumul tradițional al tribului, aici îmbrăca toaleta unui orășean. Roșindu-și cu hene vârful degetelor își înfășurase în jurul capului un voluminos turban de culoarea purpurei, își parfumă enormul corp cu ulei de geranium și-și aruncase pe umeri-i largi un Khalat de catifea brodată cu un desen persan complicat.

Simția o satisfacție imensă și neașteptată.

După ce prezidase un splendid banchet de capră grasă friptă întreagă pe o frigare în plin aer, își înfundă mâinile într'un sac de piele de tigru și aruncă tuturor celor prezenți cadouri: pumnale pentru tineri, tutun și pipe de Persia pentru bătrâni, bomboane și păpuși pentru copii; însfârșit pentru femei o mulțime de mătăsuri, parfumuri și bijuterii cu filigrame.

— *Manda na bash.* Fie ca picioarele să nu vă obosească niciodată, nici inimile, prietenii mei!

Se auzea apoi râsetu-i jovial.

— *Haï! Haï!*

In acelaș timp torțele fumegau, flautele suspinau, tobele băteau și tinerele fete încoronate cu flori de munte și de pădure dansau în fața lui pentru a-i face onoare, franjurile șalurilor lor oscilând în ritmul coapselor, picioarele goale lunecând în sunetul argintiu al inelelor din păr.

Dansul fiind sfârșit, se adunară cu toatele împrejurul pernelor pe care stătea el cu picioarele încrucișate ca un idol măreț în timp ce mamele îl priveau cu surâsuri de bunăvoință împovărându-l cu complimente extravagante.

Nu era el bogat și celebru? Nu era frumos cu mușchii-i masivi și splendida-i coafură? Soția n'ar avea dreptul să fie deasupra celorlalte femei?

I se puneau întrebări de tot felul.

Era adevărat că el singur învinsese trei luptători tătari în serviciul emirului?

Era adevărat!

Era adevărat că englezii, necredincioșii — Alah să-i blesteme — l'ar fi invitat în țara lor pentru a-și arăta puterea?

Purul adevăr.

E adevărat că a provocat pe mandciurianul cu fața arămită asupra căruia oamenii caravanelor povesteau lucruri extraordinare?

E adevărul pur și simplu.

— *Ahi.* Spune-ne. Avea șapte picioare în talie acest mandciurian după cum se povestește?

— Ceva mai mult de șapte picioare și lat în proporție. L'am răsturnat și l-am învârtit ca pe o păsărică.

— Dar, întrebă mica Kurjane cu ochii negri, fața lui Atila Gurah Khan, este adevărat că de șaptezeci de ori șapte femei te-au iubit la Kabul?

— iȘ asta e adevărat, mărturisi el nevinovat. Ori de câte ori traversam bazarele, femeile și fetele afgane mă priveau deasupra voalurilor și...

Se întrerupse. Hirfa, pe care n'o revăzuse dela întoarcere, venea de acasă și apărea în pata aurită vărsată de torțe.

— *Tauvul Ullah amraq, yah daif Ullah.*

Fie că viața Ta să se prelungească mult, o prieten a lui D-zeu, spuse ea salutându-l cu plăcere.

Avuse totdeauna simpatie pentru acest tânăr uriaș fără șiretenie.

El se ridică și-i merse în întâmpinare. Nu-și putea ascunde sentimentele ca și puterea.

Iată ce ți-am adus dela Kabul, spuse, scoțând din deget un inel îmbogățit cu un enorm safir instelat până aci rezervat numai impodobirii sale personale.

Inălță din umeri.

— Nu, mulțumesc! zise.

Apoi se întoarse și privi în cealaltă parte a văii spre satul Zaka Khelilor.

Pe vârful muntelui Momand Khelilor în cursul celor două săptămâni următoare, multe svonuri se filtrau printre buzele strânse ale bătrânelor venite la râuleț pentru a lua apă pentru cină.

— In fiecare zi Ali Iusef o cere în căsătorie și mereu ea îl refuză.

— Un bărbat atât de bogat, renumit și frumos.

— Dar nu atât de puternic ca să-și smulgă din inimă fierul dorinței.

— Și-a pus capul și inima pe pragul porții iubirii și Hirfa... uah, ea cască!

— Ce se crede ea oare prin aerele astea? Bunicul ei e bogat. Da. Dar afară de asta nu e decât o țărancă cenușie de munte.

— Și acest bivol de Ali-Iusef îi face niște plecăciuni ca unei prințese de China, una din acele femei cu fața rotundă și aurită, cu buzele roșii și cu surâsuri de miere.

— Da, da. Pasiunea transformă un uriaș într'un biet paă-lapte.

— Ce vede oare la ea? întrebă cu o voce ascuțită mama a trei fete de măritat.

— *Șeitan belade,* numai diavolul o știe.

— Dacă ar fi fiica mea i-as arăta eu.

Nu aveau o antipatie pentru Hirfa; dar sufletele li se închircisera în neîmblânzitele obiceiuri ce apăsau asupra vieților lor ca o cuvertură apăsătoare; cu toate că, inconștient, invidiau independența tinerei fete.

— De altfel, comenta Ali Iusef, nu mai e așa de tânără. Eri și-a

(Continuare în pag.) 6

In țara munților cenușii

(Urmare din pag. 5-a)

serbat a șaptesprezecea aniversare.... și încă nu e măritată.

— Da e aproape o fată bătrână, sterilă cu toate fasoanele ei.

— Când i-am amintit-o mi-a râs în nas.

— Cățelușă păgână fără credință și lege.

— Bunicu-său era ca și ea când s'a întors din țări străine, spuse un bătrân ce se adăugase grupului *Ahi*. Corbii cei tineri n'au altfel ciocul decât cei bătrâni.

Conversația luă o altă înfățișare.

— Ce face oare Aminulah Khan în fiecare zi pe vârful Sale.

— Alah, oare ce face ?

Căci afară de Hirfa ocupată să flirteze cu iubitul dimineața și să se gândească la el în restul zilei, toți ceilalți observaseră purtarea ciudată a lui Aminulah Khan în ultimele zile.

De când vârsta îi albise barba și-i întunecase vederea, îndrăgea mult focul vetrei. Foarte rar — și din asta i se făcea o imputare — se deranja pentru a lua parte la *mejliss*, consiliul săptămânal, unde sub președenția preotului Mortazu Momand Khelii discutau afacerile comune și rezolvau certurile locale. Dar, dela reîntoarcerea lui Ali Iusef, în fiecare zi la amiază își lua pușca și se îndrepta spre înălțimile muntelui, spre zăpezile întărite și strălucitoare ale vârfului Sale „ca să vâneze urși" spunea el cui voia să-l asculte.

Nimeni nu-l credea de altfel. Niciodată nu vâna nimic și niciodată ecoul, chiar asurzit, al unei lovituri de pușcă nu ajungea până în vale.

In ziua când însă, împins de curiozitate, un om din trib îl urmă, bătrânul luptător se întoarse spre el :

— Sunt trăgător prost, spuse el, cu un surâs copilăresc ce-l arborase pentru ocazie. Presupune că ochind un urs te ating fără a o face intr'adins?

— Tu... tu nu vrei să mă omori? bâlbâi celălalt.

— Nu, nu o voi face voit. Dar e vina mea dacă sunt de o stângăcie extraordinară ?

De atunci nimeni nu mai riscă să-l spioneze. Totuși curiozitatea se mărea și limbile aveau ce vorbi.

— Ce face oare acolo sus toate zilele?

— Alah. Da. Oare ce pregătește?

Luni seara Mortazu a convocat consiliul tribului în ședință secretă; Miercuri trecu ușa joasă și strâmtă a lui Aminulah Khan și murmură formulele de politețe:

— Fie ca Domnul să-ți dea vite și abundență.

— Sunt sclavul și jertfa ta, răspunse celălalt cu tot atâta curtoazie.

Bătrânul surâdea în sine. Îl cunoștea pe preot ce este: o ființă tot atât de simplă ca și fiul său Ali Iusef.

Prin umbra purpurată a camerii fără ferestre, Mortazu simți ochii reci ai bătrânului sfredelindu-i pe ai săi. Asta îl zăpăcea. Luptătorul îi inspirase totdeauna un fel de teamă: odinioară prin puterea lui; astăzi prin spiritul lui ironic.

Declară cu o voce surdă și monotonă:

— Fiul meu dorește să se căsătorească cu nepoată-ta.

Se opri și suspină.

Aminulah făcu un gest de simpatie.

— Sunt foarte supărat, dar Hirfa nu-l iubește.

— Chiar dacă l-ar uri, el vrea....

— Sărmanul băiat.

— Este ceiace i-am spus, dar sufletul plin de pasiune nu ascultă rațiunea. Stomacul înfometat n'are urechi.

— Nici spiritul încăpățânat n'are. Și Hirfa e încăpățânată. E din sângele meu.

— Iată pentru ce alaltăeri am convocat *mejlisal*.

— Serios?

Un surâs imperceptibil brăzdă calmul lui Aminulah Khan. Nu numai că era în curent cu adunarea *mejlisului*, dar își pusese șio ureche indiscretă la ușa sălii unde se ținuse ședința. Știa că preotul trebuia să vină dimineața, cunoștea motivul vizitei și se preparase în consecință.

— Ce oare puteam să fac? (Mortazu își întinse mâinile în chip de scuză). Fiul meu își mănâncă sufletul. Am vorbit cu bătrânii. M'au aprobat când le-am amintit vechea lege a tribului.

— Care? întrebă celălalt cu șiretenie. Sunt atâtea!

— Legea după care o fată depășind anul al șaptesprezecelea fără a se fi căsătorit, trebue să accepte ca soț, pe primul bărbat al tribului care s'ar propune, sănătos la corp și la spirit, de familie și ocupație onorabilă. Or, fiul meu...

— Asta-i tot ceeace ceri?

Mortazu se simți ușurat de o mare greutate.

— Te supui deci decretului mejlisului?

— Nimeni mai mult ca nimeni nu respectă legile vechi, răspunse celălalt ironic. Le venerez pe toate chiar pe una pe care pari că ai uitat-o.

Mortazu ridică ochii, neliniștit, bănuitor.

— Ce vrei să spui?

— Când *mejlisul* decide că o fată trebue să se căsătorească împotriva voinței, o ultimă șansă îi rămâne sărmanei. Căci oricare bărbat, chiar și un străin are dreptul de a veni să provoace rivalul la luptă. Și după această veche lege, pe care o respectăm amândoi, tânăra fată trebue să se căsătorească cu învingătorul.

— Această lege există cu adevărat, recunoscu preotul. Dar, spuse el râzând, care bărbat în tot muntele ar fi în stare să reziste fiului meu?

— Cunosc unul care vrea să încerce. Va fi aci la amiază. Inștiințează-ți fiul să fie gata.

Aminulah Khan părea serios și preotul îl privi turburat.

— Nu e posibil să te gândești la o astfel de smecherie, spuse el.

— Mă gândesc, totuși.

— Dar cine oare...?

— Așteaptă și vei vedea.

Mortazu reîncepu să râdă. Era un tânăr lăudăros de pe la Momand Kheli; sau poate unul din jumătatea de duzină de luptători care în acest moment se antrenau la Kabul pentru a-și arăta dibăcia.

— Vor fi astăzi mâini scrântite și picioare rupte, spuse el. Să te bați cu fiul meu!

Râsul i se ridică la diapasonul cel mai înalt al batjocorii.

— Alah. Alah. Ce obrăznicie. Ce lăudăroșenie. Un cocoșel gras gata să se prăjească în propria-i untură.

Plecă. Puțin înainte de amiazi, când Hirfa reveni dela pășiune, satul zumzăia ca un stup. Tinerele fete își neglijau turmele, bărbații treburile agricole, femeile gospodăria și *semilas*, un fel de oale umplute cu lapte legănate pe genunchi până ce untul înota deasupra auriu și gras.

Hirfa ascultă puțin, apoi intră în casă și ochii-i întunecați străluceau ca o noapte de iarnă înstelată...

In ultimele zile simțise o amărăciune împotriva lumii întregi și mai ales contra lui Tugluk Khan căci acesta, din dimineața când îi ceruse să fugă cu ea nu mai sufla nici un cuvânt despre acest proect. Ori cât era de hotărîtă să refuze această cerere ori de câte ori ar fi reînoit-o, era supărată, printr'un dispreț feminin al logicii, că nu-i forța voința. Atât, încât după câtva timp clocea un resentiment care ar fi aruncat curând foc și flăcări.

— E adevărat ce spun limbile astea sparte? întrebă ea pe bunicu-său ce-și fuma narghileaua.

— Foarte adevărat.

— Pentru ce nu-i pui la respect?

— Cum să fac asta? Eu am sugerat proba.

Mânia Hîrfei se ridică în valuri amenințătoare.

— Adevărat? Atunci ce sunt? O sclavă, o capră, o creatură fără drept sau suflet pentru care doi bărbați — dracul să-i ia pe amândoi — se bat între ei, cu mine drept răsplată fără ca măcar să fiu întrebată sau?...

— Este vechea lege, răspunse bătrânul cu un ton indiferent și își înăbuși o tuse în serpentina pipei, astfel că apa bolborosi ca o cămilă prost dispusă.

— Și de când, o tată al mamei mele, ești așa de ascultător legilor muntelui?

— Vârsta m'a făcut supus.

— Aș! Ești ca și hoțul care după ce se duce la furt de găini pleacă în pelerinaj la Meca.

Fără tranziție, mânia tinerei fete făcu loc curiozității.

— Care e bărbatul ce l'a provocat pe Ali Iusef? Spune-mi! Spune-mi! Spune-mi! Spune-mi!

Aminulah începu să râdă.

— Ai fost prea grăbită azi dimineață că nu l'ai auzit urmându-te?

— Ce vrei să spui?

Arătă cu degetul ușa deschisă.

— Iată-l că vine, bărbatul gata să-și riște membrele și gâtul de dragul sărutărilor tale.

Hirfa urmând direcția degetului, zări pe Tugluk Khan ce urca drumul spre moscheea din mijlocul satului pe mica piață scăldată în lumina rece și aurită a munților.

Se repezi spre ușă.

— Oh!

Exclamația de surpriză fu înecată intr'un cor de mustrări guturale. Momand Khelii se adunau împrejurul lui Tugluk Khan.

— Un Zaka Khel! răgeau. Un Zaka Khel.

— Ce cauți aici?

— Intoarce-te la semenii tăi, o murdărie de șacal bun de curățat vacile.

— Ah, fie ca toți porcii creațiunii să-ți murdărească mormântul mamei!

Insultele și amenințările creșteau în măsura în care mulțimea creștea și bărbații și femeile alergau ridicând bâte, culegând pietre; totuș Tugluk Khan, cu un surâs pe buze așteaptă ca gălăgia să mai slăbească puțin.

— Am venit aici, anunță el cu voce înaltă și clară, cu intenția de a mă bate cu campionul vostru Ali Iusef pentru posesiunea corpului și sufletului Hirfei, nepoata lui Aminulah Khan.

Acesta ieși din casă. Hirfa i se atârnă de brațe punându-i întrebări:

— Pentru ce nu mi-ai spus nimic? Pentru ce l'ai lăsat să vină? Vrei să-l omoare, să-l distrugă acest uriaș de Ali Iusef?

Bătrânul se aplecă spre ea.

— Copile !spuse cu un ton puțin sever. Ai deci atât de puțină încredere în omul pe care îl iubești sau... în mine?

Deodată Hirfa se calmă. Ochii întâlniră pe acei ai lui Tugluk Khan; între ei se schimbară mesagii mute.

Mulțimea se așeza lăsând în centru un spațiu gol și Ali Iusef, întovărășit de tată-său sosea pe teren.

Nu fură nici preliminarii, nici ceremonii, nici amenințări sau provocări însoțite de pompoasele proclamațiuni de circumstanță, după cum s'ar fi întâmplat lucrurile la Kabul. Aceasta nu era obiceiul în Munții Cenușii.

Ali Iusef își scoase vestmântul de mătușe albă, își desfășură mărețul turban și încredință aceste două obiecte unuia din tinerii săi admiratori. Dintr'o mișcare a picioarelor își scoase sandalele. Ca o apariție dramatică, se vedea trupu-i imens, gol, afară de o pânză în jurul coapselor, cu picioarele asemănătoare cu niște trunchiuri de stejar și cu brațele la fel cu coloanele de granit.

Tugluk Khan îi imită exemplul. Inalt de șase picioare sau aproape, suplu și nervos, cu toate că avea spatele lat și mușchi puternici, părea un copil în comparație cu massa fantastică a lui Ali Iusef.

Acesta surâdea. Sufletu-i naiv de uriaș nu conținea nici o răutate. Privi pe Togluk Khan cu o toleranță amuzată și ridică capul.

— Nu, nu, nu țin să lupt cu tine.

— Ți-e teamă? întrebă celălalt.

Oamenii tribului se roșiră de râsete.

— Este un zăpăcit acest Zaka Khel, strigă unul.

— Da. Trebue să fie în prada unei pasiuni sfâșietoare pentru a îndrăzni să intervină între Ali Iusef și Hirfa, între urs și prada sa.

— Gâtul îi va face un mic sgomot rupându-se când Ali al nostru i-l va întoarce ca unei păsări.

Ali Iusef se întoarse spre ultimul vorbitor.

— Inchide-ți gura să nu-ți răcești dinții. Acest om este curajos.

Și blând, adresându-se lui Tugluk Kahn:

— Nu-ți voi face mare rău.

Simțea compătimire pentru rivalul său. Dar nu se putea da la o parte. Iubea pe Hirfa.

Ei, bine, va termina repede acest asalt fără glorie și al cărui desnodământ era inevitabil.

Inaintă cu un mers greoi, apoi se aplecă pentru atac. Mâinile se îndreptară înainte ca niște labe de urs, încercând să-l strângă pe celălalt într'o îmbrățișare mortală.

Printre munteni, nu există lupte, lovituri interzise sau șiretenii ce nu se puteau aplica. Lovitură de pumn, lovitură de picior, totul era permis. Chestiunea este nu de a ști cine are dreptate, Anglo-Saxonii sau Asiaticii. De altfel, la aceștia din urmă scopul nu este ca cei doi umeri ai adversarului să atingă pământul, este vorba să-l strângi, să-l lovești, să-l faci să-și piardă cunoștința cu orice mijloc pe adversar.

Așa, când Ali Iusef își întinse brațele înainte, Tugluk Kahn își aminti oarecare lecție ce-a învățat-o răbdător și-a repetat-o până la epuizare timp de două săptămâni, sus pe creasta Sale. Sări la o parte și căzu în plin pe spate fără a face cel mai mic efort spre a se ridica aproape ca și cum teama l-ar fi paralizat.

Respirația Hirfei era șuerătoare și bunicu-i mângâia pletele.

— N'ai nicio teamă! murmură el. Privește bine.

Lumea râdea. Ali Iusef făcu la fel. Totul se va regula imediat. Cu picioarele larg crăcănate se aplecă asupra celui trântit și întinse spre el enormele-i brațe încărcate de mușchi. Va culege acest omuleț și-l va sdrobi de pământul tare până ce va leșina sau va cere iertare.

Inălță umerii în semn de scuză. Se simțea că această corvoadă îi era neplăcută.

Dar în clipa când absolut sigur de el însuși și nici măcar nu se gândea să se apere, se apleca cu o certitudine lentă, prea lentă, deodată, trădător, Tugluk Kahn se ridică, își îndoi și destinse picioarele trimițându-le în plin în pieptul celuilalt, drept deasupra inimei.

Ali Iusef gemu, tremură, dădu un țipăt de câine rănit, apoi căzu cu un zgomot imens și rămase fără cunoștință în timp ce un suspin frematător se înalță din mulțime. Străinul câștigase. Dar nici un pumn nu se ridică; nicio amenințare nu fu murmurată. Așa este în Munții Cenușii. Era legea veche. O respectau.

Apă rece turnată din belșug îi redădu cunoștința lui Ali Iusef. Se sculă schiopătând, își ridică capul și surâse:

— Este pentru prima dată când sunt bătut, spuse el fără vreo urmă de ură, dar surprins, privind pe Tugluk Kahn din înălțimea-i dominantă și voluminoasă. Și bătut de tine.... Alah! iartă, nu vreau să te ofensez... Dar... de tine!

— Și omul ce m'a bătut pe mine, spuse râzând Aminulah era încă mai puternic decât Tugluk Kahn!

Ali Iusef rămase surprins.

— Ce? Pe tine... bătut? Când? Unde? Cum!

Dar... credeam că...

— N'am spus-o nici unui suflet de vietuitoare. Dar acum mai mulți ani când am fost la Peking, un mic șoarece negricios de Mongol m'a bătut cu o lovitură la fel (reîncepu să râdă) pe care în aceste cincisprezece zile sus pe culmea Sale... *Hayah!* — bătrâna-mi piele e încă plină de sgârieturi — l-am învățat pe prietenul nostru Tugluk Kahn.

— Ah, țipă Hirfa indignată. Și ai lăsat să mă chinuiesc. Nu mi-ai spus nimic! Pentru ce?

— Ce, sunt prost? întrebă bunicul surâzând. Să încredințez un secret unei femei? Să dai brânză în păstrarea șoarecelui?

Se întoarse spre preot înțepenit și abătut:

— Mortazu, prietenia valorează mai mult decât dușmănia. Profetul Mohamed n'a declarat-o el însuși? Deacum seminția Zaka Khelilor se va uni cu Momand Khelilor.

— Iată o vorbă bună, întrerupse Ali Iusef. Iși regăsise naiva și buna impresie despre sine. Și uitase pe Hirfa. O pierduse. Era o lovitură a destinului. Cum să eviți ceea ce-i scris?

Se întoarse ca să iee drumul strâmt ce scobora spre vale.

— Am auzit că sunt fete frumoase la Zaka Kheli, declară el. Mă duc să aleg până ce ele mai cred că sunt cel mai mare luptător al muntelui, înainte ca limbile lungi să le povestească învingerea mea.

La o oră târzie a acelei seri, Tugluk Kahn și Hirfa stăteau pe pragul casei lui Aminulah Kahn.

Privirile lor visătoare se pierdeau dealungul văii scăldată într'o ceață argintie și albastră: argintul, simbolul promisiunii și azurul, culoarea speranței.

Vântul le aducea aspra răceală a zăpezii pure a munților și murmurul confuz al nopții li se păreau voci fericite de copii mici.

In românește

de M. SĂVEANU

Mircea Clarian: Fetiță cu vioară

A APĂRUT:

NOUA LEGE

A

ASIGURĂRILOR SOCIALE

cu o prefață de Dl. Min. Mihail Ralea, complectată cu un index alfabetic întocmit de D-nii: Cornel Todea, Insp. Gl. Directorul Casei Asigurărilor Sociale Buc. și Aurelian Strat, avocat în contenciosul Casei Centrale a Asigurărilor Sociale.

PREȚUL LEI 100

De vânzare la toate librăriile din țară și se găsește în depozit la

CASELE ASIGURĂRILOR SOCIALE

Japonia de ieri și de azi

Dominând orizontul imens al celui mai mare ocean din lume, insulele japoneze își profilează vârfurile cenușii ale vulcanilor în azurul clar al apelor, care-și mână fără încetare spre marginile dantelate, fluviul uriaș al curenților — pentru ca din frământarea, fără preget, a talazurilor, — să răsară, din umbre și din linii grațioase, Formosa, paradisul florilor, în special al Orchideelor, care-și întorc spre răsăritul imens cupele lor, multicolore.

Sufletul Japoniei de eri — Forța Japoniei de azi: Cea dintâi, legendară și fastuoasă construită din imaginile de vie ale lui Loti și Lefcadio Hearn, cu templele sfinte, cu grădinile luxuriante, în care copacii freamătă misterioasele povestiri ale Orientului — cu porturile largi dela marginea Pacificului, în care răsună prelung glasul misterios al valurilor, cu fondul imens al cerului, care estompează cele mai splendide culori de lumină cu sufletul delicat care se prelinge în afară, în imagini surâzătoare, în gesturi de cuviință exagerată.

Cealată—reală și sobră stăruie dincolo de aceste speranțe îmbietoare, aceia care rezumă toată puterea spirituală, toată voința neînfrântă, tot eroismul strămoșilor cari vor trăi veșnic în marea rasă pe care au creat-o; aceasta din urmă este **Japonia Onoarei, a Patriotismului și a Marilor Sacrificii către divinitate.**

Cea dintâi retrăgându-se din ce în ce în viața dinăuntru, aceia a misterelor și a singurătății cea de a doua înaintând pe drumul luminos al prezentului, disprețuitoare de primejdii, radioasă de mulțumirile biruințelor. Amândouă, deopotrivă de fascinante și de îmbietoare.

Pe cea dintâi ne-a redat-o în linii rezumative Cristian de Caters în cartea sa „Le visage du Japon".

Găsești în această carte toată înfățișarea vieții din Orient, cu frumusețile ei incomparabile : un imens orizont de cunoaștere a lumii galbene cu sate răsfirate în afunduri de văi abrupte, pierdute în peisajul alb al coastelor, cu punțile de bambu care se întind ca niște imense cozi de comete multicolore, peste adâncuri. Cu ce bucurie și interes treci dincolo în lumea aceea nouă a uzinelor standardizate după sistem american, cari dovedesc că nu s'a neglijat nici un mijloc pentru a prinde viața nouă cu toate înțelesurile ei. Ești ispitit de această lume în care totul se organizează cu atâta limpezime, pentru a-ți satisface legitimul sentiment de curiozitate și de admirație.

Cei cincizeci de ani în cari Japonia și-a trăit tihnit o viață de latentă desvoltare, nu sunt totuși lipsiți de frământări continui. Ele îmbracă însă forma „marei deveniri istorice", care a culminat prin această din urmă acțiune de realizare a idealurilor naționale : stăpânirea absolută asupra Asiei.

Nu e aceasta numai o carte sinceră, ea este o carte plină de mari adevăruri și de rare învățăminte.

Pe a doua Japonie o găsim, surprinzător de reală, în lucrarea lui Gregoir Bienstock—cu titlul „La Lutte pour la Pacifique".

Ea merită, fără îndoială, un popas.

Un material vast, prelucrat cu o iscusință desăvârșită, o încercare de caracterizare, destul de reușită, dar mai ales un legitim strigăt de alarmă care se adresează Europei întregi căreia autorul îi impută oarecum o atitudine de complectă indiferență, ce se datorește, în parte, propriilor ei dificultăți.

„Fără îndoială, constată autorul, **că centrul de gravitate a lumii s'a deplasat în Pacificul Occidental",** acolo unde realitățile sunt mai vii, unde natura e mai puțin generoasă și unde problemele de desvoltare umană sunt mai complexe.

Căci, înainte de a ști dacă Japonia își va putea asuma răspunderile unor directive în conducerea lumii galbene, ar fi tot atât de necesar să se știe că momentul acesta este unic în istoria omenirii prin aceia că, **pentru întâia oară o putere asiatică încearcă să lichideze în mod definitiv, dominațiunea europenilor în Asia.**

Se știe tot așa de bine că, cine va avea suprematia în Asia, o va asigura și pe aceea a întregii lumi.

Iată-ne în fața misteriosului suflet al Japoniei de eri și de azi, desvăluit în paginile unei cărți de o incomparabilă frumusețe : „La vie au Japon", a lui Edgar Laytha.

„Acela care se duce din Europa în Japonia, se trezește într'o lume și veche și nouă, în același timp. El va găsi acolo **țara de eri și de azi.** După o ședere de câteva luni, el va desprinde — din convorbiri cu cei tineri — din intențiile surprinse la vechii Nipponi care este idealul secular al Japoniei de mâine. Pentru Europeanul care știe așa de puține lucruri despre noul Nippon, nici o experiență a vieții nu valorează cât **înțelegerea** pentru această națiune.

Japonezii nu cunosc infinit mai mult decât nu-i cunoaștem noi și această stare de lucruri nu va întârzia să aibă consecințele ei pentru viitor.

Ce potrivită cronică pentru a ilustra spiritualitatea unor vremuri de adânci prefaceri și ce desăvârșită imagine aruncă ea în oglinda prodigioasă a viitorului, în care dimensiunile oamenilor și faptelor apar de proporții covârșitoare și mai ales, câtă simplitate și curățenie în minusculele căsuțe de pescari, cât suflu de viață nouă în marile șantiere navale în care se toarnă în tipare sufletul unei națiuni care, până în epoca frământată a veacului nostru rămăsese complect recunoscută în rosturile și idealurile ei.

Toate aceste înfățișări de viață, sunt ca o lumină nouă peste creștetul cenușiu al Fuji-Iamei, care își înmănunchează de veacuri destinul cu vuetul surd al apelor.

LUCIA OPRESCU

PEISAJ

Gerul pe furiș și-ascute
Tolba cu săgeți.
Zurgălăii trași de limbă
Ceremonioși se plimbă
Pe cărările-așternute
Cu nămeți.

Colo 'n vale, șade-o moară
Imbrăcată 'n nea...
Un gârlici molcom, andante,
Duce 'n brațe diamante.
Iar a scocului vioară
Cântă-abia...

Dinspre sat, se-alearg'a joacă
Cete de copii.
Pe-un tăpșan, ca o iscoadă,
Râde omul de zăpadă,
Cu copiii vrând să facă
Nebunii...

CONSTANTIN COJAN

IMPĂRĂTEASA VISULUI

Tragicul destin al Elisabetei, soția lui Franz-Iosef

IMPĂRATUL FRANTZ IOSEF

Spre a pricepe firea romantică a aceleia care avea să devină împărăteasa Austriei, trebue să vorbim mai întâi de tatăl ei, Ducele *Max al Bavariei*.

Acest prinț a fost o fire agitată și vagabondă. Liber, bogat și lipsit de grijile regalității, el cutreră toată Europa, împreună cu soția sa **Ludovica**. Sătul de a se plimba prin Elveția și Italia, dă o raită în Egipt, de unde își cumpără patru negri la un târg de sclavi. Notabilitățile orașului Muenchen asistă cu uimire la botezul acestor „păgâni" și această ultimă extravaganță a Ducelui dă apă la moară cronicei scandaloase și bârfitorilor.

Maj al Bavariei scrie versuri și piese de teatru sub pseudonimul „Fantasus". Democrat convins, el are un cenaclu anacreontic ai cărui membri aparțin burgheziei culte.

In acest cenaclu, Ducele face rime comice și versuri burlești pe care le cântă, acompaniindu-se cu ghitara. Totdeodată dă banchete, dresează armăsari de rasă într'un manej special construit în acest scop și joacă în pantomime.

Uimitoarea sa vitalitate îl îndeamnă să facă fel de fel de bazaconii. Prezidează masa celor „12 cavaleri" și el e „regele Artur". La aceste banchete ia parte și ziaristul *Gaspard Braun*, fondatorul celebrei reviste umoristice „Fligende Blaetter", fondată la Muenchen, în anul 1844.

Plină de indulgență față de soțul ei, Ducesa Ludovica — fire lipsită de ambiție politică — dă copiilor săi o educație burgheză. Ducesa are opt copii; între fiul care începe această serie și acela care o sfârșește, se succed trei fete.

Elisabeta, poreclită Sisi, este o fată drăguță și copilăroasă. Adoră echitația și versurile. Are puțin talent liric și își scrie poeziile pe un carnețel.

Dar e o ființă cu totul neînsemnată — astfel o socotește mama ei și, mai cu seamă, mătușa Sofia, Arhiducesa Austriei.

O LOGODNA ROMANTICA

Anul 1848 aduce multe prefaceri în întreaga Europă.

Energica Arhiducesă Sofia, ține în mână frânele contrarevoluției. După multe peripeții, *Impăratul Ferdinand* abdică și Frantz-Josef, fiul Sofiei, se urcă pe tron.

Prin arme, pacea internă e dobândită. Constituția austriacă din Martie 1849 nu recunoaște decât un singur stat: Impărăția Austriei.

Scăpată de grijile politice, Arhiducesa Sofia are acum răgazul să-și întoarcă privirea spre fiul ei. El are 23 de ani și este frumos, elegant și svelt în uniforma-i de general.

Arhiducesa își pune în gând să-și însoare fiul. Și anume cu nepoata ei Néné, fiica Ducelui Max al Bavariei.

Zis și făcut. Arhiducesa scrie surorei sale Ludovica, invitând-o cu fetele la Ischl.

Impăratul e tânăr. Ar dori și el să se însoare, dar nu prea-l entusiasmează faptul că se va căsători cu verișoara sa.

N'are însă încotro: dorința mamei sale e sinonimă cu un ordin.

Se produce un fapt neașteptat la care arhiducesa nu se gândise. Impăratul nu dă nicio atenție lui Néné. Deabia a zărit-o pe Elisabeta, că s'a și îndrăgostit de dânsa.

In fața acestui „coup de foudre", arhiducesa nu mai poate nimic obiecta, deși tinerețea Elisabetei precum și „lipsa ei de seriozitate" o indispun.

Dar când un împărat iubește, mai poate oare exista vreo piedică în calea lui?

BUCURIILE ȘI AMĂRĂCIUNILE UNEI IMPĂRĂTESE

Cu mare emoție, Elisabeta apare în fața altarului. Peste câteva minute va fi soția aceluia pe care-l iubește din toată inima.

Dar după ce îi unește venerabilul prinț-arhiepiscop al Vienei, Elisabeta nu mai are nicio clipă liberă spre a putea sta singură cu soțul ei. Orice femee din burghezie se bucură la gândul că plecând în călătorie de nuntă, scapă timp de câteva săptămâni de indiscreția prietenilor și cunoscuților. Dar o pereche imperială aparține poporului. Serbări, audiențe și ceremonii se succed una după alta.

Pe lângă această pacoste, se mai adaugă și tirania arhiducesei, adică a mamei soacre. Căci, fie că aparțin plebei, fie că sunt din aristocrație, soacrele au fost și vor fi deapururi membre de onoare în asociația Xantipelor.

Așa dar mama-soacră exercită o tiranie odioasă asupra tinerei împărătese care nu-i mângâiată decât de dragostea soțului ei și de cadența elegiacă a versurilor pe care le așterne în carnețelul ei intim.

POLITICA FARMECULUI

Dumnezeu a binecuvântat unirea perechii împărătești, dându-i două fetițe: Sofia și Gisela.

Din păcate, n'au încă un băiat, dar poate că Atot-Puternicul se va îndura să le dea un moștenitor...

Deocamdată, Impăratul e ros de griji... Ungaria și regatul Lombardo-Venețian se agită.

Spre a seduce pe acești nesupuși și irascibili cetățeni, Impăratul Frantz Josef întreprinde o călătorie, împreună cu soția sa.

Elisabeta va fi aceea care va pune în mișcare „politica farmecului", căci grația, frumusețea și bunătatea ei sunt mijloace eficace pentru a cuceri niște supuși ursuzi și nemulțumiți.

Din nefericire, deși pornită sub auspicii favorabile, călătoria lor se întrerupe din pricina morții micei Sofia.

Impărăteasa Eilsabeta trece printr'o gravă maladie sufletească, neputând da uitării scumpa ei dispărută.

Criza ar putea lua o periculoasă extensiune, dar Elisabeta dă naștere de data aceasta unui băiat.

„BOALA" IMPARATESEI

Impărăteasa se îmbolnăvește și pleacă la Madera. Se vede că șederea aici i-a priit, că se întoarce la Viena complet restabilită. Dar, după scurt timp, misterioasa ei boală o silește să plece din nou, dar de data aceasta la Corfu.

Opinia publică începe să se agite. In surdină, se spune că Elisabeta nu poate sta la Viena din pricina soacrei care-i face viața imposibilă.

Alarmat de aceste svonuri, Franz Josef încearcă să arunce o punte de înțelegere între cele două femei.

Impărăteasa Elisabeta se stabilește la Veneția, unde soțul ei vine s'o întâlnească.

După o cură la Kissingen, ea se reîntoarce la Viena.

Aci, locuitorii îi rezervă o feerică primire, spre a marca deosebirea ce făceau între liberala împărăteasă și reacționara arhiducesă.

In ura ei contra oricărei atitudini a soacrei sale, Elisabeta se detașează de nobilimea austriacă, devenind o maghiaro-filă înfocată.

CELEBRITATE

Impărăteasa are acum 27 de ani. Frumusețea ei e la apogeu. Pictorul *Winterhalter* i-a făcut două portrete. Impărăteasa *Eugenia a Franței* arde de dorința de a o cunoaște, iar Regele *Ludovic al II-lea*, Regele poet, sau „Hamlet-rege" cum l'a denumit istoricul *Bainville*, își prelungește cu săptămâni șederea la Kissingen, vrăjit fiind de farmecul Elisabetei.

Intre timp fiul ei, Rudolf, a crescut și a devenit un băețandru voinic, în vârstă de 7 ani.

In jurul moștenitorului tronului, neînțelegerile dintre mamă și soacră cresc, aplanate rând pe rând fie în favoarea uneia, fie a celeilalte de spiritul împăciuitor al împăratului.

PUȚINĂ POLITICĂ

Ar fi ridicol să amestecăm în vâltoarea politicei o Impărăteasă de basm ca Elisabeta; totuși maghiarofilia ei câștigă sufletul tuturor magnaților.

Vizita pe care o face, împreună cu împăratul la Budapesta, trezește entuziasmuri care aprind gelozia și teama la Viena.

Meschine intrigi încep să se difuzeze, iar poliția secretă acuză pe Ida Ferenczy, secretara și prietena Impărătesei, de a fi fost mituită de deputații unguri de dreapta.

Inevitabilul răsboiu dintre Prusia și Austria, dă prilej Elisabetei să-și afirme calitățile sale morale. Iși petrece tot timpul în spitale, fiind o adevărată samariteancă pentru bieții soldați.

In aceste momente grave, când dușmanii victorioși sunt aproape de Viena, politica magiaro-filă a împărătesii apare ca o providență. Ea pleacă la Budapesta, ca mediatoare, spre a obține dacă nu sprijinul, cel puțin „neutralitatea" Ungariei.

Elisabeta este partizana „dualismului", dar Impăratul, deși își dă seama că aceasta ar fi singura soluție, nu se poate decide. Imperiul sprijinit de cele două mari popoare: cel austriac și cel ungar, ar putea face mai ușor față grelelor evenimente, rușinoasei păci și crizei financiare; însă Frantz-Josef tergiversează.

Dar victoria personală a Elisabetei se produce. Politica ei a obținut câștig de cauză. Constituția este dată poporului maghiar, iar *Ghiula Andrassy* este numit prim ministru al Ungariei.

Rolul jucat de Impărăteasă n'a rămas un mister pentru nimeni dar ea și-a atras antipatia nobililor austriaci.

Eșecurile dela 1859 și 1886 au mărit în sufletul lui Frantz-Josef neîncrederea în el însuși. Influențat de teoriile liberale ale Elisabetei, el se hotărăște să respecte în mod strict constituția. Dând mai multă libertate miniștrilor, Impăratul le mărește însă și responsabilitatea.

Incoronarea perechei împărătești la Budapesta constitue apoteoza Elisabetei.

VIAȚA INTIMA A ELISABETEI

Deși anii au trecut, Impărăteasa e tot atât de frumoasă ca în epoca logodnei sale cu Frantz-Josef. Cu vârsta, gustul ei pentru singurătate s'a accentuat. Preferă o viață simplă, lipsită de fast. Nu se simte bine decât în scumpa ei Ungarie, acolo unde poporul o adoră.

Cei mai buni prieteni ai săi sunt câinii și caii.

Amazoană neîntrecută, iubește atât de mult rasa cavalină, încât pictorul *Zellenberg* i-a imortilizat „galeria equestră".

De câini nu mai vorbim; colecționează toate rasele, toate mărimile; preferă însă câini mari și voinici.

Ii place foarte mult să călătorească. A moștenit pe semne această pasiune dela tatăl ei, Ducele Max al Bavariei. In Anglia, calitățile ei de amazoană o îndeamnă să ia parte cu succes la Steaple-Chase-urile organizate în cinstea ei. Vânătoarea devine deci o nouă patimă.

Să nu se creadă însă că Impărăteasa e o ființă frivolă și egoistă. Din contra, bunătatea ei se afirmă în toate împrejurările. Vizitează azilurile de bătrâni și de dementi, se interesează de mizeria umană și pretutindeni caută să aline suferințele aproapelui. Dar Impărăteasa începe să aibe griji din pricina prințului moștenitor Rudolf. Sufletul pasionat al acestui tânăr, precum și firea sa autoritară sunt un isvor de griji continui.

Multe amănunte interesante din viața Impărătesei ar fi fost pierdute pentru noi, dacă nu rămâneau însemnările *Mariei Festetics*, inteligenta și inimoasa domnișoară de onoare.

Aceasta, ne povestește cum neobosita împărăteasă, pe lângă echitație, practică scrima, gimnastica și footing-ul; într'un cuvânt: o orgie de mișcări.

In această epocă a vieții ei, Elisabeta se împrietenește cu *Carmen-Sylva*. Ambele regine discută despre *Heine* în particular și despre poezie în general.

In 1886, Impărăteasa vizitează România, ducându-se cu acest prilej la Sinaia, s'o vadă pe Carmen-Sylva.

Cele două poete se înțeleg de minune și se despart bune prietene.

Antichitatea greacă devine noua pasiune a Elisabetei.

Plecând pe urmele lui Ulysse, ea face o croasieră.

Dromomania ei are drept rezultat strângerea legăturilor de prietenie dintre Frantz-Josef și actrița *Caterina Schratt*, fapt care deschide ușa bârfelilor.

TRAGEDIA DELA MAYERLING

S'au înegrit pogoane întregi de hârtie, scriindu-se despre tragedia dela Mayerling, astfel că e inutil să insistăm prea mult asupra acestei chestiuni.

Prințul moștenitor Rudolf afișa de multă vreme păreri ultra-liberale și nu se prea împăca cu tatăl său, Impăratul Frantz-Josef. Nu făcea decât să prorocească desmembrarea Austro-Ungariei.

Teama de viitor, desgustul de viață și, pare-se, nefericirea lui în căsnicie, îl fac pe Rudolf să bea cupa plăcerilor până la fund, ca și cum și-ar fi dat seama că mai are prea puțin de trăit și în consecință trebuie să epuizeze toate senzațiile, toate tentațiile existenții.

Intr'o bună zi, prințul moștenitor propune unei femei de condiție inferioară să se omoare împreună cu el. Această femee care nu se gândea la sinucidere se duce speriată la poliție unde povestește totul.

Nu s'a dat prea multă atenție acestui incident, însă „tragedia dela Mayerling" a confirmat veracitatea primului gând de sinucidere al prințului moștenitor.

Imprejurările în care Rudolf și-a curmat firul vieții sunt arhicunoscute.

La 30 Ianuarie 1889 e vânătoare la Mayerling. Rudolf se lasă așteptat. Valetul Loschk bate la ușa prințului. Niciun răspuns. Cu lovituri de topor, servitorul sparge ușa. In fața ochilor, apare o scenă înfiorătoare. Prințul Rudolf și *Contesa Vecera*, morți amândoi. Prințul o împușcase pe Vecera și apoi se sinucisese cu același revolver.

Romanul, teatrul, cinematograful și chiar unii istorici au vrut să dea o întorsătură romantică acestei sinucideri.

Unii chiar au mers atât de departe cu fantezia, încât au afirmat că prințul Rudolf a murit abia prin 1930 și că totul a fost o înscenare, prințul moștenitor vrând să scape de tutela părintească și de eventualele griji ale unui monarh, a preferat să fugă în lumea largă, împreună cu iubita lui.

Adevărul este mai puțin poetic. Dar legenda a fost mai puternică decât istoria. Cei doi amanți vor rămâne un simbol al iubirii tragice și nefericite.

NESFÂRȘITE CALATORII

Această dramă familială are o foarte mare repercusiune asupra Impărătesei. Misantropia ei devine acută. Nu mai vrea să vadă pe nimeni; fastul și viața de curte îi măresc tristețea la gândul că fiul ei nu mai este alături de ea.

Ca să evadeze din acest decor care i-a devenit nesuferit Elisabeta călătorește neîncetat.

Neastâmpărul ei o poartă pretutindeni: Portugalia, Africa, Italia, Corsica sunt niște simple escale, de unde pleacă apoi nici ea nu știe unde.

Numai la Corfu se oprește mai mult. Gustul pentru antichitatea elenă a făcut-o să învețe limba greacă veche și modernă.

Spre a se perfecționa, Impărăteasa și-a angajat un secretar grec. De pe urma lui *Constantin Cristomanos*, au rămas interesante amintiri despre Impărăteasa Elisabeta.

Athena, Karlsbad, Rigi, Lucerna, Zuerich, Budapesta, Cadix, Gibraltar Milano, Genua, Neapole, Alger, Modena, Marsilia, Nissa, Monte-Carlo, iată lista orașelor pe care le vizitează neobosita Impărăteasă care încearcă astfel să-și stingă focul durerii și al melancoliei.

Ideia morții începe s'o persecute pe Elisabeta. Orice întâmplare e interpretată drept o preve[illegible]ții ei apropiate.

Moartea *Ducesei de Alençon* — sora ei mai mică — la Paris, în sala unui bazar de caritate cuprins de flăcările mistuitoare ale unui incendiu, îi mărește deprimarea și jalea sufletească.

Impăratul Frantz-Josef este prada grijilor politice. Starea [illegible] un vechi prilej de temeri. Monarhul și-a găsit colanul de salvare: amiciția actriței Caterina Schratt, a devenit pentru dânsul o imperativă necesitate.

LUCHENI

„Vreau să mor înaintea Impăratului" spunea Elisabeta *contesei Sztaray*. Aceste știri rele parvin împăratului care se sbate din pricina dificultăților politice. De mulți ani perechea imperială se vede prea rar și comunică doar prin scrisori; dar Frantz Josef e tot atât de îndrăgostit de soția-i ca în primele timpuri (vezi lucrarea *contelui Corti: „Elisabeta Impărăteasa Austriei"*).

Peregrinările ei încep. Anul 1898 o poartă la San-Remo, la Territet și la Kissingen, unde Impăratul vine pentru scurt timp s'o viziteze.

După aceea, Impărăteasa merge la Brukenau, Ischl, Muenchen și Neunheim (s'ar părea că un demon interior și neastâmpărat o face să nu-și găsească nicăieri liniștea, silind-o, asemeni Jidovului Rătăcitor să peregrineze neîncetat).

ARHIDUCELE RUDOLF

Din pricina căldurei excesive, Elisabetei i se face dor de peisagiile elvețiene. In vremea aceea, Elveția — Republica libertății — era refugiul anarhiștilor, conspiratorilor și teroriștilor din întreaga lume.

Spiritul anarhic e în floare, mai cu seamă printre lucrătorii străini.

Dar, Impărăteasa nu se sinchisește de atentate. N'a făcut rău nimănui, în consecință n'are dușmani de care să-i fie teamă.

Pe vremea aceea, în orașul Lausanne se construia un nou palat al poștelor. Printre lucrători este unul, pe nume Luigi Lucheni în vârstă de 26 de ani.

Cu prilejul internării lui la spital — din pricina unei răni superficiale — în buzunarele hainelor sale se găsesc cântece anarhiste. Dar poliția nu-l consideră drept un individ periculos; așa dar, nu se iau măsuri contra lui.

Biografia lui Luigi Lucheni este aceia a tuturor copiilor din flori. Sărac, e nevoit dela vârsta de 9 ani să muncească. Duce o existență vagabondă. N'are noroc și suferă un trai amar plin de lipsuri.

Afacerea *Dreyfus* îl convinge că „lumea burgheză e putredă". Omenirea trebuie renovată. Pentru aceasta, trebuie un nou Christ.

Incepe să frecventeze lumea anarhiștilor. Discursurile tovarășilor îl exaltează. O idee fixă pune stăpânire asupra-i:

„Să omoare pe cineva ca să devie celebru; jurnalele să vorbească despre dânsul!"

Iși face rost de un pumnal, pentru orice eventualitate.

Intr'o zi, citește în jurnal că Impărăteasa Elisabeta a sosit în Elveția. Pe dată, planul infernal încolțește în mintea lui.

In fața hotelului Beau-Rivage din Geneva, Lucheni stă la pândă.

Impărăteasa iese din hotel și Lucheni îi împlântă cu violență pumnalul în piept.

Astfel moare cea mai bună dintre împărătese și cea mai nobilă dintre femei.

MEGALOMANIA CRIMEI

In drum spre poliție, Lucheni flueră vesel.

— Regret un singur lucru, că n'am omorât-o, spune el.

— Ai ucis-o, îi răspunse comisarul.

— Cu atât mai bine.

Interogatorul urmează astfel:

— Cine ești?

— Un anarhist.

— Faci parte din vreo societate secretă?

— Nu. Sunt un anarhist individual.

— De ce ai omorât o ființă care niciodată nu ți-a făcut vre-un rău?

— E lupta împotriva celor puternici și bogați. Un Lucheni omoară o împărăteasă, niciodată o spălătoreasă!

— E megalomania crimei în toată splendoarea ei, conchide faimosul jurist *Navazza*.

Intr'adevăr, Lucheni e mândru de fapta lui. Are o singură părere de rău: că nu va fi dus la eșafod, deoarece legile Cantonului elvețian unde s'a săvârșit crima, nu prevăd pedeapsa cu moartea.

Criminalul trimite o scrisoare la ziarul *„Don Marzio"*, în care caută să explice gestul său. Apoi, avid de publicitate, printr'o petiție adresată președintelui Confederației Elvețiene, cere „favoarea de a căpăta pedeapsa cu moartea".

Elisabeta pleacă în ultima ei călătorie.

Convoiul mortuar e în fața criptei Capuținilor. Ceremonia se desfășoară după fastul ritualului spaniol.

Șambelanul bate la poarta criptei.

— Cine e acolo?

— Impărăteasa — regină Elisabeta dorește să intre.

O lună după atentat, cabotinul Lucheni apare în fața tribunalului.

— N'aveți nicio remușcare? îl întreabă președintele.

— Niciuna.

— Dacă fapta criminală n'ar fi fost îndeplinită, ați repetat-o?

— Desigur.

Lucheni își primește pedeapsa. Inchisoare pe viață.

După verdict, bestia umană strigă:

— Trăiască anarhia! Moarte aristocraților!

Lucheni și-ar fi asasinat oare „victima", dacă ar fi știut cât de mult dorea ea moartea?

Pentru Elisabeta, moartea a fost o eliberare. Eliberarea din lanțurile unei vieți chinuite ce nu-i putea aduce decât amărăciune.

IMPĂRĂTEASA VISULUI

Elisabeta a fost o romantică ce și-a trăit viața sub semnul visului.

Ca și Ludovic al II-lea, ea era complect detașată de cele pământești.

Frumoasă cum n'a fost alta, ea părea o întruchipare de basm și poezie.

Iubea animalele, findcă oamenii erau prea răi, prea meschini, prea prozaici. Caii și câinii, singurii ei prieteni.

O fire atât de visătoare ca Impărăteasa, a putut fi însă și un spirit clar văzător în politică.

Fără ea, nu s'ar fi realizat dualismul austro-ungar.

Tenacitatea și energia ei, precum și marea dragoste ce o simția față de poporul maghiar, au putut face marea operă de consolidare și pacea internă.

Era o ființă de o rară inteligență unită cu o curiozitate avidă pentru orice fenomen artistic și literar.

Impărăteasa visului l'a înțeles și l'a iubit ca nimeni altul pe marele visător Heine, cunoscând pe dinafară versurile lui și ridicându-i o statuie în palatul din Corfu.

Se credea pe vremea aceea că împărăteasa Eugenia este cea mai frumoasă dintre femei și cea mai femee dintre regine, când sau întâlnit amândouă și lumea a putut face comparație, frumusețea Elisabetei ieșind învingătoare din acest greu concurs.

IMPĂRĂTEASA ELISABETA

Iată cum răsare personalitatea Impărătesei Elisabeta din pana Contesei Maria Festics.

„E de ajuns s'o privești. E farmecul personificat Când o privesc, mă gândesc la un crin, la o lebădă, sau la o zână. E de rasă, dela cap până la picioare. Vocea ei e întotdeauna calmă, dulce, arareori emoționată. Uneori îmi povestește cât de aspră a fost lumea cu ea. Vocea ei tremură ușor. Cine poate oare jigni o atare ființă?"

Intr'adevăr o astfel de Impărăteasă poate cu greu coborî în lumea meschină a oamenilor.

Regină a unui basm de *Grimm*, domnița regatului fanteziei și prințesă a legendei, desigur că da; dar să domnească peste oameni, niciodată!

Elisabeta, ființa pură și minunată, a fost într'adevăr împărăteasa visului.

Deacum înainte, istoricii nu mai au nimic de spus; portretele ei nu ne-arată mai mult decât faptul că a fost o femee frumoasă; remușcările asasinului au luat sfârșit: s'a spânzurat în închisoare; rudele își vor aminti de ea, grație tradițiilor orale; dar în schimb Elisabeta aparține în întregime legendei.

Ca și *Ioana d'Arc*, ca și prințesa *Dolgoruki*, ca și *Julietta*, ca și *Cleopatra*, sau *Berenice*, Impărăteasa Elisabeta a ieșit din cadrul realului, îndreptându-se spre poenile fermecate ale visului și fanteziei.

Și ce poate fi oare mai prețios pentru Elisabeta decât faptul că slujitorii credincioși ai amintirii ei sunt poeții și artiștii pe care împărăteasa i-a iubit și încurajat?

La rândul lor, acești preoți ai frumosului răsplătesc cum se cuvine pe împărăteasa visului. Ei au aprins în sufletul lor flacăra dragostei care nu se va stinge niciodată.

ALEXANDRU BILCIURESCU

LA DURERI
DE CAP, NEVRALGII, GRIPĂ, REUMATISM
INTREBUINȚAȚI NUMAI
ANTINEVRALGIC Dr NANU MUSCEL
In cutii originale, conținând 2 buline și numai cu semnătura doctorului.
Depozit: FARMACIA N. POPOVICI, București, Calea Rahovei 265

Realitatea este că:
O montură bună de ochelari „Pantoscopică" cu lentile
„ZEISS"
„Busch" „STIGMAL"
Paris, găsiți numai cu prescripția medicală la „Comptuarul General de Optică și Chirurgie".
Calea Victoriei No. 90, Bucureșt

COPII GENIALI ȘI NEFERICIȚI

TRAGEDIA FAMILIEI BRONTË

Existența familiei Brontë a fost un șir de decepții, de înfrângeri, de suferințe fizice, lângă cele morale, de doliuri sfâșietoare, care nu i-au dat pās cât a trăit. O soartă neîndurată părea că o urmărește și o silește să se închidă în singurătatea presbiterului de la Harworth, căci nicăiri în lume nu se găsea un loc pentru membrii ei.

De aceia căsuța mică, ce se ridică lângă cimitir, la o margine de șes, apare celor ce o vizitează sau numai se gândesc la ea, ca un loc consacrat de geniu, suferință și eroism moral.

Mândria sălbatecă, acceptarea stoică a suferinții, senzibilitatea dureroasă, aproape bolnăvicioasă a firilor, darul extraordinar de creație, a făcut din membrii familiei Brontë nefericiți și învinși în viață, dar au lăsat moștenire lumii trei capo d'opere: „Jane Eyre", „Villette", „Wuthering Heights" și o simpatie mereu preînoită, o admirație și o duioșie, care, în timpurile noastre, se strânge cu un nou avânt în jurul amintirii lor.

Presbiterul dela Haworth există încă, aproape așa precum a fost odinioară. E o clădire dreptunghiulară, foarte simplă, acoperită cu plăci de ardezie. De pe un peron, ridicat pe trei trepte, se intră în micul vestibul, pe unde se pătrundea în biroul pastorului, în stânga e vorbitorul în care au trăit, au scris și au vorbit neîncetat copiii. Se găsește acolo și canapeaua pe care a murit Emily.

Lăsând în fundul coridorului bucătăria vizitatorul urcă pe o scară îngustă de piatră cenușie la etaj, în care se găsește în stânga o cameră în care a murit pastorul și fiul său Branwell. Apoi vine mica „nursery" în care au murit micuțele Mary și Elizabeth. La dreapta camera în care a murit una după alta, mama copiilor, mătușa copiilor care i-a ținut locul pe lângă orfani și apoi Charlotte. De partea cealaltă e camera în care a delirat multă vreme fratele lor Branwell.

Aci, în acest mic lăcaș, s'au desfășurat, în dosul fiecărei uși, tragediile acestei familii.

Numai câteva mobile, pe mozaicul scrupulos de curat și acoperit cu o ușoară pătură de nisip: masa pe care a fost scrisă „Jane Eyre", un piano cu sunet tremurător, scaune cu speteze drepte. Pe pereții goi rafturi cu cărți. Vara, până târziu, ardeau cu flacără săracă bucăți subțiri de turbă și căsuța era luminată cu feștile muiate în seu. Sub ferestre o grădină mică, cu tufe de coacăză și apoi imediat cimitirul. El a umplut imaginația copiilor de spaimă și melancolie, interpunându-se între ei și lume dela începutul vieții.

Biserica de piatră cenușie aruncă umbra ei peste lăcașul și viața copiilor Bontë, dar și lumina spiritualității, în zilele de slujbă religioasă, când predica tatăl lor.

Satul se răsfiră mai jos, la poalele dealului, cenușiu, posomorit și el, în aspectul caselor triste, grămădite unele în altele pentru a se apăra de vânt și ploi, cari nu mai conteneau pe locurile acelea. In jurul satului un pământ pe jumătate părăginit, sumbru și fără de culoare. In văile strimte, care-l taie printre colinele ce se învăluesc pierzându-se în zare, fabrici și cuptoare înroșite din care iese fum. Mai departe Bradford și Leeds, la care însă nu se poate ajunge decât pe jos, drumurile fiind nepracticabile...

Pe înălțimi, acolo unde se afla lăcașul pastorului Brontë, este domnia tăcerii și a singurătății. Nici ogor, nici grădină, nici arbori, numai ierburi firave, printre tufișuri țepoase.

Rar trece câte un ciobănaș cu oile, pe șesul spre care dă partea locuinții ce nu privește spre cimitir și sat. Primitivă și goală, natura de pe acele locuri, scorojită și stearpă ca înainte de apariția omului, e cufundată într'o tăcere veșnică, pe care nu o însuflețește decât urletul vântului, intovărășind veșnic pe cei ce-i calcă singurătățile, silindu-i la luptă.

Dar copiii Brontë, eșind din locașul lor strâmt se simțeau stăpâni și liberi pe aceste întinderi sălbatece, care-i primeau, îi mângâiau și îi inspirau. Acolo nimeni nu se ținea de ei ca să-i formeze și să-i schimbe după un calapod ce nu se potrivea cu ei.

Unii biografi l-au arătat pe pastorul Brontë ca pe un despot și un țicnit ce și-a chinuit copiii. De fapt nu trebue să uităm că bunăcuviința cerea, pe acele vremuri (secolul al nouăsprezecelea la începutul lui) ca autoritatea pastorală să se prezinte sub formă autoritară. Apoi viața sa, însăși, plină de greutăți, de suferințe și doliu, îi impunea o ținută severă spre aș păstra demnitatea sub povara ei care-l covârșea. Eșit dintr'o familie numeroasă de țărani foarte săraci; într'un sat din Irlanda, Patrick Brontë izbutește să se instruiască, luptând cu o înverșunare supraomenească cu greutățile materiale. După ce ajunge învățător în satul său, apoi în alt sat, abia la 25 de ani izbutește să facă ceva economii, cu care, trecând marea, intră în Saint John College, la Cambridge, unde pune aceiași înverșunare pentru studii și muncă și obține, după patru ani, diploma de „bachlor of arts". Cu această diplomă intrând în ordinele Bisericii Anglicane, capătă o parochie în Yorkshire. In parohia dela Heartshead întâlnește pe Maria Branwell din Cornuaille, se plac unul pe altul și se căsătoresc.

Rând pe rând și fiind transferat din parohie în parohie, li se născură cei șase copii: Maria și Elizabeth, apoi Charlotte, în 1817, singurul lor băiat, cu numele de Patrick dar și de Branwell apoi Emily în 1818 și Ana în 1819.

In 1820, în fine, familia Brontë se așează pentru totdeauna în mica parohie din Haworth, unde au trăit cu toții unul lângă altul, o viață grea, monotonă și unde muriră toți afară de Ana.

Semnalul plecării l-a dat Mrs Maria Brontë, istovită de nașterile consecutive ale celor șase copii, precum și de asprimea vieții acesteia de Nord singuratecă și posomorâtă. Ea era dintr'o țară cu atmosferă mai caldă, cu moravuri mai plăcute, din Cornwald, patria lui Wesley, unde pietatea era mistică și blajină, așa că a suferit, probabil, mult și de apucăturile autoritare ale soțului ei.

Acesta, însă, deși o trata cu severitate, o iubea atât de mult încât nu s'a putut consola niciodată de moartea ei. „Scumpa mea soție era moartă și îngropată de mult, dar nu mă puteam deprinde cu dispariția ei, îmi lipsea în fiecare minut, amintirea ei îmi era preinoită la fiecare pas de vorbele întristătoare ale micuților mei". O îngrijise în timpul boalei cu un devotament tăcut, iar, după moartea ei, s'a închis în el însuși, stând singur în birou, mâncând singur sau plimbâdu-se singur ceasuri ca să-și istovească suferința prin oboseală. Toată viața s'a constrâns pe sine și fără să-și dea seama a constrâns și pe cei din jurul său. Nalt de statură, bine făcut, cu un frumos cap de șef, el era politicos, dar distant, neînduplecat în principiile și hotărîrile sale, strict în împlinirea datoriilor, era în acelaș timp de o iritabilitate care se explică prin nervozitatea provocată de o boală la stomach de care a suferit toată viața. Avea în el firea combativă, curajul fizic, spiritul de disciplină al unui soldat, deși era un eclesiast. A fost toată viața pasionat pentru luptă între partizani protivnici și-i plăcea să povesească micuților amintiri din viața sa de luptă la Cambridge, unde se înrolase ca militian student, precum și istorisiri spăimântătoare pe cari le știa de la bătrânii lui din sat, pline de legende cu strigoi și vrăjitoare, cu drame stranii și crude petrecute în lăcașuri singuratece.

Iși iubea, de fapt, mult copiii pe care i-a deprins să adore pe „Tatăl din Cer" din citirea și comentarea Bibliei și i-a silit să cunoască realitatea umană din activitatea sa pastorală, trăind în mijlocul parohiei sale cu el.

Avusese și el ambiții literare, scrisese mai multe cărți, dar fără succes și a avut poate o purtare cam aspră și autoritară față de copii, a crezut fără îndoială în valoarea și talentul lor, i-a ajutat după puterea sa și a căutat să le dezvolte imaginația și darul expresiei, bucurându-se fără niciun pic de invidie de succesul Charlottei și fiind sfâșiat de sfârșitul mizerabil al lui Branwell în geniul căruia credea.

Cele cinci fetițe și băiatul aveau cel mai mare respect pentru el și mătușa lor care venise la presbiter, după moartea surorii sale, să îngrijească de copii și de casa pastorului. Dar aceste două ființe mature, îmbrăcate în negru, cari le dedeau principii severe și le aplicau cu severitate, neluând nici odată parte la jocurile lor, erau cu totul departe de sufletul copiilor. Docili și supuși în aparență ei erau mereu în fierbere lăuntrică. Palizi, slăbuți și gânditori, erau în sufletul lor clocotitor de vioiciune și de o precocitate intelectuală mult mai presus de vârsta lor. Pasiunea lor era lectura și comentarea împreună a celor citite. Nume de eroi răsunau mereu în conversația lor, căci citeau pe Shakespeare, Addison, Walter Scott și fel de fel de publicații religioase din biblioteca tatălui lor.

Erau pasionați și de politică, citind în ascuns revistele și ziarele pe care le primea tatăl lor: „John Bull", organ violent de politică reacționară, ca și „Leeds Mercury", ziar liberal făcându-și din aceste lecturi o concepție dramatică despre lumea pe care n'o cunoșteau deloc.

Respirau eroism din această viziune de departe a realității pe care și-o reprezentau ca pe o luptă leală și plină de cavalerism.

Nu trebuie însă să ne închipuim pe acești copii numai ca pe niște inteligențe pure. Erau și ei ca toți copiii cu șorțuri și mâinele roșii, silitori și supuși. Iși învățau gramatica și aritmetica fără interes, erau apoi obligați să-și măture în camere, să-și facă patul și să ajute la curățitul vaselor. Charlotte era foarte mândră că știe să coase și Emily pentrucă știe să calce. Toată viața vor rămânea bune gospodine, părăsind scrisul pentru a pune ordine, a drege rufele și a le călca.

Marea prietenă a copilăriei lor care va rămânea pentru toată viața legată de ei, a fost servitoarea Tabby, o fată dela țară, voinică, bodogănitoare și desvoltată, care le povestea felurite istorisiri, în graiul țărănesc. Erau mereu la bucătărie în jurul ei, o necăjeau, o sileau să iea parte la jocurile lor și le plăcea să fie chiar certate de ea.

Existența aceasta deși destul de precară, copiii nefiind nici hrăniți cum se cuvenea, era totuși fericită.

Suferințele și nefericirea au început de când Maria și Elizabeth au fost puse într'un orfelinat, pentru ca să primească o educație și o instrucție potrivită, iar în Septembrie au dus și pe Charlotte care avea opt ani și pe Emily, de șase ani.

Instituția aceasta era administrată cu o economie sălbatecă de William Carus Wilson, un bărbat slăbănog și aspru, extrem de sever. Mâncarea ce se dădea elevelor era atât de desgustătoare încât nenorocitele sfârșeau prin a nu mai mânca nimic, căci chiar când un fel de mâncare era mai suportabil cele mari mâncau totul, nelăsând nimic pentru cele mici.

Wilson, bogat și considerat în localitate, își făcuse un ideal din umilirea acestor copii, care nu aveau dreptul să cârtească fiind întreținuți din „pomană". Clasele erau reci și întunecoase, iar munca școlară începea dinainte de a se zări de ziuă, Duminica repaosul era dusul la biserică, unde ajungeau după două mile de mers, rămâneau și la slujba de după amiază, tremurând câte patru ore în ghetele lor pline de noroi și ude de zăpadă.

Maria, cu toată dorința ei de a învăța, devenise urâtă unei profesoare, care nu pierdea nici o ocazie de a o umili și a o certa în fața tuturor elevelor. Avusese pojar și tusă convulsivă înainte de a veni la școală. Incepu să tușească și slăbea văzând cu ochii. Dar nimeni n'a dat de știre acasă până ce nu s'a ivit o epidemie de tifoidă. Dar când a venit tatăl său era prea târziu, căci după ce a dus'o acasă, în câteva zile s'a stins de tuberculoză. Atât pastorul Brontë cât și Charlotte constată în sufletul Maryei prezența lui Christ și a puterii lui Dumnezeu în bunătatea și nemărginita resemnare a acestei copile în suferință ca și în fața morții. Ea nu a cunoscut din lume decât un presbiter melancolic și o școală ucigătoare.

Despre Elisabeth care a căzut bolnavă îndată după sora ei, se știe foarte puțin. Trimisă în grabă acasă, a murit și ea peste câteva zile. Se poate închipui ce lovitură a fost pentru toată această familie atât de strâns unită și purtând încă în suflet durerea morții mamei lor.

Tatăl, înspăimântat, și-a adus acasă, imediat, și pe cele două mezine, dar problema educației lor s'a pus din nou. Pastorul le-a dat el în mare parte instrucțiunea necesară. Charlote se ocupa și ea de fratele său Branwell. Toți în această familie erau însă pasionați de literatură. La 14 ani — în 1830 — Charlotte își făcu catalogul operelor sale: douăzeci și două de lucrări, printre cari multe traduceri, Branwell, mai mic decât ea scrisese și el poeme, biografii, romane cu caracter de aventură, asemenea Emily și Anna. Toți se răspândeau în colțurile micii lor locuințe, adeseori pe podele sau în grădiniță, scriind fără încetare, cu degetele pline de cerneală, povestiri imaginare care umpleau viața lor reală. Astfel au închipuit două țări fictive, răvășite de lupte politice, de intrigi și războiu, în cari luau și ei parte, având o mare și durabilă influență în viața și în opera lor. Scenele din aceste lumi s'au complicat, aventurile eroilor au devenit aventurile însăși ale autorilor și apoi personagii din opera lor literară. Ei au creat prin aceasta un fel de epopee întâi mimată și trăită, apoi compusă din epizoade care se înșeilau unele după altele. Din nefericire Emily și Anna au distrus aceste cronici și numai din ceia ce a rămas din ele se poate dovedi amploarea imaginației acestor copii geniali; în istorie și în politică se amestecau ambițiile, focul dragostei și calculul acțiunei.

Multă vreme au întreținut aceste himere, iar când le-au părăsit au început să scrie cărți. Astfel au izbutit copiii Bronte să-și creeze o viață dublă și să trăiască, sub aparența vieții monotone a presbiterului, o existență secretă în tovărășia suveranilor și doamnelor nobile, în mijlocul bătăliilor și al festivalurilor.

Dar după ce a trecut copilăria, nici unul din frații Bronte nu a izbutit să-și manifeste darurile extraordinare și să realizeze făgăduințele date în copilărie.

Toate trei surorile au fost simple guvernante și chiar „bone" de copii în familii de parveniți. Charlotte și Emily au trăit câteva luni într'un pensionat din Bruxelles pentru a învăța limbi străine.

Nimeni nu le-a dat, însă, nici o atenție. Charlotte singură a iubit cu tot sufletul un om care nu a înțeles'o niciodată. Intoarsă în mica parohie dela Haworth, Charlotte și Emily au vrut să deschidă o școală mică, dar n'au reușit. Emily și-a publicat admirabilele sale poeme într'un volum, dar nu s'au găsit decât doi cumpărători. Romanele lor au fost succesiv respinse de toți editorii. Iar când apăru minunatul capo d'operă „Wuthering Heights", nimeni nu îl observă. Branwell, privit ca adevăratul geniu al familiei, a vegetat ca un mâzgălitor fără talent, a intrat apoi ca funcționar la căile ferate, apoi ca preparator într'o familie, unde a făcut un scandal neînchipuit, căzând după aceasta în beția de opium și muri pe jumătate nebun și în mizerie.

Emily muri după el, la 29 de ani, cu tainele sufletului închise în ea, istovită de tuberculoză. Ana, slăbuță, timidă și blajină, o urmă în mormânt puțin după aceea. Charlotte rămase singură, bolnăvicioasă, torturată de „groază", nervoasă, lângă tatăl ei voluntar, devenit aproape orb. Tocmai în aceste clipe tragice, îi veni gloria pe neașteptate, dar prea târziu, în casa pustie unde au trăit toți împreună cu atâta ardoare și intensitate, unde acum Charlotte aștepta moartea, înconjurată de fantome. Ea muri, în adevăr, la rândul ei, după câteva palide clipe de fericire.

Lumea i-a disprețuit pe membrii familiei Bronte, și nu i-a recunoscut decât târziu și ei nu și-au găsit un loc nicăiri, decât în pustiul, micul și posomorâtul Haworth. **Iz. Sd.**

Poeții noștri

ARON COTRUȘ — Desen de ROSS

A. ADY

Lacul morții

Plutim deasupra unui lac
Noi mândre paseri călătoare,
Din undele-i otrăvitoare,
Jivine negre și spurcate
Iși cască gura hrăpitoare:
Ungaria se chiamă lacul...

E în zadar, cădem cu toții,
Căci lacul mortuar ne'nghite,
Zadarnic visuri și ispite
Și dragoste ne'ndrumă calea,
Cădem cu aripi biruite:
Ungaria e lacul morții...

(„Luceafărul", 1909). G.

Ceasul deșteptător

— Eu nu pot afirma că progresul nu ne duce cu pași gigantici spre acea Arcadie ferice, îndelung cântată de toți vizionarii secolului prezent.. Dar, să-l ia naiba de progres, că mie unuia mi-a făcut numai șotii și neplăceri! Ce vreți mai mult? S'o luăm dela lucrurile mici, banale, care însă, filosoficește privind chestiunea, duc la efecte mari, — aș putea spune, — chiar considerabile...

Eu, bunăoară, mort-viu, trebue să fiu sculat la orele 7 de dimineață. Nu că aș vrea-o eu... Nu... Despre mine, aș mai sta tolănit două-trei ore, așa, ca să fac pe burghezul. Dar, poți s'o faci? Eu, mort-viu, la 7½ trebue să semnez condica de prezență la Minister. Ori, ca să fiu punctual și să urmez pe calea dreaptă a îndatoririlor mele, va să fiu sculat la 7 punct. Nu sunt trezit la acea oră, apoi dorm buștean pân'a doua zi. Așa sunt eu. Pentru somn, am un cult...

— Și noi, — căscă Liviu Holban, — privindu-și ornicul, plictisit de această lungă dizertație. E ora două la ceasul meu...

— Ce marcă e? — se interesă Andronescu.

— Xantipa 3850. Garantat 8 zile.

— O porcărie de ceas, — răspunse el ca un cunoscător. — Am pățit-o eu cu marca asta și, tocmai de aceia vă mai rețin două-trei clipe...

Vasăzică, mort-viu, la 7 musai să fiu în picioare... Consecvent nobilelor progrese umanitare, m'am dus la prima prăvălie cu ceasornice de precizie, să-mi cumpăr un ceas deșteptător. Exact marca asta: Xantipa 3850! Mai avea în plus două tâmburușuri în spate, pe care, dacă le 'ntorci, unul dintre ele țâșnea strident într'o cascadă de sunete furioase, iar al doilea cânta melodios și matinal „Hai lelițo 'n deal la vie", sau „Ave Maria".

Vânzătorul, un băiat inteligent, mă servi cu multă afabilitate, recomandând produsul elvețian:

— E o marcă mondială, unică pe pământ... Nikelat, argintat și oxidat. Unde mai pui, că ai avantajul, că la orice oră l-ai pune, sună... Dar, nu așa... ca o haraba de Moși... Sunetul ceasurilor noastre americane e plăcut la auz și sută 'n sută distractiv. Imi dați voe...

El întoarse țâmburușul unui asemenea ceas **mondial** (ba elvețian, ba american) și imediat prăvălia se umplu de triluri mecanice, foarte sonore și perceptibile de la distanță. Il puse la 5: bătu cinci lovituri de gong. Il puse la 9: nouă lovituri. Achitai Lei 890 cassieriței, iar băiatul de la expediție mi-l împachetă cu multă precauțiune. Pe lângă prețiosul obiect, vânzătorul îmi dete și un „Bon de garanție" care atestă că ornicul e cumpărat dela magazinul cutare și că firma garantează pentru 5 ani mersul său. Aceste moravuri occidentale m'au umplut de bucurie. Nu de alta, dar îmi place să știu pe ce dau banul. Și-apoi, eu am o deviză: „dai un ban mai mult, dar face!"

Când sosii cu el acasă, doamna proprietară mă complimentă, iar un vecin îmi spuse din toată inima:

— Să-l stăpânești sănătos.

Intorsei deci toate țâmburușurile și-l pusei să sune la 7 dimineața. Pesemne, că nu-i înțelesesem prea bine mecanismul, deoarece pe la trei noaptea, fui trezit din somn de o harmalae nemai pomenită. Ceasul meu deșteptător voia să-mi arate toate calitățile cu care era dotat, pentrucă suna, trombona și miorlăia din toate resorturile, fără putință de întrerupere. Dela trei până la șeapte, nu e decât, un pas; astfel că semnai la timp condica de prezență.

După indicațiile vânzătorului, avui grije să întorc complicatele țâmburușuri, pentru a asigura bunul mers al ornicului. Era, îmi amintesc, Duminică de dimineață. Pusesem ceasul meu deșteptător să sune. In curte, toți vecinii ascultară o melodie impresionabilă.

— Ce marcă e? — se interesă sculptorul dela mansardă.

— Xantipa, 3850, — răspundeam eu. — Marcă elvețiană.

— E ceas străin, — complectă pianistul de jos. — Are „tonalitatea gravă".

Eu, umflat în pene, ca posesor al unui obiect pe care-l admiră alții, mă prefăceam a nu da mare importanță ceasului elvețian.

— Eh,... spuneam eu, — așa-mi place mie să mă port. Ceasul din Elveția, hainele din Franța, mă rog, până și chibriturile mele sunt suedeze.

Această mărturisită mulțumire a mea nu fu însă de lungă durată. Ceasul meu, **această oribilă marcă Xantipa 3850,** începu să-mi facă zile fripte. Eu îl puneam să mă deștepte la șapte, el începea să șuere dela cinci. Când mă uitam la el, mă cuprindea furia! Arăta cu minotarele ora 3, bătea de 8 ori și când ajungeam în oraș erau orele 12!

La prima mea întârziere, șeful de birou mă consilie, pe dedeparte, să nu mai pierd nopțile, pentrucă abuzul de băutură nu cadrează cu situația unui funcționar al Statului... Umilințele mele merseră până acolo că, într'o bună zi, datorită întârzierilor cotidiane, primii chiar și un avertisment. Gata-gata să fiu licențiat!...

Ceasul meu deșteptător își făcea mendrele cu mine și parcă îmi purta Sâmbetele...

La 7 dimineața arăta 11 și la 9.. bătea toaca, fără măcar să-l fi pus! Devenisem între timp, uitai să vă spun nervos. Imi venea așa, din senin, din te-miri-ce, să sparg pahare, să urlu, să țip! O tânără prietenă îmi dăduse întâlnire la orele șase. Vroia să facem o plimbare prin parc și să gustăm dulceața unei primăvăratice zile de Aprilie. Mă culcasem puțin după masă și 'ntorsesem tâmburușurile la 5; o oră îmi ajungea să mă parfumez și să mă prezint tandru în fața iubitei mele

O să mă credeți sau nu?... La orele 9 jum. subsemnatul fu alarmat de stridența ceasului deșteptător. In sunetele „Ave-Mariei", plecai grăbit spre locul de întâlnire. In parc, nici țipenie. Băncile, pustii. Reîntors acasă, găsii o misivă: „Porcule, altădată să nu mai faci pe amorezatul, că te omor cu vitriol. Lia".

Pentru un subșef de birou, aceste invective constituiau o calamitate. Nu de alta, dar cred că îmi jigneau demnitatea... Privii, amenințător, spre ceasul deșteptător. Marca Xantipa 3850, așa scria pe el. Marca Xantipa 3850, domnule Liviu Holban, aceiaș marcă pe care o porți în buzunarul dela vestă!

Noi toți tăcurăm, de frică. Așa cum era, d. Firică Andronescu putea să ne dea cu halba'n cap.

— Ce credeți c'am făcut? A doua zi, m'am dus la domnul vânzător. Zic, arătându-i ceasul: — Uite ce e, mi-ai vândut un ceas, care-mi face numai pocinoage... Ziua, merge el ce merge, dar noaptea, stă... Știi, îmi face zile fripte noaptea...

Vânzătorul, inteligent ca un adevărat anglo-saxon, îmi replică:

— Dați-mi voe, dar... pe 'ntuneric cum vreți să meargă?

Răspunsul era elocvent; totuși eu mai încercai:

— Bine, bine, dar de ce sună la opt și arată trei?

— Probabil, — spuse el, — că l-ați ținut la umezeală...

— Pardon, —zic,— casa mea n'are igrasie...

— Dar chiuvetă aveți în cameră?

— Sigur, — răspund, — chiuvetă modernă, apă caldă și rece...

— Vedeți, — spuse el din nou, — știam eu că din cauza umezelii s'a stricat. Trebue să știți, domnul meu, că ceasurile noastre elvețiene, marca mondială Xantipa 3850 cu resort american, nu rezistă la umezeală, deși mecanismul e de cea mai garantată precizie...

— Bine, — zic, — dar Bonul de Garanție... Doar mi-l dăduseși pe 5 ani.

— A, — zise el, — asta e un moft, o formalitate. Ceasurile noastre elvețiene n'au nevoe de garanție, ele se recomandă dela sine...

Mă uitam la el, puțin cam chiorâș și, fără să vreau am avut atunci pe loc, o pornire pe care o regret. Am luat ceasul deșteptător și i l-am pocnit în cap. Resorturile americane se răvășiseră pe ciment, în sunetele unui marș militar.

— Și..., — întrebarăm noi, — cum ai rezolvat problema deșteptării la orele șapte?

— Foarte simplu. Oul lui Columb. Mi-am cumpărat un **cocoș.** Barem ăsta rezistă și la întuneric și la umezeală...

IULIU LAZĂR

LA 1 FEBRUARIE. APARE

CALENDARUL FEMEII

pentru stabilirea perioadelor de fecunditate și sterilitate

CALENDARUL FEMEII

intocmit de un grup de specialiști cu colaborarea d-lui prof. dr. C. I. PARHON, nu trebue să lipsească din nici o casă,

VIAŢA SBUCIUMATĂ ŞI OPERA UNUI MARE POET NEDREPTĂŢIT: ADY ANDREI

19 NOEMBRIE 1877 - 22 IANUARIE 1919

DOUA DECENII DELA MOARTEA LUI

de HORIA ARGEŞEANU

ADY

La 22 Ianuarie se va comemora moartea poetului Ady.

A scrie despre Ady, constitue parcă o surpriză şi un gest de îndrăsneală temerară. Se înşeală însă acela, care crede că poezia şi opera în proză a lui Ady, are tematica obişnuită a aproape tuturor poeţilor maghiari, supraestimarea naţiei şi şovinismul. Nimic particular, reacţionar şi neomenos în opera lui. Dorinţa progresului, a democraţiei, a libertăţii materiale şi politice, au fost singurele imperative pentru realizarea cărora a luptat, şi-a sacrificat interesele, ba chiar viaţa. Era un poet modern, care a revoluţionat literele din patria sa, a indicat drumuri de urmat: drumul democratizării, al acordării de drepturi celor robiţi de veacuri, fie ei români, unguri, slavi, etc.

Ne-a fost prieten bun, nouă Românilor, ne-a vorbit limba şi ne-a îmbrăţişat tendinţele noastre, de afirmare. Un motiv în plus ca să ne ocupăm de el. Era bun prieten cu Octavian Goga, avea însă o ideologie socială şi politică care se situa la antipodul naţionalismului propovăduit de el.

Emil Isac, Liviu Rebreanu, l-au cunoscut şi ei, influenţându-se chiar şi împrumutând elemente din opera lui.

Singurele categorii sociale pe care le îmbrăţişează şi a căror mizerie îl îndeamnă la scris, sunt ţărănimea şi lucrătorii în deobşte. A fost unul care a asistat cu întreaga sa fiinţă şi putere de participare sufletească, a fost un vizionar rebel deplângând consumarea celei mai mari tragedii din fosta monarhie reacţionară austro-ungară: exploatarea fără nici un scrupul a claselor oprimate.

Zic, clase oprimate, care e un „mixtum compositum", reprezentând o categorie socială fără o nuanţă specifică naţională, deoarece era format din păturile de jos ale tuturor naţiunilor — majoritare şi minoritare — unguri, secui cehi, români, slovaci, sârbi, etc.

Oridecâteori Ady deplânge despuiarea nemiloasă a claselor de jos, el nu se adresează numai ungurilor ci, sincronic, el îmbrăţişează durerile tuturor celorlalte minorităţi, şi, în primul rând ale românilor.

In „Plânsul unui Jacobin maghiar", poezie socială, Ady leagă interesele tuturor muncitorilor majoritari şi minoritari din fosta Austro-Ungarie.

Tristeţea noastră este doar comună
Fie ea sârbă, română, ungurească.
Ca un protest enorm potopul să crească
Cu o vrere gigantică de tunet şi furtună.

Plânsul unui Jacobin maghiar.

Ady este cel mai mare româno-fil dintre toţi scriitorii şi poeţii maghiari. Aici se depărtează în concepţie de Petöfi, „camaradul său de baricadă" în lupta pentru democratizarea Ungariei. Petöfi nu s'a ridicat până la „europenism", la o privire în ansamblu a fenomenului unguresc. O singură vină îi găsesc lui Petöfi, exclamă Ady, „că nu a ieşit din hotarele ţării sale". Ady descăleca în apus, şi el, orientalul, se prosternează şi absoarbe atmosfera liberă, neîntinată de îngerinţele „superstiţiei milenare" în care e educat floarea tineretului din patria sa.

Ady era pentru o eliminare totală a oricărei influenţe ce ar veni din partea germanilor şi a austriacilor.

Un alt motiv pentru care Ady s'a aruncat în luptă pentru stârpirea influenţei germane, era şi situaţia specială a burgheziei în epoca imediat înainte-mergătoare a războiului mondial. „Burghezia ungurească spune Ady într'un articol nu are nici în clin nici în mânecă cu sensibilitatea noastră naţională şi se cocoţează pe nedrept în ipostază de apărătoare şi ocrotitoare a tradiţiei noastre. „Burghezia aceasta e cu totul refractară faţă de crâncena mizerie a muncitorului în deobşte, ea formează avantgarda tendinţelor de a menţine formele medievale în ciuda evoluţiei vădite ce se constată în apus şi în primul rând în Franţa".

Căci ungurul, după Ady, preţueşte libertatea. Pierderea ei este pierderea demnităţii omeneşti. Oridecâte ori însă el a încercat să manifeste tendinţe de scuturare a jugului, s'a pomenit cu jandarmul austriac la spatele lui. Aşa, au fost zădărnicite toate tentativele de transformare socială.

Indepărtându-se de germani, Ady găseşte că Latinii preţuesc libertatea şi sunt mai aproape de liberalism.

Privirea lui clar-văzătoare s'a înduioşat la aspectul groaznic pe care-l prezină jecmăneala fără noimă a micului agricultor, a arendaşului şi a iobagului fără pământ, adevărat sclav modern.

In 1902 lansează un apel zguduitor în paginile unui ziar, cerând obolul binevoitor pentru ridicarea unui lăcaş de închinăciune pentru românii uniţi din comuna sa natală. Apelul poartă titlul: „Un preot şi o parohie". Preotul, pre nume Pop, iar enoriaşii săi Români, săraci lipiţi pământului, cari în vicisitudinile vremurilor n'au reuşit să înalţe nici măcar un lăcaş unde să se închine.

Apelul a stârnit o participare duioasă, aşa încât bisericuţa a fost târnosită.

Aceste gesturi româno-file, au făcut ca autorităţile româneşti să autorize ridicarea unui bust executat de sculptorul Sebo din Oradea, prieten şi admirator al marelui poet, bust ce a fost desvelit în Septembrie 1935, în prezenţa unei asistenţe de elită.

Omul

S'a născut dintr'o familie de pastori protestanţi. Strămoşii săi după tată au păstorit în satele şi orăşelele din cuprinsul Sălajului nostru de azi şi în judeţul Satu-Mare. Inchinările lui biblice şi spre misticism sunt deci congenitale.

Tatăl său deţinea o mică moşioară aproape de lichidare, în comuna Mecenţiu din judeţul Sălaj, localitate unde a văzut poetul lumina zilei, în ziua de 22 Noembrie 1877. Este primul copil al părinţilor; abia după câţiva ani se naşte al doilea copil, Ludovic, care s'a dedicat mai târziu carierii profesorale şi este autorul unei foarte preţioase biografii a poetului.

Primii ani ai copilăriei trec între biserică, cu imnuri străvechi şi tovărăşia ţăranilor bătuţi de soartă, ascultând cântecele în limbă arhaică, cari câştigă şi captivează sensibilitatea fragilului copil şi cari vor servi drept inspiraţie foarte fructuoasă, mai târziu. Conacul familiar, cocoţat pe un mic deluşor care-l ridică oarecum din puzderia de colibe înconjurătoare dându-i semeţie şi autoritate, deschide perspective spre cimitirul satului împărţit în trei parcele: parcela românească, ungurească şi evreiască. Realităţile aceste ale satului natal au îmbrăcat în poezia lui haina eternităţii. Turnul satului reprezintă statornicia în evoluţia înconjurătoare, ele se colorează însă în nopţile misterioase cari premerg marilor catastrofe sociale şi tehnice. Câinii, copacii, svonul frunzelor, au un tâlc mistic care prevăd şi vestesc evenimente şi întâmplări omeneşti. Ele sunt legate de om, îl protejează şi-i dramatizează viaţa.

Şcoala primară, Ady o frecventează în satul lui; mai târziu tatăl său îl trimite la liceul piarist din Carei, foarte vestit pe atunci pentru severitatea şi disciplina lui. Nu rămâne însă mult acolo, micul elev având atitudini ireverenţioase faţă de călugării pedagogi şi profesori cari se pronunţe pentru eliminarea elevului şi tatăl să se vede silit să-l trimează la liceul reformat Wesselenyi la Zalău.

Aici se manifestă pentru prima dată talentul poetic al lui Ady. O dragoste îi inspiră versuri cari nu se depărtează ca formă de tradiţionala poemă ungurească, totuşi, profesorii îl remarcă şi-l îndeamnă să scrie. Reuşeşte la bacalaureat şi după sfatul părinţilor, se hotăreşte să se înscrie la drept.

Studentul şi ziaristul revoluţionar

Pentru a fi cât mai aproape de focarul poeziei, se decide să-şi facă studiile la Debreţin. Oraş romantic, sediul reformaţilor maghiari — Roma calvină — cu şcoli străvechi, ieşite din institutele reformate medievale, întrunea toate atributele susceptibile să farmece şi să antreneze un suflet atât de deschis în faţa manifestărilor de orice natură ca al lui Ady.

Efectele nu întârzie să se manifeste. O plachetă de versuri, purtând un titlu simplu, nesemnificativ apărută din bunăvoinţa directorului ziarului la care lucrează. Publicul însă nu răspunde şi o decepţie, soră cu revolta, pune stăpânire pe micul favorit imaginar — deocamdată — al muzelor. Paralel însă cu primele poezii publicate, apar articolele mereu mai tăioase şi caustice, parc'ar fi scrise cu sânge, concepute într'o limbă de piatră, cu citate şi trimiteri cari trădează pe omul absolut informat, în materia pe care o diseacă, şi într'un tempo antrenant. Problemele cele mai arzătoare ale realităţii cotidiane politice, sociale şi economice, sunt desbătute şi analizate, lăudate, respectiv încriminate cu o tărie de bisturiu, în cuprinsul articolelor. Problema ţărănimii, necesitatea imperativă a reformei agrare, reportaje sociologice scurte luate din satele împrejmuitoare, aducând fotografia celei mai crâncene mizerii dela ţară şi prezintând-o publicului mare, formează preocuparea şi activitatea lui Ady ziaristul.

Aceste articole însufleţite de cel mai cald umanism şi de participare la suferinţa celor mulţi, îl fac cunoscut pe dată în cercurile progresist-o-democratice.

Totuşi el nu se simte bine la Debreţin. „Oraşul acesta n'are urechi să mă asculte, nu are ochi să mă vadă şi pare că nu vrea să recunoască în mine emulul şi urmaşul lui Csokonai". (Mare liric din sec. 18, un fel de François Villon al literaturii maghiare).

O mamă ocrotitoare, o finalitate imanentă veghiază parcă asupra soartei acestui tânăr care nu se sfieşte să declare camarazilor săi că el e geniu şi cere dela ei să-l considere ca atare. Pluteşte numai în visuri şi în planuri. Părea, că realizarea proectelor rămâne pe vecie suspendată, judecând după halul fără de hal în care se găsea în permanenţă. Munca istovitoare în redacţiile ziarelor îi epuizează forţele fizice, sprijinul moral nu era de unde să vină, şi o boală cu tragice urmări posibile îl ameninţă. La această răscruce a vieţii, Ady îşi strânge puterile şi improvizează o scrisoare, scrisoare-testament pe care o expediază de urgenţă părinţilor în umbra salcâmilor seculari din satul său natal. „N'am să mă fac judecător" scrie el în această scrisoare, nici solgăbirău (primpretor), am să mă las de studiul dreptului şi mă voiu dedica exclusiv poeziei. Simt că sunt chemat să scriu, că trăeşte în mine un duh neisbăvit şi va trebui să reuşesc". Scrisoarea provocă decepţie în sufletele părinţilor. Ei voiau să vadă pe fiul lor îmbrăţişând o carieră politică sau juridică, pentru ca să poată ocupa un post demn de înaintaşii săi. Tonul scrisorii era însă aşa de hotăritor şi intempestiv, încât nu mai admitea nici o replică. Vorbea fatalitatea, destinul, din ea. Studentul de abia 20 de ani se proclamă geniu! O îndrăzneală ne mai pomenită!

Scăpat de sub tutela părintească Ady îşi va găsi sprijinitori cari îi vor deschide drumul spre glorie şi nemurire. Stărue aici o întrebare pe care au pus'o mulţi: ce ar fi devenit Ady dacă n'ar fi întâlnit bunăvoinţa unui Hegedüs şi mai târziu — sprijinul atât moral cât şi material al femeei — salvatoare — Neda — care îl îndeamnă să scrie şi recunoaşte în el pe cel mai grandios fenomen liric, care ar fi în stare să-l pună în umbră şi pe Petöfi chiar, revoluţionând poezia şi literele.

Oraşul în care s'a consacrat definitiv, care i-a fost trambulina spre glorie, e Oradea. Aici îşi scrie profeţiile turburătoare cari se fac pe dată cunoscut, numele lui se pomeneşte în întruniri, şedinţe cenacluri, etc.

Femeia salvatoare. Femeia-Mecena

La vârsta de 22 ani, Ady un tânăr obosit, epuizat, deşi robust; gârbav, prezentând toate semnele unui desechilibru atât corporal cât şi sufletesc. Veşnic entuziast, activ şi observator al realităţii înconjurătoare — mai ales al celei politice — spiritul său trăeşte agitaţii satanice. Articole peste articole împânzite cu citate şi trimiteri ingenioase la autori şi cărţi, se nasc din pana lui. Nitzsche pare că-şi trăeşte a doua existenţă în acest teoretician al supra-omului. Cercurile clericale iau atitudine contra lui. Un articol sugestiv îndreptat contra clerului, îi aduce o condamnare scurtă. In vălmăşagul acesta de viaţă zbuciumată apare a doua broşură de poezii, care trece şi ea tot nebăgată în seamă. Interesul pe care-l stârneşte, se reduce la cercul prietenilor şi al confraţilor de redacţie. Părea, la un moment dat, că talentul germinativ poetic nu mai ajunge să se realizeze, să dea măsura întreagă a posibilităţilor sale. Când — prin intermediul unor prieteni — Ady face cunoştinţa unei femei din înalta societate, soţia unui milionar, Leda. Femeia aceasta salvatoare care a jucat un rol imens în viaţa lui, i-a determinat activitatea pe timp de mai mult de un deceniu, cât au ţinut relaţiile între ei. Suflet nobil, delicat, înţelegând înalta chemare a băiatului întristat, un fel de doamnă Bovary însetată de romantism şi poezie, sufletul ei va declanşa avalanşa revărsărilor poetice. O conversaţie intimă, o spovedanie a poetului, expunerea planurilor proectate şi femeia sensibilă care a fost Leda, a reuşit să identifice scăpărarea genială a acestui creer torturat, capabil însă de lucruri mari.

Trăind mai mult la Paris, Leda i-a făcut posibil să viziteze şi el Parisul. S'au plimbat în Bois, Parcul Palatului Tuileriilor, prin Montmartre. Discută cu scriitori cari îşi mai aduceau aminte de Verlaine, de viaţa lui de vagabond.

O nouă lume se deschide în faţa poetului, apusul, civilizaţia, progresul, libertatea; noţiuni pe cari în zadar le-ar căuta în ţara sa. Cu ajutorul Ledei, pătrunde în literatura franceză, ajunge să cunoască opera lui Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Samain. Prima vizită la Paris a fost relativ scurtă. Il reclamă realităţile din ţara sa.

Ca un efect neîntârziat al călătoriei sale la Paris, apare volumul „Versori noui", fruct al contactului său cu sensibilitatea apuseană. Volumul este dedicat în întregime, femeii care l-a inspirat. Iată textul dedicaţiei: „Aceste versuri sunt ale Ledei, care le-a îndrăgit şi le-a iubit. Deşi am obiceiul să-mi ard versurile, pe acestea le-am menajat, le-am cruţat şi le prezint Ledei". Volumul cuprinde germenul tuturor tematicilor şi problemelor pe cari Ady le tratează în poeziile sale şi are 4 cicluri: *Psalmii femeii Leda, Ogorul unguresc, Parisul cântă* şi *Pelerinul măgurilor imaculate.*

O nouă sensibilitate se anunţă în aceste pagini: dispare vechea formă tradiţională poetică şi o formă nouă care, departe de a imita tehnica simboliştilor apuseni, e totuşi originală. Cum indică şi titlurile ciclurilor, ele au obiective distincte însă toate cristalizează, fiindcă e presentă în toate fiinţa Ledei, a Femeii deci. Psalmii Ledei sunt poate cele mai frumoase din ansamblul volumului: gesturi de dragoste, de îngenunchiere intimă în faţa fiinţei iubite. Primăvara, dragostea şi sărutul se fuzionează într'o sinteză înălţătoare.

Iată câteva titluri cari vor lămuri problematica poeziilor: *Femeia lacrimelor, Dece mă iubeşti, Femeia albă a castelului, Liniştea albă, Să se stingă rugul,* etc. O cântare demonică de seninătate şi linişte, goana baudelaire-iană îl poartă dela poartă la poartă fără să găsească liman.

„Ogorul unguresc" cuprinde durerea unui suflet care vede tragedia mută ce se consumă în sufletul iobagului atât de legat de pământul pe care trăeşte şi totuşi atât de depărtat de el pentrucă nu e al lui. Peisajul exterior serveşte lui Ady la sublinierea şi la actualizarea peisajului sufletesc, revoluţionar, torturat.

Metoda expresionistă şi chiar simbolistă este foarte bine mânuită de Ady. Externul şi internul se lămuresc reciproc. Durerea mută a ţăranului se resfrânge în vălcăreala ciorilor, păsări de turmă, de vulg, desconsiderate, cărora le adresează mai multe versuri. Streaşina casei e ruptă, cei din casă sunt plecaţi în căutarea hranei cotidiane, în casă nu găseşti decât pe bătrânul tată sau moş, zăcând care îţi povesteşte de fetele sale decăzute şi de feciorii deveniţi servitori la case mari. Ii place să cutreere iarna, hăurile nelimitate de şesuri, când ţărâna „doarme" şi „visează". „Dar ce visează oare? Acolo zace sufletul meu"! Vara e toridă, ţăranii nemulţumiţi şi în miezele de noapte trece un susur misterios dealungul satului când pândarul flueră din ţignal. E plânsul revoluţionar al omului pribeag, făcându-se haut-parleur-ul deposedaţilor şi al revendicărilor seculare.

Pământul l-a isgonit fiindcă e „visător nefecund" steril şi vrea voluptatea de dragul voluptăţii şi nu pentru a procrea. *Cimitirul sufletelor, Poetul Hârtibaciului,* şi *Plec din sat,* sunt tot atâtea lacrime de revoltă şi de desnădejde cari mocnesc în el.

Mă aplec până la sfânta humă...
Ţărâna virgină, ce te doare?
Peste tot ierburi şi mărăciniş,
Unde ţăranul n'are sărbătoare.
din „Pe ogor".

„Parisul cântă" e poezia orientului venit pentru prima dată la Paris, oraşul eleganţei, luxului şi al rafinamentului. Ciclul acesta cuprinde şi cele trei sonete baudelaire-iene, „Causeries", „La cloche fêlée", „La destruction", un sonet de Verlaine şi o poemă de Jehan Rictus, traduse toate într'o limbă exemplară, ridicând traducerea la înălţimea originalului.

„Pelerinul măgurilor imaculate" ni-l înfăţişează pe poet protestând în contra nedreptăţilor sociale. „Lupta cu baronul", cea mai plastică sensibilzare a revoltei şi a luptei permanente:

Vezi! Yachtul meu mare-l aşteaptă
Mii de corturi, îmi întind braţe,
Un soare nou, un balsam nou,
Voluptate, vinuri şi femei
Toate acestea pe mine mă aşteaptă!
din „Lupta cu baronul".

Ori decâte-ori s'a ivit un profet, în această ţară arendată grofilor, a fost boicotat şi redus la tăcere. Viaţa adevărată a fost mereu înfrântă de o infimă minoritate care a uzurpat drepturile celor mici. Aşa s'a întâmplat cu Vaida Ioan în cea mai cruntă mizerie, fiindcă a încercat să protesteze în numele omeniei, ca şi cu Csokonay, cu Petöfi, etc.

Acest volum este cel mai caracteristic, fiindcă cuprinde în „O O O" toate problemele mesianismului său profetic. De sigur, critica, în special cea dirijată, n'a întârziat să dea semnalul de alarmă, încriminând poezia aceasta nouă, cu farmece necunoscute. Mercenarii naţionalismului şi ai intoleranţei religioase, au cerut confiscarea cărţii şi pedepsirea autorului ei. O anumită clică, îl pecetlueşte drept atentator la morala publică. Ady a suportat deocamdată şi a tăcut. Era în preajma unei isbucniri, înaintea unei lupte pentru care s'a pregătit pe îndelete s'o dea. Ca armă de luptă, i-a servit poezia. In rânduri magnifice — adevărate polemici — el îşi varsă amarul sufletului său, împotriva inconştienţei adversarilor săi.

Sânge şi aur

In 1906 apare volumul „Sânge şi aur", datorit exclusiv sugestiilor primite din mediul parisian.

Sângele ca o noţiune matrice a tuturor apetiturilor omeneşti, iar aurul, mijlocul de a le realiza, de a-ţi înălţa viaţa cu ajutorul lui.

Poeme adresate zeilor Baal şi Moloch, alternează cu poezii de o nevinovăţie sentimentală fără pereche. Numele femeii fatale, al femeii-Mecena apare aproape în fiecare poezie. In vălmăşagul încântărilor parisiene, o viziune sinistră îl urmăreşte: nevolnicia de acasă, disperarea ogorului strămoşesc, pe care l-a părăsit. Acolo totul e revoltă şi lacrimă. Visează o linişte, o potolire a setei de viaţă.

Posibilitate de scăpare nu e, omul e o permanentă zbuciumare. Boala contractată care părea cicatrizată îşi arată din nou colţii, se clatină încrederea de sine. Se crede de prisos şi se întreabă: ce rosturi mai are viaţa mea?" E încă tânăr, suntem abia în 1907, n'a împlinit încă 30 de ani!

Lucrează enorm. Prevede însă sfârşitul, vede tragedia la care este condamnat; visează un copil pe care să-l alinte, inexistent cu trupu-i volatizat, copilul-negură, pe care-l doreşte, care însă, nu se va naşte nici odată:

Dormi, în leagănul tău de vise,
Acum când tatăl tău îţi cântă,
Copilul meu,
E trist acuma tatăl tău.

Ştiu că eşti numai de vis şi boare,
Vai! ştiu aceasta şi grozav mă doare,

Copilul meu,
E moartea aproape de mine!

din „Vis de după amiază".

Dar injuriile continuă. Poetului i se fac necazuri, e acostat în plină stradă, nu poate riposta, căci duşmanul e bine organizat şi lucrează metodic. Işi caută un paliativ, un mijloc de uitare şi de drapare a amărăciunii interne, refugiindu-se în vin. Alcoolul îl intoxică cu o repeziciune ameninţătoare. Contitatea consumată zilnic se ridică la 7 kgr. E adeptul dictonului baudelaire-ian „boire en barbare", adică a bea dintr'o răsuflare, lucru pe care Baudelaire pare că l-a constatat la marele său înaintaş Edgar Poë.

Zilnic apar poezii noui, tot mai multe suflete se îndreaptă spre Mesia suferinţelor. Tineretul întâi, îl înţelege, îl îmbrăţişează. Tot ce spune doar e intim, comunicativ şi captivant pentru vlăstarele tinere. Limba e de o puritate pe care nici adversarii nu cutează să i-o conteste.

Volumele apar cu o regularitate matematică din an în an. Epoca dela 1904—1914 este cea mai fecundă. Poezii multe sunt puse pe muzică de compositorul Reinitz, obţine premiul literar al Budapestei. Femeile îl divinizează.

Poetul eleganţei feminine: al femeilor tomnatice şi al demimondenelor

In poezia lui Ady un mare loc îl ocupă poeziile cu inspiraţie modernă, din lumea feminină. Deşi ele au factură originală, trădează totuşi influenţa lui Baudelaire. Nu are acea halucinaţie morbidă care l-a determinat pe Baudelaire să caute numai desacordul în natură, satanismul erotic. Poezia lui Ady se pretează la mici delicateţe; nenumărate din poeziile sale de dragoste poartă pecetea originalităţii imaculate. O frumuseţe trecătoare pe care o zăreşte fugitiv pe stradă sau în automobil, îi inspiră versurile cele mai delicate. Versurile acestea revarsă un farmec al apropierii feminine, ele respiră suavitatea delicateţei feminine, aceste versuri au atras atenţia femeilor şi numele lui Ady a pătruns pentru totdeauna în lumea lor. Nu ştim dacă există poet care să fi fost atât de mult iubit, venerat şi lăudat ca Ady.

Un adio, o masă de toaletă părăsită, o cameră de hotel răvăşită şi alte mici scene ale sensibilităţii moderne nu trec nebăgate în seamă. Visează voluptăţi, palate ale sărutărilor, unde masculul trist îşi găseşte viaţa prinsă ca într'o capcană. Scene, de factură obscenă, alternează cu scene de o nevinovăţie deosebită. Mici suflete de femei minore, şcolăriţe pe cari le urmăreşte cu ochii din dosul perdelelor camerii de hotel, îi dau subiectul pentru nenumărate poezii. Nu există suflet feminin care să nu se simtă captivat şi câştigat de verva lui sinceră picantă, insinuantă şi totuşi atât de intimă. Chiar şi femeile aristocrate, lepădând vălul de dispreţ cu care-l înconjoară, îl admiră şi-l iartă. Dela coafeza simplă până la femeile din înalta aristocraţie, îi citează versurile cu patetism. A ştiut să vorbească limba lor, patetismul interior al sufletului feminin, care-i era o carte deschisă pentru dânsul.

Amicul poporului umilit

Ady a îmbrăţişat cauza celor de jos. In reportagii scurte, documentate cu mărturii sociologice luate la faţa locului, apoi în poezii, ce a arătat opiniei publice înjosirea la care era supusă pătura cu adevărat muncitoare a ţării sale. El, personal, n'a fost socialist militant. In toamna anului 1918, izbucnind revoluţia, mulţimile îl aclamă, defilând sub ferestrele hotelului în care agoniza poetul, fiind rugat chiar să vorbească, nu a putut rosti decât câteva cuvinte de îmbărbătare. Meritul incontestabil al lui Ady, e însă că a ştiut să identifice rana de care suferea corpul ţării sale şi această prezentare a făcut-o atât de sugestiv, încât ea este egală cu o diagnoză radicală care premerge oricărei intervenţii medicale, ce vrea să fie de folos.

Ca atare, Ady a adus servicii incontestabile social-democraţiei ungureşti.

Intre 1900 şi 1914 zeci de mii de familii muncitoare au fost silite să ia drumul Americii pentru a-şi căuta acolo o posibilitate de traiu.

(Continuare în pag. 10)

DEZAMĂGIRE

In cer parcă se rupsese un pachet imens de vată scămoşată. Pornise iar să ningă cu fulgi mari şi jucăuşi care păreau vii în sborul lor prin aer. Sburdau, palpitau întocmai ca nişte fluturaşi, se învârteau în dansuri capricioase, fugărindu-se unii pe alţii pentru ca în cele din urmă să cadă, izbindu-se moale de sticla ferestrei şi mărind mormanul de zăpadă depe glai.

Pentru a nu ştiu a câtea oară în ziua aceea, domnişoara Amalia se apropie mai întâi de sobă ca să vadă dacă nu cumva se stinsese focul iar după aceea de oglinda cea mare a consolei de bronz pentru a se privi cu îngrijorare.

„Oare îi venea bine rochia neagră de mătase? sau poate o culoare deschisă ar fi fost mai potrivită pentru o astfel de ocazie?

Nu, nu, orice s'ar spune, negrul îmbracă mai bine pe o persoană care.... care...".

Gândul domnişoarei Amalia se poticni o clipă — dar numai o clipă — fiindcă imediat după aceea el îşi urmă cursul, curajos, cu stoicism.

„... o persoană care nu mai e chiar atât de tânără. Ei, da, fireşte, era încă departe de a fi bătrână, dar oricum, la treizeci şi şase de ani nu mai poţi pretinde că eşti în prima tinereţe, mai ales când — iată! — ridurile s'au cam adâncit pe frunte iar altele mai mici au ţesut o pânză groaznică la marginea pleoapelor.

Domnişoara Amalia îşi pieptănă cu grijă bretonul, împrăştiindu-l în mod savant peste frunte; apoi închise ochii şi începu să-şi maseze tâmplele.

„Legile omeneşti sunt uneori crude şi stupide, îşi spuse ea cu necaz. Lumea te condamnă să fii bătrân înainte de vreme, atunci când tu te simţi încă tânăr şi mai cu seamă când sufletul ţi-a rămas atât de exuberant, atât de fraged.

Şi pe urmă de ce această nedreptate strigătoare la ceruri ca la aceiaşi vârstă, o femeie nemăritată să fie socotită mai bătrână decât una măritată?

E un anachronism, e o prejudecată care ar trebui să dispară într'o societate cu pretenţii de civilizaţie. Din contră, s'ar putea susţine — şi nu fără dreptate — că femeile nemăritate îşi păstrează sprinteneala tinereţii până la o vârstă înaintată, pe când cele măritate se îngraşă, devin greoaie, corpul li se diformează din cauza maternităţii şi capătă înfăţişări de matroane la o vârstă la care o fecioară îşi păstrează aspectul juvenil.

Iată de pildă, chiar ea, — domnişoara Amalia, — ce siluetă delicată are! E drept poate, că e niţel cam prea delicată. Mâinile îi sunt cam subţiri, iar oasele claviculare cam proeminente. Ar putea fi puţin mai grasă. O! dar puţin, foarte puţin, doar o ideie!

Să poftească vreuna din mamele de 36 de ani să se ia la întrecere cu dumneaei când umblă pe stradă sau să aibă energia dumneaei care după opt ore de birou ziua, mai poate avea şi opt ore de insomnie noaptea.

Parcă e mare procopseală să fii măritată! Poftim, dacă e pe aceea, are să fie şi ea măritată în curând.

La gândul acesta, domnişoara Amalia zâmbi şi simţi cum un val de sânge fierbinte i se urcă în obraji.

— „Oh Doamne, oftă ea, oricum e altceva să fii măritată. Eşti parcă mai liniştită, mai sigură de tine; ai şi tu un rost în viaţă. Şi apoi poţi avea copii. Oh, Doamne Dumnezeule, să ai un copil al tău, să ştii că e plămădit din carnea şi din sângele tău! Ce lucru minunat, ce lucru divin!

Dacă domnişoara Amalia nu se măritase până la treizeci şi şase de ani era poate şi din vina ei. La început fusese pretenţioasă, făcuse mofturi, vroise să aleagă; avusese pretenţia să fie înconjurată de atenţii deosebite, să fie alintată, adorată, mai târziu, văzând că bărbaţii nu corespund visurilor ei, se închisese în propria-i casă sufletească, aşa cum se ascunde oricine când simte un pericol. Devenise sceptică, iritabilă, îşi lua aere de superioritate distantă iar în relaţiunile cu bărbaţii era ironică şi muşcătoare. Se înţelege că toate acestea nu au ajutat cu nimic la găsirea bărbatului ideal şi de aceea domnişoara Amalia trăia acum o nouă perioadă de prefacere sufletească. Dârzoşenia mândră ca şi ironia muşcătoare şi plină de scepticism de odinioară dispăruseră pentru a lăsa loc unei dorinţi aprige de a-şi găsi un bărbat cu orice preţ. Devenise aproape o preocupare aproape bolnăvicioasă, o ideie fixă care, uneori când vedea că zilele trec una după alta fără să-i aducă nici nădejde, lua proporţiile unei adevărate panice.

De curând luase o hotărîre pe care altădată fără îndoială că ar fi socotit-o înjositoare.

Dădea anunţuri matrimoniale prin ziare în care se putea ceti că o domnişoară distinsă, de vârstă potrivită cu situaţie materială avantajoasă şi foarte cuminte, căuta căsătorie cu un domn cu situaţie corespunzătoare.

Bine înţeles că pretendenţi s'au găsit destui. Prin faţa privirilor ei emoţionate, defilase în ultima vreme un lung şi împestriţat cortegiu de bărbaţi, dar nici unul din aceştia nu se oprise.

Fie că n'o găseau de o vârstă tocmai potrivită, aşa cum grăiau anunţurile din ziare, fie că o găseau afară din cale de cuminte, fie — însfârşit — că situaţia materială se dovedea a nu fi chiar atât de avantajoasă, fapt cert e însă că din cei treizeci şi cinci de amatori ce se perindaseră prin strada Florilor No. 36 unde locuia autoarea anunţului, nu revenise nici unul a doua oară.

De data aceasta însă, Domnişoara Amalia avea un presentiment bun. Ii spunea ceva, un glas tainic al inimii că tocmai acest al 36-lea cavaler pe care-l aştepta astăzi era cel hotărît de soartă.

— El era alesul zeilor!

Dealtfel numărul 36 era un număr predestinat pentru dumneaei. Odată câştigase la loterie cu un loz care avea 36 în coadă, casa în care locuia din copilărie avea — ce coincidenţă revelatoare! — tocmai numărul 36, iar acum de curând serbase aniversarea celor treizeci şi şase de primăveri ale vieţii sale solitare.

Aşa dar iată atâtea motive care veneau să sprijine optimismul domnişoarei Amalia.

Firul gândurilor îi fu întrerupt cu brutalitate de cele cinci bătăi ale pendulei „Louis XV" şi îi amintiră că aceasta era ora fixată vizitei necunoscutului care semnase scrisoarea ce i-o trimisese ieri cu numele romantic de Romeo.

Cu toate că era la a treizeci şi şasea experienţă de felul acesta, domnişoara Amalia ca o incorijibilă, sentimentală ce era, nu se putea împiedeca de a simţi tot pentru a atâta oară aceeaşi emoţie cuprinzându-i toată fiinţa şi ameţind-o cu o beţie dulce. Se apropie cu paşi grăbiţi de fereastră şi privi afară prin sticla brodată cu flori de ghiaţă.

Ningea într'una. Cei doi castani din curte, înţepeniţi de ger şi trişti, îşi înălţau braţele scheletice spre cer. Potecuţa ce ducea dela poartă la uşă se acoperise iar de zăpadă.

Tocmai vroia să se ducă ca să dea ordin Rozei s'o rurăţe puţin, când deodată o sanie cu zurgălăi se opri dinaintea casei şi din ea scobori un domn cu mustăcioară neagră.

Inima domnişoarei Amalia se opri instantaneu din mers şi dumneaei avu o clipă senzaţia leşinului, genunchii i se făcură moi ca de gelatină şi trebui să se sprijine de perete ca să nu se prăbuşească pe duşumea. Işi veni însă numaidecât în fire când auzi sunetul ascuţit al soneriei. Aleargă la oglindă ca să-şi mai aranjeze puţin bretonul. Vai, ce palidă era, sfinte Dumnezeule! Vru să-şi frece obrajii cu palmele ca să-i mai învioreze puţin, dar n'avu timp căci uşa camerei se deschise şi Roza îşi iţii faţa rotundă şi roşie ca o brânză de Olanda ca să anunţe că un domn o caută pe cuconiţa.

— Domnişoară, nu coconiţă, tâmpito! şopti printre dinţi domnişoara Amelia şi imediat adăugă tare, surâzând şi lungind armonios cuvintele.

— Să poftească, să pofteeească!

In clipa următoare, Romeo îşi făcu apariţia în cadrul uşii şi după ce se frânse din şale, făcând o plecăciune adâncă, se apropie de domnişoara Amelia şi îi sărută apăsat mâna.

— Merci, făcu aceasta roşind de plăcere şi spunându-şi cu încântare în gând „Mon Dieu, ce tip perfect de gentleman!"

Şi adăoga apoi, rotungind graţios buzele:

— Luaţi loc, domnule Romeo.

Musafirul râse fără motiv, îşi roti ochii prin odaie, îşi trosni încheeturile degetelor şi în cele din urmă se hotărî să se aşeze pe colţul canapelei.

— E timid, mititelul de el, gândi d-ra Amelia şi ca o bună gazdă şi o ireproşabilă „femme du monde" cum îi plăcea să se numească, începu să-şi întreţină vizitatorul cu diferite subiecte interesante, ca de pildă: gerul de afară, scumpirea lemnelor, romanele lui Pitigrilli, romantismul de altă dată sau deştrăbălarea fetelor din ziua de astăzi.

Romeo care se arăta a nu fi mititel decât în închipuirea plină de poezie a domnişoarei Amalia, fiindcă chiar aşa aşezat pe canapea putea să aibă ca la vreun metru şi cincizeci, asculta cele ce-i spunea gazda cu politicoase aprobări din cap. Din când în când îşi ducea câte un deget la nas, dar se răsgândea imediat şi-l muta mai sus, la ochi. Cealaltă mână şi-o băgase în buzunarul pantalonilor de unde după câteva momente o scoase şi începu să bată cu degetele un tact imaginar pe măsuţa de lângă el.

— E nervos şi emoţionant, îşi spuse Amalia, din ce în ce mai fericită.

In cameră se întunecase dea binelea dar ea întârzia să aprindă lumina, ca să prelungească astfel cât mai mult farmecul acestui sentimental amurg de iarnă. Pendula „Louis XV" cu o lovitură prelungă şi sonoră anunţă cinci şi jumătate.

— Ce repede trece timpul câteodată! Nu e aşa domnule Romeo, întrebă domnişoara Amalia, neştiind ce să mai spună ca să-l scoată pe tânărul timid din muţenia-i desăvârşită.

Insfârşit acesta bâigui:

— Hm, da, sigur... adică nu... să vedeţi... vreau să zic că nu totdeauna trece timpul repede.

— Nu? făcu oarecum deziluzionată gazda şi aruncându-i o privire plină de înţelesuri, adaugă cu o voce joasă, aproape în şoaptă:

— Dar acum? Cum ţi se pare că trece acum? Musafirul tuşi de vreo câteva ori ca să-şi dreagă vocea şi deodată, ridicându-se în picioare spuse încurcat:

— Acuma... da, într'adevăr... e aşa cum spuneţi dumneavoastră.... da vă rog să mă ertaţi fiindcă mă cam grăbesc. La şase trebue să fiu undeva şi...

Domnişoara Amalia îşi muşcă buzele, îşi trecu cu nervozitate mâna peste obraz şi aruncă tânărului o privire ironică.

— A, vă grăbiţi... trebue să fiţi undeva la şase... Bine, foarte bine.

— Vă rog să n'o luaţi în nume de rău, continuă să se scuze Romeo, trosnindu-şi într'una încheeturile degetelor, dar pe onoarea mea că la şase am o întâlnire cu şeful meu şi...

— Şi...? făcu domnişoara Amelia mereu ironică.

— ...şi dacă s'ar putea... Dar poate că fiica dumneavoastră nu e acasă?

— Poftim? Ce-ai spus? Cine să fie acasă?

— Domnişoara, fiica dumneavoastră, spuse cu o voce moale şi din ce în ce mai încurcat musafirul. Domnişoara Amalia simţi că ameţeşte ca şi cum s'ar fi prăvălit dela o înălţime foarte mare. Sângele îi vâjâia în urechi şi sgomotul lui se amesteca în tăcerea din odaie cu tic-tacul monoton al pendulei. Ca nu cumva să bage de seamă şi tânărul turburarea ei, se ridică şi se duse la fereastră. In cele din urmă îşi adună toată energia ce-i mai rămăsese şi răspunse pe un ton rece, indiferent:

— Nu, domnule. Intr'adevăr, fiica mea nu este acasă.

PETRU ŞERBĂNESCU

AVANTAJUL
DE A FI CAINE

de ŞTEFAN TI A

Marc, în cele din urmă îşi luă inima în dinţi şi se hotărî să intre în somptuoasa clădire, căreia-i dădea târcoale de vreo jumătate de oră. Il răzbise frigul. Tremura din tot corpul. De altfel paltonul lui vechi nici nu se putea să-i ţină cald. Era rupt şi subţire. Era şi o vreme năprasnică. Vântul trecea prin el ca printr'un gard rupt. De cum intră în sală îl năpădi o senzaţie deosebit de plăcută. Căldura dulce a caloriferului îl cuprinse pe de-a'ntregul. Da, aceasta era senzaţia: senzaţia unei băi calde. Se propti câteva clipe de calorifer. Radiatorul încins îi ardea pielea plăcut. Inchise ochii toropit de căldură şi mulţumire. Se depărtă o clipă, apoi iar se propti şi-şi frecă trupul de radiator. Incă din copilărie îi plăcea să se razime de o teracotă încinsă. Jocul acesta plăcut şi nevinovat îi fu întrerupt de o întrebare neprietenoasă:

— Ce ţi-ai găsit de joacă aici? Pe cine cauţi?

Era un portar gras şi galonat. Marc deschise ochii şi căută să-şi înfrângă timiditatea. Răspunse bălăbănind:

— Am... Am treabă la administraţie.

Portarul se uită oarecum mirat, apoi îl îndrumă:

— Ia-o pe scară, la etajul întâiu, prima uşă. Dar vezi, şterge-te bine pe picioare să nu murdăreşti covorul.

Marc urmă întocmai porunca portarului. Se şterse bine pe picioare, urcă scările şi se opri la etajul întâiu la prima uşă, pe care era schis „Administraţia". Bătu de două ori şi un „intră" îl pofti înăuntru. Era o încăpere mare, despărţită printr'un ghişeu, la care stătea un funcţionar între două vârste, cu chelie şi ochelari. Când intră Marc, nici nu-şi ridică ochii de pe hârtoage, îi întinse un formular, şi-i spuse:

— Completaţi, vă rog, formularul.

Marc tuşi stânjenit, înghiţi de câteva ori în sec, apoi rosti moale, cu jumătate glas:

— Să vedeţi, este vorba de un caz special...

Funcţionarul cu chelie şi ochelari care până atunci nici nu-l băgă în seamă, începu să-l privească de-asupra ochelarilor:

— Despre ce anume e vorba? Este animal de lux sau este cumva bolnav?

— Nu, nu e bolnav şi de lux iarăşi nu este, nu a ferit Dumnezeu! E vorba... de ceva aparte...

Funcţionarul se încordă:

— Domnule, noi n'avem timp de pierdut. Unde-i animalul?

— Aici.

—Unde aici? Ce-ţi râzi de mine?

— Vai de mine, se poate aşa ceva? se grăbi să răspundă Marc. Vedeţi d-vs... e vorba chiar de mine... Animalul sunt eu.

Funcţionarul cu ochelari şi chelie simţi că-i sare muştarul:

— Cum dom'le, d-ta eşti animalul? Iţi baţi joc de oameni cari muncesc? Ce eşti câine, eşti pisică? N'ai cetit firma dela intrare? Aici este „Societatea pentru protecţia animalelor. Aici e azilul câinilor şi pisicilor vagabonde şi flămânde „Fundaţia Macpferson".

— Ba da, cum să nu, am cetit... dar vedeţi şi eu sunt la fel de vagabond şi de flămând ca orice pisică şi orice câine vagabond şi flământ...

Atunci funcţionarul îşi ieşi deabinelea din sărite. Incepu să vociferezе:

— Ţi-am spus răspicat, aici nu se primesc de cât pisici şi câini. Ce, eşti pisică, eşti câine? Afară!... Să ieşi afară!...

Gălăgia făcu să se deschidă o uşă. Insuşi directorul instituţiei strecură capul:

— Ce este aici?

Atunci funcţionarul calmat subit începu să-i explice, iar Marc îl urmărea şi dădea aprobativ din cap. Când sfârşi de povestit, directorul, un om înalt, slab şi cu barbete, se apropie de ghişeu, privi prin deschizătură la acela care ţinea morţiş să fie primit, apoi rosti sacadat, ca şi cum ar fi formulat un silogism:

— Domnule, aici este societatea pentru protecţia animalelor. D-ta eşti om, ca atare nu poţi fi primit. Dacă insişti, eşti de rea credinţă.

Marc crezu totuşi că este cazul să insiste, cu atât mai mult cu cât avea ocazia să-şi arate şi cultura:

Dar şi omul a fost definit ca un animal superior, sau ca animal în două picioare, sau, în sfârişit, după cunoscuta expresie a unui savant al cărui nume îmi scapă, ca animal social.

Argumentarea păru să aibe efect, fiindcă în atitudinea directorului se putea ceti oarecare ezitare. Conveni:

— Da, s'ar putea să ai într'o anumită măsură dreptate. In orice caz, trebue să consult statutul fundaţiei Macpferson.

Se duse în biroul lui de unde reveni cu o carte groasă. Incepu să răsfoiască şi să caute. In cele din urmă, isbucni victorios:

— Tot eu am avut dreptate. Capitolul 4, paragraful 16 este clar şi precis: „Nu se vor primi în azil de cât patrupede mici, de preferinţă câini şi pisici. Li se vor asigura cele mai bune condiţii de existenţă: higienă absolută, căldură, mâncare de patru ori pe zi, la faceri asistenţă medicală şi, în general, o strictă supraveghere a sănătăţii". Vezi dar că admiţând chiar că omul ar fi un animal, cum ai spus d-ta, încă nu poate fi primit fiindcă este biped. Printr'o derogare a articolului 14-lea s'ar putea primi şi animale mari, dar în orice caz patrupede.

Lui Marc îi veni atunci ideia să umble în patru labe. Incepu să circule astfel în faţa ghişeului, ceeace scandaliză atât pe funcţionarul chel şi cu ochelari, cât şi pe director care începu să peroreze:

— Domnule, instituţia noastră, creată prin înţelepciunea şi generozitatea lui Sir Macpferson este asimilată cu o instituţie de utilitate publică. Demonstraţia dvs. patrupedă ar putea fi oricând interpretată ca un grav ultragiu. Vă fac atent că dacă nu încetaţi şi dacă nu părăsiţi fundaţia voiu chema autorităţile spre a vă dresa cuvenitul proces verbal.

Marc isbucni atunci îndurerat:

— Dar unde să mă duc, unde? La azilul de oameni mi se cer bani, la cantină tot aşa. Sunt îngheţat, sunt flămând. Nicăeri nu găsesc de lucru. Doamne, cu ce-am păcătuit?

Această isbucnire patetică avu darul să impresioneze până şi pe rigidul director, care'n realitate, nu era băiat rău. Urmă o tăcere densă, grea materială... Directorul avea remuşcări că fusese prea aspru, funcţionarul îşi ştergea enervat ochelarii... In cele din urmă Marc se îndreptă spre ieşire, cu pasul rar, cu capul în piept, covârşit...

Când fu lângă uşă, directorul ieşi grăbit de după ghişeu, se apropie de el, îl bătu pe umăr şi începu să se scuze şi să-şi arate omenia:

— Domnule, zău, crede-mă, n'am nici o vină. Nu se poate. Eu nu-mi fac decât datoria. Ehei, să fi fost câine, căpătai cel mai confortabil adăpost, căldură, hrană de patru ori pe zi, îngrijire.. Dar aşa, nu se poate... zău, nu se poate! Mare păcat că nu eşti câine!

Un muzicant englez

Thomas Augustin Arne este singurul compozitor englez care a însemnat ceva în istoria muzicii engleze, pe lângă Purcell şi Sullivan. A avut nenorocul să fie un contimporan mai tânăr al lui Händel şi astfel valoarea sa nu s'a putut impune şi el a trecut aproape neobservat. Ca şi Purcell şi Sullivan, a suferit din cauza corupţiei teatrului englez pe care dorea să-l ridice la nivelul ce trece peste modă, căutând să introducă în el măsura şi gustul impus de comercializarea celor ce-l exploatau.

Et a reuşit totuşi să atingă scopul de a crea trei scene, cu desăvârşirea pe care o visa: „Vanschall", „Marylebone" şi „Ranelagh Gardens".

Hubert Langley a stăruit cu multă muncă să aducă muzica sa în afecţiunea şi consideraţia generaţiilor actuale, fără a pretinde o admiraţie oarbă şi a admite ca bun tot ce a realizat acest talent distins. In studiul său asupra acelui ce e cunoscut sub numele de „Doctor Arne", el alege cu grijă şi tact ceiace reprezintă valoare permanentă, de cele ce sunt trecătoare şi inspirate de modă şi snobism.

Hubert Langley reuşeşte să pună în lumină, în special, oratoriul din „Judith". Studiul său asupra acestui compozitor, este mai mult un esseu decât o biografie şi, mai ales, un ajutor practic pentru alegerea şi punerea în scenă şi chiar în conducerea părţii orchestrale a operelor sale şi a degajării spiritului modern al culorii sale muzicale, cu prea puţine amănunte asupra omului. El se ocupă în special cu unele probleme într'o proză curentă şi vioaie, din care nu lipseşte farmecul humorului, ca de pildă pasagiul în care discută în „Judith" pregătirile şi alura muzicală în momentul aducerii lui Holofern la căminul său, adăugând: „Cel puţin îl putem invidia".

Admiraţia şi-o exprimă prin reproducerea a vre-o şase bucăţi bine alese, care sunt cea mai bună metodă de a pune în valoare un artist, cu alte cuvinte îl lasă să-şi pledeze singur cauza.

Dr. Arne, de Bartolozzi

Două decenii dela moartea lui ADY

(Urmare din pag. 9)

Aviditatea hrăpăreaţă a grofului absoarbe totul. Ady a observat starea de plâns a norodului şi a tras alarma. Nu a fost însă ascultat. A prevăzut desmembrarea Austro-Ungariei încă în 1905-1906. A fost un profet neascultat. Era pentru acordarea de libertăţi naţionale şi politice minorităţilor.

A fost taxat drept cosmopolit, răzvrătit şi revoluţionar. A fost un neînţeles. Articolele sale politice au fost publicate într'un volm „Profeţii despre Ungaria". E cartea de bază pentru oricine va încerca să studieze istoria Austro-Ungariei imediat corespunzătoare desmembrării ei, dintre anii 1900-1920. Evenimentele apar prezentate într'o haină străvezie, totul e încriminat, demascat şi identificat.

Ady a redat cu darul său de clarviziune opera nefastă a magnaţilor. Acolo unde alţii, n'au văzut decât manifestări incidentale, Ady cu privirea lui de ansamblu vede tragedia eternă.

SFARŞITUL

Incă din 1912 relaţiile între Leda şi Ady se rup. Cauzele rupturii sunt foarte multe. Un văl de mister pluteşte încă asupra adevăratelor motive ale acestui gest, iar biografii lui Ady nu insistă mult asupra acestui secret. Fapt e că Ady a deplâns şi a cântat această despărţire „despărţirea cea mare" după dânsul în cuvinte cari de mult sunt ale imortalităţii.

Lipsită de sprijinul Ledei, viaţa lui de acum încolo se precipită vertiginos spre prăpastie. Alcoolul îl ia complect în stăpânirea. Se apropie ameninţător războiul, mulţimile sunt recrutate.

In ceasul din urmă al primejdiei, Ady vede şi tresare. Trăeşte în aiurare zilele de mobilizare, vede mulţimile ameţite cu vorbe şi alcool şi catastrofa care se apropie. Versurile pe cari le scrie în această perioadă sunt concepute în limba veche a cronicilor cari deplâng corupţia abătută asupra ţării şi mizeria ţărănească.

Pentru ultima dată îi tresare inima dornică de dragoste ocrotitoare. Ingerul salvator se iveşte în persoana frumoasei Csinszka, fată tânără de neam nobil care i-a îndrăgit poeziile citindu-le cu nesaţ în pensioanele din Elveţia. Se căsătoresc în toiul războiului. Femeia care l-a venerat, fiindcă a văzut în el geniul ruinat, de acum încolo îndeplineşte rolul matern şi ocrotitor al unei surori de caritate. Ady a recompensat această grijă cu poezii cari respiră încă tinereţe, însă în umbra lor se ascunde prevederea apropiată a sfârşitului.

In ziua de 22 Ianuarie 1919 şi-a dat duhul, unul din cei mai autentici poeţi ai lumii.

HORIA ARGEŞEANU

Realitatea este că numai cu bandajele herniare elastice BARRERE şi PNEUMOR cu pelotă aer se menţine hernia bine, se poartă uşor şi sunt recomandabile de toţi domnii medici.

Singurii depozitari în România:

COMPTUARUL GENERAL DE OPTICĂ ŞI CHIRURGIE

Calea Victoriei No. 90 Bucureşti

CEREŢI CATALOGUL CARE SE TRIMITE GRATIS

ÎNSEMNĂRI și POLEMICI

CUNOȘTIINȚA

Un poet, desigur foarte tânăr, ni se spovedește astfel:

Eu sunt un om singur pe lume
Nu cunosc zâmbet și nici glume
Nu cunosc oameni, nu cunosc palate
Ci doar poezia în singurătate.

Ce folos că mata cunoști „poezia în singurătate", dacă poezia nu vrea la rându-i să te cunoască nici în singurătate și nici în lume...

MANGAERE

Iubito,
Ești cea mai frumoasă fată
Din câte-au fost vreodată.
O, cât ași vrea să simți
Sub mângăeri de palme și de dinți
Cât mi-ești de dragă!

Mângâeri de palme și de dinți și desigur, alintări cu pumnii și cu picioarele... O adevărată lună de... fiere! Tandrețǎ care duce direct la spital.

EFORTURI CEREBRALE

Deși genul poemului în proză este de mult căzut în disgrația publicului cetitor, se mai găsesc „inspirați" cari să-l cultive. Iată de pildă ce cetim în cuprinsul unui lung poem, apărut într'o revistă de provincie:

„Ah! viața, viața... Tremurare palidă de nădejde și disperare... Pentru unii cumplită și vastă deșărtăciune, pentru alții chiot, splendoare, frumusețe... Cerul câteodată este albastru, mai albastru ca sineala, altădată este uscat și greu ca blocurile de smoală...

Ah! Viață, viață... tremurare palidă de chiot și suferință. Unii se întreabă: există și altceva decât o îmbătare cu alcoolul mirositor al pelinului de plăceri? Alții nu cunosc decât vibrarea îndelungă a unui destin trist.

Ah! Viață, viață... Dar destul, destul...

Sunt obosit! Sunt sfârșit de trudă și necazuri multe. Mâinile mi's grele... Genunchii îmi tremură... Cumplit mă dor picioarele...".

Te dor picioarele? De, cine-i de vină? Dacă te-ai apucat să „cugeți"...

MOȘNEAG

Intr'o revistă de curând apărută, de data aceasta în Capitală, cetim următoarea cugetare:

„Și nimica nu-i mai urât decât un moșneag bătrân, care n'are alta cu ce dovedi că a trăit decât mulțimea anilor".

In adevăr, nimic mai urât decât un moșneag bătrân. Frumos nu poate să fie decât un moșneag... tânăr.

INDISCREȚIE

Aceiaș revistă care se subîntitulează pentru minte și suflet, publică următoarele „versuri", cu adevărat „pentru minte și suflet":

Frumoasă ai fost, doamnă,
Cu chipu-ți ca de crin
Cu ochii tăi de toamnă,
Cu murmuru-ți divin,
In leagănul de vise
Mi-ai legănat privirea,
Ce'n suflet mi'nflorise
Alintul... fericirea!
Și dragostea cea dulce
M'ai învățat în seara,
Când, vrând să mă culc
A suspinat chitara.

Bine, tinere, puțină discreție, ce Dumnezeu! Chiar dacă doamna cu chip de toamnă, te-a învățat dragostea cea dulce, tot nu trebue s'o dai de gol, măcar de-ar fi și-o întreagă academie de dragoste...

ARSURI

Un alt poet se vaită astfel, în cuprinsul unui volum de curând apărut:

Tu ai plecat de mult, de mult,
Sunt singur și aștept, ascult...
Tu ai plecat de mult dar eu aștept...
Ce dureroasă-i arsura mea din piept!

Trebue că ai hiperaciditate!

Cel mai bun lucru ar fi să iei o lingură de bicarbonat de sodiu... E foarte eficace pentru arsuri de piept...

OCUPAT

Acelaș poet exclamă ceva mai departe:

In suflet duc o caldă amintire
In urechi, un cântec de iubire
Pe buze, gustul altor buze
In ochi, nimfe și muze...

Toate „organele" fiind astfel ocupate, este firesc ca talentul să nu mai găsească loc nicăeri în făptura „poetului"...

GHIVECI

Din cugetările unei domnișoare:

„Lumea se înfățișează foarte multicolor și variat. Da aceasta este și lumea și viața și iubirea: un ghiveci!"

Ce fel de ghiveci, domnișoară? Călugăresc sau cu carne?

LAMA GILETTE

Alta:

Nu știu cum aș putea să curăț, să rad toate ispitele și întrebările sufletului?

Incercați cu lama Gilette...

Pictorii noștri

Pictorul A. DEMIAN

LIBERTATEA

Anul VII No. 1

Revista condusă de d. Ing. Gigurtu a intrat în al șaptelea an de apariție. Faptul este mai mult de cât îmbucurător și se cuvine a fi semnalat. In șapte ani de apariție „Libertatea" a însemnat o tribună de unde fruntași ai gândirii și scrisului românesc și-au spus cuvântul în toate problemele cari frământă omenirea.

Ultimul număr cuprinde articolul d-lui Ing. Gigurtu în care arată ce a fost și ce va fi „Libertatea" și care se încheie astfel:

Ne uităm cu satisfacție la șase ani de muncă pentru o orientare nouă care s'a putut încadra perfect în noul regim și aceasta ne dă puterea și dreptul să continuăm. S'ar putea spune că scopul fiind împlinit continuarea nu-și mai are rostul. Nu. Pentru ca acțiunea cea nouă să dea rezultate, ea trebue să fie animată, să fie ținută totdeauna pe planul întâi al preocupărilor tuturor.

Apoi, semnăturile d-lor G. Strat, H. Sanielevici, St. Antim, Al. Iordan, cu articole interesante.

Cronica politică internă și externă vie și documentator. Judicioase Notele, Comentariile, Observațiunile.

CERUL NOSTRU

Anul III No. 1

Organul de propagandă aviatică al Asociației A. R. P. A. este o publicație bună, care cuprinde în fiecare număr un material viu și interesant.

Ultimul număr cuprinde un articol omagial: „I. P. Gigurtu, o biruință românească", un articol de fond: „In căutarea unui prilej" cu accente puternice și vibrante, „Vulturul" o caldă evocare a Maestrului Zorileanu scrisă de d. C. Argeșanu, cum și articole de specialitate. Remarcabilă schița d-lui I. N. Istrăteanu: „Sorcova veselă"...

CONGRES folkloristic

La sfârșitul lunii Februarie a. c. se va ține în București un congres al folkloriștilor din inițiativa revistei de folklor și muzică „Izvorașul" și sub auspiciile Asociației Publiciștilor Români din București.

Se va discuta:

1) Folklorul românesc. Caracteristica lui și împărțirea lui pe genuri; contribuția lui asupra vieții neamului și legătura lui cu alte ramuri științifice.

2) Despre folklorul literar.

3) Muzica poporană. Clasificarea ei, efectele în decursul veacurilor și viitorul ei în muzica cultă.

4) Arta coreografică: Jocuri naționale, jocuri de copii.

5) Arta în genere a poporului și aspectele sub care se manifestă ea la sate.

6) Contribuția folklorului la moralizarea și distracția satelor.

7) Religiozitatea săteanului sub aspectul folosirii obiceiurilor, credințelor și tradițiilor.

8) Medicina poporană: descântece, farmece, leacuri, vrăji.

9) Cum trebuește cules folklorul. Școli și curente în culegerea sistematică a folklorului.

10) Colecționarea folklorului: cărți, reviste, arhive.

11) Preoții și învățătorii la culegerea folklorului. Școli și cursuri pentru pregătirea lor în vederea culegerii folklorului.

12) Diferite propuneri.

In timpul congresului va fi organizată o expoziție a publicațiilor de folklor.

Vor participa reprezentanții și colaboratorii revistei „Izvorașul" și reviste de folklor „Șezătoarea", „Ion Creangă", „Tudor Pamfile" Dore Roi „Doina" Galați, „Comoara" Blaj; deasemenea dela revista „Albina" și „Satul". Poate participa orice persoană pe care o interesează folklorul.

Tot cu această ocazie se vor sărbători și 20 ani de apariție ai revistei „Izvorașul".

Lămuriri se vor cere la Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistrița „Izvorașul" Bistrița-Mehedinți sau Asociația Publiciștilor români — Calea Victoriei 52 etaj — București.

Din literatura și politica Belgiei

Către 1920, câțiva tineri din Anvers au întemeiat o vânjoasă falangă literară: „Lumiére" și apoi alta „Ça ira". Intre ei era Roger Avermaete care conduce în prezent pagina literară din „Volksgazet", cotidian flamant. Poet de limbă franceză, Avermaete era animatorul grupului.

Dar în prezent el nu mai scrie în limba franceză, ci a scos o broșură „La Belgique de meurt" în care exprimă îngrijorările unui flamand care nu urăște Franța, vrea să rămână belgian dar denunță orbirea celor ce vor să facă pe doctorii.

Se pare că politica belgiană a momentului se preocupă în special de apariția și organizarea progresivă a unui bloc de patru milioane de flamanzi, care tind a constitui pe îndelete o nouă națiune, fără a amenința pentru moment existența politică a Belgiei, în cadrul căreia se adaptează cu mlădiere, dar prin faptul că există, ea exercită o presiune irezistibilă asupra întregei vieți politice și literare „Descentralizarea" și „federalizarea" crescândă a Belgiei este una din fețele acestei evoluții, dar mai superficială. Atât în politica internă cât și în cea externă, acțiunea acestei presiuni se resimte din ce în ce mai mult în profunziune. Un fenomen politic ca rexismul nu s'ar fi putut produce fără această acțiune, care se reazimă pe o mare massă conservatoare și antisocialistă.

In literatură pe zi ce merge, se observă dispariția elitelor de limbă franceză și „cazul lui Avermaete" este semnificativ.

Karel Capek în Scandinavia

Soarta a transformat în ironie tragică humorul din fraza cu care începe Capek redarea impresiilor sale asupra orașelor Stockholm și Oslo:

„Pentru a înțelege lumea de azi, un călător trebue să știe ce șanse de războiu civil, ce revoluție sau ce congrese bântuie orașul în care intru".

Astfel la Oslo a dat peste un congres internațional al dascălilor „școlilor de Duminică", iar la Stockholm peste un congres al „Armatei de Salvare", adică a Salutiștilor.

Dar când s'a întors în țara lui i-a fost dat să vadă alte lucruri mult mai grave decât congrese religioase și să-și dea seama că nu există pentru ele nici un mijloc de salvare.

Congresele internaționale care umpleau străzile din Oslo și Copenhaga erau cel puțin încercări de înfrățire ale oamenilor și manifestări ale unor popoare despre care Capek scrie că: „sunt iubitori de pace și libertate, făcuți dintr'o concepție a demnității personale, care nu-i îndeamnă nici pe ei la o supunere oarbă, nici nu le inspiră fața de alții cea mai mică dorință de supunere și dominație". Atmosfera din acele orașe i-a îngăduit să uite groaza din restul lumii și să scrie ultima carte cu humor în povestirea călătoriei sale. Condeiul său se mișcă liber și glumeț, calitatea scrisului e mult mai presus de acel din scrisorile sale din Londra. Sunt mii de desemne care dimpreună cu textul face din această carte o delicioasă lectură pentru tineret. E plină de peisagii, coline, arbori și căsuțe de tot felul. Câteva vite pasc în liniște pe ici pe colo printre câțiva oameni cari le păzesc.

Mulți ochi care nu știu să vadă vor găsi cartea monotonă în nesfârșitul șir de peisagii cu pini și arbuști, căsuțe acoperite cu olane roșii din Suedia de mijloc. Cel ce știe să vadă va găsi însă toată bogăția de variații din țara Nordului Arctic în întinderele dintre tundre și păduri, până la marginea unde începe codrul și va înțelege încântarea autorului în fața unei naturi ce pare nu mai stearpă și amară. Și astfel spiritul celui ce nu mai este ajunge până la noi.

Iz. Sd.

Literatură feminină

(Urmare din pag. I-a)

porți și ziduri până la ea, întărește atmosfera de vis și de singurătate".

Faptele care se petrec în roman sânt penițe care cad pe parchet, și care umplu de zgomot tăcerea din sufletele noastre.

Ne-aducem aminte de „Fum" al lui Turghenev. Intr'o astfel de tăcere, eroina — lipită cu obrazul îmbujorat de marmora rece — aude în liniștea odăii, și'n pustiul inimii sale, bătăile de aripi ale unui fluture prins între stor și geam.

In povestirea acțiunii, în redarea caracterelor, în descripțiile de natură și, mai mult decât oriunde, în gândul dindărătul actelor, și chiar în lipsa lor — autoarea pune nuanțe pe-un painjeniș de desen.

D-na Cotovu, cu ascuțimea de spirit, observa orice: și „cum privesc copiii când râd oamenii mari", și semnificative amănunte de atitudine — ca acesta:

„Și, fără să mai aștepte răspuns, Magda se scoală de pe canapea.

„Dar când să intre în birou, o surprinde pe Catiușa cochetând cu Iliescu. Nu, nu se'nșeală! In picioare lângă birou și'n' fața lui Iliescu, se tot joacă cu o carte pe care o răsfoește în neștire. Mâna cu care răsfoește cartea, acum prea slabă, și din care sângele pare să se fi scurs tot în piatra de rubin care-i înflorește inelarul, are o transparență de porțelan prea fin, pare un obiect din calel afară prețios, care s'ar putea sfărma ușor. Și ține ochii cu gene lungi plecați, clipind des din pleoape, în timp ce Iliescu din fotoliul înalt, de birou, o privește cu niște ochi pe care-i cunoaște și Magda. Ce și-or fi spus până acum? se întreabă Magda când îi vede. El stă jos, fără sfială, cu toate că ea a rămas în picioare. Și Magda vede și'n asta o intimitate în plus".

In „Jocuri de apă" sentimentele se exprimă prin gesturi delicate, reținute...

Iată unul dintre „actele" cele mai îndrăznețe ale romanului:

„Cum se joacă cu un pahar și-l acoperă un moment drept, cu palma, o frunză îngălbenită cade de sus peste mâna lui: o mână fină și cu degete extraordinar de mobile. Catiușa se pleacă și după ce suflă dintr'o parte frunza vestedă, sărută mâna pe locul unde a stat frunza".

Departe de iubit, eroina nu face gesturi melodramatice, nu geme, nici măcar nu suspină...

Iși trece numai ochii asupra lucrurilor, care-i vorbesc:

„Dar seara, când se întoarce târziu dela bal, redevină deodată, parcă ar fi așteptat-o ori ar fi stat pitită undeva pe lângă casă, ființa din scrisoare.

„Abia a apucat să intre în casă, după ce doctorul a deschis ușa dela intrare, că sentimentul reînvie puternic și liber de prejudecățile care i-au întunecat dela o vreme strălucirea. Pereții încăperilor, mobilele și toate lucrurile de prinprejur i-l amintesc pe prieten. Nu's decât gândurile ei care l-au purtat atâta timp prin casă și care se resfrâng acum, parc'ar avea contur ori rezonanță, din ambianța înconjurătoare. Pe canapeaua din salon s'a frământat cândva de dorul lui. Când a citit cutare carte, care a rămas răzleață undeva pe-o masă și-i sare acum în ochi, s'a întrebat tot despre el: Oare lui i-ar plăcea? L-a așezat, la șir, pe scaune, pe canapele, la mese, l-a pus în fața ferestrelor să privească afară ca să vadă și el ce vede ea zilnic, și l-a închipuit de-atâtea ori cum ar sta la pian și-ar cânta... Dacă s'ar muta cândva din casa asta și s'ar întoarce după ani de zile ca s'o revadă, poate că'n primul rând, de casă, s'ar lega amintirile acestea create numai de închipuirea ei".

G. Topîrceanu

Cu acelaș spirit de observație și cu acelaș dar plastic de redare, autoarea ne zugrăvește — cași acuarelele sufletești — tablourile de natură.

Am reprodus în acest număr fragmentul „A înghețat marea": o feerică descripție a unui vapor subt artistica ornamentație a gheții, când nu se mai clatină vapoarele — și totul rămâne înmărmurit...

Adăogăm această miniatură:

„Ori cât ar fi fost de arătoase, ciopârțite și înegrite de untul în care se prăjesc acum, nu mai aduc nici pe departe cu gutuile care vor fi fost ele cândva în pom. Și-apoi chiar în pom, galbene și informe cum sânt toate gutuile din lume, cioplite parcă numai de mântuială de un meșter mediocru și desgustat el însuși de materialul ingrat, nu prea le ia nimeni în seamă. Cu frunzele lor pufoase, cu crengilor lor alburii, așa noduroase la vedere, cum le-a lăsat Dumnezeu, sânt bune doar să împodobească un peisaj frust, un zid înnegrit de vreme".

Intr'o parte, un personaj se adresează astfel eroinei:

„Ești uneori ca un joc scânteetor de apă; dar te transformi degrabă într'o fântână moartă, într'o fântână din care s'au scurs parcă toate izvoarele de viață".

Așa-i și opera: jocuri de apă..

Din când în când însă apele stau, și vezi la fund o apă moartă — în care dorm dureri și bucurii.

M. SEVASTOS

Generalul R. Rosetti

Autorul interesantei genealogii: „Familia Rosetti", despre care am vorbit în numărul trecut, și care-i în fond o istorie a stărilor de lucruri din Moldova în curs de câteva veacuri.

Biografiile scrise de d. general R. Rosetti și reproduse de noi: „Iordache — matca tuturor răutăților", „Răducanu" și „Răducanu cel tânăr"

au apărut cu o regretabilă eroare de tipar.

Citatele din cuprinsul acestor biografii sânt din istoricul agrar R. Rosetti, al cărui nume — în loc să fie pus de zețar după terminarea citatului — a fost pus la sfârșitul fiecărei biografii.

Dar cetitorii au rectificat, fără îndoială, singuri greșala.

Presa străină despre pianistul RADU MIHAIL

Pianistul Radu Mihail anunțând un recital pentru seara de Luni, 23 Ianuarie, credem că este interesant să spicuim câteva aprecieri din dările de seamă ale ziarelor parisiene și din alte orașe, ziare cari s'au ocupat de concertele date, peste graniță, de tânărul artist român.

D-na *Madeleine Portier*, îi dedică un lung articol în „Comoedia", spunând între altele:

„Pianistul Radu Mihail are un temperament excepțional de vibrant, o sonoritate remarcabilă, plină, profundă, puternică... punând în valoare, în chip magistral, frumusețile operelor muzicale".

Criticul *Maurice Imbert*, de la „Journal des Débats", crede că *„Puțini artiști se pătrund atât de bine ca dânsul de sentimentele exprimate prin muzică".*

La „Le Figaro" s'a impus, critic muzical, compozitorul român, d. *Stan Golestan*. Acesta găsește deasemeni cuvinte elogioase pentru compatriotul său.

D. A. *Mangeat*, directorul institutului „Ecole normale de musique" din Paris, a scris în mod călduros, despre pianistul Radu Mihail, în revista de specialitate, „Le Monde musical", încredințându-i, în acelaș timp, la vrâsta de 20 de ani, o clasă de elevi la institutul muzical condus de dânsul.

In „Excelsior" citim:

„... ne-a cucerit cu bogăția temperamentului său, elanul interpretărilor, strălucirea sonorității și frumusețea expresiei"...

Continuându-și concertele în unele orașe de provincie ale Franței, a fost bine apreciat și acolo. Astfel „L'Express de l'Est", care apare la Epinal, pe unde artistul s'a tăcit într'un rând, spune:

„A cântat Bach cu o putere, care are aparența unei forțe a naturii. Ravel cu o perfectă obiectivitate și supremă inteligență, iar Chopin cu o sensibilitate plină de freamăt, care dovedește un înalt simț muzical".

Alt jurnal francez de provincie, „L'Ouest" arată că *„d. Radu Mihail este un pianist de mare stil. El a vrăjit, pur și simplu, pe ascultătorii săi".*

Tot elogios se exprimă ziarele din Nisa, apoi cele din Belgia, Jugoslavia, pe unde a concertat pianistul român.

Din presa elvețiană, cităm „La Tribune de Genève", unde d. *Otto Wend* relevă deasemeni *„temperamentul arzător* al artistului", apoi *„interpretarea colorată și expresivă. El știe să ție socoteală de planurile de construit, de frazele ce trebuesc punctate, de punerea în valoare a tuturor subtilităților tehnice".*

„Acest tânăr artist va face să se mai vorbească despre dânsul" — își închee una din ciriticile sale d Maurice Imbert, dela „Journal des Débats".

CRONICAR

Artistele streine

D-NA ADELE KERN
dela Opera din Viena

La Expoziția de fotografii a Oficiului național de turism, d. Aurel Bauh ale cărui fotografii le reproducem în corpul ziarului, a obținut premiul întâi.

Răsplata aceasta este bine meritată.

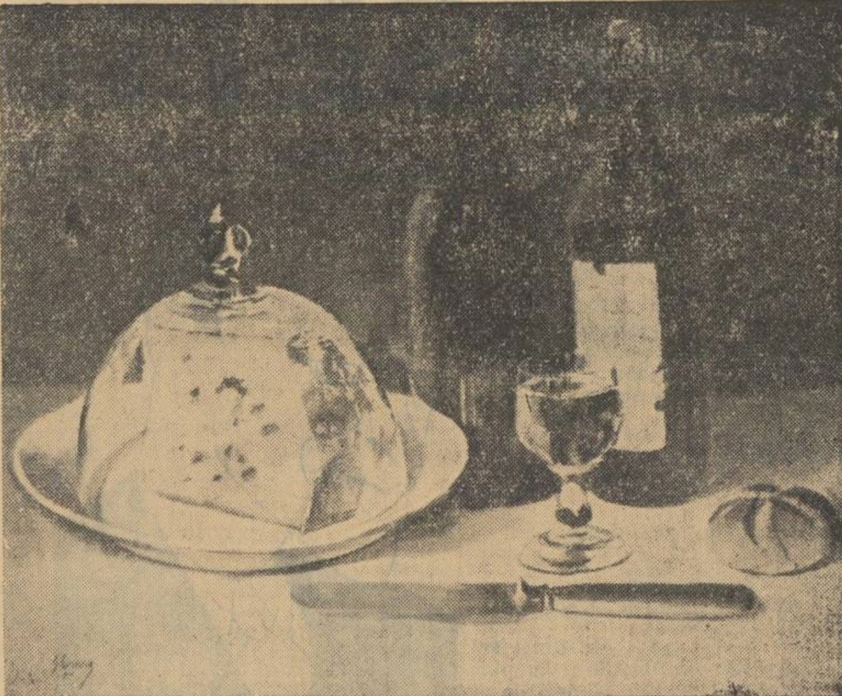
A APĂRUT
PITICII CEI BUNI
de I. ROVENȚA
Povestiri minunate pentru copii frumos ilustrate
„ADEVERUL" S. A.
Prețul 30 Lei

Ghenea: Natură moartă

Aurel Bauh: flori

Ghenea: Natură moartă

CRONICA ARTISTICĂ

Săptămâna trecută s'a stins din viață sculptorul **Bulgăraș.** A fost un îndrăgostit după chipul omenesc și după chipul florilor. Linia portretelor sale avea eleganță, iar culorile căldură. Izbutea să transpue ceva din farmecul modelelor, cu mijloace simple și uneori fericite.

Bulgăraș moare înainte de vreme — și dispariția lui va fi regretată de toți cei cari l-au prețuit.

Ghenea: Piață

T Bilțiu-Dăncuș: compoziție

EXPOZIȚII. — Fotografia poate fi datorită întâmplării și poate fi o creație artistică. Misterul lucrurilor stă fără îndoială în inteligența omului, dar în fața aparatului de luat vederi, acest mister ajunge fără apărare. Fotografia este marea artă expresionistă a vremii noastre. Reflecțiile în fața instantaneelor fotografice ne ajută să creem alte imagini cerebrale. Aceste ilustrații adevărate indiscreții de detectiv, se potrivesc fantasticului vieții de astăzi, un fantastic social, în acelaș timp barbar și savant. Un amestec de candoare ereditară și de cruzime scandaloasă, adunate cu răbdare în contact cu lumea, oferă acestui martor supărător, care este obiectivul fotografic, atâtea experiențe și concluzii încât un album de fotografii devine un lucru mai emoționant decât însuși natura. Imaginea fotografică dezvălue fără crutare aspectul cel mai intim al lucrurilor, laturile lor cele mai neașteptate și oamenilor le prezintă adevăratul lor chip de care se vor îngrozi ei înșuși.

Alături de imaginea surprinsă întâmplător este imaginea creiată în atelier, când elementele naturii sunt conduse după voință. Se poate compune o natură moartă de rezonanța unei pânze de Chardin sau un portret de eleganța și noblețea unei pânze de Velasquez. Fotograful va lucra ca și pictorul după aceleași legi de echilibru și de geometrie. Frumusețea modelului va fi căutată în liniile ei cele mai caracteristice și strălucirea vieții va fi cu atât mai intens redată, cu cât cadrul unde se desfășoară e mai riguros definit.

Am schițat aceste două laturi ale fotografiei — una datorită întâmplării și alta compunerii gândite — pentru a ne lămuri asupra posibilităților și tehnicilor diferite.

Oficiul Național de Turism întreprinde dela înființare un reportaj documentar asupra pitorescului țării noastre. In cadrul acestor preocupări se organizează în fiecare an câte o expoziție de fotografii datorite profesioniștilor cât și amatorilor. In fața unui motiv de aspect liniștit și idilic cum e peisagiul fără urma nici unei drame, preocuparea fotografului va fi mai cu seamă unghiul de vedere din care se ia imaginea. El aduce singur noutate și expresie. Pentrucă a te rezuma aici numai la un scop documentar, nu-i suficient.

Cercetând expoziția actuală, vom vedea ca și'n alte rânduri, că cea mai mare parte din amatori au nesocotit cerințele acestor fel de fotografii. Trebue și'n acest meșteșug rutină și gust artistic.

Vom cita bucuroși, în afară de unele exemplare ale Oficiului de Turism, acele semnate Aurel Bauh, Loeffler și Marx. Mai ales Aurel Bauh se arată încă odată priceput în mânuirea ochiului mecanic. „Copilul", „Iarnă", „Spicul de grâu", și „Lăutarul" înseamnă fiecare pătrundere nouă în tainele frumuseții lor plastice.

Sterie Becu: autoportret

*

Tot mai descătușați în trăsături se prezintă cu fiecare expoziție d. **Sterie Becu.** Modelajul său coloristic de altă dată oarecum timid și prea fidel întregului spectacol natural, precum și partea prea mare luată de penumbră într'un tablou, dădeau pânzelor un aer trist și apăsător. D. Becu nu se găsise încă și poate fi acum mulțumit că strădaniile sale l-au dus la succes.

Cu cât evoluția a fost mai înceată, cu atât rezultatele au ajuns mai serioase și mai convingătoare. D. Becu dispune astăzi de putința de a sesiza nota justă a priveliștei, potrivindu-i tehnica transpunerii. De remarcat în noua fază a picturii sale este existența diferențiată a materiei — zidurile caselor, au altă consistență decât a copacilor ori a apei. Infățișarea lor aparte e căutată, înțeleasă și simțită plastic. D. Becu e atent la contribuția fiecărui element și urmărește corespondența lui picturală. Ceiace-i un fapt artistic deosebit de merituos.

Ana T. Berza: Nud

*

D. **Ghenea** e un credincios al naturii. Stă cu răbdare și cu pasiune chiar, în fața unui motiv, mergând după toate urmele vieții lui formale. Lumea unui peisaj sau a unei naturi moarte e frumoasă prin ea însăși și d. Ghenea nu vrea decât să fie un martor sincer al acestei frumuseți. Treabă foarte grea și oarecum nepotrivită sensibilității iscoditoare a vremii. A fi un descriptiv meticulos astăzi e un caz rar.

Și e destul de curios că d. Ghenea reușește în ceia ce și-a pus în gând. Materia sa picturală, cu toate insistențele pensulare, își păstrează uneori toată viabilitatea. Concepția d-lui Ghenea poate fi inactuală dar pentru aceasta nu trebue să-i fie nesocotite calitățile. Naturele sale moarte nu sunt mai prejos ca ale lui Stahi; poate chiar pe alocuri mai pure ca pastă, mai limpezi.

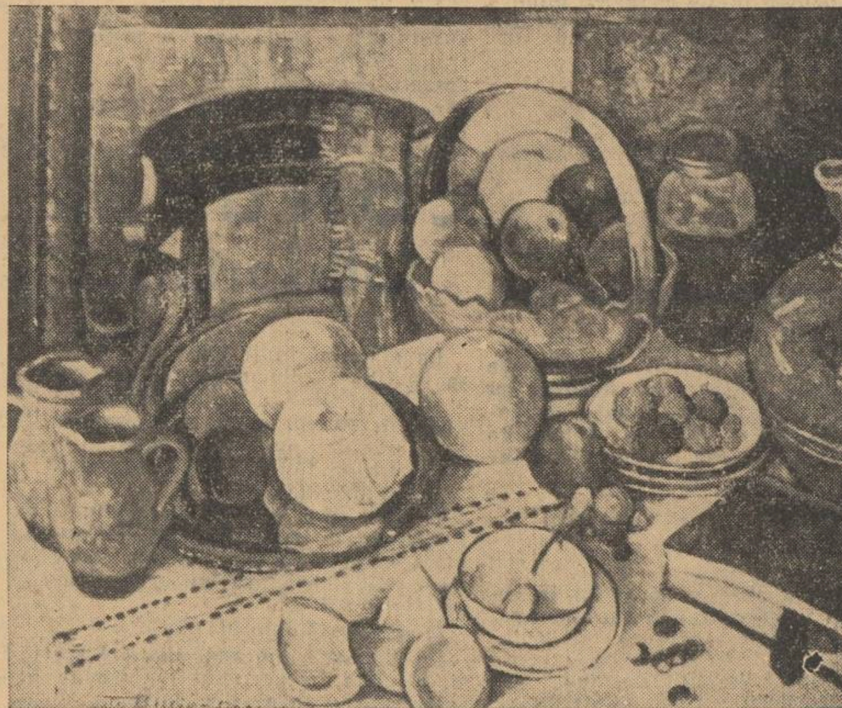

T. Bilțiu-Dăncuș: compoziție

*

Pe d. **Traian Bilțiu-Dăncuș** îl cunoaște desigur puțină lume, dar expoziția sa dela Fundația Dalles merită o atenție deosebită. Transilvănean de origină, d. Bilțiu a studiat până acum temeinic în țară și în străinătate unde chiar a executat câteva comenzi, iar astăzi a socotit momentul să se înfățișeze publicului românesc cu o cuprinzătoare expoziție.

D. Dăncuș a avut tăria să se descurce din atâtea curente și școli, câte i-a fost dat să întâlnească în Franța, Spania, Germania și Italia, înlăturând influențile și căutând să-și definească o viziune plastică românească. Dela început, trebue deci să subliniem această serioasă preocupare a d-sale care este dela încununată de succes. Plecând dela minunatele izvoare ale stilului bizantin din bisericile noastre, d. Bilțiu-Dăncuș știe astăzi ce vrea și drumul său de acum înainte nu va însemna decât perfecționarea tehnicei.

T. Bilțiu-Dăncuș: Natură moartă

E mare lucru limpezirea și siguranța în concepție, întâmplate la o vârstă de vigoare și avânt tineresc. Expozantul dela Fundația Dalles are simțul compoziției de o admirabilă claritate și melodic ritm chiar și atunci când decorul și personagiile sunt țesute din părticele numeroase. Nu cunoaștem mulți pictori care să se poată orienta atât de abil în închegarea unei imagini de amplă cuprindere ca artistul transilvănean. In „Târgurile" sale mai ales cu jocurile lor vesele de culori și cu contururile precise și simplificate ca de frescă veche, recunoaștem ceva din spiritul vieții noastre țărănești și aflăm puteri de creație în care ne putem pune mari nădejdi.

TACHE SOROCEANU

IMPRIMERIILE „ADEVERUL" S. A. BUCUREȘTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

DIRECTOR: M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE
Anul XIX, Seria III, No. 947 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 29 Ianuarie 1939

Adevĕrul
LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR

Semnează d-nii:
M. Sevastos, Victor Ion Popa, Izabela Sadoveanu, Maurice Schayer, George Lesnea, Al. Bilciurescu Camil Baltazar, G. Spina, Nicolau-Stoika, Ioan Massoff Tache Soroceanu, Bucov Emilian, Gh. Nenișior, etc.

Ștefan Popescu: La mun

N. Dărăscu: Piața din Balcic

Jean Al. Steriadi: Peisaj

DIN VIAȚA DE ȘCOALA

de M. SEVASTOS

D. Victor Ion Popa mi-a trimis ultima-i carte: „Ghicește-mi în cafea" 1).

In dedicația ce mi-a făcut,— d-sa nu se adresează unui publicist, gazetar, director de revistă, etc. — ci „elevului din clasa VIII a liceului Internat din Iași", unde d. Popa era într'o clasă inferioară. In amintirea acelui timp, autorul îmi închină — odată cu volumul înduioșarea-i cernută pe inimă de anii trecuți...

N'am întreținut aproape nici o legătură de liceu sau de Universitate, ca și din diferitele aspecte ale vieții de mai târziu.

Un prieten de școală a murit pe front: un tânăr cu ochii albaștri, expansiv, bun și generos. Determinasem intrarea lui în redacția — închisă — a „Vieții Romînești", care îl primise foarte bine. Publicase câteva articole spirituale în „Noua revistă română". Numai eu știam, că el este autorul. Pregătea schițe și nuvele pentru „Viața Romînească" — pline de spirit de observație, humor, culoare... Dar războiul a curmat o promițătoare carieră literară.

Şi totuși între colegii de liceu și elevii din clasele contemporane se leagă relații sufletești, — nu de prietenie, dar de tovărășie întru aceleași amintiri, idealuri și năzuințí, — pe care nimic nu le poate rupe.

Imi aduc ca acum aminte, de elevul firav din cursul inferior, cu uniformă neagră pe talie, conturată de-o vipușcă violetă, cu nasturi aurii, cu chipiu ofițeresc.

Am trecut rând pe rând, clasă după clasă, prin aceleași săli de repetitor și de curs. Ne-am pus poate scrisorile sentimentale în acelaș pupitru. In sufragerie, am stat la aceleași mese de marmoră — mâncând „sosul spartan" cu o poftă care nu s'a mai repetat de atunci. Din aceleași dormitoare am privit, noaptea, -luminile orașului — spre Cetățuia, Galata și dealul Uricanilor... Prin aceleași coridoare întunecoase ne-am înfiorat în orele târzii. In aceiași grădină mare, ne-am jucat fără grijă și, la începutul adolescenții, am privit altfel, pentru întâia oară. cerul și frunzișul copa-

1) Editura „Ideia".

(Continuare în pag. 11-a)

250 ANI DELA NAȘTEREA LUI MONTESQUIEU

O OPERĂ MEREU ACTUALĂ: „L'ESPRIT DES LOIS"

Charles de Secondat, baron de Montesquieu, s'a născut la 18 Ianuarie 1689 în castelul La Bréde, lângă Bordeaux. Era nepot și strănepot de magistrați, aparținea deci uneia din acele familii „de robă" care aveau multe pretenții la noblețe și erau prea fudule, dar se deosebeau de toate celelalte prin cinstea lor, prin dragostea de binele public, prin gustul pentru cele spirituale; din leagăn, micul Charles de Secondat era destinat magistraturii.

Copilăria și-a petrecut-o în mijlocul familiei până în anul 1700 când, murind mama lui, a fost internat în colegiul oratorienilor din Jully, aproape de Paris. Studios, a urmat apoi cursurile facultății de drept și, la vârsta de douăzeci și cinci de ani când le-a terminat, a fost numit consilier al parlamentului din Bordeaux; peste un an se căsători și în 1716 îi urmă unchiului său în locul de președinte al parlamentului. Până atunci, purtase numele de baron De La Bréde; acum își adăugi și titlul de președinte de Montesquieu. Astfel, după o sută șasezeci de ani, Montesquieu, — concetățean al lui Montaigne — ocupă acelaș loc ca marele lui înaintaș. Și, ca și Montaigne, se simte prea puțin atras de ocupația judecătorească; el mărturisea chiar că nu poate ajunge să priceapă procedura pe care proștii o înțelegeau foarte bine! Căuta să se consoleze ocupându-se de alte lucruri, frecventând societatea femeilor, studiind cu pasiune istoria, literatura și științele. El își căuta drumul și — după ce în 1716 citi la Academia din Bordeaux o „Disertație asupra politicii Romanilor în religie", studiază cauzele ecoului, greutatea, transparența corpurilor, funcțiunea glandelor renale. Montesquieu desigur că dacă n'ar fi trăit departe de Paris și n'ar fi fost ocupat cu slujba de magistrat, și dacă — mai ales — n'ar fi fost foarte miop, ar fi persistat în voința de a-și face un nume în știință.

Obligat să renunțe la știință, Montesquieu devine literat. In anul 1721 publică „Lettres persanes", apoi — în 1725 — „Le Temple de Gnides". Succesul acestor două lucrări fu răsunător; Academia franceză îl primește în mijlocul ei în anul 1728.

Sub pretextul de a comunica publicului corespondența unor persani — Usbek și Rica — Montesquieu a scris o carte care e un roman dramatic, libertin și voluptuos, un tablou satiric al societății contimporane și în acelaș timp o lucrare foarte instructivă în care pot fi admirate păreri foarte noi și uneori foarte deosebite, demne de un moralist și de un legislator. „Scrisorile persane" sunt una din „continuările" pe cari atâția autori au încercat să le dea „Caracterelor" lui La Bruyère și nici o altă operă nu demonstrează mai bine deosebirea adâncă dintre veacul lui Ludovic al XIV-lea și acela al lui Ludovic al XV-lea. Data publicării „Scrisorilor persane" era foarte bine aleasă; se știe, într'adevăr, că moartea lui Ludovic al XIV-lea schimbase aspectul Franței. Sub conducerea ducelui de Orléans, regentul, moravurile se schimbaseră, un spirit destructiv, desfrânat, domnea pretutindeni.

„Scrisorile persane" erau literatura cea mai potrivită unor asemenea vremuri de ușurință, libertinaj, corupție. Datorită admirabilei abilități cu care își alese cadrul, Montesquieu putea să-i facă pe eroii lui judecători severi ai instituțiilor politice și religioase, a felului compatrioților săi de a înțelege viața socială, familia, administrarea justiției; el putea critica pe Papa și pe Ludovic al XIV-lea și deasemenea — sub masca metaforelor orientale — putea biciui pe curtizanele la modă și pe oamenii zilei.

Dacă totuși „Lettres persanes" ca și „Le Temple de Guide" sunt considerate de unii ca lucrări ușoare, autorul lor n'a perseverat în gen; după nouă ani de studii laborioase, a dat la iveală o operă de savant, anume „Grandeur et décadence des Romains" în care, fără a fi totdeauna original, a studiat și a analizat într'un stil concis, uneori obscur chiar, cauzele măreției și decăderii imperiului roman. Dacă Romanii — spune Montesquieu — au ajuns stăpânii lumii, aceasta se datorește dragostei lor de libertate, de muncă și de patrie și pentrucă — în calitatea lor de războinici — au avut o disciplină de fier și principii ferme, neîndoindu-se niciodată de soarta Republicii, nu au tratat niciodată cu un dușman victorios, au împărțit cu abilitate pe dușmani și nu i-au exasperat pe învinși. Imperiul roman, după Montesquieu, a căzut din cauză că întinderea lui prea mare a dat loc la războae civile, a distrus spiritul de libertate și pentru că luxul a adus corupția și tirania, pentrucă împărații au fost adeseori niște oameni peste măsură de răi și pentru că întemeierea Constantinopolului a creat două imperii în loc de unul.

Istoria romană a lui Montesquieu e considerată ca o carte clasică. Noul academician începe să compună o vastă operă de sinteză a tuturor jurisprudențelor, operă la care lucrează douăzeci de ani. Demisionează din magistratură și întreprinde numeroase călătorii în Austria, Ungaria, Italia, Elveția, Olanda, Anglia; apoi se retrage în castelul de La Brède unde începe să-și pună în ordine materialul adunat, pentruca — în anul 1748 — să dea la lumină opera lui capitală „L'Esprit des Lois".

Succesul lucrării acesteia fu răsunător: în douăsprezece luni se tipăriră douăzeci și două de ediții și cartea fu tradusă în numeroase limbi. „L'Esprit des Lois", scrisă într'un spirit foarte liber și vorbind fără prea mult entuziasm despre religie, displăcu filozofilor și credincioșilor. Filozofii se ținură în rezervă, Voltaire nu scrise la început nimic despre carte, parlamentele nu o urmăriră și nici episcopii n'o puseră la index. Totuși Montesquieu fu acuzat de spinozism, deism și de antireligiozitate. Acestor atacuri, autorul le răspunse printr'o broșură intitulată „Défense de L'Esprit des lois" și cum avea superioritatea talentului, își doborî lesne adversarii. Succesul cărții se menținu intact și Montesquieu muri glorios.

„L'Esprit des lois" este — cum spune Montesquieu însuși — „o operă de pură politică și de pură jurisprudență", dar principiile și teoriile cari abundă în vasta lui lucrare arată că ea este ceva mai mult decât o „filosofie a jurisprudențelor" sau „o chintezență a legislațiilor".

„Legile — spune Montesquieu — sunt raporturile necesare cari derivă din natura lucrurilor". Deci legile politice sunt în strictă armonie cu natura guvernelor și astfel apare în toată importanța ei împărțirea celebră cu care începe a doua carte a operei. Există, spune Montesquieu, trei feluri posibile de guvernământ: republican (aristocratic sau democratic), monarhic și despotic. Acestor deosebite forme de guvernământ le aparțin legi de categorii foarte diferite pentrucă principiul — sau mai bine spus resortul republicanilor — este virtutea; acela al monarhiilor e onoarea; al despotismului este frica.

In jurul acestei distincții, Montesquieu își întemeiază raționamentul pentru a susține sau a combate unul sau celalalt din cele trei regimuri de guvernământ, raționament care a provocat ample discuțiuni și a format — în decursul timpului — baza acțiunii a numeroși șefi de stat cari au împrumutat din cartea lui Montesquieu ceeace le convenea.

Dela principii generale, Montesquieu trece la aplicațiunile particulare al căror număr e aproape infinit: tratează despre educația în republici, în monarhii, în statele despotice, despre legile politice, condițiunile sociale, etc. Studiază raporturile legilor cu apărarea, cu atacul, cu libertatea politică, cu impozitele. Insistă în special asupra raporturilor lor cu clima, natura solului, cu spiritul general, moravurile, obiceiurile, cu comerțul, populația, religia. El stabilește apoi o distincție fundamentală între legile divine și cele omenești; „forța principală a religiei provine din faptul că o crezi, forța oamenilor provine din faptul că te temi de ei" și stabilește acest principiu, că nu trebue „să se statueze prin legi divine ceeace trebue stabilit de legile omenești, nici să se stabilească prin legi omenești ceeace trebue hotărît prin legile divine".

In sfârșit, după ce arată originea și schimbările legilor romane și franceze, stabilește în modul cel mai categoric că legiuitorul trebue să fie moderat. „O spun — declară el — și cred că n'am scris această lucrare decât pentru a o dovedi: spiritul legiuitorului trebue să fie acela de moderațiune; binele politic, ca și binele moral, se găsește totdeauna între două limite".

In paginile marei lucrări a lui Montesquieu găsesc îndrumări pentru activitatea lor, șefii de stat, oamenii politici și judecătorii — chemați să hotărească nu numai asupra micilor interese personale ale împricinaților, dar uneori asupra marilor cauze sociale și politice. Principiul separației puterilor în stat e susținut cu o documentată argumentare și pe marginea ei se poate medita cu folos încă.

La douăsute cincizeci de ani dela nașterea lui Montesquieu și la aproape două sute de ani de la apariția ei, opera lui capitală „L'Esprit des Lois" — este încă vie și plină de învățăminte.

G. Spina

Un nou portret al lui Chateaubriand

Nimic mai greu de reconstituit decât personalitatea unui om mare despre care s'a vorbit în mii de scrieri, asupra căruia s'au spus nenumărate anecdote și care a fost comentat și interpretat de atâtea spirite. Cum să descoperi în această complexitate de păreri și idei străine pătura primitivă a naturii sale originale?

André Maurois a avut de învins greutăți formidabile în studiul său asupra întemeetorului romantismului francez, acel „René" prea dat în vileag și aparent, deși în fond destul de greu de prins și de fixat în trăsăturile sale esențiale. André Maurois avea cu atât mai multe dificultăți cu cât Chateaubriand a scris, el însuși atât de multe și de sigur, cele mai bune lucruri despre el și viața lui, așa că cel mai fin psiholog își pierde firul investigațiilor proprii în fața acestei bogate revărsări de destăinuire proprie.

Totuși iscusitul autor al atâtor biografii de oameni celebri și-a găsit drumul cel mai sigur și metoda cea mai potrivită pentru tratarea omului și a operei. Povestește din viața lui Chateaubriand ca și când nimeni nu ar mai fi vorbit despre ea până atunci. Faptele de strălucire ale caracterului său, trăsăturile de geniu ale operei sale nu sunt grupate în bucăți separate, ci întâlnite la întâmplare ele sunt tratate cu vigoare și prezintate în lumina unei judecăți ferme și limpezi, îndelung meditată și cântărită.

Impotriva tendinții generale de a prezenta pe Chateaubriand ca pe un limbut generos în laude de sine însuși, André Maurois prezintă concentrat epizoadele din viața sa, din cari se vede cât de intens și aspru a trăit el de fapt această viață, pe care apoi a povestit-o cu deosebitul său talent.

Creația sa literară, însă, nu ar fi avut nici o valoare dacă imaginația poetică nu s'ar fi hrănit din bogăția și variația unei asemenea existențe. Fire veselă și sociabilă, el a fost totuși creatorul melancoliei romantice poate numai din preferințele sale stilistice, și din aceiași dorință de a place, care făcea din el un desăvârșit om de salon, și care-l îndemna spre ritmurile și cadențele unei forme, cu care simțea sigur că va vrăji lumea pentru care scrie.

Ceiace a dat un relief extraordinar personalității sale, este tocmai această concordanță a formei sale poetice, în diferitele sale momente, cu marile evenimente istorice cu cari a coincidat și care a făcut-o să fie „în ton" cu fiecare din ele, spune cu drept André Maurois. După Revoluție urmează Emigrarea, Chateaubriand devine un perfect emigrant, martirul unei idei. In altă clipă a evoluției sale, poporul francez se desprinde de scepticismul său de odinioară și tocmai în acel moment Chateaubriand scrie o carte ce se citește în sunetul clopotelor care celebrează Concordatul. El este acela care, după atâtea succese militare, presimțind conflictul dintre eroismul militar și geniul literar, devine instrumentul transmiterii

(Continuare în pag. 2-a)

VIAȚA TEATRALA

„RATAȚII“
de H. R. Lenormand, la Teatrul Regina Maria

Consemnăm cu bucurie eforturile pe care le face d. Sică Alexandrescu, de a ocoli succesele eftine și de a întocmi un repertoriu ales. După capodopera lui Maxim Gorky, „Azilul de Noapte“, Teatrul Regina Maria ne-a prezentat săptămâna trecută „Ratații“ de H. R. Lenormand, una din piesele cu răsunet în literatura dramatică contemporană.

Din păcate însă spectacolul pe care ni-l oferă Teatrul de pe chei, prezintă două defecte, de o natură cu totul diferită. Intâi, realizarea scenică a „Rataților“ este de un nivel sub mediocru, iar în al doilea rând, piesa lui Lenormand venind numai decât după „Azilul de Noapte“, este din capul locului sortită insuccesului. Varietatea repertoriului este o condiție vitală pentru existența unui teatru, căci publicului nu-i place să vadă de două ori acelaș lucru; ori, deși complect diferite din punct de vedere dramatic, „Azilul de noapte“ și „Ratații“ aduc pe scenă aceeași lume, în aceeași ambianță.

Deaceea credem că d. Sică Alexandrescu a făcut o greșeală jucând acum „Ratații“, deși reprezentarea acestei piese ne-a bucurat îndeosebi.

Dela început trebue să deplorăm felul cum a fost masacrat textul lui H. R. Lenormand. Niciodată nu ne-am ridicat împotriva celor ce nu respectă întocmai textul autorului, ci din contra, am considerat acest lucru ca intrând perfect în posibilitățile regisorului, ținut mai înainte de toate de a făuri un spectacol după exigențele scenice.

De data aceasta însă, d. Soare Z. Soare a făcut o serie întreagă de schimbări, care toate, absolut toate, erau inutile. Textul lui H. R. Lenormand a fost verificat în decursul a nenumărați ani (piesa a fost creată în 1910), și aptitudinile sale pentru scenă, dacă putem să ne exprimăm astfel, — nu au fost niciodată puse la îndoială. Tăeturile și adăugirile făcute la Teatrul Regina Maria au avut darul de a scădea considerabil valoarea în sine a piesei, astfel că mulți s'au putut întreba dacă H. R. Lenormand are sau nu talent. De pildă, ultimul tablou, care evidențiază printr'un contrast isbitor cele două categorii de ratați — cei care sunt învinși iremediabil și cei inconștienți, care mai cred în ei, are o forță dramatică exemplară. Din ce motive nu știm, d. Soare Z. Soare a schimbat acest final în totul, astfel că piesa care se termină printr'un fel de sugerare a viitorului, ca și cum autorul ar părea să indice că ultimul tablou al piesei nu înseamnă și sfârșitul eternei drame a rataților, ci din potrivă o continuare a dramei, se transformă cu totul și apare ca sfârșitul unui episod, unui fapt-divers, lipsit de orice consistență, de orice semnificație. Și câte alte schimbări mărunte, care au denaturat tot sensul acestei piese — lung șirag de detalii, ca dealtfel întreaga producțiune a lui H. R. Lenormand — schimbări, o repetăm, inutile și fără sens. Desigur că versiunea românească a fost făurită după o versiune străină de cea franceză — probabil ungurească — pentrucă nu ne putem explica altfel, cum un personagiu destul de important, muzicantul, pe care-l cheamă „Crouzols“ a ajuns pe scena și în programul Teatrului Regina Maria „Tzacanos“ (intepreții chiar pronunțau acest nume apăsând pe prima silabă, întocmai după scandarea ungurească). Și iată cum din versiunea unei versiuni se pierde pe drum toată savoarea, toată forța acestei lucrări remarcabile din toate punctele de vedere.

După cum arătam mai sus, teatrul lui Lenormand este croit pe o serie de detalii, unele mai mărunte decât altele, care au toate un substrat psichologic. Tot teatrul lui Lenormand se reduce la o dramă interioară, personagiile fiind în mâna autorului, simple manechine într'un laborator experimental.

„Ratații“ este de aceeași natură, deși maniera caracteristică a lui Lenormand este mai puțin vizibilă („Ratații“ e — dacă nu ne înșelăm — opera de debut a lui Lenormand). Conflictul dramatic nu isbucnește din ciocnirea a două ființe sau a două sentimente, ci reese încetul cu încetul din svârcolirile interioare ale aceluiași personaj, din lupta pe care o duce un erou cu el insuși.

Prezentată în chip de frescă „Ratații“ generalizează sbuciumul declasaților de orice clasă, deși personajul principal, prin acumularea detaliilor, pare să fie descris ca un caz aparte. Drama în sine trebue exclusă din piesă, pentru a nu cădea în melodramă; ea trebue abia schițată spre a se putea reliefa cu toată tăria tragedia impersonală a rataților în general. Cu alte cuvinte trebue înlăturat elementul pur teatral din piesa lui Lenormand, spre a da precădere acelui realism cu care este învăluită atât de puternic întreaga lucrare.

Ori, d. Soare Z. Soare, în calitatea sa de regisor a făcut tocmai contrariul. E lesne de înțeles cât de fals a fost realizat spectacolul dela Teatrul Regina Maria, cât de departe de ideia inițială a autorului. Ne amintim cu câtă grijă fusese montată aceeași piesă — am uitat numele regisorului — acum vreo zece ani la Teatrul Fantasio (azi Teatrul Modern), cu un excelent ansamblu ce număra pe d-na Dida Solomon și d-nii Critico și N. N. Matei. Se desprindea magistral acele „momente“ succesive de decădere pe care le înfățișează Lenormand cu atâta colorit.

Azi, d. Soare Z. Soare a transformat o dramă realistă într'o melodramă naturalistă. A insistat asupra pasagiilor de tragedie sufletească ale eroilor principali, scoțând în relief un episod lacrimogen, eftin, care nu este decât un pretext în piesa lui Lenormand, pentru schițarea acelor tablouri de mizerie. Astfel fiind lucrurile regisorul a determinat pe interpreții principali — d-na Tantzi Cocea și d. Tony Bulandra, — să joace ca într'o banală și învechită melodramă de Bataille sau de Porto-Riche. Gesturi largi, mari, convenționale, atitudini „teatrale“, glas fals, însfârșit toată gama actoricească învechită, dinainte de Davilla, am revăzut-o săptămâna trecută pe scena Teatrului Regina Maria, reînviată ca prin minune, aproape nouă, atât era de absentă din mintea noastră.

D. Tony Bulandra — un actor atât de înzestrat și de capabil — cât și d-na Tantzi Cocea, un element atât de promițător, au jucat parcă dinadins pentru a dărîma piesa lui Lenormand.

D. R. Bulfinsky, corect în rolul actorului, — rol în care s'au adăugat o serie de replici spre a-l face mai accesibil unei vedete de talia d-lui R. Bulfinsky, — iar d. Cazaban, cam exagerat în muzicantul Crouzols, ajuns Tzacanos în versiunea românească.

Singura rază de lumină în tot spectacolul ne-a fost dată de d. I. Mortzun, a cărui creație într'un rol de nimica, a fost realmente extraordinară. Acest actor admirabil, readus pe scenă de d. Sică Alexandrescu, — nu numai descoperitor de talente tinere dar și scrutator perfect al trecutului — a jucat cu o simplicitate, cu un calm, cu o sobrietate care ne-au uimit. Cât de sărac trebue să fie teatrul românesc actualmente, ne-a dovedit-o d. Mortzun cu prezența d-sale pe scenă.

Un ansamblu numeros din care nu desprindem pe nimeni a contribuit la realizarea acestui spectacol de un nivel artistic submediocru!

Păcat de o piesă atât de bună încăpută pe mâini nepricepute.

GH. NENIȘIOR

FRUMUSEȚEA

își are aritmetica ei. Invățați să vă cunoașteți corpul măsurându-l. Ultimul număr din excelenta revistă „Medicul Nostru“ vă va fi de un real folos, căci în afară de sfaturile în legătură cu aritmetica frumuseții, mai găsiți aci articole despre: Bacteriile și ciupercile din lapte; Schimbarea sexului se poate face în laborator; Hormonii sexuali; Intersexualitatea; Arta de a te odihni; Operația e o plăcere; Mama și copilul; Parfumul ca medicament; Gripa la sugaci, etc. Acest bogat sumar îl găsiți în No. 103 al revistei

MEDICUL NOSTRU

16 pag. tipărite la heliogravură, 5 lei

Un nou portret al lui Chateaubriand

(Urmare din pag. I-a)

prestigiului militar în strălucire literară și interpretul nevoiei de cultură și literatură a societății din acea epocă. Chiar lupta sa cu Napoleon, spune André Maurois, este cu toată ostilitatea ce se găsea la bază, mai mult o plăcere și o vanitate pentru cei doi oameni mari, care-și măsoară forțele.

Dar ceiace face, mai ales, valoarea analizei psihologice a caracterului lui Chateaubriand, în opera lui André Maurois, este preciziunea și justețea cu care el pune degetul pe adevărata notă esențială din sufletul lui René: „Indiferența“.

Dragostele sale târzii și de un caracter aproape funebru, ca și seninătatea veșnic neturburată a judecății sale, sunt indiciile cele mai nediscutabile ale acestui fond de îngrozitoare indiferență sufletească a acestui mare retor al melancoliei și senzibilității

IZ. S.

CRONICA ȘAHULUI

Campionatul Capitalei pe 1939

Finala campionatului Capitalei s'a jucat între 28 Dec. 1938—12 Ian. 1939. Fără îndoială, ne-am fi așteptat la un lot de jucători cu forța de joc superioară unora dintre participanți.

Ion Halic-Campionul României și Toma Popa-Campionul Capitalei pe 1938, s'au cam jucat „de-a concursul“.

In special primul, n'a avut concurent. Ceilalți opt participanți — sunt tineri mai puțin cunoscuți — care însă au făcut tot posibilul să se plaseze bine.

Halic a obținut 8½ puncte din nouă posibile. (Remisa e cu T. Popa). Ca totdeauna — i-a învins pe adversari în final.

T. Popa pierde la Gottlieb și face o remisă obținând 7 puncte.

Urmează Blum și Andrițoiu cu 6 p. Primul mai rutinat, al doilea mai meticulos și mai științific.

In ordine: Bernstein 5 p., Gottlieb 4 p., Kiss 3 p., Lieberman 2½ p., M. Alexandrescu 2 p. și St. Iordănescu 1 p.

Premii în valoare de: 6.000 lei.

*

Tot în Capitală s'a terminat concursul „Ing. Gr. Zamfirescu“ jucat la fabrica de avioane „S. E. T.“ După runda VI-a conducea: G. Cabiaglia cu 5½ puncte!!

Au mai participat: G. Alexandrescu, N. Dumitrescu, L. Țucă, A. Ungureanu, I. Vasilescu, Apahideanu, P. Seimeanu, R. Davidescu, O. Niculescu, Georgescu.

Vom reveni cu amănunte.

La Leningrad — participă la concursul local, maeștrii: Keres, Reshewsky, Flohr. După trei runde, Reshewsky are 2½ p., iar Keres numai ½ p. (A pierdut două partide la rând, contra lui Makaganov și Rjumin).

●

Tradiționalul concurs din Hastings s'a terminat cu victoria lui Szabo cu 7½ p. din nouă posibile.

Urmează: Euwe 6½ p. (Pierde contra lui Landau). 3—4) Pirc—Landau 6 p. 5—6) Klein—Milner Barry 4½. 7) Golombek 4 p. 8) Sir Thomas 2½ p. (?). 9) Tylor 2 p. 10) Sergent 1½ p.

Publicăm o partidă jucată în acest concurs, exemplu tipic al jocului clar de poziție caracteristic d-rului M. Euwe, fost campion mondial.

Alb : Tylor Negru: Dr. M. Euwe

HASTINGS 1939

1. d2—d4 Cg8—f6. 2. c2—c4 e7—e6. 3. Cg1—f3 d7—d5. 4. Cb1—c3 c7—c5 (Tendința modernă!). 5. c4×d5 Cf6×d5. 6. e2—e3 (6. e4 C×c3. 7. b×c c×d. 8. c×d Nb4+duce la un mic avantaj pentru alb). Cb8—c6. 7. Nf1—e2 c5×d4. 8. e3×d4 Nf8—e7. 9. 0—0 0—0. 10. Dd1—b3 Ne7—f6. 11 Tf1—d1 Dd8—e7 (Mutări simple și bune!). 12. Cc3—e4 b7—b6. 13. Db3—a4 Nc8—b7. 14. Ne2—a6 Nb7×a6. 15. Da4×a6 Cc6—b4. 16. Da6—a4 Tf8—c8 (Deci mica diversiune a albului pe flancul reginei — a dus la un mic avantaj pentru negru!). 17. Ce4×f6 De7×f6. 18. a2—a3 Cb4—c2 (Pare aventuros — dar e bine calculat!)

Vezi diagrama!!

Negru: M. Euwe

Alb : Tylor

19. Nc1—g5 Df6—f5. 20. Ta1—c1 Tc8—c7. 21. Ng5—d2? (Db3) Ta8—c8. 22. Nd2—c3 (Albul vrea să simplifice!) Cd5×c3. 23. b2×c3 Tc7×c3 24. Da4×a7 b6—b5. 25. Da7—d7 Df5—d5. 26. D×D e×d. 27. Ce1 (Negru are un final câștigat. Continuarea este instructivă!) C×a3. 28. Cd3 b4. 29. Rf1 b3. 30. T×c3 T×T. 31. Ta1 T×d3. 32. T×a3 g6. 33. Re2 Tc3. 34. Rd2 Tc2+ 35. Re3 b2. 36. Ta8+ Rg7. 37. Tb8 f5. 38. h4 f4!+ 39. R×f4 (După Rf3 se ajunge la poziții similare prin marșul pionilor negri h și g și apropierea regelui) T×f2. 40. Re5 T×g2. 41. R×d5 h5!. 42. Tb5 g5. 43. h×g h4. 44. Re4 h3. 45. Rf3 Tc2 cu amenințarea Tc3+ și b1D sau h2—h1D etc...

Alb cedează!! B.

Dita Parlo

Cinematograful

ULTIMATUM. — Cuvântul acesta desigur că mai stărue în amintirea oamenilor și el nu are decât un singur înțeles: acel de cumplită tragedie. După drama dela Serajevo din Iulie 1914, fosta monarhie Austro-Ungară a dat acel faimos răgaz de 48 de ore Serbiei de atunci, ca să răspundă la cereri imposibile.

In această atmosferă înfrigurată este plasată acțiunea filmului sugestiv intitulat: Ultimatum, cel din urmă film regisat de Robert Wiene înainte de a muri. Personagiile sunt luate din lumea ofițerilor, a spionilor și în cadrul acesta de asprime, nervositate și încordare, apare surâsul blând și neputincios al unei femei nenorocite.

Un ofițer sârb, travestit în țăran, pleacă să supravegheze frontiera în spre Austro-Ungaria, dar e prins de o patrulă și cercând să fugă, e împușcat mortal. E prima victimă a ultimatum-ului.

Sprijinită pe felurite sentimente omenești, dragoste, prietenie, patriotism, acțiunea e condusă abil și scenele sunt puse deosebit de îngrijit în cadru. Au contribuit la realizare, în afară de regisor și scenarist, care este aici Alexandre Arnoux și care a compus admirabile dialoguri, toți actorii.

Erich von Stroheim este excelent sub trăsăturile unui colonel, Bernard Lancret interpretează perfect rolul greu al unui ofițer, sârb, Ai, mos, Georges Rollin, Marcel André sunt toți exact acolo unde trebue, sobri și expresivi. Iar Dita Parlo este odată mai mult, frumoasă, duioasă, umană.

Sunt scene în Ultimatum ce se desfășoară ca un poem patetic. Vorbele reținute, privirile și mai ales tăcerile apăsătoare, se prelungesc dincolo de moment și peste realitatea imediată, plutesc ca o undă de cântec trist.

COPIII IN CINEMATOGRAF. — Nu există întreprindere mai atrăgătoare dar nici mai periculoasă ca aducerea copiilor în fața obiectivului cinematografic. Trebue lăsați să joace în libertate și în acelaș timp trebue să fie conduși. Să nu li se pue frâu spontaneității și totuși, să cunoască o continuitate, să asculte de un plan de ansamblu, care trebue serios conceput, tot atât cât improvizația amănuntului.

Este vorba, pe scurt, de a da deplină libertate imaginației tinerilor actori, în limitele unui cadru strict. Din măsura disciplinei și din plăcerea jocului, din plăcerea creației, pe jumătate imaginară, a interpreților depinde calitatea realizării cinematografice. Prea multă blândețe, prea multă slăbiciune, la un conducător duce la dezordine. Copiii, animalele, primitivii, iată fără îndoială cei mai buni comediani ai ecranului. Cei mai răi totodată, cei mai dificili.

Nu pot lucra decât din impulsie și datorită geniului. Talentul la ei nu vine niciodată în ajutorul inspirației. Sau, dacă sunt stimulați, făcându-se apel la meserie și la dresaj, asistăm la spectacole groaznice de puteri vii domesticite.

Am văzut câteva filme minunate cu actori copii. „Emil și detectivii“, unde băeții aceia s'au revelat așa de adevărați, așa de semănători cu ei înșuși; „Tony Sayer“, în care Jackie Coogan era plin de fantezie epică; „Alisa în țara minunilor“, film de delicată feerie, cu personagii legendare. Iar Shirley Temple, mica vedetă atât de populară, reușește în toate câte e pusă să facă. Are o ținută de persoană în toată firea ei, o grație naivă care farmecă, pur și simplu fără să ne gândim la abilitate. In ce măsură darul înăscut și munca, răbdarea, supunerea, fericirea și instinctul conlucrează în jocul ei, e greu de spus. Este, dealtfel, un caz aparte.

T. S.

„ACTORI ȘI ROLURI“

Marioara Zimniceanu, N. Soreanu, Gr. Mărculescu, Elvira Godeanu în „Duduca Sevastița“ la Teatrul Național

Maria Mohor, Ilie Cernea, Chr. Etterle, Ser. Sorbu, V. Bulandra, Cez. Rovințescu, I. Manta, Gh. Comănescu, N. N. Matei în „Ignatul“ la teatrul „Muncă și Voe bună“

GHICEȘTE-MI IN CAFEA

de VICTOR ION POPA

(Eroul „micului roman": Ghicește-mi în cafea se duce la înmormântarea lui Stelian Tănăsescu, unde Aglăița Sotir — amanta defunctului — are o ținută foarte rece... ceiace indignează pe toată lumea.

Eroul, cuprins de aceiași indignare, se apropie de dânsa — vrând s'o facă a se da pe față).

❋

A venit seara și eu am plecat la Galați cu trenul de șase. N'am mai așteptat dimineața, să plec cu acceleratul, cum fac de obicei. In tren n'am putut lipi geană de geană. Gândul numai la Aglăița Sotir și la înfățișarea ei împietrită, de parcă era tigroaica pe care o văzusem eu odată la Moși, de m'a urmărit nu știu câte luni cu privirea ei goală și dusă. Știi și dumneata cum se încuibează în cap câte ceva, de te sfredelește ani de zile prin amintire...

Iar pe măsură ce-mi dădeam seama că nu mă pot scutura de amintirea Aglaei Sotir, mă înverșunam împotriva ei. Mă atrăgea taina din ea, de parcă mă fermecase.

Așa se face că, de îndată ce m'am întors la București, cel dintâi drum l-am făcut la fabrică la Zăuceanu și m'am dus la Aglăița să-i dau bună ziua. Adică născocisem eu o întrebare — nu mai țin minte bine cu privință la ce anume — ca s'o am la îndemână, să nu-mi pară venirea ciudată, dar eu pe femeie voiam s'o văd și s'o aud, cu gândul că poate s'o da pe față în vre-un fel.

Bat la ușă dar nu-mi răspunde nimeni. Mai bat o dată și tot așa. In sfârșit mă încumet și deschid ușa. Ce să vezi? In birou nimeni: nici Aglăița, nici bascul în cuier, nici dosare pe masă. Ca și când n'ar mai fi lucrat acolo.

Intr'adevăr nici nu mai lucra acolo. Ghiță, odăiașul, mi-a spus că domnișoara se mutase în biroul unde fusese înainte vreme, tocmai în fund la dactilografe.

— Hait! mi-am zis eu. Vasăzică începe a se da pe față. Mutarea asta e semn că sufere și că nu mai poate îndura să lucreze în biroul unde o adusese Stelian Tănăsescu, ca să-i fie alături.

Eram aproape bucuros și poate că toate s'ar fi oprit aici, dacă nu m'ar fi împins diavolul să-mi întregesc bucuria și să caut a vedea cu ochii mei și să aud cu urechile mele chiar din gura ei.

Dar omul să nu se bucure niciodată de mai nainte. Căci de cum m'am dus la dactilografe și-am dat de Aglăița, mi s'a umplut inima de atâta bucurie încât nu m'am putut opri să nu-i spun chiar ei — și încă vesel! — aste vorbe pe care, mulțumesc lui Dumnezeu, ea nu le-a înțeles decât în felul ei. Adică i-am spus:

— Mă așteptam la una ca asta!

Ea însă mi-a întors vorbele următoare:

— Și eu mă așteptam, fiindcă îl știam de mult că e o canalie. Dar pentru măgăria pe care a scornit-o pe seama mea are să dea seama.

Eu, neștiutor pe cine țintește, am făcut mirat:

— De cine vorbești dumneata, domnișoară Aglăița?

— De Gheorghiescu, de bună seamă. Că doar dumnealui a umplut acum lumea cu vorba că am fost amanta lui Tănăsăscu. Vasăzică Tănăsăscu nu m'a avansat pen tru meritele mele, ci pentrucă se bucura de favorurile mele!

Ce mutră trebue să fi făcut eu. e ușor de priceput· Iar Aglăița Sotir era femeie prea deșteaptă să nu priceapă ce înseamnă mirarea mea și felul în care m'am uitat la cealaltă lume din birou. De aceea, o dată m'a înșfăcat de braț și m'a zgâlțâit, spunându-mi de-a-dreptul:

— Vasăzică și dumneata știi că am fost amanta lui Tănăsăscu!

Iar fiindcă i s'a părut că eu vreau să ocolesc răspunsul, a răspuns în locul meu:

— Bravo! Numai cavaleri, unde întorc ochii! Mulțumesc lui Dumnezeu că nu m'am măritat! Decât bărbați ca dumneavoastră, mai bine lipsă! Și decât slujbă între asemenea oameni, mai bine să mor de foame la mine acasă!

Asta zicând, a sărit din scaun, și-a pus basca în cap, a luat poșeta înfingând-o sub braț și a purces spre ușă zvârlind chiar vorbele:

— Rămâneți cu bine în mocirla dumneavoastră! Eu n'am nevoie de ea!

La vorba asta s'a stârnit o răzmeriță cumplită în tot biroul. Mai întâi a sărit ca din praștie una Băduleasca, de altminteri bună prietenă, chipurile, cu Aglăița. Dar atunci s'a dat pe față ce fel de prietenie de interes fusese aceea, câtă vreme trăise Tănăsăscu și știa dumneaei că Aglăița Sotir îi poate fi de-o protecție — cum i-a și fost, căci i-a căpătat împrumut și i-a mărit salarul la patru mii din două și patru sute cât avea. Acum, firește s'a simțit lovită ea cea dintâi și a descleștat:

— Apoi de mocirla noastră n'ai avut nevoie niciodată pentrucă ai avut-o pe-a ta, fetito! Și se vede că era tare plăcută!

Aglăița și-a pierdut cumpătul auzind-o tocmai pe ea să spue asemenea vorbe. Și cu toate că o știa ce zurbagioaică e din fire, nu s'a putut înfrâna și i-a spus câteva vorbe, pe care nu le-am înțeles, fiindcă era gălăgia prea mare. Săriseră toți cu gura. Și bărbații — patru câți sunt — dar mai ales femeile tustrele. Mă rog, haită în regulă, să sfâșie, nu alta, pe nenorocita de fată!

Eu, văzând asta, ce era să fac? Să-mi iau tașca și să plec pe furiș? Nu puteam. Mi-o fi mie silă de scandal și de învrăjbeală, dar nici nu pot îndura să las o femeie încolțită. Am sărit să o apăr și să mai potolesc lucrurile, fiindcă eram încredințat că or să ajungă la palme și la păruială.

Nu mai țiu minte ce-oi fi spus· De altminteri ce să spui în asemenea împrejurări? Câteva vorbe deslegate și bolmojite: „Stați oameni buni.·. Nu-i frumos... Se poate?" In sfârșit, cuvinte fără nici o vină. Dar ce-i drept, e drept. Am crezut că-i nimerit să intru între ei și să mă așez ca apărare, în fața Aglăiței, pe care o înghesuiseră în ușă Asta mi-a fost greșeala, cu toate că azi nu-mi pare rău de ea. Nici nu puteam să fac altminteri, nici nu pot spune că m'a dus la rău, de vreme ce m'a adus la dumneata.

Pentrucă, adevărata pacoste — ca să-i zic așa — din asta mi-a venit. Nu știu ce-or fi înțeles dumnealor din apărarea mea, dar m'am pomenit înșfăcat de gulerul hainei și tras de-o parte, scurt, în vreme ce Rădulescu țipa să-mi spargă urechile:

— Ce te-amesteci dumneata în chestiile noastre? Aici e fabrica noastră, domnule...

Atunci m'am înrăit și m'am încordat cum nu se mai poate. Eu nu-s om să fac scandal, dar nici nu-s om să îndur, la anii mei, lipsa de respect·. Fiindcă lipsă de respect era să mă înșface pe mine de guler un băiețan obraznic ca Negulici — tocmai el îndrăznise, închipuește-ți! — și să ridice glasul la mine una ca Răduleasca. Corpolent cum sunt, și pot zice voinic, — măcar că nu-mi caut de voinicie, — când mi-am făcut vânt înapoi și am pus umărul în ei, au ajuns claie peste grămadă în mijlocul biroului.

Mă îndrăcisem și eu, — ce vrei? Ba cred că mă îndrăcisem în așa hal, că-mi încordasem brațele și stam cu pumnii strânși gata de orice. In sfârșit gata chiar și de bătaie.

Atunci Răduleasca s'a răzbunat șuerând ca șarpele:

— Aha! Acum înțeleg eu. Sotireasca trece la altă fabrică unde și-a găsit protecție! Bravo, fetito! Nici nu l-ai înmormântat bine pe unul și ai pus mâna pe altul..· Am băgat eu de seamă chiar dela cimitir că pui urzeală nouă!

Vorba asta cu urzeala e vorbă de haz la noi în țesătorie, mai ales că eu, cum ți-am spus, furnizez tocmai fir tors. Așa că auzind spusa Răduleascăi, toată lumea a izbucnit în râs, de m'am învinețit la față și m'am rușinat cum nu se mai poate la asemenea batjocură și bănuială.

Ce să-ți mai spun, în câteva clipe toată fabrica se adunase acolo, în cap cu Gheorghiescu. Ba, culmea, a venit chiar Zăuceanu, proprietarul. Cât ai bate din palme, toată lumea a știut ce-i și cum· Bine înțeles după credința și răzbunarea celorlalți, fiindcă Aglăița își încleștase gura și nu scotea o vorbă, iar eu n'am apucat a spune un cuvânt.

Cel puțin Gheorghiescu — mare măgar, cum a fost totdeauna — nu s'a sfiit să-mi arunce în obraz una ca asta:

— Poart-o sănătos, boierule, că noi tot n'avem ce face cu văduvele neligitime!...

Acu, a venit una groaznică, dar care — ce să-ți mai spun? — m'a uns cu miere pe suflet, așa de tare mi-a plăcut. Nu apucase Gheorghiescu a-și isprăvi vorba — și rânjea spunând-o — că s'a pomenit cu o fulgerătură de palmă cum n'am auzit în zilele mele. Drept peste ochi, domnule, și trasă cu o sete, de i s'a auzit și icnetul. Ei cine crezi că a fost cu pleznitura? Ascultă colea și ai să te crucești: Aglăița Sotir!...

După asemenea faptă negreșit, nu mai putea să fie chip de împăcare. Chiar Zăuceanu, care-i om drept și inimos, a hotărît pe loc:

— Imi pare rău, domnișoară Sotir, dar trebue să mă lipsesc de dumneata.·. Te rog, treci pe la casă, să-ți închei socotelile.

Pe urmă s'a întors cu ochii la mine spunându-mi cam în doi peri:

— Iar dumneata fii cavaler până la capăt și ține-i tovărășie...

Am încercat eu atunci să-i lămuresc cum stau lucrurile și de unde au pornit, dar nu m'a lăsat să spun nici o vorbă. Cică:

— Nu mă privesc pe mine chestiunile dumneavoastră particulare...

— Dar eu n'am nici un amestec în astea, Coane Zăuceanule! dau eu să-i spun. Numai că el a ridicat palmele în sus:

— Ai, n'ai..· eu nu știu și nici nu vreau să știu!...

Apoi s'a dus de-a dat ordin la casă pentru plată.

Mie — îți mărturisesc — mi se făcuse lehamite. Imi blestemam ceasul când m'am amestecat în toată tevatura asta, pentrucă simțeam bine că nici n'am să pot scăpa ușor de ea. Cum de altfel s'a și întâmplat.

Mai întâi, închipuește-ți și dumneata ce lucru stingherit pentru mine, după cele întâplate, să o duc pe Aglăița Sotir până la Casierie și până acasă... Pentrucă a trebuit s'o duc până acasă. Era într'un hal de pierdută, cum n'am mai văzut încă făptură pe lume· Cred că de n'aș fi ținut-o la braț, s'ar fi năruit ca o zdreanță. De aceea nici n'a fost chip măcar s'o duc la tramvaiul și a trebuit s'o sui într'un taxi.

Dar când a dat Dumnezeu în sfârșit și am ajuns la ea acasă, de crezusem că am scăpat, ce crezi că se întâmplă? Femeia asta care se ținuse așa de bine până acum și care părea așa de bărbătoasă, a purces în niște hohote de plâns, de-am crezut că se dărâmă grinzile în capul nostru...

Acum, vezi-mă pe mine în casă cu femeie străină, cercând să potolesc furtuna aceea de lacrimi și de sughituri, soră cu nebunia. Ba, numai ce-o aud că începe a-și bolmoji niște vorbe, când de blestem, când de căinare de nu era chip să aleg chiar nimic din toate spusele ei. Mi-am închipuit doar că-și blestemă soarta și se căinează de grija zilei de mâine, ceea ce m'a făcut să spun o prostie cât mine de mare... Am spus:

— Lasă, domnișoară Aglăița, că se liniștesc toate cu vremea... Ai să uiți și ai să-ți găsești altă slujbă, poate mai bună·.. Numai să ai răbdare..., Ce vrei? Vorba ceea: morții cu morții, viii cu viii...

Doamne Dumnezeule! Când mi-a scăpat vorba asta, parcă a mușcat-o un șarpe. Ca tigroaica a sărit și mi-a aruncat o pereche de ochi sticloși de să mă sfâșie, nu alta...

— Ieși afară! strigă. Și mi-a trântit în cap un potop de ocări, că ai mulțumi cu el un târg întreg pe-un rând de ani..·

Eu, ce era să mai fac? Greșisem? Greșisem! Așa că mi-am luat pălăria și tașca, tot dând înapoi spre ușă ca să plec, să scap de iad.

Dar un cuvânt de-al ei, zvârlit printre toate, m'a încremenit pe loc.

— Lasă că mâine nu mai aveți pe cine batjocori! așa a zis. Iar eu, înțelegând limpede că-i hotărîtă să se omoare, am prins o spaimă care nu mi-a dat voie să mă clintesc de lângă ea. Mi-a fost destul în zilele mele pățania cu Blechmann — adică poate dumneata nu știi de el — unul, casier ajutor la sucursala Leonte. S'a aruncat în Dunăre pentrucă-l aflaseră cu o lipsă de vre-o sută de mii, care nu era adevărată. Fusese o greșeală la socotit și bietul om și-a pierdut judecata. Eu, întâmplat pe acolo, l-am văzut, nenorocitul, cu un ceas înainte de moarte și am înțeles unde-i bate lui gândul, dar nu i-a dat prin minte că e în stare s'o facă, așa că nu m'am ținut de el să-l liniștesc·..

Dar asta o pățește omul o *dată* și pe urmă ia învățătură. Așa că, auzind vorba Aglăiței, mi-am priceput datoria. Nu mai trebuia s'o slăbesc din ochi nici zi, nici noapte. Cel puțin câtăva vreme...

Ce a urmat se înțelege dela sine, pentrucă ea nu-i de aici. E olteancă și n'are pe nimeni. Nici neamuri, nici măcar prieteni·.· Am stat toată ziua aceea cu ea, în casă, de m'am trudit s'o liniștesc în privința aceasta și s'o fac a înțelege că nu m'am gândit la Tănăsăscu când mi-a scăpat vorba cu morții și cu viii. O fi crezut, n'o fi crezut, nu știu. Dar, până la urmă, s'a mai potolit și a început a înțelege că-i vreau binele și că am să mă trudesc din răsputeri să-i aflu o slujbă· Marea și sarea n'aveam cum făgădui. Și nici slujbă cu nouă mii cinci cât avusese ea în vremea din urmă. Trăgeam nădejde totuși să-i găsesc una pe la cinci-șase mii, având în vedere că-i slujbașă de zece-doisprezece ani și că a purtat bine treburile fabricei, cât a trăit Tănăsăscu

Pe înserat am scos-o din casă și-am dus-o în plimbare cu un taxi până la pădurea Băneasa. Ba, ne-am oprit o clipă la restaurantul din fund, să-i dau o limonadă, că-i era sete. Aș fi vrut să-i dau ceva întăritor — vre-un coniac ori vre-o cafea — dar nu a primit.

Eu, ca să nu mai cheltuesc, am luat un pahar cu sifon. Aș fi luat șprit, dar nu voiam să-i miros a vin, că-i neplăcut· Și tot timpul am stat boierește, cu mașina la scară, până și-a băut limonada.

Când ne-am întors acasă, ne-am oprit pe drum la Cazacu, la colț și-am târguit niște mezeluri, niște telemea, te miri ce și mai nimic, ca să-i dau de mâncare. Dar când mi-a spus să plec și eu acasă, că-i târziu, am răspuns hotărît:

— Asta nu! Dumneata te culci dacă vrei și chiar te sfătuesc la somn, ca să te mai întremezi după atâta zbucium, decât pe mine te rog să mă lași aici. N'ai a te rușina, fiindcă sunt destul de bătrân la urma urmii să-ți pot fi tată. Dar, oricum o fi, în seara asta, te rog să mă socotești ca pe un frate mai mare, cu grijă de liniștea dumitale! N'am zis bine?

Ea, firește, s'a rușinat, a pomenit de vecini — adică îi era frică să nu prindă veste că rămâne la ea bărbat peste noapte... și așa mai departe. Numai că eu am tras jaluzelele la ferestre și m'am înfipt în jeț hotărînd:

— Acu să mă vadă care-o vrea, dacă poate!

La asemenea vorbă, ea a râs, săraca. Incepuse a-i mai veni și ei inima la loc. Minunea asta totdeauna se întâmplă, când simți lângă tine prieten care te ajută la trecut peste cumpeni.

După ce-a luat în gură câteva felioare de salam de Sibiu — nu-i era foame; mânca în hatârul meu — am ajutat-o să se întindă pe pat, am învelit-o cu o cuvertură și-am lăsat-o să ațipească. Eu, din partemi, eram bucuros să se desbrace și să se culce deabinelea, dar s'a sfiit, ceea ce nu mi-i de mirare, acum când știu toate câte le știu și pe care ai să le afli îndată și dumneata.

Am ațipit și eu în jeț, dar cu grijă, pentrucă am nefericirea să cam sforăi· Altminteri, așezat bine în fotoliu cum eram, puteam să dorm minunat, o dată ce-s deprins cu asta din tren. Acolo e însă altceva. Pot să sforăi, fiindcă n'are pe cine supăra. Și chiar de se află câte unul mai țâfnos, acela mă trezește, sau mă zgâlțâe până isprăvesc cu sforăitul.

Dimineața nu m'am clintit din loc. I-am păzit somnul până s'a trezit singură și drept să spun, a fost un răstimp foarte plăcut, foarte frumos. Te înduioșează să privești cum doarme o femeie, când nu-i femeia ta, ba mai știi că a fost greu încercată și lovită cu asprime. Te înduioșează ca somnul unui copil care a adormit după bătaie și după plâns. De altminteri și Aglăița suspina din când în când prin somn. Dar mai rar.

Ceea ce însă mi-a plăcut grozav, e că am văzut-o zâmbind de câteva ori. Auzi dumneata? Să adormi chinuit ca o fiară hăituită și să mai afli în tine loc de visuri frumoase și de zâmbet! Apoi de bună seamă, aici e un suflet frumos. Și așa este. Acum, după atâtea și atâtea câte s'au petrecut, pot s'o spun și să jur.

Dar înainte a se trezi, cam cu vre-o jumătate de ceas, o aud gemând. Gemătul omului adormit îți dă cuțite prin inimă, știi și dumneata. Cu atât mai vârtos avea să-mi dea mie auzind-o pe Aglăița gemând, chiar când a gemut întâia oară. Ce-a fost cu al doilea gemăt și la al treilea, nici nu mai spun.

M'am sculat vânt de pe jeț, dar cu fereală, firește, și m'am apropiat de pat, cu gândul s'o trezesc dacă mai urma cu gemetele. Nu era s'o las eu să-și ducă visul cel rău până la capăt, căci negreșit, asta trebue să fi fost pricina.

Când am ajuns lângă pat, s'a liniștit. Acum mi-era greu să mă mai întorc. Are o dușumea care scârțâe, — ce vrei? I-a dorit inima parchet! — și eu, greu cum sunt, nu pot păși ca fulgul. Am rămas câteva clipe acolo, cu ochii pe obrazul ei.

Ei bine, domnule, ce eram eu înduioșat până atunci... dar ce m'am înduioșat după aceea, nu-ți poți închipui! Se strecurate de undeva o șuviță de soare pe obrazul ei, de i se vedeau toate vinișoarele din carne. O făcuse frumoasă cu adevărat. Și mai ales îi punea în vază frumusetea pielii. Puf de piersică, nu alta, netedă și roză de să juri că-i obraz de fetiță.

Nu! Hotârît! Toate au fost făcute așa fel și așa fel potrivite, să mă mâne soarta pe alt drum decât avusesem.

Mai întâi — iaca să ți-o spun și asta — la deșteptarea ei s'a mai întâmplat un lucru foarte turburător. Eu ajunsesem înapoi în jeț. Cu greutate, dar ajunsesem. Când am văzut că încep a-i pâlpâi genele de trezire, m'am simțit stingherit gândindu-mă că are să mă găsească cu ochii țintă la ea. Ai să zici că puteam să mă uit în altă parte. Sau să mă fac că nu mă uit. Da, negreșit se putea și așa, numai că mie nu mi s'a părut potrivită nici socoteala asta· Și atunci — nu știu ce mi-a venit, — au crezut că cel mai bine e să închid și eu ochii și să mă prefac că dorm.

Ce-o fi făcut ea anume, nu pot sti. Am auzit eu ceva fâșâială și larmă de mișcare în pat, dar nu mi-am putut da seama bine ce se întâmplă, decât doar când am simțit-o că se apropie de mine. Asta tot după scârțâitul dușumelei am priceput. Altminteri nu i se auzea pasul de loc. Se vede că umbla în ciorapi.

Ei, acum, ia ghicește dumneata de ce-a venit! Ai să zici că venea să mă trezească. Nu! N'ai ghicit. Venea să mă învelească pe mine chiar cu cuvertura ei. Și era așa de caldă cuvertura aceia... O căldură așa de plăcută.·.

Cum zic, m'a învelit încetișor de să nu simtă nici musca. Pe urmă, m'a ametit. Asta-i adevărul; m'a ametit. Și știi de ce? Pentrucă — ascultă colea și să nu-ți vie să crezi! — pentrucă mi-a sărutat mâna. Uite chiar mâna asta, stânga, pe care o țineam pe brățarul jețului.

Ce-a mai fost pe urmă nu mai are însemnătate. Sărutarea aceea de mână m'a robit, fiindcă nici azi nu știe ea că eu știu, iar pe de altă parte, am înțeles din asta că mi-i recunoscătoare și că am trecut-o peste primejdie.

Cum spun, o trecusem pe ea peste primejdie, dar intrasem eu la rând. Ba încă am intrat în fel de fel de primejdii. Incepusem să țiu la ea. Asta e una. Imi mersese buhul că i-s amant. Asta-i a doua. Dar ce mai mare a fost a treia: pentrucă se găsise o bunătate de om să-i spun nevesti-mii tot, când s'a dus biata la fabrică, să-mi afle urma, neștiind ce s'a întâmplat de n'am dat acasă toată ziua și toată noaptea·

Am înțeles după cum m'a luat de la poartă:

— Ce mai cauți pe-aici? Nu-ți mai pierde vremea, că trebue să-i găsești slujbă...

Eu, auzind-o — de! așa-i omul; mai rău se îndrăcește când e prins! — m'am zbârlit așa de tare, că n'am vrut să-i mai lămuresc nimic. Sunt și încăpățânat de felul meu, dar mă și strânise, când am văzut-o că nici măcar nu caută să afle ce-i și cum. Nu era, cred eu, cazul să-mi bănuiască după atâți amar de ani trăiți în cinste. Știa foarte bine că nu-s om încurcăreț de felul meu și că nu m'a prins niciodată nici cu biletele în buzunar, nici cu debite nelămurite. Eu am fost chibzuit în fleacuri de-astea· Nu m'am încurcat niciodată mai mult decât trebue, nici cine știe ce bani n'am risipit. Alți voiajori au în fiecare oraș câte două trei gazde, pe când eu, dacă aveam una, apoi îmi era prea berechet.

Vasăzică, primirea nevesti-mii m'a supărat și n'am vrut să-i mai lămuresc. Ba, drept să-ți spun, nu i-am lămurit nici până azi, măcar că Aglăița mereu m'a rugat să nu-mi stric viața din pricina ei, ca să mai poarte și ponosul ăsta pe degeaba.

Cum înțelegi, ei i-am spus numaidecât întâmplarea cu nevastă-mea, chiar în ziua aceea — două ceasuri după ce ne despărțisem — când m'am repezit să văd ce mai face și i-am adus câte ceva de ale mâncării·

I-am adus degeaba însă, fiindcă de astă dată chiar n'a vrut să mănânce, așa că am luat pachetul întreg cu mine să-l am în tren. Adică *să-l avem*, pentrucă am luat-o și pe Aglăița cu mine, să mai schimbe aerul și să mai uite. Nu era cine știe ce călătorie lungă — n'am fost decât până la Oltenița — dar oricum, mai vezi un câmp, mai vezi o Dunăre, mai un vapor.. Se ia omul și tot mai uită cât de cât...

Peste noapte, la întoarcere, nenorocire. Nenorocire, adică altă potrivire.

Am întârziat, plimbându-ne la Dunăre, și ne-am pomenit la gară, tocmai când plecase trenul. De-aș fi fost singur, dădeam goana și mă suiam. Sunt deprins cu asta. Dar cu Aglăița ce să fac? Nu era chip de plecat, așa că a trebuit să rămân și eu.

Acum, hai înapoi să găsești odăi în Oltenița, la miezul nopții· Am hălăduit două ceasuri, până s'a îndurat la un han să ne dea o odăiță, cu fereastra în curte, fără perdele și cu un singur pat, îngust de să nu încapă nici un copil. Iar culmea, nici măcar un scaun ca lumea. Adică era el unul, dar n'aș fi avut curaj să mă așez pe el.

Am vrut s'o las pe Aglăița în odaie să doarmă liniștită, iar eu să mă duc la gară, în sala de așteptare. Nu m'a lăsat în ruptul capului. Adică, m'ar fi lăsat dacă primeam să vie și dânsa. Cum era să primesc? Vasăzică a trebuit să rămânem acolo. Ea să se ghemuiască pe pat cum o putea, iar eu să dorm rezemat de perete, ca pe un jilț. Și bine înțeles să stingem lampa, ca să nu ne vadă din ogradă.

Obosiți cum eram amândoi, am adormit ca niște bușteni. Dar ce s'a întâmplat peste noapte, prin somn, numai unul Dumnezeu știe, fiindcă dimineața, când ne-am trezit, eram lungiți amândoi de-abinelea, unul lângă altul, ca bărbatul cu nevasta lui. Și încă strânși zdravăn din pricina blestematului de pat îngust.

Asta, ce să-ți spun, nu mi-a venit la îndemână de fel. Nici mie, dar nici ei· Ziua aceea toată am fost morocănoși și ne purtam unul cu altul ca doi vinovați. Era o prostie, firește, fiindcă nimeni n'avea nici o vină, decât că simțirea asta de păcat purcedea din altă parte. Ne simțisem grozav de bine amândoi în noaptea aceea. Dormisem cu odihnă bună și sănătoasă. Ba chiar cu ceva mai mult. Cu o plăcere turburată, cred eu, tocmai de ceea ce nu era îngăduit. Păi, închipuește-ți și dumneata: bărbat și femeie, străină, dorm într'un singur pat. Și încă somn curat. Ce să-ți spun, n'am să uit seara aceea. Nu se potrivește cu nimic din câte am trăit în zilele mele multe și nici cred că ar întrece-o ceva. E o dulceață pe care, odată ce-ai simțit-o, o tot dorești până nu-ți mai rămâne de dorit. Ințelegi dumneata ce vreau să spun eu.

Și chiar așa a fost. Dar firește toate au mers încet, fără nici o pripeală, cu dela sine trecere și întâmplare. Era scris, asta-i. Vasăzică orice am fi făcut noi, tot acolo trebuia să ajungem.

De aceea nici Aglăița n'a mai vrut să rămâie singură în București, nici eu nu mă înduram să plec fără ea. Nu-i vorbă, dela o vreme, a început să-mi fie și de mare folos fiindcă, odată la Slatina, văzându-mă supărat că n'am putut birui pe un încăpățânat de negustor să-mi facă o comandă de 408, cum voiam, fiindcă avem în depozit mare cantitate, mi-a luat tașca și s'a dus ea. Ce a făcut, ce a dres, într'o jumătate de ceas mi s'a întors cu bonul de comandă iscălit.

De atunci a purces să lucreze alături de mine și în numele eu. Dar lucru, nu glumă, de cotropisem pietele provinciei cu firul nostru, Fabrica lui Stein parcă nici nu mai era. Peste tot numai firma noastră, de s'au speriat până și directorii mei.

Dar în vremea asta căsnicia mea scârția amarnic. Nevastă-mea își făcea cruce când mă vedea pe acasă. Nu m'a mai întrebat ce caut dar nici nu m'a mai chemat să viu. Se rupea încetișor și hotărît, până în ziua de Sfântul Toma, când m'am încumentat să-i spun tot. Tot, adică i-am spus că trebuie să o iau pe Aglăița. N'am putut să-i spun mai mult, fiindcă sunt încredințat că mi-ar fi râs în nas de aș fi căutat s'o fac a crede că Aglăița Sotir fusese fată cuminte și, prin urmare, aveam dovada cum nu se mai poate, că toată povestea cu Tănăsescu era o născocire.

Dar, într'adevăr, născocire a fost. Dumneata ai să crezi că sunt și eu un îmbrobodit ca toți bărbații care se lasă orbiți de spusa femeii la care țin și nu vor să audă adevărul din sat. Dar eu sunt om bătrân și pățit. Mă fac doar a crede ce-mi spun oamenii, fiindcă n'am chef de harță cu ei. Cât privește credința mea temeinică, aceea mi-o scot din cercetarea făcută cu migală, până scot adevărul la față, ca untdelemnul pe apă.

Deci am ascultat toate câte mi le spunea Aglăița despre Tănăsescu, și n'am crezut o iotă din vorbele ei. Nu-i credeam nici chiar cumințenia, de care aveam pricini să nu mă îndoiesc, pentrucă am auzit și de unele cazuri când se întâmplă femei care par ce nu sunt. Dar chiar socotind că ar fi fost cuminte într'un fel, m'am gândit că și cumințenia își are treptele ei. Iar cu lumea asta stricată de azi, sunt feluri de cumințenie mai puțin cuminți decât stricăciunea sadea.

Vasăzică am căutat să aflu din toate părțile, de unde era ceva de aflat, și nu m'am dat îndărăt nici chiar să înnod din nou prietenia cu

(Continuare în pagina -7a)

NOTA. — Din volumul cu același titlu de curând apărut.

Amintirile lui Burcă

de Bucov Emilian

ALB și NEGRU

— Mai pune un lemn în cuptor, măi Cârstilă... bun, mai bagă unu... Și așa, cum vă spusei, sunt om făr' de rost...

Nea Mitru tăcu și rămase multă vreme cu capul între mâni, cu fața luminată de jăratecul cuptorului.

Din timp în timp țâșneau flăcări lungi schimbând chipul lui Nea Mitru; ba îl făceau mai lung, ba mai scurt, umbra nasului se plimba dela ureche la colțul gurii iar ochii se pierdeau în umbră și ieșeau din nou la suprafață, bărbia se cufunda cu totul în umbra buzei de jos, groasă, răsfrântă ca o bucată de cârnat lipit sub nas.

Când și când Nea Mitru își întindea buzele ca să scuipe printre dinții știrbi.

— Așa-i, mă, — începu deodată, frecându-și mustața cu degetul arătător — m'am jucat de-a viața, d'aia pătimesc...

In cazanele înșirate pe strada N. din dosul gării, clocotea asfaltul. In zorii zilei trebuia să reîncepem lucrul.

Eram vreo cinci oameni lungiți pe lângă un cuptor.

Noaptea cobora cu o oaste numeroasă de fulgi de zăpadă.

Cei dintâi fulgi sunt ca niște prieteni buni pe cari îi vezi rar de tot. Iți aduc o veste turburătoare și-ți alungă mâhnirea.

Nu mă gândeam atunci la zăpada aceia care va pătrunde nechemată prin crăpăturile dela ușa mansardei mele, la gerul care o să-mi ciupească vârfurile degetelor, o să-mi înroșească nasul și urechile. Privind cum se lasă fluturașii aceia nevinovați nu mă gândeam la toate necazurile pe care mi le aduce iarna.

Bucuria mea era atât de mare încât nici un gând negru nu cuteza să mi-o turbure, să se aștearnă peste privirea mea înălbită; nici un alt simțământ nu mai avea loc în pieptul meu.

Mi se părea că fulgii aceia vin din satul meu, Ciuleni... Mama face o cărărue prin zăpadă, dela ușă până la poartă.

Pe ulița albă se lasă câteva ciori; par a fi pete negre de cerneală depe caietul de caligrafie al unui elev neîndemânatic. O suflare puternică de vânt sfâșie vestmântul alb al copacilor. Hartane albe se împrăștie în văzduh și plutesc hăt departe... până deasupra acestui oraș.

Acum se lasă peste cușma mea.

Mi-am smuls cușma înălbită și am strigat înebunit de bucurie:

— Costea, uite zăpada dela noi... din sat...

— Ești nebun, mă?

— Nebun, nebun, dară tu nu simți nimica?

— Simt că-mi înghiață picioarele.

Am început și eu să simt că frumușeii mei fluturași albi mi se așează pe gât, se strecoară sub cămașă și-mi înghiață spatele. M'am uitat în sus: roiuri albe purtat de adierile reci ale vântului, dădeau zor ca să ajungă cât mai repede pe pământ și să pudreze chipul orașului. „O fi frumos asta dacă ești bine îmbrăcat și sătul" — îmi trecu prin minte.

— Mai bagă niscai lemne în foc, — spuse Nea Mitru băiatului scund îmbrăcat în strae țărănești.

Cârstea vârî unul după altul trei lemne în gura cuptorului și spuse:

— Mai bagă și tu, Nea Mitrule, c'apoi vreau și eu să ațipesc o leacă...

— Măi, acilea, nu ești la tat'tu... Apoi urmă, plimbându-și căutăturile dela mine la Cârstea:

— De când muncesc la asfalt, tot cu ăsta am de-aface. Așa calic n'am mai văzut. Un ciocan de țuică n'am băut dela el. Măi, ce faci tu cu paraua, de halești numai ceapă cu pâne ca un cerșetor?

Cârstea își întinse buzele aproape până la urechi. Chipul lui se lumină; în ochi strălucea lăcomia.

— Am să strâng niscaiva bumăști și o să-mi cumpăr o pereche de plăvani...

— Ptiu pe plăvanii tăi și pe bumăștile tale!

Nea Mitru oftă înciudat. Cârstea tăcu de frică, apoi spuse încet:

— Poate ai vrea să fac ca tine: să dau câștigu pe băutură și pe lăutari?

— Măi, vițelușule, eu fac ce fac, dară gându mi-i liber, nu-i legat de boi. Să nădăjduești e bine, dar nădejdile mici îți otrăvesc sufletul. O nădejde mare, un rost în viață nu se cumpără în târg cu o bumașcă...

O ură năprasnică încreți fruntea lui Nea Mitru.

Nu-i plăcea băiatul acesta care visa un rost atât de mic. Nu era un plop de oraș ci o buruiană adusă de vânt din cine știe care parte a țării. El, Nea Mitru, om făr'de rost, cu viața aproape isprăvită, întâlnește deodată pe unul care se gândește la viitor cu credință și bucurie; el, Nea Mitru, trecut prin atâtea furtuni în necontenită căutare a unui mare rost, este în cele din urmă aruncat în lada de gunoiu a orașului, pe când ăsta...

— Ptiu! Opincar mucos, — scuipă Nea Mitru oțărit.

La vârsta lui Cârstea, Nea Mitru a nădăjduit și el, a râvnit să fie liber. Acum nu poate îngădui unui țărănuș prostuț să năzuiască la fel și să vorbească despre libertate. Isvorul nădejdilor a secat de mult în pieptul lui și de aceia îl doare când cineva vorbește despre rostul în viață.

— Mai bagă un lemn în cuptor, — îngână Nea Mitru, umplându-și luleaua cu tabac.

— Dă-mi și mie de-o țigară, — spuse timid Cârstea, întinzând mâna.

— Zău? Săracu de el, n'are parale de tabac. Mă, ăi vedea tabac dela mine când ți-o făta boii. Ți-oiu desface chimirul ăla cu bani și ți l'oiu svârli în foc. Eu nu m'oiu atinge de banii tăi că mi-i silă de banul unui calic.

Nea Mitru se întoarse înspre mine și spuse oftând:

— Na, fă-ți o țigară... Și așa, cum vă spusei, nu mi-am aflat rostu nici pân'acu. Am nădăjduit, am tot nădăjduit până la vârsta de treizecișicinci de ani. Mă alinta credința în viitor, așteptam din zi în zi să vie ceva neobișnuit... Să-mi zică cineva: „Iacă, Nea Mitrule, n'ai trăit degeaba" Dară după această vârstă am început să mă uit înapoi. Și nu găseam nimic în viața mea care să mă bucure. N'am făcut nimic osebit. Am trăit degeaba, mă. Cine n'are năzuinți mari, trăește, îmbătrânește și moare împăcat. Dară vai de acela care poartă în piept dorul de isprăvi mari. E și mai greu, măi băieți, să ai în scăfârlie gânduri mai mari decât puterea ta; nu-ți mai poți afla rostu'n viață. Așa-s eu. Uite, iarna e la ușă; vine odată cu zăpada asta.

Nea Mitru oftă, apoi scuipă în gura cuptorului.

...Ce mi-i Crăciunul, ce mi-i Paștele. Nu-mi pasă. Nimic nu mă mai bucură. Nimic nu mă mai uimește. Nu aștept nimica...

Se uită cu ură la Cârstea care dormea cu gura căscată.

Chipul lui Nea Mitru se făcea din ce în ce mai mic, mai nedeslușit... închisei ochii și adormii.

ABURI DE ASFALT

Când mă deșteptai, Nea Mitru stătea lângă cazan, amestecând asfaltul cu hârdăul lung de fier și cântând încet:

„Spune-mi, Leano, cum de poci
„Să te pupi cu doi deodată..."

Se aplecă deasupra mea și începu să șoptească pripit:

— E rece, hai? Dară e mult mai rău când, uite, acilea e rece...

Lovi cu palma'n piept.

Se lumina de ziuă. Nu mai ningea. Orașul se trezea cu pudră pe obraz. Pe trotuarele albe erau risipite urmele pașilor.

— Măi, Burcă, — îmi spuse tare Nea Mitru — ție nu ți se pare că te urmărește cineva gata să te ajungă din urmă? Uite, mie mi se pare așa... parcă la fiece colț de stradă o să mă ajungă careva și-o să mă isbească în cap... sau o să se prăbușească o casă peste mine, sau când dorm, mi se pare că tavanul e gata-gata să se prăvălească... simt așa că trebue să vie ceva neobișnuit...

Ochii lui Nea Mitru străluceau ca niște gândaci de turbat. Asfaltul din cazan clocotea scoțând șipote de iad.

Cârstea se deșteptă și căscă sgomotos.

— Om făr'de rost, — zise el râzând și uitându-se vesel la Nea Mitru.

— Taci, șișcoiule, că ți-oiu da de sărbători, uite, ploconu ăsta, — scrâșni Nea Mitru strângând în mâini hârdăul de fier.

— Om făr'de rost, — repetă cu teamă Cârstea și aruncă un lemn în cuptor.

— Taci că te sfințesc...

— Ce, te-ai afumat deacuma cu țuica?...

Mai bine mi-ai dat mie gologanii să iau o pereche de plăvani...

Lemnele din cuptor au început să pârâe asurzitor. Un stol de ciori sbură deasupra noastră și dispăru după turla gării...

— Așa-a-a? — urlă Nea Mitru înebunit de mânie.

Apucă hârdăul de fier și isbi cu el în capul lui Cârstea. Acesta crâcni și se răsturnă pe spate.

Nea Mitru căzu în genunchi. Se uita buimăcit la capul însângerat al lui Cârstea și bâlbâia:

— Așa-i... sunt om făr'de rost... sunt...

Bucăți de asfalt care se desprinseră depe hârdău, au intrat în zăpadă ca niște schiji.

Petele de sânge depe așternutul argintiu se răceau odată cu corpul lui Cârstea.

Sirenele atelierelor C. F. R. au isbucnit într'un urlet prelung.

Stolul de ciori se întorcea sgomotos dinspre gară...

A APARUT:
GEORGE LESNEA
ARGINT
POEZII
Prețul 70 L. i
Se găsește la toate librăriile din țară

Intre Regele Carol I și Al. Odobescu

Altă corespondentă inedită între Dim. Sturdza și Al. Odobescu

Spre deosebire de unii din sfetnicii săi, Regele Carol I și-a dat seama de valoarea deosebită a lucrărilor științifice ale lui Al. Oodobescu și — îngăduitor — i-a trecut cu vederea slăbiciunile omenești. Alții, tipicari ai vieții, oameni cari trăiau cu compasul, desigur nelipsiți de merit, dar lipsiți în schimb de strălucire, n'au iertat pe omul Odobescu, negândindu-se că persecutând pe acesta, pum o stavilă și activității sale științifice. Și, de prisos s'o spunem, știința românească nu a avut decât de pierdut.

Regele Carol a cumpărat, cu bani din caseta personală, biblioteca lui Odobescu, atunci când aceasta s'a vândut la licitație, din pricina datoriilor neplătite ale proprietarului ei — și ce durere pentru un om care gândește să-și vadă biblioteca la mezat! De altfel Odobescu ținea mult la cărțile sale, dovadă un catalog al lor, alcătuit cu multă migală de mâna lui Odobescu, catalog ce se află în secția de manusrise a Academiei 1).

De asemenea, se spune, Regele a achitat și o parte din datoriile lui Odobescu, fără bine'nțeles sá-l poată scăpa de ele, aceste datorii fiind un fel de sac fără fund.

Protecțiunea regală în ceeace privește activitatea științifică a lui Odobescu, se vede cercetând corespondența inedită dintre acesta și Dimitrie Sturdza, pe vremea când Sturdza făcea parte din guvern.

Am în mână o scrisoare datată: București, 27 Iulie 1887. La această dată Al. Odobescu nu mai era secretar de legație la Paris, ci se reintorsese în țară, pentru a-și relua cursul de Arheologie la Universitatea din Bucureștı.

Iată cuprinsul scrisoarei:

Domnule Ministru,

Domnia Voastră, ca om de știință, vă dați neapărat seama cât de mult poate costa pe un om de a se simți deodată stânjenit într'o lucrare științifică, în care se află întrupat cu toate puterile și cu toate mijloacele sale. De aceia veți și pricepe cum, în urma descurajatoarei vești ce mi-ați dat după o lungă așteptare, am alergat îndată cu rugăminte la Maiestatea Sa Regele, pentru ca doară în marea Sa înțelepciune și bunăvoință, să afle un mijloc de a îndrepta starea nenorocită a lucrării mele.

Majestatea Sa nu m'a descurajat spuindu-mi că va mai vorbi cu D-voastră întru această afacere. Dar, pentru ca Majestatea Sa să aibă sub ochi o deplină cunoștință despre mersul și situațiunea publicărei mele am luat îndrăzneala a-i supune o relațiune precât s'a putut mai prescurtată.

Copia după acel memoriu socot de a mea datorie să v'o înaintez și D-voastră, pentruca, recapitulând cele ce D-voastră cunoașteți de mai înainte, să vă ațintiți băgarea de seamă și asupra punctului al III-lea, despre care a fost numai vorbă din parte-mi și făgăduință din parte-vă a-l pune în vederea Consiliului de Miniștri.

Aștept acum cu încredere un rezultat priincios, atât de la Inaltul sprijin al Regelui, cât și dela binevoitoarele deslușiri ce D-voastră veți adăoga, spre convingerea tutulor.

Vă rog să primiți, Domnule Ministru, încredințarea prea osebitei mele considerațiuni

*

ODOBESCU 2)

Ar fi locul să spunem: „Vodă da și Hâncu ba". Mitiță Sturdza va ști prin fel de fel de „mașinațiuni" să îndepărteze, într'o oarecare măsură, protecția regală hărăzită unuia din marii noștri scriitori și oameni de știință.

Dar astăzi, după ce timpul și-a îndeplinit opera sa de adevărată rostuire, nu se poate spune, în cazul eroilor noștri, că n'ar exista o dreptate imanentă.

IOAN MASSOFF

1) Ms. 4368 rom., un caiet în 4°, 86 foi, cu cotorul aurit.

2) Scrisoarea, transcrisă, pentru ușurarea cetirii cu ortografia de astăzi, aparține colecției doctor Kaufman-Cosla.

Eroul simbolic al Corsicei

Sampiero Corso este eroul neuitat al răzvrătirii Corsicei împotriva dominației Genovei, și al uniunii sale cu Franța. Legenda epică a lui Corso a inspirat poezia, romanul și teatrul în decursul secolelor. Evenimentele actuale îl readuc iar în mintea generațiilor.

Născut la Bastelico în 1497, dintr'o familie de nobili, el fu crescut la Roma, în casa lui Hipolit de Medicis, în armatele căruia s'a format și s'a făcut cunoscut prin calitățile sale de soldat și șef. In 1533 a trecut în serviciul Regelui Francisc I, a devenit comandantul trupelor corse ale Franței, s'a împrietenit cu Bayard. De pe atunci visa o eliberare a Corsicei cu ajutorul Franței. Ducându-se în Corsica la 1544, pentru a se căsători cu una din rudele sale, Vannina Ornano, este aruncat în închisoare de guvernatorul Băncii din Genova și aceasta pecetluește pentru totdeauna ura și dușmănia sa pentru asupritorii patriei sale.

Recăpătându-și libertatea se întoarce în Franța. El a profitat de războiul dintre Franța și Carol Quintul, al cărui aliat era Genova, pentru a descinde la Bastia, pentru a răzvrăti populația din insulă și a pune stăpânire pe Corte și Ajaccio, care numai cu greu au fost apoi recucerite. Cinci ani s'a împotrivit Sampiero în războiul său de partizani, rezistând la toate încercările.

In timpul acesta Vannina, soția sa care era la Marsilia, sub protecțiunea franceză, a fost ademenită să meargă la Genova cu copiii săi și a cere ertarea neîmpăcatului său soț. Auzind despre aceasta, Sampiero trimite la Marsilia pe prietenul său Antonio di San Firenze, care ajunge, cu un mic vas cu pânze, vasul impozant al Genovei pe care se găsea Vannina cu copiii, în drum spre acest oraș. Antoine o readuce în Marsilia în casa sa, dar Sampiero o ucide cu propria-i mână, apoi o înmormântează cu ceremonii grandioase la mânăstirea San Francesco.

Debarcat în insulă, cu patruzeci de tovarăși și proscriși, nu a mai putut fi scos din munții Corsicii nici de armatele genoveze comandate de cei mai buni generali, întovărășite de flota spaniolă și susținute de mercenari germani. Omul rafinat, trăit în luxul și plăcerile dela curțile din Florența și Paris, ducea în munți viața umililor păstori, culcându-se pe pământul gol și îmbrăcându-se în haine de lână aspră, dovedind că forța morală nu se lasă redusă de privațiuni.

Genova înțelese că nu va putea răpune pe acest rival prin luptă dreaptă și recurse la armele vicleniei și ale intrigii. Intinse deci o cursă lui Sampiero, prin ajutorul câtorva nobili corsicani, cari aveau interese la Genova și a rudelor Vanninei care nu-i ertau sângele vărsat.

Atrăgându-l în fundul unei văi strâmte, îl răpuseră, cu trupe numeroase, după ce se luptase cu un eroism sălbatec. Ultima sa rezistență a fost învinsă numai printr'un glonte al unui trădător, care-l lovi în spate.

Capul său tăiat a fost trimis la Ajaccio, la guvernatorul genovez. Compatrioții săi însă nu l-au uitat și amintirea sa face obiectul unui cult aproape mistic, considerat fiind ca expresiunea simbolică a sufletului insularilor.

Dialectica iubirii

Orice metodă este și concepție în acelas timp; mijloacele trebue făurite din aceeaș substanță din care ne făurim și scopul. Dialectica la *Platon* nu era numai un ustensil filosofic; era drumul necesar prin care orice om ajunge la ținta lui supremă: cunoașterea divinității. Dialectica la acest filosof era deci mai mult decât ansamblul unor forme logice; era fondul, materialul cu care omul își organizează propria sa cunoaștere și își îndeplinește destinul. Deoarece discipolul lui Socrates întrecându-și maestrul, a mers până la a diviniza Ideile, Noțiunile; în loc de a le da semnificația unor instrumente cu care rațiunea umană operează pentru a cunoaște lucrurile. Autorul lui „Phaedon" le-a înțeles ca pe niște realități de sine-stătătoare. ce stau deasupra lumii sensibile. Dacă asupra acestei exagerări. filosofii moderni n'au putut fi de acord, nu se petrece acelas lucru când e vorba de o altă concepție a lui Platon: aceea privitoare la dialectica iubirii. Nu ne mai găsim aci în fața unor afirmații inaccesibile minții și intuiției noastre. Dealtfel, chiar dacă nu am accepta vederile propriu zis platonice, avem în „Banchetul" — operă de seamă a cugetătorului elin, — discuții libere și obiective asupra noțiunii de frumos și asupra realității iubirei. Se știe că opera aceasta nemuritoare a lui Platon a coincis și cu o perioadă decisivă a vieții autorului ei. Saturat de plăcerile lumești, plictisit de viața sgomotoasă și deșartă pe care o ducea împreună cu prietenii săi, atras mai mult către Socrates, recunoscut ca cel mai înțelept din Atena tânărul preot elin hotărăște să-și schimbe felul de viață. El invită la un banchet pe toți cunoscuții săi. Vine și Socrates. Incepe o discuție aprinsă iscată de un discurs ținut în cinstea lui Eros, zeul dragostei.

După ce sunt lăudate meritele fizice și morale ale „tânărului zeu", Agathon examinează pricinile frumuseții în general.

Eros e frumos, căci e delicat și grațios și se depărtează de sufletele aspre. Eros nu îmbătrânește; vitalitatea lui îl face frumos. Frumusetea e deci un atribut al vieții, al lumii contingente și sensibile.

Dar raționalistul Socrates se ridică, intervenind, pentru a complecta pe Agathon.

E adevărat că Eros are toate calitățile de seamă ale unui zeu cu toate acestea el nu este zeu ar fi prea mult! Căci, explică Socrate, frumosul aderent nu e totuna cu frumosul absolut, transcendental. Primul *tinde* către cel de al doilea; îi e oarecum subordonat.

Socrates îl numește astfel pe Eros un „daimon", adică unul din acele „genii" sau spirite rătăcitoare ale unor oameni ce au trăit odată pe pământ și erau buni și drepți. Agathon recunoștea că Eros nu are decât calitățile unui muritor mai înțelept: însușirea morală de a fi just de a fi cu măsură, de a fi puternic, curajos și inspiratorul tuturor artelor. Dar un zeu e ceva mai mult decât atâta: el stăpânește peste toate dorințele, peste toate aspirațiile, planând deasupra lor cu sceptrul său divin. El nu are pofte, nici dorinți. El nu cunoaște frământătoarea schimbare. El e imuabil și etern.

Eros este altceva: e veșnica *Aspirație* către bine și frumos, către plenitudine și armonie... Aici intervine Platon care, prin metoda sa mitică, lămurește apariția lui Eros. Pe când zeul oriental, preolimpic Porus, cel care risipia abundența și vegetația, dase un banchet la care invită pe Afrodita, apare o fată săracă la ușă: Penia (Indigența).

Ea se apropie de Porus care o întreabă ce dorește. Ea spune că dorește să dea naștere unui copil mai fericit decât dânsa.

Din unirea ei cu zeul, a apărut *Eros* — care va risipi și el plenitudinea, abundența, rodnicia, dar și dorința, pofta de viață, grația, năzuința. Eros nu e zeu, dar nu e nici om obișnuit. El e o ființă intermediară între zei și oameni, adică un geniu, un „daimon", un fel de erou... Suflul lui, nu apropie magnetic numai corpuri omenești, dar ridică și sufletele către înălțimi morale! El e geniul care face să înflorească arborii vieții, dar în acelas timp risipește belșugul în sufletele celor vii, însuflețește pe om, îmbogățește specia umană dar inspiră și pe muzicieni, poeți, sculptori și pictori. Viața lui e strâns legată de viața noastră — dar și de artele nemuritoare!... Iată deci câte atribuții îi dă Platon zeului iubirii! Dar ce este iubirea? Este iubrea un scop în sine? Ori este numai *năzuința. aspirația* către altceva ce depășește sfera și conținutul noțiunii iubire?

Este iubirea numai un pasagiu. O fază tranzitorie, nu ceva ce presupune altceva, deci o cauză, care asociată cu o altă cauză de pildă cu Frumosul, condiționează un efect?... Ori este o consecință numai a structurii noastre sufletești?.. Atunci apare Alcibiade, frumosul și tânărul atenian, încununat cu violete și susținut de o cântăreață din flaut. Și el ia cuvântul: singurul amant perfect e Socrate, care prin virtuțile sale, prin bărbăția lui, prin vitejiile sale din război, prin înțelepciunea sa, e marele educator al Atenei!...

*

Concluzia la întrebările puse de „Banchetul" e că Iubirea are trepte care se dispun ierarhic. Unii se opresc mai jos, alții ceva mai sus și numai puțini de tot se opresc pe ultimele trepte. Dela iubirea materială la cea spirituală, dela procreația prin corp la procreația prin spirit. — iată drumul dialecticei platoniciene.

Faza întâia e caracterizată prin elemente ce țin de relativitate. Dorințele, poftele ce privesc numai satisfacerea superficială a sufletului nu duc la unitate și mulțumire, căci se contrazic în nenumărate poziții antitetice.

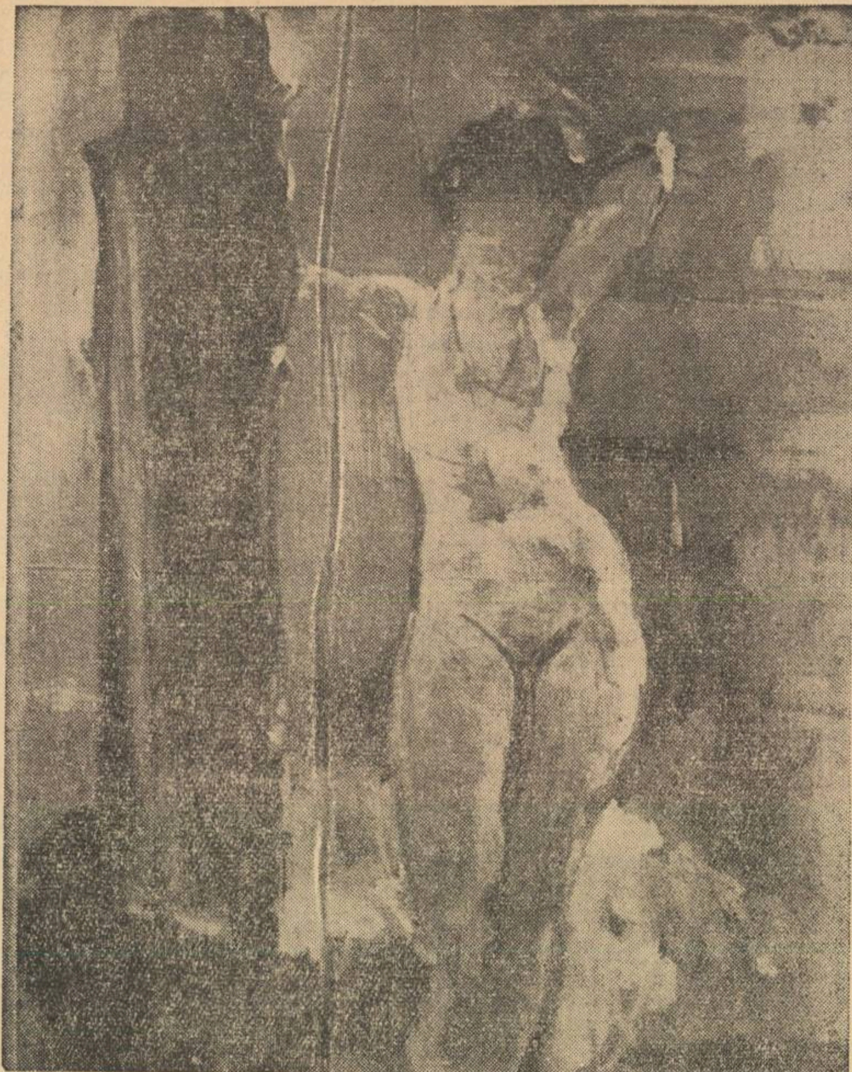
Numai satisfacerea profundă a sufletului omenesc determină o poziție de sinteză înlăuntrul gândurilor și dorințelor noastre.

Cultivând facultățile sale superioare, omul se întregește pe sine, capătă constiința solidarizării cu forțele eterne ale lumii; a rolului său în marele ocean al energiilor universale. El tinde atunci să se asimileze cu eternul, cu întregul din care el e numai o parte. Numai astfel ajunge el să-și făurească ființa lui spirituală.

Ceeace va iubi el va fi ceeace e asemănător cu el. Având în el armonia. sinteza, va căpăta acelaș lucru și la alții. Și iubirea lui cea mai mare se va îndrepta apoi către lumea și viața de aci, cu armoniile ei mici; către universul întreg, cu armoniile sale infinite...

I. BUNESCU

CRONICA ARTISTICĂ

E. Stoenescu: Nud

Ștefan Popescu: La Chioggia

G. Petrașcu: Privind gravuri

EXPOZIȚII. — In luna aceasta întâlnim două manifestări colective: una a *Asociației Arta* și cealaltă a *Grupului Nou*. Cea dintâi cuprinde pe unii din marii noștri pictori, cea de a doua, pe câțiva din artiștii talentați de formație și vârste diferite. Am putea spune că avem într'o bună măsură, o manifestare a plasticei românești, socotind amândouă expozițiile, și cea dela Fundația Dalles și cea din sala Universul.

Fiindcă un Petrașcu, un Iser, un Steriade deoparte, și un Lucian Grigorescu, un Ștefan Constantinescu, de cealalttă, ca să cităm decât numai pe câțiva dintre expozanți, sunt personalități de frunte ale picturii noastre, gloria ei actuală și cea viitoare.

Nu vom intra în noi cercetări asupra artei fiecăruia deoarece am făcut-o aici în mai multe rânduri și nici nu ne vom opri asupra faptului acestei strângeri la un loc, fructuos pentru activitatea membrilor asociați și folositor pentru public. având un câmp larg de comparație și alegere, fiindcă am vorbit și despre asta.

Rămâne să însemnăm în afara calităților obișnuite, ceia ce ne-a atras cu putere nouă. Toți pictorii din gruparea Arta sunt lirici — singur Stoenescu zează d gamele aceluiaș ton, pe toată suprafața unei pânze. Statornicindu-se cineva în aceiași atitudine, potrivind anumite melodii cromatice, oprindu-se mereu în fața acelorаș subiecte, e foarte greu să nu cadă în repetiție. Lucrul rezultat e desigur și așa frumos, dar începe să nu mai emoționeze pe oricine și prinde a micșora, a efteni, marele înțeles artistic găsit la un moment dat.

Cu atât mai mult se cuvin laude unui Petrașcu, unui Steriadi ori unui Dărăscu, care au izbutit să realizeze acorduri noi, ținând de o manieră, și totuși, având puteri proprii. Cele două peisagii mai mari ale lui Steriadi, precum și piețile din Balcic ale lui Dărăscu, reprezintă pe autorii lor și parcă au ceva mai mult, îi întrec, îi duc mai departe.

In fața naturii lui Steriadi, clădită pe pânză cu uimitoare simplitate, am avut aceiași senzație de frăgezime, vibrație și taină, ca la acel mare poet care a fost Corot. Cât despre Dărăscu, el parcă pune în lumină veșnică, învățăturile discutate ale impresionismului.

In cadru bine trasat, aceasta se cheamă evoluție de artist atent la meșteșug dar și la fața mereu alta a lumii soarelui.

La Ateneul Român expun doi tineri absolvenți ai Academiei de Arte frumoase: d-nii *Constantin Dinu*, pictură și *Emil Mereanu*, sculptură. E oarecum timpurie această manifestare, mai ales în ce-l privește pe d. Dinu care în afară de unele notații fericite, mai are încă mult de învățat. Deocamdată atât putem spune. Ca de obiceiu însă, nu vrem să descurajăm pe nimeni.

D. Mereanu pare mai format ca meșteșug: știe să compue avântat ori calm, iar modelajul sculpturilor sale e sensibil. „Victoria" și „Pieta" sunt mărturie. Nu ne-au convins statuetele sale stilizate, deși destul de îndrăznețe ca factură: sunt reci, neverosimile. Il sfătuim să renunțe la ele și să stărue pe drumul „Victoriei"..

STICLA IN DECORAȚIA MODERNĂ. — Gustul, care nu-i nou, pentru puritatea materiei isvorăște nu atât dintr'o reacție naturală contra abuzului de ornamente, cât din minunatul progres făcut de industria modernă în creația materiei ca element de sine stătător.

In decorația veche, întrebuințarea sticlei era rară. Dacă am judeca, de exemplu, La Galerie des Glaces din Palatul Versailles, totuși atât de celebră din multe puncte de vedere, nu-i necesar să fii expert pentru ați da seamă că aceste ilustre panouri sunt de o calitate inferioară unei oglinzi obișnuite. Poți admira la infinit înfățișarea pe care o capătă lemnul, metalul, hârtia. toate materiile ce servesc în arta lor decorativă, dar nici aceste efecte nu au ajuns la prețiozitatea produselor maeștrilor moderni.

De câtva timp, sticla este întrebuințată ca element principal în decorație. Și putem socoti triumfătoare această inovație. Dar nu-i de ajuns ca sticla să servească arhitectului în compunerea ansamblurilor sale. Ea poate și trebuie să fie la dispoziția decoratorului care are de aranjat o scădere goală sau numai de transformat. In această direcție se aduc în toate țările de nivel artistic ridicat, contribuții remarcabile. Pentru cei mai mulți dintre decoratorii moderni, sticla nu înseamnă numai un element accesoriu, ci este principiul însuși al decorului. Ei au dovedit că se pot întrebuința, fără a rezulta un *an*samblu sărac. numai sticla și oțelul, pentru alte scopuri decât ale unui cabinet dentar sau ale unei săli de chirurgie.

Am văzut realizări unde pereții sunt acoperiți de oglinzi din sticlă albăstrue, legate între ele prin baghete subțiri de oțel aranjate în pătrățele pe toată suprafața, din care nu răzbate decât o tapițerie cu fond albăstrui. Insuși soba este îmbrăcată cu sticlă argintată și granulată.

Pomenim aici, în treacăt, despre una din cauzele care permit astăzi o întrebuințare mai largă a sticlei. Este progresul fabricației ei care scoate din această materie prețioasă orice fel de contur, orice fel de aspect. Astfel, înaintea cheminée-ului unei camere decorate cu sticlă, putem așeza o apărătoare contra scânteelor făcute din sticlă afumată.

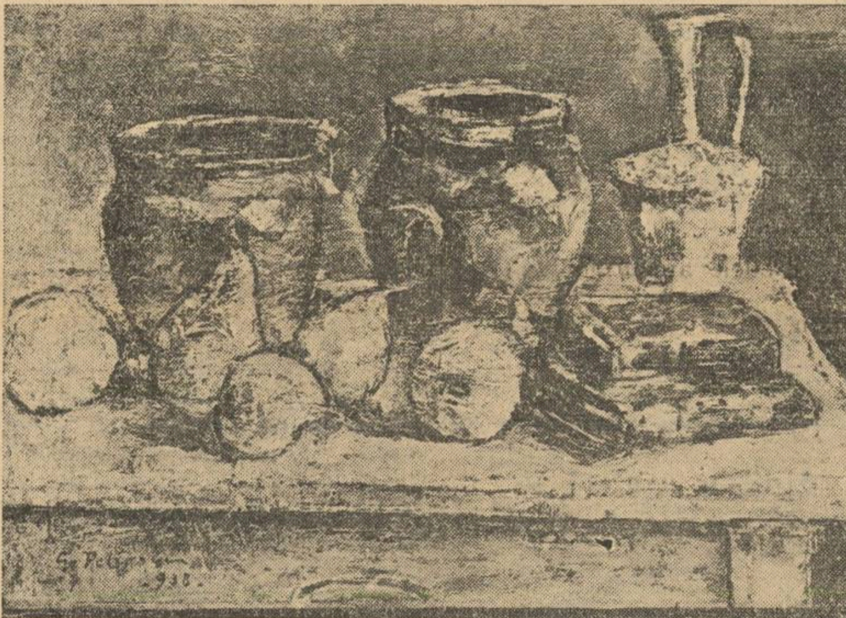
Una din calitățile sticlei, o spunem foarte serios, este transparența. Așezând un vas, un sfeșnic sau un paravan de sticlă, înaintea unei suprafețe colorate, armonia cromatică nu va fi niciodată stânjenită în desfășurarea ei. Bine înțeles că într'un asemenea ansamblu de cristal, scheletul fotoliilor va fi confecționat din metal, iar tapițeria din piele lăcuită. Pardoseala va fi și ea tot de sticlă, dintr'o pastă albăstrue.

Se pot ușor bănui bucuriile estetice pe care le oferă întrebuințarea sticlei astfel concepută. Datorită tonurilor ce i se pot da, alb, auriu, albăstrui, gri, încăperea este scăldată într'o dulce armonie de nuanțe ușoare și nehotărâte. Și ce feerie, seara, când se revarsă aurul luminii lămpilor!

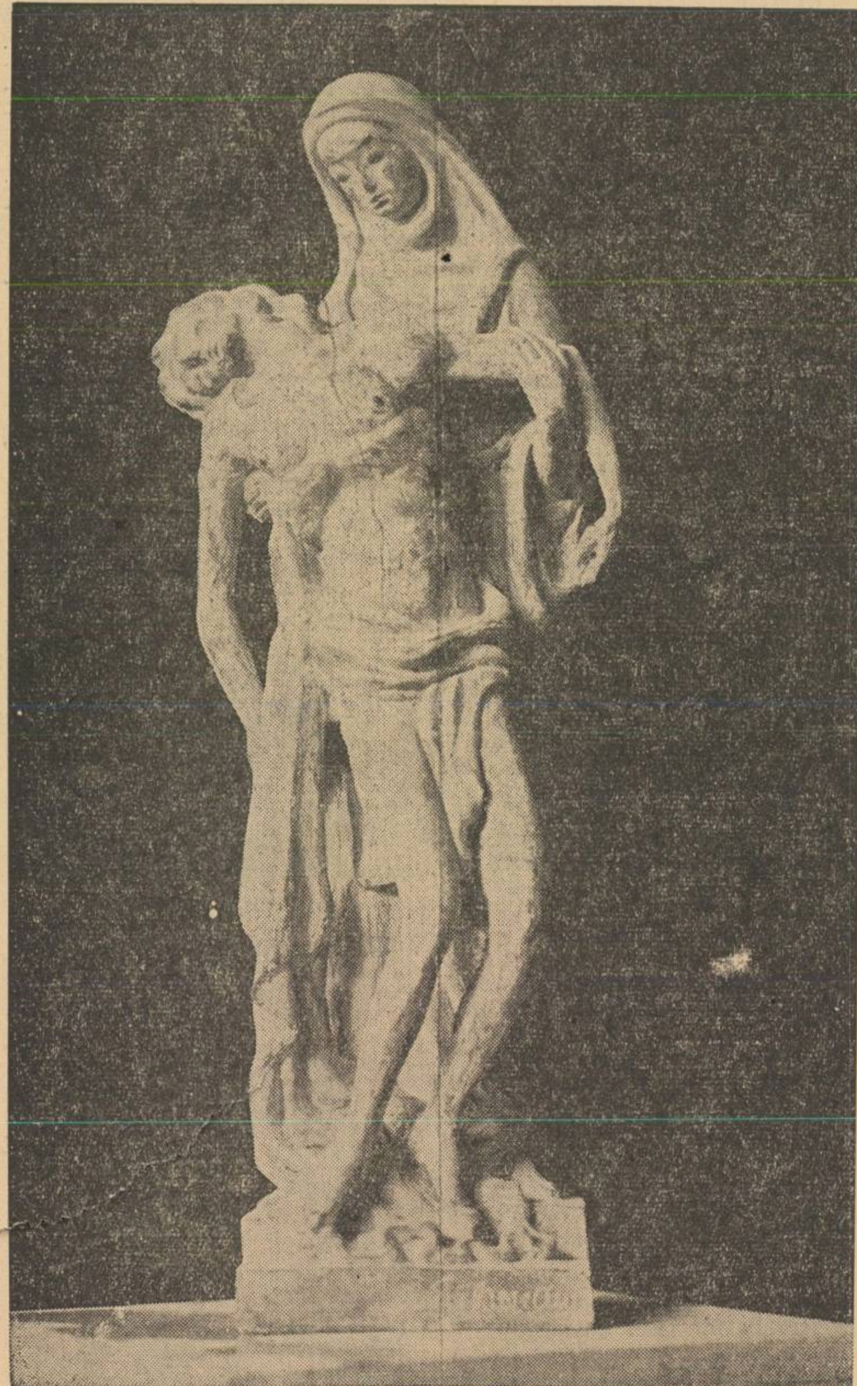
DIN LUCRĂRILE SCULPTORILOR NOȘTRI. — In general, expozițiile de sculptură sunt rare oriunde. Asemenea manifestări sunt mai mult demonstrative — și costisitoare — fiindcă este foarte greu să-și găsească loc într'o casă de amator, un bust sau o statue chiar de proporție redusă.

Așa fiind, sculptorii se mărginesc să execute în deosebi lucrări de comandă — monumente sau portrete oficiale — sortite pieților și instituțiilor din diferite orașe. Dar, de cele mai multe ori, aceste lucrări rămân cunoscute în cercuri restrânse, astfel că pentru a afla ceva din activitatea sculptorilor. trebue să le cercetezi atelierele. Acolo sunt deschise expozițiile lor. Pe cât posibil, mai rămân urme din operele executate: câte o copie în gips după un monument înălțat într'un colț îndepărtat al țării, ori după un bust comemorativ. Sau gă-

(Continuare din pag. 7-a)

G. Petrașcu: Vase, cărți și fructe

Emil Mereanu: Pieta

N. Dărăscu: Peisaj dobrogean

Jean Al. Steriadi: Peisaj

Emil Mereanu: Victor e

NICOLAI GH. GARIN

ADEVĂRUL

Aerul dimineţii era liniştit şi străveziu. Erau ultimele zile de aur ale toamnei. Micul orăşel dormea deasupra râului, dormea în dimineaţa sclipitoare în aerul transparent de toamnă, învăluit de cerul albastru smălţuit.

Parcul oraşului reflecta ultimele culori de toamnă: galbene, roşii, brune. In parc, pe cărări acoperite cu covoare de frunze umede şi moi, era liniştit, comod şi mirosea a frunziş proaspăt.

Ciripitul răsunător al unei păsărele povestea melodios şi blând despre ceva ce n'a fost cercetat, neterminat încă, ceva despre plăcerea şi armonia vieţii.

Deodată o împuşcătură răsunătoare distruse cu brutalitate această armonie.

Păzitorul parcului, aruncându-se în direcţia împuşcăturii, găsi lângă o bancă trupul cald încă al unei tinere femei.

Moarta era culcată pe pământ într'o poziţie monstruoasă ce exprima fără cuvinte toată grozăvia ultimelor clipe şi sforţarea făcută pentru a triumfa asupra vieţii.

Se simţea că în parc, dimineaţa, într'un chip violent şi grăbit a fost încheiată o socoteală cu viaţa.

Pe faţa moartă şi răsturnată a tinerii femei era imprimată încă pecetea convulsiilor, a desgustului, a urii. Acolo, undeva în profunzimea trăsăturilor acestui obraz întunecat şi cărnos, în colţurile lăsate în jos ale buzelor pline, în părul castaniu, moale şi des ce se lipise de tâmplă, unde se zărea o mică rană şi o şuviţă de sânge închegat, se simţia cu totul altceva, ceva îndurerat şi în acelaşi timp ceva copilăresc. Aveai senzaţia că te găseşti în faţa unui copil jignit, căruia cu brutalitate, în virtutea dreptului celui mai tare, cineva îi răpise cea mai bună jucărie, răpindu-i prin aceasta toată bucuria, — şi acum doarme acest copilaş la sânul mamei lui. Şi se părea că şi somnul lui era pătruns de aceiaşi obidă şi durere exteriorizate de colţurile buzelor lăsate în jos cu disperare.

Veni poliţia, judecătorul de instrucţie, doctorul; găsiră o scrisoare, — chiar două scrisori, — una adresată tuturor, cu rugămintea de a nu învinui pe nimeni, cealaltă către soţ.

Judele instructor, făcând observaţia că „în ultimul timp se declară un fel de epidemie de sinucideri ale tinerelor doamne", încheie un proces verbal, iar scrisoarea adresată soţului decedatei, o trimise destinatarului.

Soţul iritat, încordat, semănând cu un dement sau cu, un condamnat care îşi luase hotărîrea de a-şi vinde scump viaţa, ascultă până la capăt îngrozitoarea veste şi plecă, luând scrisoarea. Abia cu o jumătate de oră în urmă, surexcitat,—de mult timp nemaiputându-se stăpâni din cauza plecărilor matinale de acasă ale soţiei sale, ceeace îl revolta, îi făcu obişnuita scenă desgustătoare: sărind în stradă, aşa cum era, numai în lenjerie, îi strigă în urmă, — îi strigă să-l audă toată strada, ca ea să nu îndrăznească să se mai arate în casa lui.

El şi înainte îi striga la fel; dar ea tot ca în trecut, întorcându-se deodată, neredicând vocea, ci cu acea expresie misterioasă ce-l zăpăcea atât, îi răspundea de departe:

— Nu, nu, nu voi veni!

Şi revenea...

Vestea morţii se prăvăli peste el ca o avalanşă de ghiaţă şi zăpadă în focarul unui incendiu.

Incuind uşa şi aşezându-se pe scaun, cu mâinile tremurătoare deschise scrisoarea. Scrisoarea dela aceea care nu mai era acum, dar care trăia atunci când o scrisese. Şi pentru ultima oară, ea apăru vie deodată, stând înaintea lui şi cerându-i acum socoteală asupra adevărului vieţii.

Şedea sprijinit de speteaza scaunului şi se gândea la ea, ştiind: că nimeni nu-l vede, că acum nu mai e nevoie de luptă, arme, măşti, — că acum e pus faţă în faţă cu propria conştiinţă, confruntat cu soţia care, vie încă în această scrisoare, dar moartă de-acum înainte, acolo în parc; şi în această postură el se regăsea pe sine însuşi şi recunoştea că e singurul ei ucigaş.

Şi semăna cu un ucigaş: o sudoare rece îi ieşi pe frunte, o slăbiciune aproape de pierderea cunoştinţei, până la greaţă, îi cuprinsese tot trupul, degetele îi înţepeniseră, şi — într'o lipsă complectă de puteri — scăpă scrisoarea jos. Cu ochii lipsiţi de expresie, mai palid decât un mort, şedea pierdut şi privea înaintea lui. Numai în părul aspru, în barba şi mustăţile cu reflexe roşiatice de metal, se simţea aceeasi forţă animalică, acelaşi el însuşi, — aşa cum a fost şi va fi: brutal, violent, egoist, nedrept, nemărginit în dorinţele sale... Ah, de-ar fi fost ea în viaţă, de-ar fi reînviat deodată. O, cum s'ar mai fi răzbunat el pentru toate câte le retrăise acum! Şi un gând răutăcios îi trecu prin minte: „Şi aceasta e o mamă... care şi-a părăsit copiii".

El îşi trecu mâna pe frunte şi, de astădată cu un alt sentiment, ridică de jos scrisoarea şi începu s'o citească.

„Aruncă dispreţul şi ura ce le simţi faţă de mine şi cu răbdare citeşte până la capăt această scrisoare. Poate cele multe în purtarea mea se vor lămuri pentru d-ta măcar acum. Vreau să spun adevărul şi nu vreau să învinovăţesc şi să reproşez, pentrucă sunt convinsă că răul ce mi l-ai făcut n'a fost premeditat şi acest rău nu e numai în d-ta, dar e şi în mine şi în noi toţi... Vreau să-ţi descriu întreaga mea stare sufletească din timpul **nefericitei** noastre vieţi conjugale, chiar din prima ei clipă. Vei spune că iarăşi e acelaşi cântec vechiu. Adevărat, e un cântec vechi, dar el e începutul şi sfârşitul pentru toate şi nici odată n'a fost cântat până la capăt.

„Dar eu nu sunt vinovată că m'am născut astfel, cu o închipuire arzătoare, cu o inimă fierbinte. Iar destinul m'a unit cu un om practic, materialist, chibzuit până la zgârcenie şi cinic în raporturile sale. Poate cu altă femeie ai fi fost altul, deoarece eşti socotit foarte activ în desfăşurarea activităţii publice, precum şi un bun prieten — dar cu mine, — afară de primele clipe ale vieţii noastre, — n'ai fost aşa. Şi ceeace îmi dădeai în primele momente, îmi răpeai cu atâta brutalitate mai târziu şi ca şi cum te-ai fi socotit în drept să te răzbuni pentru toate acele momente... Şi atât de crud şi atât de perseverent! Uneori mi se părea că toată răutatea d-tale provine din cauza amintirii primelor momente ca şi cum ai fi dorit să le ştergi cu totul, cu totul din memoria d-tale şi a mea. Şi numai în acele clipe de tendinţe animalice şi în d-ta se trezea un simţământ. Dar ce simţământ? O, erai talentat în această privinţă. Ştiai să-mi impui să ascult povestiri despre scenele desgustătoare ale desfrâului din viaţa altora şi despre posibilitatea desfrâului meu cu aceştia. Aceasta te excita! O, Doamne! Implorându-te să taci, mă sufocam, şi într'o înjosire chinuitoare se trezea şi în mine senzaţia sentimentelor murdare! Şi ghicindu-le, te răzbunai apoi într'un mod brutal şi cinic fiind gelos faţă de toţi, urmărindu-mi fiecare privire şi vorbă, interzicându-mi să vorbesc, împiedicându-mă să mă simt cu oamenii, omeneşte.

„Şi la sfârşit am ajuns până acolo, că mă simţeam aşa, ca şi cum m'am despuiat de rochiile mele şi stăteam goală, încercând fără să izbutesc să-mi acopăr goliciunea trupului. Viaţa noastră era mai rea decât cea de harem; acolo măcar totul e lămurit, iar între noi totul a fost, ascuns sub o spoială de cultură! O, ce cultură hidoasă. De multe ori, când la noi se strângea vreo societate, ori când eram invitaţi, îmi venea să mă scol deodată şi să spun, să strig, că totul e o minciună, o înşelăciune, că toţi aceşti bărbaţi gătiţi sunt numai măşti ,că toate vorbele vesele, blânde despre iubire şi libertate, despre egalitatea în drepturi a femeilor, sunt numai vorbe! Iar ei, venind acasă, îşi vor scoate măştile şi îşi vor arăta — fiecare în felul său — feţele lor îngrozitoare de paşale şi călăi, fiecare în temniţa sa, fiecare în genul său.

„Călăi nemărginiţi, cari nu-şi dau seama şi nici nu simt că sunt călăi, dar cari sunt cuprinşi de furie ca robii lor, victimele lor, gem.

„Odată, numai o singură dată s'a trezit în mine omul liber şi n'am vrut să fiu un asemenea om. Din toate bănuielile d-tale murdare, numai una fusese întemeiată, însă nimic murdar nu era în aceasta! Am iubit pentru prima şi ultima dată şi pentru prima dată îţi vorbesc acum despre dragostea mea. Totul depinde de mine şi marele păcat faţă de mine însumi constă în aceia că n'am fost credincioasă sentimentului meu. L-am jertfit copiilor noştri. Şi aceasta a fost una dintre cele mai mari greşeli comise de mine pentrucă am stins focul sufletului meu: căci acolo unde înainte ardea şi lumina un foc, se făcu rece şi întuneric, iar cenuşa rămasă de pe urma acestui sentiment, ustura ochii şi murdărea totul din jur. Vroiam atunci să mă înscriu la cursuri, să mă dedic activităţii sociale, negăsind nimic în viaţa subiectivă. Şi m'ai convins, iar eu am fost de acord că e târziu, că nu poţi să-ţi părăseşti copiii, — şi am rămas. Pentru ce? Pentru ca să plec prin acea eşire îngrozitoare, singura ce mi-a mai rămas acum! Pentru că în starea în care mă găsesc în ultimul timp, ce-aşi mai fi putut să dau copiilor? Cu nervii distruşi, cu sănătatea sdruncinată, iritată şi înfuriată, începeam să-i urăsc pe ei, ca şi pe d-ta, pe ei — cauzatori nevinovaţi ai tuturor jertfelor mele, dar de care nu aveau nevoie. Doamne, ce spun? Insă spun adevărul! Oare eu, aşa cum sunt acum, aşi fi putut să-mi educ copiii?! D-ta eşti educatorul?.. Dar n'ar fi oare în interesul copiilor noştri ca noi amândoi să fugim de ei la capătul lumii ca să nu-i vedem niciodată şi să nu molipsim sufletele lor curate cu acea miazmă în care trăim? Doar amândoi suntem bolnavi, suntem bolnavi de cea mai îngrozitoare boală, de o boală dintre cele mai molipsitoare şi în mod inevitabil vom transmite această boală şi copiilor noştri. Şi dacă nu se poate ca amândoi să ne părăsim copiii, atunci, în orice caz e mai bine ca unul din noi să-i părăsească! D-ta, desigur că d-ta trebuie să-i părăseşti şi să mă laşi cu ei! Dar nu vei pleca! In cazul extrem, vei arunca întregul d-tale liberalism şi vei recurge la justiţie şi poliţie, numai ca să-i reţii. Iar despre mijloacele materiale nici nu poate fi vorba! Eu nu le am iar mama mea care a suferit la fel pe vremuri niciodată nu s'a gândit să-mi dea o meserie... Şi iată acum!.. Ce să mă fac? D-ta ai drepturi asupra copiilor mei, apoi duci o viaţă socială plină de fapte iar eu nu am nimic. Am avut o viaţă interioară, dar şi ea mi-a fost răpită: uşa templului meu au sfărâmat-o şi în Sfânta-Sfintelor s'au năpustit cu violenţă oameni răi, furioşi, cari lovesc şi sfărâmă totul şi mă gonesc afară. Incotro, încotro să mă duc? Să mă transform în economa d-tale căreia îi vei cere socoteală pentru orice bănuţ? Să mă transform în educatoarea copiilor d-tale şi să ascult de ordinele d-tale cum trebue să-i cresc? Să suport toate brutalităţile unui cinic desfrânat, să nu-mi permit şi să nu am posibilitatea de a smulge masca depe faţă şi să-ţi strig cine eşti? Dar pot eu oare să-mi permit aceasta? Nu pot, pentrucă n'am martori; ori, neavând martori, înseamnă că n'am nimic! Şi am rămas singură cu conştiinţa mea şi cu dreptul meu de a muri, dacă această conştiinţă e mai presus de puterile mele.

„Şi eu mor. Şi totul se va împăca în sufletul meu. Lasă trupul meu să nu se mai întoarcă acasă! Lasă copiii mei să nu cunoască adevărul şi să creadă că am dispărut pentru un timp şi cândva mă voi reîntoarce.

„O, de-ai putea să-mi îndeplineşti rugămintea! La francezi şi englezi există aşa se spune, case de creştere şi educaţie nu numai pentru cei nelegitimi... Dă deci copiii noştri Anei Nicolaevna ca să-i educe. Ea li e străină, dar e bună şi cultă. E o educatoare dela natură cu toate că n'a fost mamă niciodată. Ea îi va face oameni în sensul propriu al cuvântului. Ea îi va smulge din învelitoarea egoistă a acestui înjositor „eu, eu, eu". Ea îi va lămuri faţă de ei însăşi, îi va lămuri la timp şi prin aceasta le va da puteri în luptă pentru o existenţă mai bună.

„O, dacă mi-ai putea îndeplini această ultimă rugăminte, rugăciunea mea înaintea morţii mele; dacă ai putea înţelege întregul adevăr al acestei rugăciuni... Eu cred, vreau să cred, că mă vei înţelege şi o vei îndeplini. Am crezut o viaţă întreagă, poate de aceea, — chiar murind; totuşi cred! Cred!

„O, iată-mă! Sigur, nu am dreptate în toate, — când oamenii se sfâşie, — de fapt amândoi suntem nedrepţi. Eu sunt vinovată, — iartă-mi tot răul ce ţi l-am făcut, poate neînţelegându-te!

„Căci într'adevăr tot răul constă în aceea că suntem suflete străine, că nu ne înţelegem unul pe altul.

„Ah, de ce, de ce de mult înţelegând aceasta, nu ne-am despărţit salvându-ne pe noi şi predând copii aceleaşi Ana Nicolaevna? Te implor, fă aceasta măcar acum, măcar în numele faptului că îţi cedez drumul, din moment ce viaţa e de aşa natură că lumea Domnului a devenit îngustă pentru noi amândoi!

„Inchei scrisoarea şi mă gândesc: iată, o voi termina acum, o voi ascunde în buzunar, mă voi îmbrăca şi voi eşi ca niciodată să nu mă mai întorc şi aşi dori atât de mult ca în această ultimă clipă, la eşire, să-mi păstrez pacea în suflet! Mă tem atât de mult de o întâlnire cu d-ta, aşi vrea să evit măcar de data aceasta tot ce ar putea să-mi răstoarne şi să-mi învrăjbească sufletul..."

Mai jos era un „post-scriptum" cu creionul, scris nervos şi convulsiv:

„...Şi te-am întâlnit în ultima clipă şi această ultimă clipă mi-a fost răpită, otrăvită, distrusă, intinată... Mă urăsc, te urăsc, urăsc copiii noştri pe cari d-ta nu-i vei preda Anei Nicolaevna şi cari la timpul lor vor fi la fel ca d-ta, nişte călăi, nişte membri asemănători celorlalţi membri ai societăţii, ai societăţii care a creat şi susţine întreg acest iad al vieţii...

„O, Doamne, ce scriu? Ce? Dar să mă ierte Domnul, — scriu adevărul!"

In româneşte
de **EUGEN LEMONI**

Scritori Armeni

Poetul H. SINUMI

Cântecul tuturor

Amurgim, înserăm, înoptăm,
Fără vis, fără zări, fără viaţă,
Şi tristeţa de noi ne dezvaţă.
Peste zdrenţe de suflet călcăm,
Amurgim, înserăm, înoptăm.

De pustiul din gând, tremurăm,
Scrisă-i umbra din inimi pe faţă,
In veştminte hazlii de paiaţă,
Pe podişca durerii jucăm.
De pustiul din gând, tremurăm.

Aşteptăm şi nu ştiu ce-aşteptăm,
Pe când vremea haină, semeaţă,
Peste ochi ne loveşte, ne 'nhaţă,
Şi de spini îngroziţi ne-agăţăm,
Aşteptăm şi nu ştim ce-aşteptăm.

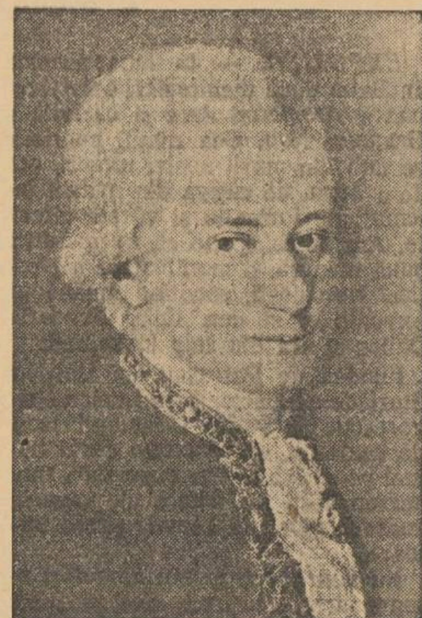
Nu trăim, nu iubim, nu visăm,
Nimeni nu-i să ne dea o povaţă,
Numai vânt, numai nori, numai ceaţă.
Prin mocirle de plâns mişunăm,
Nu trăim, nu iubim, nu visăm:

Şi curând depe lume plecăm...

GEORGE LESNEA

Scrisorile lui Mozart şi ale familiei sale

Ţinta biografiei zice Goethe, trebuie să fie a prezenta omul în legătură cu timpul său şi a dovedi cât îl stinghereşte în dezvoltare, iar dacă e un artist în ce măsură se răsfrânge în opera sa. In acest scop nu se poate un mai potrivit material decât scrisorile şi trebuie să regretăm că mijloacele de comunicare din vremea de azi nu sunt prielnice întreţinerii unei corespondenţe mai active între oameni. In corespondenţă conştiinţa de sine e liberă şi spontanee. Ea nu e silită nici măcar de efortul literar din jurnal, care chiar dacă se scrie în secret tot poate fi bănuit că autorul a avut o privire spre posteritate posibilă. Scrisoarea e scrisă numai pentru adresant sau un cerc absolut intim.

Scrisorile lui Leopold Mozart, scrise în timpul copilăriei fiului său, deşi cu totul în scop de a face o propagandă, dovedesc relaţiile sale în Salzburg şi punctele de contact cu „Curţile" în costisitoarele călătorii prin Europa.

Scrisorile lui Mozart nu au nici măcar asemenea preocupări, fiind libere de orice restricţii, chiar în vârsta sa matură. In vremurile acele nu se dădea atenţie nici manuscriselor unui mare compozitor muzical cum era el. Cu atât mai puţin scrisorilor, totuşi acolo se pot complecta şi explica toate evenimentele care alcătuesc viaţa marelui artist.

In ceia ce priveşte biografia lui Mozart, în special, corespondenţa sa cu familia este un izvor preţios pentru orice complectare sau interpelare a faptelor deja destul de bine cunoscute. Ea va servi însă mai ales pentru a înţelege cum se răsfrânge timpul său în opera lui muzicală. Această corespondenţă apare tradusă şi editată la Londra de Miss Enuly Anderson, care este acum la al treilea volum.

Fiecare scrisoare este redată complect, fără prescurtări şi îndulciri ale crudităţilor care s'ar părea că jignesc pudoarea publicului. Numai două scrisori considerate cu adevărat „spurcate" după părerea celor cu autoritate în drept, au fost omise. Una este adresată unui baron anonim care era presupus că a scris despre metodele muzicale ale lui Mozart, alta nesemnată, în limba italiană, presupusă publicată în Septembrie, 1791, ca răspuns unei sugestii de a veni la Londra cu un colabor al său.

Tatăl său, Leopold, era un scriitor de scrisori foarte abundent, întinzându-se prea mult asupra unor subiecte neinteresante.

Efuziunile acestuia au fost prescurtate de editoare ori de câte ori a fost vorba în ele de fapte fără nici o însemnătate, deşi este atât de conştiincioasă cu orice amănunt în legătură cu Mozart. Corespondenţa editată de miss Anderson nu conţine fapte noi, ci numai o extindere a celor ce cunoaştem despre el, dar multe dintre ele sunt de o mare importanţă, de pildă cele către tatăl său, între 1783-84, în cari e vorba de primul său contact cu Da Ponte, în care scrie o amuzantă critică despre performanţa unui flautist şi câte sclipiri, atât de rare la el, asupra compoziţiei operei. Scrisorile mamei sale, nepublicate până acum, arată cum a căpătat Mozart plăcutul caracter al corespondenţei sale cu „Bösle". In scrisorile Constanţei, soţia sa, către publicistul Johann Anton Andre, se vede cum s'au licitat manuscrisele după moartea artistului. In ele se vede şi îndemânarea cu care a ştiut Constanţa să tragă avantaj din împrejurări în nenorocire, dar au şi o importanţă deosebită prin faptul că manuscrisele nu sunt numai enumerate, ci şi discutate în compoziţia lor. In traducere Miss Anderson a pus o grijă deosebită în redarea adevăratului înţeles al multor pasagii încurcate şi obscure din scrisorile lui Mozart.

Ea se fereşte de a preschimba ceva din spontanitatea sau întorsăturile şi nonsenzurile sale amuzante scrise anume în jargonul inventat de el; din toate reese siguranţa că s'a păstrat esenţialul gândirii şi spiritului.

Din scrisorile acestea reese un portret dintre cele mai desăvârşite ale omului ce le-a scris. Mozart apare ca un om supus în fiece moment şi împrejurare pasiunilor, dar nu un sclav al lor. El e un băeţandru rămas tânăr de şi preschimbat într'un artist serios şi conştient, păstrând proporţii în atitudine ca artist şi ca om. Nu era mai puţin supus greşelelor ca ori care altul, dar nu se găsesc în aceste scrisori urme de om ţicnit sau de acţiuni urâte. Avea simţul valorilor din timpul său şi energia organizată a unui geniu ca el, de şi a putut fi excesiv şi brutal când l'a aţâţat gelozia. Dar era adese generos şi cu toate nebuniile fanteziei sale şi îndrăznelile ce-şi permitea, rămânea un om serios, capabil de cugetare profundă şi ingenioasă, atât în lumea ideilor, cât şi în aceea a muzicii. emotivitatea sa adâncă şi pornită era stăpânită şi orientată după principii religioase. Deşi în ceartă cu biserica, din pricina Arhiepiscopului, el nu s'a lepădat de credinţă. Intr'o epocă renumită pentru desfrâul ei, Mozart a fost un om moral, cuprinzând în sufletul său pe lângă umorul simplu şi slăbiciunile lui Papagenus şi idealismul lui Tamino.

Iz. Sd.

Figuri din presă

C. GONGOPOL

Revuiştii noştri

NICAN

Despre „Răscoala" și Liviu Rebreanu

Zilele acestea „Răscoala", romanul în care Liviu Rebreanu zugrăvește viguros și obiectiv episodul tragic al răzmeriței țăranilor dela 1907, a apărut în ediția patra.

Eveniment capital în viața acestui scriitor, „Răscoala" e cel mai important dintre cei cinci, șase piloni cari sprijină edificiul măreț al unei trainice opere literare.

Având înapoia lui aproape treizeci de ani de creație fecundă și ancorată mereu în actualitate, de la „Ion" și până la „Gorila", pana, substanța și scrisul lui Liviu Rebreanu s'au innoit mereu și literatura lui s'a amplificat cu îmbelșugare, îmbrățișind acum, în chip deplin, viața românească în toate manifestările și înfățișările ei.

Pornit în „Ion" dela o realitate și o inspirație strict națională, prezentând adică aspirațiile categoriei românești cele mai reprezentative, Liviu Rebreanu e totuși, prin amploarea pe care o dă fenomenului social, un scriitor european și, cu drept cuvânt un critic francez a putut face afirmația că „Pădurea Spânzuraților" (ce înfățișează tot un episod cu caracter autohton) este cel mai frumos roman de război al literaturii universale.

In „Răscoala" mai cu seamă romancierul a dovedit în chip strălucit că arta lui, evadând din cercul limitat al unei literaturi ce are în vedere numai satisfacerea plăcerii și desfătării publicului, se preocupă de frământările și combustiile colectivității, impunându-și dela sine dificultatea unei problematici sociale.

Cred că nota aceasta dominantă a romanelor sale a adus opera lui Liviu Rebreanu pe întâiul plan al interesului public și i-a acordat autorului prestigiul și faima de mare scriitor al țării. Tot astfel cum datorită preocupărilor de ordin social, opera aceasta are o circulație universală prin faptul că e tradusă în limbile: franceză, engleză, germană, italiană, rusă și cehă

Interesul pentru fenomenul social pleacă la Rebreanu dela o experiență personală, căci el și-a creiat câteva din operele sale principale într'o sfântă sărăcie.

Trăirea cruntă a vieții pe propria sa piele a făcut-o tânărul poet ardelean care descindea în 1909 în Capitală, cu vreo 60 de coroane în buzunar și trăgea, într'o zi mohorâtă de toamnă, la hotelul English.

Lăsase în casa țărănească cu pridvor și cerdac, dela Năsăud, pe tatăl său, învățătorul Vasile Rebreanu care ducea în spate povara întreținerii a nouă copii și, ajuns la București, adolescentul cu ochii albaștri fu silit să ia contact cu viața de boem a unui scriitor sărac, de pe atunci. Și-a călit condeiul în munca din redacțiile ziarelor „Rampa" și „Ordinea" și s'a îndeletnicit multă vreme cu treaba măruntă a secretariatului de redacție la revista „Convorbiri Critice", simțind din greu asprimea vieții și privațiunile ei.

Asta nu l-a împiedicat însă ca, ascultând de chemarea vocației sale și a unui destin inexorabil, să se libereze curând din ghiarele ispititoare ale gazetăriei și să se dedice scrisului. Din clipa aceea viața lui Liviu Rebreanu a intrat într'o zodie de muncă austeră de meșteșugar harnic ce zăbovește de ani de zile la masa de lucru, dela miezul nopții până în inima dimineții.

Datorită acestei munci disciplinate și de salutară gimnastică spirituală, Liviu Rebreanu a rămas cel mai tânăr și mai neostenit dintre scriitori de o vârstă cu el și a intrat statuar în generațiile ce l-au succedat. Ca să se vadă tinerețea acestui scriitor vom da cronologic, apariția romanelor sale.

„Ion" a apărut în 1920 când Rebreanu avea numai 35 de ani, dar nu trebuie să se uite că excepționalul roman a fost conceput în Iunie 1914 și realizat în anii următori, adică tocmai în vremea grelei boeme și sărăcii. Tot astfel „Pădurea Spânzuraților", acest roman pereche în literatura românească, a apărut în anul 1923. „Adam și Eva" care a ieșit în anul 1925, n'a fost scris la patruzeci de ani, cum s'ar părea, ci când scriitorul era mai tânăr, căci ideia romanului i-a venit la Iași în anul 1918. Activitatea continuă a acestui scriitor care își socoate meseria sa ca o miliție și exemplul lui de tinerețe și rezistență, dezminte prejudecata ce se creiase și afirmațiile criticilor că scriitorul român n'are respirație epică și că își încheie perioada vitală de creație sub 50 de ani.

GENEZA „RASCOALEI"

După afirmația romancierului „Răscoala" s'a născut aproape concomitent cu „Ion". E într'un fel chiar anterioară. Liviu Rebreanu a văzut răscoala țărănească din 1907 de departe, din Ardeal, și l-a interesat atunci numai din punct de vedere artistic. Se gândea să țeasă pe canavaua răscoalelor țărănești o piesă în patru acte care trebuia să se numească „Țăranii".

Pe urmă „Răscoala" s'a legat de „Ion" la care romancierul începuse să scrie. Avea impresia că sunt două înfățișări ale aceluiași fenomen social. In „Ion" stăpânirea pământului e o chestiune individuală, pe câtă vreme „Răscoala" e o revendicare de ordin social.

Mai târziu, descinzând în țară, scriitorul ia contact mai viu cu lumea adevărată de aci, cu desfășurarea răzmeriței noastre din 1907; ea i-a apărut atunci sub forma unei revolte a celor mulți și obijduiți împotriva celor puțini, sătui și tirani.

Sub impresia aceasta care i-a rămas de altfel până în clipa concepерii marelui roman, a scris „Răscoala". Primele notații le-a făcut sub dominația acestui sentiment.

Toate micile fapte sau evenimente care s'au acumulat în cursul anilor i-au consolidat acest sentiment. Incât primul manuscris, adică primul concept al „Răscoalei" a fost aproape un strigăt de revoltă.

De abia mai târziu, când a coordonat materialul cu obiectivitatea necesară pentru realizarea unei lucrări epice de respirație mai lungă, de-abia atunci scriitorul a căutat să înăbușe instinctul primitiv, neartistic și, frământând și prelucrând materialul în retorta creației pure, a transformat realitatea în ficțiune care trebue să stea la baza orcărei opere de artă.

Așa dar, după concepția scriitorului, viața reală nu poate constitui element de artă decât trecută prin sufletul artistului care numai el îi poate da echilibrul interior, transformând materialul brut în operă de artă.

Dintre scriitorii români, Liviu Rebreanu se bucură de unul din cele mai mari tiraje. Operele „Golanii", „Ion", „Pădurea Spânzuraților", „Adam și Eva", „Jar", „Ciuleandra", „Crăișorul", „Ițic Strul dezertor", „Metropole", „Apostolii" „Cadrilul", „Plicul", „Răscoala" și „Gorila" și celelalte cărți apărute reprezintă, în buchet divers și minunat, pe nuvelistul, romancierul și dramaturgul ale cărui cărți adunate laolaltă întrunesc și desfată un număr de aproape o jumătate de milion de cumpărători de literatură românească.

Are aproape o jumătate de milion de cumpărători (dacă socotim însă că fiecare carte cumpărată trece prin 7-8 mâini înseamnă că Liviu Rebreanu are câteva milioane de lectori).

Pentru ca lectorii noștri să-și dea seama și să poată controla după cifre afirmațiile mele, dau cu aproximație un număr de cărți și de ediții apărute, urmând ca, cu alt prilej să completez această listă sumară cu cărți și cifre noi pe cari le-am scăpat din vedere acum.

Iată tabloul edițiilor realizate de cărțile lui Liviu Rebreanu adică numărul cărților vândute:

Golanii 200.000, Ion 35.000, Pădurea Spânzuraților 10.000, Ițic Strul dezertor 10.000, Adam și Eva 20.000, Ciuleandra 15.000, Metropole 10.000, Mărturisire 5000, Calvarul 5000, Cadrilul 5000, Norocul 5000, Nuvele alese 50000, Plicul 5000, Trei nuvele 10.000 Jar 20.000, Răscoala 25.000, Gorila 30.000, Oameni pe Someș 11.000. Volumele au apărut în editurile Cartea Românească, Casa Școalelor, Universala Alcalay, Adevărul, Cultura Românească și Principele Carol.

La o activitate literară de atâta rodnicie și prestigiu și de o atât de covârșitoare influență socială, laudele de circumstanță sunt de prisos.

CAMIL BALTAZAR

Scriitorism nostru

Poetul MIHAIL CRUCIANU

Scriitori spanioli

Evoluția literaturii Spaniei dela 1870 încoace s'a desfășurat cu multă bogăție și într'un ritm destul de accelerat.

Secolul al XIX-lea a dăruit literaturii un Balzac spaniol, Benito Perez Galdos, al cărui imens efort nu a fost încă studiat. Regionalismul și-a avut scriitorii săi: Jose Maria de Pereda,Clorin, contesa de Pardo Bazais. Nici critica nu s'a lăsat mai prejos.

Inceputul secolului al douăzecelea dă însă la lumină scriitori care tratează teme nebănuite de predecesorii lor, se ivesc talente cu totul noi, cărți cu totul originale, se semnalează o producție literară plină de bogăție și variații.

După Blasco Ibanez, atât de multilateral, muzica în mii de nuanțe a lui Valle Inclan, povestirea înaripată a lui Baroja, conciziunea lui Unamuno sau a lui Ayala.

Intre aceștia, din ce în ce mai profunzi, și predecesorii dela 1880 este un abis sufletesc.

Realismul și regionalismul continuă a da creații în culori vii și pline de strălucire. Dar in influența din afară dă un înțeles mai uman tinerilor scriitori, cari însă nu părăsesc legătura cu tradițiile înaintașilor a căror lectură se face cu pietate de către cei tineri și dau o puternică coloratură spaniolă operelor lor.

Mondial în esență, romanul spaniol strânge din ce în ce mai aproape sufletul spaniol. Deși îmbătați, oarecum, de știință scriitorii actuali ai Spaniei își dau seama că, cu toată cetățenia lor mondială, ei sunt, mai mult decât ori când, legați de pământul și sufletul țării lor.

La începutul secolului curentul turbure și amestecat al lui Ruben Dario aduce în literatură elemente noi pe care poezia națională le utilizează transpunându-le în forme proprii. Bogăția fondului, a formei, ritmurile noi necunoscute, puterea de exprimare a emoției ce nu se putuseră înfiripa înainte, se încorporează în normele și cadrul vieții spaniole tradiționale și operelor care o exprimă. Ruben pare a fi deschis sufletele spre orizonturi noi, rupând legătura cu „academismul" și a fi îngăduit poeziei castilane să ia conștiință despre ea însăși, punând tradiția într'o lumină nouă și dându-i noi îndrumări.

Juan Ramon Jimenez iau de la Ruben muzicalitatea și meșteșugul de a-și asimila influențele străine. Dar îndată ce își construește forma, opera sa e plină de descoperiri personale. Senzual și colorat, el își controlează expresia supunând'o unei disciplini riguroase, în poeme scurte, discrete, uneori fără nici o strălucire. Cu toată abondența sa sufletească, el tinde spre o formă despoiată, căreia, însă, nu-i lipsește nici suflul, nici farmecul.

Machado și Juan Ramon Jimenez au creat o splendidă producție sub semnul lui Gongore.

După lirica simplă și plină de efuziune a lui Gerardo Diego, Garcia de Lorca se revarsă într'o formă de cântare populară plină de vervă, de sunete și colorit.

Machado, format tot sub influența lui Ruben, și-a găsit tema creației literare în monotonia grandioasă și deznădăjduită a Castiliei, în tonul blândeții franciscane și al adâncimii mistice.

Pedro Salinas și Yorge Guillen se inspiră din cântat bisericesc. Rafael Alberti în magnificențele armonioase ale palatului episcopal, cu purpura, vițiile și splendorile pompei sale.

Care este situația literaturii spaniole după 10 ani?!... Gerardo Diego, fără a părăsi cu totul tradiționalismul său cântător, face cercetări de artă mai pură și mai fermă, Guillen și Salinas se îndreaptă spre o perfecțiune în care nuanța se ascute din ce în ce, urmând pe Valery, dar un Valéry din ce în ce mai puțin mediteranean. Alberti, sub influența războiului, s'a simplificat, scriind tot atât de spontan și nesforțat, după cum se și luptă. Manuel Altolaguire vorbăreț și ușurel, nu și-a găsit încă tonul lirismului sau vioi și nedecis.

Lorca, dacă nu ar fi fost doborît tragic de gloanțe, ar fi putut dovedi până la ce punct era un autentic, poate singurul, continuator a lui Lope de Vega. Nu se mai cunoscuse din „secolul de aur" o vervă populară mai curioasă și mai strălucitoare. Era în el ceva din Lope, ca rustic, cu puțină aromă piperată de garoafă andaluză; gustul

Federico Garcia Lorca

și teama de moarte în plus. El se exprima mai ales prin personagiile directe create de el în piesele destinate unui teatru renovat, căci — ca și Lope—el trecuse, fără efort de la carte la scenă. — Din cele rămase după el se vede ce a pierdut literatura spaniolă în ziua în care, pe un drumeag ascuns al Generalifului, un polițist prea disciplinat a ucis, în persoana lui Federico, glasul însuși al cântării spaniole.

I. Sd.

VIAȚA ARTISTICA

sești pe artist lucrând la o operă nouă.

Ca și colegii lui, Mihail Onofrei expune rar, dar e autorul atâtor monumente, iar acum e pe punctul de a termina statuia lui Nicolae Filipescu. Și avem convingerea că va fi una din cele mai reușite sculpturi ale sale, atât prin puterea expresivă a personagiului central, cât și prin contribuția compoziției simbolice din josul soclului.

Onofrei a fost din totdeauna un portretist de largă înțelegere psihologică și a reușit să cioplească mai ales chipul personalităților cu viață amplă, bogată în fapte mari. Onofrei e un istoric în sculptură — știe să adune în linii și planuri faptele reprezentative ale unui om. Nu-i un decorativ, un creator de frumusețe liniștită și plăcută. Il atrage sbuciumul, rezonanța sufletului, eroismul afirmării unei atitudini, unei convingeri, unei credințe. Găsește mișcarea potrivită a trupului și expresia feței care să cuprindă laturile caracteristice ale unui model. Strânge în marmoră sau în bronz tot ce a fost de seamă în trecerea unui om pe pământ. Și acesta, cu elemente formale firești, fără a cădea vreodată în abstract, în simbol.

Nu se putea alegere mai bună pentru înfăptuirea chipului de bronz al lui Nicolae Filipescu. Monumentul se va ridica în București și putem spune de pe acum că va aduce printre noi pentru vecie, amintirea impresionantă a marelui om de stat.

Tache Soroceanu

Ghicește-mi în cafea

(Urmare din pag. 3-a)

Răduleasca și cu Gheorghiescu — măcar că pe măgarul ăsta nu-l puteam suferi — și cu toți din birourile lor, dela patron, adică dela Zăuceanu, până la Ghiță ușierul.

Asta mi-a dat de muncă peste două luni de zile, să adun informații, să le verific, să fac legătură între ele și iarăși să le verific, până am înțeles că toate-s lămurite și văd limpede povestea.

In ziua aceea, când i-am adus Aglăiței mărțișorul — două păsărele într'un cerc — doublé de cel mai bun — că era 1 Martie, m'am așezat lângă dânsa și i-am spus tot. Am început chiar cu vorbele astea:

— Acum, Aglăiță dragă, să-ți mai dau un mărțișor care o să-ți facă și mai mare plăcere. Anume, am să-ți povestesc eu cum n'a întâmplat toată chestia cu Stelian Tănăsăscu, de ți-a ieșit ție povestea că trăiești cu dânsul.

Ea a făcut speriată:

— Nu! Te rog! Nu-mi mai aduce aminte!

— Ba da! Ba da! Și trebue să auzi, pentrucă vreau să fii dreaptă și să nu osândești degeaba nici pe cel mort, nici pe cei vii, că ți-am greșit. Vinovata ești numai tu...

— Eu? face ea.

— ...tu... întocmai..., de vreme ce știi să ghicești în cafea și ți-a plăcut să ghicești în cafea la toată lumea. E adevărat?

— Adevărat, răspunde ea.

Iar eu urmez:

— Și-i adevărat că îi ghicești și lui Stelian Tănăsescu?

La asemenea întrebare, Aglăița rămâne cu gura căscată. Șoptește:

— Adevărat... Dar ce legătură are...?

— Păi, stai să vezi! o opresc eu. Tu erai dactilografă ca și Răduleasca...

— Mai tânără... zice Aglaia, ca să mă îndrepte.

— Știu. Și chiar cu leafă mai mică, nu?

— Da.

Iar eu întregesc:

— Auziseră că știi să ghicești în cafea și toată ziulica te puneau la citit cafelele, până ce-a băgat de seamă Ghiorghiescu și te-a amenințat că te dă afară. Asta mi-a spus-o chiar el și mi-a întărit-o Răduleasca. Este adevărat?

— Așa-i...

— Dar de dat afară nu te-a dat. Te-a amendat de câteva ori, iar într'o zi ți-a spus că te reclamă lui Tănăsescu. Drept?

— Drept...

— Și e drept că Tănăsescu te-a găsit într'o zi ghicindu-i în cafea Răduleascăi?

— Drept. Aș pune mâna în foc că îl adusese Gheorghiescu.

— Chiar el îl adusese. Te-a pândit până te-a văzut că pui iar mâna pe ceașcă și l-a chemat pe Stelian. Iar Stelian ți-a hotărît că te dă afară, fiindcă fabrica nu plătește oamenii să spuie bazaconii... Iar atunci Răduleasca, clonțoasă cum e de felul ei, a sărit cu gura și i-a zis că astea nu-s bazaconii și că tot ce i-ai ghicit tu s'a împlinit întocmai. Adevărat?

— Nu mai țiu minte... Poate...

— Nu „poate", pentrucă asta mi-a spus-o chiar Răduleasca, iar Gheorghiescu și-a adus aminte foarte bine... Eee... acuma, ia spune: când te-a chemat pe tine Tănăsescu să-i ghicești în cafea pentru întâia oară? Iți aduci aminte?

— Chiar în ziua aceea... cel mult după vre-un ceas... mi-a răspuns repede Aglăița. Dar de unde știu cei dela fabrică că mă chema Tănăsescu să-i ghicesc în cafea? Eu n'am spus la nimeni.

— Tu n'ai spus, și de-aici pornește răul! In schimb mi-a spus Ghiță, ușierul, care găsea toate ceștile de cafea ale lui Tănăsescu întoarse cu gura în jos și cu zatul uscat întocmai pentru ghicitul tău.

— Dar atunci. — urmează Aglaia, — înseamnă că fabrica știa...

— Ba nu, pentrucă Ghiță n'a spus nimănui decât mie.

— Și ce ți-a spus?

— Că de câte ori îl chema Tănăsescu și-i spunea: Ghiță, ia dă-mi de colo ceașca ceea pusă cu gura în jos și poftește pe domnișoara Sotir la mine, îi mai adăuga: Cât o fi dumneaei aici nu intră nimeni. Aglaia... Incep să înțeleg.

— Incepe, fetițo, cum am început și eu. Pentrucă chiar de întâia oară când te-a chemat, la fel i-a spus lui Ghiță: Să nu intre nimeni că-i ocupat! Și atunci s'a nimerit că tocmai când erai tu cu el înăuntru, încuiați, a venit Gheorghiescu cu niște acte la iscălit. Dă să intre, dar Ghiță îi taie drumul. — Nu se poate dom'contabil-șef... — Păi de ce? — Așa a dat ordin. E ocupat și nu intră nimeni. — Dar cu cine e? — câr, mâr, câr, mâr... Până la urmă zice: Cu domnișoara Sotir...

Acum, pune-te în locul lui Gheorghiescu și spune. Tu ce-ai fi crezut alta decât tocmai ce-a crezut și el. Ba încă, fiind grăbit, iar voi din lăuntru lungind-o cu cititul, a telefonat pe firul interior. — Dom'Șef, am niște hârtii urgente... când să viu? Tănăsescu răspunde: —Acum.

— Nu-mi dă drumul Ghiță, zice că sunteți ocupat! Iar Stelian de colo: — Acum am isprăvit. Poți veni.

Și a venit omul. Iar în ușă cu cine s'a încrucișat?

— Cu mine... Așa este! mi-a întărit Aglăița.

— Apoi vezi, fetițo? Și-acum să-ți spun ce s'a întâmplat între Tănăsescu și Gheorghiescu, după ieșirea ta. Că asta a fost și mai cu haz.

Se vede că tu îi citiseși ceva de bine lui Tănăsescu, mai ții minte?

— Daa... mi-aduc aminte foarte limpede. I-am ghicit de bine, măcar că în ceașcă arăta foarte rău. Mi se părea mie că era grozav de îndoit de ceva...

— Chiar și era. Pusese la cale o afacere de importat niște bumbac din Egipt... ori de nu știu unde... Așa că tu i-ai ghicit se vede câștig, ori reușită în afacere...

— Dar asta de unde-o mai știi?

— Dela Gheorghiescu, pentrucă l-a găsit pe Stelian îmbujorat și vesel, ceea ce el a luat-o drept om, — cum să zic? — mulțumit...

Aglaia s'a înroșit până în albul ochilor, mânioasă:

— Dar cum să se gânedască la așa ceva?...

Eu i-am întors însă:

— Zi mai degrabă: cum să se gândească la altceva!... De aceea, de! Slujbaș supus și doritor să intre în voie mai marelui său, a înțeles că lui Tănăsescu are să-i pară bine dacă i te-o lăuda. Și te-a lăudat în felul lui. Adică, atunci când au ajuns la o afacere mai grea — Schlesinger, pare-mi-se, nu?

— Tocmai! face încordată Aglaia, aducându-și aminte.

— ...i-a zis: Domnule Șef, afacerea asta s'o aibă în grijă domnișoara Sotir, că-i lucru mai delicat. Tănăsescu se miră. Cată la el peste ochelari, întrebând: Sotir? Și de ce tocmai ea. Sunt alții mai pricepuți și mai vechi.

Aici, Gheorghiescu a făcut ochii mici. — Mare hoțoman și Tănăsăscu ăsta... Tocmai cu mine și-a găsit să vulpească!... Apoi lămurește cu plan:

— Sunt, domnule Șef, destui... Dar când e vorba de-o chestie delicată, de încredere, dați-o domnișoarei Sotir. O năcăjesc eu cu ghicitul dumneaei, dar când e vorba de treabă n'o întrece nimeni în toată fabrica...

Atunci Tănăsescu a zis: Imi pare bine ce-mi spui, fiindcă e simpatică. Ei, dacă dumneata crezi, dă-i-o ei în seamă...

Deci, Aglăiță dragă, acum că toate s'au lămurit — și am avut eu grijă să le spun la toți, — cred că-i bine să te împaci cu ei. Au uitat ce le-ai spus, iar Gheorghicescu a fost mai tare ca toți, fiindcă a uitat și palma pe care i-ai dat-o... Și, Doamne, strașnică a mai fost... Eh! Dar ce vrei? Omul, când are nevoie, uită. Iar ei de bună seamă că au nevoie de tine, mai ales de când au aflat că nu mai cumpără dela dânșii nici un negustor din părțile pe unde colindăm noi. Au înțeles de unde le vine buclucul și nici nu pot să se răzbune, fiindcă n'ai făcut alta decât să le dai pe față oarecare taine...

Vasăzică au priceput că ești tare chiar când nu te razimi pe tăria lui Tănăsăscu... Așa-i lumea. Vede tăria numai când îi faci rău și ți se închină ca să nu i-l mai faci. Deci ai biruit.

Ba, la drept vorbind, am biruit amândoi, fiindcă eu astăzi cred că toată vânzoleala și durerea asta, cu toate jignirile, primejdiile și rușinea, n'au fost decât o punte pentru ca unul din nou să treacă la celălalt.

Intâi am trecut eu la tine, crezând că trec din ură. Pe urmă ai trecut tu la mine, crezând că vii la o ocrotire de milă. Iar acum nu mai știu unde suntem: la tine, ori la mine. Știu numai că ni-i bine laolaltă, ceea ce nu mi-ai ghicit în cafea până astăzi pentrucă n'ai avut când, și nici n'ai să mi-o ghicești niciodată pentrucă nu mai beau cafea, fiind om bătrân, care vreau să nu mă facă cordul să mor mai repede.

Ințelegi?... Eu vreau să mă facă să trăiesc cât mai mult...

Și iată așa, domnule avocat, cu întâmplarea noastră. Ți-am spus tot ca să înțelegi mai bine de ce vreau să faci divorțul cât mai repede. Iar ca să-ți spun tot de tot, mai află că nu mai avem vreme de așteptat. Sunt eu om bătrân, dar Dumnezeu nu-i supărat pe bătrânețea mea, așa că mă așteaptă o bucurie mare pe la o toamnă încolo. Și ținem amândoi, și Aglăița și eu, să fim și noi în lege... dar să fie și Stelian în lege.. Că „Stelian" îl botezăm. Iar nași o să-i fie Gheorghiescu și Răduleasca... Unii cu urzeala, alții cu bătătura... în sfârșit să rămânem în Textile, așa cum ni-i orânduirea...

Victor Ion Popa

EDGAR ALLAN POE

Vocea de dincolo de moarte

Nu e de mirare că a stârnit discuţie cazul domnului Valdemar. A fost o minune şi nu prea în felul cum s'au întâmplat lucrurile. Dorinţa tuturor părţilor interesate de a ţine secretă afacerea cel puţin în prezent pentru a ne lăsa timpul unor noi investigaţii, a făcut să circule o poveste trucată sau exagerată care s'a propagat în public şi care prezenta lucrurile sub culorile cele mai desagreabil false devenind isvorul unui mare discredit.

Acum a devenit necesar să desvălui **faptele**, cel puţin atâta cât le înţeleg eu însumi.

Pe scurt, iată-le:

Atenţia îmi era atrasă, în ultimii trei ani spre hipnotism; şi acum nouă luni un gând mă pătrunse că în seria experienţelor făcute până în prezent, exista o lacună remarcabilă: nimeni nu fusese încă hipnotizat pe patul de moarte. Rămânea de văzut că dacă în asemenea stare exista la pacient o receptibilitate oarecare a fluxului magnetic; în al doilea loc dacă în caz afirmativ era mărită sau micşorată de împrejurări, în al treilea rând pentru cât timp şi până la ce punct poate fi oprită moartea prin această operaţie. Erau şi alte puncte de verificat, dar mai ales acestea îmi excitau curiozitatea — în special ultimul — din cauza consecinţelor imense ce-ar fi decurs din acest fapt.

Căutând împrejurul meu un om cu ajutorul căruia să pot lămuri aceste puncte mi-am aruncat ochii asupra prietenului meu, d. Ernest Valdemar, compilatorul atât de cunoscut al **Bibliotecii forensica** şi autorul (sub pseudonimul Issachar Marx) a traducerilor poloneze ale lui **Wallenstein** şi **Gargantua.** D. Valdemar locuia deobicei la Harlem (New-York) din anul 1839 unde era cunoscut mai ales şi prin slăbiciunea persoanei sale şi prin albeaţa favoriţilor ce contrastau cu păru-i negru pe care fiecare îl credea că e o perucă. Temperamentul lui era foarte nervos şi era un excelent mediu pentru experienţele hipnotice. In două sau trei ocaziuni l-am făcut să doarmă fără mare greutate; dar am fost desamăgit în ceeace priveşte alte rezultate ce le-aşi fi aşteptat dela constituţia lui. Voinţa nu-i era niciodată în întregime supusă influenţei mele şi, în ceeace priveşte clarviziunea, n'am reuşit niciodată să fac ceva cu dânsul. Am atribuit totdeauna insuccesul meu stării sănătăţii lui. Cu câteva luni înainte de a fi făcut cunoştinţă cu dânsul medicii l'au declarat atins de o ftizie bine caracterizată. Vorbea de obiceiu despre sfârşitul lui apropiat cu mult sânge rece, ca despre un lucru ce nu poate fi evitat sau regretat.

Când îmi veniră ideile despre care am vorbit, era natural să mă gândesc la domnul Valdemar. Cunoşteam prea bine solida filozofie a omului pentru a mă teme de vreo opunere din partea lui şi nu avea rude în America cari ar fi putut interveni. Ii vorbii sincer, şi spre marea mea surpriză, fu foarte interesat de experienţă. Spun spre marea mea surpriză căci deşi şi-a oferit graţios de mai multe ori persoana pentru experienţe nu mărturisea niciodată simpatie pentru studiile mele. Boala lui era din acele categorii cărora li se cunoaşte exact desnodământul. Se închee o înţelegere între noi că mă vă chema cu douăzeci şi patru de ore înainte de termenul marcat de medici, că va surveni moartea.

Acum şapte luni am primit dela d. Valdemar următorul bilet.

DRAGUL MEU P...

Poţi veni acum D... şi F... spun că nu voi mai ţine mâine până la miezul nopţii; cred că au calculat just şi dacă nu, n'are importanţă.

VALDEMAR

Am primit acest bilet jumătate de oră după ce fusese scris şi, în cincisprezece minute cel mult, eram în camera muribundului. Nu-l văzusem de zece zile şi fui îngrozit de teribila schimbare ce-o suferise în acest timp. Faţa-i avea culoarea plumbului; ochii-i erau complect stinşi şi slăbirea-i era atât de accentuată, încât pometii păreau că eşeau prin piele. Expectoraţia era excesivă; pulsul deabea sensibil. Păstra totuşi, toate facultăţile sale intelectuale şi o oarecare cantitate de forţă fizică. Vorbea distinct — lua fără ajutor câteva droguri paliative — şi când intrai în cameră era ocupat cu scrierea unor note pe o agenda. Era susţinut de pernuţe. Doctorii D... şi F... îl îngrijau.

După ce am strâns mâna lui Valdemar, am luat pe aceşti domni la o parte şi obţinui o schemă a stării bolnavului. Plămânul stâng era de optsprezece luni într'o stare semiosoasă şi cartilaginoasă şi prin urmare improprie oricărei funcţiuni vitale. Cel drept, în regiunea superioară se osificase dacă nu total cel puţin parţial, în timp ce regiunea inferioară era o masă de tubercule purulente pătrunzându-se unele pe celelalte. Existau, mai multe găuri profunde şi într'un loc exista aderenţă de coaste. Aceste fenomene ale plămânului drept erau oarecum recente. Osificarea mersese cu o iuţeală extraordinară — cu o lună înainte nu exista nici un simptom— şi aderenţa nu fusese remarcată decât în ultimele trei zile.

Afară de ftizie se bănuia un anevrism al aortei dar asupra acestui punct simptomele de osificare făceau imposibil orice diagnostic exact. Părerea celor doui medici era că d. Valdemar va muri mâine, Duminică, spre miezul nopţii. Era Sâmbătă şi era ora şapte seara.

Părăsind căpătâiul muribundului pentru a vorbi cu mine, doctorii D... şi F... îşi luaseră un suprem adio. Nu mai aveau intenţia să revină dar, la cererea mea, consimţiră să vină să vadă pacientul la ora zece noaptea. Când plecară am vorbit liber cu d. Valdemar despre moartea-i iminentă şi mai ales despre experienţa ce mi-o propusesem. Se arătă din nou plin de bună voinţă; manifestă chiar o vie dorinţă în ceeace, priveşte experienţa şi îmi ceru s'o încep imediat. Doi servitori, un bărbat şi o femeie, erau aci pentru a-l îngriji, dar nu mă simţii liber să mă angajez în astfel de răspundere fără alte mărturii mai ştiinţifice decât ar fi putut da aceşti oameni în cazul vreunui accident neaşteptat.

Amânai deci operaţia pentru ora 8 când sosirea unui tânăr student în medicină, cu care eram prieten, domnul Theodor L..., mă scoase din încurcătură. La început hotărîsem să-i aştept pe medici; dar am fost nevoit să încep imediat: întâi din cauza cererilor insistente ale d-lui Valdemar, al doilea din convingerea că n'aveam un minut de pierdut, căci se stingea încetul cu încetul.

Domnul L... fu atât de drăguţ să ia note despre tot ceeace se întâmplă: după procesul său verbal vă comunic eu chestiunea. In unele părţi am rezumat, în altele am copiat cuvânt cu cuvânt.

Era ora opt fără cinci când, luând mâna pacientului, îl rugai să confirme d-lui L... atât de distinct cât poate, că era dorinţa lui formală ca să fac o experienţă magnetică asupra lui.

Replică slab, dar distinct. Da, doresc să fiu hipnotizat; adăugând apoi imediat: cred că nu vei întârzia prea mult.

In timp ce vorbea, începusem pasele ce le recunoscusem eficace pentru a-l adormi. Fu în mod evident influenţat de prima mişcare a mâinii mele ce-i traversă fruntea; dar cu toate că îmi desfăşurasem întreaga putere, niciun efect sensibil nu se manifestă până la zece şi zece când sosiră doctorii D... şi F...

Le-am explicat în puţine cuvinte dorinţa mea: şi, deoarece nu făceau nici o obiecţie declarând că pacientul e acum în perioada de agonie continuai fără ezitare, schimbând pasele laterale în pase longitudinale şi concentrând întreaga-mi privire în ochiul muribundului.

In acest timp pulsu-i deveni imperceptibil şi respiraţia sacadată la interval de o jumătate de minută.

Această stare dură un sfert de oră aproape fără schimbare. La sfârşitul acestei perioade, deodată, un suspin natural, cu toate că oribil de profund, ieşi din pieptul bolnavului şi respiraţia sacadată încetă, adică nu mai fu sensibilă; intervalele nu se micşoraseră. Extremităţile pacientului erau îngheţate.

La unsprezece şi cinci, observai simptome desluşite ale influenţei magnetice. Strălucirea sticloasă a ochiului se schimbase în acea expresiune de privire interioară ce nu se vede decât în cazurile de somnambulism şi căreia îţi este imposibil să te opui; cu câteva pase laterale rapide, făcui să palpite pleoapele ca şi când ar fi somnoroase şi insistând puţin, le închisei.

Totuşi nu era destul pentru mine, continuai experienţele viguros, cu voinţa cea mai puternic proectată până ce paralizai cu totul membrele celui ce dormea, după ce le aşezasem într'o poziţie oarecum comodă. Picioarele îi erau întinse, braţele la fel şi odihnind pe pat la o distanţă mică de rinichi. Capul era foarte uşor ridicat.

Când făcusem toate acestea sunase douăsprezece şi rugai pe aceşti domni să examineze situaţia domnului Valdemar. După câteva experienţe recunoscură că era într'o stare de catalepsie magnetică extraordinar de perfectă.

Curiozitatea celor doui medici crescuse. Doctorul D... hotărî să-şi petreacă toată noaptea la căpătâiul bolnavului în timp ce doctorul F... îşi luă rămas bun promiţând că va reveni în zori. Doctorul L..., şi servitorii rămaseră.

Am lăsat pe domnul Valdemar liniştit până la trei, atunci mă apropiai de el şi-l găsii în aceiaş stare în care era la plecarea d-rului F... — adică era întins în aceiaşi poziţie, că pulsul era imperceptibil, respiraţia uşoară deabea sensibilă lăsând la o parte oglinda dela buze; ochii închişi şi natural şi membrele tot aşa de ţepene şi reci ca marmura, Totodată aparenţa generală nu era acea a morţii.

Apropiindu-mă de bunul Valdemar, făcui un fel de efort pentru a determina braţu-i drept să urmeze pe al meu în mişcările ce le descriam uşor deasupra lui. Altădată când încercasem aceste experienţe cu pacientul, nu reuşiseră niciodată complect şi cu atât mai mult nu speram acum să reuşească; dar spre mirarea mea, braţul lui urmă uşor, indicând deabea toate mişcările ce le făcea mâna mea. Mă hotării să încerc câteva cuvinte de conversaţie?

— Domnule Valdemar, dormi?

Nu răspunse, dar observai o turburare a buzelor şi fui obligat să repet întrebarea a doua şi a treia oară. La a treia, toată fiinţa-i fu sguduită de un uşor freamăt: pleoapele se ridicară singure ca pentru a desvălui linia albă a globilor; buzele fremătară încet şi lăsară să scape aceste cuvinte într'un murmur deabea inteligibil:

— Da, dorm acum; Nu mă scula! Lasă-mă să mor aşa!

Pipăii membrele şi le găsii tot aşa de ţepene. Braţul drept ca şi înainte asculta de direcţia mâinii mele. Am întrebat din nou pe somnambul:

— Te doare mereu pieptul, d-le Valdemar? Răspunsul nu fu imediat; fu şi mai puţin accentuat ca primul:

— Nu... — mor.

Nu găsii potrivit să-l mai obosesc pentru moment şi nu se spuse, nu se făcu nimic nou până la sosirea doctorului F... puţin înainte de răsăritul soarelui, care îşi manifestă o mirare fără margini găsind pe pacient încă în viaţă.

După ce-i luase pulsul somnambulului şi-i aplicase o oglindă la buze, mă rugă să-i mai vorbesc. Ascultai şi i-am spus:

— Domnule Valdemar, dormi mereu? Ca şi de celelalte ori, câteva minute se scurseră înaintea răspunsului, şi în acest interval muribundul părea că-şi adună toată energia pentru a vorbi.

La întrebarea mea repetată pentru a patra oară, răspunse foarte slab aproape de neînţeles:

— Da, mereu; dorm, mor.

Fu atunci opinia sau mai bine zis dorinţa medicului să se permită d-lui Valdemar să rămână în starea actuală de calm aparent până ce va surveni moartea; şi aceasta trebuia să aibă loc — fură cu toţi de acord — în cel mult cinci minute.

Hotărâi să-i mai vorbesc odată şi repetai întrebarea precedentă.

In timp ce vorbeam, se făcu o schimbare importantă în fizionomia somnambulului. Ochii îi ieşiră din orbite încet descoperiţi de pleoapele ce se ridicau; pielea luă un ton general cadaveric semănând mai mult cu un pergament decât cu o hârtie albă, cele două pete roşii circulare care până acum erau fixate exact în mijlocul fiecărui obraz se stinseră deodată. Mă servesc de această expresiune pentrucă iuţeala dispariţiei lor mă face să mă gândesc mai mult la o lumânare stinsă decât la altceva. Buza superioară se mişcă ridicându-se deasupra dinţilor pe cari odinioară îi acoperise în timp ce maxilarul inferior căzu cu un sgomot ce putea fi auzit, lăsând gura larg deschisă şi descoperind cu totul limba neagră şi umflată Sunt sigur că toţi martorii erau familiarizaţi cu aspectul unui om mort; dar aspectul domnului Valdemar în acest moment era atât de hidos, hidos în afară de orice altă concepţie, încât fu o îndepărtare generală de regiunea patului.

Simt că am ajuns acum la un punct al povestirii mele când lectorul revoltat nu mă va crede. Totuşi datoria mea este să continui.

Nu exista la domnul Valdemar cel mai slab semn de viaţă; conchizând că era mort, îl lăsarăm în sarcina servitorilor, când o puternică vibrare se manifestă în limbă. Aceasta dură aproape un minut. La sfârşitul acestei perioade, din maxilarele destinse şi nemişcate eşi o voce, — o voce ce nu poate fi descrisă. Sunt totuş două sau trei epitete ce îi sunt apropiate; aşa, pot spune că sunetul era aspru, sfâşietor, cavernos; dar hidoşenia totală nu este de definit pentru simplul fapt că astfel de sunete n'au izbit niciodată urechea umană. Erau totuşi două particularităţi, la care mă gândeam atunci şi mă gândesc, încă, erau caracteristice intonaţiei şi ne pot da o ideia de provenienţa ei extra-terestră.

In primul rând vocea părea să ajungă la urechile noastre — la ale mele cel puţin — ca de la o distanţă imensă sau dintr'o prăpostie. In alt doilea rând mă impresionă (mă tem că-mi va fi imposibil să mă fac înţeles) la fel cum impresionează simţul pipăitului atingerea materiilor gelatinoase.

Am vorbit dintr'odată de sunet şi de voce. Vreau să spun că sunetul era distinct şi chiar teribil, îngrozitor de desluşit. Domnul Valdemar îmi răspundea evident la întrebarea ce i-o pusesem acum câteva minute. Il întrebasem dacă mai doarme. Spunea:

— Da, — nu, **am dormit;** — şi acum, acum **sunt mort.**

Nici unul din persoanele prezente nu va încerca să nege oroarea ce născu pronunţarea acestor cuvinte.

Domnul L... studentul, leşină. Servitorii fugiră imediat din cameră şi fu imposibil de a-i mai readuce. Cât despre impresiile mele nu pretind să le fac înţelese de lector. Mai mult de o oră ne-am ocupat în tăcere (nici un cuvânt nu fu pronunţat) să-l readucem la viaţă pe domnul L... Când îşi reveni, ne reluarăm cercetările asupra stării domnului Valdemar.

Rămase în toate privinţele astfel cum l-am descris, cu excepţia că oglinda nu mai arăta niciun semn de respiraţie. O încercare de sângerare la braţ rămase fără rezultat. Trebue să menţionez că acest membru nu mai era supus voinţei mele. In zadar mă sforţam să-l fac să urmeze direcţia mânii. Singura indicaţie reală a influenţii magnetice se manifesta acum în mişcarea vibratorie a limbii. De fiecare dată când adresam o întrebare domnului Valdemar, se pare că făcea o sforţare pentru a răspunde, dar că voinţa nu era destul de puternică. La întrebările făcute de alte persoane decât mine părea absolut insensibil, deşi am încercat să-i pun pe toţi în legătură magnetică cu el. Cred că am povestit tot ceea ce este necesar pentru a face înţeleasă starea somnambulului în această perioadă.

Ne-am procurat alţi infirmieri şi la zece am ieşit din casă în tovărăşia doctorilor şi a d-lui L....

După amiază revenirăm să revedem pe pacient.

Starea lui era absolut aceiaşi. Avurăm atunci o discuţie asupra oportunităţii şi posibilităţii de a-l deştepta; furăm cu toţii de acord că n'ar fi de niciun folos. Era evident că până acum moartea sau ceeace se înţelege prin cuvântul **moarte,** a fost oprită de operaţia magnetică. Ni se părea dar tuturor că a deştepta pe domnul Valdemar ar fi a-l aduce în minuta supremă sau a-i accelera desnodământul.

De atunci până la sfârşitul săptămânii trecute — **un interval de aproape şapte luni** — ne-am întrunit în fiecare zi în casa domnului Valdemar, întovărăşiţi de medici şi de alţi prieteni. In tot acest timp, somnambulul rămase exect cum l'am descris. Supravegherea infirmierilor era continuă.

Vinerea trecută luarăm hotărîrea însfârşit de a face experienţa deşteptării sau cel puţin să încercăm să-l redeşteptăm: este rezultatul neaşteptat al acestei din urmă încercări care a dat naştere la atâtea discuţii în cercurile particulare, la atâtea svonuri pe care nu mă pot împiedica de a le vedea ca un rezultat al credulităţii populare nejustificate.

Pentru a smulge pe domnul Valdemar din catalepsia magnetică, întrebuinţai pasele obişnuite. Câtva timp fură fără rezultat. Primul simptom de reîntoarecere la viaţă fu o scoborîre a irisului. Am observat ca un fapt foarte remarcabil că această scoborîre a irisului era întovărăşită de un lichid gălbui (de dedesubtul pleoapelor) cu un miros tare şi foarte neplăcut.

Mi se sugeră să influenţez braţul pacientului ca şi în trecut. Am încercat, n'am putut. Doctorul F... exprimă dorinţa ca să-i adresez o întrebare. O făcui astfel:

— Domnule Valdemar, poţi să ne explici care-ţi sunt senzaţiile şi dorinţele?

Se reîntoarseră imediat petele roşii pe obraz: limba tremură sau mai bine zis se învârti violent în gură (cu toate că maxilarele şi buzele rămaseră nemişcate) şi într'un târziu aceiaş voce oribilă făcu explozie:

— Pentru numele lui Dumnezeu! repede! repede! fă-mă să dorm, — sau, mai bine, deşteaptă-mă! repede! **Iţi spun că sunt mort.**

Eram foarte enervat şi timp de un minut rămăsei nehotărît ce să fac. Făcui întâi un efort pentru a calma pacientul; dar această totală slăbire a voinţei nu-mi permise să reuşesc; făcui tot ce putui pentru a-l deştepta. Văzui imediat că această experienţă va avea succes — sau, cel puţin, mi se părea că succesul va fi complet — şi sunt sigur că fiecare din cameră se aştepta la deşteptarea somnabulului.

La ceeace, se întâmplă însă, nici o fiinţă omenească nu se putea aştepta: era în afara oricăror posibilităţi.

Cum făceam repede pasele magnetice printre strigătele de: mort! mort! care făceau literalmente explozie sub limba şi nu sub buzele mediului — tot corpul, într'o singură mişcare, în spaţiul unei minute sau chiar mai puţin, se desfăcu, se îmbucătăţi, putrezi absolut sub mâinile mele. In pat, în faţa tuturor martorilor, zăcea o masă desgustătoare şi quasi-lichidă — o îngrozitoare putrefacţie.

In româneşte de **M. SĂVEANU**

ANTINEVRALGIC
Dr NANU MUSCEL
INTREBUINŢAŢI CONTRA
GRIPEI, MIGRENEI, NEVRALGII, etc.
Se vinde numai în cutii originale, conţinând 2 buline şi cu semnătura doctorului.
Depozit: FARM. N. POPOVICI, Bucureşti, Calea Rahovei 265

ştiinţifice

LUPTA PLANTELOR CONTRA INSECTELOR

Un naturalist american K. B. Mac Kinney a arătat — în câteva exemple sugestive — modul cum natura ajută plantele să se apere împotriva atacurilor insectelor vătămătoare.

Astfel, firele subţiri ce cresc pe frunzele şi codiţele de frunze ale fasolei şi tomatelor prezintă nişte spini microscopici, încovoiate ca un cârlig la fasole şi scurţi şi masivi la tomate.

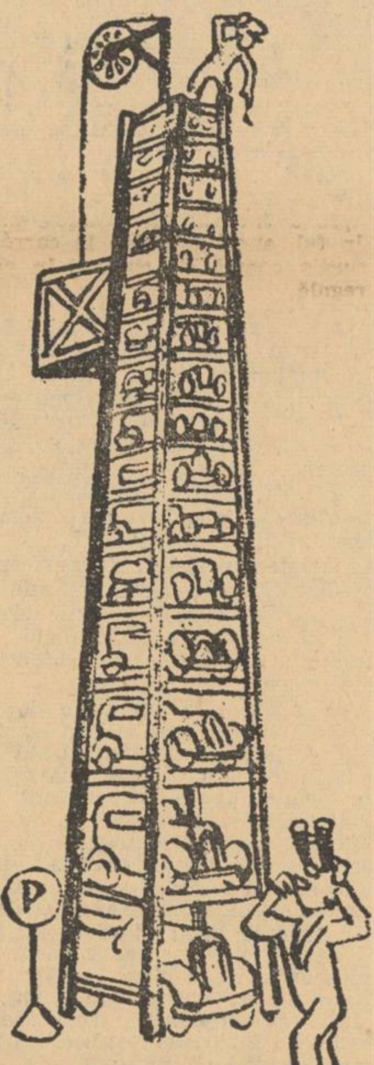
Aceşti spini oferă plantei o protecţie eficace împotriva unor anumite insecte — cum ar fi, de pildă, păduchii plantelor" — foarte frecvente în Statele Unite şi cari sunt respinşi de spinii în forma unui cârlig de undiţă ai fasolei.

La pătlăgelele roşii, spinii secretă o substanţă cleioasă, care se lipeşte de piciorul insectei, împiedicând-o să se mişte şi să se înmulţească.

In ambele cazuri, insectele nu se apropie de legumele pomenite, decât atunci când acestea ajung să se ofilească din cauza unei secete prelungite.

UN GARAJ IN FORMA DE TURN

Un inginer din Chicago, în scopul de a economisi terenul — atât de scump, — disponibil în metropolele americane, a construit un autogaraj, în forma unui turn de etaje, capabil să adăpostească foarte multe maşini eşalonate în înălţime. Un ascensor permite urcarea şi coborârea comodă a vehiculelor la etajele respective.

TRENURI SUSPENDATE

Inginerul berlinez Kemper a construit de curând un model de tren special, suspendat şi menţinut printr'un sistem de electromagneţi puternici.

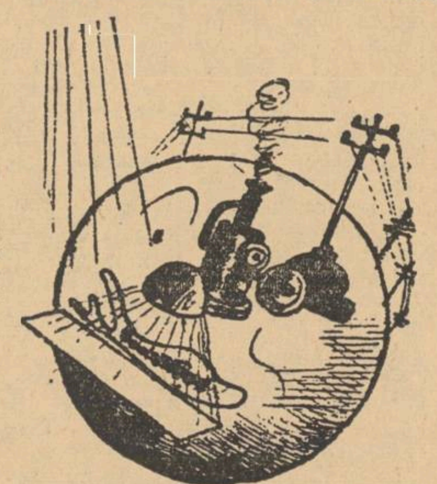
Avantagiile unei asemenea invenţiuni sunt evidente. Vagoanele fiind suspendate, fără să atingă şinele, menţinute la o distanţă de câţiva centimetri sub aceste şine, se evită orice fricţiuni, trepidaţie şi sgomot, iar şinele sunt ferite de uzură.

Vagoanele au electromagneţii deasupra acoperişului lor, şinele de fier slujesc ca armătură magnetică.

Inginerul Kemper a încercat cu succes un model de 156 de kg. care purta o sarcină utilă de 50 de kg. Inovaţia permite perspective de natură să revoluţioneze întreaga tehnică a căilor ferate.

UTILIZAREA ENERGIEI SOLARE

Un fizician american a afirmat

că, folosind celule de seleniu, care ne permit să transformăm razele de lumină în curenţi electrici, putem exploata cu succes imensa energie, al cărui rezervoriu este soarele.

El a preconizat instalarea unei uzine cu asemenea celule, care — după socotelile lui — ar putea da pe fiecare metru pătrat de pe suprafaţa pământului, o forţă metrică de un cal putere.

Deocamdată proectul întâmpină încă multe dificultăţi în realizarea lui practică.

UN APARAT CONTRA PRAFULUI

După mai mulţi ani de investigaţii, departamentul cercetărilor ştiinţifice şi industriale din Statele Unite a pus la punct un nou tip de aparat respirator, care fereşte cu desăvârşire pe muncitor de inhalarea prafului.

Aparatul constă dintr'o mască de cauciuc, care se adaptează în jurul nasului şi partea de jos a obrazului, fiind prevăzută de o parte şi de alta cu câte un tampon filtrant.

Graţie acestui aparat, suprafaţa de filtrare este de cinci ori mai mare decât la vechile modele. Când tampoanele se uzează, putem să le desprindem din mască şi să le înlocuim. Aparatul nu prezintă însă nicio utilitate contra gazelor şi fumurilor toxice.

PRIMEJDIA EXCESULUI DE VITAMINE

De ani de zile ni se vorbeşte de vitamine ca de nişte principii indispensabile vieţii, remedii miraculoase împotriva tuturor boalelor posibile.

Iată însă că de curând medicul francez Jacques Spinadel susţine că excesul de vitamine prezintă în multe cazuri o primejdie tot atât de mare ca şi absenţa lor. Această teză paradoxală e bazată pe numeroase documente culese din cazurile clinice.

Doctorul Spinadel afirmă că, după cum lipsa vitaminei. A (există în special în „untura de peşte", unt, morcovi, etc.) împiedică creşterea şi dă loc la turburări vizuale şi cutanee, tot astfel excesul unui regim cu această vitamină pricinuieşte perturbaţiuni aproape identice.

După cum vedem, în această materie extremele se ating. Concluzia practică: să evităm excesul de unt în alimentare.

Pe de altă parte, excesul de vitamine B — a cărei lipsă produce scorbutul precum şi diferite accidente nervoase şi cardiace — are rezultate din cele mai neaşteptate. Un surplus din această vitamină susţine dr. Spinadel — atrage o sensibilă slăbire a simţului de afecţiune... maternă sau paternă.

Cu alte cuvinte, putem spera în viitor ca, prin injecţii intravenoase cu extrase din vitamina B, să îndreptăm pe unii părinţi denaturaţi.

ING. I. S.

Perechi de dame cu valeți

In apropierea Arcului de Triumf pe o stradă laterală, dintr'un capriciu edilitar bine pavată, luminată și îngrijită, se răsfață în soare nou-nouța firma: „Alla Bella Venezzia".

E o cârciumă curată, unde fără pretenții de lux, poți consuma specialitățile italienești ale casei. Patronul, domnul Benito Carini, a fost pe vremuri jockeu, iar când s'a îngrășat a devenit antrenor. După câți-va ani de belșug, s'a retras depe turf, ocupându-se de cârciumărie, visul său din tinerețe.

Dacă patronul n'ar fi avut norocul să fie căsătorit cu d-na Giuseppina, localul „Alla Bella Venezzia" ar fi fost o cârciumă ca atâtea altele.

Dar dona Giuseppina este un geniu culinar. Nimeni nu știe mai bine decât dânsa să prepare broaște în pesmet, melci rasol, friso misto, polpeti, tripes, spaghetti à la milanèse și ravioli.

Afară de aceste bunătăți, domnul Benito Carini are grije să aibă în permanență bel paeso, mortadela de Bolognia, gorgonzola, parmezan veritabil, iar ca băuturi Lacrima Christi, Verdisio și Monte-Chiaro, procurate prin contrabandă.

Afacerile mergeau minunat. Fusese de ajuns ca un gastronom să pice într'o seară, pentru ca a doua zi faima localului să fie făcută.

Dar domnul Benito Carini nu s'a îmbătat de licoarea gloriei. Cu alte cuvinte, nu s'a lăsat pe alunecușul unui comerț în stil mare. S'a mulțumit să servească credincioasei sale clientele aceleași specialități italienești, preparate gustos și servite simplu, dar curat.

Domnul Benito Carini ședea la casă și, ajutat fiind de doi chelneri, transmitea cu voce tare comanda clienților, nevestei sale care era în bucătărie:

— Pippina! Un frito misto!

— Pippina, trei porții de spagheti!

Numai două inovații își îngăduise domnul Carini: întâi să aibă telefon și al doilea, îndemnat fiind de prietenul său, comisarul pensionat Aurică Topor, să instaleze un microfon la șambru.

In primul an când își exercitase comerțul culinar, era s'o pățească. Doi aventurieri veniseră să-și împartă prada într'o seară. Fiindcă nu căzuseră la înțelegere, se luaseră la ceartă, spintecându-se cu pumnalele. Cât p'aci să-i iasă numele de gazdă de hoți. Cât p'aci să-i închidă poliția localul!

In consecință, Aurică Topor îl povățuise:

— Pune un microfon în șambru! E scump, dar folositor! Afli tot ce se petrece!

Domnul Benito ascultase sfatul fostului comisar și tare bine făcuse!

Grație microfonului, nu-i scăpa nimic din cele ce se petreceau în șambru. Știa când și cum să evacueze clienții care băuseră prea mult. Afla când consumatorii nu mai aveau parale, sau când intenționau să nu-i plătească.

Ascultând doar câte-va fraze, cunoștea imediat situația socială a consumatorilor, dacă sunt într'adevăr boeri — și ca atare trebuesc menajați — sau dacă fac parte dintr'o lume interlopă.

Afară de aceste mici avantaje, microfonul mai aducea și o notă distractivă. Mai bine decât la radio, sau la cinema, domnul Carini se înveselea, auzind cuvinte de duh, certuri sau cântece inspirate din duhoarea vinului.

Iarna, veneau mai mult clienții obișnuiți ai localului, amatori de o bucătărie suculentă și de băuturi cinstite; pe când vara, era un du-te vino de figuri necunoscute, care de obiceiu soseau cu automobilele în trecere spre șosea.

Intr'o seară de primăvară, domnul Benito Carini trona la tejghea, jucând table cu bunul său prieten, comisarul pensionat Aurică Topor.

Insistente claxonări chemară afară pe un chelner. Erau două perechi. Doi bărbați tineri și două fete frumoase.

La răspunsul afirmativ al chelnerului, că au șambru, perechile coborîră din mașină și după ce plătiră șofeurului, intrară în local.

Ochiul de Argus al comisarului luase imediat semnalmentele bărbaților cu toate că trecuseră rapid prin fața lui.

— Coane Benito, spuse omul poliției, te sfătuesc să ții sub observație pe acești doi indivizi. Nu știu de unde să-i iau, dar mi se par suspecți!

— Fugi de acolo, coane Aurică, răspunse cârciumarul, așa sunteți voi poliștii, întotdeauna bănuitori! N'are voe să vie omul la local să bea și să mănânce, că voi l'ați și declarat borfaș sau criminal! Lăsați oamenii în pace, c'altminteri moare comerțul!

Și spunând aceste cuvinte, domnul Carini reușise să dea o dublă de șase și astfel să câștige încă o partidă, pe când comisarul îmbufnat, tăcu chitic.

*

Cei doi bărbați erau eleganți, chiar prea eleganți. Inele, brățări, tabatiere, ceasornice de aur și ace de cravată complectau luxoasa lor înfățișare.

Păreau oameni din lumea bună, bogați și manierați. Aveau fizic plăcut. Erau fotogenici și purtau monoclu. Unghia degetului cel mic de la mâna stângă era lungă, neobișnuit de lungă. Putea servi la nevoe drept stilet, scobitoare pentru dinți sau pentru urechi.

Dar tovarășele celor doi tineri observaseră de sigur aceste particularități. Tinerii semănau unul cu altul ca doi gemeni sau ca două poze identice dintr'un jurnal de modă.

Fetele făcuseră cunoștință cu ei la cursele de trap și veniseră să mănânce împreună. In bunele familii astfel se obișnuește. E banal ca duduele să cunoască bărbații într'un salon bunăoară. Așa este mai original.

Cele două fete erau surori. Se numeau Angela și Teodora. Părinții lor, pe semne oameni cu stare dar cu o anumită concepție ruginită despre viață și libertate, sădiseră în sufletul copilelor dorința de aventuri pe aripele iubirei pătimașe.

Cei doi tineri se prezentaseră: Fred Stanciu și Bob Floareș, avocați. Dar fizicul lor plăcut impusese mai mult decât titlul de șampioni ai dreptății.

— E nostim aci, zise blonda Angela, aprinzând o țigară.

— Da, a fost o idee bună că am venit, întări spusele surorii sale, bruna Teodora.

Fred se grăbi să întocmească menuul: mâncări picante cu băuturi variate și tari — după rețeta perfectului răpitor de inimi.

Mastică, măsline, spaghetti, frito misto și două feluri de vin încălziră atmosfera destul de cordială și până atunci.

Fetele deveniseră vesele și tinerii adepți ai lui Cassanova ar fi putut păși cu succes la desăvârșirea aventurii lor galante. Dar fiind băeți cu experiență, își păstrau seriozitatea protocolară, aruncând numai din când în când ochiade dulci. Numai că aceste dulci ochiade nu erau pentru frumoasele partenere, ci pentru bijuteriile scumpe ce le purtau fetele sub formă de inele, cercei, broșe și ceasornice-brățări!

La un moment dat, după ce masa fusese curățată și șampania, legată la cap ca un bolnav de migrenă, adusă în frapieră, — Teodora spusese:

— Suntem două perechi. Perechi de dame cu valeți! Nu spun că ați fi popi ar însemna să vă îmbătrânesc! Păcat că n'avem cărți. Am putea face un poker!

Cu toate că spiritul nu fusese strălucit ceilalți râseră, iar Fred, ca un prestidigitator, scoase din buzunar biblioteca lui Grimaud.

— Poftim 32 de volume, spusese el. Să tragem locurile.

Jocul s'a pornit.

Fred era la dreapta lui Bob. Apoi, Angela și Teodora.

Cu toate că le făcea plăcere să joace cu aceste fete încântătoare, când miza s'a dublat la doi poli, ticurile profesionale au fost mai puternice decât orișice: Bob și Fred au început să trișeze.

Aveau o rară abilitate în „a face pachetul". Printr'un ingenios limbaj al semnelor, își cereau unul de la altul cărțile de care aveau nevoe, spre a transforma banalele perechi în ful, anostul brelan în carré și inutila coartă de culoare în chintă regală.

Dar de fapt n'aveau nevoe de aceste subtilități. Trișeurii noștrii erau atât de abili, încât după o jumătate de oră de joc, cunoșteau toate cărțile după aspectul lor exterior. Era suficient o mică sgârietură pe colțul drept al cărții, o apăsare de unghie pe cel stâng, o încovăetură a cartonului sau o pată minusculă, spre a identifica decarul, riga, asul sau dama.

Trișeurii aveau ochi atât de ageri, încât par'că posedau privirea omului-fenomen ce vede prin corpuri opace. Rază Roentgen, nu altceva.

Afară de aceasta, ei se uitau mai mult în cărțile fetelor. E mult mai interesant să cunoști jocul adversarului; ai pe urmă destul timp să contempli propria ta „bibliotecă!".

Ce să mai spui, mergeau la sigur!

Bancnotele din poșeta duduilor luaseră altă destinație: buzunarul escrocilor!

*

Domnul Carini puse de curiozitate urechea la receptor și spuse apoi comisarului:

— Au început să joace cărți!

— Așa? mormăi Aurică Topor. Și dintr'odată se făcu lumină în bezna amintirilor sale... Cei doi fanți erau: Fănică Lupu, zis Fred Mână-Lungă și Lică Bobonete, zis Bob Șmecherul, amândoi, indivizi cu bogat cazier, escroci și trișeuri internaționali, alungați din toate cluburile, din toate cazinourile și foști pensionari ai Văcăreștilor...

„Dar damele cine or fi? Se gândea comisarul. Complicele lor, sau pur și simplu fraere căzute în lațul berbanților cavaleri? In orice caz, eu nu mă bag. N'ar avea nici un rost. Iar să mă ia în primire Carini?" Astfel și-a încheat monologul omul poliției, plecând apoi acasă, după ce-și încercase zadarnic norocul și la ghiulbahar...

*

Fetele continuau să piardă. Vina era a lor. De ce propuseseră să joace cărți?

Bob și Fred în ajun dăduseră o lovitură grasă. Se hotărâseră în ziua aceea să nu „lucreze". Să meargă la curse, să se distreze ca boerii și apoi să petreacă noaptea cu două femei cărora să le dovedească elocvent galantomia lor.

Fetele erau drăguțe. Când le-au „agățat", și-au dat seama că sunt de familie bună. S'au bucurat făcând această descoperire.

Dar tentația fusese prea puternică. Cine le pusese să propue un poker? Și de ce fetele aveau atât de multe parale? Nu înseamnă asta să te joci cu focul? Ar fi fost păcat să nu le ia banii!

Astfel, cei doi escroci au uitat că se distrau și că în ziua aceea hotărâseră să nu mai „lucreze" și să fie oameni cinstiți.

După ce toți banii au dispărut din fața celor două surori, trecând în buzunarul băeților, o altă sticlă de șampanie a alungat necazul pricinuit de ghinion.

In atmosfera de voe bună ce domnea a-tot-puternică, „perechea de dame" și-a amanetat bijuteriile ca să poată continua jocul cu „perechea de valeți"....

*

Când Bob și Fred s'au trezit cu dureri de cap, afară crăpa de ziuă. Fetele dispăruseră, bancnotele din fața lor asemenea.

S'au frecat la ochi ca după un vis urât, s'au căutat în buzunare: nu mai aveau nici un ban! S'au pipăit: le lipseau și bijuteriile! Ceasul, acul de cravată, inelul, tot pierise ca prin farmec!

Nedumeriți, au chemat chelnerul. acesta le-a lămurit misterul:

— Spre dimineață, duduițele au achitat nota și mi-au spus: „Lasă-i pe domnii să doarmă! S'au îmbătat și nu le strică puțin somn!".

Cei doi tovarăși au plecat, fără să mai scoată un cuvânt.

Afară, aerul rece le lovea plăcut obrazul.

Ajunși la Arcul de Triumf, Bob a rupt tăcerea:

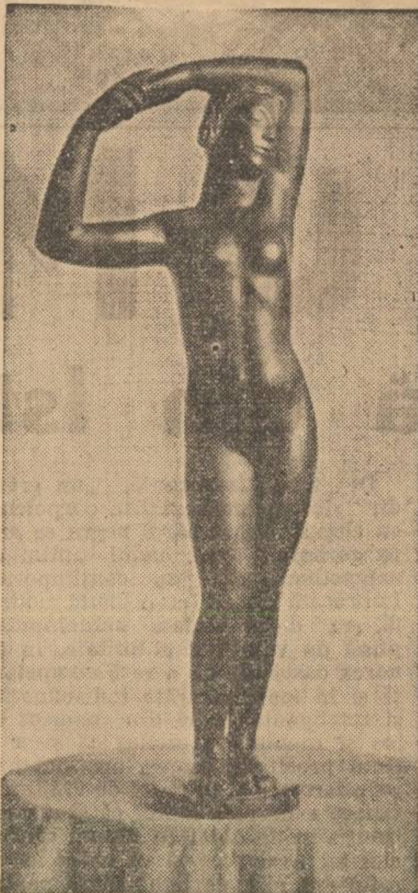
— Așa cacealma mai zic și eu... Halal să ne fie, perechi de dame cu valeți!....

Alexandru Bilciurescu

Florica Cordescu: Figură

Ținta Bădiei Ghiță

Au trecut numai câteva zile după 6 August, memorabila zi a luptelor dela Mărășești. Câmpia e acum tihnită. După iureșul bătăliei, parcă și țărâna ei a ostenit.

Seara, către orele 7, șesul Mărășeștilor e mai sumbru ca oricând. Șanțurile de apărare încing târgușorul pe toată partea de miază-zi și apus, străbătându-l asemenea și pe toată întinderea lui. Zigzagurile redanelor, dela oarecare înălțime, par fulgere enorme, căzute pe pământul Mărășeștilor ca niște neînțelese blesteme.

Tot ce a fost așezare omenească în cuprinsul târgușorului, e acum o imensă ruină. Dintr'un colț al șeanțului, către Tișița, se vede bine spre dreapta, „Fabrica de Parchete" cu cele două coșuri enorme mușcate pe toate părțile de obuzele artileriei noastre din împrejurimi. Se presupune că cele două coșuri ascund observatori de-ai artileriei nemțești; de aceea tunarii noștri vrăjmășesc, fără răgaz, existența celor două trunchiuri de cărămidă cari ocrotesc pânda dușmană. Spre stânga, se întinde via Negropontes și apoi, cimitirul orașului.

Cimitirul, a fost și el, bombardat, năprasnic... Pe alocuri, osemintele morților au fost răscolite din adâncul gropnițelor și aruncate la mari depărtări, de locașurile socotite altădată „de veșnică odihnă".

In amurg, adie în zilele acestea de început de toamnă un vânt căldicel din spre Focșani. Mirosul de cadavre, în descompunere, se simte din ce în ce mai stăruitor.

Stârvuri de oameni și de cai au rămas pe toată întinderea câmpiei, neîngropate. Nu mai prididise nimeni îngroparea atâtor mormane de cadavre. Incordările din ultimele zile au produs destinderi pe amândouă fronturile.

Acuma, peste tot locul, e o pace apăsătoare...

In linia întâia de tranșee se trăește viața specifică a frontului. Linia întâia este șanțul acela săpat la înălțimea unui om, care începe la Galați și continuă până la Riga. Pe întinsul lui, de sute ori mii de chilometri, sunt semănați luptători, din loc în loc, cari își pândesc viața în acelaș chip, unii altora.

*

A înserat. Soldații bavarezi, tupilați în șanțuri, stau și ei de pândă... Nevoile vieții de front, scot însă din când în când la suprafața pământului, pe soldați...

In tranșeele noastre s'a dat masa de seară.

Un Neamț a ieșit din șanțul lui, cu o căldare în mână, pe taluz. Să tot fie până la el.... șapte opt sute de metri, luând de bună măsurătoarea telemetrului care indică această distanță pe o tăbliță de scândură în apropierea mediată a șanțului.

Dealungul tranșeei, la câteva laturi de palmă, sub taluz, sunt săpate la mici distanțe în peretele argilos al șanțului, niște firide menite să adăpostească cartușele trebuitoare luptătorilor din prima linie.

In colțul unei firide deabia poate răsări dintr'un morman de cartușe, poreclit pentru forma lor „cartofi", o icoană a Maicii Domnului, iar în celălalt, două gamele de „crupe", deșertate pe jumătate. Acestea arată că cina n'a fost prea îmbietoare.

Viața soldaților în linia întâia e monotonă, în timp de acalmie. Câteodată soldații se adună în grup de doi-trei și stau de vorbă, supraveghiind zona din dreptul lor.

In momente de acalmie fiecare trăește vreo amintire legată de satul său, sau de chipul vreunei ființe dragi. O umbră de melancolie întunecă, însă, chipurile tuturora...

Unitățile presărate dealungul șanțului, pe unde mă duce întâmplarea, fac parte dintr'un regiment dorohoian.

Majoritatea soldaților, au trăit în sate învecinate și se cunosc de acasă. In grupul din fața mea, un ostaș mai în vrâstă a scos din buzunar o hârtie verde mototolită, în care vrea să descopere câteva fire de tutun pentru o țigară.

Toți camarazii lui îl numesc „Bădia Ghiță".

Un soldat mai tânăr, a scos și el o cutie de „pansament individual", din care a răsucit o țigară. Pe front, tutunul se împărțea la soldați cu foarte multă economie. Ai noștri căpătau însă, buruiana consolatoare din când în când. dela camarazii ruși, incomparabil mai avuți în tutun și hrană.

Bădia Ghiță e foarte amărât că n'a putut să răsucească o țigară din hârtia lui mototolită. La întâmplarea asta și-a adus aminte de vremea când era pădurar la „Conu Iancu" și când avea pachete „maldăr" pe prichiciul sobei...

Bădia Ghiță a scos un oftat amar, mormăind printre dinți:

— Ptiu, bată-l scârba de tutun!.. N'am o țâgară nici de leac, să-ni dreg gustu'n gură, după blăstămatile este de crupi!.. Am ș'acu în gură izu ista di oloi!...

Amărît așa cum este și-a ridicat ochii pe deasupra taluzului, scrutând orizontul câmpiei. Camaradul mai tânăr a îndopat o foiță cu câteva fire de mahorcă rusească și se pregătește s'o aprindă dela un amnar ruginit. Bădia Ghiță a rămas cu ochii ațintiți spre tranșeea inamică...

Neamțul se întorcea de acolo de unde se dusese cu aceeași căldare în mână, pe marginea șanțului...

— Măi Dumitrachi, te-apuci tu cu mini rămașag, că dintr'un foc am pi neamțu di colo?

— Nu cred Bădie Ghiță, că-i cam dipărtișor!

— Diparti, aproapi, ti-apuci cu mini pi-un leu?

— M'aș apuca Bădie, da' n'îl am niș pi-acela... Di-un' sâ am parali aici?

— Hai atunci pi țâgara aceia!.. a răspuns docil Bădia Ghiță.

Camaradul Dumitrachi tot se mai căznește să aprindă țigara de mahorcă.

— Păi n'o mai aprinde bre! dacî te-apuci pi dânsa!

Dumitrache a scos deocamdată țigara din gură și a culcat-o pe taluzul tranșeei.

Muiată de umezeala buzelor, țigara are la un capăt o geană mai întunecată.

Pădurarul de altă dată al lui „Conu Iancu" a apucat arma în mână; și-a cuibărit coatele pe taluzul tranșeei, așteptând numai un moment nimerit să trimită plumbul spre Neamț.

Dumitrache a consimțit prin tăcerea lui la rămășag și privește fix la Neamț, care s'a oprit tocmai o clipă din mers pentru a căuta un loc potrivit pe unde să sară în șanț cu căldarea lui, în care adusese probabil apă.

Bădia Ghiță a urmărit cu încordare momentul în care Neamțul s'a oprit și a strigat, printre dinți, la camaradul său:

— Uite-l Dumitrachi!...

Câțiva soldați s'au adunat în jurul pădurarului. Noi, toți ceilalți, ne ținem respirația și-l privim țintă pe bavarez.

— Brava, Bădia Ghiță!... Iaca gaciu... Am auzit pocnitura și șueratul plumbului, care a spintecat liniștea serii...

Am putut bine deosebi, cum soldatul în uniformă cenușie a scăpat căldarea din mână; cum s'a prăbușit încet pe pământ, moale ,ca o frânghie și cum patru mâini ale tovarășilor lui au tras în șanț, de pe taluz, pe acela care fusese ținta pădurarului.

— Unde ai chitit, Bădie Ghiță? a întrebat Dumitrachi.

— Drept în chept! a răspuns Bădia Ghiță, cu oarecare emfază.

— Brava Bădia Ghiță!... Iaca țâgara!...

Și Bădia Ghiță a luat țigara de pe țărâna taluzului; a aprins-o dela alt soldat și — după ce a tras câteva fumuri — oțărându-se amarnic, a exclamat:

— Măi, da'amară și puturoasă îi mahorca aiasta rusească!...

*

Au trecut atâția ani de atunci... In mintea mea nu s'a deslușit nici acum, pricina adevărată a faptei Bădiei Ghiță.

N'am înțeles niciodată dacă pădurarul din nordul Moldovei a împușcat Neamțul din câmpia Mărășeștilor, din patriotism, din meschinătate, sau din pornire nelegiuită.

De câteori, însă, întâmplarea chiamă în mintea mea fapta Bădiei Ghiță, mi se leagă gândul de reflecția lui Plaut:

„Omul este un lup pentru semenul său".

P. NICOLAU-STOIKA

Târziu

Peste șesurile negre tălăzuind,
Noaptea mă cheamă departe din bu
In cătunul amintirilor, fără colind,
Singur ca plânsul mă sbucium.

Copilăria haiducă, de lut,
Ca prispa casei se nărueşte 'n treci
Iașii pe care i-a sărutat îndelung
Vin mereu, tot mai departe,

Și niciodată nu mai ajung.
In așteptarea cu geamurile spart
Se ghemuesc mormane de vânt
Cu miros de iarbă și de pământ.

Presimțire

Curg anii grei de mult pe lângă mine,
Ca apele de toamnă tulburate.
Is vorbele ca stelele străine
Și-s țintuite de singurătate.

Ca și copacii 'nebuniți de vânt
In golul amintirilor mă caut.
Simt moartea mea trecând prin osământ
Precum uitarea auie în flaut.

Lucian Mircea

SCHUMSKAIA

O pagină din Istoria Rusiei ţariste

Una din figurile cele mai ciudate şi mai complexe din istoria Rusiei ţariste, este fără îndoială „Alexis Andreevici Arakţseev”, omul care a atras ura şi blestemele unanime ale contimporanilor şi dispreţul cel mai plin de dezgust al urmaşilor. Arakţseev după ce a fost, însă, omul de încredere al lui Paul I, a devenit şi acel al fiului şi urmaşului său, Alexandru I. La înfăţişare era un găligan osos, cam plecat de spinare, cu urechi mari dezbârnate, cu fruntea aplecată deasupra ochilor scufundaţi în orbite cu părul negru des şi aspru ca o perie şi care, din pricina felului său de urâţenie, a fost poreclit „maimuţa în uniformă”.

La suflet era, după părerea tuturor, de o cinste fără pată, incoruptibil şi mai zgârcit cu banii statului decât cu ai săi de o putere de muncă neînchipuită. Rusia îi datorează organizarea artileriei sale care de unde era pe cea din urmă treaptă, pe vremea Catherinei a II-a, deveni de primul rang în câţiva ani, după cum recunoaşte şi Napoleon. Pentru ca să atingă un asemenea ţel, Arakţseev a trebuit să intre în luptă întâi cu ofiţerii, cari erau năclăeţi în lene şi nu ştiau ce e disciplina şi şi-a atras nu numai ura lor, dar şi pe acea a tuturor celor pe care-i turbura din beatitudinea rutinei şi a prejudecăţilor de tot felul. „Credincios, fără linguşire” aceasta era deviza lui el îşi urma drumul fără şovăire căci era încăpăţânat ţeapăn în acţiuni ca şi în ţinută, cu o conştiinţă limpede şi nestrămutată în ceia ce credea el că e datoria către ţară şi împărat a cărui singură autoritate o recunoştea. Era singuratic şi distant, având puţini prieteni, dar era om de cuvânt şi credinţă faţă de ei. Nu avea nimic din apucăturile unui curtezan, căci era grosolan, nu ţinea seamă de protocol, spunând lucrurile deadreptul cu o voce zârnâită şi scăpărând din ochii lui mici şi turburi. Era privit ca un „Hotentot într'o societate poleită şi civilizată”. Era însă adevăratul elev al lui Paul I, care a fost adevăratul creator al armatei ruse pe picior european căci credea, ca şi el, că „mărirea patriei cere forţă militară şi că fără disciplină armata nu însemna nimic”. Se înţelege că în urmărirea scopurilor sale a recurs la „maniera forte”, servindu-se uneori şi de Knut. Marele lui merit a fost că a ştiut să dea el singur pildă de muncă şi disciplină în toate ocaziile. De aceia Alexandru I a putut scrie înaintea morţii sale că „serviciul contelui Arakţseev e preţios Patriei”.

Credem că ceiace l'a impus, cu toată antipatia şi ura pe care o răspândea în jurul său, e faptul că deşi favorit al celor doi ţari, renumiţi pentru generozitatea lor faţă de favoriţi, el nu numai că nu a cerut nimic, dar a mers până acolo încât a respins unele recompense la care credea că nu are drept, de pildă bastonul de mareşal în 1814.

Plecat dintr'o familie de mică nobleţă, fără avere şi fără relaţii, a fost plasat, cu greu şi chin în corpul cadeţilor. Părinţii săi nu aveau altă ambiţie decât acea de a-i asigura o existenţă mediocră şi o pensie la bătrâneţe. Pentru a fi admis însă în acest corp se cerea un frac pentru elev şi acesta costa şapte ruble. De unde să se găsească această sumă? Tatăl său maior pensionar, leneş şi fără iniţiativă, era gata să se întoarcă acasă, cu copilul. Dar acesta deşi numai de treisprezece ani a dovedit energia de care era capabil plângând şi stăruind cu încăpăţânare să fie dat la şcoală. Tatăl său s'a prezintat atunci cu copilul de mână la mitropolitul din Petersburg, spre a solicita o bursă pe care acesta o acorda, de obiceiu, din „caseta personală a milelor”. Cele ce a văzut şi a simţit copilul nu a putut fi niciodată uitat. El a înţeles rolul banului şi a devenit econom până la avariţie, nesimţitor la lux şi deşertăciune, pentru toată viaţa.

Viaţa militară, aşa cum era în Rusia la sfârşitul domniei Catherinei a II-a, plină de stricăciune, de lene şi secăturism, nu putea să placă băiatului activ, dar îl ajuta să parvină cu talentul şi stăruinţa prin care se deosebea de ceilalţi. Cumpătat, ducea la tăvăleală, el fu remarcat şi întrebuinţat de şefi la nevoie, avu şansa să fie trimis de generalul său la Gatschina, unde prinţul Paul voia să organizeze un corp de artilerişti. A lucra cu prinţul Paul însemna în acele vremuri a te pune rău cu împărăteasa şi a te lega de soarta unui moştenitor expus mereu a fi închis şi dezmoştenit.

Moştenitorul îşi organizase la Gatschina o ţară a lui proprie, după chipul şi asemănarea Potsdamului. In zori de zi, marele Duce, mic de stat, se afla în faţa trupelor de paradă, aşezat de cu noapte şi după salut şi raport, asista la exerciţiile soldaţilor ritmând cu vorba şi cu bătaia cismelor, timp de mai multe ore, mişcările trupelor.

Fiind mereu sub ochii Marelui Duce, bietul Arakţseev trebuia să-şi petreacă noaptea spălând unica pereche de pantaloni pe care o avea, la lumina unei biete lumânărele, de seu. Cea mai grozavă suferinţă însă era aceia că pantalonii, fiind de piele de cămilă, nu se puteau usca până dimineaţa şi iarna trebuia să-i îmbrace pe el uzi, pe un ger de 20 grade!

Soarta lui se îmbunătăţi curând, dar nu-şi ajunse apogeul de cât sub Alexandru I, care a urmat după asasinarea Impăratului Paul I, tatăl său. In timpul acesta el nu urmăreşte decât un scop: reorganizarea armatei, fiind în duşmănie cu toţi colegii lui din minister şi ţinând în respect chiar rudele apropiate ale ţarului.

S'a însurat în 1803, cu o tânără din nobleţa dela Yaroslavl, frumuşică, firavă, şubredă ca sănătate. El avea atunci 37 ani, aşa cum îl ştim şi foarte gelos, ţinându-şi soţia din scurt şi neeşind în lume cu ea.

Viaţa lui îşi urma cursul după un program stabilit odată pentru totdeauna. Se scula înainte de ora cinci, trecea în birou şi îşi examina lucrările, semnând numai după o cercetare atentă a lucrurilor mici, căci acolo se pot strecura multe. Apoi se ducea la raport la Impărat. La ora 2—2 jum. venea la masă, pe care o lua cu soţia sa şi un frate al acesteia, sublocotenent, şi aghiotanţii de serviciu. Masa lui cu toate că nu era îmbelşugată, aşa cum se obişnueşte în Rusia, era renumită, ca pregătire şi numai cu mâncări naţionale. La masă era foarte vesel, necăjind mai mult pe nevasta sa şi expediind totul într'o jumătate de ceas.

Aci apare eroina, Schumskaia, despre care vrem să vorbim şi care a fost o legătură de toată viaţa, existând înainte, în timpul căsătoriei şi după divorţul lui Arakţseev, până la moartea ei. Ea era o femee emancipată, ţărancă, văduva unui soldat şi trăia pe lângă Arakţseev, iarna la Petersburg, vara la ţară, ca gospodina casei.

De talie impozantă, „un grenadir” zice un memorialist, corpolentă cu chipul mat şi părul negru ca aripa corbului avea ochii „plini de magnetism” zice un contimporan. Imbrăcată simplu, cu o ţinută modestă, era de o răutate neînchipuită, plină de voinţă şi autoritate. In ţinerea casei era de o rară competenţă şi în toate se arăta îndemânatică şi inteligentă. Eşită din oameni de jos şi incultă, se credea că şi-ar fi ţinut prestigiul asupra amantului ei prin farmece şi tot felul de vrăjitorii. Ceiace e drept e faptul că şi-a menţinut situaţia chiar în timpul căsătoriei lui Arakţseev şi că chiar împăratul era plin de bunăvoinţă pentru ea, deşi nu se arăta când el venea la Arakţseev. Organizatoare înăscută, ea a făcut din domeniul de la Gruzino, dăruiţ ministrului său, de către împăratul Paul I, un model unic şi de săvârşit.

Schumskaia şireată şi ascunsă, trebuie să fi fost de o inteligenţă neobişnuită, ca să-i poată tăinui firea ei rea, o viaţă întreagă.

Era renumită, în tot ţinutul, pentru cruzimea cu care se purta cu şerbii lui Arakţseev. Mai întâi din frica de a nu fi înlocuită cu alta mai tânără şi mai frumoasă, persecuta pe cele tinere. Pe cele bătrâne le persecuta fiind că nu mai aveau putere de muncă, pe bărbaţi pentru că erau leneşi şi beţivi, iar ea avea toată răspunderea de mersul lucrurilor. Cunoscând prea bine pe Aratkşeev îşi dădea seama că pe această temă nu era de glumit cu el, căci ar fi observat cea mai mică neglijenţă, ori unde s'ar fi produs. Ii ducea deci pe toţi cu teroarea, mai ales că era lacomă de bani şi violentă de caracter. Cu vârsta, apoi, se făcea tot mai rea, nu-şi mai punea nici un frâu iar cele care s'au hotărît mai întâi să scape de ea cu orice preţ ne mai putând-o suferi au fost cele trei fete în casă în vârstă de 13, 15, 17 ani. Erau bătute cu biciul uneori de câte două ori pe zi şi apoi închise într'un fel de pivniţă, unde petreceau noaptea. In această pivniţă au găsit nişte depozite de „şoricioaică”, pe care cea mai mare dintre ele au dat-o fratelui ei Vasile în vârstă de optsprezece ani care, fiind de serviciu la bucătărie, a pus din ea într'un sos pregătit pentru Schumskaia. Dar ea nu s'a ales de cât cu o mică indispoziţie după ce a mâncat din mâncarea otrăvită. Din 1821 până în 1824 s'au făcut fel de fel de încercări pentru a fi omorîtă, dar organismul ei era atât de puternic încât a rezistat. Totuşi vărsăturile care s'au produs au făcut-o să bănuiască ceva, căci începu să-şi gătească singură mâncarea. Dar cele trei fete în casă cu cât se loveau de greutăţi în executarea planului lor, cu atât se înverşunau mai mult şi la uneltirile lor se asociau tot mai mulţi şerbi. Vasile se lăuda în gura mare, că o va omorî pe Schumskaia şi toată servitorimea nu vorbea decât de acest lucru pe toată întinderea gospodăriei.

In timpul acesta, de şi singurul mijloc ca să scape de bătaie era de a pârî pe ceilalţi, numai bucătarul era singurul, îndestul de laş, pentru a se servi de el. Ceilalţi umblau pe la babe să-i facă farmece şi se strădănuiau prin fel de fel de mijloace să o mai îmblânzească. In zadar însă, căci bătăile şi chinurile deveneau din ce în ce mai nesuferite. Un paznic se înecă în iaz, după ce suferise o bătaie cruntă. Apoi femeia intendentului de la banca Arakţseev, foarte iubit şi preţuit de stăpânul său, căzând în disgraţia Schumskaiei, fu trimisă ca spălătorească la Petersburg, fiind astfel despărţită de soţul şi copilul ei abia născut şi supusă la o muncă peste puterile ei. Aceasta făcu o impresie cu atât mai mare cu cât aceşti oameni erau priviţi cu multă consideraţie de servitori şi se bucurau de o situaţie privilegiată.

La Petersburg, unde venea şi Schumskaia în templul iernei, soţia intendentului legă prietenie cu una din fetele în casă, sora lui Vasile care venise cu Schumskaia şi amândouă insistară pe lângă Vasile să-şi pună planul în lucrare şi să omoare pe Schumskaia.

Intoarse la moşie după încă o încercare neizbutită pentru a o omorî şi sinuciderea unui alt şerb, ura şi mânia nu se mai putea potoli în sufletul tuturor. Schumskaia pare că presimţia ce se petrecea în jurul ei şi devenea tot mai aprigă şi mai rea, mai ales că stăpânul nu prea venea des pe la moşie şi că totul era pe mâna ei.

Aflând că sora lui Vasile, cel ce se hotărîse să o omoare, avea o legătură cu un lucrător din sat, porunci să fie bătută cu biciul de două ori pe zi, mai multe zile la rând. Ea era cea dintâi care intra în camera Schumskaiei în fiecare dimineaţă fiind cea mai în vârstă dintre fetele din casă.

In ziua de 10 Septembrie 1824, intrând în camera stăpânei sale o găsi dormind. Atunci alergă într'un suflet la bucătărie şi chemă pe Vasile, care veni cu un cuţit. Toată servitorimea era la lucru şi desigur toţi au auzit urletele din camera Schumskaii imediat după ce Vasile pătrunse în cameră, dar toţi au făcut pe surzii. O luptă groaznică s'a petrecut între ei, căci deşi luată din somn, ea a căutat să pună mâna pe cuţit cu toate puterile ei, care nu erau de despreţuit, ea fiind mai tare decât un bărbat. Vasile a doborît'o jos şi lovea cu cuiţtul orbeşte, până ce — în sfârşit — i-a tăiat beregata cu atâta putere disperată încât capul s'a rostogolit despărţit cu totul de trup.

Sora sa era de faţă şi ţinea în braţe căţelul Schumskaii ca să nu latre.

Amândoi s'au dus apoi la bucătărie şi Prascovia, aşa se numea sora lui Vasile, declară că ea a omorît pe chinuitoarea lor a tuturor, căci aşa se învoise cu fratele ei. Vestea crimei se răspândeşte pretutindeni ca fulgerul. Era o îmbulzeală şi un haos nemaipomenit, toţi dădeau năvală ca la moară în camera unde zăcea moartă Schumskaia şi numai într'un târziu se hotărîră să se dea de ştire primarului, Şinskin. Acesta a alergat în cameră, a găsit arma cuţitul de bucătărie care fusese uitat acolo dar a uitat să-l identifice şi a alergat ca un nebun să dea de veste lui Arakteev, care era în inspecţie la treizeci de poşte depărtare. Când a ajuns Şişkin, Arakţseev, era foarte supărat; dusese el însuşi la arest pe un ofiţer care neglijase o lucrare ce i-a fost încredinţată. Primarul văzându-l de departe, şi-a pierdut puterile şi nu a îndrăznit să-i iasă înainte. Apoi a trimis să-l cheme pe comandantul regimentului, von Frickel, căruia i-a spus că Anastasia Feodorowna „e rău, rău bolnavă”. Comandantul înţelese, se îngălbeni şi fără a mai întreba nimic, eşi din casă şi alergă după Arakţeev. De la primele cuvinte contele înţelese adevărul şi, spre stupoarea celor de faţă, se făcu alb ca varul, trăsăturile i se descompuseră, expresia feţei deveni rătăcită şi izbucni în suspine. Cei de faţă erau încremeniţi, nu le venea să creadă că omul acesta de piatră plângea cu atâta desperare.

A plecat în goană cu medicul regimentului în poştalion, dar înainte de a ajunge cu câţiva kilometri, a oprit caleaşca şi contele s'a aruncat în mijlocul drumului strigând şi plângând, pradă unei grozave crize de nervi. După sfatul medicului s'au oprit la moşia unui vecin, Putiatin, pe când von Fricken şi primarul au plecat să facă ancheta şi asasinii au fost imediat identificaţi. Arakteev ajunse seara şi puse să i se aducă în faţă pe criminali puşi în fiare. Văzându-i, contele îşi eşi din minţi şi sfâşiindu-şi uniforma şi cămaşa de pe el, apăru cu pieptul gol în faţa lor, urlând: „Ucideţi-mă, mizerabililor, ucideţi-mă”, şi căzu leşinat. Desperarea sa, împinsă până la nebunie încremenise pe toţi. Trei săptămâni nu a dormit şi aproape nu a mâncat. S'a dezinteresat cu totul de soarta criminalilor şi a scris împăratului o scrisoare prin care demisiona din toate însărcinările. La înmormântare, a căzut în mormânt şi nu-i se puteau descleşta braţele din jurul sicriului.

Procesul şi condamnarea criminalilor au fost caracteristice timpului. Impăratul era convins că era în acest asasinat o mână străină, care urmărea să înlăture pe Arakţeev, pentru câtva timp, dela putere, considerând acest omor ca un fel de complot. Ancheta, sub direcţia guvernatorului din Novgorod, Gerebzov, a ajuns la aceleaşi concluzii. In raportul său către tribunal, vorbeşte despre excelentul tratament al servitorilor de pe moşia contelui, care erau bine hrăniţi, bine întreţinuţi şi covârşiţi de daruri, atât de către conte, cât şi de către Schumskaia. De bătaie nici pomeneală. Deşi toţi s'au plâns, de chinurile şi bătăile suferite, guvernatorul a conchis că asasinatul a fost comis dintr'o instigaţie venită din altă parte şi care rămâne secretă... Daria Alexaeevna, soţia intendentului dela bancă e arătată ca instrumentul acestei instigaţii ca fiind cea mai cultă şi mai capabilă de a păstra o taină. Tribunalul a admis concluziile guvernatorului şi a dat sentinţă fără precedent prin amploarea pedepsei dată vinovaţilor. Numărul de lovituri de knut hotărît pentru Vasile şi sora sa Praskovia echivala cu pedeapsa cu moartea, care se suprimase în Rusia din 1754. Execuţia a avut loc într'o poiană vecină cu Gruzino, moşia lui Arakţseev. Se ridicase un fel de platformă în jurul căreia ardeau focuri, la cari se încălzeau călăii, bând mereu la rachiu.

Vasile şi sora sa au murit pe loc înainte de a se termina execuţia, o femee care mărturisise încercarea de a otrăvi pe Schumskaïa a murit a doua zi. Ceilalţi au fost condamnaţi pe viaţă, au fost înfieraţi şi trimişi la Tobolsk.

Dar afacerea nu s'a isprăvit aci. Când Senatul a primit sentinţa, a observat gravele ilegalităţi comise de Gerebzov şi l-a chemat la răspundere ,mai ales executarea unei sentinţe atât de excepţional de gravă, fără a fi referat Senatului. Cum de nu a ţinut seama guvernatorul de mărturia unanimă şi pe faţă a servitorimii despre cruzimea tratamentului Schumskaïi şi nu a acordat circumstanţe atenuante criminalilor? Gerebzov, care putea reduce el însuşi pedeapsa pronunţată de justiţie, era obligat să se adreseze Senatului ca instanţă supremă.

Gerebzov a vrut să se acopere cu instrucţiile aduse de kleinmichel, colaboratorul lui Arakţseev, din partea împăratului şi cu scrisoarea scrisă de Alexandru I lui Arakţseev, în care îşi exprima părerea că ar fi vorba de un complot.

Dar Senatul a opinat că aceasta nu justifica o sentinţă dată împotriva legilor şi l-a pedepsit pe Gerekzov cu pierderea drepturilor de nobleţă, a tuturor gradelor şi decoraţiilor, dispunând totodată a fi trimis cu slujba în Siberia.

Astfel s'a încheiat una din paginile cele mai sumbre ale moravurilor din vechea Rusie ţaristă.

Laba de Urs No. 4

de MAURICE SCHAYER

In toamna târzie a anului 1843, renumita cântăreaţă Pauline Viardot veni cu un ansamblu italienesc la Petersburg, pentru a apărea pe scena teatrului imperial. Ea era fiica marelui senior spaniol Manuel Garcia şi sora mai mică a răposatei Malibran, pe care Alfred de Musset o iubise atât de mult încât —după moartea ei, — se îndrăgosti de Pauline Garcia, în vocea cărea o regăsia pe cea minunată a mult iubitei Malibran. Dar Pauline preferă să se mărite cu Viardot, directorul Operei italiene din Paris.

Succesul ei la Petersburg fu extraordinar; a fi primit de ea în timpul unei pauze trecea drept o deosebită cinste. Pe podeaua cabinei ei era o blană albă de urs, la mijloc stătea diva, iar cele patru labe erau rezervate preferaţilor: locul No. 1 unui general, No. 2 unui conte, No. 3 fiului directorului teatrului, iar No. 4 unui poet de douăzeci şi cinci de ani, al cărui entuziasm nemărginit o mişcase pe Pauline Viardot. Numele poetului era Ivan Sergjevici Turgheniev.

Fusese prezentat Paulinei la 1 Noembrie şi, — de atunci înainte,— el consideră acea zi ca o sfântă sarbătoare, ca aniversarea sufletului şi artei sale.

Pauline Viardot nu era frumoasă Avea spatele încovoiat, ochii proeminenţi, trăsături ascuţite. Dar, nu numai pe scenă ea era o personalitate fascinantă, al cărei duh schimba chiar urâtul în atrăgător. Heinrich Heine o compara cu un „peisagiu exotic monstruos”, iar un pictor, belgian spunea: „E îngrozitor de urâtă, dar dacă o revăd, o voi iubi“.

✻

Tânărul Turgheniev avea ceva ce este neapărat necesar pentru a câştiga şi a păstra dragostea unei femei: avea timp. Putea să se consacre complect Paulinei. Averea mamei sale, care, la Spaskoje, domnea ca o stăpână despotică şi temută peste 20 de sate coprinzând 5000 de şerbi, îi asigura o independenţă de senior, fără cea mai mică muncă.

El critica, ce e drept, cu vorba şi cu scrisul, barbaria şerbiei dar rămase un revoluţionar social platonic care, în practică, datorită veniturilor şerbiei, putea să ajungă la o adevărată artă a rafinamentului estetic al vieţii. Trupul său urias închidea un suflet firav şi simţitor de femee. Mama lui îl numea uneori în scrisori: „Iubita mea fetiţă, Jeanetta mea“. Ceeace desigur nu o împiedica pe „Jeanette“ să dea şi dovezi de virilitate: tânărul Turgheniev nu se arăta de fel sfios faţă de diferite roabe frumoase, ba deveni chiar tatăl unei fetiţe, a cărei mamă era cusătoreasă la Spaskoje. Copila fu numită Pelaghia.

Când Turghenjev o întâlni pe Paulina Viardot, părea un om fericit. Toate aşteptările sale dela viaţă erau pe deplin satisfăcute. Nu existau obstacole pentru el. Dar tocmai acest fapt aduse cu timpul o lipsă de încordare, o amorţire, un fel de rigiditate nerodnică.

In unele clipe de semi-luciditate, artistul din Turghenjev simţea un fel de dorinţă de a dori, de a trăi intens, poate chiar de a suferi. O doamnă din lumea bună, d-na Aksakow, spusese odată că Turghenjev era incapabil să iubească pătimaş. Când o femee afirmă aceasta despre un bărbat, ea uită adesea, că e vorba doar de incapacitatea de a o iubi pe dânsa.

Că în Turghenjev clocoteau izvoare ascunse de pasiune, cari puteau oricând să ţâşnească la iveală. aceasta fu dovedit de Paulina Viardot. Era urîtă şi lipsită de graţie. Totuşi poetul căzu în mrejele ei pentru toată viaţa; deşi va încerca să se desprindă de ea, deşi sfătui odată pe un tânăr scriitor: „Un artist nu trebue să se lase absorbit de un sentiment puternic pentru o singură persoană”; deşi, în neputincioasa sa revoltă, strigă altă dată: „Nu există egalitate în dragoste, există numai un stăpân şi un sclav, şi poeţii nu vorbesc în van despre lanţurile iubirii. Intr'o zi îţi vei da seamă cât de mult aceste cătuşe dragi pot să chinuiască, cu ce mângâieri ele pot zdrobi inima. Intr'o zi vei cunoaşte ura care se ascunde sub dragostea cea mai arzătoare. Vei tânji după linişte ca un bolnav după sănătate”.

✻

Deşi pentru ea ardeau flăcările unei iubiri atât de profunde, în sufletul Paulinei Viardot nu răsuna ecoul pasiunii ci o prietenie sinceră şi devotată. Avea cultul prieteniei, dar patima îi rămăsese necunoscută. Mama lui Turghenjev o numea pe nedrept: „ţigancă blestemată”, a fost aceea care i-a propus poetului să-şi trimită fiica neligitimă la Paris, unde Pauline o crescu în casa ei, împreună cu copiii ei.

Un sentiment, un impuls primitiv răsuna în glasul Paulinei Viardot. Ea îi dădea foarte mult lui Turgheniev, prin faptul că spiritul ei receptiv primea totul dela el. El îi îndruma lecturile, îi desăvârşea cultura, îi sugera ideile cele mai bune pentru rolurile ei, îi scria scrisori conţinând adevărate disertaţii despre estetică şi muzică. Iar operele sale cele mai renumite le crea pentru ea şi prin ea.

„Nu am putut scrie decât atunci când iubeam“, spuse poetul odată contesei Tolstoi. Pe Pauline Viardot a iubit-o până la urmă, a iubit-o chiar când se răzvrătea împotriva acestei dragoste, a iubit-o chiar când era departe de ea.

Afară de câteva epoci scurte petrecute în Rusia, Turgheniev o urmă pe Pauline peste tot: la Paris, la Courtavenel, la Londra, la Baden Baden. O femeie iubită poate desrădăcina chiar şi pe un rus.

La Paris poetul închirie o locuinţă în aceiaşi casă cu familia Viardot, în rue de Doui 48. In 1874 ei cumpărară împreună o vilă la Bougival, unde îşi petreceau vara. Rusia era pentru Turgheniev ţara lui de baştină, în care se reîntorcea din când în când, dar Paulina era patima de care îl lega pentru vecie o dragoste arzătoare. In Rusia îi pria clima, însă iubita lui era aerul fără de care sufletul său se înăbuşea.

Totuşi soarta lui îl făcea să sufere, să se simtă umilit; şi cu cât îmbătrânea, cu atât mai dureroase îi deveniau viaţa lui, arta lui, succesele lui. Totul fusese dăruit soţiei altuia. Nu păstrase nimic pentru el. Nimic nu-i aparţinea într'adevăr lui, şi numai lui. Plin de amărăciune în singurătatea sa, el scrise odată: „Impotriva voinţei mele, trebue să stau la marginea unui cuib străin, să primesc puţină afecţiune ca o pomană şi să trăesc ca un câine, care poate fi gonit oricând“.

Impotriva voinţei sale... Intr'un rând, la bătrâneţe, a vrut să se elibereze din această situaţie, să se descătuşeze de Pauline Viardot. La 61 de ani, o cunoscu la Petersburg pe încântătoarea artistă de 25 de ani Maria Gavrilovna Savina. Din fericire pentru amândoi, acea întâlnire a rămas doar o iluzie amară şi suavă în acelaş timp. Turgheniev spuse mai târziu: „M'am simţit ca un om de 20 de ani. Acum mă surprinde suflarea morţii, a neantului“. Dar, chiar în clipa aceea, când părea atât de mulţumit, mărturisi deodată unui prieten: „Dacă Doamna Viardot m'ar chema în acest moment, nu aşi putea decât să mă duc la dânsa“.

Iar când lucra, avea înaintea ochilor o reproducere în marmoră a mâinii Paulinei.

✻

Numai moartea a fost mai tare decât iubirea lui.

Moartea nu se mai lasă mult aşteptată. Turgheniev se simţea de mult bolnav. Se plângea lui Zolla şi lui Daudet de dureri de inimă. Se credea că e anghină pectorală. Slăbea îngrozitor. Atunci Charcot constată un cancer la şira spinării. Chinurile deveniră atât de mari, încât el o rugă insistent pe Pauline, care îl îngrijea, să-l arunce pe fereastră. „Dar, dragul meu“, — răspunse ea, — „eşti mult prea mare, mult prea greu, şi apoi ar putea să te doară“. Atunci el zâmbi din nou.

Deabia mai putu să scrie cu creionul acea scrisoare minunată către Tolstoi, în care îl conjură pe acesta să revină la arta poetică pură. Şi cu 14 zile înainte de moarte, îi mai dicta Paulinei o istorioară intitulată: „Un sfârşit“.

In curând îşi pierdu cunoştinţa. Dar la 3 Septembrie 1883, îşi reveni pentru câteva clipe. „Apropiaţi-vă cu toţii“, rugă el. „A venit momentul să ne luăm rămas bun“. O recunoscu pe Pauline şi spuse: „Aceasta e regina reginelor. Cât de mult bine a făcut ea“.

Trupul lui fu transportat în Rusia. La Petersburg, o mulţime imensă asistă la înmormântare, în gara din Paris, Edmond About şi Ernest Renan, se despărţiră de prietenul lor mort.

✻

Cu 25 de ani mai târziu se inaugură, la Petersburg, muzeul Turgheniev, în care se găsia şi un portret al poetului. In curând păzitorii observară că în faţa acestuia era totdeauna un buchet de trandafiri, pe care o doamnă bătrână îl reînoia zilnic. Doamna era Maria Gavrilovna Savina.

Pauline Viardot, a fost în viaţa lui Turgheniev iubirea nestrămutată pentru un vis, iar Maria Gavrilovna Savoina, visul unei iubiri, aceste două visuri erau legate de acea singurătate care se numeşte o viaţă de om.

ÎNSEMNĂRI ȘI POLEMICI

Mai mult...

Cetim într'o revistă :

Primăvara mijește în suflet și în pom
Simt înoiri în mine de par'că sunt alt om
Un om născut sub zodia lucioasă de foc
Cu mult mai multă vrajă și cu mai mult noroc.

Ei, ce bine ar fi fost să te fi născut a doua oară, sub zodia de foc, și cu mai mult talent...

Ochelari negri

In aceiaș revistă, aceiaș poet exclamă :

Ești o isbucnire victorioasă de lumină
Ești albă,
Dreaptă,
Senină,
Incerc să te privesc
Biet rob pigmeu
Dar strălucirea ta
E prea puternică
Pentru ochii și sufletul meu.

Pune-ți ochelari negri... E modern și practic. Nu știm însă dacă vei găsi ochelari negri și pentru suflet... Sau, te pomenești, că sufletul e chiar de culoarea ochelarilor pe cari îi recomandăm...

Parașuta

Aceiaș revistă cultivă și proza : poemul și nuvela. O lungă nuvelă în care este vorba de sbuciumul unui tânăr amorezat cuprinde următoarele fraze :

„Ah! Privirea ei era atât de verde încât de multe ori simțeam că mă prinde ca un păinjeniș verde din care nu mai cum știam să scap. Când îmi zâmbea, rareori, simțeam că mă 'nalț spre alte sfere, unde stăpână e fericirea. In înălțimile acelea eram fericit, cu adevărat fericit. Din păcate, fericirea e scurtă și astfel am fost nevoit să cobor din nou pe pământ".

Cu parașuta, desigur...

Naufragiu

Un alt colaborator al revistei din care am citat, descrie naufragiul unui transatlantic și salvarea câtorva persoane pe o barcă. După o teribilă luptă cu valurile și cu furtuna, barca reușește să se îndrepte spre o insulă pustie. Dăm aici cuvântul autorului :

„Insula era mică, de formă trapezoidă cu pietre și cu stânci. Gâfâind din toți plămânii (câți erau? n. r.) am isbutit să mă cațăr spre vârful unei stânci care domina insulița cu statura ei impozantă. M'am odihnit câteva clipe, apoi deodată am simțit o arsură în coșul pieptului: Mi-era foame. O foame năprasnică, sfâșietoare. Așì fi mâncat orice : pământ, pietre, iarbă".

Fără 'ndoială, mai ales iarbă...

Imagini

O altă revistă publică următoarele „imagini" poetice :

„Cerul flutură în bătaia vântului
Sufletul flutură în bătaia vântului
Ca rufele murdare pe frânghie".

Pe frânghie nu se pun la uscat decât rufele spălate și apoi, vorba ceia, rufele murdare se spală în familie...

Ingheț

Acelaș poet întreabă :

In noapte cine a vorbit ?
In noapte cine a cântat?
Sunt singur și sunt înghețat.

Dă-i, atunci, cu țuică fiartă să te desmorțești...

Confort

In sfârșit, o poetesă ne mărturisește că :

Vai, simțirea e o casă mică
In care stau singurică
O casă cu multă lumină
Cu puține odăi și cu grădină.

Mă rog, tout à l'égout are ?

BIOGRAFIA UNUI MONARH CUMPLIT

A apărut într'o desăvârșită traducere în românește romanul vieții și domniei cumplitului țar, numit Ivan cel groaznic.

Amplu documentat asupra epocii și omului, romancierul francez André Bencher, a scris, cuprinzând într'o carte toată această epocă și personalitatea lui Ivan cel groaznic.

Strâns legată de războaele secolului XVI și de desvoltarea poporurului rus, domnia acestui monarh sângeros este constituită dintr'o acumulare de evenimente zguduitoare, care proectează în culori sumbre, toată tragedia existenței sale...

Ivan cel Groaznic a fost pe rând, socotit, deși părinte al poporului, drept nebun, tiran, geniu sau maniac. El era câteceva din toate acestea, și moștenirea pe care a lăsat-o lui Petru I și Caterinei II-a, aristocraților și țăranilor, ne dovedește a fi fost totodată un administrator cu însușiri excepționale pentru timpul său, un erudit, un cuceritor și unul din marii prinți ai istoriei.

O lucrare de mare valoare documentară științifică:

„Enciclopedia României"

„Enciclopedia României", realizată în cea mai măreață formă și în cea mai firească direcție pentru nevoile și țelurile noastre culturale și politice, este o dovadă, netăgăduită, a înțelegerii momentului actual, afirmând o conștiință a unității și unicității vieții neamului românesc, singură capabilă de a pregăti trainic opera viitorului. Nu este numai opera unei îndreptățite mândrii, ci și mândria unei îndreptățite opere în care ne putem recunoaște, cu toții, de unde venim, cine suntem, ce avem și unde mergem ca să putem și așa arăta că știm de un trecut măreț, că avem în fața un viitor și că, în fața oricărei dușmănii sau primejdii, nu ne vom pleca brațele.

Pentru noi ca și pentru alții, pentru toți laolaltă, valoarea documentară științifică a acestei lucrări are preț numai în lumina conștiinței istorice și culturale pe care o aduce. De aceea, în fața tăriei politice de apărare, ea constitue tăria culturală prin care se afirmă dreptul nostru de a dispune de vieața noastră în orice împrejurare. Această înțelegere trebue avută, cu deosebire, în vedere de toți acei chemați a folosi, în acțiunile lor, opera „Enciclopediei României".

EXPOZIȚII

Joi, 2 Februarie, are loc în toate sălile dela Ateneul Român, vernisajul celei de a 8-a expoziții a Asociației plastice „Grupul Nostru" compusă din: Nina Arbore, Const. Baraschi, Dan Băjenaru, Adam Bălțatu, Aurel Kessler, Claudia Millian, George Nichita, Tache Papatriandafil, Milița Petrașcu, Alex. Phoebus, Tache Soroceanu și Lelia Urdăreanu.

D. ADRIAN CORBU
(dela Ofic. Naț. de Turism)

Un roman umoristic rusesc:

„12 Scaune"

de Ilie Ilf și Eug. Petrov

In literatura rusă, cu aspecte atât de variate și de complexe, nuvela și romanul umoristic au ocupat totdeauna un loc însemnat, bucurându-se în unele momente, chiar de o adevărată înflorire. Multiple pricini de ordin politic și social au favorizat desvoltarea acestui gen literar, devenit un mijloc eficace și uneori singurul prin care se puteau exprima anumite nemulțumiri și enunța anumite deziderate cari, altfel, n'ar fi putut găsi o cale de manifestare. Gogol, Saltikov-Scedrin, Cehov, Avercenko, Zoscenko, Ilie Ilf și Eugen Petrov, iată autorii cari au creat magnifica tradiție a literaturii umoristice rusești, această oglindă deformantă pe care scriitorii au plimbat-o pe toate drumurile și meleagurile vastei împărății rusești pentru a recolta un belșug de imagini acide, sortite să intre pe poarta cea mare în circulația literaturii universale.

Datorită traducerii într'o frumoasă limbă literară — a poetului Emilian Bucov —, publicul cititor român a putut lua cunoștință de una din capodoperile umorului rusesc din ziua de azi: „12 scaune" de Ilie Ilf și Eug. Petrov, carte de un răsunător succes nu numai în Rusia Sovietică, dar și în celelalte țări in ale căror limbi a fost tradusă. O carte care prin substanța, factura și valoarea ei descinde direct din opera capitală a umorului rus: „Suflete Moarte" a lui Gogol, tot așa după cum eroul cărții celor doi umoriști sovietici, istețul Ostap Bender, este un demn urmaș, al intratului în nemurire Cicicov.

Care-i povestea celor „12 scaune"? Un ex-mareșal al nobleții, bătrân solemn și hilar, care și-a asociat un vagabond de o genială istețime și de o cuceritoare insolență, pornesc amândoi pe vastele drumuri ale Rusiei în căutarea unei comori ascunsă în stofa unui scaun care pe timpul vechiului regim făcuse parte dintr'o frumoasă garnitură de 12 fîlțuri. Această îndelungată căutare și hoinăreală, prilejuind tot soiul de întâmplări și de pozne, care de care mai deșuchiate, este pretextul pentruca autorii să ne înfățișeze o nesfârșită varietate de figuri oglindind tot atâtea tipuri umane și sociale din Rusia de astăzi, din vremea... „materialismului istoric' (cum spun șugubăț autorii). Tema eternă a literaturii umoristice ruse, satira sângeroasă a păcatelor biurocrației capătă un aspect inedit. Nu mai e o luptă disimulată literar sub prudente aluzii umoristice împotriva unor categorii de mărunți sau simandicoși birocrați mai mult sau mai puțin coruptibili, este lupta omului cu o abstracțiune obsedantă și atotstăpânitoare, STATISTICA. „*Statistica știe totul*", își vâră nasul pretutindeni, de dictatura ei omniprezentă nu scapă nici lucrurile, nici sufletele.

„12 scaune" este satira universului statistic, oglindirea monstruos hazlie a luptei individului cu evidența rece, tiranică și chiar absurdă a unei existențe redusă la o schemă statistică.

Dincolo de indiscutabilele transformări operate pe câmpul social, găsim încă pe rusul de altădată, de pe timpul lui Gogol sau al lui Cehov, cu aceleași păcate, cu aceleași dorinți. Ritmul transformării lăuntrice a omului nu urmează egal cadența ritmului de schimbare în afară, în social. „Oamenii noui", scoși ca din cutie, sunt un frumos deziderat, deocamdată însă o iluzie cu primejdioase și — vai! — uneori cu ridicule pretenții. Deaceia „12 scaune" este o carte care înfățișează permanent interferențele de planuri între Rusia veche și cea nouă, întrepătrunderea dintre metehnele rusului etern și cele al insului statistic de recentă dată, amestecul ciudat dintre tabieturile individualiste tradiționale și inovațiile unei vremi de standardizare colectivistă. Dar o satiră scrisă *con amore*, în care luciditatea își trage obârșia tocmai dintr'o profundă simpatie pentru oamenii descriși și dintr'o filosofică înțelegere pentru stările înfățișate, o carte care printre liniile ei săpate incisiv lasă să străbată un fluid de duioasă și melancolică omenie, acele „râsete cu lacrimi" cari au făcut totdeauna parte din taina și farmecul artei rusești.

A APĂRUT

„VATRA MEA"

POEZII ȘI ODE

de Gheorghe Despa

140 PAGINI 30 LE

UN JUBILEU ȘI O EXPOZIȚIE

Olandezii, pentru a serba jubileul Reginei lor, au organizat o expoziție Rembrandt. In sa triumfă cel mai mare poet printre pictori, scrie André Suarès. E, în orice caz artistul a cărui putere de viziune rămâne inegalată după cum inegalată rămâne și generozitatea sentimentelor sale. Intuiția profundă a vieții și a carității umane, simțul just al realității, destinului omului, al valorii omului — Dumnezeu și al Dumnezeului—om, ni-l arată ca pe Creștinul pur, fără dogmă fără Credo formal, pe care nici janseniștii de la Utrecht, nici sectele reformate, în lupta pe acele vremi, nu-l admit ca pe unul de ai lor. Iar pastorii îl chiamă la judecată și îl gonesc din toate bisericile.

Acest creștin desăvârșit își petrece însă toată viața în ghettoul din Amsterdam. Bogat sau sărac, în plin noroc sau în cea mai neagră mizerie, acolo a trăit Spinoza pe care nu l'a cunoscut, însă și de care nu a fost cunoscut. Grandoarea unică a lui Rembrandt s'a format și s'a desvoltat până la mucenicie în Biblie, al cărui spirit l'a pătruns până în cea mai mare profunzime de al cărei sentiment a fost coprins mai mult chiar de cât J. B. S. Bach, singurul, de altfel, cu care se poate compara. Deși, l-a depășit chiar pe Bach prin faptul că, mai presus și de Pascal Rembrandt s'a lăsat pătruns deopotrivă de caritatea celor două Testamente și nu s'a mărginit, ca Pascal, numai la noul Testament.

ARISTOFAN DESPRE PACE

A apărut în colecția „Belles Lettres", după textul stabilit de V. Coulon, tradusă cu multă grijă și cu un deosebit talent, de H. Van Daele piesa lui Aristofan „Pacea".

In anul 421, când, după un războiu de cinsprezece ani, Nicias era gata să semneze pacea cu Sparta, micul popor din Attica era sătul până peste cap de războiu și toate suferințele aduse de el. Mobilizați cum zicem noi, „convocați" cum ziceau ei, cu merinde pe câte trei zile și apoi hrăniți numai cu ceapă, dormind pe pământul tare, doreau cu patimă viața din timp de pace. Fiecare voia să navigheze, să stea pe lângă casă, să facă dragoste, să ia parte la procesiuni, să joace jocurile lor obișnuite, să cânte și să se desfăteze. Trygen se ridică atunci la cer și aduce „Pacea" cu aroma ei de fructe coapte și bucuria darurilor lui Dyonisius, cânturile lui Sofocles, versurile lui Euripide, cu fluerele, tragediile și toate plăcerile artei pe lângă voluptățile vieții.

In zadar se tânguiesc și-și smulg părul din cap toți fabricanții de panașe și lănci, căci acei ce ascut săpile și cazmalele le râd în față. Pacea înseamnă victoria desăvârșită a uneltei de muncă asupra uneltei de războiu.

Aristofan a scris pe tema aceasta piesa sa cea mai înaripată, mai plină de fantazie și de glumă ușoară, deși nu e vorba chiar de războiu, ci doar numai de mobilizare. De aceea nu se întâlnește nicăiri vorba „moarte" în scenele încântătoare în care totuși se condamnă și se hulește războiul.

Deci nu pentru că „ucide", ci pentru că nu lasă oameni să-și trăiască viața așa cum le-a orânduit-o divinitatea.

Eschyle însă vorbește chiar de războiu pe care-l judecă cu cea mai mare asprime în corurile lui Agamemnon, când osândește târgul odios dintre războinici și Ares, care dă în schimbul corpului greu și cald al tinerilor frumoși și plini de viață, puțină cenușă uscată.

Nu e vorba în această literatură antică de „Stat" sau de utilitatea războiului pentru stat. Statul aci înseamnă toți acei țărani care jinduiesc la hrană: măruntaele fierte din animalele de sacrificiu, smochine uscate și drojdie de vin. Ei nu se întreabă decât: cum să meargă bine „statul" când ceiace-l alcătuesc sunt cu burta goală?... De aceia vedem pe Diceopolis, în „Achanieni" declarând în plin războiu „pacea" pe seama lui proprie și purtându-se în conformitate cu hotărîrea lui.

Aceasta nu împiedică, însă, pe Aristofan să preamărească sincer scumpul trecut, în care individul e supus fără cruțare statului și constrâns toată viața serviciului militar.

Dar să nu uităm că e vorba aci de un poet comic, căruia i se pot îngădui inconsecvențele...

Violonistul Gh. Adia va debuta la Radio în ziua de 6 Februarie orele 18. In program: La Folia de Corelli, Sonata de Paganini, Danse Slave de Dvorak-Kreisler, Mazurca de Iarkyki (prima audiție).

In toată Europa cafea cu lapte,
cafea cu lapte cu
Franck

DIN VIAȚA DE ȘCOALĂ

(Continuare din pag. 1-a)

cilor — și am ascultat primăvara, privind șuvoaiele de argint viu al apelor, cum cântă păserile în boschete — cu o ademenire nouă, misterioasă și fermecătoare...

In recreația cea mare dela 4 jum., când colegii jucau oina în curte, eu cu elevul Popa și cu alți colegi ne închideam în biblioteca liceului și citeam literatură românească și străină.

Iar seara dela 9 la 10, când elevii încolonați câte doi se urcau la dormitor — obosiți de sculatul la 5 jum. dimineața, de învățătură și de joacă — un grup de zece-douăzeci de băeți se duceau la bibliotecă. Genele lor nu cădeau. Ochii aceia neastâmpărați alungau pe rânduri un gând ispititor.

Parcă viața reală era o abstracție. Iar visurile tinerești, țesute deasupra cărților, erau palpabila realitate.

Dar cele patru ore și jumătate de repetitor, cinci ore de clasă și două ore de bibliotecă — în total unsprezece ore și jumătate de lectură — nu ne erau de-ajuns.

Unii elevi citeau și în recreațiile de zece minute dintre ore, și'n recreația de după ajun, și noaptea — în dormitor, lângă cușca pedagogului, în „lavuar" sau pe sală, în colț, lângă robinetul de apă.

Dragostea de carte, preocupările de ordin spiritual, interminabilele discuții de idei — iată atmosfera morală, străbătută de un fior de generozități, în care s'au ridicat generații după generații de elevi în Liceul Internat din Iași.

Impresionanta dedicație a d-lui Popa m'a chemat îndărăt cu ani — pe cari nu-i mai număr ca d-sa în dedicație — și m'a făcut să înțeleg că noi, deși nu ne vedem cu anii și nu ne vorbim cu deceniile, sântem mai aproape decât „amicii" care se tutuesc în toate zilele.

In afară de dedicație, m'a impresionat și schița **Seria „Tăchiță Cantemir"** din volumul „Ghicește-mi în cafea". In această schiță, este redată — cu prilejul întrunirii unei promoții — viața din Liceul Internat, în perspectiva timpului.

Asupra zburdălniciei și entuziastei vieți de liceu, plină de încredere și de speranțe, autorul aruncă un văl mohorît : viața socială, cu scăderile și cu nedreptățile ei, răstoarnă ierarhia valorilor. Șeful promoției ajunge uneori un modest funcționar de biurou, pe când „idiotu" clasei urcă cele mai înalte trepte sociale...

La întrunirea promoției însă, marele demnitar își pierde încet-încet prestigiul căpătat în lupta vieții — și dintr'odată, în cadrul liceului, se restabilește erarhia școlară din trecut: șeful de biurou, capul promoției, ia locul de frunte — iar ministrul se așează la coadă, subt glume din ce în ce mai îndrăznețe. Vechile poreclele, batjocurile nevinovate altădată apar pe toate buzele — căpătând însă acum o tristă semnificație : căci ele subliniază în prezent o nedreptate.

In afară de **Seria „Tăchiță Cantemir"**, bucata **Ghicește-mi în cafea** — nu numai că se citește cu interes... dar parcă se ascultă povestită de autor

Talentul d-lui Popa care se vădește în aceste bucăți, cași'n altele, constă în naturaleța și vioiciunea dialogului.

Schițele din volum cași nuvela „Ghicește-mi în cafea" (nu știu dece autorul i-a zis „mic roman", întrucât titulatura se dă nu după proporții, ci după conținut) au această caracteristică : totul are un tempo dramatic, scenic chiar.

Dar această calitate este și defectul d-lui Popa.

Amestecând genurile, găsim în nuvele și în schițe „la scène a faire", lovituri de teatru, pointe teatrale, șarje, etc. — lucruri care slăbesc impresia pe care ne-ar fi făcut-o povestirea d-sale fără asemenea trucuri.

Avem de-a face cu niște povestiri teatrale — auzind ceeace ar fi trebuit să vedem.

Acolo însă unde istorisirea curge normal, fără grijă de lungimea scenei, de intrări și de ieșiri ale actorilor, unde d. Popa ne povestește întâmplări trăite sau auzite ca mai demult, în grădina Liceului Internat, autorul reușește să ne captiveze cum ne-a captivat pe scenă personajul d-sale: domnu' Mincu...

Amintirea din **Seria „Tăchiță Cantemir"** ne trece pe dinainte neuitate tablouri de viață impresionantă.

Ceiace înseamnă că, în esență, aceasta-i arta: redarea vieții — fără șurubării — ci natural, așa cum o vedem în jurul nostru... făcându-ne impresia că totul s'a petrecut aidoma, deși totul a fost inventat.

Arta seamă cu jocul de cuburi : fiecare cub, trebue să reprezinte un detaliu caracteristic din viață, tabloul general putând fi operă de imaginație.

Dacă nu se respectă acest principiu, avem impresia nenaturalului — chiar când este vorba de întâmplări reale.

..Ceiace în general nu-i bineînțeles, cazul beletristicei făcute de excelentul autor dramatic și director de scenă : Victor Ion Popa.

M. SEVASTOS

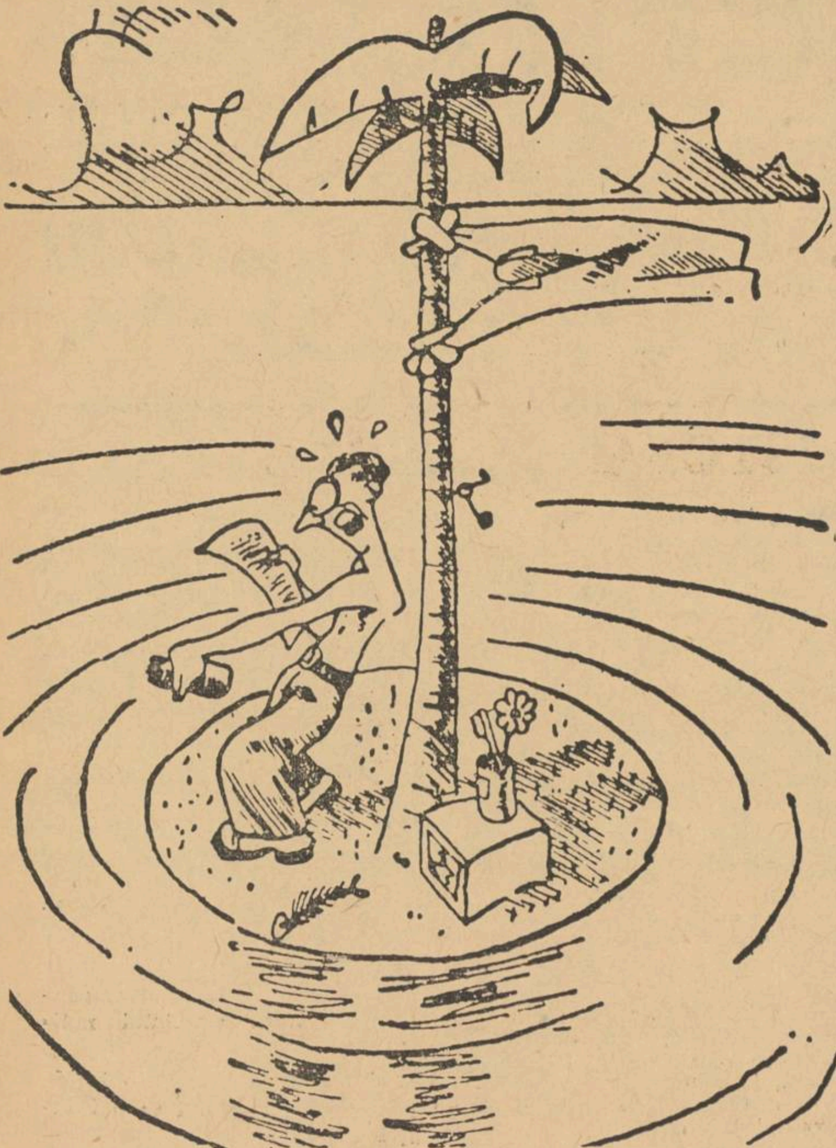
Realitatea este că numai cu Bandajele herniare elastice BARRERE și PNEUMOR cu pelotă aer se menține hernia bine, se poartă ușor și sunt recomandabile de toți domnii medici.
Singurii depozitari în România:

COMPTUARUL GENERAL DE OPTICĂ ȘI CHIRURGIE
Calea Victoriei No 90 București
CEREȚI CATALOGUL CARE SE TRIMITE GRATIS

Adevěrul
LITERAR şi ARTISTIC

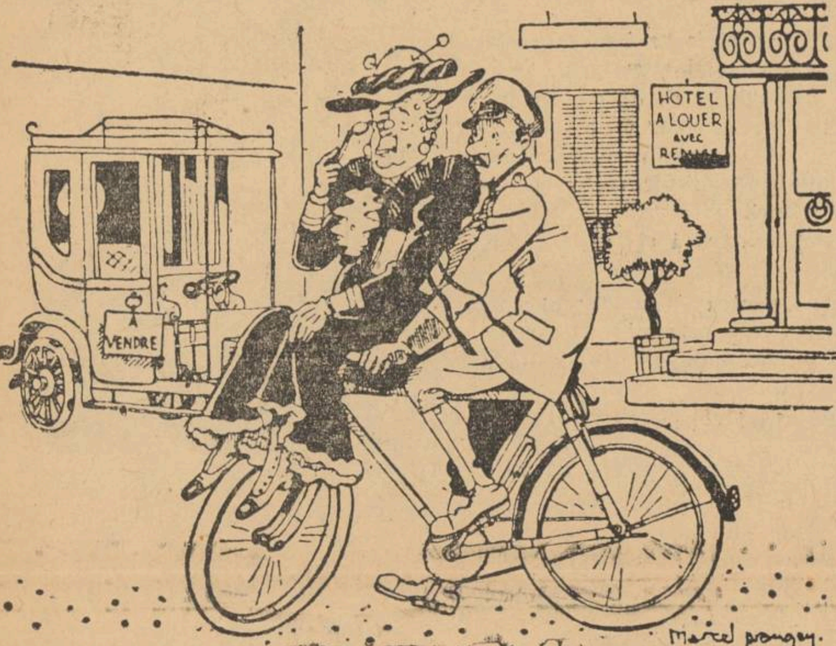
HUMOR

NAUFRAGIATUL MANIAC

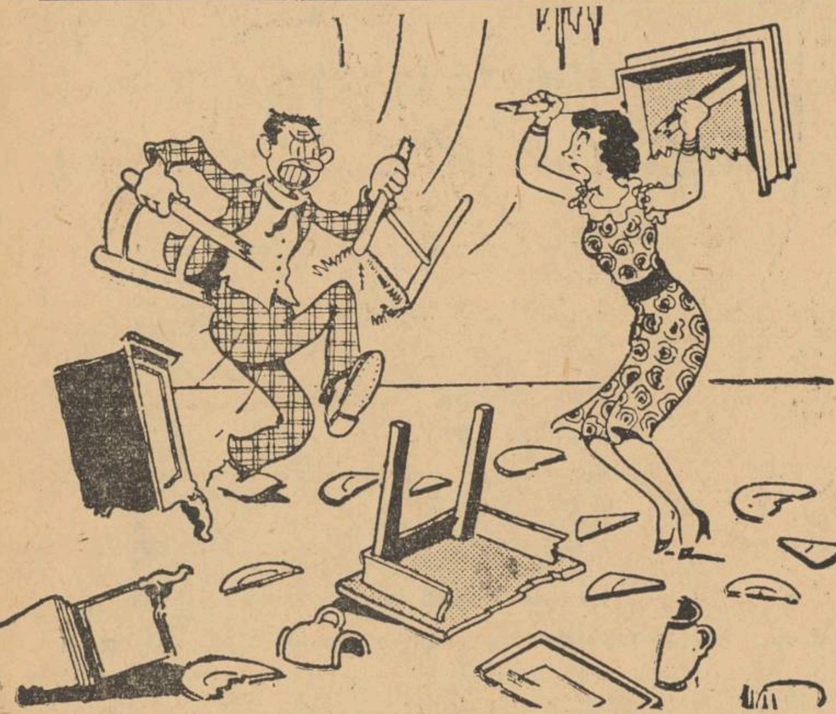
„Cel care va găsi această sticlă va trebui să copieze de şapte ori scrisoarea aflată în ea şi să trimită aceste copii la şapte prieteni, altfel se va întâmpla o nenorocire".

(Ric et Rac)

Vremuri grele

(Ric et Rac)

—— Inţelegi, niciodată nu voi consimţi la separiţia de bunuri.

(Ric et Rac)

AGENŢIE MATRIMONIALĂ

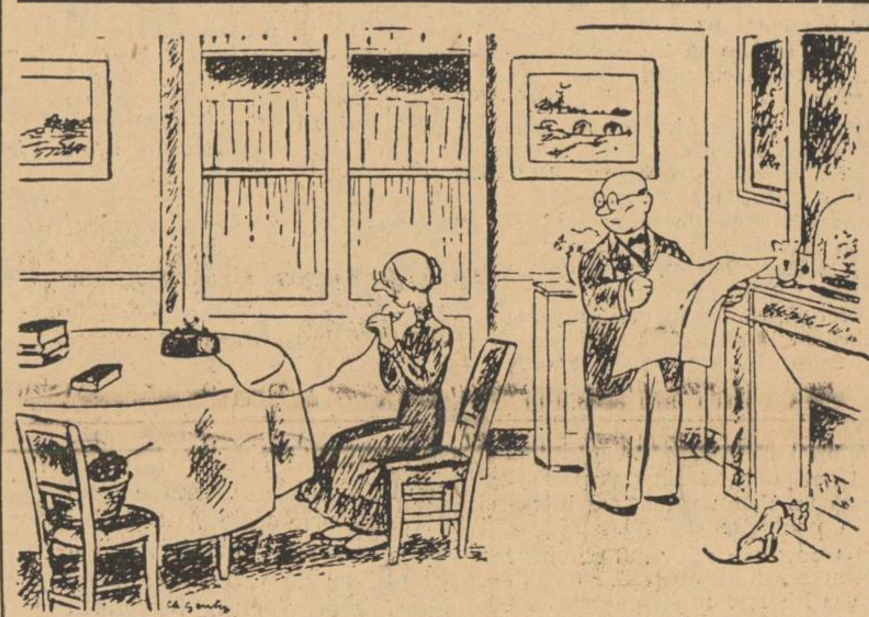

—— Văduvă 38 ani... 100.000 lei venit, casă în Vâlcea.
—— In Vâlcea? Nu. Nu-mi place regiunea... N'ai ceva în regiunea Dunării?

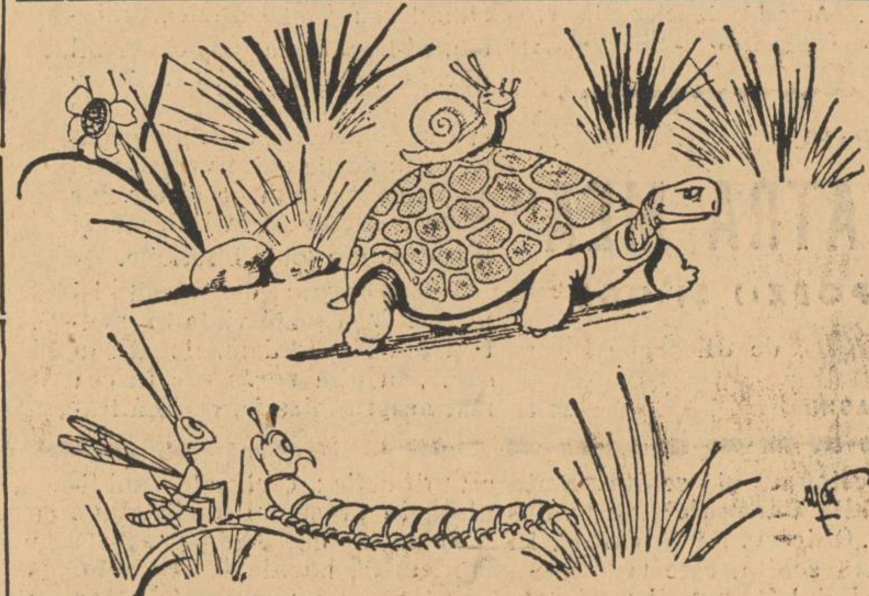
—— E... e... u, voo-o-rbesc... ci-cinci... li-li-limbi

(L'Os à moelle)

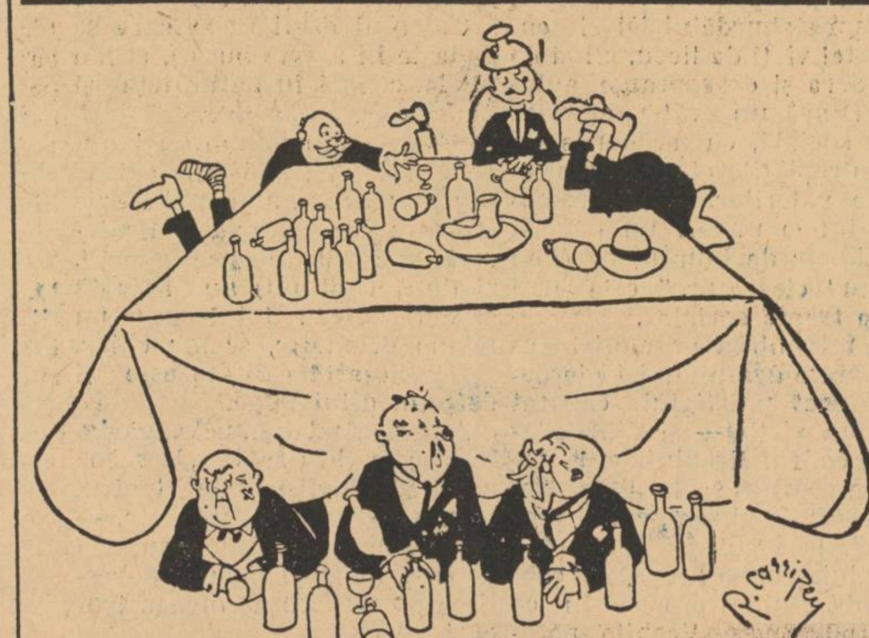

—— La telefon e nepotul din Bordeaux, pe care nu l-am văzut de treizeci de ani!
—— Şi ce spune?
—— Speră că, în curând, cu televiziunea, ne vom putea vedea mai des...

(Ric et Rac)

Melcul e grăbit... a luat un taxi.

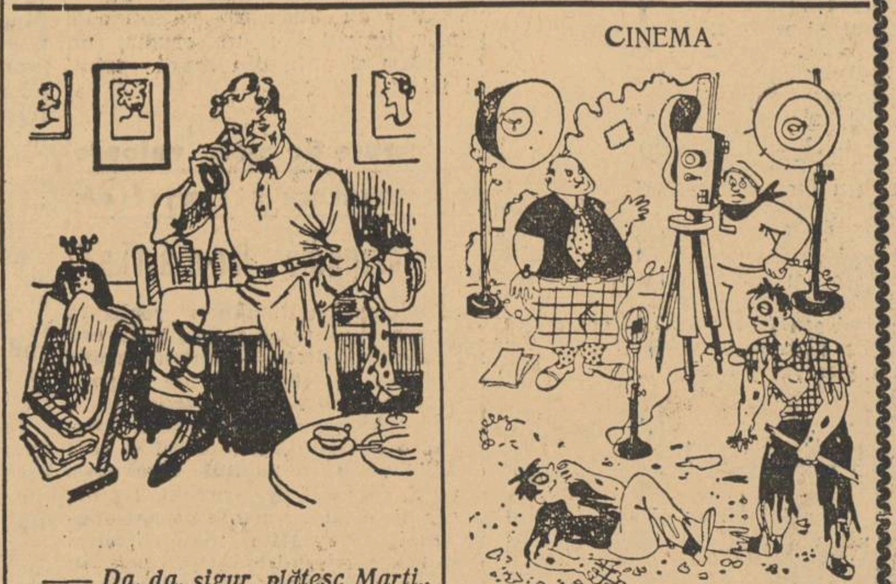
—— Curios, mi se pare că te-am mai văzut undeva Nu cumva am luat masa împreună?

(Ric et Rac)

—— Am găsit cheia pe care aţi pierdut-o, coniţă.

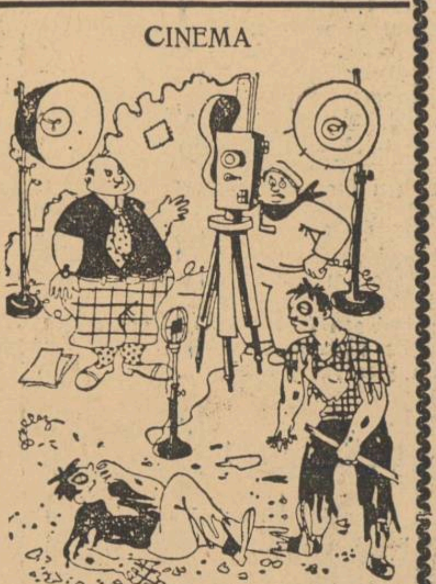
(Ric et Rac)

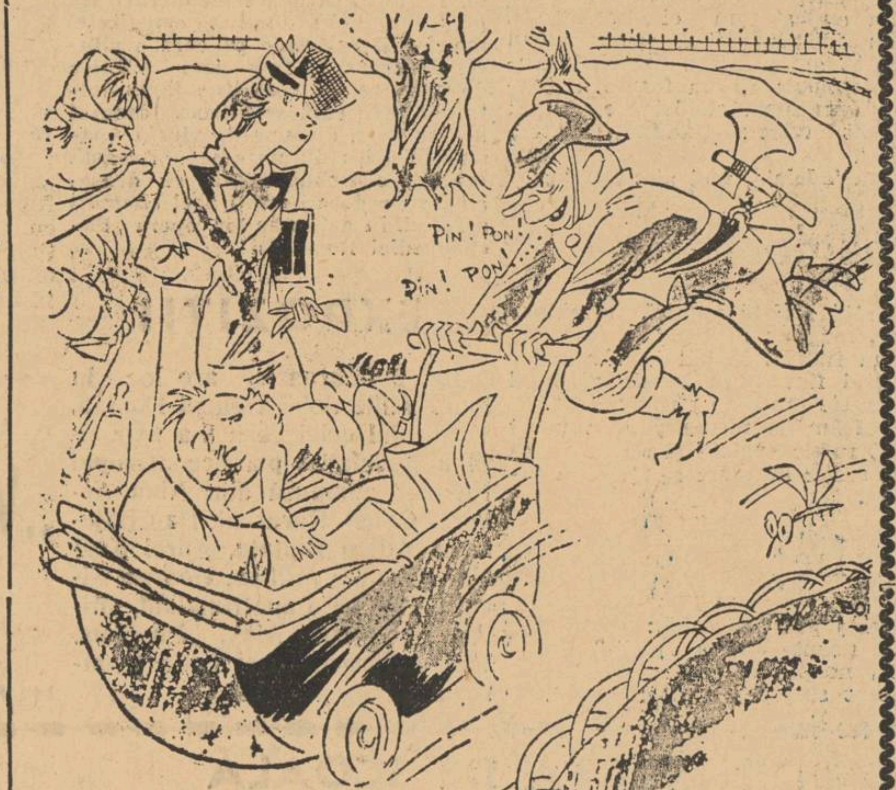
—— Da, da, sigur, plătesc Marţi.. Dar cine e la aparat?

(Ric et Rac)

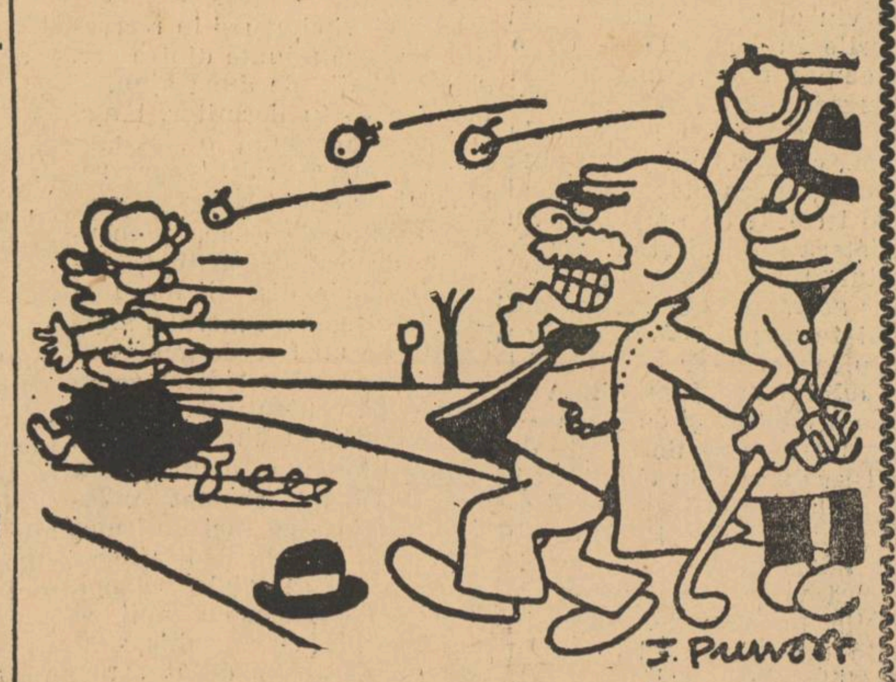
CINEMA

—— Sunteţi mulţumiţi? Niciodată nu ne-am bătut cu atâta naturaleţă!...
—— Da, foarte bine... reîncepeţi, ca să putem filma.

Pompierul îşi conduce copilul la plimbare.

— Ce ai cu biata femee?
— Mi-a prezis viitorul pentru 1939...

IMPRIMERIILE „ADEVĚRUL", S. A., BUCUREŞTI